

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

Νινόςας Καραυζίβος.

Α. Ο. Σ. 2/

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

75809

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΡΑΜΖΙΝΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ΤΗΣ

ΡΩΣΙΑΣ.

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΘΕΙΣΑ ΕΚ ΤΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ,
ΠΑΡΑΒΛΗΘΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΡΩΣΣΙΚΟΝ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ

Υπο

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Σ. ΚΡΟΚΙΔΑ.

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Χ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ.

Παρά τῆ Πύλῃ τῆς Ἀγορᾶς, ἀριθ. 420.

1856.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΑΘΗΝΩΝ

29529 | 1979

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΝΑΥΗΘΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΙ ΤΩΙ Β΄,

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΝΑΥΠΛΙΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΑΤΕ,

Τὴν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Καραμζίνου συγγραφεῖσαν ἱστορίαν τῆς Ῥωσικῆς Αὐτοκρατορίας ἐξελληνίσας, ὑποβάλλω ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Θρόνου ΣΟΥ· ἱκετεύω δὲ τὴν ΣΗΝ ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΗΤΑ, ὅπως ἐπιβλέψῃς εὐμενῶς ἐπὶ τὴν μετάφρασιν ταύτην, ὡς ἐπέβλεψας καὶ ἐπὶ τὴν περὶ προσφωνήσεως δέησίν μου.

Γένοιτο δ' ὅπως καὶ τὸ ἔργον τοῦτο τῆς μεθερμηνεύσεως Ῥωσικοῦ φιλοσοφήματος συνεισφέρῃ εἰς τὴν ἐπὶ μᾶλλον συνοικείωσιν τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος διὰ τῆς ἀναμνήσεως τῶν ἀμοιβαίων πνευματικῶν καὶ πολιτικῶν σχέ-

σεων τῶν δύο ἔθνων, Ἑλληνικοῦ τε καὶ Ῥωσ-
σικοῦ.

ὑποσημειοῦμαι, **ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΑΤΕ**,
μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ

ΤΗΣ ΣΗΣ ΘΕΟΦΡΟΥΡΗΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗΣ
ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΗΤΟΣ

Ἀθήνησι, τῇ 20 Δεκεμβρίου 1856.

ὑποκλινέστατος καὶ ἐλάχιστος
δοῦλος

Κωνσταντῖνος Σ. Κροκιδᾶς.

ΤΟΙΣ ΕΝΤΕΥΞΟΜΕΝΟΙΣ.

Τὸ Ἑλληνικὸν γένος αἰείποτε μεγίστην συμπάθειαν πρὸς τὴν μεγάλην Ῥωσικὴν αὐτοκρατορίαν ἔδειξε διὰ τε τὸ ὁμόδοξον καὶ διὰ πολλοὺς πολιτικούς λόγους· καὶ ὅμως μικράν, ὡς νομίζω, γνῶσιν τῆς Ἱστορίας αὐτῆς ἔχει. Ὅθεν, ἐπιθυμῶν ὅπως καταστήσω αὐτὴν γνωστοτέραν, ἐξελλήνισα τὴν δωδεκάτομον Ἱστορίαν τοῦ ἀθανάτου ιστοριογράφου αὐτῆς Καραμζίνου.

Ἡ φήμη τοῦ συγγραφέως τούτου καὶ τὸ μέγεθος καὶ ἡ ἰσχὺς τῆς Ῥωσικῆς αὐτοκρατορίας πρὸ πολλοῦ ἤδη προσέκαλεσαν μεταφράσεις τῆς ἀληθῶς δοκίμου ταύτης Ἱστορίας εἰς πολλὰς τῶν Εὐρωπαϊκῶν γλώσσων. Μόνη ἡ Ἑλληνικὴ ἔστερεῖτο, ὡς μὴ ὤφελε, ταύτης· διότι οὐ μόνον πολλαχοῦ ἡ Ἑλληνικὴ Ἱστορία ἔχει κοινὰ γεγονότα πρὸς τὴν Ῥωσικὴν, ἀλλὰ καὶ συμπληροῖ αὕτη ἐκείνην, γνωστὰ ποιούσα πολλὰ ἄγνωστα ἡμῖν. Οὕτω πολλοὶ Βυζαντινοὶ ἀναφέρουσι μὲν περὶ συνθηκῶν συνομολογηθεισῶν πρὸς τοὺς Ῥώσους, ἀλλὰ παραλείπουσιν αὐτάς, ἅς ὅμως ὁ ἀναγνώστης εὕρισκει ἐν τῇ τοῦ Καραμζίνου Ἱστορίᾳ. Πολλοὶ καὶ διάφοροι Ἕλληνες διέπρεψαν ἐν Ῥωσσίᾳ, ὡς ὁ Τραχανιώτης, ὁ ἐξ Ἄθωνος σοφὸς Ἱερομόναχος Μάξιμος καὶ ἄλλοι, περὶ ὧν ἡμεῖς οὐδὲν, ἢ ὀλίγα γινώσκομεν.

Πολλοὶ ἴσως κρίνουσι περιττὴν τοῖς Ἕλλησι τοσοῦτον διεξοδικὴν Ἱστορίαν, ἀναγκαίαν δὲ σύνοψιν μόνον ταύτης· ἀλλὰ γνωστὸν πρῶτον μὲν, ὅτι ὁ ιστοριογράφος οὗτος οὐδεμίαν τῆς Ἱστορίας αὐτοῦ σύνοψιν ἐξέδωκε, δεύτερον δὲ, ὅτι ἐπιτομὴ δοκίμου συγγράμματος οὔτε εὐχερὴς ἐστίν, οὔτε παντὸς ἀνθρώπου· διὸ οἱ ἐπιχειρήσαντες συνόψεις τοιούτων συγγραμμάτων ἢ πάντες, ἢ οἱ πλεῖστοι ἀπέτυχον.

Ἀρχόμενος τῆς μεταφράσεως ἐσκέφθην ἐπὶ πολὺ περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς γλώσσης αὐτῆς, καὶ ἄνδρας λογίους συνεβουλεύ-

θην οὐκ ὀλίγους περὶ τούτου. Ἄλλ' ἡ γνώμη αὐτῶν ἦν διάφορος. Οἱ μὲν φρονοῦσιν ἀναγκαίαν τὴν μόρφωσιν κοινῆς τινος γραπτῆς γλώσσης κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένης, οἱ δὲ, νομίζοντες δυνατὴν τὴν ἀνάστασιν τῆς τῶν ἡμετέρων προπατόρων γλώσσης, λέγουσιν ὅτι πρὸς ταύτην ἀνάγκη ἵνα ῥυθμιζώμεν τὴν γραπτὴν ἡμῶν γλῶσσαν, παραλαμβάνοντες ἐξ ἐκείνης καὶ τύπους γραμματικῆς καὶ συντάξεις τὰς νῦν ἀνεκτάς. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ τοῦ ζητήματος τούτου λύσις οὐκέτι ἐγένετο, ἔγνω ἵνα βαδίσω μέσσην τινὰ ὁδὸν, ποιούμενος χρῆσιν ἐν τῇ μεταφράσει μου διαλέκτου τοῖς πᾶσι καταληπτῆς καὶ καθαρευούσης ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοὶ ἀπὸ παντὸς ξενισμοῦ, ὅπως ἡ μετάφρασίς μου ἢ καταληπτὴ τοῖς τε ὀλίγα γράμματα εἰδόσιν Ἕλλησι καὶ τοῖς ἀλλοδαποῖς, τοῖς γινώσκουσι μόνον τὴν τῶν ἡμετέρων προγόνων γλῶσσαν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν νεοελληνικὴν λεγομένην.

Πρὸς ἐπίτευξιν τούτου ὁμολογῶ ὅτι κατέβαλον οὐκ ὀλίγους κόπους. Εἰ δὲ καὶ ἐνιαχοῦ παρέβην τὸν ἅπαξ τεθέντα ὑπ' ἐμοῦ νόμον, εἴτε ἐξ ἀγνοίας, εἴτε ἐν γνώσει, ἐλπίζω ὅτι ὁ εὐμενῆς ἀναγνώστης, γινώσκων τὸ « Χαλεπὸν ἄνθρωπον ὄντα μὴ » διαμαρτάνειν ἐν πολλοῖς, τὰ μὲν ὅλως ἀγνοήσαντα, τὰ δὲ » κακῶς κρίναντα, τὰ δὲ ἀμελέστερον γράψαντα, » παρέξει μοι συγγνώμην, μάλιστα δ' οἱ ἐκδόντες βιβλία καὶ πείραν λαβόντες τῶν πολυειδῶν τῆς ἐκδόσεως κόπων· ὁ δ' ἀ ν α μ ἄ ρ τ η τ ο ς π ρ ῶ τ ο ς β α λ ἔ τ ω τ ὸ ν λ ί θ ο ν .

Ἄλλ' εἰ ἡ μετάφρασίς μου, ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ γενομένη, στερεῖται τῆς ποθητῆς λεκτικῆς ἀξίας, ἔχει ὅμως τὴν δυνατὴν ἀκρίβειαν, δι' ἣν διττῶς ἐμόχθησα, ἐξελληνίζων καὶ παραβάλλων ἀκριβῶς τὴν μετάφρασίν μου πρὸς τὸ Ῥωσικὸν πρωτότυπον· διότι εἶδον ὅτι ποῦ μὲν οἱ Γάλλοι μεταφρασταὶ παραλείπουσιν ὀλοκλήρους παραγράφους, ποῦ δὲ μεταβάλλουσι τὴν ἔννοιαν, ὡς πᾶς προσεκτικὸς ἀναγνώστης, παραβάλλων τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν πρὸς τὸ πρωτότυπον, εὐρήσει. Τὸν δὲ τῆς παραβολῆς ἐπίμοχθον καὶ οὐκ ὀλίγον ἄχαριν κόπον ὑπέστην οὐχὶ μόνος ἐγώ· τούτου μετέσχε γενναίως καὶ μετὰ ζήλου σεβάσμιος καὶ

πολυμαθῆς ἀνὴρ, ὁ Πανοσιώτατος Ἀρχιμανδρίτης τοῦ ἐνταῦθα Ῥωσικοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος Κύριος Ἀντωνῆνος (α), πρὸς ὄν, καθῆκεν ἱερὸν ἐκπληρῶν, ἀπονέμω δημοσίᾳ βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἀκάματον ὑπὲρ τοῦ ἐμοῦ ἔργου προθυμίαν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἱστορία αὕτη περιέχει πολλὰς σημειώσεις καὶ πλεῖστα κύρια καὶ γεωγραφικὰ ὀνόματα, τῶν μὲν ὀνομάτων παρεδέχθη τὴν Ῥωσικὴν γραφὴν, ἐκείνων δὲ πολλὰς παρέλειψα, ὅπως πρὸ ἐμοῦ καὶ οἱ Γάλλοι μεταφρασταὶ ἐποίησαν· διότι αἱ μὲν ἔχουσι γλωσσικὴν μόνον ἀξίαν, ἄλλαι δὲ εἰσιν ἀναγκαῖαι τοῖς Ῥώσοις μόνον. Εἰ δὲ που ἔκρινα ἀναγκαίαν ἰδίαν τινὰ σημείωσιν πρὸς κατανόησιν τοῦ κειμένου, ταύτην ἔθηκα κάτωθι τῆς σελίδος.

Ὁ IB' τόμος τῆς παρούσης Ἱστορίας ἐξεδόθη ὑπὸ ἐπισήμου ἀνδρός, φίλου τοῦ συγγραφέως, ὡς ἐν ἀρχῇ αὐτοῦ καταφαίνεται· διότι ὁ θάνατος προέλαβεν αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Γάλλοι μεταφρασταὶ παρέλειψαν τὴν μεθερμῆνευσιν αὐτοῦ, ἐξελληνίσθη ἐκ τοῦ Ῥωσικοῦ ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ Καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας Κυρίου Π. Ῥομπότη, ἐγκρατοῦς τῆς Ῥωσικῆς γλώσσης.

Τελευταῖον δ' ἐξαιτοῦμαι τὴν συγγνώμην τῶν ἀναγνωστῶν καὶ διὰ τὰ παρεισφύσαντα τυπογραφικὰ ἀμαρτήματα, εἰ καὶ ὅσον οἷόν τε ἐσπούδασα τὴν ἀποφυγὴν αὐτῶν, προτιμήσας μάλιστα πρὸς τοῦτο τὸ τυπογραφεῖον τοῦ λογίου καὶ ἀξιοτίμου Κ. Χ. Ν. Φιλαδελφέως, τοῦ ἐκ προνομίας, οὕτως εἰπεῖν, τυποῦντος πάντα τὰ ἐκ τῆς Ῥωσικῆς γλώσσης ἐξελληνιζόμενα συγγράμματα, ἐκ συνθήκης δὲ καὶ ἐκ φιλίας ἐπιβλέποντος τὸ τελευταῖον τυπογραφικὸν δοκίμιον. Καὶ ὅμως παρεισέφρυσαν ἀμαρ-

(α) Ὁ πολύγλωσσος οὗτος ἀνὴρ ἐστὶν ἐγκρατὴς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης· πρὶν δὲ ἔλθῃ εἰς Ἑλλάδα ἦν καθηγητὴς τῆς γλώσσης ταύτης ἐν τῇ τοῦ Κιέβου Ἐκκλησιαστικῇ Ἀκαδημίᾳ.

τήματα, ὧν τινα μὲν, τὰ τὴν ἔννοιαν μεταβαλεῖν δυνάμενα, ἐσημείωσα ἐν τῷ τέλει ἐκάστου τόμου, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ ἀνεθέμην τῇ τοῦ ἀναγνώστου ἐπιεικείᾳ ἤς καὶ τύχοιμι.

Ἀθήνησι, τῇ 20 Δεκεμβρίου 1856.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ. ΚΡΟΚΙΔΑΣ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ.

Νικόλαος Μιχαήλ Καραμζίνος, υἱὸς ἀπομάχου λοχαγοῦ, ἐγένετο τῆς 4 Δεκεμβρίου 1766 ἐν τῇ κώμῃ Βογοροδίτσκη τοῦ νομοῦ Συμβίρσκου.

Ἐν πρώτῳ μαθήματι ἐδιδάχθη ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς, ὡσπύτως καὶ τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν. Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τούτους ἦλθεν εἰς Συμβίρσκον ἐπίσημος ἀνὴρ, ὁ Ἰωάννης Τουργένιεβ, πρύτανις μετ' ὀλίγον τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μόσχας, ὅστις, ἰδὼν προσεκτικῶς τὸν νέον Νικόλαον, καὶ κατανοήσας τὴν μεγάλην αὐτοῦ διάνοιαν, προέτρεψε τὸν πατέρα ἵνα ἐκπαιδεύσῃ αὐτὸν ἐν Μόσχᾳ.

Περὶ τὸ 1778 ὁ Νικόλαος ἐσπούδαζεν ἤδη ὑπότροφος ἐν τῷ ἰδιωτικῷ σχολείῳ τοῦ καθηγητοῦ Σάδεν, ὅστις, παρατηρήσας τὴν ἀρίστην πολιτείαν αὐτοῦ καὶ σπανίαν εὐφυΐαν, προσήγαγεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἐν Μόσχᾳ ἐνδημοῦντας ἀλλοδαποὺς πρὸς ἐκμάθησιν τῆς Γαλλικῆς καὶ Γερμανικῆς γλώτσης, αὐτὸς δ' οὗτος ὁ Σάδεν, ἐδίδασκεν αὐτὸν τὴν Ἑλληνικὴν, Λατινικὴν, Ἀγγλικὴν καὶ Ἰταλικὴν γλῶσσαν. Μετὰ δὲ τὴν ἐκμάθησιν τούτων διήκουσε μαθήματα ἐν τῷ αὐτόθι Πανεπιστημίῳ κατὰ συμβουλήν αὐτοῦ τούτου τοῦ Σάδεν, βουλευομένου ἵνα ὁ μαθητὴς αὐτοῦ περατώσῃ τὰς σπουδὰς ἐν Λειψίᾳ· ἀλλ' ἡ βουλὴ αὕτη ἐματαιώθη ὑπ' ἀγνώστων περιστάσεων.

Διαμένων ἔκτοτε ὁ Καραμζίνος ἐν Μόσχᾳ, ἀπέλιπε τὴν στρατιωτικὴν τάξιν, ἐν ἣ ὑπῆρτετι ὡς πάντες οἱ εὐγενεῖς, ἐγένετο δὲ συνήθης πρὸς τὸν Νοβικόβ, ἄνδρα ἐπίσημον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ῥωσικῶν γραμμάτων. Οὗτος, ἔχων ἰδίας σκέψεις περὶ τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ ἐκπαιδεύσεως, καὶ ἰδὼν ὅτι ὁ εὐφυὴς νέος ἐδύνατο, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἵν' ἀναδειχθῇ ὄργανον τῶν σκοπῶν αὐ-

τοῦ, ἔπεισεν αὐτὸν ὅπως παραδοθῆ τῇ φιλολογίᾳ. Καὶ δὴ, ἐνδοὺς οὗτος τῇ προτροπῇ τοῦ ἀνδρός, ἐξεδίδω ἐπὶ πέντε ἔτη ἐφημερίδα, Παιδικὴν Ἀνάγνωσιν καλουμένην, ἣτις ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν λογίων. Ἐπισκεψάμενος δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ 1789 μέχρι τοῦ 1790 πολλὰς τῆς Εὐρώπης πόλεις, ἐπανέκαμψεν εἰς Μόσχαν.

Καὶ πρῶτον μὲν ἔργον τοῦ νέου, ἐπανελθόντος, ἦν ἡ συγγραφή καὶ ἔκδοσις περιοδικοῦ συγγράμματος, ἐπιγραφομένου Ἐφημερίς τῆς Μόσχας, ἐν ἣ ἐδημοσίευσεν τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ῥώσσου περιηγητοῦ (ὅστις ἦν αὐτὸς ὁ Καραμζίνος) περιδύοντος τὴν Εὐρώπην, καὶ ἀπολόγους τινὰς, ὧν ὑπερεπηνέθη ἡ Γαλαίπωρος Δίζα· εἶτα δὲ συνέγραψε περὶ τῆς Ναταλίας, θυγατρὸς εὐπατρίδου τινός, μετ' ἀναμνήσεων τῆς ἀρχαίας εὐγενείας καὶ τῶν παλαιῶν τῆς Ῥωσσίας ἐθίμων. Διὰ τῶν συγγραφῶν τούτων ἡ δόξα τοῦ Καραμζίνου ὁσημέρην ἐξείνεντο· διότι πᾶσαι αὗται προεμήνουσιν τὸν μέλλοντα ἀναμορφωτὴν τῆς γλώσσης· ἐπειδὴ ὁ Καραμζίνος ἐμόχθη, συνέγραψε καὶ ἀδιακόπως αὐτὴν ἐπεξεργάζετο, ἕως πρὸς τὸ τελευταῖον τοῖς συμπολίταις τοιαύτην, ὅποια καθ' ἡμᾶς γράφεται. Ἡ Ῥωστικὴ γλῶσση ὑπέστη ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Πέτρου τὴν αὐτὴν πρὸς τὰ κρεῖττω μεταβολὴν, ἣν καὶ πᾶσα ἡ Ῥωστικὴ πολιτεία· διότι, συντριβέντων τῶν δεσμῶν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σλαβικῆς γλώσσης, ἀνεφάνη κοινὴ τις διάλεκτος καθομιλουμένη, ἣτις παρέλαβε πλῆθος ἀλλοδαπῶν λέξεων, Λατινικῶν, Ὀλλανδικῶν, Γερμανικῶν καὶ Γαλλικῶν. Ὡστε τὰ τρία ταῦτα στοιχεῖα, ἡ Ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα, ἡ κοινὴ καὶ αἰξέναι λέξεις, παλαιόντα πρὸς ἄλληλα, ἐπήνεγκον ἀληθὲς χάος, ἀφ' οὗ ἐξήγαγεν αὐτὴν ὁ ἱστορικὸς Καραμζίνος.

Τὸ ῥηθὲν περιοδικὸν σύγγραμμα ἐξεδίδω δύο ἔτη, τὸ 1791 καὶ 1792· ἐπειδὴ δὲ τὸ κοινὸν ἐπεθύμει ἵνα ἴδῃ τὸ ἔργον αὐτὸ ἐν συνόλῳ, ὁ συγγραφεὺς ἐξέδωκεν αὐτὸ ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ, ὅπερ ἐπέγραψεν Αἰσχολαίμου.

Τὸ 1793 καὶ 1794 ἀντὶ τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος,

ἐπαχθοῦς αὐτῷ, ὡς ἐκδιδομένου ἔμπροσθεν, ἐξέδωκε φιλολογικὴν συλλογὴν, Ἀγλαΐαν ὀνομαζομένην, ἀπαρτίσασαν δύο τόμους. Ἐν τῇ συλλογῇ δὲ ταύτῃ ἐδημοσίευσεν τὸ πρῶτον δύο ἀπαλόγους, ὧν ὁ μὲν ἔν τε τῷ πεζῷ καὶ ποιητικῷ λόγῳ, ὁ δὲ, ἐν τούτῳ μόνον· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ σκέψεις τινὰς περὶ τῶν κατ' αὐτὸν χρόνων ἐν εἴδει ἐπιστολῶν Φιλαλήθους τινὸς καὶ Μελλοδώρου, καὶ τὸν βίον τῶν Ἀθηναίων, ἀρχόμενον οὕτως, « Ἕλληνες, Ἕλληνες, καὶ τίς οὐκ ἀγαπᾷ ὑμᾶς ; » Ἐν τῇ συγγραφῇ ταύτῃ μετέφερε τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ τερπνὸν τῆς Ἀττικῆς κλίμα, ἔνθα οἱ ἄνθρωποι, πάντων τῶν ἀγαθῶν τῆς φύσεως ἀπολαύοντες, διῆγον τὸν βίον ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν.

Ἀπὸ τοῦ 1796 ἤρξατο ἐκδιδόναι τοὺς Ἀονίδας, ἦτοι συλλογὴν ποιημάτων, ἧς μετέσχον καὶ οἱ διασημότεροι τῶν τότε ποιητῶν. Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ Αὐτοκράτορος Παύλου ἠσχολεῖτο περὶ τὴν μετάφρασιν διαφόρων ποιημάτων ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων συγγραφέων, δημοσιεύων συγχρόνως τὸ Πάνηθεον τῆς ἀλλοδαπῆς φιλολογίας.

Ἐν τούτοις ὁ Καραμζῖνος προήγετο καὶ ἐτελειοποιεῖτο ἐν μελέταις, ἐνασχολούμενος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα περὶ τὴν ἀνάγνωσιν ἱστορικῶν συγγραμμάτων.

Ἀναβάντος εἰς τὸν θρόνον τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ Α', ἐπανῆλθεν ὁ Καραμζῖνος εἰς τὴν δημοσιογραφίαν μετὰ νέων δυνάμεων καὶ ζήλου ὑπὲρ τοῦ κοινῆ συμφέροντος. Ἐξέδωκε δὲ πρῶτον Πανηγυρικὸν εἰς τὴν Αἰκατερίναν πρὸς νοουθήτησιν τοῦ νέου μονάρχου, οὗ ἡ ἀναγόμενος ἐπλήρωσε πάντα χρηστῶν ἐλπίδων· ἐσπούδαζε δὲ δι' αὐτοῦ ἵνα καπαστήσῃ δῆλας τὰς ἀρετὰς, δι' ὧν οἱ ἡγεμόνες ἀξιοῦνται οὐχὶ κολακείας ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ἀλλ' εὐγνώμονος ἀγάπης πέραν τοῦ τάφου, ἀποδεικνύων ὅτι τὸ ἀσφαλέςτατον στήριγμα τῶν θρόνων ἐστὶν ἡ ἀγάπη καὶ πίστις τῶν ὑπηκόων. Ὁ πανηγυρικὸς οὗτος, γενόμενος τῷ 1801, εἴλκυσε τὴν πρὸς τὸν συγγραφέα προσοχὴν τοῦ Αὐτοκράτορος.

Ἀπὸ τοῦ 1802 ὁ Καραμζῖνος ἀνέλαβε τὴν ἐκδοσὶν νέας ἐφη-

μερίδος, Ευρωπαϊκός Ἀγγελιοφόρος ἐπιγραφομένης, ἣτις κατέστη ὀνομαστὴ ἐν τῇ Ῥωσικῇ δημοσιογραφίᾳ.

Ταῦτά εἰσιν ἐν συντόμῳ τὰ κατὰ τὰ πρῶτα δεκαπέντε ἔτη ἔργα τοῦ Καραμζίνου. Διὰ τούτων ἐκάθηρε τὴν Ῥωσικὴν γλῶσσαν, ἐπλούτισε τὴν φιλολογίαν, ἠύξησε τὴν πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν κλίσιν τῶν Ῥώσων, ἤψατο πάντων τῶν ζητημάτων τοῦ κατ' αὐτὸν χρόνου καὶ τέλος ἐνεποίησε τὴν πρὸς τὴν Ῥωσικὴν ἀρχαιότητα ἀγάπην. Ἄλλ' οἱ μόχθοι οὗτοι ἦσαν ὀλίγοι ὡς πρὸς τὸν Καραμζίνον, ἐκτελοῦντα ὅ,τι διενεοῖτο· ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐζήτει ἔργον τι μέγα, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀνώτερον τῶν δυνάμεων αὐτοῦ. Οὕτως ἔχων, ἐβυθίσθη εἰς τὴν μελέτην τῆς Ῥωσικῆς ἱστορίας, ἣς ἡ τότε κατάστασις ὠμοιάζε πρὸς χάος, ὡς συνολογοεῖ βεβαίως πᾶς τις ἔχων καὶ σμικρὰν αὐτῆς γνῶσιν.

Οἱ φίλοι τοῦ ἀνδρὸς ἐδήλωσαν τὴν βουλὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα· ὁ δὲ, ἐγκρίνας αὐτὴν, ἐχορήγησεν αὐτῷ ἔτησίαν σύνταξιν· τῇ δὲ 31 Ὀκτωβρίου 1803, ἐπιτρέψας τὴν ἐλευθέραν εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐπικρατείας εἴσοδον καὶ ἀναδίφησιν τῶν ἐν αὐτῷ, ἐκάλεσεν αὐτὸν Ἱστοριογράφον τῆς Ῥωσίας.

Τότε ὁ Καραμζίνος ἀνέλαβε τὴν ἐπιθεώρησιν, ἔρευναν καὶ σπουδὴν τῆς ἱστορικῆς ὕλης, παραδοθεὶς ἐντελῶς τῇ ἐπεξεργασίᾳ τῆς πατρίου ἱστορίας.

Τὰ πρῶτα τρία ἔτη τοσοῦτον ἠσχολεῖτο περὶ τὸ ἔργον τοῦτο, ὡς μαρτυροῦσιν οἱ φίλοι αὐτοῦ, ὥστε, περὶ οὐδενὸς ἄλλου συνδιαλεγόμενος αὐτοῖς, ἐγίνετο ἀφόρητος. Ὅσω δὲ μᾶλλον διέτριβε περὶ αὐτὸ, τόσω ἐναργέστερον συνεώρα τὴν δεινὴν αὐτοῦ θέσιν· διότι δυσχέρειαι ἀπηντῶντο παντὶ βήματι, προσκόμματα δὲ ἀπρόβλεπτα ἐλύπουν ἀκαταπαύστως αὐτόν. Διὸ πολλάκις μετέβαλε γνώμην, συνέταμε καὶ ἐξέτεινε τὸ σκιαγράφημα αὐτοῦ· οὐχὶ δ' ἅπαξ ἔκαυσε καὶ μετέγραψε τοὺς πρῶτους τόμους, καὶ πολλάκις ἀπῆλπισεν· ἀλλ' ἡ ἀσάλευτος αὐτοῦ θέλησις, ἡ μεγάλη αὐτοῦ ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονὴ παρώτρυναν αὐτὸν εἰς τὰ πρόσω.

Μετὰ ἑπτὰ ἔτη, τῷ 1810, εἶδεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν ιστοριογράφον ὁ Αὐτοκράτωρ, ὅστις ἕως τότε ἐκ τῶν συγγραμμάτων μόνον ἐγίνωσκε τὸν ἄνδρα. Ἐπιθεωροῦσα δέ ποτε ἡ Μεγάλη Δούκισσα Αἰκατερίνα Παύλου τὴν ἐν Μόσχᾳ ὀπλοθήκην, καὶ ἀπαντήσασα τῷ Καραμζίνῳ, ἔδειξεν αὐτὸν τῷ Αὐτοκράτορι· τὸ δ' ἐπιὸν ἔτος αὐτὴ ἡ Μεγάλη Δούκισσα, προστάτις τῶν Ῥώσων συγγραφέων, περιμένουσα ἐν Τβέρῃ τὸν Αὐτοκράτορα, μετεπέμψατο τὸν Καραμζίνον ὅπως ἀναγνῶ αὐτῇ τὴν συντασσομένην ἱστορίαν· ὁ δὲ, παραστάς, ἀνέγνω, παρόντος καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος, τὰ περιεργότατα Κεφάλαια αὐτῆς.

Μετὰ δωδεκαετεῖς πόνους καὶ μόχθους ὁ περικλεῆς ιστοριογράφος προσήνεγκε, τῇ 8 Δεκεμβρίου 1815, πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τοὺς ὀκτὼ Τόμους τῆς Ἱστορίας τῆς Ῥωσικῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ δὲ ἀντήμειψεν αὐτὸν βασιλικῶς, ἀναδείξας σύμβουλον τῆς Ἐπικρατείας, ἀπονείμας τὸν Μεγαλόσταυρον τῆς Ἁγίας Ἄννης καὶ χορηγήσας 60,000 ρουβλίων πρὸς ἐκτύπωσιν τοῦ πονήματος ἄνευ ἐπιθεωρήσεως τῆς λογοκρισίας.

Τὸ κοινὸν ἀνέμενε τὴν ἔκδοσιν τοῦ συγγράμματος τούτου μετὰ τοσοῦτου πόθου, ὥστε ἐντὸς δύο ἐβδομάδων ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως ἐξήντησε τὴν πρώτην ἔκδοσιν αὐτοῦ.

Ἐκτοτε ὁ Καραμζίνος, φιλοπονῶν τὴν συνέχειαν τοῦ ἔργου, διῆγε τὸν μὲν χειμῶνα ἐν Πετροπόλει, τὸ δὲ θέρος ἐν τῇ βασιλικῇ κώμῃ (Τσάρσκοε-Σελὸ), ἔνθα ὁ Αὐτοκράτωρ παρεχώρησεν αὐτῷ τινα τῶν ἐν τῷ αὐλικῷ κίτῳ Σινικῶν οἰκίσκων, συχνὰ αὐτὸν ἐπισκεπτόμενος. Κατὰ τὰ ἐξῆς δέκα ἔτη ἐξέδωκε τὸν Θ', Ι' καὶ ΙΑ' Τόμον, ὁ δὲ ΙΒ' ἐξεδόθη μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ συγγραφέως ὑπὸ ἐπισήμου ἀνδρός, φίλου αὐτοῦ.

Ἐν τοῖσις περιπεσῶν σφοδρῷ πυρετῷ τῷ 1823 ἐβλάβη τὴν ὑγείαν, οἱ δὲ διηνεκεῖς μόχθοι προδιέθηκάν αὐτὸν εἰς χρονίαν νόσον, τὴν φθίσιν, δηλωθεῖσαν Ἰανουαρίῳ μηνὶ 1826. Ὅθεν αἱ δυνάμεις αὐτοῦ ἐξέλιπον ἐπαισθητῶς, καὶ ἀρχομένου τοῦ ἔαρος τοῦ 1826 μετεκόμισαν αὐτὸν οἱ οἰκεῖοι εἰς τὰ ἐν Πετροπόλει Ταυρικὰ ἀνάκτορα ὡς εἰς εὐκρατέστερον ἀέρα.

Ἐν τούτοις ἤλπιζεν ὅτι ἀνακτήσεται τὴν ὑγίαν περιοδεύων τὴν Ἰταλίαν. Μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ ἀείμνηστος Αὐτοκράτωρ Νικόλαος, προσήνεγκεν αὐτῷ ὡς ἐφόδιον 50,000 ρουβλίων, παραγγείλας καὶ αὐτοκρατορικὸν δίκροτον ἵνα ἀγάγη αὐτὸν εἰς Φλωρεντίαν. Ἄλλ' ὁ ἀθάνατος ἱστοριογράφος ἐτελεύτησεν. Ἐν δυσμαίῃς δὲ τοῦ βίου ὢν, ἔλαβε τὴν ἐξῆς φιλόφρονα καὶ κατανυκτικὴν ἐπιστολὴν τοῦ θλιβομένου ἐπὶ τῇ νόσῳ αὐτοῦ Αὐτοκράτορος:

« Νικόλαε Μιχαήλ,

» Ἐπειδὴ διὰ τὴν φθαρεῖσαν ὑγίαν σου ἔχεις ἀνάγκην ἀπο-
 » δημίας προσωρινῆς πρὸς ζήτησιν εὐκραστεροῦ κλίματος, ἐκ-
 » φράζω σοι ἠδέως τὸν εἰλικρινῆ πόθον μου, ὅπως ἐπανέλθῃς
 » ταχέως πρὸς ἡμᾶς μετὰ νέων δυνάμεων καὶ δυνηθῆς ἐκ
 » νέου ἐργασθῆναι πρὸς ὠφέλειαν καὶ δόξαν τῆς πατρίδος, ὡς
 » μέχρι τοῦδε. Ἐν τούτοις καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ ἐν μακαρίᾳ
 » τῇ λήξει Αὐτοκράτορος, γνόντος ἐκ πείρας τὴν εὐγνώμονα
 » καὶ ἀφιλοκερδῆ πρὸς αὐτὸν προθυμίαν σου, καὶ ἐν ὀνόματι
 » ἐμοῦ καὶ τῆς Ῥωσσίας ἀπάσης, ἐκφαίνω ἐνταῦθα τὴν εὐγνω-
 » μοσύνην μου, ἧς ἐγένου ἄξιος, καὶ διὰ τοῦ βίου ὡς πολίτης
 » καὶ διὰ τῶν μόχθων ὡς συγγραφεύς. Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξαν-
 » δρος εἶπέ σοι, Τὸ Ῥωσικὸν ἔθνος ἄξιόν ἐστι γινῶναι τὴν
 » ἑαυτοῦ ἱστορίαν. Ἡ παρά σου συγγραφεῖσά ἐστιν ὄντως
 » ἀξία τοῦ Ῥωσικοῦ ἔθνους. Πράττων δ' ὅ,τι ἐπεθύμει, ἀλλ' οὐ
 » προέλαβεν ὁ ἀδελφός μου, ἐγκλείω ἐνταῦθα τὴν δῆλωσιν τῆς
 » βουλήσεώς μου, ὡς ἀπόδοσιν δικαιοσύνης, ἅμα δὲ καὶ ἱερᾶς
 » πρὸς ἐμὲ διαθήκης τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου ἐκπλή-
 » ρωσιν. Εἶθε ὠφελήσοι σε ἡ προκειμένη ἀποδημία, ἀποδιδού-
 » σα τὰς φυσικὰς σου δυνάμεις πρὸς συντέλεσιν τοῦ κυρίου
 » τῆς ζωῆς σου ἔργου. »

Ἐκ τῆς ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ δηλώσεως ἔμαθεν ὁ αἰοίδιμος ἱστοριογράφος, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ ἔδωρεῖτο αὐτῷ, μετ' αὐτὸν δὲ τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ, ἐτησίαν σύνταξιν 50,000 ρουβλίων. Διὸ συναθροίσας τὰς τελευταίας αὐτοῦ δυνάμεις, νύχαρίστησε

σούτω σπάνιον φαινόμενον, ὥστε περιττός ὁ περὶ αὐ-
 τοῦ λόγος, εἴτε κελός, εἴτε κικός. Πάντες ἐσμέν πο-
 λῖται εἴτ' ἐν Εὐρώπῃ, εἴτ' ἐν Ἰνδικῇ, εἴτ' ἐν Μεξικῶ,
 εἴτ' ἐν Ἀβυσσινίᾳ· ἕκαστος δὲ συνδέεται στενωῶς πρὸς
 τὴν πατρίδα· διότι ἀγαπῶντες αὐτὴν, ἀγαπῶμεν
 ἡμᾶς αὐτούς. Θελγέτωσαν οἱ Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι
 τὴν φαντασίαν· μέρη εἰσὶ τοῦ μεγάλου ἀνθρωπίνου οἴ-
 κου καὶ οὐχὶ ἀλλότριοι ἡμῶν κατὰ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς
 ἀδυναμίας, τὴν δόξαν καὶ τὰ δυστυχήματα. Ἀλλὰ τὸ
 Ῥωσικὸν ὄνομα παρέχει ἰδίαν ἡμῖν ἡδονὴν, ἣ δὲ καρ-
 δία μου πάλλῃ μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ Ποζάρσκη, ἢ ὑπὲρ τοῦ
 Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ Σκιπίωνος. Καὶ ἡ μὲν γενικὴ
 Ἱστορία διὰ τῶν μεγάλων ἀναμνήσεων ἐξωραίζει ἐν τῷ
 νῶ τὸν κόσμον, ἡ δὲ Ῥωσικὴ ἐξωραίζει τὴν πατρίδα, ἐν
 ἣ ζῶμεν καὶ αἰσθανόμεθα. Αἱ ὄχθαι τοῦ Βολχόβου, τοῦ
 Βορυσθένους καὶ Τανάϊδος συγκινοῦσιν ἡμᾶς, ὅταν μαν-
 θάνωμεν τὰ παρ' αὐτὰς κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρό-
 νους συμβάντα. Καὶ οὐ μόνον τὸ Νοβογόροδον καὶ τὸ
 Κίεβον καὶ τὸ Βλαδίμιρον, ἀλλὰ καὶ αἱ καλύβαι τοῦ
 Ἐλέτσου, Κοζέλσκου καὶ Γαλίτσου εἰσὶν ἡμῖν περιέργα
 μνημεῖα, τὰ δὲ ἄφωνα πράγματα εὐγλωττα. Αἱ σκιαὶ
 τῶν παρελθόντων αἰώνων ἀνά πᾶν βῆμα παριστῶσιν
 ἡμῖν εἰκόνας.

Πλὴν δὲ τῆς πρὸς ἡμᾶς, τὰ τέκνα τῆς Ῥωσσίας,
 ἰδίας ἀξίας τὰ χρονικὰ αὐτῆς ἔχουσι γενικὴν. Ἐὰν ρί-
 ψωμεν βλέμμα πρὸς τὴν ἑκτασιν τῆς θαυμαστῆς ταύ-
 τῆς ἐπικρατείας, ὁ νοῦς ἐξίσταται· διότι οὐδέποτε ἡ
 Ῥώμη ἐξωμοιώθη αὐτῇ κατὰ τὸ μέγεθος, ἄρχουσα
 ἀπὸ τοῦ Τιβέριος μέχρι τοῦ Καυκάσου καὶ ἀπὸ τοῦ
 Ἄλβιος μέχρι τῶν ἄμμων τῆς Ἀφρικῆς. Οὐ θαυμάζει
 ἄρα γέ τις βλέπων πῶς χῶραι, διακεχωρισμέναι ὑπὸ

τῶν αἰωνίων φραγμῶν τῆς φύσεως, ἀπεράντων ἐρήμων καὶ ἀδιαβάτων δασῶν καὶ ψυχρῶν καὶ θερμῶν κλιμάτων, πῶς τὸ Ἀστραχάνιον καὶ ἡ Λακονία, ἡ Σιβηρία καὶ ἡ Βεσσαραβία ἐδύναντο ἀποτελέσαι ἓν καὶ μόνον βασιλείον μετὰ τῆς Μόσχας; Ἦττον δὲ θαυμαστὸν τὸ μίγμα τῶν κατοίκων, διαφόρων κατὰ τε τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος, καὶ τοσοῦτον διίσταμένων ἀλλήλων κατὰ τὸν πολιτισμόν; Ὡς ἡ Ἀμερική, καὶ ἡ Ῥωσσία ἔχει τοὺς ἀγρίους αὐτῆς· καὶ ὡς πᾶσαι αἱ ἄλλαι χῶραι τῆς Εὐρώπης, καὶ ἡ Ῥωσσία δεικνύει καρποὺς πολυχρονίου κοινωνικοῦ βίου. Οὐδεμία ἀνάγκη ὅπως ἦ τις Ῥώστος, διότι μόνος ὁ νοὺς ἱκανὸς ὅπως μετὰ περιεργείας ἀναγνῶ τὰς παραδόσεις ἔθνους, ὅπερ διὰ τῆς ἀνδρίας καὶ τόλμης διεπράξατο ἄρχειν τοῦ ἐννάτου μέρους τῆς οἰκουμένης, ἀνεκάλυψε χώρας ἀγνώστους τέως πᾶσιν, εἰσήγαγεν αὐτὰς εἰς τὸ γενικὸν τῆς γεωγραφίας καὶ ἱστορίας σύστημα, καὶ ἐφώτισε διὰ τῆς θείας πίστεως ἄνευ βίας καὶ κακώσεων, ὡς ἔπραξαν ἄλλοι ζηλωταὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἓν τε Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀμερική, ἀλλὰ μόνον διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ κρείττονος.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι τὰ ἱστορήματα τοῦ Ἡροδότου, Θουκυδίδου καὶ Λιβίου ἔχουσι μείζον τὸ διάφορον παντὶ μὴ Ῥώσσω, ὡς παριστάντα πλείονα ψυχικὴν δύναμιν καὶ σφοδρότερα τὰ παίγνια τῶν παθῶν· διότι ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Ῥώμη ἦσαν δημοκρατίαι καὶ μᾶλλον πεφωτισμένοι τῆς ἀρχαίας Ῥωσσίας· ἀλλ' ὅμως θαρραλέως δυνάμεθα εἰπεῖν, ὅτι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἱστορίᾳ ὑπάρχουσι γεγονότα, εἰκόνες καὶ χαρακτῆρες οὐχ ἦττον περίεργοι. Τοιοῦτα δὲ εἰσι τὰ κατορθώματα τοῦ Σβιατοσλάβου, ἡ θύελλα τοῦ Βάτη, ἡ ἐπὶ τοῦ Ταναϊδικοῦ ἀνέγερσις τῶν

τῷ Αὐτοκράτορι ἐπιστείλας· « Τὰ πρὸς ἐμὲ ἔλεη καὶ εὐεργετή-
 » ματά σου εἰσι τοσοῦτον μεγάλα, ὥστε καὶ ὑγιαίνων ἠγνόουν
 » πῶς παραστήσω τὴν εὐγνωμοσύνην μου. »

Μετὰ μικρὸν, τῇ 22 Μαΐου 1825, τῇ 2 ὥρᾳ Μ. Μ., ἀπέ-
 θανεν ὁ ἱστοριογράφος ἐν τοῖς Ταυρικοῖς ἀνακτόροις μεταξὺ τῶν
 συγγενῶν καὶ φίλων (α), ἐτάφη δ' ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ
 Νεβαϊκοῦ.

Μῆνάς τινας πρὸ τῆς τελευτῆς ἔγραψε πρὸς τὸν Πρύτανιν
 τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μόσχας· « Ἀντιγράφω τὸ Β' Κεφά-
 » λαιον τῆς βασιλείας τοῦ Σουΐσκη· ὑπολείπονται δ' ἔτι τρία
 » καὶ Κρίσις περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων· εἶτα ἀποχαιρετίζω
 » τὸν παρόντα βίον νεύων διὰ τῆς χειρὸς πρὸς τὰς μελλούσας
 » γενεάς. Ἀδιαφορῶ δὲ ἐὰν εὐαρεστήσω, ἢ μή. Ὁμολογῶ ὅμως
 » ὅτι ἐπιθυμῶ περᾶναι τὸ ἔργον μου ἀκμάζων τὸν νοῦν, τὴν
 » καρδίαν καὶ φαντασίαν. Τὸ τέλος αὐτοῦ ἐγγίζει, ἀλλ' ἴσως
 » οὐδὲ καταντήσω εἰς αὐτό ... Γενηθήτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. »
 Οὕτω δὲ καὶ συνέβη· διότι μετὰ τὸ μνησθὲν Κεφάλαιον συνέ-

(α) Μακαρίζων ἑμαυτὸν ὡς γνωρίσαντα τὴν πολυτίμητον οἰκογέ-
 νειαν τοῦ ἀθανάτου συγγραφέως, θεωρῶ καθῆκον εἰπεῖν τινα περὶ αὐ-
 τῆς. Ὁ αἰόιδιμος ἀνὴρ κατέλιπεν ἕξ τέκνα, ὧν τρία μὲν ἄρρενα, τρία
 δὲ θήλεα. Καὶ ἐκείνων ὁ μὲν Ἀνδρέας ἔπεσεν ἀνδρείως μαχόμενος
 παρὰ τὸν Ἀλούταν κατὰ τὸν τελευταῖον (τῷ 1854) ὑπὲρ τῶν ὀρθο-
 δόξων πόλεμον τῆς Ῥωσσίας, ὁ δὲ Βλαδίμιρος ἔγημεν Ἑλληνίδα,
 ἀπόγονον τῶν Δουκῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ δὲ τρίτος, Μο-
 σχίαν. Τῶν δὲ θυγατέρων ἡ μὲν συνεζεύχθη τῷ πρίγκιπι Μεστσέρκη,
 γόνῳ ἐνδόξου Ῥωσικοῦ οἴκου, ἡ δὲ σοφὴ Σοφία ἐγένετο παρανά-
 λωμα τῆς λύπης ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀνδρέου, ἡ δὲ τιμᾶται
 ὡς Κυρία τῆς αὐτοκρατορικῆς Αὐλῆς.

Λόγον γινομένου περὶ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων τοῦ συγγραφέως
 οὐ δύναμαι παρελθεῖν ἐν σιγῇ ἔνδοξόν τινα ἄνδρα, τὸν σοφὸν πρίγ-
 κιπα Βιάζεμσκη, πρὸς ὃν, ἐκπληρῶν ἱερὸν καθῆκον, δηλῶ δημοσίᾳ
 τὴν διὰ βίον βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὴν γενναίαν προ-
 στασίαν, ἣν μοι ἐπεδαψίλευσε πρὸς εὐόδωσιν τῆς πολυμόχθου καὶ
 πολυδαπάνου μεταφράσεώς μου. Ταῦτα καὶ περὶ τῶν συγγενῶν τοῦ
 ἱστοριογράφου. Καὶ γὰρ, κατὰ τὸν εἰπόντα σοφὸν, « Ἀνδρῶν ἀγαθῶν
 » καὶ οἱ φίλοι ζηλωταὶ καὶ οἱ ἐκ γένους προσήκοντες. »

γραψε δύο ἔτι ἄλλα, ἐν οἷς ἐξιστόρησε τὴν δεινὴν κατάστασιν τῆς Ῥωσσίας κατὰ τὴν μεσοβασιλείαν, ἔδειξε δὲ πόρρωθεν ὑποφώσκουσαν τὴν ὠραιοτάτην αὐγὴν τῆς ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀπαλλαγῆς· ἀλλὰ, κατατρυχωθεὶς ὑπὸ τῆς νόσου, ἔμεινεν ἐν τῇ φράσει « τὸ Ὁρέσεκον οὐ παρεδίδοτο . . . » Ἡ γραφὴς ἔπεσεν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ μεγάλου συγγραφέως, ἡ δὲ Ῥωσσικὴ ἱστορία ἀπωρφανίσθη.

Πλὴν δὲ τῆς γλωσσικῆς, φιλολογικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀξίας τοῦ Καραμζίνου εἴπωμεν ὀλίγα καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἔργων αὐτοῦ.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀξιοῦται δικαίων ἐπαίνων καὶ διὰ τὰ πολιτικὰ αὐτοῦ ἔργα, τὰ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον ὑπομνήματα περὶ τε τῆς ἀρχαίας καὶ νέας Ῥωσσίας καὶ περὶ τῆς Πολωνίας. Καὶ διὰ μὲν τοῦ πρώτου ἀναθεωρῶν ἐπιτροχάδην τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν διατρίβει περὶ τὴν πολιτικὴν ἀπὸ Πέτρου τοῦ Μεγάλου, ἐν ἧ φαίνεται βαθύνους πολιτικός· διότι, παριστῶν ἐν μεγαλοπρεπεῖ εἰκόνι τὰ κατορθώματα τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου, κρίνει καὶ ἐπικρίνει θαυμασίως τὰς ἐπιβλαβεῖς πράξεις αὐτοῦ. Καταντῶν δὲ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Ψαλμοῦ « Οὐκ ἔστι δόλος ἐν τῷ » στόματί μου, » καὶ μένει πιστὸς καθ' ὅλην τὴν διαγραφὴν.

Διὰ δὲ τοῦ δευτέρου ὑπομνήματος ἀμύνεται τὸ ἱστορικὸν δικαίωμα τῆς Ῥωσσίας ἐπὶ τῶν ἐπαρχιῶν, ἃς μέχρι τοῦδε ἀμαθεῖς καὶ κακόβουλοι καλοῦσιν ἐν τῇ Εὐρώπῃ Πολωνικὰς, καὶ περ οἰκουμένας ὑπὸ Ῥωσσικῶν γενῶν.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἰδίας ἀρετὰς ὁ Καραμζίνος τιμᾶται. Ἡ μετριοφροσύνη αὐτοῦ ἦν ἀπαράμιλλος· διότι πάντας τοὺς μόχθους, πᾶσαν τὴν ἀξίαν καὶ δόξαν αὐτοῦ εἰς οὐδὲν ἐλογίζετο ἐνώπιον τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας. Ἴδου τί ἔγραφε πρὸς φίλον περὶ τῆς ζωῆς· « Ὁ ἀνθρώπινος βίος οὐκ ἔστι τὸ συγγράφειν » ἱστορίαν, οὐδὲ συντάττειν τραγωδίας καὶ κωμωδίας, ἀλλ' ἅ » ρίστως σκέπτεσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι, πράττειν καὶ ἀγαπᾶν τὸ » ἀγαθὸν καὶ ἀνυψοῦσθαι εἰς τὴν πηγὴν αὐτοῦ. Πάντα τὰ

» λοιπὰ φροῦδα, μηδ' αὐτῶν τῶν 8 ἢ 9 τόμων μου ἐξαιρουμέ-
 » νων. » Τοσοῦτον ἐμετριοφρόνει ὁ ἐνάρετος οὗτος ἀνὴρ! Τὸ
 αἰσθημα δὲ τοῦτο ἠύξησε μάλιστα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ὡς
 φαίνεται ἐκ τῆς ἐξῆς ἐπιστολῆς πρὸς φίλον, ἣν ἔπεμψε μαθὼν
 διαφόρους καθ' ἑαυτοῦ ἐπικρίσεις: « Καὶ νεώτερος ὢν ἀπέρευ-
 » γον διαμάχεσθαι πρὸς τοὺς γεννάδας φιλολόγους. Οὗτοι δὲ-
 » νανται μονομαχεῖν καὶ ὑπερασπίζεσθαι Ἰωάννην τὸν φοβε-
 » ρόν . . . . καὶ πάλιν οὐδὲν ἐπιχειρῶ ἔστι Θεὸς καὶ Τσάρος. »
 Ἐν δ' ἐτέρᾳ ἐπιστολῇ ἔγραφε: « Σὺ, φίλτατε, νομίζεις ὅτι
 » ὀφείλω ἀπαντᾶν πρὸς πάσας τὰς ἐπικρίσεις. Οὐδαμῶς· εἰμὶ
 » ὀκνηρὸς, καὶ ἐπιθυμῶ τελευτῆσαι τὸν βίον ἐν εἰρήνῃ· ὡς δ' εἰμὶ
 » εὐγνώμων τοῖς φίλοις, οὕτω καὶ ἄχολος τοῖς ὑβρισταῖς. Οὐκ
 » ἐμοῦ ἀποδεικνύειν ὅτι εἰμὶ ἀνκαμάρτητος, ὡς ὁ Πάπας. Πάντα
 » ταῦτα μικροῦ λόγου καὶ μάταια. »

Πλὴν τῆς μετριοφροσύνης, ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ καταφαίνεται
 καὶ ἡ πρὸς τὴν θείαν Πρόνοιαν πεποθήσις, κραταιουμένη ὁση-
 μέραι ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ. Ἐπέστελλέ ποτε φίλῳ: « Ἀρίστην
 » μὲν ἡμέραν νομίζω ἐκείνην, καθ' ἣν οἰκουρῶ, ὥραν δὲ, καθ'
 » ἣν ἐξ ὅλης ψυχῆς παρακίδομαι τῇ θείᾳ Προνοίᾳ. Ὁ ἀγαπῶν
 » τὸν Θεὸν αἰσθάνεται κυρίως πᾶσαν τοῦ βίου τὴν ἡδύτητα. »

Προσθῶμεν δὲ καὶ ἐτέραν ἐπιστολὴν πρὸς ἐνδοξὸν φίλον αὐ-
 τοῦ, τὸν Κόμητα Καποδίστριαν, ἣν ἔγραψεν ἐξ μῆνας πρὸ τῆς
 τελευτῆς· διότι ἐν αὐτῇ ἐμφαίνεται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν πάσῃ τῇ
 λαμπρότητι.

« Γηράσκω μὴ ἀποκάμνω· (ἀλλ' ἴσως ἔλθῃ καὶ τοῦτο). Ὡ,
 » πόσον ἀγαπῶ ἔτι τοὺς συνοδοιπόρους μου, καὶ πόσον μὲ
 » θλίβει ἡ κακὴ αὐτῶν μοῖρα· πόσον ἡ ψυχὴ μου πληροῦται
 » συμπαθείας πρὸς τοσοῦτους οἰκείους καὶ λαοὺς! . . . Ὁ θά-
 » νατος οὐ φοβεῖ με πολὺ, βλέπω μάλιστα αὐτὸν ἐνίοτε καὶ
 » μετὰ τινος ἡδονῆς, λέγων συχνάκις τὸ τοῦ Ἰακώβου Ρουσσῶ,
 » ὅτι ὁ κοιμώμενος ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ πατρὸς ἀφροντίς ἐστι
 » περὶ τῆς ἐξεγέρσεως. Προβαίνων εἰς τὸν θάνατον πίνω κατὰ
 » σταγόνας τὴν γλυκειὰν ἐπίγειον ὑπαρξίν. Χαίρω δ' ἐπὶ ταύτῃ

» κατ' ἴδιον τρόπον, ἀόρατον τῷ φθόνῳ. Ἐν δυσμαῖς τοῦ βίου
 » ὦν, εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ ἐπὶ παντὶ ὅπερ ἐδωρήσατό μοι. Ἴσως
 » ἀπατῶμαι, ἀλλ' ἡ συνείδησίς μου ἡσυχός ἐστι. Ἡ προσφιλέης
 » πατρίς μου εἰς οὐδὲν μεμψιμοιρεῖ κατ' ἐμοῦ· διότι προθύμως
 » διηκόνησα πάντοτε αὐτῇ, τηρῶν τὴν τοῦ χαρακτῆρός μου
 » ἀξιοπρέπειαν, δι' ἣν αὐτῇ πάλιν ὑπεύθυνός εἰμι. Καὶ τίς;
 » Ἐδυνάμην περιγράψαι μόνον τοὺς βαρβάρους χρόνους τῆς
 » ἱστορίας αὐτῆς. Οὐδεὶς εἶδέν με ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης,
 » οὐδ' ἐν ταῖς συμβουλίαις τῶν βασιλείων. Γινώσκων ὅμως ὅτι
 » οὔτε δειλός, οὔτε ὀκνηρός εἰμι, λέγω κατ' ἐμαυτὸν, Οὕτως
 » ἠυδόκησεν ὁ Θεός. Μὴ ἔχων δὲ τὴν γελοίαν συγγραφικὴν
 » ἀλαζονείαν, εἰσέρχομαι ἀνευθριάστως εἰς τὴν ὁμήγουριν τῶν
 » ἡμετέρων στρατηγῶν καὶ ὑπουργῶν . . . . Ἀλλ' ἀρκεῖ παρε-
 » ξέβην τοῦ λόγου, καὶ μοι φαίνεται οὐχὶ σμικρόν.»

Ἐνταῦθα καταλήγει ἡ πιστὴ ἱστορία τοῦ βίου τοῦ ἐνδόξου
 ἱστοριογράφου, ἣν ἠρύσθη ἐκ διαφόρων Ῥώσικων συγγραμ-
 μάτων, μάλιστα δ' ἐκ τοῦ Πανηγυρικοῦ Λόγου τοῦ σοφοῦ Κα-
 θηγητοῦ Παγόδιν. Εἶθε ὁ καρπὸς οὗτος τοῦ ζήλου μου ὑπὲρ
 τῆς συναφοῦς ἐπιστήμης τῶν δύο ὀρθοδόξων ἐθνῶν συντελέσαι
 εἰς σύντασιν ἐπὶ μᾶλλον τῆς ἀμοιβαίας αὐτῶν ἀγάπης.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ.

Ἡ Ἱστορία ἐστὶν ἡ ἱερὰ τρόπον τινὰ βίβλος τῶν ἐθνῶν, ἡ πρωτίστη καὶ ἀπαραίτητος, τὸ κάτοπρον τῆς ὑπάρξεως καὶ τοῦ βίου αὐτῶν, ἡ πλάξ τῶν ἀποκαλύψεων καὶ ἐντολῶν, ἡ τῶν προγόνων πρὸς τοὺς ἀπογόνους διαθήκη, ἡ συμπλήρωσις καὶ ἐξήγησις τοῦ παρόντος καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ μέλλοντος.

Οἷτε κυβερνῆται καὶ νομοθέται ἐνεργοῦσιν ὑπογραμμὸν ἔχοντες τὴν ἱστορίαν, καὶ ἐξετάζουσι τὰς σελίδας αὐτῆς, ὡς οἱ θαλασσοπόροι τοὺς ναυτικοὺς χάρτας· διότι ἡ ἀνθρωπίνη σοφία χρῆζει πείρας, ὁ δὲ βίος βραχύς. Ἀναγκαῖον δὲ γινῶναι τίνι τρόπῳ ἀνέκαθεν τὰ ταραχώδη πάθη ἐτάρασσον τὴν κοινωνίαν, καὶ πῶς ἡ εὐεργετικὴ δύναμις τοῦ νοῦς κατέστειλε τὴν θυελλώδη ὄρμην αὐτῶν, ὅπως ἐπαναγάγῃ τὴν τάξιν, διαλλάξῃ τὰ διάφορα συμφέροντα τῶν ἀνθρώπων καὶ δωρήσῃ τὴν δυνατὴν ἐπίγειον εὐημερίαν.

Ἄλλ' ἀναγκαῖον ὅπως καὶ ὁ ἰδιώτης ἀναγινώσκη τὴν Ἱστορίαν· διότι, ἐξοικειοῦσα αὐτὸν πρὸς τὴν ἀτέλειαν τῆς φαινομένης καταστάσεως τῶν πραγμάτων ὡς φαινόμενον σύνθητες κατὰ πάντας τοὺς αἰῶνας, παραμυθεῖται αὐτὸν ἐν ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς, μαρτυροῦσα ὅτι τοιαῦται καὶ πολλῶ δεινότεραι ὑπῆρξαν· ἀλλὰ τὰ βασίλεια οὐδαμῶς κατεστράφησαν· διότι τρέφει τὸ αἶσθημα τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ διὰ τῆς δικαίας κρίσεως αὐτῆς διατίθῃ τὴν ψυχὴν εἰς τὴν δικαιοσύνην, ἣτις στηρίζει τὴν ἡμετέραν εὐημερίαν καὶ τὴν σύμπνοιαν τῆς κρινωνίας.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ τῆς Ἱστορίας ὠφέλεια· ἀλλὰ πόσας ἄλλας παρέχει τῷ τε νῷ καὶ τῇ καρδίᾳ! Ὁ τε εὐπαίδευτος καὶ ὁ ἄγχιος φύσει εἰσὶ περίεργοι. Κατὰ τοὺς, εὐκλεεῖς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας ὁ θόρυβος ἔπαυε, τὰ δὲ πλήθη ἴσταντο ἐν σιγῇ περὶ τὸν Ἡρόδοτον ἀναγινώσκοντα τὰς παραδόσεις τῶν παρεληλυθότων αἰώνων. Καὶ ἀγνοοῦντες δὲ τὰ στοιχεῖα τῶν γραμμάτων, οἱ λαοὶ εἰσιν ἤδη φιλόστορες· καὶ δὴ ὁ γέρον δεικνύει τῷ νεανία τὸν ἐπὶ γηλόφου τάφον καὶ διηγεῖται τὰς πράξεις τοῦ ἐν αὐτῷ κειμένου ἥρωος. Τὰ πρῶτιστα περὶ τὴν γραφὴν δοκίμια τῶν ἡμετέρων προγόνων ἦσαν ἀφιερωμένα τῇ θρησκείᾳ καὶ ἱστορίᾳ, ὁ δὲ ἐν τῷ σκότει τῆς ἀμαθείας λαὸς ἤκουεν ἀπλήστως τὰς διηγήσεις τῶν χρονογράφων. Καὶ αὐτοὶ οἱ μῦθοι τέρπουσι μὲν, ἀλλὰ πρὸς τελείαν τέρψιν δέον ἴν' ἀπατᾶ τις ἑαυτὸν καὶ νομιζῆ αὐτοὺς ἀληθεῖς. Ἡ δὲ Ἱστορία, ἀνορύττουσα τοὺς τάφους, ἐγείρουσα τοὺς νεκροὺς, καὶ ἐμβάλλουσα ζωὴν ἐν ταῖς καρδίαις καὶ λόγον ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτῶν, ἀνεγείρουσα βασιλεία ἐκ τῆς φθορᾶς καὶ περιστῶσα τῇ φαντασίᾳ τὴν μικρὰν τῶν αἰώνων σειρὰν μετὰ τῶν κυριωτέρων παθῶν, ἠθῶν καὶ πράξεων, ἐκτείνει τὰ ὅρια τῆς ἰδίας ἡμῶν ὑπάρξεως· διότι διὰ τῆς δημιουργοῦ δυνάμεως αὐτῆς ζῶμεν μετὰ τῶν ἀνθρώπων πάντων τῶν αἰώνων, βλέπομεν καὶ ἀκούομεν αὐτῶν, καὶ ἀγαπῶμεν ἢ μισοῦμεν. Πρὶν δ' ἀναλογισώμεθα τὴν ὠφέλειαν αὐτῆς, τερπόμεθα ἤδη θεωροῦντες τὰ ποικίλα συμβεβηκότα καὶ χαρακτῆρας, οἷτινες ἀπασχολοῦσι τὸν νοῦν καὶ τρέφουσι τὴν αἰσθητικὴν δύναμιν.

Εἰ πᾶσα ἱστορία, καὶ αὐτὴ ἡ ἀτέχνως γεγραμμένη, τέρπει, κατὰ Πλίνιον, πολλῶ μᾶλλον ἢ τῆς πατρίδος. Ὁ ἀληθὴς κοσμοπολίτης ἐστὶ μεταφυσικὸν ὄν, ἢ το-

ἔχειν ἱερέα ἐν τούτῳ ἢ ἐκείνῳ τῷ ναῷ καὶ ἡ ξηρὰ νεκρολογία τῶν Ῥωμαίων ἀρχόντων κατέχουσι πολλὰ φύλλα τῆς ἱστορίας τοῦ Τακίτου. Ἐφθόνει τὸν Τίτον Λίβιον ὁ Τάκιτος ἕνεκα τῆς ἀφθόνου ὕλης, καὶ ὁμοίως ὁ Λίβιος, ὁ γλαφυρὸς καὶ εὐγλωττος, πληροῖ ἐνίοτε ὀλόκληρα βιβλία διηγήσεων ἀψιμαχίας καὶ ληστείας, αἰτινες ἀμφίβολον εἶ εἰσι σπουδαιότεραι τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Πηλοπονησίων. Ὡς δ' εἰπεῖν, ἡ ἀνάγνωσις οἰασδῆποτε ἱστορίας χρήζει ὑπομονῆς τινος μᾶλλον ἢ ἥτιον ἀμειβομένης διὰ τέρψεως.

Ὁ Ἱστοριογράφος τῆς Ῥωσίας, εἰπὼν τινα περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ κυρίου λαοῦ αὐτῆς καὶ περὶ τῶν συστατικῶν μερῶν τῆς αὐτοκρατορίας, ἐδύνατο ἀναμφιβόλως ἐξεικονίσαι ἐπὶ ἐντέχνου εἰκόνοσ τὰ ἀξιόμνημονευτότερα τῶν γνωρισμάτων τῆς ἀρχαιότητος, ἀρξασθαι δὲ λεπτομεροῦσ διηγήσεωσ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωάννου, ἢ ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνοσ, ὅτε ἐτελέσθη ἐν τῶν μεγάλων πολιτικῶν συμβεβηκότων τοῦ κόσμου. Ἦν δὲ εὐχερὲσ αὐτῷ γράψαι διακοσίας ἢ τριακοσίας εὐφραδεῖσ καὶ τερπνάσ σελίδασ ἀντὶ πολλῶν τόμων, ἐπιμόχθων τῷ συγγραφεῖ καὶ ὀχληρῶν τῷ ἀναγνώστῃ. Ἀλλ' αἱ ἐπιθεωρήσεισ καὶ εἰκόνεσ αὐταὶ οὐδαμῶσ ἀναπληροῦσι τὰ χρονικά· ὁ δ' ἀναγνοῦσ τὴν εἰσιγωγὴν μόνον τοῦ Ῥοβερτσῶνοσ εἰσ τὴν Ἱστορίαν Καρόλου τοῦ Ε' οὐδεμίαν ἔχει ἀκριβῆ καὶ ἀληθῆ γνῶσιν τῆσ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα Εὐρώπησ. Μικρὸν τοῦτο, ὅτι εὐφυῆσ ἀνὴρ, περιβλέψασ τὰ μνημεῖα τῶν αἰώνων, μεταδώσει ἡμῖν τὰσ ἑαυτοῦ παρατηρήσεισ· διότι δέον ἵνα καὶ ἡμεῖσ αὐτοὶ ἴδωμεν τὰσ τε πράξεισ καὶ τοὺσ πράττοντασ, καὶ τότε μόνον γινώσκομεν τὴν ἱστορίαν. Ἡ καύχησισ τοῦ συγγραφέωσ ἐπὶ καλλιπεείᾳ

κῆ.

καὶ ἡ μαλθακότης τῶν ἀναγνωστῶν καταδικάσουσιν ἄρα αἰώνιον λήθην τῶν ἔργων καὶ τῆς τύχης τῶν ἡμετέρων προγόνων; Οὗτοι ἔπασχον καὶ διὰ τῶν δυστυχημάτων αὐτῶν, παρεσκεύασαν τὸ ἡμέτερον μεγαλεῖον· ἡμεῖς δ' ἄρα οὐδὲ ἀκούειν θελήσομεν, οὐδὲ γινώσκειν τίνα ἠγάπων καὶ τίνα ἠτιῶντο ἐν ταῖς δυστυχίαις; Ἐξεστὶ μὲν τοῖς ξένοις παρορᾶν ὅτι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ ἡμῶν εὕρωσιν ἀηδὲς, ἀλλ' οἱ ἀγαθοὶ Ῥῶσσοι οὐκ ὀφείλουσι τάχα ἀκολουθεῖν μετὰ μείζονος ὑπομονῆς τοῖς κανόσι τῆς πολιτικῆς ἠθικῆς, ἥτις τὸ πρὸς τοὺς προγόνους σέβας θεωρεῖ ἀρετὴν τοῦ πεπολιτισμένου πολίτου; Τοιαῦτα διενοοῦμην γράφων ὡς σύγχρονος τὴν ἱστορίαν τῶν Ἰγόρων καὶ Βσεβολόδων, ἐσοπτριζόμενος αὐτοὺς μετ' ἀκαταμάτου προσοχῆς καὶ ἀληθοῦς σεβασμοῦ ἐν τῷ ἀμυδρῷ κατόπτρῳ τῆς ἀρχαίας χρονογραφίας· εἰ δ' ἀντὶ ἐμψύχων καὶ ὀλοκλήρων εἰκόνων παρέστησα μόνον σκιαγραφήματα μετ' ἀποσπασμάτων, οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ αἴτιος· διότι ἦν ἀδύνατόν μοι ἡ ἀναπλήρωσις τῶν χρονικῶν!

Τρία εἶδη ἱστορίας εἰσὶν· ἡ συγχρονικὴ, ὡς ἡ τοῦ Θουκυδίδου, ἐν ἣ ὁ συγγραφεὺς ἀφηγεῖται ὅσα εἶδεν αὐτοψεί· ἡ δὲ δευτέρα, ἡ τοῦ Τακίτου, ἡ βαίνουσα ἐπὶ προσφάτων προφορικῶν παραδόσεων ἐν ἐποχῇ ἐγγύς τῶν ἐξισορουμένων συμβάντων, ἡ δὲ τρίτη ἀρύεται μόνον ἐκ τῶν μνημείων, οἷα ἡ ἡμετέρα μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος (α). Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ λάμπει ὁ

(α) Αἱ προφορικαὶ παραδόσεις ἄρχονται παρ' ἡμῶν ἀπὸ Πέτρου τοῦ Μεγάλου διότι ἡμεῖς ἠκούσαμεν παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν περὶ Αἰκατερίνης τῆς Α', Πέτρου τοῦ Β', Ἀννης καὶ Ἐλισάβετ πολλὰ μὴ ἀναφερόμενα ἐν τοῖς βιβλίοις.

νοῦς καὶ ἡ φαντασία τοῦ ἱστορικοῦ, ὅστις ἐκλέγει πᾶν τὸ περιεργότερον καὶ χρωματίζει καὶ ἐξωραίζει αὐτὸ, ἔστι δ' ὅτε καὶ πλάττει μὴ φοβούμενος ἐξέλεγχξιν, λέγων, οὕτως εἶδον, ἤκουσα· ἡ δ' ἄφωνος κριτικὴ οὐδόλως ἀποτρέπει τὸν ἀναγνώστην ἐντροφᾶν ἐν ταῖς τερπναῖς διαγραφαῖς. Τὸ τρίτον εἶδος τῆς ἱστορίας ἐστὶ τὸ μᾶλλον περιστέλλον τὴν εὐφυΐαν· διότι οὐδὲν δύναται τις προσθεῖναι τοῖς γνωστοῖς, οὐδ' ἐρωτῆσαι τοὺς νεκρούς· ἐπειδὴ διηγούμεθα ὅσα παρέδωκαν οἱ σύγχρονοι, σιγῶμεν δὲ, εἰ ἐσίγησαν καὶ οὗτοι. Ἄλλως ἡ δικάια κριτικὴ ἐπιστομίζει τὸν κουφόνουν ἱστορικόν, ὀφείλοντα λέγειν μόνον ὅ,τι οἱ αἰῶνες παρακατέθηκαν ἐν τοῖς χρονικοῖς καὶ τοῖς ἀρχείοις. Οἱ ἀρχαῖοι εἶχον τὴν προνομίαν τοῦ ἐπινοεῖν δημηγορίας, ἀναλόγους πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν περιστάσεων· ἡ δὲ προνομία αὕτη ἐστὶν ἀτίμητος τῇ ἀληθεῖ εὐφυΐᾳ· διότι οὕτως ὁ Τίτος Λίβιος ἐπλούτισε τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ διὰ τῆς εὐφυΐας, εὐγλωττίας καὶ σοφῶν παραινέσεων· ἀλλ' ἡμῖν, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἀββᾶ Μαβλῦ, οὐκ ἔξεστι ρητορεύειν ἐν τῇ ἱστορίᾳ· διότι αἱ νέαί πρόοδοι τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς παρέσχον ἡμῖν ἔννοιαν σαφεστέραν περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς. Ἡ ὀρθὴ φιλοκαλία διέγραψεν αὐτῇ κανόνας ἀμεταβλήτους, καὶ διεχώρισεν ἐσαεὶ τὴν ἱστορίαν ἀπὸ τῆς ποιήσεως καὶ τῶν ἀνθέων τῆς εὐγλωττίας, ἀναθεῖσα τῇ ἱστορίᾳ τὸ χρέος τοῦ εἶναι πιστὸν κάτοπτρον τοῦ παρελθόντος καὶ πιστὴ ἡχὴ τῶν λόγων, ὅσους τῷ ὄντι εἶπον οἱ ἥρωες τῶν αἰώνων· διότι ἡ καλλίστη πλαστὴ δημηγορία ἀπαγλαίζει τὴν ἱστορίαν, σκοποῦσαν οὐχὶ τὴν δόξαν τοῦ συγγραφέως, οὔτε τὴν τέρψιν τοῦ ἀναγνώστου, οὐδὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἡθι-

κὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ μόνην τὴν ἀλήθειαν, καθ' ἑαυ-
τὴν οὔσαν πηγὴν ἡδονῆς καὶ ὠφελείας. Ὡς δὲ ἡ φυ-
σικὴ, οὕτω καὶ ἡ πολιτικὴ ἱστορία ἀποδιοπομπεῖται τὰ
ἐπινοήματα, ἐξεικονίζουσα τί ἐστὶ καὶ τί ἦν, οὐχὶ δὲ
καὶ τί ἡδύνατο εἶναι. Ἀλλὰ, λέγουσιν, ἡ ἱστορία ἐστὶ
πλήρης ψευδολογιῶν· ἡμεῖς δ' ἐροῦμεν ἄμεινον ὅτι ἐν
αὐτῇ, ἅτε ἔργῳ ἀνθρωπίνῳ, ἐνυπάρχει καὶ μίξις τις
ψεύδους· καὶ ὁμως ὁ χαρακτήρ τῆς ἀληθείας πάντοτε,
κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, τηρεῖται ἐν αὐτῇ. Τοῦτο
ἄρκει ὅπως δῶ ἡμῖν ἔννοιαν γενικὴν περὶ τῶν ἀνθρώ-
πων καὶ τῶν πράξεων αὐτῶν. Πολλῶ δ' αὐστηροτέ-
ρα ἐστὶν ἡ κριτικὴ· ἕνεκα δὲ τούτου ἥττον ἐπιτρέπε-
ται τῷ ἱστορικῷ χάριν τῆς εὐφυΐας αὐτοῦ ἀπατᾶν τὸν
εὐσυνεῖδητον ἀναγνώστην καὶ φρονεῖν καὶ λαλεῖν ἐπ'
ὄνόματι ἡρώων ἀπὸ πολλοῦ σιγῶντων ἐν τῷ τάφῳ.
Τί οὖν ὑπολείπεται αὐτῷ, δεσμίῳ, οὕτως εἰπεῖν, τῶν
ξηρῶν περγαμηνῶν τῆς ἀρχαιότητος; ἡ τάξις, ἡ σα-
φήνεια, ἡ δύναμις, ἡ ζωγραφία. Αὐτὸς δημιουργεῖ ἐκ
δεδομένης ὕλης, μὴ παράγων δὲ χρυσὸν ἐκ χαλκοῦ,
ὀφείλει καθαρίσαι καὶ τὸν χαλκὸν καὶ γνῶναι τὴν ἀ-
ξίαν καὶ τὴν φύσιν ἐκάστου πράγματος, ἀποκαλύπτειν
τὰ μεγάλα, εἰ ἀποκρύπτονται, καὶ ἀφαιρεῖν τῶν μι-
κρῶν τὸ μέγα. Οὐδὲν ἐστὶ τοσοῦτον ἐνδεές, ὥστε μὴ
δύνησθαι τὴν τέχνην παριστάναι αὐτὸ τερπνόν.

Μέχρι τοῦδε οἱ ἀρχαῖοί εἰσι πρωτότυπα παραδείγ-
ματα· διότι οὐδεὶς ὑπερέβαλε τὸν Λίβιον κατὰ τὴν
γλαφυρότητα, οὐδὲ τὸν Τάχιτον κατὰ τὴν δεινότητα
τοῦ λόγου. Τοῦτο τὸ πρότιστον. Ἡ γνῶσις πάντων
τῶν νόμων τοῦ κόσμου, ἡ Γερμανικὴ πολυμαθεῖα, ἡ
ἀγχίνοια τοῦ Βολταίρου καὶ αὐτὴ ἡ ἐμβριθία τοῦ Μα-
κιαβέλλη ἐν τῷ ἱστορικῷ οὐκ ἀναπληροῦσι τὴν εὐφυΐαν

περὶ τὴν ἐξεικόνισιν τῶν συμβεβηκότων. Δικαίως σεμνύνεται ἡ Ἀγγλία ἐπὶ τῷ Οὔμῳ, ἡ δὲ Γερμανία ἐπὶ τῷ Ἰωάννῃ Μύλλερῳ (α), οἵτινές εἰσιν ἄξιοι ἐφάμιλλοι τῶν ἀρχαίων, οὐχὶ δὲ μιμηταὶ αὐτῶν· ἐπειδὴ ἕκαστος αἰὼν καὶ ἕκαστος λαὸς παρέχει τῷ ἐμπείρῳ ἱστορικῷ ἴδια χρώματα. Διὸ καὶ πρὸς τὴν μεγαλοφυΐαν οὗτός ἐστιν ὁ κανὼν· « Μη δα μῶς μιμοῦ τὸν » Τάκιτον, ἀλλὰ γράψον ὡσεὶ αὐτός » ἔγραφεν ἀντὶ σοῦ! » Καὶ ἀγνοῶ μὲν, εἰ ὁ Μύλλερος, παρενείρων ἐν ταῖς διηγήσεσιν ἠθικὰ ἀποφθέγματα, ἐσκόπει ὅπως ἐξομοιωθῆ πρὸς τὸν Τάκιτον· ἢ ἐπιθυμία ὁμῶς αὕτη τοῦ ἐπιδεικνῦναι εὐφυΐαν καὶ βαθύνοιαν ἴσως ἀπάδει πρὸς τὴν ἀληθινήν φιλοκαλίαν. Ὅϊστορικὸς σκέπτεται μόνον πρὸς διασάφεισιν τῶν συμβεβηκότων, ὅπου αἱ σκέψεις αὐτοῦ ἀναπληροῦσιν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν διαγραφὴν. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὰ ἀποφθέγματα ταῦτά εἰσι τοῖς ἐμβριθέσιν ἡμιαλήθειαι, ἢ ἀλήθειαι τοσοῦτον κοιναί, ὥστε μικρὰν ἔχουσιν ἀξίαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἐν ᾗ ζητοῦμεν πράγματα καὶ χαρακτῆρας. Καὶ ἔντεχνος μὲν διήγησις ἐστὶ καθ' ἡκὸν τῷ ἱστορικῷ, ὀρθὴ δὲ καὶ ἴδια ἔννοια, δῶρον, ὃ δ' ἀναγνώστης ἀπαιτεῖ τὸ πρῶτον καὶ εὐγνωμονεῖ ἐπὶ τῷ δευτέρῳ, πληρωθείσης ἤδη τῆς ἀξιώσεως αὐτοῦ. Οὐκ ἐφρόνει ἄρα οὕτω καὶ ὁ συνετὸς Οὔμος, δαψιλῆς μὲν ἐνίοτε περὶ τὴν διασάφεισιν τῶν αἰτίων, ἀλλὰ στειρὸς ἐν ταῖς κρίσεσιν;

(α) Λέγομεν μόνον περὶ τῶν γραφάντων πλήρη ἱστορίαν τῶν λαῶν· διότι ὁ Φεζδέρας, ὁ Λανιήλ, ὁ Μασκόβ, ὁ Δαλίνοσ καὶ ὁ Μαλλέτ οὐκ ἐξομοιοῦνται πρὸς τοὺς δύο τούτους ἱστορικοὺς, καὶ τοὶ οἱ εἰδήμονες, ἐπαινοῦντες ἐνθέρμως τὸν Μύλλερον, ἱστορικὸν τῆς Ἑλβετίας, ἀποδοκιμάζουσι τὴν Εἰσαγωγὴν αὐτοῦ, ἣν ἂν τις καλέσειε Γεωλογικὸν ποίημα.

Τὸν ἱστορικὸν τοῦτον ἐδυνάμεθα καλέσαι τελειότερον πάντων τῶν νεωτέρων, εἰ μὴ ἀπεξενούτο ὑπὲρ τὸ δέον τῆς Ἀγγλίας, καὶ εἰ μὴ ἐνηθρύνετο ὑπὲρ τὸ δέον ἐπὶ ἀμεροληψία καὶ ἐψύχραινεν οὕτω τὸ περικαλλῆς αὐτοῦ σύγγραμμα! Ἐν τῷ Θουκυδίῃ βλέπομεν πάντοτε Ἀθηναῖον, τὸν δὲ Τίτον Λίβιον πάντοτε Ῥωμαῖον· καὶ θελγόμεθα καὶ πιστεύομεν αὐτοῖς. Τὸ αἶσθημα τοῦ ἡμεῖς καὶ ἡμέτερον ζωογονεῖ τὴν ἀφήγησιν, καὶ ὅσω παχυλὴ ἀμεροληψία, ἐπακολούθημα ἀσθενοῦς νοός, ἀφόρητός ἐστι τῷ ἱστορικῷ, τόσω ἢ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη παρέχει τῇ γραφίδι δύναμιν καὶ θέλγητρα. Ὅπου οὐδεμία ἀγάπη, οὐδεμία καὶ ψυχὴ.

Ἄλλ' ἐπάγω τὸν λόγον ἐπὶ τὸ ἔργον μου. Ἀποσχὼν τοῦ ἐπινοῆσαί τι, ἐθήρευσα τὰς μὲν ἐκφράσεις ἐν τῷ νῶ μου, τὰς δὲ ἐννοίας ἐν τοῖς μνημείοις μόνον· ἐζήτησα ψυχὴν καὶ ζωὴν ἐν τοῖς φθειρομένοις χειρογράφοις· ἐσπούδασα ἵνα τὰ ὑπὸ τῶν αἰώνων παραδοθέντα ἡμῖν συνάψω εἰς ἓν σύστημα, σαφὲς καὶ ἀρμονικόν· διέγραψα οὐ μόνον τὰ δεινὰ καὶ τὴν δόξαν τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ πᾶν τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ σύνολον τῆς πολιτικῆς ὑπάρξεως τῶν ἀνθρώπων, τουτέστι τὰς προόδους τοῦ νοῦ καὶ τῆς τέχνης, τὰ ἔθιμα, τοὺς νόμους καὶ τὴν βιομηχανίαν. Οὐκ ἐφοβήθη λαλεῖν μετὰ σεβασμοῦ περὶ τῶν ἱερῶν παρὰ τοῖς προγόνοις· ἐσπούδασα, μὴ προσκρούων τῷ αἰῶνί μου, ἵνα ἄνευ ὑπερηφανίας καὶ εἰρωνείας διηγηθῶ τοὺς χρόνους τῆς ψυχικῆς νηπιότητος, τῆς εὐπιστίας καὶ μυθολογίας, διαγράψω δὲ πιστῶς καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν τε χρόνων καὶ τῶν χρονογράφων· διότι ἔκρινα ἀναγκαῖον τὸ ἐν ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου. Ὅσω δὲ ἤσσανας εἰδήσεις εὕρισκον, τόσω μᾶλλον ἐξετίμων καὶ ἐποιούμην χρῆσιν αὐτῶν,

Ῥώσσω, ἡ πτώσις τοῦ Νοβογορόδου, ἡ ἄλωσις τῆς Καζάνης, ὁ ἐπὶ τῆς μεσοβασιλείας θρίαμβος τῶν τοῦ λαοῦ ἀρετῶν. Οἱ γίγαντες Ὀλεγος καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἰγορος, ὁ ἀγαθὸς ἦρως τυφλὸς Βασίλκος, ὁ φιλόπατρις καὶ καλοκάγαθος Μονομάχος, οἱ ἄνδρεῖοι Μοτισλάβοι, οἱ φοβεροὶ μὲν ἐν ταῖς μάχαις, παράδειγμα δὲ ἀκακίας ἐν εἰρήνῃ, ὁ περικλεῆς ἐπὶ τῷ μεγαλοφύχῳ θανάτῳ Μιχαὴλ τῆς Γβέρης, ὁ πολυπαθὴς μὲν, ἀλλ' ὄντως γενναῖος Ἀλέξινδρος ὁ Νεβαϊκός, ὁ νέος ἦρως, ὁ νικητὴς τοῦ Μαμάϊ, καὶ ἐν τῷ ἐλαχίστῳ συγγράμματι ἰσχυρῶς κινουῖσι τὴν καρδίαν καὶ φαντασίαν. Μόνη ἡ βασιλεία Ἰωάννου τοῦ Γ' ἐστὶ σπάνιος πλοῦτος ἐν τῇ Ἱστορίᾳ· τοῦλάχιστον ἀγνοῶ ἕτερον μονάρχην ἀξιώτερον ὅπως ζῆ καὶ λάμπη ἐν τῷ ἱερῷ περιβόλῳ αὐτῆς. Αἱ ἀκτῖνες τῆς δόξης αὐτοῦ καταπίπτουσιν ἐπὶ τῆς κοιτίδος τοῦ Πέτρου. Μεταξὺ δὲ τῶν δύο τούτων μοναρχῶν ἐστὶν ὁ θαυμιστὸς Ἰωάννης ὁ Δ', ὁ Γοδουνόβ, ὁ ἄξιος τῆς εὐτυχίας καὶ δυστυχίας, ὁ παράδοξος Ψευδοδημήτριος, καὶ κατόπιν τοῦ πλήθους τῶν περικλεῶν πατριωτῶν, εὐπατριδῶν καὶ πολιτῶν ὁ ὀδηγὸς τοῦ θρόνου, ὁ Ἱεράρχης Φιλάρετος μετὰ τοῦ σκηπτούχου υἱοῦ, φωτοφόρου ἐν τῇ σκοτίᾳ τῶν πολιτικῶν ἡμῶν δεινῶν, καὶ ὁ Τσάρος Ἀλέξιος, σοφὸς πατὴρ τοῦ Αὐτοκράτορος, ὃν ἀπεκάλεσεν ἡ Εὐρώπη Μέγαν. Ἡ ἄπικσα ἡ νέα ἱστορία ὀφείλει σιγαῶν, ἢ ἡ Ῥωσικὴ ἐστὶν ἀξία προσοχῆς.

Γινώσκω ὅτι αἱ ἐπὶ πέντε αἰῶνας ταραχώδεις καὶ διηνεκεῖς διαμάχαι τῶν ἡμετέρων κληρούχων ἡγεμόνων εἰσὶν ὀλίγου λόγου ἀξίαι, καὶ ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὐτῆ οὔτε ἐννοιῶν πλουτεῖ τῷ θηρεύοντι πράγματα, οὔτε καλλονῶν τῷ ζωγράφῳ, ἀλλ' ἡ ἱστορία οὐκ ἐστὶν ἀπό-

λογος, οὐδὲ ὁ κόσμος κῆπος, ὅπως ἀναγκαίως πάντα τὰ ἐν αὐτῷ ὄσιν ἡδέα, ἀλλὰ παρίστησι τὸν κόσμον οἶός ἐστιν. Βλέπομεν ἐπὶ τῆς γῆς μεγαλοπρεπῆ ὄρη καὶ καταρράκτας, ἀνθηροὺς λειμῶνας καὶ κοιλάδας, ἀλλὰ καὶ πόσας ἀκάρπους ἄμμους καὶ ἀτερπεῖς ἐρήμους! Καὶ ὅμως αἱ ὁδοιπορίαι καθόλου εἰσὶ προσφιλεῖς ἀνθρώπῳ ζωηρὰν ἔχοντι αἴσθησιν καὶ φαντασίαν· διότι ἐν μέσῳ καὶ αὐτῶν τῶν ἐρήμων εὐρίσκονται ἐνίοτε τερπναὶ θέαι.

Μὴ ὦμεν προκατειλημμένοι ὑπὸ τῆς ὑψηλῆς περὶ τῶν ἱστορημάτων τῆς ἀρχαιότητος δόξης· διότι ἐὰν ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ τοῦ ἀθανάτου συγγράμματος τοῦ Θουκυδίδου τὰς πλαστὰς δημηγορίας, τί ὑπολείπεται ἡμῖν; ξηρὰ διήγησις τῶν ἐμφυλίων πολέμων τῶν Ἑλληνίδων πόλεων· πλήθη κακουργοῦσι καὶ σφάττονται ὑπὲρ τῶν Ἀθηνῶν ἢ τῆς Σπάρτης, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὲρ τοῦ Μονομαχείου ἢ Ὀλεγείου οἴκου· μικρὰ δὲ ἡ διαφορὰ, ἐὰν ἐπιλαθώμεθα ὅτι οἱ ἡμιτίγρεις οὗτοι ἐλάλουν τὴν γλῶσσαν τοῦ Ὀμήρου καὶ εἶχον τὰς τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους καὶ τὰ ἀγάλματα τοῦ Φειδίου. Ὁ δὲ ἐμβριθῆς ζωγράφος Τάκιτος παρίστησιν ἄρα γε ἡμῖν μεγάλα πάντοτε καὶ καταπληκτικά; Βλέπομεν μετὰ κατανύξεως τὴν Ἀγριππίναν φέρουσαν τὴν κόνιν τοῦ Γερμανικοῦ· μετ' ἄλγους βλέπομεν τὰ διεσπαρμένα ἐν τοῖς δάσεσιν ὄστᾶ καὶ τὴν πανοπλίαν τῆς λεγεῶνος τοῦ Οὐήρου, ἐπίσης τὸ αἵματηρὸν συμπόσιον τῶν ἑμμανῶν Ῥωμαίων φωτιζόμενον ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ Καπιτωλίου, καὶ μετ' ἀποστροφῆς τὸ θηρίον τῆς τυραννίας κατατρῶγον ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς οἰκουμένης τὰ λείψανα τῶν δημοκρατικῶν ἀρετῶν. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἀηδεῖς ἐρίδες τῶν πόλεων περὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ

καὶ τοσοῦτω ἦττον ἐξέλεγον αὐτάς· διότι ἐκλέγουσιν οὐχὶ οἱ πτωχοὶ, ἀλλ' οἱ πλούσιοι· ἐπειδὴ ἦν ἀνάγκη ἢ οὐδὲν εἰπεῖν, ἢ εἰπεῖν πάντα περὶ τοῦ δεινὸς ἡγεμόνος, ὅπως μὴ ζῆ οὗτος ἐν τῇ μνήμῃ ἡμῶν κατ' ὄνομα μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τινος ἠθικῆς φυσιογνωμίας. Ἐξ ἀντλῶν ἐπιμελῶς τὴν ὕλην τῆς ἀρχαίας Ῥωσσοικῆς ἱστορίας, ἐθόρρουν ἀναλογιζόμενος, ὅτι ἡ φαντασία ἡμῶν εὐρίσκει ἀνέκφραστόν τι θέλγητρον ἐν τῇ διαγραφῇ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων· διότι αὐτόθι εἰσὶν αἱ πηγαὶ τῆς ποιήσεως! Ὅταν θεωρῶμεν μέγαν τινα χώρον, τὰ βλέμματα ἡμῶν, πिरατρέχοντα συνήθως πᾶν ὅτι λάμπει ἢ κεῖται ἐγγὺς ἡμῶν, διήκουσιν εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντος, ὅπου αἱ σκιαὶ καθίστανται φανερώτεραι καὶ πυκνότεραι, καὶ ὅπου ἄρχεται τὸ ἄδυτον.

Ὁ ἀναγνώστης ὄφεται, ὅτι διαγράφω τὰ γεγονότα οὐχὶ χωρὶς, κατ' ἔτη καὶ ἡμέρας, ἀλλὰ συλλήθῃ, ὅπως ἐγχαράξω αὐτὰ βαθύτερον ἐν τῇ μνήμῃ. Ὁ ἱστορικὸς οὐκ ἔστι χρονογράφος· διότι οὗτος μὲν ἀσχολεῖται μόνον περὶ τὸν χρόνον, ἐκεῖνος δὲ περὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὸν σύνδεσμον τῶν γεγονότων· καὶ δύναται μὲν ἀμαρτῆσαι εἰς τὴν διάταξιν τῶν τόπων, ἀλλ' ὀφείλει τάξαι ἕκαστον αὐτῶν δεόντως.

Ἡ πληθὺς τῶν σημειώσεων, ἃς συνέλεξα, ἐκπλήττουσι καὶ ἐμὲ αὐτόν. Εὐτυχεῖς τῷ ὄντι οἱ ἀρχαῖοι, οἵτινες ἠγνόουν τὴν λεπτολόγον ταύτην ἐργασίαν, ἐν ἣ, κατατριβομένου τοῦ ἡλίσεος τοῦ χρόνου, βαρύνεται μὲν ὁ νοῦς, μαραίνεται δὲ καὶ ἡ φαντασία. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἐπαχθῆς θυσία, γινομένη χάριν τῆς ἀξιοπιστίας, ἀλλ' ἀπαραίτητος. Εἰ πᾶσα ἡ ὕλη ἦν συνηθροισμένη, ἐκδεδομένη καὶ ἐκκεκαθαρισμένη ὑπὸ τῆς κριτικῆς, οὐδὲν ὑπελείπετο ἡμῖν ἢ παραπέμπειν· ἀλλὰ τῆς πλεί-

στης ούσης ἐν χειρογράφοις καὶ οὐδενὸς σχεδὸν ὑπάρχοντος ἐπεξεργασμένου καὶ συνηρημολογημένου, ἦν ἀνάγκη ὑπομονῆς. Ἰὼ ἀναγνώστη δὲ κεῖται ἰδεῖν τὴν ποικίλην ταύτην μίξιν, ἥτις ὅτε μὲν ἐστὶ μαρτυρία, ἐτε δὲ διασάφησις ἢ συμπλήρωσις. Πάντα διαφέρουσι τῷ περιέργῳ καὶ τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα καὶ ἡ ἀρχαία λέξις καὶ ὁ ἐλάχιστος χαρακτήρ ἀρχαιότητος παρέχουσιν ἀφορμὴν πρὸς σκέψεις. Ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἤττον ἤδη ἀντιγράφω· διότι αἱ πηγαὶ ἀφθονώτεραι καὶ διαυγέστεραι.

Ὁ περικλεῆς καὶ σοφώτατος ἀνὴρ Σχλοίτζερὸς εἶπεν, ὅτι ἡ ἡμετέρα ἱστορία ἔχει πέντε κυρίως περιόδους· ὅτι ἀπὸ τοῦ 862 μέχρι τοῦ Σβιατοπόλκου ἡ Ῥωσσία κλητέα γιγνομένη (nascens), ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰαροσλάβου μέχρι τῶν Μογόλων διηρημένη (divisa), ἀπὸ δὲ τοῦ Βάτη μέχρις Ἰωάννου τοῦ Γ', κατατεθλιμμένη (oppressa), ἀπὸ δὲ Ἰωάννου τοῦ Γ' μέχρι Πέτρου τοῦ Μεγάλου νικήτρια (victrix), ἀπὸ τούτου δὲ μέχρι Αἰκατερίνης τῆς Β' ἀκμάζουσα. Ἄλλ ἡ γνώμη αὕτη εὐφυῆς μᾶλλον ἐφάνη μοι ἢ ὀρθή· διότι α.) Ὁ αἰὼν τοῦ Ἀγίου Βλιδιμίρου ἦν ἡδὴ αἰὼν ἰσχύος καὶ δόξης, οὐγὶ δὲ γεννῆσεως. β.) Ἡ ἐπικράτεια καὶ πρὸ τοῦ 1015 διηρεῖτο. γ.) Εἰ ἀνάγκη διαιρεῖν εἰς περιόδους κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν κινήσασιν καὶ τὰς πρὸς τὰ ἔξω ἔθνη πράξεις τῆς Ῥωσσίας, δύναται τις περιλαβεῖν ἐν τῇ αὐτῇ ἐποχῇ τὸν Μέγαν Ἡγεμόνα Δημήτριον τὸν Ἀλεξάνδρου καὶ τὸν Ταναϊδικόν, τὴν σιωπηλὴν δουλείαν μετὰ τῆς νίκης καὶ δόξης; δ.) Ἡ ἐποχὴ τῶν ψευδοβασιλέων φέρει χαρακτῆρα συμφορῶν μᾶλλον ἢ νικῶν ὥστε πολλῶν κρεῖσσον καὶ ὀρθότερον καὶ ἀπλούστερον διελεῖν τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν οὕτως· εἰς ἀρχαίαν μὲν ἀπὸ Ῥουρίκου μέχρις Ἰω-

άννου τοῦ Γ', εἰς μέσην δὲ ἀπὸ τούτου μέχρι Πέτρου τοῦ Α', εἰς νεωτέραν δὲ ἀπὸ τούτου μέχρις Ἀλεξάνδρου. Καὶ αἱ μὲν κληρουχίαι εἰσὶν ὁ γαρακτήρ τῆς πρώτης· ἡ δὲ μοναρχία, τῆς δευτέρας· ἡ δὲ ἀλλοίωσις τῶν κοινωνικῶν ἡθῶν, τῆς τρίτης. Ἐν τούτοις δὲ οὐδεμία ἢ ἀνάγκη τάττειν ὄρια, ὅπου οἱ τόποι εἰσὶν ὡς ζῶντα σημεῖα.

Προθύμως καὶ μετὰ ζήλου δαπανήσας δώδεκα ἔτη, τὸν κάλλιστον χρόνον τοῦ βίου μου, εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν ὀκτῶ ἢ ἐννέα τούτων τόμων, δύναμαι ἐξ ἀδυναμίας ἐπιθυμεῖν μὲν ἐπαίνου, φοβεῖσθαι δὲ τὸν φόγον· ἀλλὰ τολμῶ εἰπεῖν, ὅτι τοῦτο οὐκ ἔστι τὸ μᾶλλον διαφέρον μοι. Μόνη ἡ φιλοδοξία οὐκ ἠδύνατο παρασχεῖν συνεχῆ, πολυχρόνιον καὶ ἀναγκάειν καρτερίαν εἰς τοιοῦτον ἔργον, εἰ μὴ εὔρισκον ἀληθινὴν ἡδονὴν ἐν αὐτῷ τῷ μόχθῳ, καὶ ἡλπιζον ὠφελῆται, τουτέστι καταστήσασθαι τὴν Ῥωσικὴν Ἱστορίαν γνωστοτέραν τοῖς πολλοῖς καὶ μάλιστα καὶ αὐτοῖς τοῖς αὐστηροῖς κριταῖς μου.

Ἀπονέμων δὲ εὐγνωμοσύνην τοῖς τε ζῶσι καὶ τεθνεῶσιν, ὧ· ὁ νοῦς, αἱ γνώσεις, ἡ εὐφυΐα καὶ τέχνη ἐγένοντό μοι ὁδηγοί, παραδίδω ἐμαυτὸν τῇ ἐπιεικείᾳ τῶν ἀγαθῶν συμπολιτῶν μου. Τὸ μέλημα ἡμῶν τὸ αὐτό. Ἀγαπῶμεν τὴν πατρίδα καὶ εὐχόμεθα αὐτῇ εὐημερίαν μᾶλλον ἢ δόξαν, εὐχόμεθα ἵνα μὴ ἀλλοιωθῇ ποτε ἡ ἐδραία βᾶσις τοῦ ἡμετέρου μεγαλείου, ὅπως αἱ ἀρχαὶ τῆς συνετῆς μοναρχίας καὶ τῆς ἀγίας πίστεως ἐπὶ μᾶλλον στερεῶσι τὸν σύνδεσμον τῶν μελῶν· ὅπως ἀκμάζη ἡ Ῥωσσία . . . τοῦλάχιστον ἐπὶ πολὺ καὶ μακρὸν χρόνον, εἰ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς οὐδέν ἐστιν ἀθάνατον πλὴν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς !

Τῆ 7 Δεκεμβρίου 1815.

ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΙΗ' ΑΙΩΝΟΣ.

1. Τὰ Χρονικά. Ὁ Νέστωρ, μοναχὸς τοῦ ἐν Κιέβω μοναστηρίου τῆς Πετσέρκης, ἐπικληθεὶς πατὴρ τῆς Ῥωσσικῆς Ἱστορίας, ἔζη κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα. Φιλομαθὴς δ' ὢν, ἤκουε μετὰ προσοχῆς τὰς προφορικὰς παραδόσεις τῶν ἀρχαίων χρόνων, τὰ ἱστορικὰ διηγήματα τοῦ λαοῦ· εἶδε τὰ μνημεῖα καὶ τοὺς τάφους τῶν ἡγεμόνων, συνδιελέχθη πρὸς τοὺς μεγιστᾶνας, τοὺς γέροντας τοῦ Κιέβου, τοὺς ὁδοιπόρους καὶ τοὺς κατοίκους τῶν ἄλλων ἡγεμονιῶν τῆς Ῥωσσίας· ἀνέγνω τὰ Βυζαντινὰ χρονικά καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀπομνημονεύματα (α) καὶ ἐγένετο ὁ πρῶτος χρονογράφος τῆς ἡμετέρας πατρίδος (β). Ὁ δεῦτερος

(α) Ἴσως κατὰ τὰ ἀπομνημονεύματα ταῦτα ὁ Νέστωρ ἐσημείου τὴν ἡμερομηνίαν τῆς τελευτῆς ἀρχαίων τινῶν ἡγεμόνων.

(β) Νομίζομεν ἀναγκαῖον ἕνα μνημονεύσωμεν ὑποτιθεμένου τινὸς ἀρχαιοτέρου χρονογράφου, Ἰωακείμ, πρώτου Ἐπισκόπου τοῦ Νοβογορόδου, ἐλθόντος εἰς Ῥωσίαν μετὰ τῆς Ἀννης, γυναικὸς τοῦ ἁγίου Βλαδимиρου. Ὁ Τατίστσεβ διηγείται περὶ τούτου τὰ ἑξῆς.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Μελχισεδέκ παρέσχεν αὐτῷ (τῷ Τατίστσεβ), ὡς φιλαρχαίῳ, τρία τετράδια, ἅτινα ἔλαβε παρὰ τοῦ μοναχοῦ Βενιαμίν, ἀντιγραφέντα ἐκ παλαιοῦ τινος βιβλίου, ὅπερ αὐτὸς ὁ Βενιαμίν ἐκόμιζε πρὸς τὸν Τατίστσεβ, ἀλλ' ἐτελεύτησε καθ' ὁδόν. Ἦν δὲ γεγραμμένοι ἐν τοῖς τετραδίοις, ὅτι ὁ Νέστωρ ἐγίνωσκεν οὐχὶ ἀκριβῶς τὰ ἐν Νοβογορόδῳ συμβεβηκότα, ἅτινα ὁ Ἰωακείμ κάλλιον ἐγίνωσκεν· ὅτι κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἐπισκόπου τούτου ὁ Σλαβέν, ἕγγονος τοῦ Ἰάφεθ, ἔκτισεν ἐν Ῥωσίᾳ τὴν πόλιν Σλάβενσκον· ὅτι εἶτα ἐβασίλευσε τούτου ἡγεμάντις, Βάνδαλος τοῦνομα, συγγενῆς τῶν ἡγεμόνων Γαρδιρίκου καὶ Οὔνιγάρου, κατακτητῶν πολλῶν χωρῶν· ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Βανδάλου ἐκαλοῦντο Ἰσβόρος, Στολκοσβιάτος καὶ Βλαδίμιρος,

καλούμενος Βασίλειος, ἤκμαζεν ὡσαύτως περὶ τὸ τέλος τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος· διαπραγματευθεὶς δὲ κατὰ παραγγελίαν τοῦ Δαβὶδ ἡγεμόνος τοῦ Βλαδὶμίρου πρὸς τὸν δυστυχῆ Βασιλκον, διέγραψεν ἡμῖν τὴν μεγαλοφυχίαν τούτου καὶ ἄλλα συμβεβηκότα τοῦ χρόνου τούτου ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ Ῥωσσίᾳ. Πάντες οἱ ἄλλοι χρο-

ος ἔγημε τὴν Ἀδβίνδην ὅτι ὁ Βλαδίμιρος ἐγέννησε τὸν Βουριγόην, πατέρα τοῦ Γοστομίσιου, τοῦ ἐκβαλόντος τοὺς Βαράγγους ἐκ τῆς Ῥωσσίας καὶ θεμελιώσαντος τὸ Βιβούργον· ὅτι ὁ Ῥουρικὸς ἦν ἔγγονος αὐτοῦ, ἡ δὲ καλὴ Ὀλγα ὡσαύτως συγγενὴς αὐτοῦ· ὅτι ὁ Σβιατοσλάβος ἐγένετο διώκτης χριστιανῶν· ὅτι ὁ ἅγιος Βλαδίμιρος ἐβαπτίσθη οὐχὶ ἐν Χερσῶνι, ἀλλ' ἐν Βουλγαρίᾳ· ὅτι τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Βορίσην καὶ Γλέβην ἔτεκεν ἡ ἡγεμονὶς Ἄννα, ἣτις, κατὰ τὸν Τατίστσεβ, οὐκ ἦν Ἕλληνις, ἀλλ' ἐκ Βουλγαρίας κτλ. (Ὁρ. τὴν ὑπ' αὐτοῦ Ῥωσικὴν Ἱστορίαν, Τόμ. Α', σελ. 29 καὶ 51).

Πολλοὶ, νομίσαντες ἀληθῆ τὸν μῦθον τούτον, ἤρξαντο ποιούμενοι σπουδαῖον λόγον περὶ τῶν Χρονικῶν τοῦ Ἰωακείμ, ἀλλ' οἱ λόγοι τοῦ Τατίστσεβ, ὅτι ὁ μοναχὸς Βενιαμὶν ἐπενοήθη μόνον πρὸς κάλυψιν τοῦ ψεύδους (σελ. 42), ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἐνταῦθά ἐστι λόγος περὶ πλασμάτων. Ὁ μῦθος τοῦ ἡγεμόνος Σλαβέν, τοῦ Ἰσβόρου κτλ., ἦν ἤδη γνωστὸς ἀπὸ πολλοῦ (ὅρ. κατωτέρω τὰς σημειώσεις). Καὶ ἄλλα διηγήματα τοῦ Ἰωακείμ δῆθεν ἀναντιρρήτως εἰσὶ τῆς αὐτῆς κατηγορίας· διότι ὁ χαρακτήρ τοῦ λόγου αὐτῶν ἐστὶ νεώτερος, ἀνοίκειος τοῦ Ἰωακείμ καὶ τοῦ Ι' αἰῶνος.

Ἀποδεδειγμένον ἐστὶν ὅτι ἡ γυνὴ τοῦ Βλαδὶμίρου Ἄννα ἦν Ἕλληνις, ἀδελφὴ τῶν Ἀυτοκρατόρων Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου; Οὐδεμία ἀμφιβολία· διότι τοῦτο βεβαιοῦται οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ Νέστορος καὶ ὑπὸ τῶν συγχρόνων Γερμανῶν καὶ Ἀράβων χρονογράφων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν Ἱστορικῶν. Πῶς οὖν ὁ Ἰωακείμ, ὁ προπέμψας εἰς Ῥωσσίαν τὴν Ἄνναν, ἐδύνατο νομίσαι αὐτὴν ἐκ Βουλγαρίας; Γνωστὸν ἡμῖν τὸ αἶτιον τοῦ ἐπινοήματος. Ὁ Τατίστσεβ, ἀγνοῶν ὅτι ὁ Ζωναρᾶς καὶ Κεδρηνὸς καλοῦσι τὸν Βλαδίμιρον γαμβρὸν τῶν Ἀυτοκρατόρων, μὴ γινώσκων δὲ τὸν Δίτμαρον καὶ Ἐλμακῖνον, ἀμφέβαλλε περὶ τῆς ἀληθείας τῆς τοῦ Νέστορος ἀληθείας καὶ ἐπεθύμει διορθῶσαι τὸ νομιζόμενον ἀμάρτημα αὐτοῦ λέγων· «Τοῦτο ὠφελεῖ πολὺ» πρὸς διασάφησιν τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἀσαφοῦς διηγήσεως τοῦ Νέστορος, ἕως εὐρεθῆ πληρεστέρα ἱστορία τῶν χρόνων ἐκείνων.» (Ὁρ. Τατίστσεβ, Ῥωσ. Ἱσ. σελ. 51). Λέγω δὲ πάλιν, ὅτι οὐδόλως προὔτιθετο ἵν' ἀπατήσῃ ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὐτοῦ ἐστὶ περιέργος, ἀλλ' οὐχὶ σύστοχος.

νογράφοι εἰσὶν ἀνώνωμοι, εἰκάζομεν δὲ μόνον πότε καὶ ποῦ ἤκμασαν. Παραδείγματος χάριν, ἐν μὲν Νοβογορόδω ἱερεὺς τις, χειροτονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Νήφωνος τῷ 1144, ἕτερος δ' ἔζησεν ἐν Βλαδιμίρῳ παρὰ τὸν Κλιάσμαν ἐπὶ Βσεβολόδου τοῦ Μεγάλου· τρίτος δὲ ἐν Κιέβῳ ἐπὶ Ῥουρίκου τοῦ Β', τέταρτος δὲ, ἐν Βολυνία περὶ τὸ 1290, συγχρόνως δὲ πέμπτος ἐν Πσκόβῳ. Εἰ δὲ δυστυχῶς οὐκ εἶπον πάντα τὰ διάφορα τοῖς μεταγενεστέροις, τοῦλάχιστον οὐδὲν ἐπενόησαν, καὶ οἱ ἀξιοπιστότατοί εἰσι σύμφωνοι πρὸς αὐτούς. Ἡ σειρά αὕτη τῶν χρονικῶν διήκει μέχρι τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Μιχαήλ (α). Τινὰ δὲ εἰσὶν ἀνέκδοτα μέχρι τοῦδε ἢ κάκιστα ἐκδεδομένα· ἀλλ' ἐγὼ ἐζήτουν τὰ ἀρχαιότατα ἀντίγραφα. Τα ἄριστα τοῦ Νέστορος καὶ τῶν μετ' αὐτόν εἰσι τὰ τοῦ Πουσκίν καὶ τὰ τῆς παρὰ τῆ ἐν Μόσχᾳ Λαύρας τῆς Ἀγίας Τριάδος, γεγραμμένα κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον καὶ δέκατον πέμπτον αἰῶνα (β). Ἄξια σημειώσεως εἰσὶν ἔτι τὰ τῆς μονῆς τοῦ Ὑπατίου, τοῦ Χβενικόβου, τῆς Καινισβέργης, τοῦ Ῥοστόβου, τῆς μονῆς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Λβόβου καὶ τῶν ἀρχείων. Ἐκαστον δὲ τούτων περιέχει ἰδιόν τι ἀληθῶς ἱστορικόν, προστεθὲν, ὡς νομίζομεν, ὑπὸ τῶν συγχρόνων, ἢ κατὰ τὰ ἀπομνημονεύματα αὐτῶν.

Β'. Βαθμολογικὴ Βίβλος (Στεπάνναια Κνίγα) γραφείσθ ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Φοβεροῦ, κατὰ τὴν γνώ-

(α) Δύο σπουδαιότατα κενὰ εἰσὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ Βασιλείου τοῦ Δημητρίου καὶ Ἰωάννου τοῦ Δ', τοῖ καὶ φοβεροῦ, προελθόντα ἴσως ἐκ τῆς τελευτῆς τῶν δύο συγχρόνων χρονογράφων.

(β) Τὸ πρῶτον ἀντίγραφον προσήνεγκε τῷ αὐτοκράτορι ὁ κόμης Μούσιν-Πουσκίν, τὸ δὲ δευτέρον εὔρον ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Τριάδος καὶ παρέδωκε τῇ ἐταιρίᾳ τῆς ἱστορίας τῶν ἀρχαιοτήτων ἐπιυρηπολήθη δὲ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Γάλλων.

μην και ὀδηγίαν τοῦ Μητροπολίτου Μακαρίου. Αὕτη ἐστὶ συλλογὴ χρονικῶν μετὰ προσθηκῶν μᾶλλον ἢ ἤτον ἀξιοπιστων. Καλεῖται δὲ Στεπάνναια ἐκ τῆς λέξεως Στιέπεν, βαθμὸς, ἐπειδὴ ὀρίζει τοὺς βαθμοὺς ἢ γενεὰς τῶν ἡγεμόνων.

Γ'. Οἱ Χρονογράφοι, ἤτοι Γενικὴ ἱστορία, κατὰ τὰ Βυζαντινὰ Χρονικὰ, μετὰ προσθήκης τῆς ἡμετέρας λίαν συντόμου. Ταῦτά εἶπι περίεργα ἀπὸ τοῦ ἑκάτου ἐβδόμου αἰῶνος ὡς περιέχοντα πολλὰς λεπτομερείας συγχρόνους, αἵτινες οὐκ εἰσὶν ἐν τοῖς Χρονογράφοις.

Δ'. Οἱ βίοι τῶν Ἀγίων ἐν τῷ Πατερικῷ, τοῖς Προλόγοις, Μηναίοις καὶ ἰδιαιτέροις χειρογράφοις. Πολλοὶ τῶν βίων τούτων εἰσὶν ἔργα νεώτερα, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ, ὡς αἱ τοῦ Ἀγίου Βλαδιμίρου, Βορίση, Γλέβη καὶ Θεοδοσίου εὐρίσκονται καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις Προλόγοις, τὸ δὲ Πατερικὸν συνεγράφη κατὰ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα (α).

Ε'. Ἰδιαι ἱστορίαι, ὡς τὰ διηγήματα περὶ τοῦ ἐκ Πσλόβου Δουδμόντου καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Νεταϊκοῦ, τὰ σύγχρονα ἀπομνημονεύματα τοῦ Κούρβσκη καὶ Παλίτσιν, ἡ διήγησις τῆς κατὰ τὸ 1581 πολιορκίας τοῦ Πσκόβου, ὁ βίος τοῦ Μητροπολίτου Φιλίππου καὶ τὰ ἐξῆς.

ΣΤ'. Αἱ διατάξεις, ἤτοι διορισμοὶ τῶν στρατηγῶν καὶ στρατευμάτων, ἀρχόμενοι ἀπὸ Ἰωάννου τοῦ Γ'. Τὰ χειρόγραφα ταῦτα βιβλία οὐκ εἰσὶ σπάνια.

Ζ'. Ἡ Γενεαλογικὴ Βίβλος. Αὕτη ἐστὶν ἔντυπος, ἀλλ' ἡ πληρεστέρα καὶ ἀκριβεστέρα ἐγράφη τῷ 1660. Σώζεται δ' ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Συνόδου.

Η'. Οἱ χειρόγραφοι κατάλογοι τῶν

(α) Ὑπὸ Σίμωνος καὶ Πολυκάρπου. Ἀντίγραφα τοῦ Προλόγου ἔχοντες τοῦ ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνος. Τὸ Μηναιὸν ἐγράφη κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, διορθώθη δὲ κατὰ τὸν ΙΖ'. Ὁ Μητροπολίτης Μακάριος συνέλεγεν ὑπὲρ αὐτῶν τοὺς βίους τῶν Ἀγίων Ῥώσων, συντηθέντας ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου τοῦ Ῥοστόβου. Τὰ Μηναιὰ τοῦ Μακαρίου σώζονται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Συνόδου.

Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων. Αἱ δύο αὗται πηγαὶ οὐκ εἰσὶ λίαν ἀξιόπιστοι· διὸ ἀνάγκη ὅπως παραβαλλῶνται πρὸς τὰ Χρονικά.

Θ'. Αἱ Ἐπιστολαὶ τῶν Ἐπισκόπων πρὸς τοὺς ἡγεμόνας, κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς, ὧν σπουδαιοτάτη ἢ πρὸς τὸν Σεριάκον, καίτοι καὶ αἱ ἄλλαι περιέχουσι πολλὰ ἀξιομνημόνευτα.

Ι'. Τὰ ἀρχαῖα νομίσματα, νομισματοσημα, ἐπιγραφαὶ (α), διηγήματα, ἄσματα καὶ παροιμίαι. Πηγὴ στείρα μὲν, ἀλλ' οὐχὶ πάντῃ ἀνωφελής.

ΙΑ'. Οἱ Χάρται. Ὁ ἀρχαιότερος τῶν γνησίων ἐγγράφῃ τῷ 1125. Οἱ ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Νοβογορόδου χάρται καὶ αἱ διελθῆκαί τῶν ἡγεμόνων ἀρχονται ἀπὸ τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος. Ἡ πηγὴ αὕτη ἐστὶ μὲν ἀφθονος, ἀλλ' ἀφθονωτέρα, ἢ

ΙΒ'. Συλλογὴ τῶν κηλουμένων διπλωματικῶν ὑπομνημάτων ἢ τῶν πρεσβευτικῶν ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, σωζομένη ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Πρὸς ταύτην τὴν περιουσίαν ἡμῶν προστίθενται,

ΙΓ'. Τὰ σύγχρονα ἀλλοδαπὰ Χρονικά, ἤτοι τὰ Βυζαντινὰ, Σκανδιναβικὰ, Γερμανικὰ, Πολωνικὰ, Οὐγγρικὰ, ὡς καὶ τὰ ὀδοιπορικὰ.

ΙΔ'. Τὰ πολιτικὰ ἐγγράφα τῶν ἀλλοδαπῶν ἀρχείων, ἐξ ὧν πρὸ πάντων ἀρυόμεθα ἐκ τῶν τῆς Καινισβέργης.

Τοιούτη ἐστὶν ἡ ὕλη τῆς Ρωσικῆς Ἱστορίας καὶ ἡ ὑπόθεσις τῆς ἱστορικῆς κριτικῆς.

(α) Δυστυχῶς οὐδεμία ὑπάρχει ἐπιγραφή ἐπὶ τῶν ἀρχαίων τάφων, ἢ ἐνεχαράχθησαν ἐν νεωτέροις χρόνοις. Σώζονται ὅμως ἐν τοῖς χειρογράφοις Εὐαγγελίοις, ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων καὶ ἐν ἄλλοις βυζαντινοῖς βιβλίοις ἱστορικὰ ἐπιγραφαί, οἷον « Ἐγγραφή ἐπὶ τοῦ » ἡγεμόνος . . . καὶ ἐν ταῖς δεῖνα πολιτικαῖς περιστάσεσιν. »

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ΤΗΣ

ΡΩΣΣΙΑΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΟΥΝΤΩΝ ΕΚΗΛΛΙ ΤΗΝ ΡΩΣΣΙΑΝ, ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΔΕ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΛΑΒΩΝ.

Ἀρχαῖαι εἰδήσεις τῶν Ἑλλήνων περὶ τῆς Ῥωσσίας— Ἐκστρατεία τῶν Ἀργοναυτῶν— Ταῦροι καὶ Κιμμέριοι— Ὑπερβόριοι— Ἀποικίαι Ἑλληνικαί— Ὀλβία— Παντικάπαιον— Φαναγορία— Τάναϊς— Χερσῶν— Σκύθαι καὶ ἄλλα γένη— Φῆμαι ἀδέσποτοι περὶ τῶν ἀρκτῶν λαῶν— Περιγραφή τῆς Σκυθίας— Ποταμοὶ γνωστοὶ τοῖς Ἕλλησι— Ἡθῆ τῶν Σκυθῶν— Παρακμὴ αὐτῶν— Μιθριδάτης— Γέτσι— Σαρμάται— Ἄλανοι— Γότθοι— Βένεδοι— Οὔννοι— Ἄνται— Οὔγροι— Βούλγαροι— Σλάβοι— Κατορθώματα αὐτῶν— Ἄβαροι— Τοῦρκοι— Ὅγοροι— Διασπορὰ τῶν Σλάβων— Πτώσις τῶν Ἀβάρων— Βουλγαρία— Τύχη ὀριστικὴ τῶν Σλάβων.

 ΡΩΣΣΙΑ, μέγιστον τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας μέρος, ἦτο ἀνέκαθεν οἰκουμένη κατὰ τὰ εὐκρατα αὐτῆς κλίματα ἄλλ' ἢ ὑπαρξίς τῶν λαῶν αὐτῆς, ὡς ἀγρίων ἔτι καὶ ἀμαθῶν, διέμεινεν ἀφανὴς καὶ ἀμάρτυρος ἐν τῇ ἰστορίᾳ. Εἰδήσεις δέ τινες περὶ τῆς ἀρχαίας καταστάσεως

Ἀρχαῖαι εἰδήσεις περὶ τῆς Ῥωσσίας.

τῆς πατρίδος ἡμῶν διεσώθησαν ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν τε Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων, ἐπειδὴ δώδεκα σχεδὸν αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ ἀνεκάλυψαν οἱ πρῶτοι τὸν διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου διέκπλουν εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον, κατὰ τὴν περίφημον τῶν Ἀργοναυτῶν ἐκστρατείαν εἰς τὴν Κολχίδα, ἐξυμνηθεῖσαν, ὡς λέγεται, παρὰ τοῦ συναποδήμου αὐτῶν Ὀρφέως (1). Τὸ περίεργον αὐτοῦ ποίημα, ἔχον ὑπόθεσιν ἀρχαίας τινος παραδόσεως, ἀναφέρει ἤδη τὰ ὀνόματα τοῦ Καυκάσου, γνωστοῦ διὰ τὴν μυθώδη τιμωρίαν τοῦ δυστυχοῦς Προμηθέως, τοῦ Φάσιδος ποταμοῦ (νῦν Ῥίου), τῆς Μαιώτιδος λίμνης, τοῦ Βοσπόρου, τῶν Κασπίων, τῶν Ταύρων καὶ τῶν Κιμμερίων, κατοικούντων τὴν Μεσημβρινὴν Ῥωσσίαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ὅμηρος αὐτὸς εἶπε περὶ τῶν Κιμμερίων,

« Ἡ δ' ἐς πείραθ' ἴκανε βαθυρῥόου Ὠκεανοῖο·
 Ἔνθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε, πόλις τε,
 Ἡέρι καὶ νεφέλη κεκαλυμμένοι· οὐδέ ποτ' αὐτοῦς
 Ἡέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν,
 Οὐθ' ὀπὸτ' ἂν στείχησι πρὸς οὐρανὸν ἀστερόεντα,
 Οὐθ' ὄτ' ἂν ἄψ ἐπὶ γαῖαν ἀπ' οὐρανόθεν προτράπηται.
 Ἄλλ' ἐπὶ νύξ ὀλοή τέταται δειλοῖσι βροτοῖσι. » (2).

Εἰ καὶ ἦσαν σφαλεραὶ αἱ περὶ τῶν συγχρόνων τοῦ ἐνδόξου ποιητοῦ γνώσεις περὶ τῶν νοτιανατολικῶν τόπων τῆς Εὐρώπης, ὁ περὶ τῶν ζοφερῶν Κιμμερίων μῦθος κατήντησεν εἰς παροιμίαν· καὶ ὁ Εὐξείνιος δὲ Πόντος πιθανῶς ἐκ τούτου ἐκλήθη Μαύρη Θάλασσα (3). Ἡ ἀνθηρὰ φαντασία τῶν Ἑλλήνων, ὡς γόνιμος πηγὴ ἱπερβόρειων ἀπολόγων, ἐπλασεν ἀμύμονας τοὺς ἱπερβόρειους ἀνθρώπους, διατρίβοντας πέραν καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς θαλάσσης ταύτης, ἐπέκεινα δὲ τῶν Ῥιπαίων ὀρέων

ἱπερβόρειοι.

ἐν εἰρηνικαῖς καὶ εὐδαίμοσι χώραις, ἔνθα ἀγνοοῦνται οἱ βιωτικοὶ περισπασμοὶ καὶ τὰ πάθη, οἱ δὲ θνητοὶ τρέφονται διὰ τῆς δρόσου καὶ τοῦ χυμοῦ τῶν ἀνθέων, διάγοντες μακάριον βίον ἐπὶ τινὰς αἰώνας, βεβαρημένοι δὲ ἤδη ἐκ τῆς ζωῆς ἐμπίπτουσιν εἰς τὴν θάλασσαν (4).

Ἄλλὰ μετὰ τοὺς χαρίεντας τούτους μύθους ἐπήλ-
θον γνώσεις ἀληθεῖς καὶ ἱστορικαί. Πεντακόσια σχεδὸν
ἔτη πρὸ Χριστοῦ οἱ Ἕλληνες ἤρξαντο πέμποντες ἀποικίας
εἰς τοῦ Εὐξείνου Πόντου τὰ παράλια. Ἡ Ὀλβία, κειμένη
40 βέρστια ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Βορυσθένους ποτα-
μοῦ, ἐκτίσθη ὑπὸ Μιλησίων ἐπὶ τῶν ἐνδόξων χρόνων
τῆς βασιλείας τῶν Μήδων, ἐκ τοῦ πλούτου δ' αὐτῆς καὶ
παρωνομάσθη διαρκέσασα μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Ῥω-
μαϊκοῦ Κράτους. Ἐπὶ δὲ Τραϊανοῦ οἱ κάτοικοι αὐτῆς,
ἀρχούντως ἤδη πεπολιτισμένοι, ἠγάπων τὴν ἀνάγνωσιν
τοῦ Πλάτωνος, ἀπεμνημόνευον τὴν Ἰλιάδα καὶ κατὰ τὰς
μάχας αὐτῶν ἔψαλλον τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη.

Ἑλληνικαὶ ἀ-
ποικίαι.

Τὸ Παντικάπαιον καὶ ἡ Φαναγορία ἦσαν περιφανέστα-
ται πόλεις τοῦ Βοσποριανοῦ βασιλείου, συσταθέντος ὑπὸ
τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀσίας περὶ τὸν Κιμμέριον πορθμόν.
Ἡ Ταναῖς, ὅπου κεῖται νῦν τὸ Ἀζόφ, ἀνῆκεν αὐτῷ ἢ
δὲ Χερσῶν τῆς Ταυρίδος, ἧς ἡ ἀρχὴ ἀγνοεῖται, διετη-
ρήθη αὐτόνομος μέχρι Μιθριδάτου. Οἱ ἀποικοὶ οὗτοι,
συγκοινωνοῦντες μετὰ τῶν ὁμογενῶν διὰ τῆς ἐμπορίας,
ἔδωκαν αὐτοῖς ἀκριβεῖς πληροφορίες περὶ τῆς μεσημβρι-
νῆς Ῥωσσίας· ὅθεν καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἀκμάσας κατὰ τὸ 445
π. Χ. ἐδίδαξεν ἡμᾶς τὰ περὶ αὐτῆς διὰ τῆς πολυτίμου
αὐτοῦ ἱστορίας.

Παντικάπαιον
καὶ Φαναγορία.

Ταναῖς.

Οἱ Κιμμέριοι, ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῶν Ἐπαρχιῶν
Χερσῶνος καὶ Αἰκατερινοσλαβίας, φαίνονται καταγόμε-
νοι ἐκ τῆς αὐτῆς ρίζης, ἐξ ἧς καὶ οἱ Κίμβροι τῆς Γερ-

Σκόθαι καὶ
ἄλλα ἔθνη.

μανίας, ἐδιώχθησαν δὲ ἑκατὸν ἔτη πρὸ τοῦ Κύρου ἐκ τῆς πατρίδος αὐτῶν ὑπὸ τῶν Σκυθῶν ἢ Σκολότων, οἵτινες καὶ αὐτοὶ ὠθούμενοι ὁμοίως παρὰ τῶν Μασσαγετῶν ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν παραλίῳν τῆς Κασπίας θαλάσσης, ὅπου ἠυλίζοντο ἔκπαλαι, διῆλθον τὸν Ῥᾶ (Βόλγα) καὶ ἐληλάτησαν πολλοὺς τῆς μεσημβρινῆς Ἀσίας τόπους, ἕωσοῦ τέλος ἐγκατεστάθησαν μεταξὺ Ἰστρου καὶ Ταναΐδος. Ἐκεῖ δ' ἐπάλαισαν πρὸς τὸν κραταῖον Δαρεῖον, ὃς τις πνέων ἐκδίκησιν διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ βασιλείου τῶν Μήδων, παρ' ὀλίγον σχεδὸν ἀπωλέσθη μετὰ πολυαρίθμου στρατιᾶς καταδιώκων αὐτοὺς εἰς ἐρήμους ἀπεράντους. Οἱ δὲ Σχύθαι, φέροντες διάφορα ὀνόματα, διῆγον νομαδικὸν βίον, ὡς οἱ Κίργιοι καὶ Καλμουῖκοι, ἠγάπων τὴν ἐλευθερίαν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, ἦσαν ἀμαθεῖς τεχνῶν, ἅπανσα δὲ ἡ ἐπιστήμη αὐτῶν περιωρίζετο εἰς τὸ ἐφικνεῖσθαι τῶν πολεμίων καὶ πανταχοῦ κρύπτεσθαι ἀπ' αὐτῶν. Ἄλλ' ἠνείχοντο τῶν ἀποίκων Ἑλλήνων ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν, καὶ παρ' αὐτῶν ἠρανίζοντο τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ πολιτισμοῦ· ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν ὠκοδόμησεν ἐν Ὀλβίᾳ μεγίστην οἰκίαν, κατηγλαιῖσμένην διὰ κοσμημάτων γλυπτικῶν, σφιγγῶν καὶ γρυπῶν. Πρὸς δυσμᾶς δὲ τῆς Ὀλβίας ἦσαν οἱ Καλλιπίδαί, μιγάδες ἐξ Ἑλλήνων καὶ ἀγρίων Σκυθῶν· τὰ δὲ περὶ τοῦ Ὑπάνεως ποταμοῦ κατεῖχον οἱ Ἀλαζῶνες, πολὺ δ' ἐνδότερον κατὰ τὰ μεσόγεια πρὸς βορρᾶν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ Βορουσθένους ἦσαν οἱ Σχύθαι, οἱ ἐπονομαζόμενοι ἄροτῆρες (α). Οἱ τρεῖς οὗτοι λαοὶ ἐκαλλιέργουν τὸν σίτον χάριν ἐμπορίας (β). Ἐπὶ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης καὶ τοῦ αὐτοῦ ποταμοῦ,

(α) Ἡροδ., Βιβ. Δ. κεφ. 17.

(β) Ἡρ. αὐτόθι.

εἰς δεκατεσσάρων ἡμερῶν ὁδὸν ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν (πιθανόν πλησίον τοῦ Κιέβου) μεταξὺ τῶν ἀροτήρων Σχυθῶν καὶ τῶν νομάδων, ἐφαίνετο ὁ τόπος τῶν τάφων τῶν βασιλέων αὐτῶν, περίβολος ἱερός τῷ λαῷ καὶ ἀπρόσιτος τοῖς πολεμίοις. Τὸ πρῶτιστον πλῆθος τῶν Σχυθῶν, βασιλικὸν λεγόμενον, περιεπλανᾶτο πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς Μαιώτιδος λίμνης, τοῦ Ταναΐδος καὶ τῆς Ταυρικῆς Χερσονήσου, κατοικουμένης ὑπὸ τῶν Ταύρων. Οἱ βάρβαροι οὗτοι λαοί, ἔχοντες τὴν αὐτὴν καταγωγὴν τῶν Κιμμερίων, ἔσφαζον τοὺς προσπελάζοντας τῇ πατρίδι αὐτῶν ξένους καὶ προσέφερον ὡς θυσίαν τῇ Θεᾷ Κόρη· διὸ καὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Σεβαστουπόλεως, ὅπου ἔκειτο ὁ ναὸς αὐτῆς, ἐκαλεῖτο ἐπὶ πολὺν χρόνον Π α ρ θ ἔ ν ι ο ν.

Ὁ Ἡρόδοτος λέγει ἔτι καὶ περὶ πολλῶν ἑτεροφύλων ἄλλων γενῶν, οἷον τῶν Ἀγαθύρων ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Ἐπταπόλεως, ἢ τῆς Τρανσυλβανίας, τῶν Νευρῶν ἐν τῇ Πολωνίᾳ, τῶν Ἀνδροφάγων, ἢ Μελαγχλαίνων ἐν Ῥωσίᾳ ἐγκαθησταμένων. Ἐκ τούτων δὲ οἱ τελευταῖοι, ἐπονομασθέντες οὕτω, κατὰ τὸν ἱστορικὸν (α), διότι ἔφερον μέλανα ἐνδύματα, κατώκουν τετρακισχιλίους σταδίου, ἢ 800 βέρστια πρὸς Ἄρκτον τοῦ Εὐξείνου Πόντου, γειτνιάζοντες πρὸς τοὺς Ἀνδροφάγους· ἀμφότεροι δ' οἱ λαοὶ οὗτοι ἔτρωγον ἀνθρώπινα κρέατα. Οἱ δὲ Νευροὶ κατὰ πᾶν ἔτος μετεμορφοῦντο ἐπὶ τινὰς μῆνας (β) εἰς λύκους, ἐκαλύπτοντο δηλ. κατὰ τὸν χειμῶνα διὰ τοῦ δέρματος τῶν ζώων τούτων. Πέραν δὲ τοῦ Ταναΐδος κατὰ τὰς ἐρήμους τοῦ Ἀστραχανίου περιεπλανῶντο οἱ Σαρμάται, ἢ Σαυρομάται· ἀπωτέρω δὲ ἐν μέσῳ πυκνῶν

(α) Ἡρ. Βιβλ. Δ. κεφ. 107.

(β) Ὁ Ἡρόδ. λέγει ἡ μ ἔ ρ α ς. "Ὁρ. Βιβλ. Δ. 105.

δασῶν ἕξων οἱ Βουδῖνοι, οἱ Γέλωνες (λαὸς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἔχων ξύλινον φρούριον) οἱ Ἴυρκαί, καὶ οἱ Θουσαγέται, περίφημοι ὡς κυνηγοί· πρὸς ἀνατολὰς δὲ οἱ λειποτάχται Σχύθαι τοῦ βασιλικοῦ λεγομένου φύλου. Ἐνταῦθα κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ἤρχοντο τὰ λιθώδη ὄρη (τὰ Οὐράλια), καθὼς καὶ ἡ χώρα τῶν Ἀγριππαίων, σιμῶν πιθανῶς τὴν ῥίνα, ὡς οἱ Καλμοῦχοι. Ἔως ἐκεῖ προεχώρουν αἱ ἐμπορικαὶ συνοδαίαι τῶν πόλεων τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ὥστε εἶχον ἀναγκαίως ἀκριβῆ γινῶσιν τῶν τε τόπων καὶ τῶν περιοίκων λαῶν, λαλούντων ἑπτὰ διαφόρους γλώσσας (α).

Φῆμαι ἀδέσποτοι περὶ τῶν ἀρκτικῶν λαῶν.

Περὶ δὲ τῶν πρὸς βορρᾶν ἀπωτάτων λαῶν οὐδὲν ἦτο γνωστὸν, εἰμὴ ἐξ ἀκουσμάτων πάντη παραδόξων καὶ ἀμφιβόλων· οὕτω π. χ. οἱ Ἀγριππαῖοι ἐβεβαίουν, ὅτι πέραν τῆς χώρας αὐτῶν ὑπῆρχον ἄνθρωποι καθεύδοντες ἐπὶ μῆνας ἕξ ἐνιαυσίως. Καὶ τοῦτο μὲν ἐφάνη ἀπίστευτον τῷ Ἡροδότῳ· ἡμεῖς δ' ὁμῶς καταλαμβάνομεν σήμερον τὴν ἀρχὴν τῆς τοιαύτης φήμης· διότι τὰς διεξοδικὰς νύκτας τῶν κατεφυγμένων τούτων κλιμάτων φωτίζει ἐπὶ πολλοὺς μῆνας τὸ βόρειον σέλας μόνον. Πρὸς ἀνατολὰς δὲ τῶν Ἀγριππαίων ἐν τῇ μεγάλῃ Ταταρίᾳ κατῴκουν οἱ Ἰσσηδόνες, λέγοντες ὅτι οὐ μακρὰν αὐτῶν ἦσαν οἱ χρυσοφύλακες γρύπες. Ὁ δὲ περὶ αὐτῶν μῦθος καλύπτει ἀδιστάκτως ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ὡς ὑπαινιττόμενος ὅτι τὰ βαρύτιμα μεταλλεῖα τῆς μεσημβρινῆς Σιβηρίας ἦσαν ἔκπαιλαι γνωστά. Ἡ ἄρκτος διεθρυλλεῖτο ἐν γένει διὰ τὴν ἀφθονίαν τοῦ ἀνορυττομένου αὐτόθι χρυσοῦ. Ὁ Ἡρόδοτος, μνημονεύων παντοίων γενῶν, περιπλανωμένων πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κασπίας, ἀναφέ-

(α) Ἡροδ. Βιβ. Δ. κεφ. 24.

ρει καὶ τὸ πρῶτιστον ἔθνος τῶν ἐρήμων, ὅπου σήμερον περιπολοῦσιν οἱ Κίργιοι, οἱ ἀνδρεῖοι τουτέστι Μασταγέται, νικηταὶ τοῦ Κύρου, λέγων ὅτι τὰ ἦθη αὐτῶν καὶ ἐνδύματα ἦσαν ὅμοια τῶν Σκυθικῶν, ὅτι ἐκόσμουν διὰ χρυσῶν πετάλων τὰ κράνη, τοὺς ζωστήρας καὶ μασχαλιστήρας τῶν ἵππων ἀγνοοῦντες δὲ καὶ τὸν σίδηρον, καὶ τὸν ἄργυρον, κατεσκεύαζον ἐκ χαλκοῦ τὰς αἰχμὰς καὶ σαγάρεις (α).

Ἡ δὲ Ῥωσσικὴ Σκυθία, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἦτο ἀπέραντος καὶ ἀδενδρος πεδιάς, ἐκτὸς τοῦ μεταξὺ τῆς Περιγραφή
τῆς Σκυθίας. Ταυρίδος καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Βορυσθένους τόπου. Ὡς θαῦμα δὲ διηγεῖται πρὸς τοὺς συμπατριώτας αὐτοῦ ὁ ἱστορικὸς οὗτος, ὅτι ὁ χειμῶν διαρκεῖ αὐτόθι ὀκτῶ μηνῶν καὶ ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, ὡς λέγουσιν οἱ Σκύθαι, ὁ ἀήρ φέρεται ἀνάπλεως πτερῶν, τουτέστι κροσίδων χιόνος (β). Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ συγγραφέα, πηγνομένης κατ' ἔτος τῆς Μαιώτιδος Λίμνης, οἱ κάτοικοι διέρχονται διὰ χαμουλκῶν τὰ ἀκίνητα αὐτῆς ὕδατα, οἱ δὲ ἵππεῖς μάχονται ἐπὶ τοῦ κρυσταλλώδους αὐτῆς ἐδάφους· τέλος οὔτε βροντὴ ἀκούεται, οὔτ' ἀστραπὴ λάμπει κατ' ἄλλον καιρὸν παρὰ τὸ θέρος (γ). Ὁ Ἡρόδοτος λέγων, ὅτι περὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τύρα κατώκουν οἱ καλούμενοι Τυρῖται Ἕλληνες (δ), ἀναφέρει ἐκτὸς τοῦ Βορυσθένους, Ὑπάνεως καὶ Ταναΐδος, πηγάζοντος ἐκ λίμνης, τὸν Πύρηθον (Πόρατα) καὶ τὸν Ὀρδησσόν (ε)· λέ-

(α) Ἡροδ. Βιβλ. Α. κεφ. 215.

(β) Ἡροδ. Βιβλ. Δ. κεφ. 13.

(γ) Ἴδου τὸ κείμενον, Βιβλ. Δ. κεφ. 28. « τὸ δὲ θέρος, ὕων οὐκ ἀνίει· βρονταὶ τε ἤμος τῆ ἄλλῃ γίνονται, τνηκαῦτα μὲν οὐ γίνονται, θέρος δὲ ἀμφιλαφές· ἦν δὲ χειμῶνος βροντὴ γένηται, ὡς τέρως θαυμαζέται ».

(δ) αὐτόθι 51.

(ε) αὐτόθι 48.

γει δέ, ὅτι ἡ Σκυθία γενικῶς ἦτο περιώνυμος διὰ τοὺς μεγάλους πλωτοὺς ποταμοὺς αὐτῆς, ὁ δὲ Βορυσθένης ὑπερβαίνει πάντας τοὺς ἄλλους τοὺς κατὰ διαφόρους τῆς γῆς τόπους, πλὴν τοῦ Νείλου καὶ Ἰστρου, καὶ νομὰς καλλίστας καὶ εὐκομιδεστάτας κτήνεσι παρέχεται, ἰχθύας τε ἀρίστους διακριδὸν καὶ πλείστους· πίνεσθαί τε ἡδιστός ἐστι· ῥέει τε καθαρός παρὰ θολεροῖσι· αἱ δὲ πηγαὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου ἦσαν ἄγνωστοι καὶ αὐτοῖς τοῖς Σκύθαις (α). Οὕτω τὸ βορειανατολικὸν μέρος τῆς Εὐρώπης, ἀποχωριζόμενον, ὡς εἰπεῖν, ἐκ τοῦ ἐπιλοίπου κόσμου διὰ τε ἐρήμων καὶ τῆς θηριωδίας τῶν διατρεχόντων αὐτὰς βαρβάρων διετέλει μυστηριώδης τις χώρα. Ἄν δὲ καὶ οἱ Σκύθαι ἦσαν μακρὰν τῆς μεσημβρινῆς Ῥωσσίας, οἱ δὲ Ἄνδροφάγοι, οἱ Μελάγχλαινοι καὶ ἄλλα γένη τῆς ἄρκτου εἶχον διάφορον καταγωγὴν, ὡς ἀποφαίνεται αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος, οἱ Ἕλληνες ὁμῶς Ῥωσσίαν ἐκάλουν ἅπασαν τὴν νῦν Ἀσιατικὴν καὶ Εὐρωπαϊκὴν Ῥωσσίαν, συλλήβδην δὲ καὶ πάσας τὰς βορείους χώρας, καθὼς Αἰθιοπίαν ἐλεγον ἅπαν τὸ μεσημβρινὸν τοῦ κόσμου μέρος, Κελτικὴν δὲ τὸ δυσμικόν, τὸ δὲ ἀνατολικὸν Ἰνδιαν, ἀκολουθοῦντες κατὰ τοῦτο τὴν γνώμην τοῦ ἱστορικοῦ Ἐφόρου, ἀκμάσαντος κατὰ τὸ 350 ἔτος π. Χ.

ἦθη τῶν Σκυθῶν.

Συναναστρεφόμενοι δὲ μετὰ τῶν Ἑλλήνων οἱ Σκύθαι ἐκαυχῶντο, ὅτι διετήρουν τὰ βάρβαρα ἦθη τῶν προγόνων. Ὄθεν καὶ ὁ περικλεῆς συμπατριώτης αὐτῶν, ὁ φιλόσοφος Ἀνάχαρσις, μαθητὴς τοῦ Σόλωνος, ἐφονεύθη, ὡς βουλευόμενος, ἵνα εἰσαγάγῃ παρ' αὐτοῖς τοὺς τῶν Ἀθηναίων νόμους. Οἱ Σκύθαι οὐδένα ἐχθρὸν ἐφοβοῦντο, πε-

(α) Ἡρόδ. Βιβλ. Δ κεφ. 53.

ποιθότες ἐπὶ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀνδρίαν αὐτῶν, ἐρρόφω-
 φων τὸ αἷμα τῶν φονευομένων πολεμίων, δέψαντες δὲ
 τὸ δέρμα αὐτῶν, μετεχειρίζοντο εἰς ἐνδυμασίαν, τὰ δὲ
 κρανία αὐτῶν ἐχρησίμευον παρ' αὐτοῖς ὡς ποτήρια· ἐν
 σχήματι δὲ ῥομφαίας ἐλάτρευον τὸν θεὸν τοῦ πολέμου
 ὡς ἰσχυρότατον τῶν ἄλλων πάντων (α).

Τὸ κράτος τῶν Σκυθῶν παρήκμαζεν ἤδη ἀπὸ Φιλίπ-
 που, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, ὃς τις κατ' ἀρχαῖόν
 τινα ἱστορικὸν (β) ἐνίκησεν αὐτοὺς μᾶλλον διὰ τοῦ δό-
 λου, ἢ τῆς ὑπεροχῆς τῆς ἀνδρίας. Σημειοῦται δ' ἐξαιρέ-
 τως ἡ νίκη αὕτη ὑπὸ τῆς ἱστορίας· καθότι ὁ νικητῆς,
 ἀντὶ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἅπερ ἤλπιζεν ἵνα εὔρη ἐν τῷ
 στρατοπέδῳ τῶν πολεμίων, ἀπῆντησε γυναῖκας, παι-
 δία καὶ γέροντας. Κατετρυχώθησαν δὲ οἱ Σκύθαι
 καὶ ὑπὸ Μιθριδάτου τοῦ Εὐπάτορος, ὃς τις, ὑποτάξας
 τὰ μεσημβρινὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου, κατεκτήσατο τὸ
 βασίλειον τοῦ Βοσπόρου (γ), ἐξέλιπε δὲ παντελῶς ἡ
 ἰσχὺς αὐτῶν ἐπὶ τῶν φονικῶν πολέμων τοῦ ἡγεμόνος τού-
 του κατὰ τῶν Ῥωμαίων· διότι οἱ νικηφόροι αὐτῶν ἀετοὶ
 εἰσέδυσαν καὶ μέχρι τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Καυκάσου, περι-
 λαμβανομένων νῦν ἐν τῇ Ῥωσσίᾳ. Ὀλίγα δ' ἔτη π. Χ.
 καὶ οἱ Γέται (λαὸς Θρακικὸς) ἠττηθέντες κατὰ τὸν Ἰ-
 στρον ὑπ' Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, διέσπειραν τρόμον
 μετὰ ταῦτα μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Ῥώμης ἐπὶ τοῦ περι-
 φήμου Βερεβίστου, ἀφείλον δὲ τῶν Σκυθῶν ἅπασαν τὴν
 μεταξὺ Ἰστρου καὶ Βορυσθένους χώραν. Τέλος καὶ οἱ
 κατοικοῦντες ἐν Ἀσίᾳ παρὰ τὸν Τάναϊν Σαρμάται, εἰσ-
 βαλόντες εἰς Σκυθίαν, κατὰ τὸν Σικελιώτην Διόδωρον,
 ἐξωλόθρευσαν τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων, οἱ δὲ περιλι-

Ἡ πτώσις αὐ-
 τῶν.

Γέται.

Σαρμάται.

(α) Ἡροδ. Βιβλ. Δ. κεφ. 64.

(β) Πρώτος Πομπήιος, οὗ ὁ Ἰουστίνος ἐξέδωκε σύγγραψιν.

πόμενοι συνεχωνεύθησαν μετ' αὐτῶν, ὥστε ἔκτοτε οὐδεμία μνεία γίνεται ἰδίως τοῦ ὀνόματος τῶν Σκυθῶν· ἀλλὰ πολὺν ἔτι χρόνον ἐκαλοῦντο δι' αὐτοῦ παρὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων πάντα τὰ ἄγνωστα ἔθνη τῶν ὑπερβορείων κλιμάτων (6).

Οἱ Σαρμάται, ἢ Σαυρομάται τοῦ Ἡροδότου διαφημίζονται ἀπὸ τοῦ πρώτου αἰῶνος, ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι καταστήσαντες τὰς λεγεῶνας αὐτῶν ἐν τῇ Θράκῃ καὶ περὶ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰστρου, ἦσαν γείτονες τῶν φοβερῶν βαρβάρων. Ἐκτοτε δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι τὸ γένος τοῦτο, ὡς ἐπικρατοῦν ἀπὸ τῆς Μαιώτιδος λίμνης μέχρι τοῦ Ἰστρου καὶ διαιρούμενον εἰς δύο μεγάλους κλάδους, τοὺς Ῥωξολάνους καὶ Ἰάζυγας (7). Ἀτόπως ἄρα, μιμούμενοι τοὺς ἀρχαίους, ἐκλαμβάνοντας δι' ἑνὸς ὀνόματος ὡς Σκύθας πάντας τοὺς βορείους λαοὺς, καὶ οἱ τότε γεωγράφοι, ἐθεώρουν τοὺς αὐτοὺς λαοὺς ὡς Σαρμάτας· Σαρματίαν δ' ἔλεγον πολλὰς χώρας τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, πρὸς ἀνατολὰς μὲν ἐκτεινομένης ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης μέχρι τῆς Γερμανίας, πρὸς βορρᾶν δὲ μέχρι τῶν ἐσχατιῶν αὐτῶν τῆς Ἄρκτου. Οἱ Ῥωξολάνοι συνωκίσθησαν περὶ τὴν Μαιώτιν λίμνην καὶ τὸν Εὐξείνου Πόντον, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ οἱ Ἰάζυγες μετέβησαν εἰς Δακίαν περὶ τὸν Τίβισκον καὶ Ἰστρον· πρῶτοι δ' αὐτοὶ ἐτόλμησαν ἵνα συνταράξωσι τὰς Ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας, δόντες τὸ σύνθημα πολυχρονίου καὶ φοβεροῦ πολέμου βαρβαρότητος, κατατροπούσης τὸν πολιτισμὸν· διότι οἱ μὲν Ῥωξολάνοι κατέθραυσαν τὰ περὶ τὰς Ῥωμαϊκὰ συντάγματα ἐν Δακίᾳ, οἱ δὲ Ἰάζυγες ἐλεηλάτησαν τὴν Μοισίαν. Ἡ τέχνη τοῦ πολέμου μετὰ νίκας ἀδιακόπους ὀκτῶ αἰῶνων κατέστειλε μέχρι τινὸς τοὺς βαρβάρους, κολά-

ζουσα αὐτῶν τὸ θράσος· ἀλλ' ἡ Ῥώμη, ἡδυπαθῆς ἤδη καὶ μαλθακῆ, ἀπολέσασα δὲ μετὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν κληρονομικὴν αὐτῆς ὑπερηφανίαν, ἠγόραζεν ἀναισχύντως διὰ βάρους χρυσοῦ τὴν τῶν Σαρματῶν συμμαχίαν. Ὅθεν ὁ Τάχιτος καλεῖ τοὺς Ἰάζυγας συμμάχους τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, ἡ ἀλαζῶν δ' ἐκείνη Γερουσία, ἀπόλυτός ποτε κυριάρχης τῆς τύχης τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν βασιλέων, ἐξήρχετο μετὰ σεβασμοῦ εἰς προϋπάντησιν τῶν πρέσβειων λαοῦ νομάδος! Ἄν δὲ καὶ οἱ Σαρμάται ἠνωμένοι μετὰ τῶν Γερμανῶν κατεπολεμήθησαν ὑπὸ τῶν Μαρκομάνων, ἐταπεινώθησαν δὲ μάλιστα ὑπὸ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, περιορίσαντος τὰς κατακτήσεις αὐτῶν, περιπλανώμενοι ὅμως κατὰ τὴν μεσημβρινὴν Ῥωσσίαν καὶ παρὰ τὸν Τίβισκον, ἐτάραττον ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον τοὺς Ῥωμαίους διὰ συχνῶν ἐπιδρομῶν.

Κατ' αὐτὴν σχεδὸν τὴν ἐποχὴν βλέπομεν διαπρέπον μετὰ τῶν Ἰαζύγων καὶ Ῥωξολανῶν ἄλλο τι ἔθνος τῆς αὐτῆς καταγωγῆς, τοὺς Ἄλανοὺς, οἵτινες κατὰ τὴν τοῦ Ἀμμιανοῦ Μαρκελλίνου μαρτυρίαν ἦσαν οἱ ἀρχαῖοι Μασσαγέται, κατοικοῦντες τότε μεταξὺ τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης. Καθὼς δὲ πάντες οἱ Ἀσιανοὶ ἄγριοι λαοὶ, κατεφρόνουν καὶ αὐτοὶ τῆς γεωργίας, ἦσαν ἀνέστιοι καὶ ἀμαξόβιοι (ἔφερον δηλ. τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν ἐπ' ὄχημάτων), διατρέχοντες τὰς ἐρήμους τῆς Ἀσίας μέχρι τῶν πρὸς ἄρκτον τῆς Ἰνδίας τόπων, λεηλατοῦντες τὴν Ἀρμενίαν καὶ Μηδίαν ἐν Εὐρώπῃ μέχρι τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Μαιώτιδος λίμνης καὶ ὀλιγωροῦντες τοῦ θανάτου ἐν ταῖς μάχαις, ὥστε ἐθαυμαστώθησαν κατὰ τὴν ἀνδρίαν. Τοῦ πολυαριθμοῦ τούτου ἔθνους φυλαὶ ἦσαν καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα οἱ Ἄορσοι καὶ Σιρακοὶ, περὶ ὧν πολλοὶ ἱστορικοὶ τοῦ πρώτου αἰῶνος πραγματεύονται,

Ἄλανοί.

ὡς κατοικούντων μεταξύ Καυκάσου καὶ Ταναΐδος· καὶ ὅτε μὲν ὡς πολεμίων, ὅτε δὲ ὡς συμμάχων τῶν Ῥωμαίων. Οἱ δ' Ἄλανοὶ διώξαντες τοὺς Σαρμάτας ἀπὸ τοῦ νοτιανατολικοῦ τῆς Ῥωσσίας, ἐκυρίευσαν μέρος τῆς Ταυρίδος.

Γότθοι.

Κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα οἱ Γότθοι καὶ ἄλλα τῆς Γερμανίας ἔθνη, ἐξορμήσαντες ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Βαλτικῆς ἕως τῶν τοῦ Εὐξείνου, εἰσέβαλον εἰς Δακίαν, ἐπαρχίαν Ῥωμαϊκὴν ἤδη ἀπὸ τοῦ Τραϊανοῦ, καὶ κατέστησαν ἐπιφοβώτατοι τῆς αὐτοκρατορίας πολέμιοι (8). Ὀλίγω δ' ὕστερον μεταβάντες διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐπυρπόλησαν τὸν περίφημον ναὸν τῆς Ἐφέσου καὶ πολλὰς εὐάνδρους πόλεις τῆς Βιθυνίας, Γαλατίας καὶ Καππαδοκίας. Ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ ἐξεπόρθησαν ὡσαύτως τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα μέχρι τῆς Πελοποννήσου· καταλαβόντες δὲ τὰς Ἀθήνας ἠβούλοντο μὲν κατ' ἀρχὰς ἵνα πυρπολήσωσι πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει ἑλληνικὰ βιβλία· ἀλλὰ τῶν συνετῶν ὁμοφύλων αὐτῶν ἀπεῖρξεν αὐτοὺς τοῦ ἐγχειρήματος εἰπὼν, « ὡς » περὶ ταῦτα οἱ Ἕλληνες ἀσχολούμενοι, πολεμικῶν ἀμελοῦσιν ἔργων καὶ οὕτως εὐχείρωτοι γίνονται. » (α). Οἱ Γότθοι, ἐπίφοβοι διὰ τε τὴν ὠμότητα καὶ τὴν γενναϊότητα, συνέστησαν ἰσχυρὰν ἐπικράτειαν, διαιρουμένην εἰς δύο βασιλεία τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἐκτεινομένην δὲ κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἐρμαρρίκου ἀπὸ τῆς Ταυρίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου μέχρι τῆς Βαλτικῆς, καὶ περιλαμβάνουσαν οὕτω μέγα μέρος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ῥωσσίας.

Βένεδοι.

Ἰορνάνδης, ἱστορικὸς τῶν Γόθων, ἀκμάσας κατὰ τὸν

(*) Ὁρ. Ζωγερ. IB. κεφ. 26.

ἕκτον αἰῶνα, γράφει ὅτι μεταξὺ πολλῶν ἄλλων φυλῶν ὁ Ἑρμάρρικος ὑπέταξεν ἐπίσης τοὺς Βενέδους, γείτονας τῶν Ἑστών καὶ Ἐρούλων, κατοικοῦντας τὰ παράλια τῆς Βαλτικῆς, γνωστοὺς δὲ μᾶλλον ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν ἢ ἐκ τῶν στρατιωτικῶν γνώσεων (9). Ἡ εἶδησις αὕτη ὑπάρχει περιεργοτάτη καὶ σπουδαιοτάτη ἡμῖν, διότι οἱ Βένεδοι, κατὰ τὸν ἱστορικὸν τοῦτον, εἶχον τὴν αὐτὴν καταγωγὴν τῶν Σλάβων, προγόνων τοῦ Ῥωσσοικοῦ λαοῦ. Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, 450 π. Χ., ἐγίνωσκον οἱ Ἕλλη- νες, ὅτι τὸ ἤλεκτρον εὐρίσκετο κατὰ τὰς ἐσχατιὰς τῆς Εὐρώπης, ὅπου ὁ Ἡριδανὸς ἐκβάλλει εἰς τὸν βόρειον Ὠκεανὸν καὶ περὶ τὴν χώραν τῶν Βενέδων (10). Νομί- ζομεν δ' ὅτι οἱ τολμηροὶ θαλασσοπόροι Φοίνικες, δι' ὧν τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη τῆς ἀρχαιότητος ἐγνώρισαν τὴν Εὐρώπην, ἀνεκάλυψαν καὶ τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς πλουτού- σης κατὰ τὸ ἤλεκτρον Πρωσσίας, καὶ ὅτι οἱ Βένεδοι ἐ- πώλουν τὸ πολύτιμον τοῦτο προϊόν. (11) Κατώκουν δ' οὗτοι ἐπὶ μὲν τοῦ Πλινίου καὶ Τακίτου, εἴτε κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα, παρὰ τὸν Βίστουλαν, καὶ ἡ χώρα αὐτῶν ὠρίζετο πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῆς Δακίας (12)· κατὰ δὲ τὸν Πτολεμαῖον, ἀστρονόμον καὶ γεωγράφον τοῦ δευ- τέρου αἰῶνος, ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν παραλίων τῆς Βαλ- τικῆς, καλουμένης ἤδη ἐκ πολλοῦ Βενεδικῆς (13)· ὡ- στε, ἐὰν οἱ Σλάβοι καὶ οἱ Βένεδοι ἦσαν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος, οἱ πρόγονοι ἡμῶν ὁμολογουμένως ἐγνωρίζοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων ὡς κάτοικοι τῶν με- σημβρινῶν τῆς Βαλτικῆς τόπων. Ἀμφισβητεῖται ὅμως, ἐὰν ὠρμήθησαν ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ πότε τοῦτο συνέβη (14). Ἡ γνώμη ὅτι τὸ μέρος τοῦτο τοῦ κόσμου ἐχρημάτισε κοιτὶς πάντων τῶν λαῶν, φαίνεται λογικω- τάτη, ὡς συναδύουσα μάλιστα πρὸς τὰς ἱεράς παραδό-

σεις. Ἐκτὸς τούτου, ἂν καὶ πολυτρόπως παρηλλάχθησαν πᾶσαι αἱ γλῶσσαι τῆς Εὐρώπης, διατηροῦσιν ὁμως συγγενειάν τινα πρὸς τὰς ἀρχαίας ἀσιατικὰς (15). Ἄλλ' ἡμεῖς, μὴ δυνάμενοι ἔν' ἀποδείξωμεν τὴν πιθανότητα ταύτην δι' ἱστορικῶν τεκμηρίων ἀναμφιρρήστων, τάττομεν τοὺς Βενέδους ἐν τοῖς ἔθνεσι τῆς Εὐρώπης· ἐπειτὰ δὴ αὐτόθι εὐρέθησαν τὸ πρῶτον· διέφερον δὲ κατὰ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν Ἀσιατικῶν λαῶν μεταναστευσάντων πρὸς ἡμᾶς, καθότι διηγόν μὲν σκηνῖται, ἢ ἀμαξόβιοι, ἐμάχοντο δ' ἔφιπποι· ἐν ᾧ οἱ τοῦ Τακίτου Βένεδοι εἶχον οἰκήσεις μονίμους, ἐπολέμου πεζῆ καὶ διεθρυλλοῦντο ὡς διαφερόντως ὠκύποδες.

Οὔννοι.

Τοῦ τετάρτου αἰῶνος τὸ τέλος διεκρίθη διὰ συμβάντων τὰ μάλιστα ἀξίων λόγου. Περί τὸ 377 ἔτος οἱ Οὔννοι, ἔθνος νομαδικόν, ἀναχωρήσαντες ἐκ τῶν ἀρκτικῶν μεθορίων τῆς Σινικῆς, ἀφικνοῦνται δι' ἀπεράντων ἐρήμων μέχρι τῆς νοτιανατολικῆς Ῥωσσίας καὶ προσβάλλουσι τοὺς Ἄλανοὺς καὶ Γότθους, καταστρέφοντες τὰς Ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας, ὥστε οἱ σύγχρονοι ἱστορικοὶ ἀμοιροῦσι λέξεων πρὸς παράστασιν τῆς θηριώδους βαρβαρότητος τῶν Οὔννων καὶ τοῦ δυσειδοῦς αὐτῶν ἤθους. Φρίκη γενικὴ προηγεῖτο αὐτῶν πανταχοῦ· ὅθεν καὶ Ἑρμάρρικος, ὁ ὑπερεκατοντούτης ἐκεῖνος ἦρως, ἀπεδειλίασεν ἐνώπιον αὐτῶν, οὐδ' ἠθέλησεν ἵνα διακυβεύσῃ τὴν τύχην τῶν ὅπλων καὶ κατὰ μίαν κᾶν μάχην, μὴ ἐλπίζων δὲ ἀπαλλαγὴν τῆς δουλείας ἠὲ τοῦ χειρίσθῃ. Ἐκτοτε οἱ μὲν Γότθοι τῆς Ἀνατολῆς ὑπετάχθησαν, οἱ δὲ τῆς Δύσεως ἐζήτησαν ἄσυλον ἐν Θράκῃ, ὅπου οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς ἰδίαν αὐτῶν δυστυχίαν ἐπέτρεψαν αὐτοῖς ἔν' ἐγκατασταθῶσιν· διότι οἱ Γότθοι ἐνω-

θέντες μετ' ἄλλων ἀλκίμων λαῶν τῆς Γερμανίας, ἐκურίευσαν πολλῶν χωρῶν τῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἡ ἱστορία τῶν χρόνων τούτων μνημονεύει ὡσαύτως ἄνται· καὶ τῶν Ἄντων, οἵτινες, κατὰ τὸν Ἰορνάνδην καὶ τοὺς Βυζαντινοὺς, ἦσαν ὡς οἱ Βένεδοι, ὁμόφυλοι τῶν Σλάβων (18). Ὁ τοῦ Ἐρμαρρίκου βασιλέως τῶν Γόθων διάδοχος Βινίταρος, εἰ καὶ ὑποτελής τῶν Οὔννων, θελήσας ἵνα κατεξουσιάσῃ ἐπίσης ἄλλων λαῶν, κατέκτησε τὴν χώραν τῶν Ἄντων, κειμένην πρὸς βορρᾶν τοῦ Εὐξείνου, καὶ ἐπομένως ἐν Ῥωσσίᾳ ἀπέκτεινε δ' ὡμῶς τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν, ὀνομαζόμενον Βόξον, μεθ' ἑβδομήκοντα τῶν διασημοτάτων μεγιστάνων. Ἄλλ' ὁ Βαλάμβηρος, βασιλεὺς τῶν Οὔννων, κηρυχθεὶς προστάτης τῶν καταπιεζομένων, κατετρόπωσε τὸν Βινίταρον, καὶ οὕτως ἀπήλλαξε τοὺς Ἄντας τοῦ γοθικοῦ ζυγοῦ. Οἱ δ' Ἄνται οὗτοι καὶ οἱ Βένεδοι ἀναμφιβόλως ἀνεγνώριζον τὴν τῶν Οὔννων ὑπεροχὴν· διότι ἀπο τοῦ φοβεροῦ βασιλέως αὐτῶν Ἀττίλα ὁ δορυκτῆτωρ οὗτος λαὸς ἐδέσποζε τῶν ἀπὸ τοῦ Ῥᾶ μέχρι τοῦ Ῥήνου χωρῶν, ἀπὸ δὲ τῆς Μακεδονίας μέχρι τῶν νήσων τῆς Βαλτικῆς. (19). Ὁ δ' Ἀττίλας, ὄλως αἱματοβαφῆς, κατεδαφίσας τὰς πόλεις καὶ τὰ φρούρια τοῦ Ἰστρου, πυρπολήσας τὰ χωρία καὶ περικυκλωθεὶς, οὕτως εἶπεῖν, ὑπ' ἀπεράντων ἐρήμων, σεμνυνόμενος δὲ καὶ κατὰ τὸν τίτλον, ὃν ἔφερε, τουτέστι τ ρ ό μ ο ς τ ο ὕ κ ό σ μ ο υ καὶ μ ά σ τ ι ξ τ ο ὕ Θ ε ο ὕ, ἀνήγειρεν ὑπὸ σκηνὴν τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐν Δακίᾳ, λαμβάνων φόρον παρὰ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἧς κατεφρόνει τοῦ χρυσοῦ καὶ τῆς ἡδυπαθείας. Ἄλλὰ τὸ κράτος τῶν Οὔννων ἠφανίσθη εἰσαεὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βαρβάρου μὲν, ἀλλὰ τεραστίου ἀνδρὸς ἐκείνου, ἀποθανόντος κατὰ τὸ 454. Τὰ καταδαμασθέντα ὑπὸ τοῦ

Ἄττίλα ἔθνη ἀπέσεισαν μετ' οὐ πολὺ τὸν ζυγὸν τῶν ἐριζόντων πρὸς ἀλλήλους υἱῶν αὐτοῦ, διώξαντα τῆς Παννονίας, ἢ Οὐγγρίας διὰ τῶν Γηπαίδων Γερμανῶν τοὺς Οὐννοὺς· ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τινες μόνον διετηρήθησαν ἔτι χρόνον τινα μεταξὺ τοῦ Τύρα καὶ Ἰστρου· ὅθεν καὶ ὁ τόπος οὗτος ἐκλήθη Οὐννιβάρ (20). ἄλλοι δὲ διεσπάρησαν εἰς τὰς περὶ τὸν Ἰστρον ἐπαρχίας τῆς Αὐτοκρατορίας, ἕως οὗ κατ' ὀλίγον ἐξηφανίσθησαν ἐντελῶς καὶ τὰ ἴχνη τῆς φρικώδους αὐτῶν ὑπάρξεως. Τοιουτοτρόπως οἱ βάρβαροι οὗτοι εἰσβαλόντες ἀπὸ τοῦ βάρθους τῆς Ἀσίας, ἔδειξαν κατὰ τὴν Εὐρώπην τὰ φονικὰ αὐτῶν στίφη· ἀλλ' ἢ καταστρεπτικὴ αὕτη μάλιστα, καταπλήξασα τὸν κόσμον, καταστρέψασα δὲ ὀλοκλήρους λαοὺς, ἤφανίσθη ὡς τρομερὸν φάντασμα.

Τότε ἡ μεσημβρινὴ Ῥωσσία κατέστη πλατυτάτη ἔρημος, ὅπου περιεπλανῶντο κατὰ τύχην τὰ ταλαίπωρα λείψανα τῶν παντοδαπῶν τούτων ἔθνῶν. Οἱ Γότθοι τῆς ἀνατολῆς κατέφυγον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς Παννονίαν, περὶ δὲ τῶν Ῥωξολανῶν οὐδὲν ἀναφέρουσι τὰ χρονικὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀναμιχθέντες πιθανῶς μετὰ τῶν Οὐννων, ἢ συμπεριληφθέντες κοινῶ ὀνόματι μετὰ τῶν Σαρματῶν, διεσπάρησαν βεβαίως καὶ αὐτοί, ὡς οἱ Ἰάζυγες, ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ εἰς Ἰλλυρίαν καὶ εἰς ἄλλας τῆς Αὐτοκρατορίας ἐπαρχίας, ἔνθα ἀπώλεσαν καὶ τὸ ἴδιον αὐτῶν ὄνομα, συγχωνευθέντες τῇ φυλῇ τῶν Γόθων (21), διότι, λήγοντος τοῦ πέμπτου αἰῶνος, οὐδὲν περὶ Σαρματῶν ἀναφέρεται. Ἄμετρα δὲ πλήθη Ἀλανῶν, Βανδαλο-Γερμανῶν καὶ Σουήβων, διελθόντα τὸν Ῥήνον, ὑπερβαίνουσι τὰ Πυρρῆναῖα καὶ καθίστανται ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Πορτογαλίᾳ. Ἐν τούτοις οἱ Οὐγροὶ καὶ Βούλγαροι, τέως ἄγνωστοι μὲν, ὑπὸ δὲ τῶν Βυζαντινῶν συναπτόμενοι ὡς

δηθεν ὁμογενεῖς τῶν Οὐγγων, ἐγκαταλιπόντες τὰς ἀρχαίας αὐτῶν κατοικίας τὰς παρὰ τὸν Ρᾶ καὶ τὰ Οὐράλια ὄρη, ἐκράτησαν τῶν παραλίων τῆς Μαιώτιδος λίμνης, τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Ταυρίδος, ὅπου κατώκουν Γότθοι τινὲς ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 474 ἄρχονται λεηλατοῦντες τὴν Μοισίαν, καὶ τὴν Θράκην, ἕως οὗ προσέβαλον καὶ αὐτὰ τοῦ Βυζαντίου τὰ προάστεια (22).

Βλέπομεν ἔπειτα ἀναφαινομένους ἐπὶ τοῦ μεγάλου σλάβοι. θεάτρου τῆς Ἱστορίας τοῦ Σλάβου, ὄνομα ἀρμόδιον παντὶ γενναίῳ καὶ μαχίμῳ ἀνδρὶ, ὡς ἐκ τῆς ἔτυμολογίας τῆς λέξεως, παραγομένης ἐκ τοῦ σλάβα, δόξα (23). Ὁ λαὸς οὗτος, ὃν μόλις ἐγινώσκομεν, κατέχει ἀπὸ τοῦ ἕκτου αἰῶνος μέγα μέρος τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης καὶ τῶν τοῦ Ἄλβιος ὀχθῶν μέχρι τοῦ Τιβίσκου καὶ τοῦ Εὐξείνου. Ἐκ τῶν Σλάβων δὲ τούτων τινὲς, ὑπήκοοι ὄντες τοῦ Ἑρμαρρίκου καὶ τοῦ Ἀττίλα, ὑπηρετήσαν πιθανῶς ὡς στρατιῶται αὐτῶν. Πιθανώτατον δὲ, ὅτι ἀπεπειράθησαν τῆς ἀνδρίας αὐτῶν μετὰ τούτων τῶν πορθητῶν, καὶ ὅτι δελεαζόμενοι ὑπὸ τῆς λεηλασίας τῶν πλουσίων ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, διήγειραν τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ὁμοφύλων, ἵνα πλησιάσωσι τῶν εὐφόρων τόπων τῆς Ἑλλάδος καὶ οὕτως αὐξήσωσι τὰς κτήσεις αὐτῶν. Τὰ πάντα δὲ συνετέλεσαν κατὰ τοῦτο· διότι ἡ μὲν Γερμανία ἦτο ἔρημος, οἱ δὲ μάχιμοι λαοὶ τῆς μεγάλης ταύτης χώρας μετέστησαν πρὸς μεσημβρίαν καὶ δυσμὰς διώκοντες τύχην. Ἐπὶ τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου, μεταξὺ δὲ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Τύρα καὶ τοῦ Ἰστρου, μόλις ὑπῆρχον ἴσως ἤδη στίφη τινὰ ἄγρια καὶ νομαδικὰ συμπορευθέντα μετὰ τῶν Οὐγγων εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Εὐρώπης ἐπιδρομὴν καὶ

διασπαρέντα μετὰ τὴν φθορὰν αὐτῶν. Καὶ τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ Ἰστρου καὶ Ἀλούτα μέχρι Μοραβοῦ διάστημα κατέχετο ὑπὸ τῶν Γερμανο-Λομβάρδων καὶ Γηπαίδων, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ Βορυσθένους μέχρι τῆς Κασπίας Θαλάσσης ὑπὸ τῶν Οὐγρων καὶ Βουλγάρων· πρὸς βορρᾶν δὲ τοῦ Εὐξείνου καὶ Ἰστρου περιεπλανῶντο οἱ Ἄνται καὶ οἱ Σλάβοι (24). Φυλαὶ δὲ τινες τῶν τελευταίων τούτων εἰσέδυσαν μέχρι τῆς Βοημίας, Σαξωνίας καὶ Μοραβίας, ἀλλὰ δὲ διέμειναν ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Βαλτικῆς. Μόνον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ ἀρχονται διηγούμενοι τὰ περὶ Σλάβων καὶ διαγράφοντες τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν, τὸν τρόπον τοῦ ζῆν καὶ τοῦ μάχεσθαι, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, ὡς πάντῃ διάφορα τῶν Γερμανικῶν καὶ Σαρματικῶν. Ταῦτα πάντα ἀποδεικνύουσιν ἐναργῶς, ὅτι πρὸ τοῦ χρόνου τούτου οἱ Ἕλληνες πάνυ ὀλίγον ἐγίνωσκον τὸ ἔθνος τοῦτο, ὡς περιωρισμένον ἐν τοῖς ἐνδοτάτοις τῆς Ῥωσσίας, Πολωνίας, Λιθουανίας καὶ Πρωσσίας, τόποις ἀποκέντροις, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔρευναν αὐτῶν ἀνεφίκτητοις (26).

Τὰ Βυζαντινὰ χρονικά, λήγοντος τοῦ πέμπτου αἰῶνος, μνημονεύουσιν ἤδη τῶν Σλάβων, ὡς ἐπιτρεψάντων κατὰ τὸ 495, ἵνα διαβῶσι διὰ τῆς χώρας αὐτῶν οἱ Γερμανοὶ Ἑρουλοι, ἠττηθέντες ὑπὸ τῶν Λομβαρδῶν ἐν Οὐγγρία, συνελαινώμενοι δὲ εἰς τὴν Βαλτικὴν (27). Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, κατὰ τὸ ἔτος δηλ. 527, κατασταθέντες ἐν τῇ ἀρκτικῇ Δακίᾳ, ἐπεχείρησαν ἐπιδρομὰς κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας μετὰ τῶν Οὐγρων καὶ Ἄντων, ὁμόρων τῶν Βουλγάρων παρὰ τὸν Εὐξείνον. Οὐδέποτε οἱ Σαρμάται, Γότθοι, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Οὐννοι, ὑπῆρξαν ἐπίφοβοι πρὸς τοὺς Αὐτοκράτορας, ὅσον οἱ

Σλάβοι. Ἡ Ἰλλυρία, ἡ Θράκη, ἡ Ἑλλάς, ἡ Χερσόνησος, πᾶσαι αἱ ἀπὸ τοῦ Ἴονικοῦ κόλπου μέχρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπαρχίαι ἐλεηλατήθησαν ὑπὸ τῶν βαρβάρων τούτων (28). Ὁ ἀτρόμητος Χιλβούδιος, στρατηγὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, μόνος εὐθαρσῶς ἀντέστη καὶ ἠὺδοκίμησε μάλιστα ὅπως οὖν κατὰ τοῦτο. Ἀλλὰ, τῶν Σλάβων φονευσάντων αὐτὸν ἐν μάχῃ τινι πέραν τοῦ Ἰστροῦ, αἱ Ἑλληνικαὶ ἐπαρχίαι διέμειναν πάλιν ὑποκείμεναι ταῖς δειναῖς ἐπιδρομαῖς, ὥστε καθ' ἐκάστην πλῆθος κατοίκων ἐφονεύετο, ἢ ὑπεδουλοῦτο· οὕτω δὲ ἡρημώθησαν τὰ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἰστροῦ, ὅπου ἐπλημμύρουν μὲν τὰ αἵματα τῶν δυστυχῶν κατοίκων, ἔκειντο δὲ σωρηδὸν ἡ τέφρα καὶ τὰ ἐρείπια. Οὐδὲν ἀνεχαίτισε τοὺς ἀτρομήτους ἅμα καὶ ὤμους Σλάβους, οὔτε αἱ Ῥωμαϊκαὶ λεγεῶνες, σχεδὸν πάντοτε τρεπόμεναι εἰς φυγὴν, οὔτε τὸ ἀνεγερθὲν πρὸς ἄμυναν τῆς πρωτεύουσας μέγα Ἀναστασιακὸν τεῖχος (29). Τὸ ὑπήκοον τοῦ Βασιλείου εἶδε μετ' αἰσχύνῃς καὶ φρίκης τὴν σημαίαν τοῦ Κωνσταντίνου ἀνεμουμένην ἐν ταῖς χερσὶ τῶν βαρβάρων τούτων. Ὅθεν ὁ Ἰουστινιανὸς αὐτὸς, οἱ συγκλητικοὶ καὶ οἱ μεγιστᾶνες ἀναγκασθέντες ἐξῆλθον ἔνοπλοι πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ Θεοδοσειοῦ τείχους, ὡς τελευταίου προμαχῶνος τῆς αὐτοκρατορικῆς καθέδρας· διότι ἐφοβήθησαν μὴ ἴδωσι τοὺς Σλάβους καὶ τοὺς Βουλγάρους πολιορκουῖντας καὶ αὐτὰς τὰς πύλας τῆς πόλεως. Μόνος ὅμως ὁ Βελισάριος, παράδειγμα ἡρωικῆς ἀνδρίας καὶ ἀρετῆς, ἐγγηράσας ἐν πολέμοις, ἐτόλμησεν ἵνα ἔλθῃ εἰς συνάντησιν αὐτῶν· ἐπέτυχε δὲ ἵν' ἀποτρέψῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν τρομερὰν ταύτην καταιγίδα μᾶλλον διὰ τοῦ χρυσίου, ἢ διὰ τῆς νίκης. Οἱ Σλάβοι διῆγον ἡσυχοὶ ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Ἑλληνι-

κοῦ βασιλείου, ὡς ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν πατρίδι, ἢ δὲ ὑπὸ
 χώρησις αὐτῶν ἦτο πάντοτε ἀσφαλῆς διὰ τοῦ Ἰστροῦ·
 ἐπειδὴ οἱ Γήπαιδες, οἵτινες ἦσαν κύριοι τότε τῶν πλεί-
 στων παρὰ τὰς ἀρκτικὰς αὐτοῦ ὄχθας ἐπαρχιῶν, ἐκρά-
 τουν πλοιάρια ἔτοιμα πρὸς διαβίβασιν αὐτῶν (30). Καὶ
 ὁ Ἰουστινιανὸς ὅμως ἐπωνόμασεν ἑαυτὸν Σλαβικόν,
 ἦτοι νικητὴν τῶν Σλάβων! Ἄλλ' ἡ ἐπωνυμία αὕτη τοῦ
 τροπαιούχου ἀπεδείκνυε μᾶλλον τὴν αἰσχύνην, ἢ
 τὴν δόξαν τῶν ὄπλων αὐτοῦ ὡς πρὸς τοὺς ἀγρί-
 οὺς προγόνους ἡμῶν, οἵτινες κατὰ τὴν ἰδιοτρο-
 πίαν αὐτῶν κατατέμνοντες καὶ ἐκπορθοῦντες τὸ βα-
 σίλειον, ὅτε μὲν διωμολόγουν μετ' αὐτοῦ συνθήκας
 συμμαχίας, ὅτε δὲ ἐμισθοφοροῦντο ὡς ἐπίκουροι καὶ συ-
 νετέλουν ταῖς τῶν αὐτοκρατόρων νίκαις. Διὸ κατὰ τὸ
 δεῦτερον ἔτος τοῦ περιφήμου Γοτθικοῦ πολέμου, τῷ 556,
 ὁ Βαλεριανὸς ἤγαγεν εἰς Ἰταλίαν 1600 ἵππεῖς Σλά-
 βους (α), ὁ δὲ Τουλλιανὸς, Ῥωμαῖος στρατηγός, ἀνέθηκε
 τοῖς Ἄνταις (β) τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Λευκανίας, ἐνθα
 τῷ 547 κατεπολέμησαν τὸν βασιλέα τῶν Γότθων Τω-
 τίλαν.

Ἐνῶ δὲ πρὸ τριάκοντα ἤδη ἐτῶν οἱ Σλάβοι ἤγον καὶ
 ἔφερον τὴν Εὐρώπην, νέος Ἀσιανὸς λαὸς προέβη νι-
 κῶν καὶ ἐκπορθῶν μέχρι τοῦ Εὐξείνου. Ἄπας ὁ γνω-
 στὸς κόσμος ἦτο τότε θέατρον τῆς παραδόξου κινή-
 σεως καὶ παλιντραπέλου τύχης αὐτῶν. Οἱ Ἄβαροι
 ἐπέδειξαν τὰ ὄπλα αὐτῶν ἐν τοῖς ἐρήμοις τῆς Τα-

Ἄβαροι

(α) Κατὰ τὸν Προκόπιον περὶ Γοθθ. πολ. Βιβλ. Α. κεφ. κζ'. « Μαρτίνος τε καὶ Βαλεριανὸς ἦκον ἑξακοσίους τε καὶ χιλίους ἵππεῖς ἐπαγόμενοι· καὶ αὐτῶν οἱ πλείστοι Οὐννοὶ τε ἦσαν καὶ Σκλαβηνοὶ καὶ Ἄνται, οἱ ὑπὲρ ποταμὸν Ἰστρον, οὐ μακρὸν τῆς ἐκείνου ὄχθης ἴδρυνται. »

(β) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι Βιβλ. Γ. κεφ. κβ'.

ταρίας, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα, ἠττηθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐγκατέλιπον καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῶν πατρίδα (31). Οἱ Τοῦρκοι δὲ οὗτοι, κατὰ τοὺς Σίνας ἱστορικούς, ἦσαν λείψανα τῶν Οὐννων, οἰκησάντων πάλαι ποτε, τὰς ἀρκτικὰς τῆς Σινικῆς χώρας, μετὰ τινα δὲ χρόνον, προσλαβόντες καὶ ἄλλα πολλὰ ὁμόφυλα γένη, ὑπεδούλωσαν ἅπαντας τοὺς μεσημβρινοὺς τῆς Σιβηρίας τόπους. Ὁ Χαγάνος αὐτῶν, καλούμενος Διζάβουλος (32) ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν χρονικῶν, πορθητῆς, ὡς ὁ Ἀττίλας, πολλῶν ἐθνῶν, κατῴκει ἐν μέσῳ τοῦ Ἰμάου ὄρους (Ἀλταϊκῶν ὄρεων (α)) ὑπὸ σκηνὴν κεκοσμημένην διὰ σηρικῶν ταπήτων καὶ ἀπείρων χρυσῶν σκευῶν. Αὐτόθι δὲ, καθήμενος ἐπὶ πολυτελοῦς θρόνου, ἐδέχετο τοὺς πρεσβευτὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ δῶρα, καὶ συνωμολόγει συνθήκας μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου, ἐν ᾧ οἱ νικηφόροι αὐτοῦ στρατοὶ κατεπολέμουν τοὺς Πέρσας. Οἱ Ῥῶσσοι, κύριοι ἤδη κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τῆς μεσημβρινῆς Σιβηρίας, εὔρον ἐκεῖ ἐν τοῖς τάφοις μέγαν ἀριθμὸν πολυτίμων πραγμάτων (33), ἀνηκόντων πιθανώτατα τοῖς Τούρκοις τούτοις τοῦ Ἰμάου ὄρους, οἵτινες ἦσαν, ὡς φαίνεται, πεπολιτισμένοι ὀπωσδήποτε διὰ τὰς μετὰ τῆς Σινικῆς, Περσίας καὶ Ἑλλάδος ἐμπορικὰς αὐτῶν συναλλαγὰς.

Τοῦρκοι

Ὁ Διζάβουλος, ἐκτὸς πολλῶν ἄλων φυλῶν, εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ τοὺς Κιργίους καὶ τοὺς Οὐννογόρους (34), ὑποτελεῖς μὲν τὸ πρῶτον τῶν Ἀβάρων, εἶτα δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἠττηθέντα τὰ πλήθη ταῦτα, με-

Ὀγόροι

(α) Ὁ Μένανδρος φαίνεται ὀνομάζων τὸ ὄρος τοῦτο Ἐκτὰγ καὶ Ἐκτέλ, τουτέστιν, ὡς λέγει, χρυσοῦν. Ἀλλὰ καὶ τὸ Ἀλτάι κατὰ τὴν Ἀσιατικὴν φωνὴν Ἀ λ τ ἰ γ, τὸ αὐτὸ τοῦτο σημαίνει. Ὁρ. περὶ Πρεσβειῶν Ῥωμαίων κεφ. ἡ καὶ ις'.

τέβησαν εἰς τὰς δυτικὰς ὄχθας τοῦ Ῥᾶ καὶ, λαβόντα τοῦνομα τῶν περιβοήτων διὰ τὴν ἰσχὺν Ἀβάρων, προσήνεγκον τὴν συμμαχίαν αὐτῶν τῷ Αὐτοκράτορι τοῦ Βυζαντίου. Οἱ Ἕλληνες ἐθεώρουν τοὺς πρεσβευτὰς αὐτῶν μετὰ περιεργείας συνάμα καὶ φρίκης. Τὸ ἔνδυμα τῶν βαρβάρων τούτων ἀνεκάλει ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν τοὺς τρομεροὺς Οὔννους τοῦ Ἀπίλα, ἐν ᾧ οἱ ψευδώνυμοι οὔτοι Ἀβαροι κατὰ τοῦτο μόνον διέφερον, ὅτι εἶχον «τὰς κόμας ὀπισθεν μακρὰς πάνυ δεδεμένας πρην-»
 «δίοις, καὶ πεπλεγμένας» (α). ἄλλ' ὁ ἀρχηγὸς τῶν πρεσβευτῶν εἶπε τῷ Ἰουστινιανῷ, ὅτι οἱ ἄνδρεῖοι καὶ ἀήττητοι Ἀβαροι ἐπεθύμουν μὲν τῆς φιλίας τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀπήτουν δὲ παρ' αὐτοῦ δῶρα, μισθοφορὰν καὶ πρόσφορον γῆν πρὸς ἀποίκησιν. Ὁ δ' Αὐτοκράτωρ οὐδὲν τούτων ἐτόλμησεν ἵν' ἀποποιηθῇ πρὸς λαὸν, ὅστις φυγὰς τὸ πρῶτον ἐκ τῆς Ἀσίας, ἀνεῦρε τὴν ἰσχὺν καὶ γενναιότητα αὐτοῦ εἰσβάλλων εἰς Εὐρώπην. Ἀλλὰ καὶ οἱ Οὐγροὶ καὶ Βούλγαροι ὑπετάχθησαν ὡσαύτως παρ' αὐτοῦ. Οἱ δ' Ἄνται μάτην ἐπειράθησαν ἵν' ἀντιστῶσι, διότι ὁ Χαγάνος τῶν Ἀβάρων, ὁ ὠμὸς Βαϊανὸς, κατέθραυσε τὸν στρατὸν αὐτῶν, ἐφόνευσε τὸν περιώνυμον πρεσβευτὴν αὐτῶν Μεζάμηρον (35), ἐλεηλάτησε τὴν χώραν αὐτῶν καὶ ὑπεδούλωσε τοὺς κατοίκους. Γενόμενος δὲ κύριος τῆς Μοραβίας καὶ Βοημίας, ὅπου κατώκουν οἱ Τσέχοι καὶ ἄλλαι Σλαβικαὶ φυλαὶ, νικήσας δὲ καὶ τὸν Σιγίσμπερτον, βασιλέα τῶν Φράγκων, ἐπανῆλθεν εἰς Ἰστρον, ὅπου οἱ Λογγοβάρδοι εἶχον φονικώτατον πρὸς τοὺς Γήπαιδας πόλεμον. Τούτων δὲ γενομένων, ἐνωθεὶς μετὰ τῶν πρώτων, ἐμηδένισε τὴν τῶν Γη-

(α) Θισοφ. σελ. 196.

παίδων δύναμιν, υπέταξε πολλήν γῆν τῆς Δακίας, ὀλίγῳ δ' ὕστερον καὶ τὴν Παννονίαν, ἢ Οὐγγρίαν, ἣν παρεχώρησαν ἔκουσίως πρὸς αὐτὸν οἱ Λογγοβάρδοι, ὡς προτιμῶντες τὰς ἐν Ἰταλία κατακτήσεις. Οὕτω τὸ κράτος τῶν Ἀβάρων ἐξετείνετο κατὰ τὸ 568 ἀπὸ τοῦ Ῥᾶ μέχρι τοῦ Ἄλβιος· ἀρχομένου δὲ τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος, ἐπέδραμον ἅπασαν τὴν Δαλματίαν ἐκτὸς τῶν παραλίων αὐτῆς πόλεων. Ἀλλὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι, κύριοι τῶν περὶ τὸν Ἰρτην (Ἰρτίσχ) καὶ Οὐράλην χωρῶν (36) κατεπτόησαν διὰ τῶν διηνεκῶν ἐπιδρομῶν τὴν Περσίαν καὶ Σινικὴν, κατὰ δὲ τὸ 580, ἐπελθόντες καὶ κατὰ τῆς Ταυρίδος παρὰ τὸν Βόσπορον, ἐπολιόρησαν τὴν Χερσῶνα· μετὰ μικρὸν ὅμως ἠφανίσθησαν ἐκ τῆς Εὐρώπης, καταλιπόντες πᾶσαν τὴν παραλίαν τοῦ Εὐξείνου τῆ τῶν Ἀβάρων ἐξουσίᾳ.

Οἱ Ἄνται, οἱ Τσέχοι τῆς Βοημίας καὶ οἱ Μοραβοὶ ὑπήκουον ἤδη τῷ Χαγάνῳ· ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Ἰστρον κυρίως λεγόμενοι Σλάβοι διέμενον ἀνεξάρτητοι, κατὰ δὲ τὸ 581 ὥρμησαν μάλιστα μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ πρὸς διαρπαγὴν τῆς Θράκης καὶ ἄλλων τῆς Αὐτοκρατορίας ἐπαρχιῶν μέχρι τῆς Ἑλλάδος (37). Ἐβασίλευε δὲ τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Τιβέριος, ὅς τις βεβαρημένος ὑπὸ πολλῶν φροντίδων τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμου, ἠδυνάτει ἴν' ἀποκρούσῃ τοὺς Σλάβους· διὰ τοῦτο ἔπεισε τὸν Χαγάνον, ἵνα εἰσβάλῃ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, ὡς ὁ Βαϊανὸς, προσαγορευόμενος μὲν φίλος τοῦ Τιβερίου, ἐπιθυμῶν δὲ ἵνα ἀναγορευθῆ Ῥωμαιοὶς Πατρίκιος, παρεδέχθη τόσῳ προθυμότερον τοὺς σκοποὺς τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅσῳ πρὸ πολλοῦ ἀπεστρέφετο τοὺς Σλάβους ἕνεκα τοῦ ἀγερῶχου αὐτῶν. Τὴν αἰτίαν δὲ τοῦ μίσους τούτου οἱ Βυζαντινοὶ διηγοῦνται ὡς

ἐφεξῆς. Ὁ Χαγάνος, ὑποτάξας τοὺς Ἄντας, ἀπήτει παρὰ τῶν Σλάβων τὴν αὐτὴν ὑποταγὴν· ἀλλ' ὁ Λαυρίτας καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἡγεμόνες « καὶ τίς ἄρα, ἔφασαν, οὗτος » πέφυκεν ἀνθρώπων καὶ ταῖς τοῦ ἡλίου θέρεται ἀκτῖ-
 » σιν, ὃς τὴν καθ' ἡμᾶς ὑπήκοον ποιήσεται δύναμιν ;
 » Κρατεῖν γὰρ ἡμεῖς τῆς ἀλλοτρίας εἰώθαμεν, καὶ οὐχ
 » ἕτεροι τῆς ἡμεδαπῆς, καὶ ταῦτα ἡμῖν ἐν βεβαίῳ, μέ-
 » χρι πόλεμοί τε ᾧσι καὶ ξίφη » (α). Ὁ τοῦ Χαγάνου πρεσβευτῆς ἠρέθισεν αὐτοὺς τοσοῦτον διὰ τῶν ὑπερη-
 φάνων αὐτοῦ ὀμιλιῶν, ὥστε πρὸς τιμωρίαν τῆς ἀλα-
 ζονίας καὶ ἀφροσύνης αὐτοῦ ἀπετμήθη τὴν κεφαλὴν.
 Ἄλλ' ὁ Βαϊανός, ἐνθυμούμενος τῆς ὕβρεως ταύτης, ἀνε-
 φλέγετο εἰς ταχυτέραν ἐκδίκησιν, φρονῶν ἅμα ὅτι εὐ-
 ρήσει πλούσια λάφυρα παρὰ τοῖς Σλάβοις, οἵτινες πρὸ
 πενήκοντα ἐτῶν ἐλεηλάτουν τὴν Ἑλλάδα, οὐδέποτε
 ἐπὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν χώρας ἐνοχληθέντες. Διὸ εἰσβα-
 λὼν μεθ' ἑξήκοντα χιλιάδων ἐπιλέκτων ἰππέων, διήρ-
 πασε μὲν τὰς πόλεις καὶ κώμας, ἐπυρπόλησε δὲ τοὺς
 ἀγροὺς καὶ ἐξωλόθρευσε τὸν λαόν, ὥστε οἱ περιλιπό-
 μενοι διεσώθησαν φεύγοντες εἰς συνηρεφῆ δάση. Ἐκ-
 τοτε δὲ ἡ τῶν Σλάβων ἰσχὺς ἐξησθένησε κατὰ πολὺ, εἰ
 καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐφοβοῦντο ἐπὶ μακρὸν ἔτι
 χρόνον τὰς ἐπιδρομὰς αὐτῶν· ὁ δὲ Χαγάνος τῶν Ἀβά-
 ρων κατεξουσίασε μετὰ μικρὸν πάσης τῆς Δακίας. Ὁ-
 θεν ἠναγκάσθησαν, ἵνα συστρατεύσωσιν ἀποθνήσκοντες
 ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ πρῶτοι φονευόμενοι ἐν ταῖς μάχαις. Ὁ-
 τε δὲ κατὰ τὸ 626 ὁ Χαγάνος, παραβιάσας τὴν μετὰ
 τῆς Ἑλλάδος εἰρήνην, ἐπολιόρχησε τὴν Κωνσταντι-
 νούπολιν, ἐλεεινῶς ἀπώλοντο πάντες οἱ Σλάβοι. Ἐκυρί-

(α) Ὁρ. Μειάν. ἐκλογὰς περὶ Πρεσβ. Ῥωμαίων πρὸς ἔθνη κεφ. 15'.

ευον δ' ἴσως κατ' αὐτὴν τὴν ἐκστρατείαν τῆς πρωτευούσης τοῦ Βασιλείου, ἐὰν μὴ ἀνεκαλύπτετο διὰ προδοσίας παρὰ τῶν Ἑλλήνων ὁ ἀπόκρυφος αὐτῶν σκοπός, περικυκλωθέντες δὲ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἐπολέμησαν μακροχρόνως, ἀλλ' ἠττήθησαν· ὀλίγοι δέ τινες μόνον διαφυγόντες τὴν σφαγὴν, ἐφονεύθησαν διαταγῇ τοῦ Χαγάνου πρὸς ἀπόδειξιν εὐγνωμοσύνης! (38).

Ἄλλ' ἐκ τῶν Σλαβικῶν λαῶν διέμεινάν τινες ἔτι ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τούτου τῶν Ἀβάρων· διότι οἱ κατοικοῦντες πέραν τοῦ Βιστούλα καὶ ἀρκτικώτερον διέφυγον τὴν δουλείαν. Οὕτω, λήγοντος τοῦ ἔκτου αἰῶνος, ὑπῆρχον ἐπὶ τῶν παραλίῳ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης εἰρηνικοὶ καὶ εὐδαίμονες Σλάβοι, οὓς μάτην ὁ Χαγάνος ἐξώρμα κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ἀκόλουθον γεγονός, περιγραφόμενον ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν (39), ὑπάρχει ἄξιον περιεργείας καὶ προσοχῆς.

« Οἱ Ἕλληνες, λέγουσιν, ἠχμαλώτισαν τρεῖς ἐξ αὐτῶν, οἵτινες ἀντὶ τῶν ὀπλῶν ἔφερον κιθάρας καὶ λύρας (α). ὁ Αὐτοκράτωρ διερωτήσας αὐτοὺς, τίνας ἦσαν, Σλάβοι, ἀπεκρίθησαν οἱ ξένοι, καὶ κατοικοῦμεν πρὸς τὸ τέρμα τοῦ δυτικοῦ Ὀκεανοῦ (τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης.) Ὁ Χαγάνος τῶν Ἀβάρων ἔπεμψε δῶρα τοῖς πρεσβυτέροις ἡμῶν, ἀπαιτῶν παρ' αὐτῶν στρατιὰν κατὰ τῶν Ἑλλήνων· οἱ δὲ πρεσβύτεροι ἐδέχθησαν μὲν τὰ δῶρα, ἀπέστειλαν δ' ἡμᾶς πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Χαγάνον, ὅπως αἰτήσωμεν παρ' αὐτοῦ συγγνώμην, διότι ἡ μεγάλη ἀπόστασις καθίστα ἀδύνατον τὴν τοιαύτην

(α) Κατὰ τὸν Θεοφάνη, κατὰ δὲ τὸν Κραμζίνον κινύρας καὶ χέλυας·

» ἐπικουρίαν. Πεντεκαίδεκα μῆνας ὠδοιπορή-
 » σαμεν. Ὁ δὲ Χαγάνος, ἐπιλαθόμενος τοῦ νό-
 » μου τῶν πρέσβειων, διέταξεν ἵνα κωλύσωσι
 » τὴν εἰς πατρίδα ἐπιστροφὴν ἡμῶν. Ἄλλ' ἡ-
 » μεῖς, μαθόντες τὸν τε πλοῦτον καὶ τὴν φι-
 » λανθρωπίαν τῶν Ἑλλήνων, ἀνεχωρήσαμεν
 » εἰς Θράκην, εὐκαιρίας τυχοῦσης. ὄντες
 » δ' ἀνίκανοι πρὸς τὴν τῶν ὀπλων χρῆσιν,
 » κρούομεν τὴν λύραν. Ἄγνοοῦντες τὴν τοῦ πο-
 » λέμου τέχνην, ἀγαπῶμεν περιπαθῶς τὴν
 » μουσικὴν, διάγομεν δὲ βίον εἰρηναῖον καὶ
 » ἀστασίαστον. Ὁ Αὐτοκράτωρ θαυμάσας τὰ ἡμέρα
 » ἦθη τῶν ἀνθρώπων τούτων, τὸ μέγεθος τῶν σωμάτων
 » καὶ τὸ μεγαλοφυῆς τῶν μελῶν, ἠξίωσεν αὐτοὺς φιλοξε-
 » νίας καὶ ἐχορήγησε πάντα ἀναγκαῖα τῆς εἰς τὴν πατρί-
 » δα αὐτῶν ἐπανόδου. » Τὸ εἰρηνικὸν ἦθος τῶν Σλάβων τῆς
 Βαλτικῆς ἐν τῷ μέσῳ τῆς φρικώδους βαρβαρότητος ἐξει-
 κονίζει φανταστικὴν τινα εὐδαιμονίαν. Ἡ δὲ σύμφωνος
 κατὰ τοῦτο μαρτυρία τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν ἀπο-
 δεικνύει, νομίζομεν, ἀρκούντως τὸ ἀξιόπιστον τῆς τοι-
 αύτης ἀφηγήσεως, ἐπιβεβαιουσι δὲ καὶ αἱ περιστάσεις
 τῶν βορείων ἐκείνων τόπων, ὅπου οἱ Σλάβοι ἐδύναντο ἵνα
 ζῶσιν ἐντελῶς εὐτυχεῖς, καθ' ὅσον οἱ μὲν Γερμανοὶ ἀ-
 πῆλθον πρὸς τὴν μεσημβρίαν, τὸ δὲ τῶν Οὐννων κρά-
 τος ἐμηδενίσθη.

Τελευταῖον οἱ Σλάβοι τῆς Βοημίας, παροξυνθέντες
 ὑπὸ τῆς ἀπελπισίας, ἀπετόλμησαν ἵνα δράξωσι τῶν ὀπλων,
 κατεδάμασαν τὴν τῶν Ἀβάρων ἀλαζονίαν καὶ ἐπανε-
 λαβον τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἀνεξαρτησίαν. Τὰ δὲ χρονικὰ
 τῆς ἐποχῆς λέγουσιν, ὅτι ἀνήρ τις, ἐπιδέξιος καὶ γεν-
 ναῖος, Σάμος τοῦνομα, ἐγένετο ἀρχηγὸς αὐτῶν, καὶ

ὅτι οἱ δοῦλοι ἐλευθερωθέντες, εὐγνωμοσύνης ἕνεκα ἀνηγόρευσαν αὐτὸν βασιλέα (40). Οὗτος δὲ πολεμήσας πρὸς τὸν βασιλέα τῶς Φράγκων Δαγοβέρτην, κατέθραυσε τὸν πολυάριθμον αὐτοῦ στρατόν.

Οἱ Σλάβοι ἠϋξήσαν μετ' οὐ πολὺ τὸ κράτος αὐτῶν διὰ νέων κατακτήσεων, καὶ πιθανώτατον φαίνεται, ὅτι κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα μέγας ἀριθμὸς αὐτῶν μετηνάστευσεν εἰς Οὐγγρίαν· ἄλλοι δὲ, ἀρχομένου τοῦ ἑβδόμου, συμμαχήσαντες μετὰ τῆς αὐτοκρατορίας, εἰσῆλθον εἰς Ἰλλυρίαν, ἐδίωξεν τοὺς Ἀβάρους καὶ κατέστησαν αὐτόθι νέα κράτη, τὴν Κροατίαν, Σλαβονίαν, Σερβίαν, Βοσνίαν καὶ Δαλματίαν (41). Οἱ Αὐτοκράτορες προθύμως ἐπέτρεπον τὴν ἐγκατάστασιν ταύτην ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς ἐπαρχίαις, θεωροῦντες τὴν γενικῶς ἀνεγνωρισμένην ἀνδρίαν αὐτῶν ὡς ἀκράδαντον προμαχῶνα κατὰ τῆς ἐφόδου ἄλλων βαρβάρων. Εὐρίσκομεν τῶν κατὰ τὸν ἑβδόμον αἰῶνα τοὺς Σλάβους ἐπὶ τοῦ Στρυμῶνος ἐν Θράκῃ, περίξ τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ ἐν τῇ Μοισίᾳ, ἢ νῦν Βουλγαρίᾳ· ἅπασα ἡ Πελοπόννησος ὑπετάσσετο μάλιστα αὐτοῖς ἐπὶ τινὰ χρόνον· ὠφεληθέντες δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἐρημοῦντος τὴν Ἑλλάδα λοιμοῦ, ἐκυρίευσαν τῆς ἀρχαίας πατρίδος τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς δόξης. Τινὲς τέλος αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν καὶ ἐν Βιθυνίᾳ, Φρυγίᾳ, Δαρδανίᾳ καὶ Συρίᾳ (42).

Ἐν ᾧ δ' οἱ Τσέχοι καὶ ἄλλοι Σλάβοι ὑπῆρχον ἤδη ἐντελῶς αὐτόνομοι ἐν τε ταῖς ἀρχαίαις καὶ ἐν ταῖς νέαις κατακτήσεσι, φαίνεται ὅτι οἱ κατὰ τὸν Ἰστρον ὑπετάσσοντο ἔτι τοῖς Ἀβάροις, καὶ τοῖς παρακμαζούσης κατὰ τὸν ἑβδόμον αἰῶνα τῆς ἰσχύος τούτου τοῦ περιωνύμου Ἀσιατικοῦ λαοῦ. Κουβράτης ὁ τῶν Βουλγάρων ἡγεμῶν, ὑποτελής τοῦ Χάνου, ἀπέσεισε τὸν ζυ-

γόν ἐν ἔτει 635, οἱ δ' Ἄβαροι, διαιρέσαντες τὸν στρατὸν αὐτῶν εἰς ἐννέα ὀχυρὰ στρατόπεδα (43), διετηρήθησαν ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον ἐν Δακίᾳ καὶ Παννονίᾳ, συγκροτήσαντες φονικούς πολέμους πρὸς τε τοὺς Βαβαροὺς καὶ Σλάβους ἐν τῇ Καρινθίᾳ καὶ Βοημίᾳ· ἀλλὰ τέλος τοῦ ὀνόματος αὐτῶν οὐδεμία μνεία γίνεται ἐν τοῖς χρονικοῖς. Ὁ Κουβράτης, τῶν Ῥωμαίων φίλος καὶ σύμμαχος, ἐβασίλευε τῶν πέριξ τῆς Μαιώτιδος λίμνης. Τὰς δὲ τοῦ ἡγεμόνος τούτου κατακτήσεις διεμερίσθησαν πρὸς ἀλλήλους οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ τοι οὗτος ἀποθνήσκων παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ διαμελίσωσι τὸ Βασίλειον. Καὶ ὁ μὲν πρεσβύτερος ἐξ αὐτῶν Βατθάιος ἔμεινε παρὰ τὸν Τάναϊν· ὁ δεύτερος, Κοτράγος, διέβη εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ ποταμοῦ τούτου· ὁ τέταρτος ἀπῆλθεν ἐγκατασταθησόμενος ἐν Παννονίᾳ, ἢ Οὐγγρίᾳ, πλησίον τῶν Ἀβάρων· ὁ πέμπτος εἰς Ἰταλίαν (44), καὶ ὁ τρίτος ὀνομαζόμενος Ἀσπάρουκος κατ' ἀρχὰς μὲν διέτριβε μεταξὺ Τύρα καὶ Ἰστρου, κύριος δὲ γενόμενος τῆς Μοισίας (κατὰ τὸ 679), ὅπου εὔρε πολλοὺς Σλάβους, ἀνήγειρε τὸ ἰσχυρὸν βασίλειον τῶν Βουλγάρων.

Βουλγαρία.

Ὁ ἀναγνώστης, βλέπων τοὺς Σλάβους διεσπαρμένους καθ' ὅλην τῆς γῆς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἄλβιος μέχρι τῆς Πελοποννήσου καὶ Ἀσίας, ἐννοεῖ εὐκόλως, ὅτι ὄντες πολυάριθμοι καὶ ἀνδρείοι, ἐδύναντο συμμαχοῦντες ἵνα κατακτήσωσιν ἅπασαν τὴν Εὐρώπην· ἀλλ' ἐξασθενήσαντες ὑπὸ τῆς μεγίστης διασπορᾶς τῶν ἰδίων δυνάμεων καὶ τῶν διηγεκῶν διαφωνιῶν, ὀπώλεσαν ἅπαντες σχεδὸν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν. Εἷς δ' ἐξ αὐτῶν μόνος, δοκιμασθεὶς διὰ πολλῶν περιπετειῶν, ἐκπλήττει

ἤδη τὰ ἔθνη διὰ τοῦ μεγέθους τῆς ἰσχύος (45). Πᾶσαι δὲ αἱ ἄλλαι φυλαί, αἱ τινες διέμειναν ἐν Γερμανίᾳ, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἰλλυρίᾳ καὶ ἐν τῇ Μοισίᾳ, ὑπόκεινται ξένοις δυνάσταις, καὶ τινες μάλιστα ἐπελάθοντο καὶ αὐτῆς τῆς πατρικῆς αὐτῶν γλώσσης.

Τοῦ λοιποῦ σκοποῦμεν ἵνα ἐνασχοληθῶμεν περὶ τὴν Ἑρωσικὴν ἱστορίαν, κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ ἀρχαίου ἡμῶν χρονογράφου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΛΑΒΩΝ ΚΑΙ ἈΛΩΝ ΛΑΩΝ ΕΞ ὧΝ ΣΥΝΕΚΡΟΤΗΘΗ
Ἡ ΡΩΣΣΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ.

Καταγωγὴ τῶν Σλάβων τῆς Ἑρωσσίας— Πολανοὶ— Ῥαδίμιτσοι καὶ Βιάτιτσοι— Ἀρεβλιανοὶ— Δουλέβοι καὶ Βουζιανοὶ— Λούτιτσοι καὶ Τιθέρτσοι— Κροβίται— Σεβεριανοὶ— Δρεγόβιτσοι— Κρίβετσοι— Πελοταϊανοὶ— Σλάβοι τοῦ Νοβογορόδου— Κίεβον— Ἰζβορσκον, Πόλοτσκον, Σμόλενσκον, Δούβετσον— Τσερνίγεβον— Φίννοι ἢ Τσουδικοὶ λαοὶ ἐν Ἑρωσσίᾳ— Λατισοὶ— Διχόνιοι τῶν Σλάβων— Ῥῶσσοι— Ἰσχύς καὶ Πτώσις τῶν Ὀθρῶν— Βέραγγοι— Ῥωσσία.

Ἐξ ἀμνημονεύτων ἤδη χρόνων, κατὰ τὸν Νέστορα, οἱ Σλάβοι κατώκουν τὰς περὶ τὸν Ἰστρον χώρας, διωχθέντες δὲ ἐκ μὲν τῆς Μοισίας ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἐκ δὲ τῆς Παννονίας ὑπὸ τῶν ἐν Οὐγγρίᾳ μέχρι τοῦδε διαμενοντῶν Βολόκων, μετηνάστευσαν εἰς Ἑρωσσίαν, Πολωνίαν καὶ εἰς ἄλλους παρακειμένους τόπους. Ἡ δὴ λωσις αὕτη τῆς πρώτης τῶν προγόνων ἡμῶν διαμονῆς ἐλήφθη, ὡς φαίνεται, ἐκ τῶν Βυζαντινῶν χρονογράφων, οἱ τινες ἐν τῷ ἕκτῳ αἰῶνι εὔρον αὐτοὺς περὶ τὸν Ἰστρον. Ὁ Νέστωρ ὁμῶς λέγει ἀλλαχοῦ, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Ἅγιος Ἀνδρέας, κηρύξας τὸ ὄνομα τοῦ Σωτῆρος

Καταγωγὴ τῶν
Σλάβων τῆς
Ἑρωσσίας.

ἐν Σχυθία, ὑψώσας τὸν σταυρὸν ἐπὶ τῶν ὀρέων τοῦ τέως ἀοικήτου Κιέβου, καὶ ἀγγέλλων τὴν μέλλουσαν δόξαν τῆς ἀρχαίας ἡμῶν πρωτευούσης, εἰσεχώρησε μέχρι τῆς Ἰλμένης λίμνης, ἔπου εὔρε Σλάβους· οὕτω δέ, κατὰ τὴν ἀφήγησιν αὐτοῦ τούτου τοῦ Νέστορος, οὗτοι κατῴκουν ἤδη ἐν Ῥωσσία κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα καὶ πολὺ πρὸ τῆς ἐν Μοισία ἐγκαταστήσεως τῶν Βουλγάρων. Ὑπάρχει ὁμως πιθανὸν, ὅτι οἱ Σλάβοι, καταπιεσθέντες μετέπειτα ὑπὸ τῶν τελευταίων τούτων, ἐγκατέλιπον τὴν Μοισίαν, ἵνα ἐνωθῶσι μετὰ τῶν ἀρκτῶν συμπατριωτῶν. Ἴσως δὲ καὶ οἱ Βολόκοι, ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Γετῶν καὶ τῶν ἐν Δακία ἀποίκων Ῥωμαίων ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τραϊανοῦ, παραχωρήσαντες τὰς χώρας ταύτας τοῖς Γότθοις, τοῖς Οὔννοις καὶ ἄλλοις λαοῖς, κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη· ὠφελούμενοι δὲ ὑπὸ τῆς ἀδυναμίας τῶν Ἀβάρων, ἐκυρίευσαν τῆς Τρανσιλθανίας καὶ πολλῶν τόπων τῆς Οὐγγρίας, ὅπου οἱ Σλάβοι ἠναγκάσθησαν, ἵνα ὑποκύψωσιν αὐτοῖς.

Ἴσως προσέτι οἱ Σλάβοι, γνωστοὶ ἤδη ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων π. Χ. ἐπ' ὀνόματι τῶν Βενέδων, ὡς κάτοικοι τῶν ἀνατολικῶν τῆς Βαλτικῆς παραλίων, ἀπωκίσθησαν συγχρόνως εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ῥωσσίας· ἴσως δὲ καὶ οἱ Ἀνδροφάγοι, Μελάγχλαινοι καὶ Νεῦροι τοῦ Ἡροδότου ἦσαν ἐκ τῶν πολυαρίθμων τούτων φυλῶν (46). Οἱ ἀρχαιότατοι τῆς Δακίας κάτοικοι, οἱ Γέται, ὑποταχθέντες ὑπὸ τοῦ Τραϊανοῦ, ἦσαν πιθανῶς καὶ αὐτοὶ ἡμέτεροι πρόγονοι. Ἡ δὲ γνώμη αὕτη ὑπάρχει τοσοῦτον εὐλογωτέρα, ὅσον ἐν τοῖς Ῥωστικοῖς τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος μύθοις γίνεται μνεῖα τῶν ἐν Δακία θριάμβων τοῦ Τραϊανοῦ, οἱ δὲ Σλάβοι τῆς Ῥωσσίας ἔλαβον κατὰ τὸ φαινόμενον ὡς ἀρχὴν τῆς ἐθνικῆς χρονολο-

γίας αὐτῶν τὴν βασιλείαν τοῦ ἀνδρείου τούτου Ἀυτοκράτορος. Παρατηρητέα ὡσαύτως ὡς πρὸς τοῦτο ἀρχαία τις τῶν Σλαβικῶν λαῶν παράδοσις, ἀναφέρουσα πολέμους γενομένους παρ' αὐτῶν πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν, νικητὴν τῶν Γετῶν (47). Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ ἱστορικὸς ὀφείλει, ἵνα μὴ προσφέρῃ τὸ πιθανὸν ὡς ἀλήθειαν, αὕτη δ' ἔχει χρεῖαν εὐκρινοῦς καὶ ἀναμφιβόλου ἐπιβεβαιώσεως τῶν συγχρόνων, ἐπέχομεν τοῦ ἀκριβοῦς προσδιορισμοῦ τῆς κοιτίδος τῶν Σλάβων, ὡς καὶ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ ἐγκαταστάσεως αὐτῶν, περιοριζόμενοι ἐν τῇ διαγραφῇ τοῦ βίου καὶ τῆς διαίτης αὐτῶν ἐπὶ πολὺν χρόνον πρὸ τῆς συστάσεως τῆς Ῥωσσικῆς μοναρχίας.

Πολλοὶ τῶν Σλάβων, ἐχόντων τὴν αὐτὴν καταγωγὴν τῶν παρὰ τὸν Βιστούλαν Λέχων, μετώκησαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Βορυσθένους κατὰ τὸν νομὸν τοῦ Κιέβου, κληθέντες Πολανοὶ ἔνεκεν τῆς ὠραιότητος τῶν ἀγρῶν. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐξέλιπεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ῥωσσίᾳ καὶ παρεδέχθη γενικῶς τὸ τῶν Λέχων, θεμελιωτῶν τοῦ βασιλείου τῆς Πολωνίας. Δύο δ' ἀδελφοὶ Ῥαδίμος καὶ Βιάτκος, καταγόμενοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ κλάδου τῶν Σλάβων, ἐγένοντο ἀρχηγοὶ τῶν Ῥαδιμίτσων καὶ Βιατίτσων. Καὶ ὁ μὲν περιωρίσθη ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ ποταμοῦ Σόζια ἐν τῷ νόμῳ Μοϊλέβου, ὁ δὲ κατώκησε περὶ τὸν Ὀκχαν ποταμὸν ἐν τοῖς νομοῖς Καλούγας, Τούλας καὶ Ὀρέλου. Οἱ Δρεβλιανοὶ, οὕτω καλούμενοι ἔνεκα τῆς δασώδους αὐτῶν χώρας, ἔζων ἐν τῷ νομῷ τῆς Βολυνίας· οἱ Δουλέβοι καὶ Βουζιανοὶ περὶ τὸν Ὑπανιν, τὸν ἐκβάλλοντα εἰς τὸν Βιστούλαν· οἱ Λούτιτσοι καὶ οἱ Τιβέρτσοι, κάτοχοι ἤδη πόλεων τινῶν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Βορυσθένους μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Ἰστρου·

Πολανοί.

Ῥαδίμιτσοι
καὶ Βιατίτσοι

Δρεβλιανοί.

Δουλέβοι καὶ
Βουζιανοί.
Λούτιτσοι καὶ
Τιβέρτσοι.

Κροβάται. οἱ λευκοὶ Κροβάται περὶ τὰ Καρπάθια ὄρη· οἱ Σεβερια-
 Σιβεριανοί. νοὶ, γείτονες τῶν Πολανῶν, ἐπὶ τῶν ὄχθων τῶν ποτα-
 μῶν Δέσνα, Σέμα καὶ Σούλα ἐν τοῖς νομοῖς Τσερνιγό-
 Δρεγόβιτσοι. βου καὶ Πουλτάβας· οἱ Δρεγόβιτσοι ἐν τοῖς τοῦ Μίν-
 σκου καὶ τοῦ Βιτέβσκου μεταξὺ τοῦ Πριπέτα καὶ τοῦ
 Κρίβιτσοι. δυτικοῦ Δουίνα· οἱ Κρίβιτσοι ἐν τοῖς τοῦ Πσκόβου, Βι-
 τέβσκου, Τθέρης καὶ τοῦ Σμολένσκου, κατὰ τὰς πη-
 Παλοτσιανοί. γὰς τοῦ Δουίνα, Βορυσθένους καὶ Ῥᾶ· οἱ Παλοτσια-
 νοὶ, ὁμόφυλοι μετὰ τῶν τελευταίων τούτων, ἐπὶ τοῦ
 Δουίνα κατὰ τὸ χωρίον, ὅπου ἐκβάλλει ὁ Πολότας· τέ-
 λος δὲ ἐπὶ τῶν ὄχθων τῆς Ἰλμένης λίμνης οἱ κυρίως
 Σλάβοι τοῦ λεγόμενοι Σλάβοι, οἵτινες μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰη-
 Νοβογορόδου. σοῦ Χριστοῦ ἱδρυσαν τὸ Νοβογορόδον.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον ἀναφέρει ὁ Νέστωρ
 τὴν κτίσιν τοῦ Κιέβου, διηγούμενος αὐτὴν ὡς ἐφεξῆς.
 « Ὑπῆρχον μεταξὺ τῶν Πολανῶν τρεῖς ἀδελφοί, Κίϊς,
 Στσέκος καὶ Χόριβος σὺν τῇ ἀδελφῇ αὐτῶν Ληβεδία.
 » Οἱ τρεῖς οὗτοι ἀδελφοὶ κατώκουν ἐπὶ τριῶν ὀρέων, ἐξ
 » ὧν τὸ μὲν ἐκαλεῖτο Σχτεκοβίτζα, τὸ δὲ, Χωροβίτσα
 » ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν νεωτέρων δύο ἀδελφῶν· ὁ δὲ
 » πρωτότοκος κατώκει ἐκεῖ, ὅπου ἦτο (ἐπὶ τοῦ Νέστορος)
 » ἡ ἄνοδος τοῦ Ζβορίτση. Οὔτοι δὲ ἦσαν ἄνδρες πεπαι-
 » δευμένοι καὶ φρόνιμοι, ἀσκούμενοι διὰ τῆς θήρας ἐντὸς
 » τῶν δασῶν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Βορυσθένους, ὅπου
 » ἐθεμελίωσαν πόλιν, Κίεβον κληθεῖσαν, τουτέστι πό-
 » λιν τοῦ Κίου. Πολλοὶ διατείνονται, ὅτι ὁ Κίϊς ἦτο
 » πορθμεὺς, ὡς ὄντος ποτε κατ' αὐτὸν τὸν τόπον πορ-
 » θμείου Κίεφ καλουμένου. Ἄλλοι ὅμως βεβαιοῦσιν,
 » ὅτι ὁ Κίϊς, ἄρχων ἤδη τῆς φυλῆς αὐτοῦ, ἀπῆλθε μά-
 » λιστα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὑπεδέχθη αὐτὸν
 » φιλοφρονέστατα ὁ Ἑλλην Ἄυτοκράτωρ. Ἐπανερχόμε-

» νος δὲ κατεθέλχθη ἐκ τῆς θέας τῶν παραδουναβίων θέ-
 » σεων τοσοῦτον, ὥστε ἔκτισεν ἐκεῖ πόλιν, προθέμενος ἵνα
 » ἐγκατασταθῇ μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ· ἀλλὰ τῶν ἐγ-
 » χωρίων μὴ ἐπιτρεψάντων παντελῶς αὐτῷ τὴν διαμο-
 » νὴν ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ, ὅστις σώζει μέχρι τοῦ νῦν τοῦ-
 » νομα ἐρείπια τοῦ Κιέβετς, ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν
 » πόλιν τοῦ Κιέβου παρὰ τὸν Βορυσθένη, ὅπου ἀπεβίω-
 » σεν, ὡς καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ ἀδελφή».

Τὸ Νεστόρειον τοῦτο διήγημα ἔλαβεν ἀρχὴν ἐξ ἀ-
 πλῶν ἀκουσμάτων. Μεταγενέστερος ὢν ὁ χρονογρά-
 φος οὗτος κατὰ πολλοὺς αἰῶνας τῶν ἐξιστορουμέ-
 νων παρ' αὐτοῦ συμβάντων, πῶς δύναται ἵνα ἐπι-
 κυρώσῃ τὸ ἀξιόπιστον τοιοῦτου εἴδους ἀποδείξεων,
 σχεδὸν πάντοτε σφαλερῶν περὶ τὰ καθ' ἕκαστα; Ἴ-
 σως μάλιστα καὶ οὔτε ὑπῆρξάν ποτε ὁ Κίϊς καὶ οἱ
 ἀδελφοὶ αὐτοῦ· τὸ δὲ λεγόμενον ὑπάρχει ἐν τῶν
 δημῶδων ἐκείνων πλασματων, ἐξ ὧν παράγονται ὀνό-
 ματα ἀνθρώπων καὶ τόπων, ὧν ἡ ἔτυμολογία ἀποβαίνει
 δυστέκμαρτος. Τὰ ὀνόματα τοῦ Κιέβου, τοῦ ὄρους Σχτε-
 κοβίτσα, τοῦ νῦν Σκαβίτσα, τοῦ λοφίσκου Χωροβίτσα,
 ἀμνημονεύτου ἤδη, καὶ τοῦ ποταμίου Ληβεδίου, ἐκβάλ-
 λοντος εἰς τὸν Βορυσθένη μικρὸν ἀπωτέρω τῆς νέας
 ἀκροπόλεως τοῦ Κιέβου, ἐγέννησαν ἴσως τὸν μῦθον αὐ-
 τὸν τῶν τριῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς ἀδελφῆς. Πολλὰ δὲ
 ἀνάλογα παραδείγματα αὐτοῦ περιέχουσιν οἱ Βυζαντινοὶ
 ἱστορικοὶ, ὡς καὶ οἱ τῆς ἄρκτου, οἵτινες, τρέφοντες τὴν
 περιέργειαν τοῦ λαοῦ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς
 δεισιδαίμονος ἀμαθείας, ἐπὶ γεωγραφικῶν τιῶν ὀνο-
 μάτων ἔπλαττον βιογραφίας καὶ ἱστορίας ὀλοκλήρους.
 Ὑπάρχουσιν ὁμῶς δύο περιστάσεις ἐξαιρέτως λόγου ἄ-
 ξιαι κατ' αὐτὴν τὴν διήγησιν τοῦ Νέστορος· ἡ μὲν, ὅτι

οὶ Σλάβοι τοῦ Κιέβου ἐκοινώνουν μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥ δὲ, ὅτι ἔκτισαν πόλιν ἐπὶ τοῦ Ἰστρου πολὺ πρότερον τῆς τῶν Ῥώσων ἐκστρατείας κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Δουλέβοι, οἱ Πολανοὶ τοῦ Βορυσθένους, οἱ Λούτιτσοι καὶ οἱ Τιβέρτσοι μετέσχον ἴσως τῶν προειρημένων ἐπιδρομῶν τῶν Σλάβων τοῦ Ἰστρου, αἱ τινες ἀπέβησαν ὀλέθριαι τῇ Αὐτοκρατορίᾳ, ἔλαβον δ' ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν παντοίας ἐφευρέσεις προαγαγούσας ταχύτερον τὸν πολιτισμόν.

Ὁ Νέστωρ παρατρέχει ὡσαύτως καὶ τὸν χρόνον τῆς κτίσεως ἄλλων Σλαβικῶν πόλεων τῆς Ῥωσσίας ἀρχαιοτάτων, ὁποῖαι τὸ Ἰζβορσκον, Πόλοτσκον, Σμόλενσκον, Λούβετσον καὶ Τσερνίγοβον. Γινώσκομεν μόνον, ὅτι αἱ τρεῖς πρῶται ἀνεγερθεῖσαι ὑπὸ τῶν Κριβίτσων ὑπῆρχον ἤδη ἀπὸ τοῦ ἐνάτου αἰῶνος· αἱ δ' ἕτεραι δύο, ἀνήκουσαι τοῖς Σεβερϊανοῖς, ἐγένοντο γνωσταὶ ἀρχομένου τοῦ δεκάτου, ἀλλ' ἦσαν ἴσως ᾠκοδομημέναι καὶ πολὺ πρότερον. Ἐκτὸς δὲ τῶν Σλαβικῶν λαῶν, ἡ Ῥωσσία περιεῖχε πολλοὺς ἄλλοφύλους, ὡς τοὺς Μερίους περὶ τὸ Ῥόστοβον καὶ περὶ τὴν λίμνην Κλεστσίνην, ἡ Περεάσλαβον· τοὺς Μουρομίους περὶ τὸν Ὀκκαν κατὰ τὰς εἰς τὸν Ῥᾶ ἐκβολὰς αὐτοῦ· τοὺς Τσερεμίους, Μεστσέρους καὶ Μόρδβους κατὰ τὸ νοτιανατολικὸν τῶν Μερίων· τοὺς Λιβίους ἐν Λιβονίᾳ· τοὺς Τσούδους ἐν Ἑστωνίᾳ καὶ κατ' ἀνατολὰς πρὸς τὴν λίμνην Λαδόγαν· τοὺς Ναρόβους παρὰ τὸν Νάρβαν· τοὺς Ἰάμους, ἡ Ἐμούς ἐν Φινλανδίᾳ· τοὺς Βέσσους κατὰ τὴν Λευκὴν Λίμνην· τοὺς Περμίους ἐν τῷ φερωνύμῳ νομῷ· τοὺς Ἰούγρους, ἡ τοὺς νῦν Ὀστιάκους τοῦ Βερεζόβου, ἐπὶ τοῦ Ὀβίου καὶ Σόζβα, καὶ τοὺς Πετσόρους ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πετζόρα. Τινὰ τῶν γενῶν τούτων κατὰ τοὺς

Ἰζβορσκον.
Πόλοτσκον.
Σμόλενσκον.
Λούβετσον.
Τσερνίγοβον.

Φῖννοι, ἢ Τσου-
δικοὶ λαοὶ ἐν
Ῥωσίᾳ.

νεωτέρους χρόνους ἠφανίσθησαν, ἢ συνεχωνεύθησαν μετὰ τῶν Ῥώσων· ἄλλα δέ, μέχρι τοῦδε σωζόμενα, ὁμιλοῦσι γλώσσας συγγενεῖς· οἷον, οἱ Λάπωνες, Ζιραννοί, Ὀστιάκοι τοῦ Ὀβίου, Τσουβάσοι καὶ Βοτιάκοι, ὡς ἀδιστακτως θεωροῦμεν αὐτοὺς ὡς ἔχοντας τὴν αὐτὴν καταγωγὴν, ἐπικαλοῦντες αὐτοὺς διὰ γενικοῦ ὀνόματος Φίνγους (48). Περὶ τούτων ἀναφέρει ἤδη ὁ Τάκιτος, ἀκμάσας κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα, ὡς περὶ λαοῦ ὁμόρου μὲν τῶν Βενέδων, κατοικοῦντος δὲ πρότερον τὰς ἀρκτικῆς τῆς Εὐρώπης χώρας. Ἀλλὰ καὶ ὁ Λεϊβνίτιος καὶ ἄλλοι ἱστορικοὶ Σουηδοὶ γνωματεύουσι πάντες, ὅτι κατήκθησαν πάλαι ποτε τὴν Νορβηγίαν καὶ Σουηδίαν καὶ αὐτὴν τὴν Δανίαν, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Γροτίου. Τὰ πολυάριθμα αὐτῶν πλήθη διεσπάρησαν ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς μέχρι τῆς κατεψυγμένης θαλάσσης, καὶ ἀπὸ τῆς βορειοδυτικῆς Εὐρώπης μέχρι τῆς Σιβηρίας, τοῦ Οὐράλου καὶ τοῦ Ῥᾶ. Ἄν καὶ ἀγνοῖται, πότε ἐγκατεστάθησαν ἐν Ῥωσσίᾳ, οὐδὲν ὁμως ἄλλο ἔθνος ὑπάρχει ὁμολογουμένως ἀρχαιότερον κατὰ τὰς ἀρκτικὰς καὶ ἀνατολικὰς τῆς Αὐτοκρατορίας ταύτης χώρας. Τὸ γένος αὐτὸ, τὸ περιλαβὸν καὶ περιλαμβάνον ἔτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν μέγιστον μέρος τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, ἐστερεῖτο ἱστορικοῦ ἰδίου, διότι οὐδέποτε διεθρύλλησε τὰς νίκας αὐτοῦ· πάντοτε δὲ σχεδὸν εὐρίσκεται παραχωροῦν ἄλλοις τὴν ἰδίαν αὐτοῦ γῆν, ἀντὶ τοῦ φροντίζειν περὶ κατακτιήσεως ἀλλοτρίων τόπων. Οὕτως ἐν μὲν τῇ Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ παρεχώρει τοῖς Γότθοις, ἐν δὲ τῇ Ῥωσσίᾳ ἴσως τοῖς Σλάβοις.

« Θεωροῦντες ὡς ἐντελῆ ἀσφάλειαν τὴν ἔνδειαν, ἐπὶ στεροῦντο, λέγει ὁ Τάκιτος, οἰκιῶν, ἵππων καὶ ὄπλων » καὶ ἔτρωγον μὲν χόρτα, ἐγεδύοντο δὲ δέρματα ζώων

» ων και ἐτίθεντο ὑπὸ κλάδους δένδρων συμπεπλεγμέ-
 » νων, προφυλαττόμενοι ἐκ τῶν ἀλληλοδιαδόχων ἐπη-
 » ρειῶν τοῦ περιέχοντος (49) ». Ἡ ὑπὸ τοῦ Τακίτου
 εἰκονογραφία αὕτη περὶ τῶν ἀρχαίων Φίννων παριστᾷ
 τὴν ὑπάρχουσαν καὶ σήμερον κατάστασιν, μάλιστα
 δὲ ὡς πρὸς τοὺς Λάπονας, διατηρήσαντας τὰ ἀπειρό-
 καλα ἤθη τῶν προγόνων αὐτῶν, τὴν πτωχείαν καὶ εἰ-
 ρηνικὴν ἀπραγμοσύνην τῆς ἀμαθείας. « Μὴ φοβούμενοι
 » μηδὲ τὸ φιλάρπαγον τῶν ἀνθρώπων, μηδὲ τὴν θεο-
 » μηνίαν, προστίθουσιν ὁ εὐγλωττος ἱστορικός, ἀπέκτη-
 » σαν τὸ πολυτιμότερον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀγα-
 » θῶν, τὴν εὐδαίμονα ἐκ τῆς τύχης ἀνεξαρτησίαν ».

Ἄλλὰ, κατὰ τὸν Νέστορα, οἱ Φίννοι τῆς Ῥωσσίας οὔτε
 τοσοῦτον βάνουσοι, οὔτε τοσοῦτον ἄγριοι ἦσαν, ὅσον οἱ περὶ
 ὧν λόγον ποιεῖται ὁ Τάκιτος· ἐπειδὴ οὐ μόνον οἰκίας μονί-
 μους εἶχον, ἀλλὰ καὶ πόλεις. Οἱ Βέσσοι κατῴκουν τὸ Βιέ-
 λο-᾽Οζερον, οἱ Μέριοι, τὸ Ῥόστοβον· οἱ Μουρόμιοι,
 τὸ Μούρομον. Καὶ ὅμως ὁ χρονογράφος, μνημονεύων
 τῶν πόλεων τούτων ἐν τοῖς περὶ τοῦ ἐννάτου αἰῶνος,
 ἀποσιωπᾷ τὸν χρόνον τῆς κτίσεως αὐτῶν. Ἡ ἀρχαία
 ἱστορία τῶν Σκανδιναβῶν (Δανῶν, Νορβηγῶν καὶ Σου-
 ηδῶν) συχνάκις ἀναφέρει δύο αὐτονόμους ἐκ τῶν πρω-
 τίστων Φιννικῶν χωρῶν, τὴν Κιριαλανδίαν καὶ τὴν Βι-
 αρμίαν, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Φινλανδικοῦ
 κόλπου μέχρι τῆς Λευκῆς θαλάσσης, περιλαμβάνουσα
 τὴν νῦν Φινλανδίαν, τὸν νομὸν Ὀλονέτσου μετὰ μέρους
 τινος τοῦ νομοῦ Ἀρχαγγέλου, καὶ ἔχουσα ὄρια πρὸς
 ἀνατολὰς μὲν τὴν Βιαρμίαν, πρὸς ἄρκτον δὲ καὶ
 δυσμὰς τὴν Κοελανδίαν, ἢ Καϊανίαν (51)· οἱ κάτοικοι δ'
 αὐτῆς ἐτάραττον τὰς δμόρους χώρας δι' ἐπιδρομῶν ἐν
 γένει ὅμως ἦσαν μᾶλλον περιώνυμοι διὰ τὴν πρὸς τὴν

μαγείαν ἐπιδεξιότητα, ἢ διὰ τὴν ἀνδρίαν. Ἡ δὲ Βιαρμία, κατὰ τοὺς Σκανδιναβοὺς, περιελάμβανε τὰς εὐρείας χώρας τὰς ἀπὸ τοῦ ἀρκτικοῦ Δουίνα καὶ τῆς Λευκῆς θαλάσσης διηκούσας μέχρι τοῦ ποταμοῦ Πετσόρα, πέραν δὲ τούτου ἐφαντάζοντο τὴν χώραν τοῦ Ἰοτουγτ χάιμ, τόπον τρομερῶν φαινομένων τῆς φύσεως καὶ ἀποτροπαίου μαγείας. Ἡ καθ' ἡμᾶς Περμία οὐδόλως διαφέρει τῆς παλαιᾶς Βιαρμίας· περιελάμβανε δὲ τοὺς νομοὺς Ἀρχαγγέλου, Βολόγδα, Βιάτκας καὶ Πέρμης. Τὰ Ἰσλανδικὰ διηγήματα ἀναφέρουσι συχνάκις τὴν μεγάλην ταύτην Φιννικὴν ἐπαρχίαν (52)· ἀλλ' οἱ μῦθοι ἀρμόζουσι μόνον τοῖς δεισιδαίμοσιν. Ἱστορικὴν δ' ἀπόδειξιν κυρίως περὶ Βιαρμίας ἔχομεν τὴν ἐν τῇ περιηγήσει τοῦ Ὀτέρου, θαλασσοπόρου Νορβηγοῦ, ὅς τις κατὰ τὸν ἔννατον αἰῶνα κάμφας τὸ Βόρειον ἀκρωτήριον, προσωρμίσθη πρὸς αὐτὰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ἀρκτικοῦ Δουίνα· ἤκουσε δὲ παρὰ τῶν κατοίκων πολλὰ θαύματα περὶ τῆς χώρας αὐτῶν καὶ τῶν ὁμόρων· λέγει δὲ μόνον, ὅτι οἱ Βιαρμοὶ ἦσαν πολυάριθμοι, λαλοῦντες τὴν αὐτὴν, ὡς καὶ οἱ Φῖννοι, γλῶσσαν (53).

Ἐκ τῶν ξένων λαῶν, κατοίκων, ἢ ὁμόρων τῆς ἀρχαίας Ῥωσσίας, ὁ Νέστωρ ἀναφέρει ἔτι τοὺς Λετγόλους, ἢ Λατισοὺς τῆς Λιβονίας, τοὺς Ζιμγόλους ἐν τῇ Σεμιγαλίᾳ, τοὺς Κορσίους ἐν τῇ Κουρλανδίᾳ, καὶ τοὺς Λιθουανοὺς, οἵτινες μετὰ τῶν ἀρχαίων Πρώσσων ἦσαν αὐτοὶ οἱ Λατισοί, πάντη διάφοροι τῶν Φίννων (54). Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ γλώσσει αὐτῶν εὐρίσκονται πολλαὶ Σλαβικαί, Γοτθικαὶ καὶ Φιννικαὶ λέξεις, οἱ ἱστορικοὶ δικαίως συμπεραίνουσιν, ὅτι οἱ Λατισοὶ κατάγονται ἐκ τῶν λαῶν τούτων. Προσδιορίζεται μάλιστα πιθανῶς καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν ὡς ἔθρους.

Λατισοί.

Ὅτε οἱ Γότθοι ἐπλησίασαν τῶν μεθορίων τῆς Αὐτοκρατορίας, οἱ Βένεδοι καὶ οἱ Φῖννοι, γενόμενοι κύριοι τῶν νοτιανατολικῶν παραλίων τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, συνεμίγησαν μετὰ τῶν ὑπολιπομένων ἰθαγενῶν, τουτέστι τῶν Γότθων, καὶ ἤρξαντο δεινδοτομοῦντες τὰ δάση, ἵνα καταστήσωσι καλλιεργήσιμον τὴν γῆν· ἐκ τούτου δὲ Λατισοὶ παρωνομάσθησαν, εἴτε κάτοικοι ἀροσίμων γαιῶν· διότι λάτα λιθουανιστὶ δηλοῖ τὴν καλλιέργειαν χέρσου γῆς. Τούτους δὲ κατὰ τὸ φαινόμενον ὁ Ἰορνάνδης καλεῖ Βιδιβαρίους, ἔθνος μικτὸν κατοικοῦν περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔκτου αἰῶνος τὰ περίχωρα τοῦ Δαντίσκου· συνάδει δ' ἐντελῶς κατὰ τοῦτο ἀρχαία τις παράδοσις τῶν Λατισῶν, βεβαιούντων, ὅτι ὁ πρῶτος αὐτῶν βασιλεὺς, Βιδβοῦττος καλούμενος, βασιλεύσας ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Βιστούλα, διωργάνωσε τὸ ἔθνος αὐτοῦ, κατοικοῦν ἔκτοτε, ὡς καὶ σήμερον, τὴν Πρωσσίαν, Κουρλανδίαν καὶ Λετλανδίαν, ὅπου μέχρι τῆς τοῦ χριστιανισμοῦ εἰσαγωγῆς διωκῆθη ὑπὸ Δαλαῖ-Λάμα τῆς ἄρκτου, ἀρχιδικαστοῦ, καὶ μεγάλου ἱερέως Κριβέ, ἐδρεύοντος ἐν Ῥομόβη, Πρωσσικῶ πολιχνίῳ.

Πολλὰ τῶν γενῶν τούτων Φῖννοι, ἢ Λατισοὶ ἦσαν, κατὰ τὸν Νέστορα, ὑποτελῆ τοῖς Ῥώσσοις. Ἄλλ' ὁ χρονογράφος διηγεῖται ἤδη περὶ τοῦ κατ' αὐτὸν, τουτέστι τοῦ ἐνδεκάτου, αἰῶνος, ὅτε οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐκυρίευσαν σχεδὸν ἀπάσης τῆς νῦν Εὐρωπαϊκῆς Ῥωσσίας· ἐπειδὴ μέχρι τοῦ Ῥουρίκου καὶ Ὀλέγου ἐξ ἀνάγκης ἦσαν περιωρισμένοι, ὡς ζῶντες μὲν διακριδὸν καὶ κατὰ φυλὰς, κατασπαραττόμενοι δὲ ὑπ' ἐμφυλίων πολέμων, ὅτε ἡ ὁμοφροσύνη τούναντίον ἦτο κοινῆ συμφέρουσα. Οὕτως ὁ ὁ Νέστωρ λέγει, ὅτι οἱ φιλήσυχοι τοῦ Κιέβου Πολανοὶ προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν Δρεβλιανῶν καὶ ἄλλων

Διχόνοιαί με-
ταξὺ τῶν Σλαβό-
Ῥώσων.

γειτνιαζόντων Σλάβων, ὡς μᾶλλον ἐκ τῶν ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ ὠφελούμενοι καὶ διὰ τοῦτο κινουντες τῶν περιοίκων τὸν φθόνον· διότι οἱ ἄγριοι, μὴ ὀδηγούμενοι ὑπὸ πνεύματος ἐθνικοῦ, προτιμῶσι μᾶλλον τὰς ἀρπαγὰς, ἢ τὰ ἐκ τῆς εἰρηνικῆς φιλοπονίας καὶ τοῦ χρόνου προσγινόμενα ὠφελήματα. Οὕτω διχονοοῦντες καὶ στασιάζοντες ἀνείχοντο ἀδιαλείπτως οἱ Σλάβοι τῆς Ῥωσσίας τὰς ἐξωτερικὰς ἐφόδους. Οἱ Ὅβροι, εἴτε Ἄβαροι, κύριοι τῆς Δακίας κατὰ τὸν ἕκτον καὶ ἑβδομον αἰῶνα, ὑπέταξαν ὡσαύτως τοὺς περὶ τὸν Ὑπανιν κατοικοῦντας Δουλέβους, ἐκτέλεσαντες μυρίας καὶ ὠμὰς κακουργίας μέχρι καὶ τῆς ἀτιμώσεως αὐτῆς τῶν γυναικῶν, ἃς μετεχειρίζοντο καὶ ὡς ὑποζύγια τῶν ἀμαξῶν· ὁ λοιμὸς ὅμως ἐκαθάρισε τὴν χώραν ἡμῶν ἐκ τῶν βαρβάρων τούτων, οὓς ὁ Νέστωρ καλεῖ πελωρίους καὶ γαύρους· ὅθεν καὶ ἡ καταστροφή αὐτῶν ἐγέννησε παροιμίαν τινα ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπικρατήσασαν μεταξὺ τῶν Ῥώσσω. Ὀλίγω δ' ὕστερον ἀνεφάνησαν ἄλλοι δορυκτῆτορες, ἐκ μὲν μεσημβρίας οἱ Χοζάροι, ἐκ δὲ τῆς ἄρκτου οἱ Βάραγγοι. (α).

Ὅβροι ἢ Ἄβαροι.

Οἱ Χοζάροι, ἢ Χαζάροι, δμόφυλοι τῶν Τούρκων, κατῶκουν ἐκ πολλοῦ τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Κασπίας θαλάσσης, καλουμένης Χοζαρικῆς ὑπὸ τῶν Ἀνατολικῶν γεωγράφων. Τὰ Ἀρμενικὰ χρονικὰ μνημονεύουσι τούτων ἀπὸ τοῦ τρίτου ἤδη αἰῶνος, ἢ δὲ Εὐρώπῃ ἐγνώρισεν αὐτοὺς κατὰ τὸ τέταρτον ἀναμίκτους μετὰ τῶν Οὐννων κατὰ τὰς ἐρήμους τοῦ Ἀστραχανίου μεταξὺ Εὐξείνου καὶ Κασπίας θαλάσσης. Εἰ καὶ ὑπεδουλώθησαν οἱ Χοζάροι πρῶτον μὲν ὑπὸ τοῦ Ἀττίλα, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, λήγοντος τοῦ πέμπτου αἰῶνος, ἦσαν ὅμως ἀρκούντως ἰσχυροὶ πρὸς λεηλάτησιν τῆς

Χοζίροι.

(α) Οὗτοι Ῥώσσις καλοῦνται Βαριίγγοι.

μεσημβρινῆς Ἀσίας, ὥστε Χοσρόης, ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς, πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἐπαρχιῶν περιέβαλε τὸ βασίλειον αὐτοῦ διὰ μακροῦ τείχους, ἐπικληθέντος παρὰ τῆς ἰστορίας Καυκασίου, θαυματομένου δὲ μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῶν περιηγητῶν, ἂν καὶ ψιλὰ μόνον αὐτοῦ ἐρείπια εὕρισκονται (56). Κατὰ τὸν ἑβδομον αἰῶνα ἀναφαίνονται ἰσχυροὶ ἐν τῇ Βυζαντικῇ ἰστορίᾳ, χορηγοῦντες πολυάριθμον στρατὸν πρὸς βοήθειαν τοῦ Αὐτοκράτορος· οὗτος δ' εὐγνωμονῶν ἔσπεψε δι' αὐτοκρατορικοῦ διαδήματος τὸν Χαγάνον, ἢ Χακάνον, ἐπικαλῶν αὐτὸν καιυιόν (57). Δις εἰσβάλλουσι μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς Περσίαν, ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν Οὐγρῶν καὶ Βουλγάρων, ἐξησθενημένων ἐκ τῆς διαιρέσεως τῶν υἱῶν τοῦ Κουβράτου, καὶ ὑποτάσσουσι διὰ τῶν ὀπλων πάσας τὰς χώρας ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ῥᾶ μέχρι τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Μαιώτιδος, τῆς Φαναγορίας, τοῦ Βοσπόρου καὶ τῶν πλείστων τόπων τῆς Ταυρίδος· διὸ ἐκαλεῖτο ἕκτοτε τὸ κράτος τοῦτο ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας Χοζαρία (58). Οἱ Ἕλληνες Αὐτοκράτορες, λίαν ἀσθενεῖς πρὸς ἀποδίωξιν τῶν νέων τούτων κατακτητῶν, κατέφυγον εἰς τὰ στρατόπεδα αὐτῶν· πρὸς ἔνδειξιν δὲ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀφοσιώσεως καὶ ἀγάπης περιεβάλλοντο κατὰ τὰς ἐπισήμες ἡμέρας τὴν στολὴν τῶν Χοζάρων· καὶ ἡ φρουρὰ δὲ αὐτῶν συνέκειτο ἐκ τῶν ἀνδρείων τούτων Ἀσιανῶν. Ἡ Αὐτοκρατορία ἐδύνατο τῶντι ἵνα καυχῆθῃ, ὅτι ἀπέκτησε τὴν φιλίαν αὐτῶν, διότι μὴ θέλοντες ἵνα διαταράξωσι τὴν ἡσυχίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπῆλθον πρὸς λεηλασίαν τῆς Ἀρμενίας, Ἰβηρίας καὶ Μηδίας, συνάψαντες αἱματηρὰς μάχας μετὰ τῶν Ἀράβων, καταπληττόντων τότε πάντας διὰ τῆς κρατερᾶς αὐτῶν δυνάμεως, ὥστε ἐθριάμβευσαν πολλάκις κατὰ τῶν ἐνδοξοτάτων Καλιφῶν.

Ἡ ἐπικρατοῦσα τῶν Σλαβικῶν γενῶν διχόνοια, καθίστα αὐτοὺς ἀνικάνους πρὸς ἄμυναν τοιοῦτων πολεμίων, ὅτε, λήγοντος τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος καὶ ἀρχομένου τοῦ ὀγδόου, ἐξεστράτευσαν κατ' αὐτῶν παρὰ τὸν Βορυσθένη καὶ τὸν Ὀκκαν· διὰ τοῦτο οἱ Κιεβῖται, οἱ Σεβεριανοί, οἱ Ῥαδίμιτσοι καὶ οἱ Βιάτιτσοι ὑπετάγησαν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Χαγάνου. « Οἱ Κιεβῖται, λέγει ὁ Νέστωρ, ἔδωκαν τοῖς κα-
 » τακτηταῖς αὐτῶν καθ' ἐκάστην οἰκίαν ἀνά ἓν ξίφος· ἀλλ'
 » οἱ μᾶλλον προβεβηκότες τῇ ἡλικίᾳ καὶ συνετώτατοι
 » τῶν Χοζάρων ἔλεγον μετ' ἀλγεινοῦ προαισθήματος·
 » ἐσόμεθά ποτε ὑποτελεῖς τῶν ἀνθρώπων τούτων, ἐ-
 » πειδὴ τὰ ξίφη αὐτῶν εἰσὶ δίστομα, ἐν ᾧ ἡμεῖς ἔχο-
 » μεν αὐτὰ μονόστομα. » Ὁ μῦθος οὗτος ἐπενοήθη ἴσως κατὰ τὸν δέκατον, ἢ ἐνδέκατον αἰῶνα, ὅτε ἐθριάμβευσαν τὰ Ῥωσσιὰ ὄπλα. Τούλάχιστον ὑπάρχει βέβαιον, ὅτι οἱ νικηταί, μὴ ἀρκούμενοι τοῖς ξίφεσιν, ἐζήτουν παρ' ἐκάστης οἰκογενείας, ὡς λέγει ὁ ἱστορικός, ἀνά ἓνα σκίουρον, φόρον φυσικώτατον κατὰ τὰ ψυχρὰ κλίματα, ὅπου ἡ θερμότης τῶν ἐνδυμάτων ἀποβαίνει ἀνάγκη κατεπείγουσα, ἢ δὲ βιομηχανία τῶν ἀνθρώπων περὶωρίζετο τότε ἐξαιρέτως τοῖς ἀπολύτως πρὸς συντήρησιν ἀρμοδίαις καὶ ἀναγκαίοις. Οἱ Σλάβοι, ἔχοντες ἤδη τὴν ἕξιν τοῦ διαρπάζειν τὰς πέραν τοῦ Ἰστρου Ἑλληνικὰς ἐπαρχίας, ἐγίνωσκον τὴν ἀξίαν τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου· ἀλλὰ τὰ μέταλλα ταῦτα ἐφαίνοντο σπάνια μεταξὺ τοῦ λαοῦ, οἱ δὲ Χοζάροι, εὐρίσκοντες μὲν ἐν Ἀσίᾳ, λαμβάνοντες δὲ παρὰ τῶν Αὐτοκρατόρων τοιαῦτα τιμαλφῆ λάφυρα, οὐδόλως ἀπήτουν ταῦτα παρὰ τῆς Ῥωσσίας, ὡς πλουτούσης μόνον κατὰ τὰ ἔγγεια προϊόντα. Ἦρακοῦντο ἄρα ὑποδουλοῦντες τοὺς κατοίκους καὶ ἀφαιροῦντες τὴν θήραν αὐτῶν. Φαίνεται ὁμοίως ὅτι οἱ Σλάβοι

βοι ὑπέφερον τὸν ζυγὸν τῶν Χοζάρων· τοῦλάχιστον ὁ
 χρονογράφος, ἐξιστορῶν ὅσα ὑπέφερον ἐκ τῆς τῶν Ὀ-
 βρων ὠμότητος τὸ ἔθνος αὐτοῦ, οὐδέν τι τοιοῦτο ἀναφέρει
 περὶ τῶν Χοζάρων· τὰ πάντα δὲ ἀποδεικνύουσιν, ὅτι
 εἶχον πεπολιτισμένα ἤθη. Οἱ Χάναι αὐτῶν πρὸ πολ-
 λοῦ ἐξέλεξαν ὡς μόνιμον κατοικίαν τὸ Βαλαγγιάρ, ἡ
 Ἄτελ, εὐδαίμονα καὶ πολυάνθρωπον πόλιν, κτισθεῖσαν
 ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Χοσρόη παρὰ τὰς ἐκβο-
 λὰς τοῦ Ῥᾶ, εἶτα δὲ τὴν Ταυρίδα, περιώνυμον διὰ τὴν
 ἐμπορίαν αὐτῆς. Οἱ Οὔννοι καὶ οἱ ἄλλοι τῆς Ἀσίας
 βάρβαροι ἐνησμενίζοντο καταστρέφοντες τὰς πόλεις, οἱ
 δὲ Χοζάροι τὸναντίον, ζητοῦντες ἐπιδεξίους ἀρχιτέ-
 κτονας παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοφίλου, ἔκτισαν
 παρὰ τὸν Τάναϊν, ὅπου νῦν διατρίβουσιν οἱ Κοζάκοι,
 τὸ φρούριον Σάρκελ πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν κτήσεων αὐ-
 τῶν ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν νομαδικῶν λαῶν. Πιθα-
 νώτατον ὅτι τὰ Καχανικὰ ἐρείπια παρὰ τὸ Χάλκοβον
 καὶ ἄλλα τοιαῦτα Χοζαρικὰ καλούμενα παρὰ τῷ Βορο-
 νέζω εἰσὶ λείψανα ἀρχαίων πόλεων παρ' ἡμῶν ἀγνώ-
 στων. Οἱ Χοζάροι, ὄντες κατ' ἀρχὰς εἰδωλολάτραι,
 ἠσπᾶσθησαν τὸν Ἰουδαϊσμὸν κατὰ τὸν ὀγδοὸν αἰῶνα,
 τὸν δὲ Χριστιανισμὸν κατὰ τὸ 856 (59). Καταστάν-
 τες δὲ φόβητρον τῶν Περσῶν μοναρχῶν, καθὼς καὶ
 αὐτῶν τῶν τρομερῶν Καλιφῶν, καὶ προστατεύοντες τοὺς
 Ἑλληνας Αὐτοκράτορας, ἠδύναντο ἵνα προῖδωσιν, ὅτι οἱ
 ἀναιμωτὶ χειρωθέντες παρ' αὐτῶν Σλάβοι ἐμελλόν ποτε
 ἵνα ὑποσκελίσωσι τὴν κολοσσαίαν αὐτῶν δύναμιν;

Ἄλλ' ὑποδουλωθέντες πρὸς ἄρκτον οἱ ἡμέτεροι πρό-
 γονοι, ἐνισχύθησαν πρὸς μεσημβρίαν. Ἡ δεσποτεία τῶν
 Χοζάρων ἐν Ῥωσσίᾳ ἐξετείνετο μόνον μέχρι τοῦ Ὀκκα-
 Οἱ Νοβογορόδιοι καὶ οἱ Κρίβιτσοι διετήρησαν τὴν ἐλευ-
 θερίαν αὐτῶν ἕως τοῦ 859· ἀλλὰ τότε (παρατηρητέον

δὲ τὸ πρῶτον τοῦτο χρονολογικὸν τεκμήριον τοῦ Νέστορος) οἱ θρασεῖς καὶ ἀτρόμητοι κατακτηταί, Βάραγγοι ὀνομαζόμενοι ἐν τοῖς χρονικοῖς ἡμῶν, ἤλθον ἀπὸ τῶν ἐσχατιῶν τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης καὶ ἐπέβαλον φόρους τοῖς Τσούδοις, Σλάβοις τῆς Ἰλμένης, Κριβίτσοις καὶ Μερίοις· ἐδιώχθησαν μὲν ὑπὸ τῶν αὐτῶν λαῶν μετὰ δύο ἔτη, ἀλλ' ἀποκαμόντες, ἐκ τῶν ἐμφυλίων διχονοιῶν οἱ Σλάβοι ἐκάλεσαν τῷ 862 τρεῖς ἀδελφούς Βαράγγους, Ῥωσσικῆς φυλῆς, οἳ τινες πρῶτοι ἐγένοντο κυρίαρχοι τῆς ἀρχαίας ἡμῶν πατρίδος καὶ παρ' αὐτῶν ἐκλήθη ἡ χώρα Ῥωσσία. Τὸ σπουδαῖον τοῦτο συμβεβηκὸς, ὡς βάσιν τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς χώρας ἡμῶν, ἐκρίναμεν συντόνου προσοχῆς ἄξιον πρὸς ἐξερεύνησιν πασῶν τῶν καθ' ἕκαστα περιστάσεων.

Βάραγγοι

Ῥωσσία.

Ἐπὶ τῆς ἐξέτης ἡ λύσις τοῦ ἐξῆς ζητήματος. Τίνες λαοὶ καλοῦνται ὑπὸ τοῦ Νέστορος Βάραγγοι; Γνωστὸν μὲν ὅτι τὸ πάλαι ἢ Βαλτικὴ ἐκαλεῖτο θάλασσα τῶν Βαράγγων. Ἀλλὰ τίς ἦρχεν αὐτῆς κατὰ τὸν ἕννατον αἰῶνα; Οἱ Σκανδιναβοὶ, τουτέστιν οἱ κάτοικοι τῶν τριῶν βασιλείων Δανίας, Σουηδίας καὶ Νορβηγίας, οἵτινες, ὄντες τῆς αὐτῆς καταγωγῆς μετὰ τῶν Γότθων, κατέπληττον τότε τὴν Εὐρώπην διὰ τοῦ γενικοῦ ὀνόματος Νορμανδῶν, ἢ Ἀρκτῶν ἀνθρώπων. Ὁ Τάκιτος ἀναφέρει μάλιστα καὶ θαλασσοπορίας τῶν Σουεόνων, ἢ Σουηδῶν· οἱ δὲ Δανοὶ ἀπὸ τοῦ ἕκτου αἰῶνος ἀπεβιβάζοντο ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Γαλλίας (60)· λήγοντος τοῦ ὀγδόου ἀντήχει πανταχοῦ ἡ φήμη τῶν κατορθωμάτων τοῦ ἔθνους τούτου, αἱ δὲ Σκανδιναβικαὶ σημαῖαι, πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Καρόλου ἀνεμούμεναι, κατέστειλλον τὴν ἀγέρωχον ὄφρυν τοῦ μα-

νάρχου τούτου, εμαίνεται δὲ βλέπων τὴν φοβερὰν αὐτοῦ ἰσχὺν ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν ὀλιγωρουμένην. Κατὰ τὸν ἔννα-
 τοναῖῶνα διαπορθήσαντες τὴν Σκωτίαν, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν,
 Ἀνδαλουσίαν, καὶ Ἰταλίαν, ἐγκατέστησαν ἐν Ἰρλανδίᾳ, ὅ-
 που ἔκτισαν πόλεις σωζομένας καὶ μέχρι τοῦδε. Ἐν ἔτει 911
 ὑπέταξαν τὴν Νορμανδίαν, ἔπειτα δὲ, τῷ 1066, θεμελι-
 ῶσαντες καὶ τὸ βασιλείον τῆς Νεαπόλεως, εἰσέβαλον
 εἰς Ἀγγλίαν, ἀρχηγοῦντος Γουλιέλμου τοῦ κατακτη-
 τοῦ. Ἐγένετο ἤδη λόγος περὶ τῆς θαλασσοπορίας αὐ-
 τῶν κατὰ τὸ Βόρειον ἀκρωτήριον· οὐδεμία δ' ἀμ-
 φιβολία ὑπάρχει, ὅτι 500 ἔτη πρὸ τοῦ Χριστοφό-
 ρου Κολόμβου εἶχον ἀνακαλύψαντες τὴν βόρειον Ἀ-
 μερικὴν καὶ ἐμπορεύοντο μετὰ τῶν αὐτοχθόνων (61).
 Τοιοῦτοτρόπως ἐπιχειροῦντες οἱ Νορμανδοὶ μακρὰς ναυ-
 τιλίας καὶ κατακτήσεις εἰς ἀπώτατα διαστήμα-
 τα ἐδύναντο ἵνα ἐγκαταλίπωσιν ἡσύχους πολὺ
 πλησιεστέρας χώρας· οἷον, τὴν Ἑσθονίαν, Φινλανδίαν
 καὶ Ῥωσσίαν; Δυσκόλως πειθόμεθα παρὰ Σάξωνος τοῦ
 Γραμματικοῦ, Δανοῦ ἱστορικοῦ, ἀναφέροντος ἡγεμόνας
 βασιλεύσαντας ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν Π. Χ., καὶ συνομο-
 λογήσαντας συμμαχίας μετὰ τῶν Σκανδιναβῶν βασι-
 λέων (62)· διότι ὁ συγγραφεὺς αὐτὸς, οὐδὲν μνημεῖον
 ἱστορικὸν ἔχων πρὸς βεβαίωσιν τῆς τοιαύτης ἀρχαιό-
 τητος, ἀντικατέστησε πράγματα τῆς ἰδίας αὐτοῦ φαν-
 τασίας. Δυσπιστοῦμεν δὲ ὡσαύτως καὶ πρὸς τὰς ἀρ-
 χαίας μυθώδεις Ἰσλανδικὰς διηγήσεις, συρραφείσας μὲν
 ὡς παρετηρήσαμεν ἤδη, κατὰ νεωτέρους χρόνους, μνη-
 μονευούσας δὲ συχνάκις τῆς ἀρχαίας Ῥωσσίας διὰ
 τῶν ὀνομάτων Ὁστραγαρδίας, Γαρδαρικί-
 ας, Ὀλμαγαρδίας καὶ Ἑλλάδος. Ἀλλὰ
 λίθοι τινες Ῥουνικοὶ, εὑρεθέντες ἐν Σουηδίᾳ, Νορβηγίᾳ

καὶ Δανία, πολὺ δὲ προγενέστεροι τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἰσαχθέντος ἐν Σκανδιναβία κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα, ἀποδεικνύουσιν ἐναργῶς διὰ τῶν ἐπιγραφῶν, ὅτι πρὸ πολλοῦ χρόνου οἱ Νορμανδοὶ συνεκοινῶνουν μετὰ τῆς ἡμετέρας χώρας, ἐμφαινομένης διὰ τῶν ὀνομάτων Γερκίας, Γρικίας, ἢ Ῥωσσίας (63)· ἐπομένως, ἐπειδὴ καθ' ὄν χρόνον οἱ Βάραγγοι εἰσέβαλον εἰς τὴν χώραν τῶν Τσοῦδων, Σλάβων, Κριβίτσων καὶ Μερίων οὐδόλως ὑπῆρχον ἐν τῇ ἄρκτῳ ἄλλοι λαοί, ἢ οἱ Σκανδιναβοί, ἀρκούντως εὐτολμοὶ καὶ ἐπιχειρηματαίαι πρὸς κατάκτησιν πάσης αὐτῆς τῆς ἀπεράντου χώρας, ἐκτεινομένης ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς μέχρι τοῦ Ῥοστόβου, ὅπου διέμενον οἱ Μέριοι, εἰκάζομεν μετὰ πολλῆς πιθανότητος, ὅτι ὁ ἡμέτερος ἱστορικὸς, λέγων Βαράγγους, ἐννοεῖ αὐτὸ τὸ ἔθνος.

Ἄλλ' ἡ πιθανότης αὕτη μεταβάλλεται εἰς πλήρη βεβαιότητα ἐκ τῶν ἀκολουθῶν περιστάσεων.

α. Τὰ ὀνόματα τῶν τριῶν Βαράγγων ἡγεμόνων Ῥουρίκου, Σινέου καὶ Τρουβόρου, προσκληθέντων παρὰ τῶν Σλάβων καὶ Τσοῦδων, ἵνα βασιλεύσωσιν αὐτῶν, ὑπάρχουσιν ἀναμφισβητήτως Νορμανδικά. Νομίζομεν δ' ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι περὶ τὰ 850 τὰ χρονικά τῶν Φράγκων πραγματεύονται περὶ τριῶν Ῥουρίκων, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος χαρακτηρίζεται ὡς ἀρχηγὸς τῶν Δανῶν, ὁ δὲ δεύτερος ὡς βασιλεὺς τῶν Νορμανδῶν, καὶ ὁ τρίτος ἀπλῶς ὡς Νορμανδός. Ἄλλὰ καὶ οἱ τρεῖς ἐπολέμουν κατὰ τὰ παράλια τῆς Φλανδρίας καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἄλβιος καὶ τοῦ Ῥήνου. Ἐν δὲ τοῖς συγγράμμασι Σάξωνος τοῦ Γραμματικοῦ, τοῦ Στουρλεζῶνος καὶ ἐν τοῖς Ἰσλανδικοῖς μύθοις εὐρίσκομεν μεταξὺ τῶν ὀνομάτων τῶν Σκανδιναβῶν ἡγεμόνων καὶ ἡρώων, καὶ τὰ

τοῦ Ῥουρίκου, Ῥερίκου, Τρουβάρου, Τρούβρου, Σνίου καὶ Σινίου.

β'. Οἱ Σλάβοι τῆς Ῥωσσίας, γενόμενοι ὑπήκοοι τῶν Βαράγγων ἡγεμόνων, ἐλέγοντο ἐν Εὐρώπῃ Νορμανδοί· τοῦτο δὲ βεβαιοῦται ὑπὸ ἀξιοπίστου μαρτυρίας τοῦ Λιουτπράνδου, ἐπισκόπου Κρεμώνης, πρεσβεύσαντος δις εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα καὶ λέγοντος ῤητῶς «ὅτι οἱ Ῥῶσσοι ἐκαλοῦντο ὡσαύτως Νορμανδοί.»

γ'. Κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα οἱ Ἕλληνες Αὐτοκράτορες περιεστοιχοῦντο ὑπὸ ἰδιαιτέρων σωματοφυλάκων, Βαράγγων καλουμένων, κατ' αὐτοὺς δὲ Βέριγγαρ, ἐξ ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν Νορμανδοί (66). Ἡ λέξις *vaere vara*, ἀρχαία Γοτθικὴ, σημαίνει συμμαχίαν ἴσως δὲ οἱ Σκανδιναβοὶ ἤρωες, οἵτινες ἀπεπλανήθησαν παμπληθεῖς εἰς Ῥωσίαν καὶ Ἑλλάδα ὡς τυχοδιῶκται, μετωνομάσθησαν Βάραγγοι, κατὰ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως συμμαχῶν, ἢ ἐταίρων, τὸ δ' ἐπίθετον τοῦτο ὄνομα κατέστη ἔπειτα κύριον.

δ'. Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, ὅς τις ἐβασίλευσε κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα, ἐξιστορῶν τὰς ὁμόρους τῆς αὐτοκρατορίας χώρας καὶ ἀναφέρων περὶ τῶν καταρράκτων τοῦ Βορυσθένους (α), γράφει τὰ ὀνόματα Σλαβιστί καὶ Ῥωσσιστί. Τὰ Ῥωσσιχὰ ὀνόματα φαίνονται Σκανδιναβικά· κατ' ἄλλον δὲ τρόπον οὐδόλως ἐρμηνεύονται.

ε'. Οἱ δοθέντες τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων Βαράγγων νόμοι συμφωνοῦσι πολὺ πρὸς τοὺς τῶν Νορ-

---

(α) Πρὸς Ῥωμαίων, κεφ. θ'.

μανδῶν. Αἰλέξεις τιούνος, βίρα τῆς Ῥωσσικῆς νομολογίας (α), ὑπάρχουσιν ἀρχαῖαι Σκανδιναβικαί, ἢ Γερμανικαί, ὡς ἐν οἰκείῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ γενήσεται περὶ τούτου λόγος.

ς'. Ὁ αὐτὸς Νέστωρ λέγει, ὅτι οἱ Βάραγγοι κατῴκουν πρὸς δυσμὰς τῆς Βαλτικῆς, ἦσαν δὲ μιγάδες ἐκ διαφόρων λαῶν Οὐρμενῶν, Σουήβων, Ἄγγλων καὶ Γόθων. Τὸ πρῶτον τῶν ὀνομάτων τούτων σημαίνει ἰδίᾳ τοὺς Νορβηγούς, τὸ δεύτερον τοὺς Σουηδοὺς, διὰ δὲ τοῦ τρίτου ὁ Νέστωρ ἐννοεῖ τοὺς κατοίκους τῆς Σουηδικῆς Γοθίας. Οἱ δ' Ἄγγλοι συγκατελέγησαν μετὰ τῶν Βαράγγων, ὡς ἀποτελοῦντες μετὰ τῶν Νορμανδῶν τὴν Βαράγγειον φρουρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ μαρτυρία τοῦ χρονογράφου ἡμῶν ἐπικυροῖ τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ὅτι οἱ Βάραγγοι ἦσαν Σκανδιναβοί.

Ἄλλὰ τὸ κοινὸν τοῦτο ὄνομα τοῖς Δανοῖς, Νορβηγοῖς καὶ Σουηδοῖς μόλις πείθει τὴν τοῦ ἱστορικοῦ περιέργειαν. Ἐπιθυμοῦμεν τῶντι, ἵνα μάθωμεν, τίς ὑπῆρξεν αὐτὸς ὁ λαὸς, ὁ ἰδίᾳ Ῥωσσικὸς καλούμενος, ἐξ οὗ κατάγονται οἱ πρῶτοι ἡμῶν βασιλεῖς, καὶ αὐτὸ τὸ ἀπὸ τέλους τοῦ ἐννάτου αἰῶνος τοσοῦτον τοῖς Βυζαντινοῖς Αὐτοκράτορσιν ἐπίφοβον γενόμενον ὄνομα; Μάτην ζητοῦνται διασαφήσεις περὶ τούτου ἐν τοῖς ἀρχαίοις Σκανδιναβικοῖς χρονικοῖς· διότι αὐτόθι οὐδεμία μνεία γίνεται, οὔτε τοῦ Ῥουρίκου, οὔτε τῶν προσκληθέντων παρὰ τῶν Σλάβων εἰς τὸν θρόνον ἀδελφῶν αὐτοῦ.

(α) Ἡ ἀρχαιοτέρα συλλογὴ τῶν Ῥωσσικῶν νόμων, τουτέστιν ἡ τοῦ Ἱεροσλάβου, καλεῖται Ῥωσσικὸν Δίκαιον (Ῥούσσοκαια πράφδα,) καὶ ἐν ταύτῃ τὸ πρῶτον ἤδη ἀπαντῶνται τὰ ὀνόματα ταῦτα.

Οἱ ἱστορικοὶ, πειθόμενοι ὑπὸ βασίμων λόγων, πιστεύουσιν ὅτι οἱ Βαραγγο-Ῥῶσσοι τοῦ Νέστορος κατέκων ἀλλοτε τῆς Σουηδίας τὸ βασιλεῖον, ὅπου πρὸ πολλοῦ ὑπάρχει ἐπαρχία Ῥωσσικὴ, Ῥως-Λάγεν καλουμένη, οἱ δὲ κάτοικοι ἐγνώσθησαν κατὰ τὸν ἑβδομον, ἢ ὄγδοον αἰῶνα ἐν ταῖς ὁμόροις χώραις δι' ἰδιαίτερου ὀνόματος, ὡς οἱ Γοτλανδοὶ, διακρινόμενοι πάντοτε τῶν Σουηδῶν ὑπὸ τοῦ Νέστορος. Οἱ Φῖννοι, οἳ τινες πάλαι ποτε συνεκοινωνοῦν μᾶλλον μετὰ τοῦ Ῥως-Λάγεν, ἢ μετὰ τῶν ἄλλων τόπων τῆς Σουηδίας, καλοῦσιν ἔτι σήμερον πάντας τοὺς κατοίκους Ῥῶς, Ῥῶτςς, καὶ Ρουῶτς· ἰδοὺ δὲ συμβεβηκὸς περιεργότατον, ὑποστηρίζον τὴν δόξαν ταύτην.

Ἐν τοῖς δημοσιευθεῖσιν ὑπὸ τοῦ Δουσχένου Βερτινοῖς χρονικοῖς μετὰ ἀλλων συμβάντων τοῦ 839 ἀναγινώσκεται καὶ τὸ ἀκόλουθον (67). « Ὁ Ἕλλην »
 » Αὐτοκράτωρ Θεόφιλος ἔπεμψε πρὸς Λουδοβίκον τὸν »
 » Ἀπλοῦν, Αὐτοκράτορα τῶν Γάλλων, πρεσβευτὰς, ἑ- »
 » χοντας ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ αὐτῶν ἀνθρώπους καλου- »
 » μένους Ῥῶς, ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν ὠνομάζετο Χα- »
 » χάν, ἢ Ἀκάν. Ἦσαν δ' ἐλθόντες οὗτοι εἰς Κωνσταν- »
 » τινούπολιν, ὅπως συνομολογήσωσι συνθήκην συμμα- »
 » χίας μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος. Ὁ Θεόφιλος παρεκάλει »
 » τὸν Λουδοβίκον, ἵνα χορηγήσῃ τοῖς ἀνθρώποις τού- »
 » τοις τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἀσφαλῆ εἰς τὸν τόπον αὐτῶν »
 » ἐπάνοδον· διότι ἐπεθύμει, ἵνα μὴ κινδυνεύσωσι πάλιν, »
 » ἀφ' οὗ ἠναγκάσθησαν κατευθυνόμενοι εἰς Βυζάντιον, »
 » ἵνα διέλθωσι τόπους πολλάκις ὑπὸ λαῶν ἀγρίων, »
 » βαρβάρων καὶ θηριωδῶν κατοικουμένων. Ὁ δὲ Λου- »
 » δοβίκος ἐρωτήσας αὐτοὺς ἔμαθεν, ὅτι κατήγοντο ἐκ »
 » Σουηδῶν ». Ὁ Χαχάν ἦτο ἀναμφιβόλως ἡγεμῶν

τῆς Σουηδίας (χώρας διαιρουμένης τότε εἰς πολλές ἐπαρχίας), ὅστις ἀκούσας τὴν δόξαν τοῦ Ἑλληνος Αὐτοκράτορος, ἔκρινε κατάλληλον ἵνα πέμψῃ πρὸς αὐτὸν πρεσβείαν.

Ἐραυίζομεθα δὲ καὶ ἄλλην γνῶμην μετ' ἀποδείξεων πρὸς πλείονα τοῦ προκειμένου ἐμπέδωσιν. Ἐν Ἱστορικῷ Ῥωσσικῷ συγγράμματι τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος, Βαθμολογικῇ βίβλῳ (Στεπένναιε κνίγα), καλουμένῳ, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις νεωτέροις χρονικοῖς, λέγεται, ὅτι ὁ Ῥουρῖκος καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἦλθον ἐκ τῆς Πρωσσίας, ὅπου πρὸς πολλοῦ χρόνου ὁ Κουρικός κόλπος ἐκαλεῖτο Ῥούσνα, ὁ δ' ἀρκτικός βραχίων τοῦ Νιέμεν, ἡ Μεμελίου ποταμοῦ, Ῥούσσα, τὰ δὲ περίξ Πορουσιέ (Πρωσοία). Μετέβησαν δ' ἴσως ἐκεῖσε οἱ Βαραγγο-Ῥῶσσοι ἐκ τῆς Σκανδιναβίας, Σουηδίας καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ Ῥως-Λάγεν. Τοῦτο δὲ συμφωνεῖ ἐντελῶς μετὰ τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Πρωσσίας χρονογράφων, ὡς βεβαιούντων ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς χώρας αὐτῶν, οἱ Οὐλμιγανοὶ, ἢ Οὐλμιγέροι, ἐπολιτίσθησαν ὑπὸ μεταναστῶν Σκανδιναβῶν, εἰδότην ἤδη τὸ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν· διὰ δὲ τὴν πολυχρόνιον μεταξὺ τῶν Λατισῶν διαμονὴν ἐξήσκηθησαν περὶ τὴν κατάληψιν τῆς Σλαβικῆς γλώσσης, παρεδέχθησαν δὲ τὰ ἔθιμα καὶ ἤθη τῶν Σλάβων τοῦ Νοβογορόδου. Ἡ ἐξήγησις αὕτη ἀποδεικνύει προσφυῶς, τίνος ἕνεκα ὁδός τις ἐκ τῶν πολυπληθεστάτων τοῦ ἀρχαίου Νοβογορόδου ἐκαλεῖτο Πρωσσικὴ ὁδός. Ἐξετάσωμεν ὡσαύτως τὴν μαρτυρίαν τοῦ γεωγράφου τῆς Ῥαβέννης, ἀκμάσαντος κατὰ τὸν ἑβδομον αἰῶνα. « Παρὰ τὴν θάλασσαν, ἔπου ἐκβάλλει ὁ Βίστουλας, » κεῖται ὁ τόπος τῶν Ῥωξολαγῶν ». Οἱ Ῥωξολα-

νοί οὔτοι ἴσως ὑπάρχουσιν οἱ καθ' ἡμᾶς Ῥῶσσοι, ἄρχοντες ἀπὸ τοῦ Κουρικοῦ κόλπου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Βιστούλα. Ἡ ἀμφισβήτησις διαμένει πάντοτε ὁμοία· ἀλλὰ τοῦλάχιστον γινώσκωμεν, ὅτι λαός τις Σουηδικὸς ἐν ἔτει 839, δηλ. πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν Βαράγγων ἡγεμόνων εἰς τὸν τόπον τῶν Νοβογοροδιῶν καὶ Τσοῦδων, ἐκαλοῦντο Ῥῶσσοι ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Γερμανία.

Λύσαντες ἐν γένει τὰ περὶ Βαράγγων καὶ Βαραγγο-Ῥώσσων εἰδικῶς ζητήματα, προστίθεμεν καὶ τὴν ἰδίαν ἡμῶν γνώμην ὡς πρὸς τὴν Νεστόρειον χρονολογίαν. Οὐδόλως ἐδύνατο οἱ Βάραγγοι ἵνα ἐπὶ μικρὸν χρόνον ὑποτάξωσι τὴν ἀπέραντον ταύτην χώραν ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς μέχρι τοῦ Ῥοστόβου, ὅπου κατῴκουν οἱ Μέριοι. Οὐδόλως ἐδύνατο ἵνα ἐπὶ μικρὸν χρόνον κατασταθῶσιν οὕτως, ὥστε ἐπιβάλλωσι φόρους πᾶσι τοῖς κατοικοῖς· οὐδ' οἱ Σλάβοι καὶ Τσοῦδοι ἠδύνατο ἵνα ἐνώσωσι τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἐντὸς ὀλίγου πρὸς ἀποδίωξιν τῶν κατακτητῶν· ἔτι δὲ δυσκολώτερον πιστεύομεν, ὅτι ἅμ' ἀποσείσαντες τὸν τῆς δουλείας ζυγόν, ὑπέκυψαν πάραυτα ἄλλω τινι γένει. Ἄλλ' ὁ Νέστωρ κηρύττει διαρρήδη, ὅτι οἱ Βάραγγοι ἦλθον ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Βαλτικῆς κατὰ τὸ 859, κατὰ δὲ τὸ 862 ὁ Βάραγγος Ῥουρῖκος καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐβασίλευον ἤδη τῆς ἀρκτικῆς Ῥωσσίας. Ἐκ τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ τῶν παρεπομένων αὐτοῖς ἀταξιῶν ἔμαθον οἱ Σλάβοι τοὺς κινδύνους καὶ τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα δημῶδους κυβερνήσεως· ἀλλὰ μὴ γνωρίσαντες ἄλλην ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ὑπάρχει πιθανόν, ὅτι ἐντὸς τινῶν μηνῶν, ἀποστραφέντες αὐτὴν, ἐπέισθησαν περὶ τῶν πλεονεκτημάτων τῆς μοναρχίας; Πρὸς τοῦτο ἦτο ἀνάγκη μεγάλης μετα-

βουλῆς τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων αὐτῶν· ἔπρεπεν ἵνα δι-
 δαχθῶσιν ὑπὸ μακροχρονίου πείρας τὰ προξενούμενα
 ὑπὸ τῆς ἀναρχίας δυστυχήματα. Ἄλλ' ἀδύνατον ἦτο,
 ἵνα τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα ταῦτα μεταβληθῶσιν ἐν δια-
 στήματι δύο ἐτῶν, καθ' ἃ ἡ βασιλεία τῶν Βαράγγων
 διήρκεσεν, ἐν ᾧ πρὸ τῆς εἰσβολῆς αὐτῶν, ὡς λέγει
 αὐτὸς οὗτος ὁ Νέστωρ, ἤρχοῦντο τοῖς τῶς προγόνων
 νόμοις. Τίς ὠπλισε τοὺς Σλάβους κατὰ τῶν κατακτη-
 τῶν τούτων Νορμανδῶν; Οὐχὶ ὁ τῆς ἀνεξαρτησίας ἔ-
 ρως; Καὶ ἔπειτα ὁ λαὸς οὗτος, δύναται τις εἰπεῖν,
 ζητεῖ διὰ μιᾶς κυριάρχας; Ὁ ἱστορικὸς ὀφείλει τοῦ-
 λάχιστον, ἵνα ἐκφράσῃ ἀμφιβολίαν τινα ἀναγνωρίζων
 ὡς πιθανὴν τὴν γνώμην λογίων τινων, οἳ τινες νομί-
 ζουσι τοὺς Τσούδους καὶ Σλάβους ὑποτελεῖς τῶν Νορ-
 μανδῶν πολὺ πρότερον τοῦ 859. Ἄλλ' ὁ Νέστωρ, ὁ
 λέγων ὅτι οἱ Σλάβοι ἠγνόουν τότε τὴν χρῆσιν τῶν
 γραμμάτων, ἐγίνωσκε τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν συμ-
 βάντων τινων τοῦλάχιστον διακόσια ἔτη πρὸ αὐτοῦ;
 Μὴ ἔχων μηδὲν γραπτὸν μνημεῖον, ὅπως διασκεδάσῃ
 τὰ σκότη τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἡμῶν, χρονολογεῖ
 ἀπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Μιχαήλ· ἐπειδὴ, κατὰ τοὺς ἰ-
 δίους αὐτοῦ λόγους, οἱ Ἕλληνες ἱστορικοὶ εἰς τὴν βα-
 σιλείαν τοῦ ἡγεμόνος τούτου ἀναφέρουσι τὴν πρώτην εἰς-
 βολὴν τῶν Ῥώσων εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν. Συμπεραί-
 νομεν οὖν πιθανῶς ἐκ τούτων, ὅτι ὁ Νέστωρ χρονο-
 λογεῖ τὰ πρῶτα συμβάντα, περὶ ὧν λαλεῖ, ἐξ ἀπλῶν
 εἰκασιῶν, ἢ ἐκ φαινομένης τινος ὁμοιότητος τῶν ἀνα-
 φερομένων ὑπ' αὐτοῦ πραγμάτων καὶ τῶν περιγραφόμε-
 νων ἐν τοῖς Βυζαντινοῖς ἀπομνημονεύμασιν, ἐκ δὲ τῆς
 Λακωνικῆς διαγραφῆς τῶν χρόνων τοῦ Ῥουρίκου καὶ
 τῶν ἀκολούθων συμβεβηκότων πειθόμεθα, ὅτι λαλεῖ

περὶ τούτων κατὰ πατροπαραδότους ἀφηγήσεις, συνήθως συντόμους. Ἄλλως τε ἡ βραχυλογία αὕτη ἀποδεικνύει, ὅτι οὐδὲν προσέθηκεν οἰκοθεν· τοῦτο δὲ πιστοποιεῖ ἔτι μᾶλλον τὰς διηγήσεις αὐτοῦ περὶ τῶν κυρίων καὶ σπουδαίων γεγονότων· ἀλλ' ἔξεστιν ἴν' ἀμφιβάλλωμεν περὶ τῆς χρονολογίας αὐτοῦ. Ἐν τῇ αὐτῇ τῶν Μεγάλων Ἡγεμόνων, μεταξὺ τῶν μεγιστάνων καὶ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ διετηρεῖτο ἀναγκαίως ἐπὶ πολὺν χρόνον ἡ μνήμη τῆς κατακτήσεως τῶν Βαράγγων καὶ ἡ τῶν πρώτων κυριαρχῶν τῆς Ῥωσσίας. Ἀλλὰ τίς πιστεύει, ὅτι οἱ γέροντες καὶ οἱ μεγιστᾶνες (βογιάροι) τοῦ ἡγεμόνος, ὧν τὰ διηγήματα ἐχρησίμευσαν ἴσως ὡς βάσις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡμῶν χρονογράφοις, ἦσαν ἀρμόδιοι περὶ τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς χρονολογίας ἐκάστου συμβάντος; Δοθέντος δὲ, ὅτι οἱ Σλάβοι, ἔτι εἰδωλολάτρι, εἶχον ἀκριβῆ χρονολογίαν δηλοῦντες τὰ ἔτη δι' ἰδιαιτέρων συμβόλων, μήπως ὁ ἡμέτερος χρονογράφος ἠπατήθη ὡς ἐπιθυμῶν ἵνα συνδυάσῃ ταύτην μετὰ τῆς τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν, εἰσαχθείσης ἐπὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ; Καὶ ὅμως μὴ δυνάμενοι, ἵνα ὑποκαταστήσωμεν χρονολογίας βεβαιότερας τῶν τοῦ Νέστορος, μὴτ' ἀνασχευάσωμεν, ἢ διορθώσωμεν αὐτὰς κατὰ τινὰ τρόπον ὀριστικόν, παραδεχόμεθα ἀκριβῶς τὰς ἐκεῖνου ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ 862 τῆς ἱστορίας τοῦ Ῥωσικοῦ Κράτους.

Ἀλλὰ χάριν σαφηνείας καὶ πρὸς μείζονα ἐξακρίβωσιν τῆς σπουδαίας ἱστορίας τῶν Σλαβο-Ῥώσων ὑποτυποῦμεν προηγουμένως τὸν ἀρχαῖον αὐτῶν χαρρακτῆρα ἐν γένει, κατὰ τε τοὺς συγχρόνους Βυζαντινοὺς ἱστορικοὺς καὶ ἄλλους ἐπίσης ἀξιοπίστους, προστιθέντες ἰδιαιτέρως τὰς περὶ αὐτῶν πληροφορίας τοῦ Νέστορος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΑΙ ΗΘΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΤΩΝ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΛΑΒΩΝ

Κράσις καὶ ιδιότητες τοῦ σώματος τῶν ἀρχαίων Σλάβων ἐν γένει— Θέρ-
σος αὐτῶν — Φιλάρπαγον — Ὀμότης — Ἀπλοϊκότης — Φιλοξενία — Συ-
ζυγικὴ πίστις — Γυναῖκες — Τέκνα — Ἡθὴ τῶν Σλάβων — Ῥώσσοι ἰδιαι-
τέρως — Κατοικίαι — Θρέμματα — Γεωργία — Τροφή — Περιβολή — Ἐμ-
πορία — Τέχναι — Ἀρχιτεκτονικὴ — Μουσικὴ — Χορὸς — Παιδιὰ — Ἀ-
ριθμητικὴ — Ὄνόματα μνηῶν — Κυβέρνησις — Θρησκεία — Γλῶσσαι καὶ
Γραφή.

Διαφέρουσι πολὺ τὰ ἔθνη πάντοτε οὐ μόνον κατὰ τοὺς
βαθμοὺς τοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, ἢ τὰς ψυ-
χικὰς καὶ διανοητικὰς δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς
φυσικοὺς χαρακτήρας, ὥστε ὁ ἀγγινοῦστατος τοῦ δε-
κάτου ὀγδόου αἰῶνος συγγραφεὺς Βολταῖρος ἀμφί-
βαλλεν, ἂν ἦσαν πάντες βλαστοὶ τῆς αὐτῆς ρίζης. Ἄλ-
λοι ὁμῶς, ὀρθότερον κρίνοντες, συνάδοντες δὲ μάλ-
λον καὶ πρὸς τὰς ἱεράς ἡμῶν παραδόσεις, νομίζουσι
τὴν διαφορὰν ταύτην ἀποτελέσμα τῶν κλιμάτων καὶ
ἀκουσίων τινῶν ἕξεων ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως διὰ ταῦτα
ἐπιβαλλομένων. Ἐὰν ἄρα δύο ἔθνη τὸ αὐτὸ κατοικοῦντα
κλίμα παραλλάσσωσιν κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν καὶ κατὰ τὰς
ἄλλας τοῦ σώματος ιδιότητας, ἐξ ἀνάγκης καὶ πεποιθό-
τως μάλιστα εἰκάζομεν, ὅτι ἀπὸ τινος χρόνου μόνον γει-
τνιάζουσιν. Ὑπόψυχρος εὐκρασία τοῦ ἀέρος συντείνει εἰς
μακροβιότητα, ὡς δοξάζουσιν οἱ ἰατροὶ, καθόσον ἐνισχύει
τὴν κρᾶσιν καὶ τὰς σωματικὰς ἐνεργείας. Οὕτως ὁ μὲν
τῆς διακεκαυμένης ζώνης κάτοικος, ὡς ἐκλελυμένος
ὑπὸ τῆς θερμότητος, προτιμᾷ τῆς ἐργασίας τὴν ἀνά-
παυσιν, χαυνοῦται δ' ἐκ τῆς μαλθακότητος καὶ ραθυ-

Κράσις τοῦ
σώματος.

μίας· τούναντίον δὲ ὁ τῆς ἄρκτου ἀγαπᾷ τὴν κίνησιν, ἣτις μόνη διατηρεῖ τὴν τοῦ αἵματος θερμότητα· φύσει δὲ ὑπάρχων δραστήριος, ἀντέχει διὰ τῆς συνηθείας πρὸς τὰς τῆς ἀτμοσφαιρας ἀλλεπαλλήλους μεταβολὰς, ῥωμαλεοῦται δὲ διὰ τῶν μόχθων. Τοιοῦτοι δ' ἐχρημάτισαν οἱ ἀρχαῖοι Σλάβοι κατὰ τοὺς συγχρόνους ἱστορικούς· διότι ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν παριστῶσιν αὐτοὺς ἀγρύπνους, ἰσχυροὺς, ἀκαμάτους καὶ μὴ φοβουμένους μήτε τὰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐπηρείας, μήτε τὸ δυσχείμερον τῶν βορείων τόπων, ἀνεκτικούς δὲ τῶν δεινοτάτων στερήσεων, καὶ τρεφομένους δι' εὐτελεστάτων, ἢ καὶ ὠμῶν μάλιστα σιτίων. Διὸ ἐξέπληττον τοὺς Ἕλληνας, ὅτε μὲν διὰ τῆς εὐστροφίας αὐτῶν, ὡς ἀναβρίχόμενοι εἰς ἀποτόμους βράχους, ἢ καταβαίνοντες βαθεῖς κρημνοὺς, ὅτε δὲ εἰς ἔλη ἐπικίνδυνα καὶ βαθυτάτους ποταμοὺς εἰσερχόμενοι. Ἄλλ' ἐκεῖνοι, ὡς πεπεισμένοι βεβαίως, ὅτι ἡ ἔξοχος τοῦ ἀνθρώπου ὠραιότης κεῖται ἐν τῇ ἰσχύϊ καὶ εὐκίνησίᾳ τοῦ σώματος, ῥώμη δὲ τῶν χειρῶν, ὠλιγώρουν τοῦ προσθέτου μὲν καλλωπισμοῦ, παρίσταντο δὲ κατὰ πολυαρίθμους ὁμίλους πλήρεις πηλοῦ καὶ κονιοροτοῦ, ἢ ἀθλιέστατα ἐνδεδυμένοι. Οἱ δ' Ἕλληνες, καὶ τοι μεμφόμενοι ὅλως τὴν ῥυπαρίαν ταύτην (68), ἐπαινοῦσιν ὅμως τὴν συμμετρίαν καὶ χάριν τοῦ ὑψηλοῦ αὐτῶν ἀναστήματος, ὡς καὶ τὴν ἐπίχαριν ἀνδρικήν φυσιογνωμίαν. Καταφλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ καύσωνος τοῦ ἡλίου, ἐφαίνοντο κατὰ φυσικὸν λόγον μελάγχροες· ἀλλ' ἐν γένει ἦσαν ὑπέρυθροι, ὡς πάντες οἱ ἐξ Εὐρωπαϊκῆς καταγωγῆς ἔλκοντες τὸ γένος λαοί. Τὴν εἰκονογραφίαν ταύτην τῶν Σλάβων καὶ τῶν Ἄντων ἠρανίσθημεν ἐκ τῆς μαρτυρίας Προκοπίου τοῦ Καισαρέως (α), καὶ τοῦ

(α) Περὶ Γετθ. πολ. Βιβ. Γ'. κεφ. εἰ'.

Μαυρικίου, γινωσκόντων αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ἔκτου ἤδη αἰῶνος (69).

Ἐὰν, ὡς ὁ Ἰορνάνδης λέγει, οἱ Βένεδοι ὑπετάχθησαν εὐχερῶς κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἑρμαρρίκου βασιλέως τῶν Γόθων, εικάζομεν ὅτι ἦσαν εἰσέτι τῶν πολεμικῶν ἔργων πρωτόπειροι. Εἶδομεν δὲ ἤδη, ὅτι καὶ οἱ τῶν Σλάβων τῆς Βαλτικῆς πρесеβευται, οἵτινες ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Βαϊανοῦ κατέφυγον εἰς Θράκην, ἐξεικόνισαν τὸ γένος αὐτῶν, ὡς φιλήσυχον καὶ εἰρηνικόν. Ἀλλὰ κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα οἱ περὶ τὸν Ἴστρον Σλάβοι, καταλιπόντες τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἀρκτῶαν πατρίδα, ἀπέδειξαν πρὸς τοὺς Ἑλληνας, ὅτι ἡ ἀνδρία ἦτο φυσικὴ αὐτῶν ἀρετὴ, προσλαβοῦσα δὲ μικράν τινα πείραν, ὑπερτερεῖ καὶ τῆς πολυχρονίως ἐξησκημένης τέχνης. Οἱ Σλάβοι, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς, ἀπέφευγον ἐπὶ πολὺν χρόνον τὰς ἐκ τοῦ συστάδην κατὰ τὸ πεδῖον γενικὰς μάχας, ἐφοβοῦντο δὲ τὰ φρούρια (70). ἀλλ' ἐννοήσαντες ἔπειτα, ὅτι διὰ προπετοῦς καὶ ῥαγδαίας προσβολῆς διαρρήγνυμεναι αἱ φάλαγγες τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεῶνων, περιπίπτουσιν εἰς ἀταξίαν, οὐδέποτε ἐφυγομάχησαν μετ' οὐ πολὺ δ' ἔμαθον ἵνα κυριεύωσι καὶ τῶν ὀχυρωτάτων αὐτῶν θέσεων. Οὐδενὸς ὡς ἀρχιστρατήγου τῶν Σλάβων μνημονεύουσιν οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοί· διότι κατ' ἰδιαίτερα σώματα ταξιαρχούμενοι, οὐδέποτε δ' ἐκ παρατάξεως ἀγωνιζόμενοι, οὔτε κατὰ πυκνὰς φάλαγγας, ἐφώρμων κατὰ μικρὰ ἀποσπάσματα καὶ διεσκορπισμένοι πάντοτε πεζῇ κατὰ τὴν ὄρμην τῆς γενναιότητος καὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν τόλμης, ὥστε οὔτε γενικὴν προσταγὴν ἐδέχοντο, οὔτε ὑπὸ στρατιωτικὸς συνδυασμοὺς ὑπεβάλλοντο. Ἀγνοοῦντες δὲ τὴν

Θάρσος.

ἔμφρονα ἐκείνην περίσκεψιν, ἣτις προλαμβάνουσα τὸν κίνδυνον φείδεται καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐνέπιπτον ῥοθίως ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν. Ἡ δ' ἐκπληκτικὴ ἀφοβία αὐτῶν ἦτο τοσοῦτον πασίγνωστος, ὥστε ὁ Χάνης τῶν Ἀβάρων συνεκρότει πάντοτε ἐκ Σλάβων τὴν πρωτοπορείαν τῶν πολυαρίθμων αὐτοῦ στρατῶν· πολλάκις δὲ οἱ ἀνδρεῖοι οὗτοι πρόμαχοι, προδοθέντες ὑπὸ τῶν ἐπιβούλων Ἀβάρων, ἀπώλοντο διὰ τὴν σταθερὰν αὐτῶν ἐπιμονήν. Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς πασιδήλου ἤδη ἀνδρίας, ἐξεῖχον, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς, καὶ ὡς μαχόμενοι ἐν δυσχωρίαις, κρυπτόμενοι ὑπὸ τὸν χόρτον, ἐπιπίπτοντες ἐξαίφνης κατὰ τῶν πολεμίων, ἐκπλήττοντες αὐτοὺς διὰ τῆς ταχύτητος τῶν ἐπιθέσεων, καὶ αἰχμαλωτίζοντες δι' ἐπιδεξιότητος τόσον θαυμασίας, ὥστε, πολιορκουμένου τοῦ Αὐξίμου (α), ὁ περιώνυμος Βελισάριος διέταξε Σλάβον ἐκ τοῦ στρατοῦ ἐκλεχθέντα, ἵνα συλλαβὼν προσαγάγῃ ζῶντα Γότθον τινὰ, ὃν ὑπέδειξεν. Ἐγίνωσκον δ' ἔτι καὶ τὸν τράπαν τοῦ κρύπτεσθαι ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπὸ τοὺς ποταμοὺς, ἀναπνέοντες ἀνέτως διὰ καλάμων, ὧν ἡ ἄκρα μόνον ἐξεῖχε τοῦ ὕδατος. Ἦσαν δὲ τὰ ἀρχαῖα τῶν Σλάβων ὄπλα, ξίφη, ἄκοντες, βέλη φαρμακερὰ καὶ ἀσπίδες μεγάλαι καὶ βαρύταται (71).

Φιλάρπαγον.

Ἡ ἀνδρία, ἡ διάσημος αὕτη ἀρετὴ τῶν λαῶν, γεννᾶται, ἢ υποθάλλεται ποτε παρὰ τοῖς ἡμιβαρβάροις ἀνθρώποις ὑπὸ μόνης τῆς φιλοδοξίας, ἢ τις παρορμᾷ τὸν πεπολιτισμένον ἄνθρωπον εἰς γενναίας πράξεις; Εἴπωμεν θαρραλέως, ὅτι, πρὶν ἢ καταστῆ ἀρετὴ στηρίζουσα τὴν εὐδαιμονίαν τῶν βασιλείων, ἦτο κακούργημα· ἐπειδὴ προελθοῦσα ἐκ τῆς ἀρπαγῆς διετηρεῖται

(α) Προκ. περὶ Γοτθ. πολ. Βιβ. Β'. κεφ. κς'.

ὑπὸ τῆς πλεονεξίας. Οἱ δὲ Σλάβοι, ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τῆς τῶν ὅπλων αὐτῶν ἐπιτυχίας, ἠσθάνθησαν ἀναμφιβόλως μετ' ὀλίγον ἀναφύμενα ἐν ἑαυτοῖς τὰ σπέρματα τῆς ἐθνικῆς ὑπερηφανίας, ἐξ ἧς πηγάζουσι τὰ εὐγενῆ καὶ ἐνδοξα ἔργα. Μαρτυρεῖ δὲ τὴν γενναίαν ταύτην ἔπαρσιν ἢ πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τοῦ Βαϊανοῦ ἀπάντησις τοῦ Λαυρίτα. Ἄλλὰ τί τὸ αἴτιον τὸ ἐξοπλίσαν αὐτοὺς ἐν ἀρχῇ κατὰ τῶν Ῥωμαίων; Ἄρα γε ὁ τῆς δόξης ἔρωσ; Οὐχί· ἀλλὰ τὸ δέλεαρ τῆς λείας, ἐξ ἧς ἐπλούτισθησαν οἱ Γότθοι, οἱ Οὐννοι καὶ ἄλλοι λαοί. Διὰ ταύτην δὲ καὶ οἱ Σλάβοι ἐθυσίαζον τὴν ζωὴν αὐτῶν, ὥστε οὐδενὸς ἄλλου βαρβάρου ἔθνους ὑπελείποντο κατὰ τὴν ἀρπαγὴν. Διὸ, ἅμα οἱ κάτοικοι τῶν Ῥωμαϊκῶν χωρίων μανθάνοντες, ὅτι οἱ Σλάβοι ἐπέρασαν τὸν Ἴστρον, κατελίμπανον τὰς οἰκίας αὐτῶν καὶ ἔφευγον δρομαίως εἰς Κωνσταντινούπολιν συναποκομίζοντες καὶ πᾶσαν αὐτῶν τὴν περιουσίαν, οἱ δὲ ἱερεῖς μεταφέροντες τὰ πολύτιμα σκεύη καὶ ἄλλα τῶν ἱερῶν ναῶν κοσμήματα. (72). Ἐκεῖνοι δὲ, ἐὰν κατεδιώκοντό ποτε ὑπὸ τῶν φοβερωτάτων λεγεῶνων τῆς αὐτοκρατορίας, ἀπηλπίζοντο δὲ ἵνα διασώσωσι τὰ πλούσια αὐτῶν λάφυρα, ἔρριπτον αὐτὰ εἰς τὸ πῦρ, καταλείποντες ὀπίσω αὐτῶν σωροὺς τέφρας. Καταδιωκόντων δ' αὐτοὺς τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατῶν, μέγας ἀριθμὸς αὐτῶν ἐναυλιζόμενος ἐντὸς παλαιῶν φρουρίων, ἢ σπηλαίων περὶ τὰς μεσημβρινὰς ὄχθας τοῦ Ἴστρου, ἐλυμαίνοντο μὲν αὐτόθεν τὰς κώμας, κατέπληττον δὲ τοὺς κατοίκους καὶ ὁδοιπόρους (73). Διὸ τὰ χρονικὰ τοῦ ἕκτου αἰῶνος ἐκτραγωδοῦσι τὰς ὑπὸ τῶν Σλάβων πραττομένας κατὰ τῶν Ἑλλήνων κακουργίας (74). Ἡ δ' ὠμότης αὐτῶν,

ἠμότης

ἀνεῤῥιπίζετο καὶ ὑπὸ τῆς ἀντεκδικήσεως, καθ' ὅσον οἱ Ἕλληνες ἐκ τῶν συχνῶν ἐπιδρομῶν παροργιζόμενοι, ἐβασάνιζον ἀνηλεῶς τοὺς περιπίπτοντας εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν Σλάβους. Ἄλλ' οἱ ἀτρόμητοι οὗτοι ἄνδρες, ἀνεχόμενοι καρτερικῶς τὰ κολαστήρια καὶ τὸν θάνατον, ἀπεσιώπων τὴν ἀπάντησιν πρὸς τὰς τῶν πολεμίων ἐρωτήσεις περὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῶν σκοπῶν τοῦ στρατοῦ αὐτῶν (75). Οὕτω δὲ διάγοντες, διεπόρθουν μὲν τὴν αὐτοκρατορίαν, ἐξέχεον δ' ἀφθόνως τὸ αἷμα πρὸς ἀπόκτησιν πλούτου πάντῃ ἀχρήστου, ὡς κατορῥύττοντες αὐτὸν καὶ οὐδόλως ἐκ τῆς χρήσεως αὐτοῦ ὠφελούμενοι (76).

Ἀπλοϊκότης.

Ἄλλ' οἱ σκληρότατοι οὗτοι ἐν ταῖς μάχαις ἄνθρωποι, ὧν τὴν θηριδίαν ἀναπολοῦσι μετὰ φρίκης οἱ Ἕλληνες, ἀνελάμβανον ἐπανερχόμενοι οἴκαδε τὴν φυσικὴν αὐτῶν ἀπλότητα καὶ ἀφέλειαν. Κατὰ δὲ τοὺς συγχρόνους ἱστορικοὺς οὐδόλως ψευδόμενοι, ἢ πονηρευόμενοι (77), διετήρουν κατὰ τὰ ἦθη αὐτῶν τὴν ἀθωότητα τῆς πρώτης ἡλικίας, ἄγνωστον τοῖς τότε Ἕλλησι μετεχειρίζοντο δὲ φιλανθρώπως τοὺς ζωγρηθέντας, προσδιορίζοντες μὲν τὸν χρόνον τῆς αἰχμαλωσίας αὐτῶν, ἐπιτρέποντες δὲ αὐτοῖς, ἵν' ἀπολυτρωθῶσι καὶ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα, ἢ συζήσωσι μετ' αὐτῶν ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ ἀδελφότητι.

Φιλοξενία.

Ἐπαινοῦσι δ' ὁμοθυμαδὸν οἱ ἱστορικοὶ καὶ τὴν φιλοξενίαν τῶν Σλάβων, ἀρετὴν σπανίαν μὲν ἐν τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι, κοινὴν δὲ μέχρι τοῦδε παρὰ πᾶσι τοῖς ἀπογόνους αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως διαιωνίζονται τὰ ἔχνη τῶν ἀρχαίων ἐθίμων, ἢ δὲ νεωτέρα γενεὰ κληρονομεῖ τῶν προγόνων τὰ ἦθη. Ἐτίμων οἱ Σλάβοι ὡς ἱερὸν τὸν ὀδοιπόρον, περιχαρῶς ὑποδεχόμενοι· ξεγίζοντες δὲ καὶ

προπέμποντες αὐτὸν εὐμενῶς, ἐπηύχοντο αὐτῷ πᾶν εἶδος εὐτυχίας· οὐδέποτε ὁμως ἀπεχωρίζοντο, πρὶν ἢ ἐμπιστευθῶσιν αὐτὸν τῇ προστασίᾳ ἄλλου τινος Σλάβου. Ὁ οἰκοδεσπότης ἠγγυᾶτο πρὸς τὸν λαὸν περὶ τῆς ἀσυλίας τοῦ ξένου, ὁ δὲ μὴ ἐξασφαλίσας τοῦτον ἀπὸ κινδύνου, ἢ χαλεποῦ τινος συμβεβηκότος ἄλλου, ἐτιμωρεῖτο ὑπὸ τῶν γειτόνων διὰ τὴν ὕβριν ταύτην, ὡς ἂν ἀνήγετο αὕτη πρὸς αὐτούς (78). Πᾶς δὲ Σλάβος, ἐξερχόμενος τῆς οἰκίας, κατέλειπεν ἀνοικτὴν μὲν τὴν θύραν, τροφὴν δὲ ἐτοίμην ὑπὲρ τοῦ ὁδοιπόρου. Οἱ ἔμποροι καὶ οἱ τεχνῖται ἐπεσκέπτοντο ἀσμένως τοὺς Σλάβους· διότι οὔτε κλέπται, οὔτε λησταὶ ὑπῆρχον ἐν μέσῳ αὐτῶν (79). Ὁ πτωχὸς ὁμως, ὁ μὴ ἔχων τὰ πρὸς ξένισιν, παρεβλέπετο κλέπτων ἀπὸ πλουσίου τινος γείτονος τὰ πρὸς τοῦτο ἐπιτήδεια, τὸ δ' ἔγκλημα τοῦτο ἐδικαιοῦτο ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ τῆς φιλοξενίας καθήκοντος. Ἀξιοθαύμαστον δικαίως φαίνεται τὸ εἶδος τῆς ἀποδιδόμενης λατρείας πρὸς τὴν ἡδεῖαν ταύτην ἀρετὴν ὑπ' ἀνθρώπων τόσῳ ἀγροίκων καὶ φιλαρπάγων, ὁποῖοι ἦσαν οἱ Σλάβοι τοῦ Ἰστρου. Ἄλλ' ἐπειδὴ αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ κακίαι τῶν λαῶν προέρχονται πάντοτε ἔκ τινων γεγονότων, ἢ περιστάσεων ἰδιαιτέρων, συμπεραίνομεν ὡς πιθανὸν, ὅτι οἱ Σλάβοι εὐεργετηθέντες ποτε ὑπὸ τῶν ξένων, μετεχειρίζοντο ὑπ' εὐγνωμοσύνης τὴν φιλοξενίαν, ὁ δὲ χρόνος μετέβαλεν αὐτὴν εἰς ἔθος καὶ ὑποχρέωσιν ἱεράν. . . . Τοῦτο δ' ἐνθυμίζει ἡμῖν τοὺς περιβοήτους Φοίνικας, οἵτινες αἰῶνας τινὰς π. Χ. ἐμπορεύοντο μετὰ τῶν Βενέδων τῆς Βαλτικῆς, ἀνακοινοῦντες τὰς πρώτας ἀγαθοεργοὺς ιδέας καὶ ἐφευρέσεις τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν.

Ἐγκωμιάζουσι ὡσαύτως οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ τὴν στήν.

σωφροσύνην οὐ μόνον τῶν Σλάβων γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν· διότι ἀπαιτοῦντες οὗτοι παρὰ τῆς μνηστῆς ἀναμφισβητήτους τῆς παρθενίας ἐλέγχους, ἐθεώρουν τὴν συζυγικὴν πίστιν ὡς ἱερὸν χρέος (80). Κατὰ δὲ τοὺς χρονογράφους τοῦ μέσου αἰῶνος αἱ Σλάβαι γυναῖκες, οὐδόλως στέργουσαι ἵνα ἐπιζήσωσι μετὰ τὸν θάνατον τῶν συζύγων, εἰσέπιπτον ἐκουσίως εἰς τὴν πυρὰν, τὴν ὠρισμένην πρὸς κατανάλωσιν τοῦ νεκροῦ τοῦ ἀποθανόντος. Ἄν δέ τις χήρα ἤθελεν ἵνα ἐπιζήσῃ, ἐγένετο ὄνειδος ἀπάσης τῆς οἰκογενείας. Πιστεύεται δ' ὅτι τὸ βάρβαρον τοῦτο ἔθος, καταργηθὲν ἤδη ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ, εἰσῆχθη παρὰ τοῖς Σλάβοις, ὡς καὶ παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς, ὅπως μὴ ἐπιβουλεύωνται τὴν ζωὴν τῶν ἰδίων ἀνδρῶν αἱ γυναῖκες· ἀλλὰ τὸ προφυλακτικὸν τοῦτο μέσον ἦτο βάρβαρον, ὅσω καὶ τὸ προλαμβανόμενον ἀνουσιούργημα.

Γυναῖκες.

Αἱ δὲ γυναῖκες, θεωρούμεναι ὡς ἀνδράποδα, οὔτ' ἀντέλεγον, οὔτε ἐμεμψιμοίρουν, ἀλλ' ἐνησχολοῦντο ἐπιπόνως περὶ τὰς οἰκιακὰς φροντίδας καὶ ἐργασίας. Ἐφαντάζοντο δὲ οἱ Σλάβοι, ὅτι ἡ συγχρόνως μετὰ τοῦ συζύγου αὐτῆς ἀποθανοῦσα γυνὴ ἐμελλεν ἵνα διακονήσῃ αὐτῷ κατὰ τὴν ἄλλην ζωὴν. Ἄλλ' αἱ γυναῖκες ἐξηυτελίζοντο, καθόσον οἱ ἄνδρες ἠγόραζον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αὐτὰς, ἡ δὲ συνήθεια αὕτη διατηρεῖται ἔτι καὶ νῦν παρὰ τοῖς Ἰλλυριοῖς (81). Ἀπέχουσαι δὲ τῶν δημοσίων ὑποθέσεων, παρηκολούθουν ἐνίοτε τοῖς γονεῦσι καὶ συζύγοις αὐτῶν κατὰ τὸν πόλεμον, ὅπου ὀλιγώρουν γενναίως τοῦ θανάτου. Οὕτω, πολιορκουμένης τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 626, οἱ Ἕλληνες εὔρον μεταξὺ τῶν νεκρῶν πολλὰ γυναικεῖα πτώματα. Αἱ δὲ μητέρες ἀνατρέφουσαι τὰ τέκνα αὐτῶν ὡς μέλλοντάς ποτε στρατιώτας, παρήγγελλον αὐτοῖς

καὶ ἀδιάλλακτον ἔχθραν πρὸς ἐκείνους, παρ' ὧν αὐται, καὶ οἱ οἰκεῖοι αὐτῶν, ὅπως δὴ ποτε ἐξυβρίσθησαν· διότι οἱ Σλάβοι, ὡς καὶ ἄλλοι εἰδωλολάτραι λαοὶ, οὐδέποτε ἔπελανθάνοντο τῆς ὕβρεως, μόνον δ' ὁ φόβος ἀπαραιτήτου ἐκδικήσεως ἐκώλυεν ἐνίοτε τὸ ἔγκλημα. Ἐν περιπτώσει δὲ φόνου οὐ μόνον ὁ ἔνοχος, ἀλλὰ καὶ ἅπαντα αὐτοῦ οἰκογένεια ἀπεκτείνεται διὰ χειρὸς τῶν τέκνων τοῦ ἀποθανόντος, διεκδικούντων αἷμα ἀντὶ αἵματος (82).

Λαλοῦντες περὶ τῶν ὠμῶν ἠθῶν τῶν εἰδωλολατρῶν Σλάβων, ὁμολογοῦμεν ἔτι κατὰ χρέος, ὅτι παρ' αὐτοῖς ἢ μήτηρ εἶχε τὸ δικαίωμα, πολυαρίθμου οὔσης τῆς οἰκογενείας, τοῦ φονεῦειν τὰ νεογνὰ τέκνα, ἐὰν ἐγεννῶντο θήλεα· διετῆρει ὅμως τοὺς υἱοὺς αὐτῆς, ὡς προωρισμένους πρὸς ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος (83). Ἐτερον δ' ἔθος, ὡσαύτως βάρβαρον, ἦτο τὸ δικαίωμα τῶν τέκνων τοῦ ἀποκτείνειν τοὺς γονεῖς, ὅποτε, ἀπηυδηκότες ἔκτε τοῦ γήρατος καὶ τῶν νόσων, ἀπέβαινον βάρος μὲν τῶν οἰκογενειῶν, ἄχρηστοι δὲ πρὸς τοὺς συμπολίτας (84). Ἴδου πῶς λαοὶ, εὐφυῶς ἔχοντες κατὰ τὰ ἄλλα, ἐστερημένοι ὅμως πολιτισμοῦ καὶ τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθινῆς θρησκείας, ἀπαθῶς καὶ ἄνευ ἐλέγχου συνειδήσεως ὑβρίζουσι τὴν φύσιν καὶ ὑπερβαίνουσι τὰ ἀγριώτατα θηρία κατὰ τὴν ὠμότητα. Ἐφύλαττον δὲ τὰ τέκνα τὸ γενικὸν παράδειγμα τοῦτο ὡς ἀρχαῖον νόμον, ἀντὶ τοῦ μισεῖσθαι ὡς τέρατα· ἄλλως δ' ὅμως ἐσέβοντο σφόδρα τοὺς γονεῖς καὶ ἐμερίμων ὑπὲρ αὐτῶν (85).

Ἐπὶ τῶν χαρακτήρων τῆς εἰκόνης ταύτης τῶν Σλάβων ἐν γένει προσθετέον καὶ ὅ,τι λέγει ὁ Νέστωρ ἰδίᾳ περὶ τῶν ἠθῶν τῶν Σλαβο-Ρώσων. Οἱ Πολανοὶ ἦσαν μάλιστα

Τέκνα.

Ἡθῆ τῶν
Σλαβο-Ρώσων.

πεπολιτισμένοι καὶ ἡμεροθήεις. Αἱ γυναῖκες περιεῖπον

τὴν αἰδῶ ὡς πρῶτιστον αὐτῶν ἐγκαλλώπισμα, σεβόμεναι ἐξαιρέτως τὸν ἱερώτατον δεσμόν τοῦ γάμου, ὥστε ἡ σωφροσύνη καὶ εἰρήνη ἐπεκράτουں κατὰ πάντα ἐν μέσῳ τῶν οἰκογενειῶν. Ἄλλὰ τὰ τῶν Δρεβλιανῶν ἔθνη ἦσαν ἄγρια, ὡς τὰ τῶν θηρίων, μεθ' ὧν συνδιητῶντο ἐν τῷ σκότει τῶν δασῶν, ζῶντες ἐκ παντὸς εἶδους τροφῆς ἀκαθάρτου. Αἱ ἔριδες αὐτῶν ἀπέβαινον πάντοτε αἱματηραί· ὡς μηδ' ἀμυδρὰν δὲ ἔχοντες ἰδέαν γάμου, κατὰ συναίνεσίν τινα ἀμοιβαίαν συγγενῶν καὶ συζύγων, ἀπεπλάνων, ἢ ἤρπαζον τὰς παρθένους. Ὅμοιοι δὲ σχεδὸν τούτων κατὰ ταῦτα πάντα ἦσαν καὶ οἱ Σεβεριανοί, Ῥαδίμιτσοι καὶ Βιάτιτσοι, ὡς μήτε τὸν γάμον, μήτε τὴν συζυγικὴν πίστιν σεβόμενοι. Ὅθεν οἱ ἐπίγαμοι τῶν δύο γενῶν συνερχόμενοι εἰς τόπους διασκεδάσεως ἐν ταῖς κώμαις, συνεφώνουν ἀμοιβαίως περὶ τῆς συνοικήσεως αὐτῶν, μήτε προηγουμένης, μητε ἐπομένης μηδεμιᾶς ἄλλης τελετῆς. Ἦτο δ' ἐν χρήσει παρ' αὐτοῖς καὶ ἡ πολυγαμία (86).

Οἱ τρεῖς οὗτοι λαοί, ὡς καὶ οἱ Δρεβλιανοί, ἐνέμοντο συνηρεφεῖς δρυμῶνας, ἔχοντες μὲν αὐτούς καὶ ὡς ὄχυράματα κατὰ τῶν ἐχθρῶν, διατρέχοντες δὲ αὐτούς καὶ θήρας ἔνεκα (87). Τὰ αὐτὰ ἀκριβῶς ἀναφέρουσι τὰ χρονικά τοῦ ἕκτου αἰῶνος καὶ περὶ τῶν Σλάβων τοῦ Ἰστρου, οἵτινες ὠκοδόμουν τὰς ἀθλίας αὐτῶν καλύβας κατὰ τόπους ἀγρίου καὶ μονήρεις, ἢ ἐν μέσῳ τόσῳ ἀδιάβατων ἐλῶν, ὥστε οὐδεὶς ξένος εἰσεχώρει μέχρις αὐτῶν ἀνοδήγητος. Ἄλλ' ὡς ὑποκείμενοι πάντοτε αἰφνιδίαις τῶν πολεμίων ἐφόδοις προεφυλάσσοντο καὶ κατ' ἄλλον τρόπον, παντοίας διεξόδους μηχανώμενοι ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν, ὅπως ἐν περιπτώσει εἰσβολῆς ἐκφύγῳσιν εὐκολώτερον τοὺς κινδύνους. Ἄγορύττοτες

δὲ πρὸς τούτοις βόθρους βαθεῖς κατώρυσσον οὐ μόνον τὰ πολύτιμα αὐτῶν σκεύη, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἄρτον.

Οἰστρηλατούμενοι ὑπ' ἀκορέστου φιλοχρηματίας οἱ Σλάβοι ἐπορεύοντο εἰς Ἑλλάδα πρὸς εὕρεσιν θησαυρῶν φανταστικῶν, ἐν ᾧ εἶχον ἐπὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν χώρας ἐν τε Δακίᾳ καὶ τοῖς πέριξ τὸν ἀληθῆ τοῦ ἀνθρώπου πλοῦτον (88), μεγάλους δηλ. λειμῶνας, λιπαρὰς νομάς ὑπὲρ τῶν θρεμμάτων καὶ ἀγροὺς καταλληλοτάτους πρὸς καλλιέργειαν, περισπουδάστους δὲ αὐτοῖς ἀνέκαθεν. Ὅθεν ἐπιμελούμενοι αὐτῶν ὅπωςδὴποτε ἐμακρύνθησαν αἰῶνάς τινας π. Χ. ἀπὸ τοῦ ἀγρίου καὶ πλανητικοῦ αὐτῶν βίου· διότι ἡ ἀγαθοεργὸς γεωργία ὑπῆρξε πανταχοῦ πρῶτον τοῦ ἀνθρώπου βῆμα πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ πολιτισμοῦ. Αὐτὴ κατέβαλε τὰ θεμέλια τῆς κοινωνίας, συνδήσασα μὲν αὐτὴν μετὰ τῆς πατρικῆς οἰκίας καὶ τοῦ γενεθλίου ἐδάφους, ἐμπνέουσα δὲ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην καὶ τέλος τὸν πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτα. Οἱ δὲ Σλάβοι ἤρξαντο κατὰ τινας διατρέφοντες θρέμματα ἐν Δακίᾳ· ὅθεν καὶ ἡ λέξις αὐτῶν *paslyr*, ποιμὴν, λατινικὴ τὴν καταγωγὴν, ἐλήφθη προφανῶς παρὰ τῶν κατοίκων τοῦ τόπου ἐκείνου, ἐνθα ἐλαλεῖτο τῶν Ῥωμαίων ἢ γλῶσσα (89). Ἄλλ' ἡ γνώμη αὕτη φαίνεται ἀπίθανος· διότι κατ' ἀρχὰς οἱ Βένεδοι, ἢ Σλάβοι, κάτοικοι τῆς Ἄρκτου, ὄμοροι δὲ τῶν Γερμανῶν, Σκυθῶν καὶ Σαρματῶν, πλουσιωτάτων ἐν ποιμνίαις, ἐγίνωσκον τὸ οὐσιωδέστατον τοῦτο ἐφεύρημα τῆς ἀνθρωπίνου οἰκονομίας, ὡς προηγηθὲν σχεδὸν πανταχοῦ τῆς γεωπονίας. Ἐκ δὲ τῆς ἀπολαύσεως τῶν πλεονεκτημάτων τούτων ἐπορίζοντο πάντα τὰ πρὸς ζωάρκειαν, ὥστε οὔτε τὴν πείναν ἐφοβοῦντο, οὔτε τὴν δριμύτητα τοῦ χειμῶνος· διότι οἱ ἀγροὶ καὶ τὰ ποιμνία προσέφερον ἀφθόνως καὶ τροφήν καὶ ἐνδυ-

Τροφή.

μασίαν. Κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα οἱ Σλάβοι ἔζων ἐκ κέγχρου, ζειᾶς καὶ γάλακτος· ὕστερον δ' ἔμαθον καὶ τὴν κατασκευὴν διαφόρων ἡδέων βρωμάτων. Ἐγεύοντο δὲ τούτων μάλιστα ἐστιῶντες φίλους, δι' οὓς οὐδενὸς ἐφείδοντο, δαφιλεύοντες τὰ πάντα ἐπὶ τῆς τραπέζης πρὸς ἐνδειξίν τῆς ἐγκαρδίου ἀγάπης, ἣν μέχρι τοῦδε ἐκληρονόμησαν παρὰ τῶν προγόνων. Τὸ ὑδρόμελι ὑπῆρξεν ἐν ἀρχῇ προσφιλέστατον αὐτοῖς ποτόν· πιθανὸν δὲ, νομίζομεν, ὅτι κατ' ἀρχὰς κατεσκεύαζον αὐτὸ ἐκ τοῦ κατὰ τὰ δάση μέλιτος τῶν ἀγρίων μελισσῶν, ὧν μετ' ὀλίγον διαφερόντως ἐπεμελήθησαν (90). Οἱ Βένεδοι, κατὰ τὴν τοῦ Ταχίτου μαρτυρίαν, οὐδὲν σχεδὸν διέφερον τῶν Γερμανῶν κατὰ τὴν περιβολήν, τουτέστι μόλις τὴν γύμνωσιν αὐτῶν ἐκάλυπτον. Οἱ τοῦ ἕκτου αἰῶνος Σλάβοι ἐμάχοντο ἄνευ ἱματίου, τινὲς δὲ καὶ ὄλως ἀχίτωνες, ῥάκη τινα μόνον καὶ ψιλὰς περισκελίδας φέροντες (α). Τὸ δέρμα τῶν ἀγρίων καὶ ἡμέρων ζῶων ἐχρησίμευεν αὐτοῖς πρὸς ἱματισμὸν κατὰ τὸν χειμῶνα. Αἱ δὲ γυναῖκες ἔφερον μακρὰς ἐσοῆτας, κοσμούμεναι δι' ὑαλίνων κόκκων καὶ τεμαχίων μετάλλου, ληφθέντων ἐν πολέμῳ, ἢ ἀγορασθέντων παρὰ ξένων ἐμπόρων.

Περιβολή.

Οἱ δ' ἔμποροι οὗτοι, ἔχοντες μεγίστην ἀσφάλειαν κατὰ τὰς Σλαβικὰς χώρας, ἀντήλλαττον τὰ ἐμπορεύματα αὐτῶν πρὸς θρέμματα, ὑφάσματα, δέρματα, σῖτον καὶ διάφορα τοῦ πολέμου λάφυρα. Ἀλλὰ κατὰ τὸν ὄγδοον αἰῶνα καὶ οἱ Σλάβοι αὐτοὶ ἀπήρχοντο εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν χάριν ἐμπορίας· ὅθεν καὶ Κάρολος ὁ Μέγας διέταξέ τινας ὑπαλλήλους ἵνα συναλλάττωνται μετ' αὐτῶν ἐν ταῖς Γερμανικαῖς πόλεσι (92). Κατὰ δὲ τὸν μέσον αἰῶνα ἡ ἐμπορία ἤχημαζεν ἤδη ἐν πολλαῖς

Σλαβικαῖς πόλεσιν, ὡς ἐν Βινέττη, ἢ Ἰουλίνω (93), κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὀδέρου, ἐν Ἀρκονία, κατὰ τὴν νῆσον τῆς Ῥουγίας, ἐν Δεμίνη, ἐν Βολγάστη τῆς Πομερανίας κλπ. Ἴδου δὲ ἡ διαγραφὴ τῆς πρώτης κατὰ τὸν Ἐλμόλδον. « Καθ' ὃ χωρίον ἐκβάλλει εἰς τὴν » Βαλτικὴν ὁ Ὀδερος, ἔκειτο πάλαι ποτε ἡ ἐξάκου- » στος Βινέττα, ἧς ὁ λιμὴν ἦτο ἄριστος πάντων τῶν » πέριξ. Διηγοῦνται πολλὰ ἀξιόλογα πράγματα περὶ » τῆς πόλεως ταύτης· μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων, ὅτι ὑ- » περέβαινε κατὰ τὸ μεγαλεῖον πάσας τῆς Εὐρώπης » τὰς πόλεις. Οἱ Σάξωνες εἶχον ἄδειαν, ἵνα κατοική- » σωσιν αὐτόθι· ἀπηγορεύετο μόνον αὐτοῖς ἡ δημοσία » τελετὴ ἱεροπραξιῶν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἣν » εἶχον ἤδη ἀσπασάμενοι· διότι οἱ Βινέττιοι ἦσαν σφό- » δρα εἰδωλολάτραι. Ἄλλως τε οὐδενὸς ἄλλου λαοῦ » ἦσαν δεύτεροι κατὰ τε τὴν τιμιότητα, τὴν χρη- » στοθήειαν καὶ τὴν φιλοξενίαν. Ἡ δὲ Βινέττα ὡς ἐπί- » νειον ἐμπορευμάτων πάσης τῆς χώρας, περιελάμ- » θανε δαψιλῶς πλῆθος σπανίων καὶ τερπνῶν ἐν τῷ » κόσμῳ πραγμάτων. Λέγεται μάλιστα, ὅτι βασιλεὺς » τις τῆς Δανίας, ἄρχων ἰσχυροῦ στόλου, ἐξεπο- » λιόρκησε τὴν πόλιν ταύτην. Ἀλλὰ τὰ ἐρείπια αὐ- » τῆς φαίνονται μέχρι τῆς σήμερον, (τουτέστι κατὰ » τὸν δωδέκατον ἕκτον αἰῶνα). » Ἡ ἐμπορία τῶν Σλάβων, ἕως οὗ εἰσῆχθη ὁ χριστιανισμὸς, ἐγένετο μόνον δι' ἀνταλλαγῶν· ἐπειδὴ ἡ χρῆσις τοῦ ἀργύρου ἦτο ἄγνωστος αὐτοῖς, ἐλάμβανον δὲ τὸν χρυσὸν τῶν ξένων ὡς ἐμπόρευμα (94).

Οἱ Σλάβοι, ἐλθόντες εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ἰ-
δόντες αὐτοψεῖ τὰ ἀριστουργήματα τῶν Ἑλλήνων
καλλιτεχνῶν, ἔκτισαν καὶ αὐτοὶ πόλεις καὶ ἐνησοῦ-

λήθησαν περί τὴν ἐμπορίαν ἤρξαντο δὲ λαμβάνειν
περὶ τῶν τεχνῶν ἰδέας τινὰς ἀναλόγους πρὸς ὅσας
εἶχον γνώσεις. Οὕτως ἔγλυφον ἐπὶ ξύλου εἰκόνας ἀν-
θρώπων, πτηνῶν καὶ ζώων, ἐζωγράφουν δ' αὐτὰς κα-
τόπιν διὰ ποικίλων χρωμάτων, ἀντεχόντων πρὸς τε
τὴν βροχὴν καὶ τοῦ ἡλίου τὸν καύσωνα. Εὐρέθησαν
δ' ἐν τοῖς ἀρχαίοις τάφοις τῶν Βενέδων πολλαὶ κάλ-
παι ἀργιλλώδεις, ἐντελῶς ἐξεργασμένοι καὶ ἐπίχρι-
στοι, φέρουσαι δὲ εἰκόνας λεόντων, ἄρκτων καὶ ἀετῶν.
Ἄνεκαλύφθησαν δ' ὡσαύτως καὶ λόγχαι, μάχαιραι,
ξίφη καὶ ἐγχειρίδια τεχνηέντως κατεσκευασμένα, ἔχον-
τα δὲ τὴν κώπην ἀργυρότευκτον (95). Πολὺν χρόνον
πρὸ Καρόλου τοῦ Μεγάλου οἱ Τσέχοι καὶ οἱ Σλαβο-Βοη-
μοὶ ἐνησχολοῦντο ἤδη περὶ τὴν μεταλλωρυχίαν (96)
ἐν δὲ τῷ δουκάτῳ τοῦ Μεκλεμβούργου περὶ τὸν δέκατον
ἔβδομον αἰῶνα, κατὰ τὸ Πρίλεβιτς, κείμενον πρὸς τὴν
μεσημβρινὴν ἀκτὴν τῆς λίμνης Τολλένης, εὐρέθησαν
ἀγάλματα χάλκινα Σλαβικῶν θεοτήτων, ἔργα τῶν
ιδίων αὐτῶν τεχνιτῶν, οἵτινες ἄλλως τε οὐδεμίαν ἔ-
χοντες ἰδέαν τελειοποιήσεως μεταλλίνων εἰκόνων, ἔ-
χόνευσον διακριδὸν καὶ ἀπειροκάλως πάντα αὐτῶν τὰ
μέρη (97). Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ τοῦτο συνέβη καὶ ἐν Ἑλ-
λάδι, ἔνθα ἐπὶ τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων ὑπῆρχον ἤδη
διάσημοι τεχνῖται, μὴ γινώσκοντες ὁμως τὴν τέχνην
τοῦ χωνεύειν ἀκέραια ἀγάλματα. Τοῦ δὲ τρόπου τῆς
λατομίας οὐδὲν ἀπελείφθη μέχρις ἡμῶν ἄλλο μνη-
μεῖον, εἰ μὴ μεγάλαι τινὲς πλάκες μονόλιθοι, παρι-
στῶσαι χεῖρας, πτέρνας, πόδας ἵππων κλπ. Οἱ πρό-
γονοὶ ἡμῶν ὑπὸ τῶν πολεμικῶν προκατειλημμένοι,
διάγοντες δ' ἐν ταραχαῖς καὶ ἀδιαλείπτως μετὰ
κινδύνων παλαίοντες, ὀλίγον ἐπέδωκαν κατὰ τὴν

ἀρχιτεκτονικήν, ἐπιδεομένην χρόνου, ἡσυχίας καὶ ὑπομονῆς· οὐδ' ἐπεχείρησάν ποτε ἵνα κατασκευάσωσι σταθερὰ ἐνδαιτιήματα. Κατὰ δὲ τὸν ἕκτον αἰῶνα καὶ ἔτι βραδύτερον ἤρχοῦντο ἀπλαῖς καλύβαις, ὅπου μόλις διεφυλάττοντο ἐκ τῶν ἐπηρειῶν τῆς ἀτμοσφαίρας. Αἱ δὲ Σλαβικαὶ πόλεις περιεῖχον μόνον καλύβας περικυκλωμένας ἐκ δρυφάκτων, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ προχώματος ἐξησφαλισμένας· ἀνεγείροντο δὲ ξυλοπαγεῖς (98) ναοὶ εἰδῶλων, ἀντὶ τῶν πολυτελῶν ἐκείνων οἰκοδομημάτων τῆς Αἰγύπτου, Ἑλλάδος καὶ Ῥώμης. Οἱ Βένδοι ὠνόμαζον αὐτοὺς γοντίνας ἐκ τῆς λέξεως γόντε, σημαίνουσης μέχρι τοῦδε Ῥωσσιστὶ σχίδακας, ἢ πέταυρα, δι' ὧν καλύπτεται τῶν οἰκιῶν ἡ στέγη.

Οἱ ἀρχαῖοι Σλάβοι οὐδεμίαν εἶχον ἰδέαν τῶν πλεονεκτημάτων τῆς πολυτελείας τῶν μεγάλων οἰκοδομημάτων καὶ λαμπρῶν ἐξωτερικῶν κοσμημάτων. Ἄλλ' ἐντὸς τῶν καλυβῶν αὐτῶν ἀπήλαυον τῶν τέρψεων, ἃς παρέχουσιν αἱ ἐλευθέριοι τέχναι· διότι πρώτη ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει ἡ τροφή καὶ ἡ κατοικία, δευτέρα δὲ ἡ ἡδονή· ὅθεν καὶ οἱ τὰ μάλιστα ἄγριοι λαοὶ ζητοῦσιν αὐτὴν διὰ τῆς ἀρμονίας ἤχων τινῶν εὐφραινόντων τὴν ψυχὴν καὶ κατακηλούντων τὸ οὔς. Διὰ τοῦτο περὶ τὸν ἕκτον αἰῶνα οἱ βόρειοι Βένεδοι εἶπον πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι κυρίαν ἡδονὴν εἶχον τὴν μουσικὴν, καὶ ὅτι συνήθως ὁδοιποροῦντες οὐδέποτε ἔφερον ὄπλα, ἀλλὰ κιθάρας καὶ λύρας (α) ὑπ' αὐτῶν κατασκευαζόμενας (99). Ὁ ἄσκαρος, τὸ γου-

Μουσική.

(α) Γόσσι ἐνομάζεται Ῥωσσιστὶ, ἔχον σχῆμα ἐπιμήκους τραπέζης μετὰ πολλῶν μεταλλίγων χορδῶν.

δὸν (β) καὶ ὁ ποιμενικὸς αὐλὸς ἦσαν ἐπίσης γνωστὰ τοῖς προγόνοις ἡμῶν. Πάντα δὲ ταῦτα τὰ μουσικὰ ὄργανα εὐφραίνουσι σήμερον τοὺς Σλαβικοὺς λαοὺς. Οἱ Σλάβοι οὐ μόνον ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ ἐντὸς τῆς πατρίδος ἐθέλγοντο διὰ τῆς μουσικῆς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς αὐτῶν, μάλιστα ἐνώπιον πολυαρίθμων πολεμίων ἔψαλλον καὶ εὐωχοῦντο, ἐπιλανθανόμενοι οὕτω τοῦ κινδύνου. Τοῦτο ἀναφέρει ὁ Προκόπιος, διηγούμενος αἰφνιδίον τινα ἔφοδον στρατηγοῦ Ἑλληνος κατὰ τῶν Σλάβων τῷ 592, ὅτε ἅπας ὁ στρατὸς αὐτῶν ἔκδοτος τῇ μελωδίᾳ κατελήφθη παντελῶς ἀπροφύλακτος. Πολλὰ δημῶδη ἄσματα Σλάβων τῆς Λουσατίας, Λουνεβούργου καὶ Δαλματίας φαίνονται ἀρχαιότατα (100), ὡς πολλαὶ Ῥωσικαὶ ἐπῶδαί, ἐν αἷς μεγαλύνουσι τὰ ὀνόματα τῶν Θεῶν τῆς εἰδωλολατρίας, ὡς καὶ τὸ τοῦ Ἰστρου, προσφιλοῦς τοῖς προγόνοις ἡμῶν ποταμοῦ· διότι ἐπὶ τῶν ὄχθων αὐτοῦ ἐπεχείρησαν πάλαι ποτε τὰ πρῶτα δοκίμια τῆς πολεμικῆς ἀνδρίας, ἔτυχον δὲ τῶν πρῶτων θριάμβων. Ἴσως δὲ τὰ εἰρηνικὰ ταῦτα μέλη ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ πατρίδι τῶν Βενέδων, ἀγνοούντων τὴν δόξαν καὶ τὴν νίκην, μετεβλήθησαν εἰς ἐνυάλια, ἅμα ὁ λαὸς αὐτῶν προσήγγισε τῆς αὐτοκρατορίας καὶ εἰσεχώρησεν εἰς Δακίαν. Ἡ πολεμικὴ αὕτη μελωδία ἐξῆπτεν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εὐγενῆ εὐτολμίαν καὶ ἀμιλλαν· ἐξεικόνιζε τὰς φρικώδεις σκηνὰς τῶν ἀγώνων καὶ τῆς αἵματοχυσίας· διετήρει τὴν μνήμην ἡρωικῶν ἔργων ὡς πρώτη, τρόπον τινα, καὶ ἀρχαιοτάτη ἱστορία τῶν

(β) Μουσικὸν ὄργανον ὅμοιον τοῦ βιολίου, ἔχον δὲ τρεῖς χορδὰς, ὧν μία μόνον κρούεται, αἱ δὲ ἄλλαι χρησιμεύουσιν ὡς προσφῶδιον.

Σλάβων. Οὕτως ἡ ποίησις ἐγεννήθη πανταχοῦ, ἐκφρά-
 ζουσα τὸ πρῶτον μόνον τὰς κλίσεις τοῦ λαοῦ. Οὕτω τὰ
 ἄσματα τῶν νῦν Κροατῶν ἐξυμνοῦσι διαφερόντως τὴν
 ἀνδρίαν καὶ τὴν μνήμην ἐνδόξων προγόνων, τὰ δὲ προσ-
 φιλῆ παρὰ τοῖς Βένδοις τῆς Γερμανίας διεγείρουσι τὴν
 εὐθυμίαν, ἢ τὴν εὐτυχῆ λήθην τῶν θλίψεων καὶ τῶν
 συμφορῶν τοῦ βίου· ἄλλα τέλος, οὐδεμίαν ἔχοντα ση-
 μασίαν, ὡς τινα Ῥωσσικὰ ἄσματα, τέρπουσι διὰ τῆς χα-
 ριέσεως ἀρμονίας τῶν ἤχων καὶ τῆς ἡδύτητος τῶν
 φράσεων, κατακηλοῦντα καὶ θέλγοντα μόνον τὴν ἀ-
 κοήν.

Ἄλλ' ἡ ζωηρότης τῶν ἐκ τῆς μουσικῆς εὐαρέστων
 αἰσθημάτων παρήγαγε τὴν ἀνάγκην καὶ τῆς διὰ χειρο-
 νομιῶν παραστάσεως· ἐντεῦθεν δὲ προῆλθεν ὁ χορὸς, ψυ-
 χαγωγία προσφιλῆς καὶ τῶν σκαιοτάτων λαῶν. Οἱ κα-
 θεστῶτες χοροὶ τῶν Ῥώσων, Βοημῶν καὶ Δαλματῶν
 ὑποτυποῦσι τὴν ἀρχαίαν ὄρχησιν τῶν Σλάβων, δι' ἧς
 ἐτέλουν τὰς ἱεράς ἀγιστείας πρὸς τιμὴν τῶν Θεῶν, ἢ ἡ-
 γάλλοντο διὰ συμβεβηκότα τινὰ αἴσια (101). Ἐπὶ τοῦ
 χοροῦ τούτου ἐνετείνοντο οἱ μυῶνες, ἐκινούντο οἱ βρα-
 χίονες, ἐγίνοντο περιστροφαὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόπου, ἀ-
 νεκάθητο τὸ σῶμα, ἐπτερονοκοπεῖτο τὸ ἔδαφος. Τοιοῦ-
 τος χορὸς συνάδει τῶντι πρὸς τὸν χαρακτῆρα Ῥω-
 μαλέων, δραστηρίων καὶ ἀκαμάτων ἀνθρώπων. Αἱ παι-
 διαὶ καὶ διασκεδάσεις τοῦ λαοῦ εἰσιν ἔτι αἱ αὐταὶ ἐν ταῖς
 Σλαβικαῖς χώραις· ὁ δὲ δρόμος, ἡ πάλη καὶ ἡ πυγμα-
 χία διέμειναν ὡς μνημεῖα τῶν ἀρχαίων διατριβῶν, εἰκό-
 νες δὲ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἰσχύος.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐρευνῶν τούτων παρατη-
 ροῦμεν, ὅτι οἱ Σλάβοι, καὶ τοὶ ἄπειροι τοῦ γράφειν, εἴ-
 χον ὅμως γνώσεις τινὰς ἀριθμητικῆς καὶ χρονολογίας.

Χορὸς.

Παιδιαί.

Ἀριθμητικῆ.

Ἡ οἰκιακὴ διαχείρισις, ὁ πόλεμος, καὶ ἡ ἐμπορία ἀναγκαιώς συνωκείωσαν αὐτοὺς μετὰ τῶν συνθέτων ὑπολογισμῶν. Ἡ λέξις *τριμα* (σκότος), σημαίνουσα μύρια, ἔχει ἀρχαίαν Σλαβικὴν καταγωγὴν. Ἐξετάζοντες δὲ τὸν δρόμον τοῦ ἡλίου εἶχον, ὡς οἱ Ῥωμαῖοι, διηρημένον τὸν ἐνιαυτὸν εἰς δώδεκα μῆνας, φέροντας ἴδιον ὄνομα κατὰ τὰ φαινόμενα τῶν ὥρῶν τοῦ ἔτους καὶ τὰ προϊόντα τῆς φύσεως. Οὕτως ἐκάλουν τὸν Ἰανουάριον *πρόσινετς*, πιθανῶς κατὰ τὸ κυανοῦν χρῶμα (σινετὰ) τοῦ οὐρανοῦ· τὸν Φεβρουάριον *σέτσην* (ἐκ τῆς λέξεως *τέμνειν*, *σέτς*)· τὸν Μάρτιον *σούχιι* (ξηρόν)· τὸν Ἀπρίλιον, *βερεσοσόλ*, ἐκ τῆς τέφρας (κόνεως) τῆς σημύδης· τὸν Μάιον, *τραβνί*, χορτοφόρον· τὸν Ἰούνιον *ισόκ*, ὄνομα πτηνοῦ τινος ὠδικοῦ· τὸν Ἰούλιον *τσερβέν*, ἐκ τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος τῶν καρπῶν καὶ τῶν κόκκων· τὸν Αὐγουστον *ζάρεφ* ἀπὸ τῆς λάμψεως τῆς ἑω· τὸν Σεπτέμβριον *ρουέν*, ἤτοι *ρεβούν* ἐκ τοῦ βρυχηθμοῦ τῶν θηρίων· τὸν Ὀκτώβριον *λιπτοπάδ*, εἴτε *φυλλορρόησιν*· τὸν Νοέμβριον *γρουδέν*, σωρὸν χιόνων, καὶ τὸν Δεκέμβριον *στουδέν*, ψυχρὸν καιρόν. Ἐκάλουν δὲ τὸν αἰῶνα *βέκ*, τουτέστι διάρκειαν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ὅπερ ἀποδεικνύει τὴν μακροβιότητα τῶν προγόνων ἡμῶν, κληρωθέντων ἐκ φύσεως ὑγιείαν καὶ κράσιν εὐρωστον, ὑπὸ τῶν πόνων ἐνισχυομένην.

Κυβέρνησις. Οἱ Σλάβοι., ὡς καὶ ἅπαντες οἱ ἄλλοι λαοί, κατ' ἀρχὰς τῆς πολιτικῆς αὐτῶν ὑπάρξεως, ἠγνόουν τὰς ἀρετὰς εὐνόμου κυβερνήσεως· μὴ ὑποφέροντες δὲ μήτε δεσπότης, μήτε δούλους, ὡς μέγιστον πάντων ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐθεώρουν τὴν ἀπόλαυσιν ἀπεριορίστου τινος καὶ ἀγρίας ἐλευθερίας (102). Οὕτως ὁ δεσπότης ἤρχε τῶν τοῦ οἴ-

κου, ὁ πατήρ τῶν τέκνων, ὁ ἀνὴρ τῆς συζύγου, ὁ ἀδελφός τῶν ἀδελφῶν· ἕκαστος δ' ἐπήγνυε καλύβην ἐπὶ τόπου ἰδιαιτέρου καὶ ἀπέχουσαν κατὰ τι διάστημα τῆς τῶν ἄλλων, ὅπως ζήσῃ ἐν αὐτῇ ἡσυχαιότερον καὶ ἀσφαλέστερον. Εἰς τὸ δάσος, τοὺς ρύακας, τοὺς ἀγρούς ἐξετείνετο ἅπασα ἡ κυριαρχία τοῦ Σλάβου· οὔτε εἰσῆρχετό τις αὐτόθι ἀδύνατος, ἢ ἄοπλος. Ἐκάστη οἰκογένεια συνεκρότει μικράν τινα δημοκρατίαν ἀνεξάρτητον, τὰ δὲ ἀρχαῖα ἔθιμα, κοινὰ ἅπαντος τοῦ ἔθνους, ἐχρησίμευον αὐτοῖς ὡς κοινωνικοὶ δεσμοί. Αἱ διάφοροι φυλαὶ κατὰ τὰς σπουδαίας περιστάσεις συνήρχοντο, ὅπως συσκεφθῶσι περὶ τῶν κοινῇ συμφερόντων· συνεβουλεύοντο δὲ τοὺς γέροντας, ὡς ζώσας βίβλους τῆς πείρας καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, σεβόμενοι ἐξαιρέτως τὰς γνώμας αὐτῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐξέλεγον τοὺς ἀρχηγούς, ἐπιχειροῦντές τινα πόλεμον· ἀλλ' ὁ ὑπερβολικὸς αὐτῶν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωσ καὶ τὸ πρὸς τὴν βίαν μῖσος περιώριζε τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀρχηγῶν, ὥστε παρήκουον αὐτοῖς συχνάκις καὶ κατ' αὐτὰς τὰς μάχας. Περαιτωθείσης δὲ τῆς ἐκστρατείας, ἕκαστος ἐπανερχόμενος οἴκαδε, ἀνελάμβανε τὴν ἐπὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ καλύβης κυριότητα.

Ἄλλ' ἡ σκαιότης αὕτη τῶν ἡθῶν ἔμελλεν ἵνα ἀλλοιωθῇ ἐξ ἀνάγκης διὰ τοῦ χρόνου. Ἡ σύλησις τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ὡς καταγωγίου τρυφῆς καὶ πλούτου, ἐδίδαξε τοὺς Σλάβους νέας ἡδονάς, ἐγέννησεν ἀνυπάρκτους τέως χρείας, αἵτινες περιτέλλουσαι τὴν ἀνεξαρτησίαν, συνέσφιγγον αὐτοὺς διὰ κοινωνικοῦ βίου. Αἰσθανόμενοι δ' ἕκτοτε ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν ἀνάγκην ἀλλήλων, προσήγγισαν τὰς κατοικίας καὶ ἔκτισαν κωμοπόλεις (103). Ἄλλοι δὲ, ἰδόντες ξένων τόπων μεγαλοπρεπεῖς πόλεις καὶ κώμας ἀκμαζούσας, ἔπαυσαν

ἠδυνόμενοι περί τὸ σκότος τῶν δασῶν, τοσοῦτον πρό-
 τερον προσφιλῶν καὶ περισπουδάστων ζήλω τῆς ἐ-
 λευθερίας· μεταβάντες δὲ εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλ-
 λάδος, ὑπετάχθησαν αὐτοπροαιρέτως τῇ τῶν Αὐτοκρα-
 τῶν κυριαρχίᾳ. Καὶ ἡ μὲν τοῦ πολέμου τύχη κατέτα-
 ξεν ὑπὸ τὸ κράτος Καρόλου τοῦ Μεγάλου καὶ τῶν
 αὐτοῦ διαδόχων πλῆθος Σλάβων τῆς Γερμανίας· ἀλλ'
 ἀκάθεκτος ῥοπή πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν ὑπῆρξε πάντοτε
 βάσις τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν, ὥστε, ἅμα εὐρίσκοντες
 ἀρμόδιόν τινα εὐκαιρίαν, ἀπέσειον τὸν ζυγὸν καὶ ἐξε-
 δικοῦντο ὡμῶς τὴν ἐφήμερον ὑποταγήν. Ἀλλὰ τέλος
 πάντων κατεδαμάσθησαν δυνάμει τῆς χριστιανικῆς
 θρησκείας.

Αἱ πολυάριθμοι Σλαβικαὶ ἐπαρχίαι συνεκοινώνουν
 πρὸς ἀλλήλας, ὁ δὲ λαλῶν τὴν γλῶσσαν αὐτῶν εὐρι-
 σκεν ἐκεῖ φίλους καὶ συμπολίτας. Διὸ ὁ Βαϊανὸς, Χά-
 νης τῶν Ἀβάρων, γνωρίζων τὸν στενὸν τοῦτον σύν-
 δεσμον τῶν Σλαβικῶν φυλῶν, ἐξ ὧν πολλαὶ ἤδη
 ἦσαν ὑποτελεῖς αὐτοῦ ἐν Δακίᾳ, Παννονίᾳ καὶ Βοημίᾳ,
 ἐνόμισεν ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀπώτατοι ὄφειλον τὴν αὐ-
 τὴν ταύτην πρὸς αὐτὸν ὑπακοήν· ἔνεκα τούτου ἐζήτη-
 σε τῷ 590 στρατολογίαν παρὰ τῶν Σλάβων τῆς Βαλ-
 τικῆς (105). Κατὰ δὲ τὸν μέσον αἰῶνα ἡ ἔνωσις αὐ-
 τῆ ἠϋξήσε καὶ ἐκ τῆς φήμης πολλῶν ναῶν, ὅπου ἐκ
 διαφόρων χωρῶν προσέδραμον οἱ Σλάβοι, ὅπως συμ-
 βουλευθῶσι τοὺς θεοὺς, συχνάκις δ' ἐπέιθοντο παρὰ
 τῶν ἱερέων διὰ στόματος τοῦ εἰδώλου, ἵνα συμπολι-
 τεύωνται πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον μᾶλλον, ἢ πρὸς τὸ
 ἰδιαιτέρον ἐκάστου λαοῦ. Αὐτόθι δὲ ὅσοι τῶν Σλάβων
 ἔτυχον ὑβρισθέντες ὑπὸ ξένων, ἐκοινοποιοῦν τὰς αἰτιά-
 σεις αὐτῶν πρὸς τοὺς συμπατριώτας, ἐξώρχιζον δ' αὐ-

τοὺς εἰς κοινὴν ἐκδίκησιν τῆς τε πατρίδος καὶ τῆς θρησκείας. Αὐτόθι προσέτι καθ' ὠρισμένους καιροὺς οἱ πρεσβύτεροι καὶ διασημότατοι τοῦ ἔθνους συνεκρότουσαν εἰδὸς τι συνεδρίου, ὅπου πολλάκις ἡ φρόνησις καὶ δικαιοσύνη ὑπεχώρουσαν τῇ τόλμῃ καὶ βίᾳ. Ὁ δὲ ναὸς τῆς πόλεως Ῥέτρας ἐν Μεκλεμβούργῳ παρὰ τὴν λίμνην Τολλένην ἦτο πάντοτε τῶν ἄλλων περιφημότεος διὰ τὰς τοιαύτας ὁμηγύρεις (106).

Μετά τινος αἰῶνα ἡ δημοτικὴ Κυβέρνησις τῶν Σλάβων μετεβλήθη εἰς ἀριστοκρατικὴν. Στρατηγοί, ἐκλεγεγμένοι ἀριστίνδην κατὰ γενικὴν συγκατάθεσιν, ἐχρημάτισαν πρῶτοι δυνάσται τῆς πατρίδος αὐτῶν. Ἐνδόξοι πράξεις ἦσαν ἄξιοι τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ λαοῦ, ὅς τις ἐκθαμβούμενος ὑπὸ τῆς εὐτυχίας τῶν ἡρώων τούτων, ἐθεώρει αὐτοὺς ὡς ὄντα τινὰ προνομιούχα καὶ ἐξέχοντα κατὰ τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὸν νοῦν. Οἱ δὲ Βοημοί, στερούμενοι ἔτι καὶ πολιτικῶν νόμων καὶ δικαστῶν τακτικῶν, ὑπέβαλλον τὰς προσωπικὰς διαφορὰς αὐτῶν ὑπὸ τὴν κρίσιν τῶν προϊσταμένων ἀρχηγῶν (107) κατὰ τε τὴν πολεμικὴν ἀνδρίαν, ὡς καὶ κατὰ τὸν πλοῦτον, ὅς τις ἐξ αὐτῆς ἐπήγαξε. Τελευταῖον δ' ἡ συνθήκη μετεβλήθη κατὰ μικρὸν εἰς νόμον, ὥστε καθιερώθησαν συγχρόνως τό τε δικαίωμα τοῦ ἄρχεῖν καὶ τὸ καθῆκον τοῦ ὑπακούειν. Ὅτε δὲ υἱὸς ἥρωος ἐνδόξου καὶ ἀνδρὸς πλουσίου ἐκληρονόμει τὰ προτερήματα τοῦ πατρὸς, ἐλάμβανεν ἀναγκαιῶς καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ τὴν πολιτικὴν δύναμιν.

Ἡ ἐξουσία δ' αὕτη ἐδηλοῦτο παρὰ τοῖς Σλάβοις διὰ τῶν ὀνομάτων βοϊάρος (μεγιστάν), βοϊβόδος (στρατηγός), κνιάζ (ἡγεμὼν), πὰν (κύριος), ζουπὰν, κορόλ

ἡ κράλ (βασιλεὺς) κτλ. Τὸ πρῶτον παραγόμενον ἀναμφιβόλως ἐκ τοῦ βόϊ (μάχης), ἴσως ἐσήμαινε κατ' ἀρχὰς πολεμιστὴν ἐξαιρέτου ἀνδρίας, ὕστερον δὲ κατ' ἐπέστη δημόσιον ἀξίωμα. Τὰ Βυζαντινὰ χρονικὰ τοῦ 764 ἀναφέρουσι περὶ βογιάρων (μεγιστάνων), ἡ πρῶτων ἀρχόντων τῶν Σλάβων τῆς Βουλγαρίας. Στρατηγοὶ δὲ προσηγορεύοντο κατ' ἀρχὰς μόνον οἱ πολεμάρχαι· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν καιρῷ εἰρήνης οὗτοι ἐσφετερίζοντο τὸ δικαίωμα τῆς ὑπεροχῆς, ἡ προσηγορία αὕτη ἐσήμαινε γενικῶς ἀρχηγόν, ἡ δεσπότην παρὰ τοῖς Βοημοῖς, ἡ Βένδοις τῆς Σαξωνίας· ἐν τῇ Καρνιόλῃ, ἀνακτα· ἐν δὲ τῇ Πολωνίᾳ οὐ μόνον στρατηγόν, ἀλλὰ καὶ δικαστὴν. Ἡ λέξις κνιαζ (ἡγεμῶν) παράγεται ἴσως ἐκ τοῦ κόν (ἵππος), εἰ καὶ πολλοὶ τῶν λογίων ἐτυμολογοῦσιν αὐτὴν ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ ὀνόματος καγάν, ἢ ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ Konig. Ἐν ταῖς Σλαβικαῖς χώραις ὁ ἵππος ἦτο πολυτιμώτατον ἀγαθόν. Διὸ παρὰ τοῖς Πομερανοῖς τριάκοντα ἵπποι ἀπετέλουν ἤδη μέγαν πλοῦτον κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, πᾶς δὲ ἰδιοκτῆτης ἵππου ἐκαλεῖτο κνιαζ (109), εὐπατρίδης, στρατηγός, ἡγεμῶν, nobilis, capitaneus et Princeps. Ἐν Κροατίᾳ καὶ Σερβίᾳ προσηγορεύοντο οὕτως οἱ ἀδελφοὶ τῶν βασιλέων, ἐν δὲ Δαλματία ὁ ὑπέρτατος δικαστὴς ἔφερε τὴν προσηγορίαν τοῦ Μεγάλου Ἡγεμόνος, ἡ βελίκι κνιαζ. Κατὰ Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον, εἷς πᾶν (κύριος) Σλάβος ἐκυβέρνα ἐν Κροατίᾳ τρεῖς μεγάλας ἐπαρχίας καὶ προέδρευε τῶν συνεδρίων, ὅποτε ὁ λαὸς συνηθροίζετο ἐν πλήρει ἀγορᾷ πρὸς κοινὴν συνδιάσκεψιν. Μέχρι τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος τὸ ὄνομα τῶν Πάνων, οἵτινες ὑπῆρξαν ἐπὶ πολὺν χρόνον παντοδύναμοι ἐν Οὐγγρίᾳ, ἐσήμαινε παρὰ τοῖς Βοημοῖς

πλουσίους ιδιοκτήτας, καὶ μέχρι τοῦ νῦν δὲ Πολωνιστὶ σημαίνει κύριον (110). Αἱ Σλαβικαὶ ἐπαρχίαι ἐκαλοῦντο ζουπανίαι, οἱ δὲ διοικηταὶ αὐτῶν ζουπάνοι, ἢ γέροντες, καθὼς ἐξηγεῖ τοῦτο Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, (α) ὡς σημαινούσης τῆς ἀρχαίας λέξεως ζούπας κώμην· κύριον δ' ἔργον τῶν μεγιστάνων τούτων ἦτο ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης· διότι καὶ σήμερον, μάλιστα δ' ἐν Αὐστρία καὶ ἐν τῇ Ἄνω Σαξωνίᾳ, οἱ χωρικοὶ Σλάβοι οὕτως ἀποκαλοῦσι τοὺς δικαστὰς αὐτῶν. Κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ὁμως τὸ ἀξίωμα τῶν ζουπάνων ἦτο ἐντιμότερον τοῦ τῶν κνιάζ. Οἱ δὲ διοικηταὶ οὗτοι (ζουπάνοι) εἶχον ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτῶν σουδδάβους, ἢ ἰδιαιτέρους δικαστὰς, ὡς βοηθοὺς ἐπὶ τῶν δικαστικῶν ὑποθέσεων. Κατὰ τινὰ δὲ Σλαβικὰ χωρία τῆς Λουσατίας καὶ Βρανδεβούργου διετηρήθη καὶ παράδοξόν τι ἄλλο ἔθιμον· ἐπειδὴ οἱ γεωργοὶ ἐκλέγουσι κρύφα μεταξὺ αὐτῶν βασιλέα, πρὸς ὃν τελοῦσι τὸν αὐτὸν φόρον, τὸν παρὰ τῶν προγόνων αὐτῶν ἀποδιδόμενον τοῖς διοικηταῖς (ζουπάνοις) (112), ἐν ᾧ ἦσαν ἔτι ἐλεύθεροι. Τέλος ἐν Σερβίᾳ, Δαλματία καὶ Βοημίᾳ οἱ ἀνώτατοι ἄρχοντες, ἐλέγοντο Κράλοι, ἢ Κορολοῖ, τουτέστι, κατὰ τινὰς, τιμωροὶ τῶν ἐγκληματιῶν, ἐκ τῆς λέξεως κάρα, τιμωρίας (113.)

Οὕτως ἡ πρώτη ἐγκατασταθεῖσα ἀρχὴ παρὰ τοῖς ἀγρίοις καὶ ἀνεξαρτήτοις ἡμῶν προγόνοις ὑπῆρξε στρατιωτικῆ. Ἐγεννήθη δ' αὕτη ἐκ τῆς τέχνης αὐτῆς τοῦ πολεμεῖν, ἢ τις ἀπαιτεῖ ἓνα μόνον σκοπὸν καὶ σύμφωνον ἐνέργειαν τῶν κατὰ μέρος δυνάμεων· τούτου δ' ἕνεκα ἐξέλεγον τοὺς στρατηγούς. Ἄλλ' ἐν ταῖς στενωπάταις

(α) Πρὸς Ῥωμ. κινδὸν κειφ. κθ',

μετὰ τῶν πλησίον σχέσεσιν ἀνεγνώρισαν ταχέως τὴν ἀναπόφευκτον ἀνάγκην ἄλλης τινὸς ἐξουσίας, τεινούσης πρὸς συμβιβασμὸν μὲν τῶν πολιτῶν κατὰ τὰς διαφορὰς αὐτῶν, περιστολὴν δὲ τῶν ἀξιώσεων τῆς πλεονεξίας· διὸ ὠρίσθησαν δικασταί, ὧν οἱ πρῶτοι ἦσαν διασημότετοι ἤρωες. Οὗτοι δὲ συνῆπτον ἀμφοτέρας τὰς ἀρχάς, ὥστε οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι ἀπήλαυον τῆς δημοσίου ἐξουσίας κατὰ τε τὸν πόλεμον καὶ τὴν εἰρήνην. Ἡ ἱστορία τῶν Σλάβων ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν λαῶν, τῶν ἀπὸ τῆς βαρβαρότητος ἐξερχομένων· μόνον δὲ μακρὰ πεῖρα, βοηθουμένη ὑπὸ τῆς φρονήσεως, διδάσκει τοὺς ἀνθρώπους τὸν διχασμὸν τῆς ἐξουσίας εἰς στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν.

Ἐν τούτοις οἱ ἀρχαῖοι βοϊάροι, βοϊβόδοι, κνιάζοι, πάνοι, ζουπάνοι, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ βασιλεῖς τῶν Σλάβων ὑπέκειντο διὰ πολλοὺς λόγους ταῖς ἰδιοτροπίαις καὶ τῇ θελήσει τῶν πολιτῶν· διότι ἀνακηρύττοντες ὁμοθυμαδὸν ἀρχηγόν τινα, ἀφήρουν αἴφνης τὴν πίστιν αὐτῶν ἄνευ οὐδενὸς λόγου, ἐνίοτε δὲ καὶ ὑπὸ κουφονοίας παραφερόμενοι, ἢ συκοφαντία ὑπενδιδόντες, ἢ ὑπὸ δυστυχοῦς τινος συμβάντος κινούμενοι· καθόσον ὁ λαὸς κακίζει ἐκ φύσεως τοὺς κυβερνῶντας αὐτὸν, ὁσάκις ἀδυνατοῦσιν οὗτοι ἔν' ἀποτρέψωσι τὰς δημοσίους συμφοράς. Πολλὰ δὲ τούτου παραδείγματα βλέπομεν καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Σλάβων, εἴτε ὡς εἰδωλολατρῶν, εἴτε ὡς χριστιανῶν (114). Ἐν γένει δὲ ἀπεδυσπέτουν πρὸς τὴν διαδοχικὴν ἐξουσίαν, καὶ ἀναγκαζόμενοι μόνον ὑπήκουον υἱῷ ἡγεμόνος τινος, ἢ στρατηγοῦ ἀποθανόντος. Ἡ ἐκλογὴ Δουκὸς, τουτέστι βοϊβόδα, ἐν τῇ Σλαβικῇ Καρινθίᾳ ἐγένετο μετὰ περιεργοτάτης τινος τελετῆς. Ὁ χειροτονούμενος ἀνεφαίνετο ἐν τῇ συνελεύσει τοῦ λαοῦ, πενιχρῶς

ἐνδεδυμένος· γεωργός δέ τις ἐκάθητο ὡς ἐπὶ θρόνου ἐπὶ μεγάλου τινος ἀλαξεύτου λίθου. Καὶ ὁ μὲν νέος κυριάρχης ὤμνυε προστασίαν τῆς θρησκείας καὶ τῆς δικαιοσύνης, κηδεμονίαν δὲ τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν· μετὰ δὲ ταῦτα, τοῦ γεωργοῦ παραχωροῦντος αὐτῷ τὴν θέσιν, ἅπαντες οἱ πολῖται ὤμνυον ὄρκον πίστεως. Κατὰ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον δύο οἰκογένειαι ἐκ τῶν ἐγκρίτων εἶχον τὸ δικαίωμα, ἵνα θερίζωσι πανταχοῦ καὶ καίωσι μάλιστα τὰ χωρία, ὑπαινιττόμενοι, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Σλάβοι ἐξέλεξαν τὸν πρῶτον αὐτῶν κυριάρχην κατὰ τῶν προσβολῶν τῆς βίας καὶ τῆς δηώσεως (115).

Καὶ ὅμως πολλοὶ ἡγεμόνες, ἐπὶ πολλὰ ἔτη εὐτυχῶς ἡγεμονεύσαντες, διεβίβασαν πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν τὸ τῆς κυριαρχίας δικαίωμα. Ἐν τῇ δυτικῇ Σερβίᾳ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κνιάζου Δοβροσλάβου ἐκυβέρνησε τὴν ἐπικράτειαν ἡ σύζυγος αὐτοῦ. Οἱ μονάρχαι Σλάβοι, κατὰ τὸ παράδειγμα καὶ ἄλλων κυριαρχῶν, ἐξησθένησαν πολ- λάκις τὸ κράτος διαμεριζόμενοι τὰς κτήσεις αὐτῶν, του- τέστι διδόντες ἀνὰ μίαν ἐπαρχίαν πρὸς ἕκαστον τῶν υἱῶν αὐτῶν· ἀλλὰ ταῦτα ἀποδεικνύουσι πολιτικὴν ἄγνοιαν, ὑπῆρξαν δὲ σπάνια ἐπὶ τῆς εἰδωλολατρίας. Οἱ δ' ἡγεμόνες, ἐκλεγόμενοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐνόμιζον, ὅτι οὐδὲν ἔχουσι δικαίωμα ἵνα ἀποφασίζωσι κατὰ τὸ δο- κοῦν περὶ τῆς τύχης ἀνθρώπων, ἀπλῶς μόνον αὐτοῖς ὑποταχθέντων (116).

Ὁ ἀνώτατος ἄρχων, ἡ κυβερνήτης, ἀπένεμεν ἐπισή- μως τὴν δικαιοσύνην ἐν κοινῇ συνελεύσει τῶν πρεσβυ- τέρων, συγκαλουμένη ἐντὸς πυκνοῦ τινος δάσους· διότι οἱ Σλάβοι ἐφρόνουσιν, ὅτι ὁ Προβέ, θεὸς τῆς δικαιοσύ- νης, διέτριβεν ὑπὸ τὴν σκιὰν ἀρχαίων καὶ ἀμφιλαφῶν δρυῶν (117.) Οἱ τόποι δ' οὗτοι ἦσαν ἱεροὶ, ὡς καὶ αὐτὴ

τῶν ἡγεμόνων ἢ κατοικία· οὐδ' εἰσῆρχετό τις ἔνοπλος, αὐτόθι μάλιστα εὕρισκον καὶ αὐτοὶ οἱ ἐγκληματαῖαι ἀπαραβίαστον ἄσυλον. Ὁ κνιάζ, βοϊβόδος, ἢ κορόλ ἦρχε τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως· ἀλλ' οἱ ἱερεῖς, διὰ τοῦ στόματος τῶν εἰδώλων, καὶ ἡ θέλησις τοῦ λαοῦ, διέγραφον αὐτῷ τὸν πόλεμον, ἢ τὴν εἰρήνην· μετὰ τὴν συνομολόγησιν δὲ τῆς εἰρήνης οἱ Σλάβοι, ρίπτοντες πέτραν εἰς τὴν θάλασσαν (118), ἀπετίθεντο τὰ ὄπλα, ἢ βάλλοντες τὸ χρυσίον ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ εἰδώλου, ὠρεγον τὴν δεξιάν πρὸς τοὺς πρῶην ἐχθροὺς αὐτῶν, προσφέροντες ὡς τεκμήριον φιλίας τολύπην ἐκ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς αὐτῶν καὶ δράγμα χόρτου. Ὁ λαὸς ἐτέλει τοῖς κυριάρχαις αὐτοῦ φόρον ἐκούσιον (119).

Οὕτως οἱ Σλάβοι κατὰ διαφόρους αἰῶνας καὶ τόπους ὑπήκουον τῇ πολιτικῇ ἐξουσίᾳ· οἱ δὲ τῆς Ῥωσσίας ἀγνοοῦντες, κατὰ τὸν Νέστορα, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι, τὸ μοναρχικὸν πολίτευμα, ἐτήρουν τοὺς καθεστῶτας νόμους, τουτέστι τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα καὶ τὰς πατρῴας παραδόσεις, περὶ ὧν ἱστορικός τις Ἕλληνας (120) λέγει ἤδη κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα, ὅτι εἶχον ἰσχὺν γραπτῶν νόμων, καθόσον αἱ πολιτικαὶ κοινωναὶ οὐδέποτε συγκροτοῦνται ἄνευ κανονισμῶν καὶ συνθηκῶν ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης θεμελιουμένων· ἀλλ' οἱ ὄροι οὗτοι χρῆζουσιν ἐπιτηρήσεως καὶ ἐξουσίας τιμωροῦ τῶν κακούργων· διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀγριώτατοι λαοὶ ἐκλέγουσι μεσίτας μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ νόμου. Πιστεύομεν ἄρα, καί τοι σιγῶντος τοῦ χρονογράφου ἡμῶν ὡς πρὸς τοῦτο, ὅτι τὰ δικαιώματα δυναστῶν τινῶν τῶν Σλάβων τῆς Ῥωσσίας περιωρίζοντο ὑπὸ τῶν ὠφελειῶν τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχαίων τῆς ἐλευθερίας ἐθίμων. Ἐν τῇ μετὰ τῶν Ἑλλήνων συνθήκῃ τοῦ Ὀλέγου

ἀπὸ τοῦ 912 γίνεται ἤδη μνεία καὶ τῶν Μεγάλων Μεγιστάνων Ῥώσων, τὸ δ' ἀξίωμα τοῦτο, σημεῖον στρατιωτικῆς δόξης, οὐδαμῶς εἰσῆχθη ἐν Ῥωσσία ὑπὸ τῶν Βαράγγων, ὡς προϋπάρχον ἐκ πολλοῦ παρὰ τοῖς Σλάβοις· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ κνιάζου, δοθὲν τοῦ Ῥουρίκου ὑπὸ τῶν ἡμετέρων προγόνων, θεωρεῖται ὡς παλαιόν, ἐσήμαινε δὲ ἀναμφιβόλως ἀρχαιότερον βαθμόν τινα ἐπίσημον πολιτικόν, ἢ στρατιωτικόν.

Ἡ κοινωνικὴ κατάστασις διεγείρουσα, ἢ ἐπισπεύδουσα τὴν ἐνέργειαν τοῦ νοῦς ὑπνώττοντος, ἢ βραδύνοντος παρὰ τοῖς ἀγρίοις λαοῖς, καθόσον ζῶσι σποραδικῶς καὶ ἀπ' ἀλλήλων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κεχωρισμένοι, ἐπιφέρει οὐ μόνον τοὺς νόμους καὶ τὴν κυβέρνησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν θρησκείαν· διότι αὕτη ὑπάρχει ἔμφυτος τῷ ἀνθρώπῳ, ἀπαραίτητος δὲ τοσοῦτον πάσης κοινωνία, ὥστε οὐδὲν παράδειγμα λαοῦ, μὴ δοξάζοντος ὑπαρξίν θεότητος, εὐρίσκομεν καθ' ὅλην τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν. Οἱ ἄνθρωποι, καθὼς καὶ οἱ λαοὶ αὐτοῖ, συνειδότες τὴν ἀσθένειαν καὶ τὴν ταπείνωσιν αὐτῶν, ἐνισχύονται ὅταν πιστεύωσιν εἰς ἀνωτέραν τινα δύναμιν, προστάτιδα μὲν τῶν ἀγαθῶν, ποινῆτειραν δὲ τῶν κρυφίων κακουργημάτων καὶ ἀρωγὸν αὐτῶν ἐν δυσπραγίαις, ὅσας ἅπασα ἢ ἀνθρώπινος σοφία ἀδυνατεῖ ἐν' ἀποτρέψῃ. Ἐκτὸς τούτου ἡ θρησκεία συνάπτει ἐπὶ τὸ αὐτὸ τοὺς πολίτας τοῦ αὐτοῦ τόπου· οὔτοι δὲ σεβόμενοι ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Θεὸν καὶ ὁμοίως λατρεύοντες αὐτὸν, συνδέονται διὰ τε τοῦ νοῦς καὶ τῆς καρδίας. Τὸ ἀγαθὸν τοῦτο ἦτο ἀληθέστατον καὶ ἀναγκαιότατον ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῶν ἀνθρώπων, ὥστε οὐδόλως διέφυγε τὴν προσοχὴν τῶν οἰκογενειάρχων, ὅσοι συνέστησαν τὰς πρώτας κοινωνίας.

Θρησκεία.

Κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα οἱ Σλάβοι ἐλάτρευον τὸν δημιουργὸν τῆς ἀστραπῆς, ὡς θεὸν τοῦ παντός (121). Τὸ μεγαλοπρεπὲς τῶν θυελλῶν θέαμα, ὅτε χεὶρ ἀόρατος φαίνεται ἐξακοντίζουσα οὐρανόθεν τὸ πῦρ κατὰ τῆς γῆς, κατέπληττε σφοδρῶς τὸν ἄνθρωπον, ὡς παριστάνον ζωηρότατα τὴν μεγαλωσύνην τοῦ ὑπερτάτου ὄντος, ἐπλήρου δὲ τὴν καρδίαν αὐτοῦ εὐλαβείας, ἥτοι τῆς ἱερᾶς ἐκείνης φρίκης, ἣτις ἐπεκράτει ἐν ταῖς τῶν εἰδωλολατρῶν θρησκείαις. Οἱ Ἄνται καὶ οἱ Σλάβοι, ὡς λέγει καὶ ὁ Προκόπιος, οὐδόλως ἐπίστευον τῇ εἰμαρμένῃ· ἀλλὰ τὰ πάντα κατ' αὐτοὺς ἐξηρτῶντο ἐκ τῆς θελήσεως ἐνός κυβερνήτου τοῦ παντός (122). Διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν πεδίων τῆς μάχης, ἐν μέσῳ δὲ τῶν κινδύνων καὶ κατὰ τὰς νόσους ἐσπούδαζον ἵνα ἐξιλεώσωσιν αὐτὸν δι' εὐχῶν καὶ θυσίας βοῶν, ἢ ἄλλων ζώων, ἐλπίζοντες, ὅτι ἔμελλεν ἵνα σώσῃ τὴν ζωὴν αὐτῶν. Ἐλάτρευον δ' ἐπίσης τοὺς ποταμοὺς, τὰς νύμφας καὶ τὰ δαιμόνια, καὶ ἐμαντεύοντο περὶ τοῦ μέλλοντος. Κατὰ δὲ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους οἱ Σλάβοι εἶχον πολλὰ εἰδῶλα πεποιθότες, ὅτι ἢ μὲν σωτηρία τῶν θνητῶν ἀσφαλίσκεται κατὰ λόγον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θεοτήτων, ἀληθῶς δὲ καὶ κυρίως σοφὸς ὑπῆρχεν ὁ γινώσκων τὰ ὀνόματα καὶ προσόντα τῶν ὑποτιθεμένων προστατῶν τούτων. Τὰ ἀγάλματα ἐθεώρουν οὐχὶ ὡς εἰκόνα, ἀλλ' ὡς τὸ σῶμα αὐτὸ τῶν Θεῶν, ἐμψυχούμενον ὑπ' αὐτῶν (123)· διὸ καὶ ὁ λαὸς ἐγονυπέτει ἐνώπιον τεμαχίου ξύλου, ἢ μετάλλου, προσδοκῶν ἐξ αὐτοῦ σωτηρίαν καὶ εὐδαιμονίαν.

Ἄλλ' ἐν μέσῳ τῶν μωρῶν τούτων δεισιδαιμονιῶν οἱ Σλάβοι εἶχον τὴν ἐννοίαν ἐνός μόνου καὶ ὑψίστου Θεοῦ, οὗτινος ὁ ἄπειρος οὐρανός, καθωραϊσμένος ὑπὸ τῶν φεγ-

γοβόλων ἀστέρων, ἦτο ναὸς ἄξιος τῆς ὑπερτάτης αὐτοῦ μεγαλειότητος· ἀλλ' ὁ Θεὸς οὗτος μόνον τῶν ἐπουρανίων κήδεται, πρὸς κυβέρνησιν δὲ τῶν ἐπιγείων πραγμάτων ἐξέλεξεν ἄλλους ὑποδεεστέρους θεοὺς, τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. Τοῦτον, ὡς φαίνεται ἐκάλουν Βέλκι-βόγ(α). Ὅθεν οὐδ' ἀνήγειρον ναὸν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ὡς πεποιθότες, ὅτι οἴθνητοὶ οὐδόλως συκοινωνοῦσι μετ' αὐτοῦ, ὀφείλουσι δ' ἐν ταῖς ἀνάγκαις αὐτῶν ἵνα προστρέχωσι πρὸς τὰς τῆς δευτέρας τάξεως θεότητας, ὡς ἀρωγούς παντὸς ἀνθρώπου, ἐναρέτου μὲν ἐν εἰρήνῃ, εὐψύχου δ' ἐν πολέμῳ καὶ ἐκπληροῦντος τῆς φιλοξενίας τὰ καθήκοντα, θαψιλῶς δὲ τρέφοντος τοὺς πεινῶντας (124).

Ἀμνηχανοῦντες οἱ Σλάβοι τῆς Βαλτικῆς, πῶς συμβιβάσωσι τὰς συμφορὰς, τὰς νόσους καὶ τοσαῦτα ἄλλα δεινὰ μαστίζοντα τὸ ἀνθρώπινον γένος μετὰ τῆς ἀγαθότητος τῶν διεπόντων τὰ τοῦ κόσμου, ἀπένεμον τὸ κακὸν ἰδιαιτέρῳ τινι δαίμονι διηνεκεῖ πολεμίῳ τῶν ἀνθρώπων, ὃνπερ ἐκάλουν Τσέρνιι-βόγ (β). Ἐξιλασκόμενοι δὲ αὐτὸν διὰ θυσιῶν, ἔπινον κατὰ τὰς δημοτελεῖς ὁμηγύρεις ἐκ φιάλης ἀφιερωμένης αὐτῷ καὶ τοῖς ἀγαθοεργοῖς θεοῖς. Ἀλλ' ἐπειδὴ παρίστανον τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐν εἶδει λέοντος, ἐνόμισάν τινες ὅτι οἱ Σλάβοι ἔλαβον τὴν ἰδέαν αὐτοῦ παρὰ τῶν χριστιανῶν, παραβαλλόντων τὸν διάβολον πρὸς τὸ εἰρημένον θηρίον ἵτως ὅμως διὰ τὸ κατὰ τῶν Σαξόνων μῖσος, οἵτινες ἦσαν ἐπιφοβώτατοι ἐχθροὶ τῶν Βένδων τῆς Ἄρχτου καὶ ἔφερον ἐπὶ τῶν σημαίων αὐτῶν τὸν λέοντα, ἀπεικόνιζον τὸ κακοποιόν

(α) Λευκὸν Θεόν.

(β) Μέλγχ Θεόν.

ὄν διὰ τῆς μορφῆς του ζώου τούτου (125). Ἐπίστευόν δὲ προσέτι, ὅτι τὸ πονηρὸν τοῦτο πνεῦμα καταπλήττει τοὺς ἀνθρώπους διὰ φρικωδῶν φοβήτρων, ἡ δὲ ὀργὴ αὐτοῦ κατεπραύνετο διὰ μάγων, ἡ μάντεων· διὰ τοῦτο ὁ λαὸς καὶ μισῶν ἐσέβετο τούτους ἕνεκα τῆς ὑποτιθεμένης αὐτῶν ἐπιστήμης (126). Οἱ δὲ μάγοι οὗτοι, ὧν καὶ ὁ Νέστωρ μνημονεύει ἐν τοῖς χρονικοῖς αὐτοῦ, ὅμοιοι τῶν Σαμάνων τῆς Σιθηρίας, ἐκίνουν διὰ τῆς μουσικῆς τὴν φαντασίαν τῶν κουφονόων· ἐπειδὴ δ' ἔκρουον τὴν κινύραν (γούσλι) προσηγορεύοντο ἐν τισι Σλαβικοῖς τόποις Γουσσλιάροι, ἡ κινυροψάλται (127).

Τῶν δ' ἀγαθοεργῶν θεῶν ἐξεῖχε διαφερόντως ὁ Σβιατοβιδῶ, ἔχων ναὸν ἐν Ἀρχονίᾳ κατὰ τὴν νῆσον τῆς Ῥουγίας, ὅπου ἐπέμποντο δῶρα οὐ μόνον παρὰ τῶν ἄλλων Βένδων, ἀλλ' ἔτι καὶ παρὰ τῶν βασιλέων τῆς Δανίας, ὁπαδῶν ἤδη τοῦ χριστιανισμοῦ. Αὐτὸς προέλεγε τὸ μέλλον καὶ ἐβοήθει ἐν πολέμῳ. Τὸ ἀγαλμα αὐτοῦ, ὑψηλότερον τοῦ φυσικοῦ μεγέθους, περιεβάλλετο ὑπὸ βραχείας ἐσθῆτος, κατεσκευασμένης ἐκ διαφορῶν εἰδῶν ξύλου· ἔφερε δὲ τέσσαρας κεφαλὰς, δύο στήθη, πώγωνας τεχνηέντως ἐκτενισμένους καὶ τὴν κόμην κεκαρμένην· ἴστατο δὲ ὄρθιος ἐπὶ τῆς γῆς κρατῶν διὰ μὲν τῆς μιᾶς χειρὸς κέρασ πληρῆς οἴνου, διὰ δὲ τῆς ἐτέρας τόξον. Παρὰ δὲ τῷ εἰδώλῳ ἀπηωροῦντο χαλινός, ἐφίππιον καὶ ξίφος, οὗ ἡ θήκη καὶ ἡ κώπη ἦσαν ἀργυρότευκτοι. Ὁ Ἐλμόλδος διηγεῖται, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Ῥουγίας ἐλάτρευον ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ εἰδώλου τούτου χριστιανὸν Ἅγιον, Βίτον ὀνόματι, οὗ εἶχον μαθόντες τὰ θαύματα ἐκ στόματος τῶν μοναχῶν τῆς Κορβίας, ἐλθόντων πάλαι ποτε ἵνα ἐπιστρέψωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν χριστιανικὴν

Θρησκείαν. Σημειωτέον δέ, ὅτι οἱ Σλάβοι τῆς Ἰλλυρίας πανηγυρίζουσιν ἔτι καὶ νῦν τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Βίτου διὰ πολλῶν τελετῶν τῆς εἰδωλολατρείας (128). Ἄλλως τε ἡ παράδοσις αὕτη τοῦ Ἐλμόλδου, ἐπιβεβαιουμένη ὑπὸ Σάξωνος τοῦ Γραμματικοῦ, ὑπάρχει ἴσως ἀπλῆ εἰκασία διὰ τὴν τῶν ὀνομάτων ἀναλογίαν. Τῶντι, κατὰ τὸν Μαῦρον Οὐρβῖνον, χριστιανός τις ἡγεμὼν τῆς Βοημίας μετεκόμισε τὰ λείψανα τοῦ Ἁγίου Βίτου, προτιθέμενος ἵνα ἐλκύσῃ ἐπ' αὐτῶν τὴν εὐσέβειαν τοῦ λαοῦ, ὅς τις διετέλει λατρεύων τὸν Σβιατοβιδ (129). Ἡ δ' ἀφοσίωσις οὐ μόνον τῶν τῆς Βαλτικῆς, ἀλλὰ καὶ ἄλλων Σλάβων πρὸς αὐτὸ τὸ εἶδωλον, ἀποδεικνύει ἀρκούντως τὴν ἀρχαιότητα αὐτοῦ.

Ὁ λαὸς τῆς Ρουγίας ἐσέβετο ἔτι τρία ἄλλα εἶδωλα. Τούτων δὲ τὸ πρῶτον ἐλέγετο Ρουγεβίτ, ἢ Ρουγεβίτσ, θεὸς τοῦ πολέμου, ἐξεικονιζόμενος δι' ἑπτὰ προσώπων, ὀκτῶ δὲ ξιφῶν, ἐξ ὧν τὰ μὲν ἑπτὰ ἐκρέμαντο ἐκ τῆς ζώνης αὐτοῦ, τὸ δὲ ὄγδοον ἐκράτει ἐπὶ τῆς χειρὸς γυμνόν. Τὸ ξόανον αὐτοῦ ἦτο ἐκ δρυὸς καὶ κατεβρύπων ὑπὸ τῶν χελιδόνων, αἵ τινες ἐκαλιοπήγουν ἐπ' αὐτοῦ (130). Τὸ δεύτερον Ποροβίτ, οὗ ἀγνοεῖται ἡ σημασία, ἔφερε πέντε κεφαλὰς, ἀλλ' ἦτο ἄοπλον. Τὸ δὲ τρίτον Πορενοῦτ, παριστανόμενον διὰ τεσσάρων προσώπων καὶ πέμπτου ἑτέρου ἐπὶ τοῦ στήθους, οὗ περ ἐκράτει διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὸν πῶγωνα, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς τὸ μέτωπον, ἐτίμων ὡς Θεὸν τῶν τεσσάρων ὠρῶν τοῦ ἔτους. Τὸ πρῶτιστον εἶδωλον τῆς πόλεως Ρέτρας ἐκαλεῖτο Ραδεγάστ, (α), ἢ θεὸς τῆς φιλοξενίας, κατὰ τὴν γνῶ-

(α) Ραδεγάστ, παράγεται ἐκ τῶν λέξεων Ράδι-γοστάμ, φιλόξενος.

μην τινων· διότι αείποτε οἱ Σλάβοι ἔχαιρον ξενίζοντες· ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία φαίνεται ἐπισφαλῆς, διότι παρίστανον τὸν θεὸν τοῦτον κατὰ σχῆμα φρικῶδες μᾶλλον, ἢ προσηνές, δηλ. μετὰ κεφαλῆς λέοντος, ἐφ' ἧς ἐκάθητο χῆν, καὶ μετὰ κεφαλῆς βουβάλου κατὰ τὸ στήθος· ἔφερε δ' ἐπὶ τῆς χειρὸς μέγαν πέλεκυν, καὶ ἐνότιε μὲν ἦτο γυμνός, ἄλλοτε δ' ἐνδεδυμένος. Αἱ εὐρεθεῖσαι ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος τῆς Ῥέτρας ἐπιγραφαὶ ἀποδεικνύουσιν ἐναργῶς, ὅτι ὁ Ῥαδεγάστ, εἰ καὶ συγκατελέγετο μετὰ τῶν ἀγοθοεργῶν θεῶν, ἔβλαπτε τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τινὰς περιστάσεις. Ἀδὰμ δ' ὁ ἐκ Βρέμης διηγεῖται τὰ περὶ τοῦ χρυσοῦ εἰδώλου καὶ τῆς πορφυρᾶς κλίνης τοῦ Ῥαδεγάστ (131), ἀλλ' ἀμφιβάλλομεν περὶ τοῦ ἀξιοπίστου τῆς διηγήσεως αὐτοῦ· διότι ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς ἱστορικὸς βεβαιοῖ, ὅτι ὁ τῆς Οὐψάλης ναὸς ἦτο ὀλόχρυσος.

Ἡ Σίβα, ἢ ἴσως Ζίβα, ὑπελαμβάνετο ὡς θεὰ τῆς ζωῆς καὶ ἀγαθῆ σύμβουλος, ἔχουσα τὸν πρῶτον αὐτῆς ναὸν ἐν Ῥατσεβούργῳ (132.) Παριστάνετο δ' ἐνδεδυμένη καὶ φέρουσα μικρὸν παιδίον γυμνὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, βότρυν δὲ σταφυλῆς κρατοῦσα ἐπὶ τῆς χειρὸς. Οἱ Σλάβοι τῆς Δαλματίας ἐλάτρευον τὴν ἀγαθὴν Φριχίαν, θεὰν τῶν Γερμανῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν ταῖς ἀρχαιοτάταις διηγήσεσι τῆς Ἰσλανδίας Φριχία, ἢ ἡ ὠραία, Φρεὰ ἐκαλεῖτο Βαναδὶς, ἢ τῶν Βενέδων, πιθανώτατον νομίζομεν, ὅτι οἱ Γότθοι ἐδανείσθησαν παρὰ τῶν Σλάβων τὴν θεὰν ταύτην, καὶ ὅτι ἡ αὐτὴ ἐκαλεῖτο καὶ Σίβα.

Μεταξὺ τῶν ἀγαλμάτων τῆς Ῥέτρας εὐρίσκοντο καὶ Γερμανικὰ, Πρωσσικὰ, τουτέστι Λατισικὰ, καὶ μάλιστα Ἑλληνικὰ ξόανα. Οἱ Σλάβοι τῆς Βαλτικῆς ἐλά-

τρέουον τὸν Βοδάνην, ἢ Ὀδῖνον τῶν Σκανδιναβῶν, περὶ οὗ εἶχον ἀκούσαντες ἐν τοῖς λαοῖς τῆς Γερμανίας, καθόσον διέμειναν ἐν Δανία, ἦσαν δὲ πρὸ πλείστου χρόνου γείτονες αὐτῶν (133.) Οἱ Βένδοι τοῦ Μεκλεμβούργου διετήρησαν μέχρι τοῦδε ἀγιστείας τινὰς θρησκευτικὰς τοῦ Ὀδῖνου. Πρωσικαὶ δ' ἐπιγραφαί, εὐρεθεῖσαι ἐπὶ τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Περκούνου, θεοῦ τοῦ κεραυνοῦ, καὶ τῶν Παρστούκων, ἢ Βερστούκων (134), ἀποδεικνύουσι ταῦτα ὡς εἰδῶλα τῶν Λατισῶν. Ἄλλ' οἱ Σλάβοι ἐλάτρευον αὐτὰ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ῥέτρας, καθὼς καὶ τὰ Ἑλληνικὰ εἰδῶλα τοῦ Ἐρωτος, τοῦ Ὑμεναίου καὶ τοῦ Φθινοπώρου, ἅπερ εἶχον ἀναμφιβόλως ἀρπάσαντες, ἢ ἀγοράσαντες ἐξ Ἑλλάδος. Πλὴν αὐτῶν τῶν ξένων θεῶν, ἴσταντο ἐκεῖ καὶ τὰ ξόανα τοῦ Τσιλοβόγου (α) Ἰπαβόγου, Ζιβόγου, ἢ Ζεμβόγου (β) καὶ Νεμίζου (135.) Ὁ πρῶτος τούτων, παριστανόμενος ἐν εἶδει γυναικὸς μετὰ σελήνης, ἐσήμαινεν, ὡς φαίνεται, τὸν σεληνιακὸν μῆνα, πρώτην βᾶσιν τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ χρόνου. Τὸ δ' ὄνομα τοῦ δευτέρου ἀποβαίνει ἀκατάληπτον· ἀλλ' ἴσως ἦτο ὁ θεὸς τῆς θήρας· τοῦτο εἰκάζεται τοῦλάχιστον ὡς ἐκ τῶν ἐνδυμάτων. Ὁ τρίτος ἐλατρεύετο ἐν Βοημία, ὡς ἰσχυρὸν πνεῦμα γῆς. Ὁ δὲ Νεμίζας ἦρχε τοῦ ἀέρος καὶ τῶν ἀνέμων, φέρων τὴν μὲν κεφαλὴν ἀκτινοβόλον καὶ πτερυγώδη, ἐπὶ δὲ τοῦ σώματος πτηνὸν ἰπτάμενον.

Οἱ αὐτόπται ἱστορικοὶ τῶν ἐθνικῶν Βένδων διετήρησαν τὰ ὀνόματα καὶ τινῶν ἄλλων εἰδώλων. Ἐν Ἰουλίνω, ἢ Βινγέτη, τὸ περιφημότερον ἐκαλεῖτο Τριγ-

(α) Θεὸς τῶν ἀριθμῶν.

(β) Θεὸς τῆς γῆς.

λάοβ. (α) (136.) Ὁ ἀνδριάς αὐτοῦ ἦτο ξύλινος καὶ γιγαντώδους μεγέθους· ὑπῆρχε δὲ καὶ ἕτερος μικρὸς χρυσοῦς τρικέφαλος, δι' ἐνὸς μόνου κράνουσ κεκαλυμμένος. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ εἰδώλου τούτου. Ὁ δὲ Πριπεκάλας ἐσήμαινε, ὡς φαίνεται, τὴν τρυφήν· διότι οἱ χριστιανοὶ ἱστορικοὶ παραβάλλουσιν αὐτὸν πρὸς τὸν Πρίαπον. Ὑπῆρχε δὲ καὶ τρίτος Γεροβίτ, ἢ Ἰαροβιδ, θεὸς τοῦ πολέμου, ἔχων μὲν ναὸν ἐν Ἀβελβέργῃ καὶ ἐν Βολγάστῃ, πλησίον δ' αὐτοῦ χρυσοῦν ἀσπίδα ἀνηρτημένην ἐκ τοῦ τοίχου. Οἱ κάτοικοι τῆς Βαγρίας (137) ἐσέβοντο ἐξόχως τὸν Πρόβον, θεὸν τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὸν Ποδάγαν, θεὸν τῆς θήρας. Τοῦ πρώτου ναὸς ἦσαν γεράνδρα, περικεκυκλωμένα ὑπὸ δρυφάκτων διθύρων. Ἐν δὲ τῷ ἀπροσίτῳ τούτῳ δάσει καὶ ἐν τῷ ἱερῷ αὐτοῦ κατῴκει ὁ μέγας ἱερεὺς, ἐγίνοντο δημοτελεῖς θυσίαι καὶ ἐδικάζετο ὁ λαὸς, οἱ δὲ ὑπὸ τοῦ θανάτου ἐπαπειλούμενοι εὔρισκον ἀπαραβίαστον ἄσυλον. Ὁ Πρόβος εἰκονίζετο πρεσβύτης ἐν ἱματισμῷ πολυπτύχῳ, φέρων μὲν ἀλύσεις ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατῶν δὲ μάχαιραν ἐν τῇ χειρὶ. Τὸν δὲ δεύτερον, τουτέστι τὸν Ποδάγαν, ἐνόμιζον ὡς θεὸν τῆς θήρας, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν ἱματίων τοῦ διπροσώπου αὐτοῦ εἶδωλου, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς κύλικος τῶν θυσιῶν, εὔρεθείσης μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Ῥέτρας, εἰκονίζετο θηρευτῆς, ἔλαφος καὶ κάπρος, ὁ δὲ θεὸς ἐκράτει ἐν ταῖς χερσὶ θηρίον τι· ἄλλοι δὲ ἐξεικόνιζον αὐτὸν ὡς θεὸν τῶν γαληνιαίων ἡμερῶν, Πογόδαν ὑπὸ τῶν Σέρβων καλούμενον· διότι τὸ ἕτερον τῶν προσώπων, τὸ πρὸς τὰ νῶτα, περιεκυκλοῦτο ὑπὸ ἀκτίνων, αἱ δὲ ἐγχεχαραγῆ.

(α) Θεὸς τρικέφαλος.

μέναι ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος λέξεις δηλοῦσι τὴν γαλήνην τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς εὐδίας (139.) Οἱ Βένδοι τοῦ Μερζερβούργου ἐλάτρευον τὸ εἶδωλον τοῦ Ἐνίλ, προστάτου τῶν ιδιοκτησιῶν· κατὰ τινα δὲ χρόνον τοῦ ἔτους οἱ ποιμένες περιέφερον ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν τὴν συμβολικὴν αὐτοῦ εἰκόνα· ἦτο δ' αὕτη χεὶρ κεκλεισμένη, φέρουσα δακτύλιον καὶ τεθειμένη ἐπὶ μακροῦ δόρατος (140).

Ἄγνοοῦμεν παντάπασι τὴν θρησκείαν τῶν Σλάβων τῆς Ἰλλυρίας· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Μορλάκοι (141) πανηγυρίζουσιν ἔτι καὶ νῦν κατὰ τὰς γαμηλίους εὐωχίας τὸν Δάβορον, Δάμορον, τὴν ἀγαθὴν Φριχίαν, τὸν Ὑάρον καὶ Πῖκον, συμπεραίνομεν μεταπιθανότητος ὅτι οὕτως ὠνομάζοντο οἱ ἐθνικοὶ αὐτῶν θεοί. Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν Πολωνῶν περὶ τοῦ ἀρχαίου τῆς πατρίδος αὐτῶν θρησκευάματος ἀναφερόμενα πηγάζουσι κυρίως ἐκ παραδόσεων καὶ εἰκασιῶν. Λέγουσι δ' ὅτι ἐν Γνέσνη ὑπῆρχεν ὁ ἐξάκουστος τοῦ Νία, τοῦ Πλούτωνος τῶν Σλάβων, ναὸς, πρὸς ὃν ἀνέπεμπον εὐχὰς ὑπὲρ τῆς ἀναπαύσεως τῶν τεθνεώτων. Προσεκύνουν δ' ἔτι τὴν Μαρζάναν, ἢ τὴν Δήμητραν, φέροντες καὶ τὴν δεκάτην τῶν ἐγγείων καρπῶν· τὸν Ἰάσσαν, ἢ Ἴασναν, τὸν Δία τῶν Ῥωμαίων, τὸν Λάδον, ἢ Λιάδον, Ἄρην· τὴν Δζιδζιλίαν, θεὰν τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς τεκνογονίας· τὴν Ζιβονίαν, ἢ Ζιβάναν, Ἄρτεμιν· τὸν Ζίβον, ἢ θεὸν τῆς ζωῆς· τὸν Λέλην καὶ Πολέλην, ἢ τοὺς διδύμους Ἑλληνας, Κάστορα καὶ Πολυδεύκην· τὸν Πογόδαν καὶ Πόχβιστον, θεοὺς τῶν γαληνιαίων ἡμερῶν καὶ τῶν σφοδρῶν ἀνέμων. Ἀκούοντες δὲ οἱ εἰδωλολάτραι οὗτοι (ὡς γράφει ὁ Στρικόφσκης) τὴν βοήν τῆς θυέλλης, ἔκλινον μετ' εὐλαβείας γόνυ.

Πρὸ τῆς τοῦ χριστιανισμοῦ εἰσαγωγῆς ὁ Περου-
νος (142), θεὸς τοῦ κεραυνοῦ, ἐπέιχε τὴν πρώτην
τάξιν μεταξὺ τῶν εἰδώλων τῶν Σλάβων τῆς Ῥωσ-
σίας, ὃν ἐλάτρευον μέχρι τοῦ ἔκτου ἔτι αἰῶνος ὡς
κοσμοκράτορα. Τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ ἴστατο ἐν Κιέβῳ
ἐπὶ λόφου ἔξω τῆς αὐλῆς τοῦ Βλαδιμίρου, ἐν δὲ
Νοβογορόδῳ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Βολχόβου· ἦτο
δὲ ξύλινον, ἀργυροκέφαλον καὶ χρυσομύστακον. Ὁ αὐ-
τὸς ἱστορικὸς μνημονεύει ἔτι τῶν εἰδώλων τοῦ Χόρ-
σου, Δαζεβόγου, Στριβόγου, Σαμαργλοῦ καὶ
Μοκόσου, μὴ ὀρίζων ὁμῶς, μήτε τὰ προσόντα, μή-
τε τὰ ἀποδιδόμενα πρὸς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν εἰ-
δωλολατρῶν κατηγορήματα. Ἐν δὲ τῇ συνθήκῃ τοῦ
Ἰλέγου μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀναφέρεται ἐπίσης καὶ ὁ
Βολόσσοσ, οὗ τὸ ὄνομα, ὡς καὶ τὸ τοῦ Περούνου,
ἐπεκαλοῦντο οἱ Ῥῶσσοι ἐν ταῖς ὀρκωμοσίαις, σεβό-
μενοι διαφερόντως αὐτὸν ὡς προστάτην τῶν κτηνῶν,
ἐξ ὧν συγίστατο ὁ κύριος τοῦ λαοῦ τούτου πλοῦτος.
Τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Νέστορος περὶ τῆς τῶν Σλάβων
Θρησκείας προστίθεμεν καὶ νεωτέρας τινὰς παραδόσεις,
δημοσιευθείσας ἐν τῇ Συνόψει τοῦ Κιέβου· διότι, ἂν καὶ
ὑπάρχωσιν ἀπίθανοι, ὡς πηγάζουσαι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ
χρονογράφων Πολωνῶν, ὀλιγῶρων μὲν τῆς ἱστορικῆς ἀ-
κριθείας, συμφωνούντων δὲ πρὸς τὰ ἀρχαῖα τοῦ Ῥωσσοικοῦ
λαοῦ ἔθιμα, φαίνονται τοῦλάχισον ἄξια προσοχῆς τινος.

Ὁ θεὸς τῆς Εὐθυμίας, τοῦ Ἐρωτος, τῆς Ὁμο-
νοίας καὶ παντὸς εἶδους εὐδαιμονίας, ἐκαλεῖτο Ῥωσ-
σιστί Λάδος, οἱ δὲ συνδεόμενοι διὰ τῶν νόμων τοῦ
Ἰμεναίου προσέφερον αὐτῷ θυσίας καὶ ἔψαλλον χαρ-
μοσύνως τὸ ὄνομα αὐτοῦ, σωζόμενον ἔτι καὶ σήμε-
ρον ἐν ἀρχαίαις ἐπιφθαις. Ὁ Στρικόφσκης ἰσχυρίζε-

ται, ὅτι ὁ Θεὸς οὗτος ἦτο Λατισὸς (143). Ἐν Λιθουανία δὲ καὶ Σαμογετία ὁ λαὸς ἐπανηγύριζε πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἑορτὰς, διαρκούσας ἀπὸ τῆς 25 Μαΐου μέχρι τῆς 25 Μαΐου μέχρι τῆς 25 Ἰουνίου· οἱ πατέρες καὶ οἱ σύζυγοι διήνουν τὰς ἑορτὰς αὐτὰς ἐν ξενοδοχείοις, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες κατὰ τὰς ὁδοὺς καὶ τοὺς λειμῶνας· κρατούμεναι δὲ διὰ τῶν χειρῶν καὶ ὀρχούμεναι ἤδον Λάδο, Λάδο, διδὶς Λάδο, μέγιστε Λάδο. Ἡ συνήθεια αὕτη ἐπικρατεῖ καὶ νῦν ἐν ταῖς κώμαις ἡμῶν, ὅπου αἱ νεάνιδες συνερχόμεναι κατὰ τὸ ἔαρ διασκεδάζουσι καὶ ἄδουσι χορεύουσαι κυκλοτερεῶς λάδα, δίδι, λάδα. Εἶπομεν ἤδη, ὅτι οἱ Σλάβοι, αὐξάνοντες εὐχαρίστως τὴν πληθὺν τῶν θεῶν, παρεδέχοντο καὶ ἄλλοδαπούς. Οἱ εἰδωλολάτραι Ῥῶσσοι, κατὰ τὸν ἐκ Βρέμης Ἀδάμ, ἀπήρχοντο εἰς Κουρλανδίαν καὶ Σαμογετίαν χάριν προσκυνήσεως τῶν αὐτόθι εἰδώλων. Ἐπομένως, εἰ οὐχὶ πᾶσαι αἱ Σλαβικαὶ φυλαὶ τῆς Ῥωσσίας, τινὲς τοῦλάχιστον, καὶ πιθανῶς οἱ Κρίβιτσοι, εἶχον τοὺς αὐτοὺς θεοὺς μετὰ τῶν Λατισῶν, διότι αὐτὸ τὸ ἄνομα ἀποδεικνύει ὅτι ἀνεγνώριζον ὡς ἀρχηγὸν τῆς θρησκείας αὐτῶν τὸν Κριβέ, ἀρχιερέα τῶν Λατισῶν. Ἄλλως τε ὁ Λάδος ἦτο ἴσως ἀρχαία τις τῶν Σλάβων θεότης, διότι οἱ καθ' ἡμᾶς Μολδαβοὶ καὶ Βλάχοι ἐπαναλαμβάνουσι τὸ ὄνομα Λάδα ἐν πολλαῖς τῶν δεισιδαιμόνων τελετῶν (144).

Αἱ θυσίαι πρὸς τὸν Κουπάλον, Θεὸν τῶν ἐγγείων καρπῶν, ἐτελοῦντο πρὸ τοῦ θερισμοῦ. Τὴν 23 Ἰουνίου, ἡμέραν τῆς Ἁγίας Ἀγριππίνης, καλουμένην ἐνεκα τοῦτου Κουπάλνιτσαν, ἀνθοστεφεῖς οἱ νέοι ἤναπτον μεγάλην πυρὰν, συνερχόμενοι δὲ περὶ αὐτὴν ἤδον καὶ ἐχόρευον τὸν Κουπάλον. Λείψανα τῆς εἰδωλολατρείας ταύτῃ

της σώζονται ἔτι ἔν τισι Ῥωσσικαῖς χώραις, ὅπου αἱ νυκτεριναὶ παιδιαὶ καὶ ὀρχήσεις τῶν χωρικῶν κύκλω πυρᾶς τελοῦνται ἐπὶ σκοπῶ πάντῃ ἀθῶν πρὸς τιμὴν τοῦ ἐθνικοῦ εἰδώλου (145). Τῇ 23 Ἰουνίου, πολλοὶ τῶν χωρικῶν τοῦ νομοῦ τοῦ Ἀρχαγγέλου θερμαίνουσι τὰ λουτρά, ὑποστρωννύντες δὲ δριμύ βατράχιον (*gamunculus acris*) ἀπέρχονται κολυμβήσοντες ἐν τῷ ποταμῷ. Τὴν παραμονὴν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου, ἢ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς, οἱ Σέρβοι πλέκοντες Ἰωαννεῖους στεφάνους ἀναρτῶσιν ἐκ τῆς στέγης τῶν οἰκιῶν, ἢ τῶν σταύλων, πρὸς ἀποσόβησιν τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.

Τῇ 24 Δεκεμβρίου οἱ Ῥῶσσοι εἰδωλολάτραι ἐπανηγύριζον τὴν ἑορτὴν τοῦ Κολιαδᾶ, θεοῦ τῆς εἰρήνης καὶ τῶν πανηγύρεων. Οὕτω δὲ καὶ ἐφ' ἡμῶν κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως τὰ τέκνα τῶν γεωργῶν, συνερχόμενα ὑπὸ τὰς θυρίδας τῶν πλουσίων χωρικῶν, κολιαδῶσι, τουτέστιν ἐξυμνοῦσι δι' ἁσμάτων τὸν οἰκοδεσπότην, ἐπαναλαμβάνουσι τὸ ὄνομα τοῦ Κολιαδᾶ καὶ αἰτοῦσι χρήματα (146.) Αἱ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως παιδιαὶ καὶ αἱ τότε γινόμεναι μαντεῖαι φαίνονται λείψανα τῆς ἐθνικῆς ταύτης ἑορτῆς.

Καὶ ἐν ταῖς δεισιδαίμοσι δὲ παραδόσεσι τοῦ Ῥωσσικοῦ λαοῦ ἀνακαλύπτονται ὡσαύτως ἵχνη τῆς ἀρχαίας θεολατρίας τῶν Σλάβων· διότι εἰσέτι ὁ χυδαῖος λαὸς λαλεῖ περὶ Λεσίων (α), ὁμοίων κατὰ τὸ σχῆμα πρὸς τοὺς Σατύρους, κατοικούντων τὰ σκιερὰ δάση, καὶ ἐνίστε μὲν ὑψηλῶν ὡς τὰ δένδρα, ἐνίστε δὲ μικρῶν ὡς τὸ χόρτον· οὗτοι δ' ἐκπλήττουσι τοὺς ὁδοιπόρους, περικυκλοῦντες αὐτοὺς καὶ ἀποπλανῶντες τῆς εὐθείας ὁδοῦ.

(α) Λεσίι, κάτοικος δάτους ἐκ τῆς λέξεως λῆς, δάτος.

ἔπειτα περὶ τῶν Ῥουσσάλκων, ἢ δρυάδων νυμφῶν, αἵτινες διατρέχουσι διὰ μέσου τῶν δασῶν, ἔχουσαι τὴν κόμην ἐξηπλωμένην, κυρίως δὲ πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς· περὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ καχοποιῶν δομοβοίῶν (ἔφεστῶν δαιμόνων), περὶ τῶν νυκτερινῶν κιχιμόρων κλπ.

Οὕτω τὸ ἀγροϊκὸν πνεῦμα τῶν ἀμαθῶν ἀνθρώπων, πλανώμενον ἐν τῇ ἀπάτῃ καὶ τῷ σκότει τῆς εἰδωλολατρείας, χαλκεύει θεοὺς κατὰ πᾶν βῆμα πρὸς ἐξήγησιν τῶν ἐλαχίστων τῆς φύσεως ἔργων, διὰ δὲ τῆς προσδοκίας ὑπερφουῶς τινος ἀρωγῆς καθησυχάζει τὴν ἀνθρώπινον καρδίαν ὡς πρὸς τὸ ἄδηλον μέλλον. Οἱ Σλάβοι, ὡς παράδειγμα τῆς δυνάμεως καὶ φοβερότητος τῶν θεῶν, παρίστανον αὐτοὺς γιγαντώδεις, πολυκεφάλους καὶ τερατομόρφους. Οἱ δὲ Ἕλληνες φιλοτεχνοῦντες ἀγλαόμορφα καὶ κομψὰ τὰ ἀγάλματα, ἐπεθύμουν ὡς φαίνεται, ἵνα καταστήσωσι τοὺς θεοὺς αὐτῶν ἀγαπητοὺς, ὡς οἱ Σλάβοι φοβεροὺς. Καὶ οἱ μὲν ἐλάτρευον τὰς χάριτας καὶ τὸ κάλλος, οἱ δὲ μόνον τὴν δύναμιν· μὴ ἀρχούμενοι δὲ τῇ ἀποτροπαίῳ δυσειδία τῶν εἰδώλων, περιεκύκλουν ἔτι αὐτὰ διὰ στυγερῶν εἰκόνων ἰοβόλων ζῶων· οἶον, ὄφρων, βατράχων, σαύρων κλπ. (147.) Ἐκτὸς τῶν εἰδώλων οἱ Σλάβοι τῆς Γερμανίας, ὡς οἱ τοῦ Ἰστρου, ἐλάτρευον ἔτι τοὺς ποταμοὺς, τὰς λίμνας, τὰς κρήνας καὶ τὰ δάση (148), προσέφερον δὲ θυσίας καὶ τοῖς ἀοράτοις αὐτῶν δαίμοσιν, οἵτινες, κατὰ τὴν γνώμην τῶν δεισιδαιμόνων, ἐλάλουν ἐνίοτε πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐμφανιζόμενοι κατὰ σπουδαίας τινὰς περιστάσεις. Οὕτως, ὅτε ὁ Σλαβικὸς λαὸς ἠπειλεῖτο ὑπὸ μεγάλων κινδύνων, ὁ δαίμων τῆς λίμνης Ῥέτρας προσήρχετο ταῖς ὄχθαις ἐν

εἶδει κάπρου, ἐκπέμπων φρικώδεις γρυλλισμούς καὶ ἐβυθίζετο ἐν τοῖς ὕδασι (149.) Γινώσκομεν δὲ, ὅτι οἱ Σλάβοι τῆς Ῥωσσίας ἀπένεμον ιδιότητάς τινας θαυμαστάς καὶ ταῖς λίμναις καὶ τοῖς ποταμοῖς, ὡς θείαις καὶ ἱεραῖς δυνάμεσιν. Ἀλγοῦντες τοὺς ὀφθαλμούς, ἐνίπτοντο διὰ τοῦ ὕδατος πηγῶν τινῶν, ἃς ἐδόξαζον ἐχούσας τὴν δύναμιν τοῦ θεραπεύειν τὰ τοιαῦτα πάθη, ἔρριπτον δ' ἐν αὐταῖς ἀργυρᾶ νομίσματα. Ἡ κοινή συνήθεια τοῦ πλύνειν, ἢ ἐπιχέειν ὕδωρ τῷ μὴ παρευρεθέντι ἐν τῷ ναῶ κατὰ τὸν ὄρθρον τοῦ Πάσχα, ὡς ἐκκαθαρισμός τις ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, προέρχεται ἴσως ἐξ ἀναλόγου τινος ἐθνικῆς δεισιδαιμονίας. Παρὰ πολλοῖς Σλαβικοῖς λαοῖς ὑπῆρχον ἄλση ἱερά, ὅπου οὐδέποτε ὁ τοῦ πελέκεως δοῦπος ἠκούσθη, οὐδ' οἱ ἀσπυδύοτατοι πολέμιοι διεπληκτίζοντο. Τοιοῦτο ἱερόν δάσος ἦτο τὸ τῆς πόλεως Ῥέτρας. Οἱ κάτοικοι τοῦ Στετίνου ἐλάτρευον δρῦν τινα καὶ ποντικὴν καρύαν, παρ' ἧ παρεκάθητο πάντοτε ἱερεὺς, οἱ δὲ τοῦ Ἰουλίνου ἐσέβοντο θεὸν, κατοικοῦντα ἐν τινὶ κολοβῷ δένδρῳ (150), περὶ ὃ συνερχόμενοι κατὰ τὸ ἔαρ ἐχόρευον. Οἱ Σλάβοι τῆς Ῥωσσίας ἰκέτευον ἐπίσης καὶ ἄλλα δένδρα, μάλιστα δὲ τὰ φέροντα κοιλότητας, κοσμοῦντες τοὺς κλάδους διὰ χειρομάκτρων. Κωνσταντῖνος δὲ ὁ Πορφυρογέννητος (α) ἀναφέρει ὅτι, μεταβαίνοντες εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐνδιέτριβον ἐν τῇ νήσῳ τῇ ἐπιλεγομένῃ τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου, « ἐν ἧ νήσῳ καὶ τὰς θυσίας αὐτῶν ἐπιτελοῦσι » διὰ τὸ ἐκεῖσε ἴστασθαι παμμεγέθη δρῦν, καὶ θύουσι » πετεινοὺς ζῶντας, πηγνύουσι δὲ καὶ σαγίττας γύρωθεν, ἄλλοι δὲ καὶ ψωμῖα καὶ κρέατα, καὶ ἐξ ὧν ἔχει

(α) Πρὸς Ῥωμανόν, Κεφ. Θ'.

» ἕκαστος, ὡς τὸ ἔθος αὐτῶν ἐπικρατεῖ· ρίπτουσι δὲ
 » καὶ σκαφία περὶ τῶν πετεινῶν, εἴτε καὶ φαγεῖν, εἴτε
 » καὶ σφάζαι αὐτούς, εἴτε καὶ ζῶντας ἐάσειν» (151).
 Ἡ ἑορτὴ τοῦ Σεμικ καὶ ἡ συνήθεια τοῦ λαοῦ τοῦ πλέε-
 κειν στεφάνους κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐν τοῖς δάσεσιν
 εἰσιν ἐπίσης ἀρχαίας τινος δεισιδαιμονίας λείψανα. Ταύ-
 τῆς δὲ αἰ τελεταὶ ἐτηροῦντο ἔτι ἐν Βοημία καὶ μετὰ τὴν
 εἰσαγωγὴν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ὥστε κατὰ τὸ
 1093 ὁ δούξ Βριατσισλάβος ἀπεφάσισεν ἵνα πυρπο-
 λήσῃ πάντα τὰ ὑποτιθέμενα ἱερά ἄλση τοῦ λαοῦ
 (152).

Οἱ Σλάβοι ἐλάτρευον ὡσαύτως τὰς στρατιωτικὰς ση-
 μαίας, νομίζοντες αὐτὰς ἐν πολέμῳ ἱερωτέρας πάντων
 τῶν εἰδώλων. Ἡ σημαία τῶν Βένδων τῆς Βαλτικῆς
 ἦτο ὑπερμεγέθης καὶ ποικιλόχρους, ἀπετίθετο δὲ συνή-
 θως ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σβιατοβιδ καὶ ἐτιμᾶτο ὡς ἰσχυρὰ
 θεότης, παρέχουσα τοῖς παρακολουθοῦσι πολεμισταῖς
 οὐ μόνον τὸ δικαίωμα τοῦ ἀθετεῖν τοὺς νόμους, ἀλλὰ
 καὶ τοῦ περιυβρίζειν τὰ εἰδῶλα. Ἐκὰθ δ' αὕτη ὑπὸ Βολ-
 δεμάρου, βασιλέως τῆς Δανίας, κατὰ τὴν τῆς πόλεως
 Ἀρκονίας ἄλωσιν. Μεταξὺ τῶν περιέργων μνημείων
 τῆς Ῥέτρας εὐρέθη ὡσαύτως ἱεράτις σημαία· ἦτο δὲ
 δράκων χαλκοῦς, φέρων κεφαλὰς γυναικῶν καὶ χεῖρας
 ἐνόπλους. Μνημονεύονται προσέτι ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ
 Διτμάρου δύο Σλαβικαὶ σημαῖαι, νομιζόμεναι ὡσαύτως
 ὡς θεαὶ (153). Ἡ λατρεία αὕτη εἰσήχθη ἀναμφιβόλως
 ὑπὸ πολυμηχάνων στρατηγῶν, οἵτινες διὰ τῶν ἱερῶν
 τούτων σημαιῶν ἐξῆπτον τὴν ἀνδρίαν τῶν στρατιωτῶν,
 κατέστελλον δ' ἐνίοτε τὴν ἀπίθειαν.

Οἱ ἀρχαῖοι τῆς Γερμανίας Σλάβοι οὐδένα ναὸν εἶ-
 χον ἔτι· προσέφερον δὲ τὰς θυσίας τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ

ἐπὶ πετρῶν, ἃς περιεχύκλουν δι' ἄλλων, τεθειμένων κατὰ
 τινα ἀπόστασιν τοιουτοτρόπως, ὥστε ἐσχημάτιζον εἰ-
 δός τι ἱεροῦ τεμένου (154). Οἱ ἱερεῖς, ὅπως κάλλιον
 ἐκφράσωσι τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ὑψίστου, ἤρξαντο ἐγείρον-
 τες ὡς βωμὸν πέτρας ὀργυιῶν τινων ὕψους· τὰ δὲ
 τοιαῦτα μνημεῖα ἦσαν σχεδὸν ὡς μεγάλοι βράχοι· ἐ-
 πειδὴ δὲ διέμενον ἄθικτα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, ὁ λαὸς
 ἐθεώρει τούτους ὡς ἔργον θείας χειρός. Ἄλλ' ἀποροῦ-
 μεν πῶς οἱ Σλάβοι, μὴ γινώσκοντες τὴν τέχνην τῆς
 μηχανικῆς, ἐκίνησαν τοιούτους ὑπερμεγέθεις ὄγκους
 (155). Κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τῶν μεγαλοπρεπῶν τούτων
 βωμῶν καὶ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ ἐτέλουν οἱ ἱερεῖς τὰς
 θρησκευτικὰς τελετάς· κατόπιν ὅμως πρὸς κατάπληξιν
 τῆς φαντασίας τῶν εὐπίστων ἀνθρώπων ἐπενόησαν
 κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Δρουιδῶν, ἵνα εἰσδύσωσιν εἰς
 ἱερὰ καὶ κατάσκια ἄλση ἀνεγείροντες αὐτόθι βωμούς.
 Διαδοθείσης δὲ τῆς εἰδωλολατρείας, πρὸς προφύλαξιν
 ἀπὸ τῆς χιόνος τῶν βραχῶν, ἐτίθεντο τὰ εἰδῶλα ὑπὸ
 στέγην· τὸ στοιχειῶδες τοῦτο οἰκοδόμημα ὑπῆρξεν ὁ
 πρῶτος ναός. Ἐπειτα ὁ ζῆλος πρὸς κατασκευὴν ἀξιο-
 πρεπεστέρων τῆς θεότητος ἐνδιαιτημάτων ἀπῆται με-
 γαλοπρέπειάν τινα· ἀλλ' οἱ Σλάβοι, μὴ δυνάμενοι ἵνα
 μιμηθῶσι τοὺς Ἕλληνας καὶ Ῥωμαίους κατὰ τὸ ὑ-
 περήφανον ὕψος τῶν κτιρίων, ἐσπούδαζον ἵν' ἀναπλη-
 ρώσωσιν αὐτὰ διὰ τῆς γλυπτικῆς, τοῦ ποικίλου χρω-
 ματισμοῦ καὶ τῆς πολυτελείας τῶν κοσμημάτων. Οἱ
 σύγχρονοι ἱστορικοὶ διέγραψαν τοὺς ναοὺς τούτους
 περιέργως καὶ λεπτομερῶς. Ὁ βιογράφος τοῦ Ἀ-
 γίου Ὁθωνος ἀναφέρει περὶ τοῦ ἐν Στετίνῳ (156).
 « Ὑπῆρχον τέσσαρες ναοὶ, ἐξ ὧν ὁ περιφημότατος
 « ἐξεῖχε τῶν ἄλλων κατὰ τὴν τέχνην· διότι ἐκοσμεῖτο

» ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς δι' ἀναγλύφων, παρι-
 » στανόντων ἀνθρώπους, πτηνὰ καὶ ζῶα τοσοῦτον
 » ἀκριβῶς, ὥστε ἐφαίνοντο ἔμψυχα· καὶ αὐτὰ δὲ τὰ
 » χρώματα τοῦ ἐξωτάτου περιβόλου τοῦ ναοῦ, μὴ φθει-
 » ρόμενα ὑπὸ τῆς βροχῆς, διετηροῦντο ἀνεξίτηλα καὶ
 » λαμπρά. Κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθιμον τῶν προγόνων οἱ
 » κάτοικοι τοῦ Στετίνου ἀπετίθουν ἐν τῷ ναῷ τὴν δεκά-
 » την τῶν λαφύρων καὶ τὰ ὄπλα τῶν ἠττηθέντων πο-
 » λεμίων. Ἐφύλαττον δ' ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ καὶ ἀργυ-
 » ρᾶς, ἢ χρυσᾶς φιάλας, ἐξ ὧν οἱ περιφανέστατοι τῶν
 » πολιτῶν ἐπίνον ἐσθίοντες κατὰ τὰς ἐπισήμους τε-
 » λετάς· ὡσαύτως δὲ καὶ κέρατα βουβάλων περίχρυσα
 » ἐχρησίμευον ὡς ποτήρια καὶ σάλπιγγες. Ἦτο δὲ
 » ἀξιοθαύμαστος ἢ τε τέχνη καὶ ἢ πολυτέλεια τῶν
 » μαχαιρῶν καὶ ἄλλων πολυτίμων πραγμάτων, ἐν τῷ
 » ναῷ τούτῳ φυλαττομένων. Ἐν δὲ τοῖς ἑτέροις τρισὶ
 » ναοῖς (γοντίναις), ἦττον τούτου ὠραίοις καὶ πε-
 » ριωνύμοις, ἐφαίνοντο ἐδώλια ἀμφιθεατρικῶς διατε-
 » θειμένα καὶ τράπεζαι ὑπὲρ τῶν συνελεύσεων τοῦ
 » λαοῦ· διότι ἦσαν ὠρισμένα ἡμέραι καὶ ὥραι, καθ'
 » ἃς οἱ Σλάβοι συνεξεκλησίαζον ἐν τοῖς ναοῖς τούτοις εὐ-
 » θυμίας χάριν, ἢ ὅπως ἐνασχοληθῶσι συγχρόνως περὶ
 » μεγάλων πραγμάτων τῆς πατρίδος. » Ὁ ναὸς τῆς
 » Ἀρχονίας, εἰ καὶ ξύλινος, ἦτο τεχνικώτατα κατηγλαῖ-
 » σμένος διὰ γλυφῶν καὶ γραφῶν· εἶχε δὲ μίαν μόνον
 » θύραν κατὰ τὸν περιβόλον. Ὁ σηκὸς αὐτοῦ διεχωρί-
 » ζετο ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς αὐλῆς διὰ ταπήτων πορφυ-
 » ρῶν ἀνηρτημένων μεταξὺ τεσσάρων στηλῶν, ὥστε αἱ
 » δύο αὐλαὶ ἦσαν ὁμόστεγοι (157.) Τὸ εἶδωλον ἴστατο
 » ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὃ δὲ ἵππος αὐτοῦ ἐν ἰδιαιτέρῳ κα-
 » ταγωγίῳ, ὅπου ἀπεταμιεύοντο τὰ χρήματα τοῦ ναοῦ

καὶ ἐφυλάσσοντο πάντα τὰ τιμαλφῆ σκεύη. Ὁ ναὸς τῆς Ῥέτρας ἦτο ἐπίσης ξύλινος καὶ περιλάλητος διὰ τὰς ἐγγεγλυμμένας ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων εἰκόνας θεῶν τε καὶ θεαινῶν. Τὰ εἰδῶλα, φέροντα κράνος καὶ θώρακας, ἔκειντο ἐντὸς τοῦ οἰκοδομήματος, ὅπου ἐν καιρῷ εἰρήνης διετηροῦντο ὡσαύτως καὶ αἱ σημαῖαι (158). Περιεστοιχίζετο δ' ὁ τόπος οὗτος ὑπὸ πυκνοῦ δάσους, διὰ δὲ τῆς κατασκευασθείσης διόδου ἐφαίνετο τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἐκπληκτικὸν θέαμα τῆς θαλάσσης. Σημειωτέον ὡσαύτως, ὅτι οἱ Σλάβοι τῆς Βαλτικῆς ἠύλαβοῦντο ἐν γένει μεγάλως τοὺς ναοὺς, ὥστε καὶ ἐπὶ ξένης ἐφοβοῦντο μὴ βεβηλώσωσιν αὐτούς. Οὐδ' ἄλλως γινώσκομεν τοὺς ναοὺς τῶν Σλάβων τῆς Ῥωσσίας, διότι ὁ Νέστωρ ἀναφέρει μόνον περὶ τῶν εἰδώλων καὶ τῶν βωμῶν αὐτῶν. Ἐν τούτοις διὰ τὴν εὐκολίαν τοῦ θυσιάζειν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τὸ πρὸς τὰς εἰδῶλα σέβας ἐπενοήθη ὁ περιτειχισμὸς καὶ ὁ στεγασμὸς, προφυλάττων κατὰ τοὺς βορείους τόπους, ὡς ψυχροὺς ἐν γένει καὶ δυσχειμέρους. Οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ, ὅτι ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Κιέβου καὶ ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Βολχόβου, ὅπου ἴστατο ὁ Περοῦνος, ὑπῆρχον ναοὶ, μικροὶ μὲν καὶ ταπεινοὶ, ἀνάλογοι δὲ πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀπλότητα τῶν ἠθῶν καὶ ὀλίγας ἀρχιτεκτονικὰς γνώσεις τῶν Σλάβων.

Σιωπᾷ ὁ Νέστωρ ὡσαύτως τὰ περὶ τῶν ἱερέων. Ἄλλὰ πᾶσα δημώδης θρησκεία ἔχει τελετάς· τούτων δὲ τὴν ἱεροπραξίαν ἐμπιστεύονται λογάδες τινὲς τιμώμενοι ἔνεκα τῆς ἀληθοῦς, ἢ ὑποτιθεμένης αὐτῶν ἀρετῆς καὶ σοφίας. Τούλάχιστον πάντες οἱ ἄλλοι Σλάβοι εἶχον ἱερεῖς, τηρητὰς τῆς θρησκείας, μεσίτας δὲ μεταξὺ τῆς ἀνθρωπίνου συνειδήσεως καὶ τῶν θεῶν. Παρ' αὐτοῖς οὐ

μόνον πᾶς ναός, ἀλλ' ἔτι πᾶν δένδρον ἱερόν, πᾶσα πηγή, ὡς ἀντικείμενον τῆς κοινῆς λατρείας, εἶχε φύλακας ἰδιαιτέρους, κατοικοῦντας πλησιέστατα ἐν μικραῖς καλύβαις καὶ τρεφομένους ἐκ τῶν πρὸς τὴν θεότητα θυσιαζομένων ἱερείων. Οἱ τοιοῦτοι δὲ τιμώμενοι ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἦσαν κατ' ἐξαιρετικὸν δικαίωμα μακροπώγωνες, ἐκάθηντο κατὰ τὰς θυσίας καὶ μόνοι εἰσεχώρουν εἰς τὸ θυσιαστήριον. Πᾶς δὲ πολεμιστῆς, ἐπανερχόμενος τροπαιοῦχος ἐκ τινος ἐκστρατείας, ἀνατιθείς τοῖς εἰδώλοις τὴν αἰσίαν ἐκβασιν τοῦ πολέμου, πρὸς ἀπόδειξιν εὐγνωμοσύνης, συνεμερίζετο τὴν λείαν μετὰ τῶν ἱερέων. Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ λαοῦ ἀναμφιβόλως ὑπέθαλπον τὸ σέβας τοῦτο πρὸς τοὺς ἱερεῖς, ὡς χαλιναγωγοῦντας ἐν ὀνόματι τῶν Θεῶν τὴν αὐτογνωμοσύνην τῶν ἀγρίων ἀνθρώπων, μόλις ἤδη πολιτιζομένων, μηκέτι δὲ τεταπεινωμένων ὑπὸ τῆς ἐνεργείας διαρκοῦς τινος, ἢ βετθαίας ἀρχῆς. Ἄλλ' ὁμως τινὲς τῶν ἱερέων, λαβόντες διὰ τῆς πανουργίας μᾶλλον, ἢ διὰ τῆς ἐξόχου φήμης τοῦ ναοῦ αὐτῶν τὴν δύναμιν, κατεχρῶντο ταύτης καὶ ἐσφετερίζοντο τὰ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Οὕτως ὁ ἀρχιερεὺς τῆς Ρουγίας τιμώμενος μᾶλλον καὶ τοῦ βασιλέως αὐτοῦ, ἤρχε πολλῶν Σλαβικῶν φυλῶν, αἵτινες οὔτε εἰρήνην, οὔτε πόλεμον συνωμολόγουν ἄνευ τῆς συναινέσεως αὐτοῦ. Ἐφορολόγει δὲ αὐτὸς καὶ τοὺς πολίτας καὶ τοὺς ξένους ἐμπόρους, διατηρῶν στρατὸν ἐκ τριακοσίων ἰππέων, οὓς ἐπέμπε πρὸς διαρπαγὴν, ὅπως αὐξήσῃ τοὺς θησαυροὺς τοῦ ναοῦ, ἀνήκοντας μᾶλλον αὐτῷ, ἢ τῷ εἰδώλῳ. Διεκρίνετο δ' ὁ ἀρχιερεὺς οὗτος τῶν λοιπῶν πολιτῶν διὰ τῆς μακρᾶς κόμης, τοῦ πώγωνος καὶ τῶν ἐνδυμάτων.

Ἐν ὀνόματι τοῦ λαοῦ οἱ ἱερεῖς ἐθυσιάζον καὶ προέ-

λεγον τὸ μέλλον. Καὶ πρότερον μὲν οἱ Σλάβοι ἔθυσον πρὸς τιμὴν τοῦ ἀοράτου θεοῦ βόας, ἢ ἄλλα ζῶα· ὕστερον δὲ, τυφλούμενοι ὑπὸ δεισιδαίμονος εἰδωλολατρείας, κατέβρεχον τὰ θυσιαστήρια καὶ τῷ αἵματι τῶν χριστιανῶν, ἐκλεγομένων διὰ κλήρου ἐξ ἐκείνων, οὓς ἐζώγρησαν, ἢ ἠγόρασαν παρὰ πειρατῶν (159.) Οἱ ἱερεῖς ἐπίστευον, ὅτι τὸ αἷμα τῶν χριστιανῶν ἦτο θυσία εὐπρόσδεκτος τῷ εἰδώλῳ· ὡς ἐπίμετρον δὲ τῆς στυγεραῆς ταύτης πράξεως καὶ ἔπινον μάλιστα αὐτὸ, φανταζόμενοι ὅτι ἐπληροῦντο προφητικῆς χάριτος ὑπὸ τοῦ φρικώδους τούτου πόματος. Ἐν Ῥωσσίᾳ, ἐπὶ Βλαδιμίρου τοῦλάχιστον, ἐσφαγιάζοντο ἐπίσης καὶ ἄνθρωποι, οἱ δὲ τῆς Βαλτικῆς Σλάβοι προσέφερον τοῖς ξοάνοις αὐτῶν τὰς κεφαλὰς τῶν φονευθέντων πολεμίων, ἰδιαιτέρως δ' ἐκείνων, οἳ τινες ὑπῆρξαν τῶν ἄλλων ἐπιφοβώτατοι (160). Οἱ ἱερεῖς ἀνήγγελλον τὸ μέλλον διὰ τῶν ἵππων· ὑπῆρχε δέ τις τούτων λευκὸς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀρκονίας, καὶ οἱ δεισιδαίμονες ἐπίστευον, ὅτι καθ' ἑκάστην νύκτα ὁ Σβιατοβιδῆς ἔτρεχεν ἐπ' αὐτοῦ. Κατὰ σπουδαίαν τινὰ ἐπιχείρησιν ἠνάγκαζον αὐτὸν ἵνα διέλθῃ ἐπὶ λογχῶν· ἐὰν δ' ὑψοῦτο ὁ δεξιὸς ποῦς τοῦ ζώου, τοῦτο ἦτο σημεῖον βέβαιον, ὅτι ἡ ἐκστρατεία ἔσεται εὐτυχῆς, ὁ δὲ λαὸς ὑπερπλησθήσεται δόξης καὶ πλούτου. Ὁ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Στετίνου ἵππος, ἐμπεπιστευμένος ἐνὶ τῶν τεσσάρων ἡμερῶν ἱερέων, ἦτο ὅλως μέλας· προεμήνυε δὲ αἰσίαν ἔκβασιν, ἐὰν μὴ ἐπάτουν οἱ πόδες αὐτοῦ ἐπάνω τῶν λογχῶν. Οἱ οἰωνοσκόποι τῆς Ῥέτρας, καθήμενοι κατὰ γῆς ἐψιθύριζον λέξεις τινάς, εἶτα δὲ σκάπτοντες τὸν τόπον, ἐφ' οὗ ἐκάθηντο, προέλεγον τὸ μέλλον κατὰ τὰ ἀντικείμενα, ὅσα ἐκεῖ εὔρισκον. Οἱ ἱερεῖς τῆς Ἀρκονίας καὶ τοῦ Στετίνου ἔρριπτον ἐπὶ γῆς τρία μικρὰ σανίδια,

λευκά μὲν ἀφ' ἑνός, μέλανα δ' ἀφ' ἑτέρου· ἐὰν δέ, πιπτόντων αὐτῶν, τὸ λευκὸν χρῶμα ἐφαίνετο ἄνωθεν, ὑπισχνούντο εὐνοϊκὰ συμβάντα, ἐὰν δὲ τὸ μέλαν, ἦτο οἰωνὸς δυστυχημάτων. Αἱ γυναῖκες μάλιστα τῆς Ῥουγίας διεθρυλλοῦντο ὡς ἐπιτηδειόταται μάγισσαι. Καθήμεναι παρὰ τὴν πυρὰν ἐχάραττον τυχαίως πολλὰς γραμμὰς ἐπὶ τῆς σποδοῦ, καὶ ἐὰν ὁ ἀριθμὸς τῶν γραμμῶν τούτων ἦτο ἄρτιος, ἐσήμαινεν ἐπιτυχίαν (161). Οἱ Σλάβοι εἰδωλολάτραι, ἀγαπῶντες περιπαθῶς τὰς δημοσίας πομπὰς, εἶχον κατ' ἔτος παντοίας ἐορτὰς, ὧν ἡ πρωτίστη συνέπιπτε μετὰ τὸν θερισμὸν, ἐτελεῖτο δὲ ἐν Ἀρκονίᾳ ὡς ἐφεξῆς. Τὴν προτερσίαν τῆς ἐορτῆς ὁ ἀρχιερεὺς ἐκαθάριζε τὸ θυσιαστήριον, ἀπρόσιτον πρὸς πάντα ἄλλον· κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἐορτὴν λαμβάνων ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Σβιατοβιδῆ κέρας περυσينوῦ οἴνου, ἔβλεπεν ἐὰν ἦτο πλήρες· τούτου γενομένου, ἀνήγγελλε ποία ἔσεται ἡ μέλλουσα συγκομιδὴ. Πιῶν δὲ τὸν οἶνον καὶ πληρώσας ἐκ νέου τὸ ἀγγεῖον ἐνεχείριζε τῷ Σβιατοβιδῆ· κατόπιν δὲ προσέφερε καὶ μελιτοῦτταν ἀνθρωπομεγέθη· ἐρωτῶν δὲ τὸν λαόν, ἐὰν ἔβλεπε τὸν πλακοῦντα τοῦτον, ἠύχετο ἵνα τὸ εἶδωλον ἔχη καταβεβρωμένον αὐτὸν εἰς τὸ ἐπιὸν ἔτος πρὸς εὐτυχίαν τῆς νήσου. Τέλος πάντων, ἀναγγέλλων πρὸς πάντας τὴν εὐλογίαν τοῦ Σβιατοβιδῆ, ὑπέσχετο τοῖς στρατιώταις θριάμβους καὶ λάφυρα. Κατὰ δὲ τὴν ἐορτὴν τῆς συγκομιδῆς οἱ ἄλλοι Σλάβοι ἀφιέρουν ἀλεκτρυῶνα τοῖς θεοῖς, πρὸς προφύλαξιν δὲ τῶν κτηνῶν ἀπὸ πάσης νόσου (162), κατερῶντιζον αὐτοὺς διὰ ζύθου καθηγιασμένου ἐπὶ τῶν θυσιαστηρίων. Κατὰ τὸν Μάιον μῆνα ἐώρταζον ἐν Βοημίᾳ τὰς κρήνας. Ἐν Βαγρίᾳ εἶχον ὡς ἡμέρας κοινῆς ἀγαλλιάσεως τὰς

δικασίμους, καθ' ἃς οἱ γεραίτεροι καθήμενοι ὑπὸ τὴν σκιὰν ἱερῶν δρυῶν, ὡς ἔάν ᾗσαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ Προβέ, ἀπεφάσιζον περὶ τῆς τύχης τῶν πολιτῶν (163). Εἶπαμεν δ' ἤδη ἐξ εἰκασίας περὶ τῶν πανηγύρεων τῶν εἰδωλολατρῶν Σλάβων τῆς Ῥωσσίας, ὧν μέχρι τοῦδε οἱ ἀπόγονοι πανηγυρίζουσι τὸ ἔαρ, τὸν ἔρωτα καὶ τὸν θεὸν Λάδον δι' ἀγροτικῶν ὀρχήσεων. Οὗτοι, πορευόμενοι εἰς τὰ δάση καθ' ὀμίλους χαρμοσύνους καὶ θορυβώδεις, πλέκουσι στεφάνους, οὓς καθιεροῦσι διὰ νυκτὸς τῷ Κουπάλῳ, τὸν δὲ χειμῶνα ἄδουσι τὸ ὄνομα τοῦ Κολιαδᾶ. Ἐν πολλαῖς Σλαβικαῖς χώραις φαίνονται τὰ ἔχνη ἐορτῆς τινοσ καὶ πρὸς τιμὴν τῶν τεθνεώτων. Οὕτω τὴν πρώτην Μαρτίου, ἅμ' ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, οἱ λαοὶ τῆς Σαξωνίας, Λουσατίας, Βοημίας, Σιλεσίας καὶ Πολωνίας ἀπήρχοντο μετὰ λαμπάδων εἰς τὰ κοιμητήρια, ὅπου προσέφερον θυσίας τοῖς νεκροῖς (164). Αὐθημερὸν δὲ οἱ Σλάβοι τῆς Γερμανίας κομίζοντες ἔξω τῶν χωρίων ἀχύρινον εἰδώλιον, ὡς εἰκόνα τοῦ θανάτου, καίουσιν, ἢ ρίπτουσιν αὐτὸ εἰς ποταμὸν τινα, ὑμνοῦντες δι' ἁσμάτων τὸ θέρος· ἐν δὲ Βοημία συνείθιζον προσέτι ἵνα κατασκευάζωσιν ἐν ταῖς τριόδοις καὶ εἶδη τινα θεάτρου, ἔνθα πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν ψυχῶν παρίστανον διὰ προσωπίδων τὰς σκιάς τῶν τεθνεώτων, πανηγυρίζοντες τὴν μνήμην αὐτῶν διὰ τῶν παιδιῶν τούτων. Ἐράγε τὰ ἔθιμα ταῦτα οὐκ ἀποδεικνύουσιν, ὅτι οἱ Σλάβοι εἶχον ἰδέαν τινα τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, εἰ καὶ ὁ Δίτμαρος, ἱστορικὸς τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος, βεβαιοῖ τὸ ἐναντίον λέγων, ὅτι ἐθεώρουν τὸν πρόσκαιρον θάνατον, ἢ τὴν φθορὰν τοῦ σώματος ὡς τέλος τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως; (165).

Αἱ κηδεῖαι ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν Σλά-

βων ὡς ἱερὰ τελετή. Ἄλλ' οἱ Γερμανοὶ ἱστορικοὶ ἐξιστοροῦσι ταύτας κρίνοντες μᾶλλον ἐξ εἰκασιῶν θεμελιουμένων ἐπὶ ἀρχαίων ἐθίμων καὶ παραδόσεων, ἢ ἐκ πραγμάτων, μαρτυρουμένων ὑπὸ συγχρόνων συγγραφέων. Ἀποθνήσκοντός τινος Σλάβου, ὁ πρεσβύτερος τῆς κώμης ἀνήγγελλε τοῦτο τοῖς κατοικοῖς διὰ μελαίνης βάρβδου, περιφερομένης ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν· πάντες προέπεμπον τὸν νεκρὸν μετὰ φρικαλέων ὀλοφύρμων· γυναῖκες δέ τινες λευχειμονοῦσαι ἐδέχοντο τὰ δάκρυα αὐτῶν ἐν ληκύθοις. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἀνάπτοντες μεγάλην πυρὰν, ἔκαιον τὸν τεθνεῶτα μετὰ τῆς συζύγου, τοῦ ἵππου, τῶν ὄπλων αὐτοῦ κλπ. Ὑστερον δὲ συλλέγοντες τὴν τέφραν ἐν κάλπη ἐξ ἀργίλλου, χαλκοῦ, ἢ ὑέλου, ἔθαπτον ὑπὸ τὴν γῆν μετὰ τῶν δακρυδοχείων. Ἐνίοτε δὲ ἀνεγείροντες καὶ μνημεῖα πρὸς τιμὴν τοῦ τεθνεῶτος περιεκύκλουν τὸν τάφον δι' ἀλαξεύτων λίθων, ἢ περιετείχιζον αὐτὸν διὰ στηλῶν (166). Ἐληγε δὲ ἡ κηδεῖα αὕτη διὰ πομπῆς περιχαροῦς, καλουμένης στράβας, ἣτις ὑπῆρξε κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα αἰτία μεγάλης συμφορᾶς τῶν Σλάβων· διότι ὠφεληθέντες ποτε οἱ Ἕλληνες ἐκ τοῦ πρὸς τιμὴν τεθνεῶτων συμποσίου, ἐπέπεσον ἐξαίφνης καὶ κατέκοψαν αὐτῶν τὸ στράτευμα.

Οἱ Σλάβοι τῆς Ῥωσσίας, Κρίβιτσοι, Σεβεριανοὶ, Βιάτιτσοι καὶ Ῥαδίμιτσοι ἐτέλουν ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν τεθνεῶτων μνημόσυνον (τρίζναν) μεθ' ἵπποτικῶν ἀγώνων, ἐνθα ἐπεδείκνυον τὴν δύναμιν αὐτῶν διὰ παντοίων πολεμικῶν γυμνασμάτων. Καίοντες τὸν νεκρὸν ἐπὶ μεγάλης πυρᾶς, περιέκλειον τὴν κόνιν ἐν κάλπη, ἣν ἐτίθουν ἐπὶ στήλης πλησίον τῶν λεωφόρων. Ἡ τελετὴ αὕτη, ἐπικρατοῦσα ἔτι ἐπὶ Νέστορος παρὰ τοῖς

Βιατίτσοις καὶ Κριβίτσοις, ἐμφαίνει τὸ πολεμικὸν πνεῦμα τῶν λαῶν τούτων· διότι ἐπανηγύριζον τὸν θάνατον, ὅπως περιφρονῶσιν αὐτὸν ἐν ταῖς μάχαις, διεκόσμουσαν δὲ τὰς ὁδοὺς διὰ τῶν τεφροδόχων καλπῶν, ὅπως συνθίσωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸν νοῦν τοῖς σημείοις τούτοις τῆς ματαιότητος τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ χρόνου οἱ Σλάβοι τοῦ Κιέβου καὶ τῆς Βολυνίας ἔθαπτον τοὺς τεθνεῶτας, τινὲς δ' ἐξ αὐτῶν συνέθαπτον μετὰ τοῦ νεκροῦ καὶ κλίμακας ἐξ ἰμάντων δερματίνων πεπλεγμένας. Οἱ δὲ συγγενεῖς τοῦ ἀποθνήσκοντος, μωλωπίζοντες τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ἐθυσίαζον ἐπὶ τοῦ τάφου τὸν προσφιλεῖ αὐτοῦ ἵππον (167).

Πάντες οἱ λαοὶ σέβονται τὴν πατρικὴν θρησκείαν καὶ θεωροῦσιν ὡς ἱερὰ τὰ ἀγροικότατα καὶ βαρβαρώτατα ἤθη, ἐὰν στηρίζωνται ἐπὶ τοιαύτης βάσεως, τύχως δὲ καθιερωμένα ὑπὸ μακροῦ χρόνου. Διὰ τοῦτο οἱ εἰδωλολάτραι Σλάβοι ἀπέκρουσαν ἰσχυρογνημόνως ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τὴν θεῖαν τοῦ Εὐαγγελίου χάριν. Κατὰ τὸ 613 ὁ Ἅγιος Κολομβάνος, ἐπιστρέψας εἰς τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν πολλοὺς εἰδωλολάτρας τῆς Γερμανίας, ἠθέλησεν ἵνα κηρύξῃ τὸ θεῖον δόγμα καὶ ἐν Σλαβικαῖς χώραις· ἀλλὰ φοβούμενος τὴν σκαιότητα τῶν κατοίκων ἀπεχώρησεν ἀνωφελῶς κηρύξας, ὅτι ἡ ὥρα τῆς σωτηρίας τοῦ λαοῦ τούτου ἦτο μακρὰν ἔτι. Οἱ δὲ Σλάβοι συνέλαβον κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ μῖσος τοσοῦτον ἰσχυρότερον, ὅσον ἐνόουν πόσον ἀντίκειται ταῖς πλάναις τῆς εἰδωλολατρίας, καὶ κατὰ λόγον τῆς ταχύτητος, μεθ' ἧς ἐπὶ τοῦ μέσου αἰῶνος διεδίδετο καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Διὸ παραδεχόμενοι φιλοφρόνως πάντας τοὺς ἄλλους Σλάβους ὡς συμπολίτας, καὶ ἀνοίγοντες τοὺς λιμένας τῆς

Βαλτικής πρὸς τοὺς ἄλλους θαλασσοπόρους, ἀπέκλειον μόνον τοὺς χριστιανούς, ὧν τὰ μὲν πλοῖα ἐγίνοντο λεία, οἱ δὲ ἱερεῖς ἐθυσιάζοντο τοῖς εἰδώλοις. Οἱ κατακτηταὶ Γερμανοὶ, ὑποτάξαντες τοὺς Βένδους τῆς Γερμανίας, ὑπέμειναν πολὺν χρόνον τὰς δεισιδαιμονίας αὐτῶν· ἀλλ' ἐρεθισθέντες τελευταῖον ἐκ τῆς ἐπιμόνου αὐτῶν εἰδωλολατρείας καὶ τῶν ἀρχαίων ἡθῶν κατηδάφισαν τοὺς ναοὺς, ἔκαυσαν τὰ ἱερὰ δάση, ἐξωλόθρευσαν δὲ καὶ τοὺς ἱερεῖς (168). Ταῦτα δὲ συνέβησαν πολὺ κατόπιν τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ὁ Βλαδίμιρος εἶχεν ἐξηπλωμένα ἐν Ῥωσσίᾳ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας τὰ φῶτα.

Συλλέξαντες πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει ἀξιομνημόνευτον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἀρχαίων Σλάβων, εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν. Ἐπειδὴ στοιχειώδεις μόνον ἰδέας καὶ τὰς πρώτας ἀπλῶς ἀνάγκας ἀγροίκων ἀνθρώπων, γεγεννημένων ἐν δριμεῖ κλίματι, ἐξέφραζεν ἔτι, οἱ εὐαίσθητοι καὶ ζηλωταὶ τῆς καλλιτεχνίας πρὸ τοσοῦτων αἰῶνων Ἕλληνες εὔρον αὐτὴν κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα λίαν βάρβαρον (169), συμπαραβαλλομένην πρὸς τὴν εὐφωγον αὐτῶν γλῶσσαν, τελειοποιηθεῖσαν ὑπὸ μακρᾶς ἔξεως τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ τῶν τῆς πολυτελείας ἡδονῶν. Ἡμεῖς δ' ὁμῶς ἐστερημένοι παντὸς μνημείου τῆς πρωτοτύπου ταύτης τῶν Σλάβων διαλέκτου, κρίνομεν ἐκ νεωτέρων τεκμηρίων μόνον, ὧν τὰ ἀρχαιότατά εἰσιν ἡ ἱερὰ Γραφή καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης μεθηρμηνευμένα κατὰ τὸν ἔννατον αἰῶνα ὑπὸ τῶν Ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου καὶ τῶν βοηθῶν αὐτῶν. Διότι οἱ Σλάβοι, δεχθέντες τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἔλαβον παρ' αὐτῆς καὶ ἰδέας καινὰς, ἔπλασαν δὲ καὶ λέξεις καὶ ἐκφράσεις νέας, ὥστε τοιαύτη διαφορὰ ὑ-

Γλῶσσα.
Γραφή.

πῆρχεν ἀναμφιβόλως μεταξύ τῆς γλώσσης τοῦ μέσου αἰῶνος καὶ τῆς ἀρχαίας, οἷα μεταξύ ταύτης καὶ τῆς καθομιλουμένης. Αἱ Σλαβικαὶ ὁμῶς φυλαὶ, διασπαρεῖσαι εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ περικυκλωθεῖσαι ὑπὸ ξένων ἐθνῶν, πολ- λάκις δὲ καὶ ὑποταχθεῖσαι αὐτοῖς, ἀπώλεσαν τῆς γλώσσης τὴν ἐνότητα· ἐκ τούτου δ' ἐγεννήθησαν ὕστερον διάφο- ροὶ διάλεκτοι, ὧν ἐξεῖχον μάλιστα αἱ ἀκόλουθοι.

α'. Ἡ Ῥωσσικὴ, ἡ σπουδαιότατη πασῶν τῶν ἄλλων, ἐλάχιστον δὲ ὑπὸ ξένων λέξεων βεβαρημένη· ἐπειδὴ αἱ νίκαι, αἱ κατακτήσεις καὶ ἡ αὔξεις τῆς Ἐπικρα- τείας, ὑψοῦσαι τὸ πνεῦμα τοῦ Ῥωσσικοῦ λαοῦ, ἀνέ- πτυξαν τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ. Ὅθεν, διασκευαζομένη μετὰ φιλοκαλίας ὑπ' εὐφυῶν ἀνδρῶν, ἐξισοῦται κατὰ τὴν δύναμιν, καλλονὴν καὶ χάριν πρὸς τὰς χαριεστά- τας ἀρχαίας τε καὶ νεωτέρας, εἰς δὲ τὸ μέλλον ἀκο- λουθήσει τὸν προορισμὸν τῆς Αὐτοκρατορίας.

β'. Ἡ Πολωνικὴ, σύμμικτος ἐκ πολλῶν λέξεων Λατινικῶν καὶ Γερμανικῶν, ὁμιλουμένη δ' οὐ μόνον ἐν Πολωνίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τισὶ τῆς Πρωσσίας χώραις, ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν τῆς Λιθουανίας καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Σιλεσίας ἐντεῦθεν τοῦ Ὀδέρου.

γ'. Ἡ Τσεχικὴ, εὐχρηστος ἐν Βοημία, Μορα- βία καὶ Οὐγγρία, πλησιάζει μᾶλλον πασῶν τῶν ἄλ- λων, κατὰ τὸν Ἰορνάνδην, τῆς ἡμετέρας ἀρχαίας μεταφράσεως τῆς ἱεράς Βίβλου· κατ' ἄλλους δὲ σο- φούς Βοημούς, ἐπέχει τὸ μέσον τῆς Κροατικῆς καὶ Πο- λωνικῆς. Ἡ Οὐγγρικὴ διάλεκτος ὀνομάζεται Σλαβακι- κή, διαφέρει δὲ τῆς Τσεχικῆς κατὰ τὴν προφορὰν, εἰ καὶ οἱ συγγραφεῖς τοῦ Πολυγλώττου λεξικοῦ ἀναγνω- ρίζουσιν αὐτὴν ὡς διάλεκτον ἰδιαιτέραν. Ἄλλως λα- λοῦνται ἔτι ἐν Οὐγγρίᾳ πολλαὶ διάλεκτοι Σλαβικαί (171).

δ. Ἡ Ἰλλυρικὴ, τουτέστιν ἡ Βουλγαρικὴ, βαυαυσοτάτη πασῶν τῶν ἄλλων, ἡ Βοσνικὴ καὶ ἡ Σερβικὴ, εὐηχοτάτη τῶν λοιπῶν, ὡς ἀξιοῦσί τινες, ἡ Σλαβωνικὴ καὶ ἡ Δαλματικὴ (172).

ε. Ἡ Κροατικὴ, συμφωνοῦσα πρὸς τὴν τῶν Βένδων ἐν Στυρίᾳ, Καρινθίᾳ καὶ Καρνιόλῃ, καθὼς καὶ πρὸς τὴν τῆς Λουσατίας, Κοτβούζης, Κασιούβης καὶ Λιουχόβης. Ἐν Μισνίᾳ, Βρανδεβούργῳ, Πομερανίᾳ, Μεκλεμβούργῳ, ὅπου ἄλλοτε ἡ Σλαβικὴ ὑπῆρχεν ἐθνικὴ, ἡ Γερμανικὴ ἀνεπλήρωσεν αὐτὴν (173). Ἀλλὰ πᾶσαι αὗται αἱ μεταβολαὶ οὐδόλως ἐδυνήθησαν ἵνα ἐξαφανίσωσι τὴν ἀρχικὴν μορφήν τῆς γλώσσης ἡμῶν, διασωζούσης κατὰ τὰς ἐρεῦνας τῶν ἱστορικῶν ἔχνη τῆς δυσδιαγνώστου ἐκ Σλάβων καταγωγῆς. Πολλοὶ δὲ διατείνονται, ὅτι αὕτη ὁμοιάζει μεγάλως πρὸς τὰς γλώσσας τῆς Ἀσίας (174). ἀλλ' ἀκριβέστεραι παρατηρήσεις ἀπέδειξαν, ὅτι ἡ ὑποτιθεμένη αὕτη σχέσις συνίσταται ἐκ μικροῦ τινος ἀριθμοῦ λέξεων Ἑβραϊκῶν, Χαλδαϊκῶν, Συριακῶν, ἢ Ἀραβικῶν, εὐρισκομένων μὲν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις Εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις, ἀποδεικνυουσῶν δὲ μόνον τὴν κοινὴν ἐξ Ἀσίας καταγωγὴν. Ἐπέισθησαν δὲ οἱ φιλόλογοι καὶ ὅτι ἡ Σλαβικὴ ἐπλησίαζε μᾶλλον τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς καὶ Γερμανικῆς, ἢ τῆς Ἑβραϊκῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀνατολικῶν γλωσσῶν. Ἡ μεγάλη δ' αὕτη καὶ ψηλαφητὴ ὁμοιότης (175) ἀπαντᾶται οὐ μόνον ἐν πεπονημέναις λέξεσι, (διότι αἱ ὀνομασίαι τῆς βροντῆς, τοῦ φλοίσβου τῶν ὑδάτων, τοῦ ῥοίζου τῶν πτηνῶν, τοῦ βρυχηθμοῦ τῶν ἀγρίων ζώων ἀναλογοῦσιν ἴσως ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις ὡς ἐκ τῆς ἀπομιμήσεως τῆς φύσεως) ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐκφράσει τῶν πρωτίστων ἐνοιῶν, ἐν τῇ παραστάσει τῶν κυριωτέρων ἀναγκῶν τοῦ οἴ-

κριακοῦ βίου δι' ὄρων ὄλως αὐθαιρέτων. Γινώσκομεν δὲ ὅτι οἱ Βένεδοι καὶ Γερμανοὶ ἐγειτόνευον ἐξ ἀμνημονεύτων ἤδη χρόνων, ὅτι οἱ Βένεδοι κατώκησαν ἐπὶ πολὺ ἐν Δακίᾳ, ὅπου ἀπὸ Τραϊανοῦ ἢ Λατινικῆ γλῶσσα ἐλάλειτο παρὰ πάντων, ἐπολέμησαν δ' ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ καὶ ἐστράτευσαν ὑπὸ τὰς σημαίας τῶν Ἑλλήνων Αὐτοκρατόρων. Ἀλλὰ πᾶσαι αὗται αἱ περιστάσεις, διὰ τινων μόνον λέξεων Γερμανικῶν, Λατινικῶν καὶ Ἑλληνικῶν πλουτίζουσαι τὴν ἀρχαίαν Σλαβικὴν γλῶσσαν οὐδὲν ἑξήλειπον ἐκ τῆς μνήμης αὐτῶν τὰς ἰδίας αὐτῶν λέξεις, τὰς πρωτοτύπους καὶ ἀναγκαίας ἐπὶ τῶν πρώτων κοινωνιῶν, τουτέστιν ἐν ταῖς οἰκογενεαῖς αὐταῖς. Ἐντεῦθεν δὲ συμπεραίνεται πιθανώτατα, ὅτι οἱ πρόγονοι τῶν ἐθνῶν τούτων ὠμίλουν πάλαι ποτε τὴν αὐτὴν γλῶσσαν. Ἀλλὰ τίνα ἄρα γε (176); Τοῦτο δυσκόλως ὀρίζεται· πιστεύομεν ὅμως, ὅτι ἦτο ἡ ἀρχαιοτάτη τῆς Εὐρώπης, διότι αὐτὴν ἱστορικῶς εὐρίσκονται λαλοῦντες· καθόσον ἡ Ἑλλάς, μετ' αὐτὴν δὲ καὶ μέρος τῆς Ἰταλίας, κατωκίσθησαν ὑπὸ Πελασγῶν, ὀρμωμένων μὲν ἐκ τῆς Θράκης, μεταναστευσάντων δὲ εἰς Πελοπόννησον πρὸ τῶν Ἑλλήνων· ἦσαν δὲ ἴσως τῆς αὐτῆς καταγωγῆς μετὰ τῶν Γερμανῶν καὶ Σλάβων (177). Ἀλλ' ἀποχωρισθέντες τούτων ἠῤῥησαν, προϊόντος τοῦ χρόνου, καὶ τὰς πολιτικὰς αὐτῶν ιδέας· ὅθεν ἐφεῦρον μὲν νέας λέξεις, εἰσεποίησαν δὲ καὶ ἀλλοφύλους, ὥστε ἴσως μετὰ τινὰς αἰῶνας ἐλάλουν διαφόρους γλώσσας. Αἱ δὲ κοιναὶ λέξεις, τουτέστιν αἱ πρωτότυποι, εὐκόλως ἠλλοιοῦντο ὑπὸ τῆς προφορᾶς, μὴ γινωσκόντων ἔτι τῶν ἀνθρώπων μήτε τὰ στοιχεῖα, μήτε τὴν γραφὴν αὐτὴν, ἣτις ἀκριβῶς ὀρίζει τὴν προφορὰν.

Ἡ σπουδαία αὕτη τέχνη τοῦ ἐξεικονίζειν διὰ τινων χαρακτήρων τὴν ἀπειρον ποικιλίαν τῶν ἤχων τῆς φωνῆς ἐγνώσθη ἐν Εὐρώπῃ, καθὼς πολλαχῶς πιθανολογεῖται, περὶ τοὺς ἐσχάτους αἰῶνας· διεκοίνωσαν δὲ αὐτὴν βεβαίως οἱ Φοίνικες εἴτε ἀμέσως, εἴτε διὰ τῶν Πελασγῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων· ἐπειδὴ οὐδαμῶς πιστεύομεν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι τῆς Πελοποννήσου κάτοικοι, Λατίου καὶ Ἰσπανίας μόλις τῆς βαρβαρότητος ἐξερχόμενοι, ἐφεῦρον ἀφ' ἑαυτῶν τὴν γραφὴν, ἔργον μεγαλοφυίας καὶ τοσοῦτον δυσκατάληπτον τοῖς ἀπλοῖς ἀνθρώποις, ὥστε ἀπεδίδοτο πανταχοῦ ἢ ἐπινόησις αὐτοῦ τοῖς θεοῖς. Οὕτως οἱ Αἰγύπτιοι ἐνόμιζον ἐφευρέτην τὸν Θῶθ, οἱ Ἕλληνες τὸν Ἑρμῆν, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὴν θεὰν Καρμέντην· χριστιανοὶ δὲ τινες φιλόσοφοι ἐκλαμβάνουσι τὰς ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ θεοχαράκτους δέκα ἐντολὰς τοῦ Μωϋσέως ὡς πρῶτιστον γραφῆς μνημεῖον (178). Ἐκτὸς δὲ τούτου πάντες οἱ ἀλφαθητικοὶ χαρακτήρες τῶν Εὐρωπαϊκῶν γενῶν, τῶν Ἑλλήνων, δηλ. Μελιταίων, Πελασγῶν τῆς Ἰταλίας καὶ Τυρρηνῶν, οὓς βλέπομεν ἔτι ἐπὶ τεχνουργημάτων τοῦ λαοῦ τούτου, οἱ Γαλατικοὶ, οἱ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀγίου μάρτυρος Γορδιανοῦ (179), οἱ Οὐλφιλικοὶ, ἢ Γοτθικοὶ, οἱ Κελτιβηρικοὶ, οἱ Βαιτικοὶ, οἱ ἐν Ἰσπανίᾳ Τουρδιτανικοὶ, καὶ οἱ Ῥουνικοὶ τῶν Σκανδιναβῶν καὶ Γερμανῶν ὑπάρχουσι πάντες μᾶλλον, ἢ ἦττον ὅμοιοι τῶν Φοινικικῶν γραμμάτων· ἐντεῦθεν δὲ εἰκάζομεν ὅτι παράγονται ἅπασαι αἱ διάλεκτοι αὗται ἐκ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς (180). Εἰσήγαγον δὲ αὐτοὺς οἱ Πελασγοὶ καὶ οἱ Ἀρκάδες εἰς τὴν Ἰταλίαν, μάλιστα δὲ εἰς Μασσαλίαν παρὰ τοῖς Γαλάταις ταύτης. Οἱ δὲ Ἰβηρες, ἢ Ἰσπανοὶ, ἔμαθον ἴσως τὸ γράφειν παρὰ τῶν Φοινίκων

αὐτῶν κτισάντων τὰς πόλεις Ταρτησσὸν καὶ Γάδειρα κατὰ τὸ 1100 ἔτος π. Χ (181). Ἐπὶ δὲ τοῦ Στράβωνος οἱ Τουρδίτανοὶ εἶχον ἤδη νόμους γραπτούς, ἱστορίαν καὶ ποιήματα (182). Εἰς τὴν ἀρκτῶαν ὅμως Εὐρώπην ἀγνοοῦμεν ἐντελῶς τίνι τρόπῳ ἦλθεν ἡ γραφή· ἀνδρ. εἰσήχθη διὰ τῶν πλωϊζομένων Φοινίκων, οἳ τινες ἀπῆρχοντο εἰς μὲν τὰς Βρετανικὰς νήσους πρὸς ἀγορὰν κασσιτέρου, εἰς δὲ τὴν Πρωσσίαν χάριν τοῦ ἠλέκτρου, ἢ διὰ τῶν κατοίκων τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης. Τοῦτο δὲ πιθανολογεῖται· διότι τὰ Ῥουνικὰ καὶ Γοθτικὰ στοιχεῖα ἀναλογοῦσι μᾶλλον πρὸς τὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων, ἢ πρὸς τὰ τῶν Φοινίκων (183). Προϊόντων δὲ τῶν αἰώνων, ἡ γραφή διὰ τῆς Γερμανίας καὶ Παννονίας μετέβη ἴσως ἀπὸ τῆς Μεσογείου εἰς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν μετὰ τινων ἴσως ἀλλοιώσεων περὶ τὸν σχηματισμόν (184).

Ὅπως ποτ' ἂν ᾗ, διαμένει βέβαιον ὅτι οἱ Βένδοι, ἢ Σλάβοι εἰδωλολάτραι, κάτοικοι τῶν περιχώρων τῆς Βαλτικῆς, ἐγίνωσκον τὴν χρῆσιν τῶν γραμμάτων· διότι ὁ Δίτμαρος ἀναφέρει ἐπιγραφὰς Σλαβικῶν εἰδώλων· τὰ δ' ἀγάλματα τῆς Ῥέτρας, εὑρεθέντα παρὰ τὴν λίμνην Τολένην ἐπεβεβαίωσαν τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Φέρουσι δ' αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται Ῥουνικοὺς χαρακτῆρας, οὓς ἔλαβον οἱ Βένδοι παρὰ τῶν Γοθτικῶν λαῶν. Ἄλλ' αὐτοὶ δεκαῆξ τὸν ἀριθμὸν ὄντες, ὡς οἱ Φοινικικοὶ (185), φαίνονται ἀνεπαρκέστατοι ὡς πρὸς τὴν Σλαβικὴν γλῶσσαν· διότι μόλις παριστῶσι τοὺς συνήθεις ἤχους· ἦσαν δὲ γνωστοὶ πιθανῶς τοῖς ἱερεῦσι μόνοις, καθότι δι' αὐτῶν ἐσημειοῦντο τὰ ὀνόματα τῶν λατρευομένων εἰδώλων. Οἱ δὲ Σλάβοι, Βοημοὶ, Ἰλλυριοὶ καὶ Ῥῶσσοι ἐστεροῦντο παντάπασιν ἀλφαβήτου μέχρι τοῦ

863, ὅτε ὁ φιλόσοφος Κωνσταντῖνος, Κύριλλος μετονομασθεὶς ἐν τῇ μοναχικῇ τάξει, καὶ Μεθόδιος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, κάτοικοι Θεσσαλονίκης, ἀμφοτέρω πεμφθέντες ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς Μιχαὴλ πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ἡγεμόνας τῆς Μοραβίας Ῥοστισλάβον, Σβιατοπόλκον καὶ Κοτσέλον χάριν μεταφράσεως τῶν ἱερῶν βιβλίων ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς εἰς τὴν ἐγγώριον γλῶσσαν, ἐπενόησαν ἰδιαίτερον Σλαβικὸν ἀλφάβητον, διατυπωθέντα ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφάβητου, προστιθέντες καὶ τὰ νέα γράμματα μπέ, ζιέ, τσέ, σσέ, στέ, γιέρ, γιερί, γιάτι, ιού, ιά, γιούς. Ὁ ἀλφάβητος οὗτος, καλούμενος Κυριλλιανός, ἐπικρατεῖ ἤδη, ἐκτός τινων παραλλαγῶν, ἐν Ῥωσσίᾳ, Βλαχίᾳ, Μολδαβίᾳ, Βουλγαρίᾳ, Σερβίᾳ κτλ. Ἄλλ' οἱ Σλάβοι τῆς Δαλματίας ἔχουσιν ἕτερον λεγόμενον γλαγολικόν, ἢ βούκβιτσα, θεωρούμενον παραλόγως ὡς ἔργον τοῦ Ἁγίου Ἱερωνύμου· διότι κατὰ τὸν τέταρτον καὶ πέμπτον αἰῶνα, ὅτε ἔζη ὁ Ἱερώνυμος, οὔτε ὑπῆρχον ἔτι Σλάβοι ἐν ταῖς Ῥωμαϊκαῖς ἐπαρχίαις. Ἐκ τῶν γνωστῶν ἡμῖν μνημείων τοῦ ἀλφάβητου τούτου ἀρχαιότατον ὑπάρχει τὸ Ψαλτήριον τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος ἐπὶ περγαμηνῆς γεγραμμένον· ἔχομεν δὲ καὶ χειρόγραφα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία διὰ Κυριλλιανῶν χαρακτήρων ἀπὸ τοῦ 1056. Ἡ ἐπιγραφή τοῦ ἐν Κιέβω ναοῦ τῆς Δεκάτης κατάγεται ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἁγίου Βλαδιμίρου. Ὁ δὲ γλαγολικὸς ἀλφάβητος καταφαίνεται ψιλή ἀντιτύπωσις τοῦ ἡμετέρου (186), διαφέρων μόνον κατὰ τὸ ἀλλόκοτον τῶν χαρακτήρων, οἵτινες διὰ τοῦτο ἀποβαίνουσι καὶ δύσχρηστοι. Ἄλλ' οἱ χριστιανοὶ τῆς Μοραβίας, ἀσπασθέντες τὸ Ῥωμαϊκὸν δόγμα, ἤρξαντο συγχρόνως

μετὰ τῶν Πολωνῶν χρώμενοι Λατινικοῖς γράμμασι ἀφέντες τὰ τοῦ Κυρίλλου, ὡς ἀπηγορευμένα ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἰωάννου ΙΓ' (187). Οἱ τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος Ἐπίσκοποι Σαλώνων ἐκήρυξαν μάλιστα τὸν μὲν Μεθόδιον αἰρετικόν, τὴν δὲ Σλαβικὴν γραφὴν ὡς ἐφεύρεσιν τῶν Ἀρειανῶν Γόθων. Ἴσως δὲ αὐτὴ κυρίως ἢ καταδίωξις ἠνάγκασε μοναχόν τινα τῆς Δαλματίας, ἵνα ἐφεύρῃ νέον ἀλφάβητον, τουτέστι τὸν γλαγολικόν, ὑπερασπιζόμενος αὐτὸν ἐν ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἰερωνύμου κατὰ τῶν ἐπανελημμένων προσβολῶν δεισιδαιμόνων Λατίνων. Ἐν Βοημία, Μοραβία, Σιλεσία, Λουσατία καὶ Κασσουβία μεταχειρίζονται νῦν Γερμανικὰ γράμματα· ἐν δὲ Ἰλλυρία, Καρνιόλη, Οὐγγρία καὶ Πολωνία, Λατινικά. Τελευταῖον οἱ Σλάβοι, οἱ κατὰ τὸν ὀγδοὸν αἰῶνα ἐγκαταστάντες ἐν Πελοποννήσῳ, παρεδέχθησαν ἐκεῖ τὸν Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον.

Τῷ χριστιανισμῷ ἄρα οἱ πρόγονοι ἡμῶν ὀφείλουσιν οὐ μόνον τὰς ὀρθὰς ἰδέας περὶ τοῦ δημιουργοῦ, τὰς ἀρίστας θεσμοθεσίας καὶ τὴν ἀκριβεστάτην ἠθικὴν, ἀλλ' ἔτι καὶ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ εὐεργετικωτάτου καὶ θαυμασιωτάτου τῶν ἀνθρωπίνων ἐφευρημάτων, τὴν σοφὴν δηλαδὴ τῶν ἰδεῶν εἰκονογραφίαν, ἣτις ἔλαμψεν ὡς τὸ λυκαυγὲς κατὰ τοὺς ζοφεροὺς αἰῶνας τῆς ἀμαθείας, προαναγγέλλουσα τῶν ἐπιστημῶν τὰ φῶτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΡΟΥΡΙΚΟΣ, ΣΙΝΕΟΣ ΚΑΙ ΤΡΟΥΒΟΡΟΣ

862—879.

Πρόσκλησις εἰς Ῥωσσίαν τῶν ἡγεμόνων Βαράγγων—Σύστασις τῆς μοναρχίας—
 Ἀσκόλδος καὶ Δίρος—Πρώτη εἰσβολὴ τῶν Ῥώσων εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν—
 Ἀρχὴ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως ἐν Κιέβῳ— Τελευτὴ Ῥουρίκου.

Ἀπ' ἀρχῆς ἀμέσως τῆς Ῥωσσικῆς ἱστορίας ἀνα-
 φαίνεται γεγονός τι παράδοξον καὶ σχεδὸν ἀπαρα-
 δειγμάτιστον ἐν τοῖς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους χρονι-
 κοῖς· εὐρίσκομεν δηλ. τοὺς Σλάβους καταργοῦντας
 ἐκουσίως τὴν ἀρχαίαν δημοκρατικὴν κυβέρνησιν, ὅ-
 πως ζητήσωσιν ἡγεμόνας παρὰ τῶν Βαράγγων, οἵ-
 τινες ὑπῆρξαν αὐτῶν πολέμιοι. Πανταχοῦ ἡ ἐξουσία
 εἰσῆχθη διὰ τῆς ῥομφαίας τοῦ ἰσχυροῦ, ἢ διὰ τῆς ἐ-
 πιδεξιότητος τοῦ φιλοδοξοτάτου τῶν ἄλλων· ἐπειδὴ
 πάντες οἱ λαοὶ, ἐπιθυμοῦντες νόμων, ἐφοβοῦντο τὴν
 δουλείαν· ἐν δὲ τῇ Ῥωσσίᾳ, κατὰ τὸν ἡμέτερον ἱστο-
 ρικόν, αὕτη καθιδρύθη κοινῇ τῶν πολιτῶν ψήφῳ, καὶ
 αἱ διεσπαρμέναι Σλαβικαὶ φυλαὶ συνέστησαν Κρά-
 τος, ἔχον ὄρια ἔνθεν μὲν τὴν Δακίαν, ἔνθεν δὲ τὰς
 βορείους χώρας τῆς Ἀμερικῆς, τὴν Σουηδίαν καὶ
 τὴν Σινικὴν, συνάπτον δὲ διὰ τῶν ὀρίων αὐτῆς τὰ
 τρία τοῦ κόσμου μέρη. Οὕτως οἱ μεγάλοι λαοὶ κα-
 θῶς καὶ οἱ μεγάλοι ἄνδρες ὑπῆρξαν ποτε νήπια, ὥ-
 στε οὔτε πρέπει ἵνα ἐρυθριῶσι διὰ τοῦτο. Ἡ δὲ ἡμε-
 τέρα πατρίς ὡς ἀδύνατος καὶ διηρημένη εἰς μικρὰς

ἡγεμονίας μέχρι τοῦ 862, κατὰ τὴν Νεστόρειον χρονολογίαν, ἐμεγαλύνθη ἐκ τῆς εὐτυχοῦς καθιδρύσεως τῆς μοναρχίας.

Πρὸς ἐξήγησιν, τρόπον τινὰ, τοῦ σπουδαίου τούτου συμβεβηκότος, νομίζομεν ὅτι οἱ Βάραγγοι, ἢ Νορμανδοὶ, οἵτινες πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐκυρίευσαν τῆς χώρας τῶν Τσούδων καὶ Σλάβων, ἐκυβέρνησαν τοὺς κατοίκους μετὰ πραότητος καὶ δικαιοσύνης, ἀπαιτοῦντες παρ' αὐτῶν ἐλαφρότατον φόρον. Φαίνεται δὲ ὅτι ἦσαν πολὺ μᾶλλον πεπολιτισμένοι τῶν περιορισμένων ἐν ταῖς ἀγρίαις χώραις τῆς ἄρκτου Φίννων καὶ Σλάβων· καθότι ἤρχον μὲν τῶν θαλασσῶν, ἀπὸ τοῦ ἐννάτου δὲ αἰῶνος ἐμπορεύοντο μετὰ τῶν μεσημβρινῶν καὶ δυτικῶν τόπων τῆς Εὐρώπης, ἔνθα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κολοσσοῦ ἀνηγέρθησαν νέαι ἐπικράτειαι, τὰ δὲ αἱματηρὰ ἴχνη τῆς καταδρασθείσης ὑπὸ τοῦ φιλανθρώπου πνεύματος τοῦ χριστιανισμοῦ βαρβαρότητος ἐξηλείφθησαν ἐν μέρει διὰ τῶν ὠφελίμων ἔργων τοῦ πολιτισμοῦ (188). Ἐκοινώνουν δ' ἴσως οἱ εἰρημένοι πρὸς τοὺς Σλάβους πλεονεκτήματά τινα τῆς νέας βιομηχανίας καὶ ἐμπορίας, ἐξ ἧς πηγάζει τῶν λαῶν ἡ εὐδαιμονία. Ἄλλ' οἱ μεγιστᾶνες Σλάβοι, ἀπαρεσκόμενοι ἐξουσία, μηδενίζουσα τὴν ἑαυτῶν, ἐκίνησαν ἴσως εἰς ἐπανάστασιν τὸν κοῦφον λαόν, ἐξαπατῶντες δ' αὐτὸν ἐν ὀνόματι τῆς ἀρχαίας ἀνεξαρτησίας, ἐφώπλισαν κατὰ τῶν Νορμανδῶν, ὥστε καὶ ἀπεδίωξαν αὐτούς. Ἄλλ' αἱ ἀτομικαὶ ἔριδες ἐπήνεγκον τὴν δυστυχίαν ἀντὶ τῆς ἐλευθερίας· διότι, μὴ ἀνορθώσαντες τοὺς ἀρχαίους νόμους, κατεκρήμνισαν τὴν πατρίδα εἰς τὴν ἄβυσσον τῶν δεινῶν τῆς διχονοίας. Οἱ πολῖται, ἀναμνησθέντες ἀναμφιβόλως τότε

τῆς ἐπωφελοῦς καὶ πραεῖας κυβερνήσεως τῶν Νορμανδῶν, παρέβλεψαν διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς τάξεως καὶ ἡσυχίας τὴν ἐθνικὴν ὑπερηφανίαν. Πεισθέντες οὖν οἱ Σλάβοι, λέγει παράδοσις τις ἀρχαία, τῇ συμβουλῇ τινος τῶν γερόντων τοῦ Νοβογορόδου, Γοστομύσλου καλουμένου, ἐζήτησαν παρὰ τῶν Βαράγγων κυριάρχας. Τοῦ φρονίμου τούτου συμβούλου οὐδόλως μνημονεύουσι τὰ χρονικά· ἔὰν ὅμως ἡ παράδοσις ἀληθεύῃ, τὸ ὄνομα τοῦ Γοστομύσλου κατέστη ἄξιον ἀθανάτου δόξης. Οἱ Νοβογορόδιοι καὶ οἱ Κρίβιτσοι ἦσαν τότε, ὡς φαίνεται, σύμμαχοι τῶν Φιννικῶν φυλῶν· ἐπειδὴ δ' αὐταί, ὡς ὑποτελεῖς τῶν Βαράγγων, ὑπέκυπτον ὑπὸ τὸν αὐτὸν ζυγὸν ἐπὶ τινα ἔτη καὶ ὑπετάσσοντο τοῖς νόμοις ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ λαοῦ, εὐχερῶς συνέσφιγξαν ἐκ νέου τοὺς δεσμοὺς τῆς ὑπαρχούσης μεταξὺ αὐτῶν φιλίας. Οὕτως ὁ Νέστωρ λέγει, ὅτι οἱ Σλάβοι τοῦ Νοβογορόδου, οἱ Κρίβιτσοι, οἱ Βέσσοι καὶ οἱ Τσοῦδοι ἔπεμψαν διαπόντιον πρεσβείαν πρὸς τοὺς ὑπερθαλασσίους Βαραγγο-Ρώσσους λέγοντες αὐτοῖς· « Ἡ χώρα ἡμῶν ἐστὶ μεγάλη καὶ εὐφορος, ἀλλ' ἀσύντακτος· ἔλθετε οὖν ἵνα ἡγεμονεύσητε καὶ ἄρξητε ἡμῶν. » Οἱ λόγοι οὗτοι ἦσαν ἀπλοῖ, λακωνικοὶ καὶ ἰσχυροί. Τρεῖς δ' ἀδελφοί, Ρουρῖκος, Σινέος καὶ Τρουβόρος καλούμενοι, ἐνδοξοὶ δὲ ἕκτε τῆς γεννήσεως καὶ τῶν μεγάλων κατορθωμάτων, ἔστερξαν ἵνα ἀναλάβωσι τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως, παρ' ἀνθρώπων, ἀγνοούντων τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἐλευθερίας, ὑπὲρ ἧς ἀνδρειότατα ἐμάχοντο. Οὗτοι δ' οἱ τρεῖς φιλόδοξοι ἀδελφοί, παρακολουθούμενοι ὑπὸ πολυαρίθμου Σκανδιναβικοῦ στρατοῦ, ἐτοίμου πρὸς ἔνοπλον ὑπεράσπισιν τοῦ δικαίωματος τῶν ἐκλεχθέντων ἡγεμόνων, ἐγ-

Ἡγεμόνες
Βάραγγοι, προσ-
κληθέντες εἰς
Ῥωσσίαν.

κατέλιπον διά παντός τὴν πατρίδα, ὥστε ὁ μὲν Ῥουρικός ἐγκατέστη ἐν Νοβογορόδω, ὁ δὲ Σινέος ἐν Βιέλω-Ὀζέρω κατὰ τὴν χώραν τῶν Βέσσων, λαοῦ Φιννικοῦ, ὁ δὲ Τρουβόρος ἐν Ἰζβόρσκω, πόλει τῶν Κριβίτσων. Τὸ Σμόλενσκον, κατοικηθὲν ὡσαύτως ὑπὸ τῶν τελευταίων τούτων, καὶ αὐτὸ τὸ Πόλοτσκον, διέμειναν ἀνεξάρτητα ὡς μὴ μετασχόντα τῆς πρὸς τοὺς Βαράγγους ἀποστολῆς. Οὕτω τὸ κράτος τῶν τριῶν ἡγεμόνων, ἠνωμένων διὰ τε συγγενείας καὶ ἀμοιβαίων ὠφελημάτων, ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς Λευκῆς Λίμνης μέχρι τῆς Ἑστωνίας καὶ τῶν Σλαβικῶν πηγῶν, ὅπου βλέπομεν ἔτι τὰ εἰρηπια τοῦ ἀρχαίου Ἰζβόρσκου. Τότε δὲ ἡ χώρα τῶν νῦν νομῶν τῆς Πετροπόλεως, Ἑστωνίας, Νοβογορόδου, Πσχόβου, ἐκλήθη Ῥωσσία ἐξ ὀνόματος τῶν ἡγεμόνων Βαραγγο-Ῥώσων. Ταῦτα μόνον ἐμάθομεν ὡς πρὸς τὸ μέγα τοῦτο συμβεβηκός· ἀλλ' ἀγνοοῦμεν ἂν ὁ λαὸς ἐκ τῶν πραγμάτων πειθόμενος ἠγάπησε τὴν μεταβολὴν ταύτην τῆς πολιτείας, ἀπήλαυσε δὲ τῆς εὐτυχοῦς, ἀλλὰ τοσοῦτον σπανίας ἐν ταῖς δημοκρατικαῖς κοινωνίαις γαλήνης, ἢ ἐπόθησε τὴν ἀρχαίαν ἀνεξαρτησίαν. Οἱ νεώτεροι ὅμως ἱστορικοὶ διατείνονται, ὅτι οἱ Σλάβοι ἐγόγγυσαν ὀλίγω ὕστερον κατὰ τῆς δουλείας· Βαδῖμος δέ τις, Γενναῖος τοῦ πικλήν, ἔπεσεν ἐν Νοβογορόδω, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ῥουρικοῦ μετὰ τῶν πολυαρίθμων αὐτοῦ συστασιωτῶν. Τὸ πρᾶγμα φαίνεται πιθανόν, ἂν σκεφθῶμεν, ὅτι ἄνθρωποι εἰθισμένοι τῇ ἐλευθερίᾳ ἐπεθύμησαν μὲν ἡγεμόνων πρὸς καταστολὴν τῆς ἀναρχίας, οὐχ ἤττον δὲ καὶ ὅτι μετεμελήθησαν, ἂν κατεπιέζοντο ὑπὸ τῶν Βαράγγων, φίλων καὶ συμπατριωτῶν τοῦ Ῥουρικοῦ. Ἀλλὰ τὸ γεγονός τοῦτο, μὴ βεβαιούμενον ὑπὸ τοῦ Νέστορος, θεωροῦμεν ὡς ἀπλήν εἰκασίαν·

Μετὰ δὲ δύο ἔτη ὁ μὲν Σινέος καὶ Τρουβόρος ἀπέθανον, ὁ δὲ Ῥουρίκος ἐνώσας τὰς ἡγεμονίας αὐτῶν μετὰ τοῦ ἰδίου κράτους, συνέστησεν οὕτω τὴν Ῥωσσικὴν μοναρχίαν. Ἐξετείνοντο δὲ τὰ ὅρια τοῦ νέου τούτου βασιλείου πρὸς ἀνατολὰς μὲν μέχρι τῶν νομῶν Ἰατροσλάβου καὶ Κάτω-Νοβογορόδου, πρὸς μεσημβρίαν δὲ μέχρι τοῦ δυτικοῦ Δουίνα. Τότε δὲ οἱ Μέριοι, Μουρρόμιοι καὶ Πολοτσιανοὶ ἐξηρτῶντο ἐκ τοῦ Ῥουρίκου· διότι, γενόμενος μόνος κυριάρχης τῆς Ῥωσσίας, ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν πάντων τούτων τῶν τόπων ὁμοεθνεσί διασήμεσι, ἐκτὸς τοῦ Βιέλου-Ὀζέρου, τοῦ Πολότσκου, Ῥοστόβου καὶ Μουρόμου, πόλεων πιθανῶς κυριευθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ, ἢ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν, οὓς ἐκληρονόμησεν. Οὕτω μετὰ τῆς ἀνωτάτης ἡγεμονικῆς ἐξουσίας καθιδρῦθη ἐν Ῥωσσίᾳ, ὡς φαίνεται, καὶ τὸ χωροδеспοτικὸν, ἢτοι τὸ κληρουχικὸν σύστημα (système féodal), ὅπερ ἐχρησίμευσεν ὡς θάσις κατὰ πάσας τὰς νέας πολιτικὰς κοινωνίας ἐν τε Σκανδιναβίᾳ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Εὐρώπῃ, ἐνθα ἤρχον Γερμανικοὶ λαοί. Οἱ μονάρχαι ἤμειβον συνήθως τοὺς μεγιστᾶνας καὶ εὐνοουμένους κληρουχοῦντες αὐτοῖς ὀλοκλήρους ἐπαρχίας, ὅπου οὗτοι, διατελοῦντες ὑποτελεῖς, ἐδέσποζον ὡς ἡγεμόνες. Ἡ τάξις δ' αὕτη ἦτο σύμφωνος πρὸς τε τὰς περιστάσεις καὶ πρὸς τὰς ἐπικρατούσας κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἰδέας· διότι οὐδεμία εὐκολος συκοινωνία ὑπῆρχεν ἔτι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς αὐτῆς ἐπικρατείας, οὐδεὶς δὲ κανονισμὸς γενικὸς καὶ εὐσύντακτος, οὔτε βαθμολογία εὐδιάκριτος τῶν πολιτικῶν ἀξιωματῶν· οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐπιμένοντες ἐν τῇ ἀνεξαρτησίᾳ αὐτῶν ὑπήκουον μόνον τῷ κρατοῦντι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ξίφος. Ἀλλὰ καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη

Σύστασις τῆς
μοναρχίας.

τῶν κυριαρχῶν πρὸς τοὺς πιστοὺς μεγιστᾶνας ἐνίσχυε τὴν συνήθειαν ταύτην, ὃ δὲ κατακτητῆς διεμοίραζε τὰς κατακτηθείσας χώρας πρὸς τοὺς ἀνδρείους συστρατιῶτας, δι' ὧν κατέστη αὐτῶν κύριος.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ χρονογράφος ἡμῶν ἀναφέρει συμβάν τι σπουδαιότατον. Δύο τοῦ Ῥουρικού συμπατριῶται, Ἀσκόλδος καὶ Δίρος καλούμενοι, ἀδικηθέντες ἴσως παρὰ τοῦ ἡγεμόνος τούτου, ἀνεχώρησαν μετὰ συνεταίρων ἐκ Νοβογορόδου εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς τυχοδιῶκται· εὐρόντες δὲ καθ' ὁδὸν ποτλίχνην ὠκοδομημένην ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ὄχθης τοῦ Βορυσθένους, ἠρώτησαν καὶ ἔμαθον, ὅτι ἐκτίσθη μὲν ὑπὸ τριῶν ἀδελφῶν, πρὸ πολλοῦ ἀποθανόντων, κατωκεῖτο δὲ ὑπὸ λαοῦ εἰρηνικοῦ, ὑποτελοῦς τῶν Χοζάρων· ἦτο δ' αὕτη τὸ Κιέβον. Ὁ Ἀσκόλδος καὶ Δίρος ἐκυρίευσαν τότε αὐτῆς· ἐνώσαντες δὲ πολλοὺς τῶν Βαράγγων τοῦ Νοβογορόδου καὶ Ῥῶσσοι λεγόμενοι ἦρχον ὡς ἡγεμόνες ἐν Κιέβῳ, ὅπου ἐμελέτησαν μετ' οὐ πολὺ καὶ ἄλλην ἐπιχείρησιν πολὺ σπουδαιότεραν, ἀξίαν δὲ τῆς τόλμης τῶν Νορμανδῶν. Καὶ κατ' ἀρχὴς μὲν προέθεντο ἴν' ἀναχωρήσωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ὑπηρετήσωσιν ἴσως τῷ Αὐτοκράτορι· ἐνθαρρυνθέντες δ' ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας καὶ τοῦ πολυαριθμοῦ στρατοῦ αὐτῶν, ἐκηρύχθησαν ἀποτόλμως πολέμιοι τῆς Ἑλλάδος. Συνετέλει δὲ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ αὐτῶν καὶ ὁ Βορυσθένης ὡς πλώϊμος. Ὅθεν διακοσίας ναῦς καταρτίσαντες οἱ ἥρωες οὗτοι τῆς Ἄρκτου, πρὸ πολλοῦ ἐξησχημένοι περὶ τὴν ναυτιλίαν, ἐπορεύθησαν διὰ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου· διελθόντες δὲ διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας τὰς παραλίους χώρας κατήντησαν μετὰ μι-

Πρώτη εἰσβολὴ τῶν Ῥώσσω εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν.

κρὸν πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀπέκλεισαν αὐτὴν κατὰ θάλασσαν. Κατὰ πρῶτον ἤδη ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας εἶδε τοὺς φοβεροὺς τούτους πολεμίους. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς προέφερον φρίσσοντες τὸ ὄνομα τῶν Ῥώσων (Ῥως), οὗς ὁ λαὸς ἐκάλει Σχύθας, ἐξελθόντας, ὡς ἔλεγεν, ἐκ τοῦ μυθώδους ὄρους Ταύρου καὶ ἤδη νικητὰς πολλῶν ὁμόρων ἐθνῶν. Ἐβασίλευε δὲ τότε ἐν Βυζαντίῳ Μιχαήλ ὁ Γ', ὁ Νέρων τοῦ κατ' αὐτὸν αἰῶνος· ἀλλ' ἀποδημῶν ἐνησχολεῖτο περὶ τὸν πρὸς τοὺς Ἀγαρηνοὺς πόλεμον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Μέλανος ποταμοῦ. Μαθῶν οὖν παρὰ τοῦ ὑπάρχου, ἡ διοικητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τίνες ἦσαν οἱ νέοι οὗτοι ἐχθροὶ, ἐπέστρεψεν ἐσπευσμένως εἰς τὴν πρωτεύουσαν, μετὰ πολλῶν δὲ κινδύνων διῆλθεν εὐτυχῶς διὰ τοῦ Ῥωσικοῦ στόλου. Μὴ τολμῶν ὅμως ἔν' ἀποκρούσῃ αὐτοὺς διὰ τῆς βίας, ἀνέμενε τὴν σωτηρίαν ἐκ θαύματος, ὅπερ καὶ ἐπληρώθη κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς ἱστορικοὺς. Ἐπειδὴ ἐν τῷ περιλαλήτῳ ναφί τῶν Βλαχερνῶν, οἰκοδομηθέντι ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ κατὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Κερατίου κόλπου, μεταξὺ τοῦ νῦν προαστείου Πέρα καὶ τῆς καθέδρας, διετηρεῖτο ἡ τιμία ἐσθῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἣν ἐπεκαλοῦντο κατὰ τὰς μεγάλας συμφοράς· ὁ δὲ Πατριάρχης Φώτιος μετακομίσας αὐτὴν μετὰ δημοτελῶν τελετῶν ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ ἐβύθισε τὸ ἄκρον αὐτῆς ἐν τῇ θαλάσῃ, οὔσης γαλήνης. Αἴφνης δὲ διεγερθεῖσα ἰσχυρὰ τρικυμία, διεσχόρπισε καὶ κατέθραυσε τὰς ἐχθρικὰς λέμβους, ὧν δυστυχῆ τινα λείψανα μόνον ἐπέστρεψαν εἰς Κίεβον.

Ὁ Νέστωρ συμφωνῶν μετὰ τῶν Βυζαντινῶν ἱστο-

ρικῶν διαγράφει τὴν περίστασιν ταύτην· τινὲς ὁμῶς αὐτῶν προστιθέασιν, ὅτι οἱ εἰδωλολάτραι Ῥῶσσοι ἐκφοβισθέντες ὑπὸ τῆς θείας ὀργῆς ἔπεμψαν παρευθὺς πρεσβευτὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ζητοῦντες τὸ ἅγιον βάπτισμα. Τοῦτο δὲ τὸ σπουδαιότατον ἡμῖν γεγονὸς ἀποδεικνύεται ἐναργέστατα καὶ ἐξ ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς τοῦ Πατριάρχου Φωτίου πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς Ἀρχιερατικούς θρόνους, λήγοντος τοῦ 866 ἔτους (189). « Οὐ » μόνον τὸ ἔθνος τοῦτο (τῶν Βουλγάρων) τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν-ἠλλάξατο-ἀλλά γε δὴ, καὶ τὸ παρὰ » πολλοῖς πολλακίς θρυλλούμενον, καὶ εἰς ὠμότητα καὶ » μισοφονίαν πάντα δευτέρους ταπτόμενον, τοῦτο δὴ » τὸ καλούμενον Τορῶς, οἱ δὴ καὶ κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς » ἀρχῆς, τοὺς περὶ αὐτῶν δουλωσάμενοι, κακεῖθεν ὑπὲρ » πέρογκα φρονηματισθέντες, χεῖρας ἀντήραν. Ἄλλ' » ὁμῶς νῦν καὶ οὗτοι τὴν τῶν χριστιανῶν καθαρὰν καὶ » ἀκίβδηλον θρησκείαν τῆς ἐλληνικῆς καὶ ἀθέου δόξης, » ἐν ἣ κατείχοντο πρότερον, ἀντηλλάξαντο, ἐν ὑπηκόων » ἑαυτοῦς καὶ προξένων τάξει, ἀντὶ τῆς πρὸ μικροῦ καθ' » ἡμῶν λεηλασίας καὶ τοῦ μεγάλου τολμήματος ἀγαπῶν » πητῶς ἐγκαταστήσαντες, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοὺς ὁ » τῆς πίστεως πόθος καὶ ζήλος ἀνέφλεξεν, ὥστε καὶ ἐπὶ » πίσκοπον καὶ ποιμένα δέξασθαι καὶ τὰ τῶν χριστιανῶν » θρησκευάματα διὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας ἀσπάζεσθαι» (α). Ἄλλὰ καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ἱστορικοὶ γράφουσιν, ὅτι οἱ Ῥῶσσοι ἐβαπτίσθησαν ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο καὶ τοῦ Πατριάρχου Ἰγνατίου, τουτέστι περὶ τὸ 867.

(α) Ὁρ. Τόμον χαρᾶς σελ. 23.

« Κατ' αὐτοὺς ὁ Αὐτοκράτωρ, βλέπων ἀδύνατον τὴν
 » ἤτταν τῶν Ῥώσων, ἠγόρασε τὴν εἰρήνην διὰ πλου-
 » σίων δώρων συνισταμένων ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ ση-
 » ρικῶν ὑφασμάτων· ἔπεμψε δ' αὐτοῖς ἐπίσκοπον, χειρο-
 » τονηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου καὶ ἐπιστρέψαντα αὐτοὺς
 » εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. » Αἱ δύο αὗται διη-
 γήσεις οὐδόλως ἀντιφάσκουσι πρὸς ἀλλήλας· διότι ἴσως
 καὶ ὁ Φώτιος καὶ ὁ Ἰγνάτιος κατὰ τὸ 866 ἔπεμψαν ὁ-
 μοίως ἐκκλησιαστικοὺς διδασκάλους εἰς Κιέβον. Οἱ διδά-
 σκαλοι δ' οὗτοι κατέβαλον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τὰ πρῶτα
 σπέρματα τῆς ἀληθινῆς θρησκείας· διότι, κατὰ τὸ χρο-
 νικὸν τοῦ Νέστορος, ἐπὶ τοῦ Ἰγορος ὑπῆρχον ἐν Κιέβῳ
 πολλοὶ χριστιανοί. Ἴσως δὲ, οἱ ἀπόστολοι οὗτοι, χάριν
 πλειότερας ἐπιτυχίας, εἰσήγαγον τότε μεταξὺ τῶν χρι-
 στιανῶν τοῦ Κιέβου καὶ τὴν χρῆσιν τῶν νέων Σλαβικῶν
 χαρακτήρων, ἐφευρεθέντων πρό τινων ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Ἀ-
 γίου Κυρίλλου ἐν Μοραβίᾳ. Αἱ περιστάσεις δὲ ἦσαν εὐ-
 μενεῖς τότε· ἐπειδὴ οἱ Σλάβοι διέφερον τῶν Βαράγγων
 κατὰ τὴν θρησκείαν. Ὀψόμεθα δὲ κατόπιν, ὅτι οἱ ἀρ-
 χαῖοι ἡγεμόνες τοῦ Κιέβου, φρονίμως κρίνοντες, διετή-
 ρουν πάσας τὰς ἱερὰς ἀγιστείας τῶν Σλάβων· ἡ ἀφο-
 σίωσις ὁμῶς αὐτῶν πρὸς τὰ ξένα εἰδῶλα, ἃ ἐλάτρευον
 μόνον ἵνα ἀρέσκωσι τῷ λαῷ, ἦτο προσποιητὴ· ἠναγκά-
 ζοντο δὲ μάλιστα ὑπὸ τοῦ συμφέροντος τοῦ Κράτους,
 ἵνα εὐκολύνωσι τὴν διάδοσιν τῆς νέας θρησκείας, συνα-
 πτούσης τοὺς ὑπηκόους αὐτῶν Σλάβους μετὰ τῶν πι-
 στῶν συνεταίρων Βαράγγων δι' ἱερῶν δεσμῶν πνευματι-
 κῆς ἀδελφότητος. Ἄλλ' ἡ ἐποχὴ τοῦ θριάμβου τούτου
 ἀπεῖχεν ἔτι πολὺ. Οὕτως οἱ Βάραγγοι κατέστησαν δύο ἐ-
 πικρατείας μοναρχικὰς ἐν Ῥωσίᾳ, ὧν τῆς μὲν πρὸς
 ἄρκτον ἤρχεν ὁ Ρουρίκος, τῆς δὲ πρὸς μεσημβρίαν, ὁ

Ἀρχὴ τῆς
 Χριστιανικῆς
 πίστεως ἐν
 Κιέβῳ.

Ἀσκόλδος καὶ Δίρος. Ἄν δὲ καὶ ὁ Νέστωρ ἀποσιωπᾷ τὰ παρὰ τὸν Βορυσθένη στρατιωτικὰ κατορθώματα τοῦ Ἀσκόλδου καὶ Δίρου, νομίζομεν ἀπίθανον, ὅτι τὸ Κιέβον, ὑποτελὲς τῶν Χοζάρων, παρεχωρήθη ἐκουσίως ὑπ' αὐτῶν τοῖς Βαράγγοις. Ἡ τύχη τῶν ὄπλων ἔκρινεν ἀναμφιβόλως τὸν μέλλοντα βασιλέα τῶν εἰρηνικῶν Πολανῶν. Ἐὰν δὲ τῷ ὄντι οἱ Βάραγγοι, μεγάλην ὑποστάντες φθορὰν ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου, ἐπανῆλθον ἀπὸ τῆς κατὰ Κωνσταντινουπόλεως ἀτελεσφόρου ἐκστρατείας, συμπεραίνομεν, ὅτι ἠτύχησαν κατὰ ξηρὰν, ὡς κρατήσαντες τοῦ Κιέβου.

Οὐδὲν λέγει ἐπίσης ὁ Νέστωρ οὔτε περὶ τῶν ἄλλων ἐπιχειρήσεων τοῦ Ῥουρίκου ἐν Νοβογορόδῳ, ὡς στερούμενος συγχρόνων εἰδήσεων, οὐχὶ δὲ, διότι ὁ μεγαλεπήβολος οὗτος ἡγεμῶν, ὁ ἀγαπήσας τὴν δόξαν ὑπὲρ τὴν πατρίδα, διῆλθε τὸ ἐπίλοιπον τοῦ βίου ἀργός. Ἀπρακτεῖν δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐσήμαινε τὸ μὴ πολεμεῖν· διότι λαμβάνοντες παρὰ τοῦ λαοῦ τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν οἱ Σκανδιναβοὶ ἡγεμόνος, συμπατριῶται τοῦ Ῥουρίκου ὤμνουον συνήθως ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ὀδίνου, ἵνα ὑποτάξωσι νέας χώρας. Ἡ ἡσυχία τοῦ Κράτους, ἡ συνετὴ νομοθεσία, καὶ ἡ δικαιοσύνη, ἀποτελοῦσι νῦν τὴν δόξαν τῶν βασιλέων· ἀλλὰ κατὰ τὸν ἔννατον καὶ δέκατον αἰῶνα οἱ Ῥῶσσοι ἡγεμόνες ἐνόμιζον μικρὰν τὴν ἐπωφελῆ καὶ φιλάνθρωπον ταύτην δόξαν. Ὁ δὲ Ῥουρίκος περικεκυκλωμένος ἐξ ἀνατολῶν, ἐξ ἄρκτου καὶ ἐκ δυσμῶν ὑπὸ Φιννικῶν λαῶν, πῶς ἐδύνατο ἵνα διάγῃ εἰρηνικῶς μετὰ τῶν πλησιεστάτων αὐτοῦ γειτόνων, ἐν ᾧ μέχρι τῶν ἀπωτάτων ὀχθῶν τοῦ Ὀκκα πάντες ἐξ ἀνάγκης ὑπετάγησαν ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ; Ἴσως οἱ περὶ τὰς λίμνας Τσοῦδης καὶ Λαδόγας κάτοικοι ὑπῆρξαν μάρ-

τυρες τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ, ἀνιστορήτων ὡς πρὸς ἡμᾶς. Μετὰ τὸν θάνατον ὁμοῦ τοῦ Σινέου καὶ Τρου-
βόρου, ὁ Ρουρίκος, κύριος τῆς Ῥωσσίας, ἐβασίλευσε
μόνος ἐπὶ δεκαπέντε ἔτη ἐν Νοβογορόδῳ, ἀπέθανε δὲ
τῷ 879, ἀφείς τῷ συγγενεῖ αὐτοῦ Ὀλέγω τὴν κυβέρ-
νησιν καὶ τὴν κηδεμονίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἴγορος, παι-
δὸς ἔτι ὄντος.

Ἡ μνήμη τοῦ Ρουρίκου ὡς πρώτου Αὐτοκράτορος
τῆς Ῥωσσίας διέμεινε ἀθάνατος ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἡμῶν.
κυρία δὲ πράξις τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ἦτο ἡ στενὴ
ἔνωσις φυλῶν τινῶν Φιννικῶν μετὰ τοῦ Σλαβικοῦ
λαοῦ, ὥστε οἱ Βέσσοι, Μέριοι καὶ Μουρόμιοι συνεμίχ-
θησαν τέλος μετὰ τῶν Σλάβων, δεχθέντες τὰ ἔθιμα,
τὴν γλῶσσαν καὶ θρησκείαν αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΟΛΕΓΟΥ.

862—879.

Κατακτήσεις τοῦ Ὀλέγου— Εἰσβολὴ τῶν Οὐγρῶν— Γάμος τοῦ Ἴγορος— Οἱ
Ῥῶσοι στρατεύουσι παρὰ τοῖς Ἕλλησι— Ἐκστρατεία τοῦ Ὀλέγου κατὰ
τῆς Κωνσταντινουπόλεως— Εἰρήνη μετὰ τῆς αὐτοκρατορίας— Θάνατος τοῦ
Ὀλέγου.

Κατὰ τὰ χρονικά τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ Ρουρίκος ἀνέ-
θηκε τὴν κυβέρνησιν τῷ Ὀλέγω, ἐφ' ὅσον διετέλει ἀνήλιξ
ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Ὁ κηδεμὼν δ' οὗτος τοῦ Ἴγορος κατέστη πε-

ἔτος 879.

ρίπυστος μετ' οὐ πολὺ διὰ τὴν μεγάλην τόλμην, τὰς νίκας, τὴν βαθεῖαν φρόνησιν καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην τῶν ὑπηκόων.

Ἡ φήμη τῶν λαμπρῶν κατορθωμάτων τοῦ Ῥουρίκου καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἡ ἐπιθυμία τοῦ μετασχεῖν τῶν κατακτήσεων αὐτῶν καὶ ἡ ἐλπίς πλουτισμοῦ εἴλκυσεν ἀναμφιβόλως ἐν Ῥωσσίᾳ πολυαρίθμους Βαράγγους, τὴν δ' ἄφιξιν τῶν πιστῶν τούτων καὶ γενναίων συμπατριωτῶν ἔβλεπον ἀσμένως οἱ ἡγεμόνες, ὡς ἐνισχύουσαν τὸν πιστὸν καὶ εὐτολμον στρατὸν αὐτῶν. Ἄλλ' οὗτος οὐδαμῶς ἐξήρκει τῷ Ὀλέγω, ἐκκαιομένῳ ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας τῶν ἡρώων. Ὄθεν αὐξήσας αὐτὸν διὰ πολλῶν Νοβογοροδίων, Κριβίτσων, Βέσσων, Τσούδων καὶ Μερίων ἀπῆλθε κατὰ τὸ 882 εἰς τὰς παρὰ τὸν Βορυσθένη χώρας. Τὸ Σμόλενσκον, πόλις τῶν ἐλευθέρων Κριβίτσων, ὑπετάχθη, ὡς φαίνεται, ἄνευ ἀντιστάσεως· εἰς τοῦτο δὲ ἴσως συνετέλεσαν οἱ ἐν τῷ στρατῷ αὐτοῦ ὑπηρετοῦντες Κρίβιτσοι. Τὸ πρῶτον τοῦτο τρόπαιον προσιώνιζε νέας ἄλλας· διότι ἀναθεὶς ὁ ἀτρόμητος ἡγεμὼν τὸ Σμόλενσκον τινὶ τῶν μεγιστάνων, εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν τῶν Σεβερικῶν καὶ ἐκυρίευσε τοῦ Λουβέτσου, ἀρχαίας παρὰ τὸν Βορυσθένη πόλεως. Ἄλλ' οἱ φιλόδοξοι τοῦ κατακτητοῦ σκοποὶ ἐξετάθησαν ἔτι περαιτέρω· ἐπειδὴ ἡ φήμη κράτους ἀνεξαρτήτου συσταθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀσχόλδου καὶ Δίρου, τὸ τερπνὸν κλίμα καὶ αἱ ἄλλαι φυσικαὶ ἀρεταὶ τῆς μικρᾶς Ῥωσσίας, μεγαλοποιούμεναι ἴσως ὑπὸ τῆς κοινῆς φωνῆς, εἴλκυσαν τὸν Ὀλεγον εἰς τὸ Κίεβον. Ἐπειδὴ δ' ἦτο πιθανόν, ὅτι ὁ Ἀσχόλδος καὶ ὁ Δίρος, ἄρχοντες ἰσχυροῦ στρατοῦ, οὐχ ὑπετάσσοντο ἐκουσίως, μὴ θέλων δὲ ἵνα πολεμήσῃ πρὸς συμπατριώτας, ἐμπειροπολέμους μά-

Κατακτήσεις
τοῦ Ὀλέγου
κατὰ τὸ 882.

λιστα, ὁ Ὀλέγος μετεχειρίσθη τὸν δόλον. Καταλιπὼν οὖν τὸν στρατὸν ὀπίσω, διέπλευσε μόνον μετὰ τοῦ νέου Ἰγορος καὶ τινων ἄλλων πρὸς τὰς ὑψηλὰς ὄχθας τοῦ Βορυσθέγου, ὅπου ἔκειτο τὸ ἀρχαῖον Κιέβον, καὶ κρύψας τοὺς στρατιώτας ἐντὸς λέμβων, ἀνήγγειλε πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τοῦ Κιέβου, ὅτι ἔμποροι Βάραγγοι, πεμπόμενοι εἰς Ἑλλάδα ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Νοβογορόδου, ἐπεθύμουν ἵνα ἴδωσι τοὺς φίλους καὶ συμπατριώτας αὐτῶν. Ὁ Ἀσκόλδος καὶ Δίρος, οὐδεμίαν ἐπιβουλήν ὑποπτεύσαντες, ἐφάνησαν προθύμως ἐπὶ τῆς ὄχθης. Ἀλλὰ περιεκυκλώθησαν πάραυτα ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ὀλέγου, εἰπόντος αὐτοῖς, «Ὁὔτε ἡγεμόνες ἐστέ, οὔτε ἔνδοξοι τὸ γένος· ἐγὼ δ' εἶμι ἡγεμών.» δεικνύων δ' αὐτοῖς τὸν Ἰγορα, προσέθηκεν, «Ἴδου ὁ υἱὸς τοῦ Ῥουρίκου.» Μετὰ τὰς λέξεις ταύτας, αἱ τινες ἦσαν ἀπόφασις τοῦ θανάτου αὐτῶν, ὁ Ἀσκόλδος καὶ Δίρος κατατραυματισθέντες ἔπεσον νεκροὶ πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Ὀλέγου. Διὰ τὴν ἀπλότητα τῶν ἡθῶν τοῦ ἐννάτου αἰῶνος πιστεύομεν, ὅτι οἱ ψευδέμποροι οὗτοι ἠπάτησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τοὺς ἡγεμόνας τοῦ Κιέβου· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐπικρατοῦσα γενικὴ βαρβαρότης κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀποδοκιμάζει τοιαύτην ἄπιστον καὶ σκληρὰν ἐπιβουλήν. Οἱ νεκροὶ τῶν δυστυχῶν τούτων ἡγεμόνων ἐτάφησαν ἐπὶ τοῦ ὄρους κατὰ τινὰ ἔπαυλιν Ὀλμα τινος σωζομένην ἐπὶ τοῦ Νέστορος. Καὶ τοῦ μὲν Δίρου τὰ ὀστέα ἔκειντο ὀπισθεν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, ἐπὶ δὲ τοῦ τάφου τοῦ Ἀσκόλδου, ἦτο ἰδρυμένος ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Νικολάου, καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Κιέβου δεικνύουσι μέχρι τοῦδε τὴν θέσιν ταύτην παρὰ τὴν ἀπότομον ὄχθην τοῦ Βορυσθέγου κάτω τοῦ μοναστη-

ρίου τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ὅπου ὑπάρχει ἀρχαῖον ναΐδιον ὑπὸ τὴν γῆν κεχωσμένον ἐν μέρει.

Μετὰ χειρῶν δ' ἔτι θερμῶν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἀθῶων τούτων, ἀλλὰ περιφανῶν διὰ τὴν γενναιότητα ἡγεμόνων, ὁ Ὀλεγος, ἐλθὼν νικητὴς εἰς τὴν πόλιν, ἀνεγνωρίσθη ὡς νόμιμος ἡγεμὼν ὑπὸ τῶν κατοίκων, τεταραγμένων ὑπὸ τε τοῦ μεγέθους τοῦ κακουργήματος καὶ τοῦ ἰσχυροῦ στρατοῦ. Τὸ τερπνὸν τῆς θέσεως, ἡ πλωϊμότης τοῦ Βορυσθένους, ἡ εὐκολία τοῦ συκοινωνεῖν, ἐμπορεῦσθαι καὶ πολεμεῖν πρὸς παντοίας πλουσιωτάτας χώρας, οἷαι ἦσαν ἡ Ἑλληνικὴ Χερσόνησος, ἡ Χοζαρικὴ Ταυρίς, ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις, κατεγοήτευσαν τὸν Ὀλεγον· διὸ ἀνέκραξε· «Τὸ Κίεβον ἔστω ἡ μή-
«τηρ πασῶν τῶν Ῥωσσικῶν πόλεων.» Καὶ οἱ μὲν μονάρχαι τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν καθιστῶσι τὴν πρωτεύουσαν αὐτῶν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐπικρατείας· πρῶτον μὲν, πρὸς ἐπαγρύπνησιν ἄμεσον τῶν τῆς διοικήσεως, δεύτερον δὲ πρὸς ἰδίαν αὐτῶν ἀσφάλειαν. Ὁ Ὀλεγος ὁμῶς, σκεπτόμενος μόνον περὶ πολέμου, ἐγκατέστη ἐπὶ τῶν μεθορίων ἵνα ἐτοιμότερον κατατρέχη τὰς ξένας χώρας· διότι ἤθελεν ἵνα ἐκφοβίζη αὐτὸς τοὺς ὁμόρους, οὐχὶ δὲ φοβῆται αὐτούς. Ἀναθεὶς δὲ τοῖς ἀρχουσι τὴν διοίκησιν τῶν ἐσχατιωτίδων ἐπαρχιῶν, ἠκοδόμησε πόλεις καὶ καταγῶγια τοῦ στρατοῦ, μετ' ὀλίγον μέλλοντος τρόμου τῶν τε ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἐπαναστατῶν, ἐπέβαλε δὲ καὶ φόρους ἴσους. Ἀλλὰ καὶ οἱ Σλάβοι, οἱ Κρίβιτσοι καὶ ἄλλοι λαοὶ ὑπετέλουν τοῖς Βαράγγοις, οἵτινες ὑπηρέτουν ἐν Ῥωσίᾳ· ἡ δὲ πόλις τοῦ Νοβογορόδου ἐχορήγει αὐτῷ κατ' ἔτος ἀνὰ τριακοσίας γρίβνας τοῦ τότε Ῥωσσικοῦ νομίσματος, ἰσοφαρίζοντος κατὰ τὴν ἀξίαν πρὸς ἑκατὸν

πεντήκοντα λίτρας ἀργυρᾶς· ἀπεδίδοτο δὲ ὁ δασμὸς οὗτος, κατὰ τὸν Νέστορα, μέχρι τελευτῆς τοῦ Ἰαροσλάβου, μεθ' ὃν τὰ χρονικὰ οὐδὲν ἤδη λέγουσι περὶ ὑπηρεσίας τῶν Βαράγγων ἐν Ῥωσσίᾳ· ἀλλ' αἱ ἐκτεταμέναι κτήσεις τῶν Ῥώσων διέμενον ἔτι ἀσύνδετοι πρὸς ἀλλήλας. Οἱ Σλάβοι τῆς Ἰλμίνης ἦσαν ὁμοροὶ τῶν Βέσσω· οἱ Βέσσοι τῶν Μερίων, καὶ οὗτοι τῶν Μουρομίων καὶ Κριβίτσων· ὑπῆρχον ὅμως ἔτι λαοὶ ἰσχυροὶ καὶ ἀνεξάρτητοι μεταξὺ Νοβογορόδου καὶ Κιέβου. Ὁ δ' ἀνδρείος Ὀλεγος, ἀναπαύσας ἐπ' ὀλίγον τὸ στράτευμα, ἀπῆλθεν ἐσπευσμένως εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Πριπέτα, ὅπου οἱ ἐν τοῖς πυκνοῖς δάσεσιν ἄγριοι Δρεβλιανοὶ, αὐτόνομως ζῶντες, ἀπήντησαν αὐτῷ ἔνοπλοι. Ἡ νίκη ὅμως ἐδόξασε τὰ ὄπλα τοῦ Ὀλέγου, ἀναγκάσαντος τὸν πλούσιον κατὰ τὰ ἄγρια θηρία τοῦτον λαὸν εἰς ἀπόδοσιν φόρου ἐκ μαύρων διφθερῶν σαρθερίου. Κατὰ τὰ ἀκόλουθα δύο ἔτη ὁ ἡγεμὼν τῆς Ῥωσσίας ἐγένετο κύριος πάσης τῆς χώρας τῶν Σεβεριανῶν τοῦ Βορυσθένους καὶ τῶν ὁμόρων Ῥαδιμίτσων. Νικήσας δὲ τοὺς πρώτους, ἀπῆλλαξε τοῦ ζυγοῦ τῶν Χοζάρων, λέγων αὐτοῖς· τῶν Χοζάρων πολέμιός εἰμι, οὐχὶ δὲ ὑμῶν, καὶ ἠρκέσθη ἐλαφροτάτῳ φόρῳ. Ἡ πίστις καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἀγαθὴ τῶν Σεβεριανῶν διάθεσις ἦσαν αὐτῷ περισπούδαστα διὰ τὴν ἀσφαλῆ συγκοινωνίαν μεταξὺ τῶν μεσημβρινῶν καὶ ἀρκτικῶν ἐπαρχιῶν. Οἱ Ῥαδίμιτσοι, κἀτοικοὶ τῶν ὄχθων τοῦ Σόζια, συνήνεσαν ἵνα τελῶσι καὶ αὐτοὶ φόρους τοῖς Ῥώσοις, ὡς τοῖς Χοζάροις, τουτέστι προσφέροντες σελήνιον (σλιὰγ), ἢ μικρὸν νόμισμα καθ' ἕκαστον ἄροτρον. Οὕτω δὲ ὁ Ὀλεγος, ἐνώσας τὸ Κιέβον μετὰ τοῦ Νοβογορόδου δι' ἀλλεπαλλήλων κατακτήσεων, ἐμηδένισε τὸ κράτος τοῦ Χάγου τῶν Χοζάρων ἐν

τοῖς νομοῖς Βιτέβσκου, καὶ Τσερνιγόβου· οὗτος δ' ὑπνω-
 τεν, ὡς φαίνεται, ἐν ταῖς ἡδοναῖς τῆς ἀνατολικῆς πο-
 λυτελείας καὶ μαλθακότητος. Ἐπειδὴ τὸ εὐφορον τῆς
 Ταυρίδος, ὁ πολυχρόνιος σύνδεσμος μετὰ τῆς εὐδαίμο-
 νος Χερσῶνος καὶ τῆς πρωτευούσης τῆς Αὐτοκρατο-
 ρίας, ἡ ἐμπορία καὶ αἱ εἰρηνικαὶ τέχναι τῆς Ἑλλάδος,
 εἶχον ἀπεσβεσμένον τὸ πολεμικὸν πνεῦμα τῶν Χοζάρων,
 καὶ ἤδη τὸ κράτος αὐτῶν παρήκμαζεν.

Ὁ δὲ ἡγεμὼν τῆς Ῥωσσίας ὑποτάξας τὰς ἀρκτικὰς
 χώρας, ἔστρεψε τὰ εὐτυχῆ ὄπλα πρὸς μεσημβρίαν. Πα-
 ρὰ τὸν Σούλαν πρὸς ἀριστερὰν τοῦ Βορυσθένους ὑπῆρ-
 χον ἔτι Σλάβοι ἔχοντες τὴν αὐτὴν μετὰ τῶν Τσερνιγο-
 βίων καταγωγὴν καὶ ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῆς Ῥωσσίας.
 Ὁ δ' Ὀλεγος ἐκυρίευσεν τῆς χώρας αὐτῶν, ὡς καὶ τῶν
 νῦν νομῶν Ποδολίας καὶ Βολυνίας, μέρους τοῦ τῆς Χερ-
 σῶνος, πιθανὸν δὲ μάλιστα καὶ τῆς Γαλικίας· διότι ὁ
 Νέστωρ συγκαταλέγει μετὰ τῶν ὑποχειρίων αὐτῶ λαῶν
 τοὺς Δουλέβους, Τιβίρτσους καὶ Κροάτας, κατοίκους
 τῆς χώρας ταύτης.

Ἄλλ' ἀνεμουμένων τῶν νικηφόρων σημαιῶν τοῦ ἡ-
 ρως τούτου ἐπὶ τοῦ Βορυσθένους καὶ τοῦ Ὑπάνεως, κα-
 τεσκήνουν ἤδη πρὸ τῶν τειχῶν τῆς νέας αὐτοῦ πρω-
 τευούσης πολυάριθμοι Οὐγροὶ (οἱ νῦν Μαδζάροι, ἢ Οὐγ-
 γροὶ), οἳ τινες κατοικοῦντες πάλαι ποτε παρὰ τὸν Οὐτ-
 ράλην, ἐγκατέστησαν κατὰ τὸν ἔννατον αἰῶνα πρὸς ἀνατο-
 λὰς τοῦ Κιέβου ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Λεβεδίας, ἴσως ἐν τῷ
 καθ' ἡμᾶς νομῷ τοῦ Χαρχόβου, ὅπου σώζεται ἔτι νῦν ἡ
 πόλις Λεβεδίνη, ἀναμιμνήσκουσα τὸ ρηθὲν ὄνομα. Διω-
 χθέντες δὲ ὑπὸ τῶν Πατσινακῶν καὶ νέας ἀναζητοῦντες
 χώρας πρὸς κατοικίαν, οἱ μὲν διέβησαν τὸν Τάναϊν καὶ ἐ-
 πορεύθησαν εἰς τὰ μεθόρια τῆς Περσίας, οἱ δὲ ὤρμησαν

Ἐπιδρομὴ
 τῶν Οὐγρων.

πρὸς δυσμάς· ὁ τόπος δέ, ἐφ' οὗ ἐστρατοπέδευσαν πρὸ τοῦ Κιέβου, ἐκαλεῖτο ἔτι ἐπὶ τοῦ Νέστορος Οὐγγρικός. Ὑπάρχει ὁμως ἄγνωστον, ἐὰν ὁ Ὀλεγος ἐπέτρεψε φιλικῶς αὐτοῖς τὴν διὰ τῆς ἐπικρατείας διάβασιν, ἢ ἀπέκρουσεν αὐτοὺς διὰ τῆς βίας· βέβαιον δ' ὑπάρχει μόνον, ὅτι οἱ φυγάδες οὗτοι, διαβάντες τὸν Βορυσθένη, ἐκυρίευσαν τῆς Μολδαβίας, Βεσσαραβίας καὶ τῆς χώρας τῶν Βολόχων.

Οὐδεμίαν πληροφορίαν ἔχομεν οὔτε περὶ τῶν ἀκολούθων πράξεων τοῦ ἀκαμάτου Ὀλέγου μέχρι τοῦ 906· γινώσκομεν δὲ μόνον, ὅτι ἐκυβέρνα ἔτι τὸ Κράτος, καί τοι ἐνήλικος ὄντος τοῦ κηδεμονευομένου. Ὁ δὲ Ἴγωρ, συνειθισμένος ἐκ νηπιότητος τῇ ὑπακοῇ, οὐδὲν ἐτόλμα ἐν ἀπαιτήσῃ τὴν κληρονομίαν παρὰ τοῦ φιλάρχου Κυβερνήτου, περιφανοῦς διὰ τε τοὺς θριάμβους καὶ τὴν δόξαν τῶν κατακτήσεων, περιστοιχουμένου δὲ καὶ ὑπὸ συστρατιωτῶν ἀνδρείων, θεωρούντων νόμιμον τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, ἣν διεχειρίζετο μόνον πρὸς δόξαν τῆς ἐπικρατείας. Κατὰ τὸ 903 ὁ Ὀλεγος ἐξέλεξεν ὑπὲρ τοῦ Ἴγορος, σύζυγον τὴν περιώνυμον ἐκείνην Ὀλγαν, τὴν ἀείμνηστον καὶ ἀθάνατον ἐν τοῖς χρονικοῖς ἡμῶν, γνωστὴν δὲ τέως μόνον διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἀρετὴν. Ἠγαγον αὐτήν, λέγει ὁ Νέστωρ, ἐκ Πλεσκόβου, ἣ νῦν Πσκοβου εἰς Κιέβον· ἀλλ' ἀναγινώσκειται ἐν τῇ βιογραφίᾳ τῆς ἡγεμονίδος ταύτης καὶ ἄλλοις τισι νεωτέροις ἱστορικοῖς βιβλίοις, ὅτι ἡ Ὀλγα εἶχε τὸ γένος ἐκ τῆς τελευταίας τάξεως οἰκογενείας Βαραγγικῆς, κατοικούσης παρὰ τῷ Πσκοβῷ ἐν τῇ κώμῃ Βησβότσκη ὀνομαζομένη, ὅπου ὁ νέος Ἴγωρ ἐλθὼν ἐκ Κιέβου πρὸς θήραν εἶδεν ἐκεῖ τὴν Ὀλγαν. Θαυμάσας δὲ τότε ἐξοχον πνεῦμα καὶ τὴν σωφροσύνην αὐτῆς κατὰ τὰς μεταξὺ συνδιαλέξεις, προετίμησε τὴν ἀξιέρατ

Γάμος τοῦ
Ἴγορος

στον ταύτην κόρην τῆς κώμης πασῶν τῶν προτεινομένων ἄλλων. Τὰ ἔθνη καὶ ἤθη τοῦ χρόνου τούτου ἐπέτρεπον ἀναμφιβόλως τῷ ἡγεμόνι ἵνα ἐκλέξῃ σύζυγον ἐξ οἰκογενειῶν καὶ τῆς ἐσχάτης τάξεως· διότι ἡ καλλονὴ τότε κατίσχυε τοῦ ἐπισήμου γένους. Οὐδαμῶς ὁμως βεβαιουῦμεν τὰ τῆς παραδόσεως ταύτης, ὡς ἄγνωστα τῷ χρονογράφῳ ἡμῶν, ὅς τις βεβαίως ἀνέφερεν ἂν τόσῳ σπουδαῖον περιστατικὸν τοῦ βίου τῆς Ἀγίας Ὀλγας· τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο παράγεται, ὡς φαίνεται, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ὀλέγου, εἴτε ὡς δείγμα τῆς ἀγάπης αὐτοῦ πρὸς τὴν περιφανῆ αὐτὴν ἡγεμονίδα, εἴτε πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἀφοσιώσεως τοῦ Ἰγορος πρὸς τὸν αὐτοῦ κηδεμόνα.

Πιθανόν, ὅτι καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀσκόλδου καὶ Δίρου διετηροῦντο αἱ σχέσεις τοῦ Κιέβου καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ δὲ Αὐτοκράτορες καὶ Πατριάρχαι κατέβαλον πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως πολλαπλασιάσωσι τοὺς Χριστιανούς ἐν Κιέβῳ, ἀποσπάσωσι δὲ καὶ αὐτὸν τὸν ἡγεμόνα τῆς εἰδωλολατρείας. Ἄλλ' ὁ Ὀλεγος, καί τοι δεχόμενος ἴσως τοὺς ἱερεῖς τοῦ Πατριάρχου καὶ τὰ δῶρα τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐκ τοῦ ξίφους αὐτοῦ μάλιστα ἤλπιζεν· ἀνείχετο δὲ μόνον τὴν χριστιανικὴν πίστιν διατηρῶν τὴν εἰρήνην μετὰ τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ δὲ τὰ Βυζαντινὰ χρονικά, ἡ Ῥωσία ἦτο τότε ἐξηκοστὴ Ἀρχιεπισκοπὴ ἐπὶ τοῦ καταλόγου τῶν ἐκ τοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξαρτωμένων ἐπαρχιῶν. Τὰ αὐτὰ δὲ χρονικά ἀναφέρουσι καὶ ὅτι κατὰ τὸ 902 ἑπτακόσιοι Ῥῶσσοι, ἢ Βάραγγοι τοῦ Κιέβου ὑπηρετοῦν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ στόλῳ, λαμβάνοντες ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θησαυροφυλακίου ἀνὰ ἑκατὸν χρυσᾶς λίτρας. Κατὰ δὲ τὴν εἰ-

οἱ Ῥῶσσοι

στρατεύουσι παρὰ τοῖς Ἕλλησι.

ρήνην, ἥς ἡ Ῥωσσία ἀπήλαυσεν ἐπί τινα χρόνον ὑποτάξασα τοὺς ὁμόρους λαοὺς, ἐδράττοντο εὐκαιρίας οἱ μαχηταὶ τοῦ Ῥώσσου ἡγεμόνος, ἵνα ζητῶσι τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Αὐτοκρατόρων, οἳ τινες ἐπεδαψίλευον τὸν χρυσὸν τοῖς οὕτω λεγομένοις βαρβάροις, ὥστε ἡ ἀγρία αὐτῶν ἀνδρία ἠπέιλει οὐχὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ τοὺς πολεμίους αὐτῆς. Ὁ δὲ Ὀλεγος, βαρυνόμενος ὑπὸ τῆς ἐπικινδυνότητος φιλοπολέμοις ἔθνεσιν ἡσυχίας, εἶτε καὶ ἐποφθαλμίζων τοῖς θησαυροῖς τῆς αὐτοκρατορικῆς πόλεως, ἠθέλησεν ἴν' ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ πλοῦτος τοῦ ἀνάνδρου ἀνήκει τῷ δυναμένῳ ἴν' ἀρπάσῃ αὐτόν· διὸ διεκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος. Πάντα τὰ ὑποτελῆ αὐτῷ γένη, Νοβογορόδιοι, Φῖννοι τοῦ Βιέλου-Ὀζέρου, Μέριοι τοῦ Ῥοστόβου, Κρίβιτσοι, Σεβεριανοὶ, Πολανοὶ τοῦ Κιέβου, Ῥαδίμιτσοι, Δουλέβοι, Κροάται καὶ Τιβέρτσοι ἐτάχθησαν ὑπὸ τὰς σημαίας αὐτοῦ μετὰ τῶν Βαράγγων. Ὁ Βορουσθένης ἐκαλύφθη ὑπὸ δισχιλίῳν ἐλαφρῶν λέμβων, φερούσης ἐκάστης ἀνὰ τεσσαράκοντα μαχητάς· τὸ δὲ ἵππικὸν παρεπορεύετο παρὰ τὸν ποταμόν. Ὁ Κυβερνήτης ἀφῆκε τὸν Ἴγορα ἐν Κιέβῳ, μὴ ἐπιθυμῶν ἵνα συμμετάσχη καὶ αὐτὸς μῆτε τῶν κινδύνων, μῆτε τῆς δόξης τῆς ἐκστρατείας ταύτης, καθ' ἣν προέκειτο ἵνα νικήσῃ οὐ μόνον τοὺς πολεμίους, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν φύσιν δι' ἀγώνων ὑπερβολικῶν, καταπληττόντων καὶ τοὺς θρασυτάτους τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐπιχειρητάς. Οἱ καταρράακται τοῦ Βορουσθένους κωλύουσι ἔτι καὶ νῦν τὸν πλοῦν τοῦ ποταμοῦ τούτου, εἰ καὶ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἡ ὄρμη τῶν ὑδάτων, ἠνωμένη μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης, κατέστρεψε πολλοὺς τῶν πετρίνων τούτων φραγμῶν, οἳ τινες κατὰ τὸν ἔννατον καὶ δέ-

Ὁ Ὀλεγος ἐκστρατεύει κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

κατον αἰῶνα ἦσαν ἀσυγκρίτως ἐπικινδυνώτεροι. Πρῶτοι δ' οἱ Βάραγγοι τοῦ Κιέβου διήλθον τολμηρῶς μετὰ διακοσίων πλοίων τοὺς ὄξεις τούτους βράχους ἀνὰ μέσον τῶν ἀφριζόντων ὑδάτων· ὁ δ' Ὀλεγος αὐτὸς διέβη μετὰ στόλου δεκάκις μείζονος. Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (α) διέγραψε τὸν τρόπον, καθ' ὃν οἱ Ῥῶσσοι ὑπερέβησαν τὰς δυσχερείας τοῦ πλοῦς τούτου· ἐνέπιπτον τοῖς ὕδασι, ὅπως εὖρωσιν ὀμαλὸν ἔδαφος, ἤγον δὲ τὰ μονόξυλα αὐτῶν διὰ τῶν βράχων· πολλαχοῦ ὅμως ἠναγκάζοντο ἵνα ἐκβάλλωσιν αὐτὰ ἔξω τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐλκύωσι παρὰ τὴν ὄχθην· ἐνιαχοῦ δὲ μετεκόμεζον αὐτὰ καὶ κατ' ὤμων, ἔτοιμοι ὄντες πάντοτε καὶ πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ. Καταπλεύσαντες δὲ εἰς ὄρμον τινὰ τοῦ ποταμοῦ (β), κατήρτυον μὲν ἰστούς, ἰστία καὶ πηδάλια, ἀπήρχοντο δ' εἰς Ἑλλάδα παραπλέοντες τὰ δυτικὰ παράλια. Ἄγνοοῦμεν, ἂν οἱ τῆς Βεσσαραβίας κάτοικοι καὶ οἱ ἰσχυροὶ Βούλγαροι ἀφῆκαν ἐλευθέραν τὴν διάβασιν τοῦ ἵππικοῦ, ὥπερ παρηκολούθει κατὰ ξηρὰν ὁ Ὀλεγος· ἀλλ' ὁ Νέστωρ λέγει μόνον, ὅτι ὁ ἥρως ἐπλησίασε τῆς πρωτευούσης τῶν Ἑλλήνων βασιλεύοντος τοῦ δεισιδαίμονος Λέοντος, τοῦ πικλῆν Φιλοσόφου. Οὗτος δ' ἐνασχολούμενος μᾶλλον περὶ ἀστρολογικοὺς ὑπολογισμοὺς, ἢ τὴν τῆς πρωτευού-

(α) Πρὸς Ῥωμανόν, Κεφ. Θ'.

(β) Τοῦτον, νομίζομεν, ἐνοεῖ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος λέγων ἐν τῷ αὐτῷ Κεφ. « Εἰθ' οὕτως ἀποκινουῦντες . . . ἀποπλεύουσιν, ἕως οὗ καταλάβωσιν εἰς τὴν λίμνην τοῦ ποταμοῦ στόμιον οὖσαν . . . ἐν ἣ ἔστι καὶ ἡ νῆσος τοῦ Ἁγίου Διθερίου. Καταλαθόντες οὖν οὗτοι τὴν τοιαύτην νῆσον, προσαναπαύουσιν ἑαυτοῦ· ἐκεῖσε ἐπὶ δύο καὶ τριῶν ἡμερῶν καὶ πάλιν τὰ ἑαυτῶν μονόξυλα εἰς ὄσας ἂν λείπωνται χρειᾶς περιποιούγται, τότε ἄρμενα καὶ τὰ ἀχέγια, ἅπερ ἐπιφέρουσι . . . »

σης ἀσφάλειαν, ἔφραξε μόνον τὸν λιμένα δι' ἰσχυρᾶς ἀλύσεως, ὥστε ὁ Ὅλεγος ἐξηκολούθει λεηλατῶν τὰ προάστεια τοῦ Βυζαντίου, πυρπολῶν τὰς κώμας, τοὺς ναοὺς καὶ τὰς ἐπαύλεις τῶν μεγιστάνων. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ εἰλικρινείας ὁ Νέστωρ ἐξεικονίζει φρικτῶς τὴν ὠμότητα καὶ βαρβαρότητα τῶν Ῥώσσων καθότι σφάζοντες ἀπηνῶς τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους, ἐβασάνιζον τοὺς αἰχμαλώτους, κατεκρήμνιζον δ' ἀδιακρίτως εἰς τὴν θάλασσαν νεκρούς τε καὶ ζῶντας. Οὕτως ἄλλοτε οἱ Οὐννοι καὶ οἱ λαοὶ τῆς Γερμανίας ἐκάκωσαν τὰς ἐπαρχίας τοῦ βασιλείου· οὕτω δὲ καὶ οἱ Νορμανδοὶ αὐτοὶ, οἱ συμπατριῶται τοῦ Ὀλέγου, διεπόρθουν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν τὴν δυτικὴν Εὐρώπην. Καὶ καθ' ἡμᾶς μὲν ὁ πόλεμος παρέχει τὸ δικαίωμα τοῦ φονεύειν μόνον ἔνοπλον τὸν ἐχθρόν· τότε δ' ἐπέτρεπε τὸ πράττειν παντοῖα ἐγκλήματα καὶ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν πολεμίων, ὥστε ἐνεκαυχῶντο μάλιστα τοιαῦτα πράττοντες. Οἱ δ' Ἕλληγες αὐτοὶ, λεγόμενοι τέως συμπολιῖται τῶν Σκιπιῶνων καὶ Βρούτων, μένοντες ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐθεώρουν ἔντρομοι τὴν ἐκπόρθησιν τῶν περὶ τὴν καθέδραν. Ὁ δὲ Ὅλεγος, κατὰ τὸν Νέστορα, ἀνελκύσας τὰ πλοιάρια αὐτοῦ εἰς τὴν ξηρὰν, ἔθηκεν ἐπὶ τροχῶν· οὕτω δὲ διὰ μόνης τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνέμου ὁ στόλος προσήγγισε τῆς Κωνσταντινουπόλεως πλησίστιος. Ἴσως ἐκτελῶν ὅ,τι Μωάμεθ ὁ Β'. ἔπραξε μετὰ ταῦτα, διέταξε τοῖς στρατιώταις, ἵνα σύρῃσι τὰς λέμβους διὰ ξηρᾶς μέχρι τοῦ λιμένος, ὅπως προσβάλη αὐτὰ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως· ὁ περὶ τῆς ἐνεργείας ὁμως τῶν ἰστίων κατὰ ξηρὰν μῦθος μετέβαλε τὴν δυσχερῆ, ἀλλὰ δυνατὴν, ἐπιχείρησιν ταύτην εἰς θαυμασίαν καὶ ἀπίθανον. Οἱ δ' Ἕλληγες,

κατάπληκτοι ἐκ τῶν γινομένων, ἔσπευσαν ἵνα προτείνωσι τῷ Ὀλέγω τὴν εἰρήνην, φόρον ὑποσχόμενοι· ἔπεμψαν δ' αὐτῷ ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ τροφάς καὶ οἶνον· ἀλλ' ὁ ἡγεμὼν ἀπεποιήθη τοιαῦτα δῶρα, ὑποπτεύων διγλητηρίασιν· διότι ὁ ἀνδρεῖος ἀνὴρ νομίζει πάντοτε τὸν ἄνανδρον δόλιον. Ἐὰν δ' αἱ ὑπόνοιαι αὐταὶ τοῦ Ὀλέγου ἦσαν ὀρθαί, ὡς πιστεύει ὁ Νέστωρ, οἱ Ἕλληνες, οὐχὶ δ' οἱ Ῥῶσσοι, ἦσαν βάρβαροι τοῦ δεκάτου αἰῶνος.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ μὲν νικητὴς ἀπήτησε δώδεκα γρίβνας καθ' ἕκαστον στρατιώτην τοῦ στόλου, οἱ δ' Ἕλληνες ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν ταύτην, εἰ κατέπαυε τὰς ἐχθροπραξίας, ἐπιστρέφων εἰρηνικῶς εἰς τὴν πατρίδα. Οὕτως ὁ μὲν Ῥωσσικὸς στρατὸς ἐμακρύνθη τῷ ὄντι μικρόν τι ἀπὸ τῆς πόλεως, ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔπεμψε πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα πρεσβευτὰς, ὧν τὸ χρονικὸν διετήρησε τὰ Νορμανδικὰ ὀνόματα· οἷον, τὸν Κάρολον, Φαρλάβον, Βερεμίδον, Ῥουλάβον καὶ Στεμίδον. Οὗτοι δὲ συνωμολόγησαν μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τὴν ἀκόλουθον συνθήκην.

1. « Οἱ Ἕλληνες προσφέρουσιν ἀνὰ δώδεκα γρίβνας καθ' ἕκαστον στρατιώτην τοῦ στόλου, ἔτι δὲ τέλη » ὑπὲρ τῶν πόλεων τοῦ Κιέβου, Τσερνιγόβου, Περεασλάβου, Πολτέσκου, Ῥοστόβου, Λουβέτσου καὶ ἄλλων » κυβερνωμένων ὑφ' ἡγεμόνων ὑποκειμένων τῷ Ὀλέγω. » Ἐπειδὴ δ' ὁ πόλεμος ἐγένετο τότε ὡς ἐθνικὴ βιομηχανία, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Σκανδιναβῶν καὶ Γερμανῶν, ὁ Ὀλεγος διεμοίρασε τὰ λάφυρα μετὰ τῶν στρατιωτῶν καὶ στρατηγῶν, μὴ παραβλέψας καὶ τοὺς ἐν Ῥωσσίᾳ καταλειφθέντας.

2. « Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευταὶ τοῦ Ῥώσου ἡγεμόνος λαμβάνουσι πάντα τὰ ἀναγκαῖα αὐτοῖς

Συνθήκη μετὰ τῶν Ἑλλήνων.

» ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θησαυροφυλακίου. Ὁ Αὐτο-
 » κράτωρ ὑπισχνεῖται προσέτι τὰ πρὸς ζωάρκειαν παν-
 » τὸς ἐμπορίου Ῥώσσου ἐν Ἑλλάδι, τουτέστιν ἄρτον,
 » οἶνον, κρέας, ἰχθῦς καὶ καρπούς ἐπὶ ἕξ μῆνας, ἐπι-
 » τρέπει αὐτῷ ἐλευθέραν τὴν ἐν τοῖς βαλανείοις εἴσο-
 » δον καὶ ἐπιδαψιλεύει αὐτῷ, ἐπανακάμπτοντι οἴκαδε,
 » πάντα τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια, προσέτι δὲ ἀγκύρας, ἄρ-
 » μενα καὶ ὅ,τι δήποτ' ἄλλο πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν χρεῖαν
 » ἐπιτήδειον. »

Οἱ δὲ Ἕλληνες προέτειναν τοὺς ἐξῆς ὅρους.

« Οἱ ἐρχόμενοι εἰς Κωνσταντινούπολιν δι' ἄλλην
 » ὑπόθεσιν, ἢ ἐμπορικὴν, οὐδὲν ἔχουσι δικαίωμα εἰς μη-
 » νιαίαν διατροφήν. 2. Ὁ Ῥώσσος ἡγεμὼν ἀπαγορεύσει
 » τοῖς πρεσβευταῖς αὐτοῦ ἀδικεῖν τοὺς κατοίκους τῶν
 » Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν καὶ κωμῶν. 3. Ἡ συνοικία τοῦ
 » Ἀγίου Μάμαντος προσδιορίζεται εἰδικῶς ὑπὲρ τῶν
 » Ῥώσσων. Καὶ αὐτοὶ μὲν ὀφείλουσιν ἰν' ἀναγγέλλωσι τὴν
 » ἄφιξιν αὐτῶν ταῖς Ἀρχαῖς τῆς πόλεως, αὐταὶ δὲ ἐγγρά-
 » φουσαι τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ἀποδιδούσι κατὰ μῆνα τὰ
 » πρὸς ζωάρκειαν τοῖς πολίταις τοῦ Κιέβου, Τσερνιγόβου,
 » Περεασλάβου καὶ ἄλλων πόλεων. Προσδιορισθήσεται
 » δὲ καὶ θύρα, δι' ἧς εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν, συνοδευό-
 » μενοι ὑπὸ αὐτοκρατορικοῦ Ἐπιτρόπου, ἄοπλοι καὶ
 » οὐδέποτε πλείονες τῶν πεντήκοντα συγχρόνως. Ἐ-
 » πιτρέπεται αὐτοῖς ἵνα ἐμπορεύωνται ἐλευθέρως ἐν
 » Κωνσταντινουπόλει οὐδένα φόρον τελοῦντες. »

Ἡ συμφορωτάτη αὕτη τοῖς Ῥώσσοις εἰρήνην ἐπεκυ-
 ρώθη διὰ θρησκευτικῶν τελετῶν. Καὶ ὁ μὲν Αὐτοκρά-
 τωρ ὤμοσεν ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ δὲ Ὀλεγος καὶ
 οἱ περὶ αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὄπλων ἐν ὀνόματι τῶν θεῶν τοῦ
 Σλαβικοῦ λαοῦ, τοῦ Περούγου καὶ Βολόσσου. Ὡς ση-

μείον δὲ τροπαίου ὁ Ὀλεγος, ἀναρτήσας τὴν ἀσπίδα αὐ-
 τοῦ ἐκ τῆς πύλης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπανῆλθεν
 εἰς Κίεβον, ὅπου ὁ λαὸς ἐκθαμβούμενος ὑπὸ τῆς δόξης
 αὐτοῦ, θαυμάζων δὲ καὶ τὸν πλοῦτον, ὃν ἔφερον οἶον,
 χρυσόν, ὑφάσματα καὶ πολύτιμα τεχνουργήματα καὶ
 φυσικὰ προϊόντα τοῦ εὐφόρου τῆς Ἑλλάδος κλίματος,
 ἐπωνόμασαν αὐτὸν ὁμοθυμαδὸν γινώστην, τουτέστι
 σοφόν, ἢ μάγον. Τοιουτοτρόπως διηγεῖται ὁ Νέστωρ
 τὴν εὐτυχῆ καὶ ἐξάκουστον ταύτην ἐκστρατείαν, κο-
 ρωνίδα τῆς στρατιωτικῆς τοῦ Ὀλέγου δόξης. Ἄλλ' οἱ
 Ἕλληνες ἱστορικοὶ οὐδεμίαν μνεῖαν ποιοῦνται τοῦ ἀ-
 ξιολόγου τούτου συμβεβηκότος (190). Πῶς ὅμως ὁ
 χρονογράφος ἡμῶν, ὅς τις διαγράφων τοὺς ἀρ-
 χαιοτάτους χρόνους οὐδὲν μετεχειρίσθη πλάσμα, ἐδύ-
 νατο ζῶν κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα ἵνα ἐπινοήσῃ
 συμβεβηκὸς τοῦ δεκάτου διατηρούμενον εἰσέτι ὄλως
 πρόσφατον ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ λαοῦ; Πῶς ἐδύνατο ἵνα
 μετὰ θάρρους βεβαιώσῃ τοὺς συγχρόνους περὶ τῆς ἀ-
 ληθείας αὐτοῦ, ἐὰν μὴ ἐπεκυροῦτο ὑπό τινος γενικῆς
 παραδόσεως; Ὁμολογοῦμεν, ὅτι περιστατικὰ τινα ἴσως
 φαίνονται μυθώδη, καθόσον ἐκαλλωπίζοντο ὑπὸ τῶν
 περὶ τὸν Ὀλεγον ἐν τοῖς ἀνδραγαθήμασιν αὐτῶν ἐγ-
 καυχωμένων, κατόπιν δὲ μετὰ νέων προσθηκῶν μετε-
 βλήθησαν εἰς δημῶδες διήγημα, ἐπαναληφθὲν καὶ ὑπὸ
 τοῦ Νέστορος ἀνευ κριτικῆς ἐρεῦνης· τὸ οὐσιωδέστα-
 τον ὅμως μένει ἀναμφισβήτητον, ὅτι ὁ Ὀλεγος ἐξε-
 στράτευσε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως
 καὶ ἐπανῆλθε νικητής. Μέχρι τοῦδε ὁ Νέστωρ
 εἶχέ τυχον μόνον τὰς πατροπαραδότους ἱστορίας ὡς ὁ-
 δηγόν· ἀλλ' ὁ Ὀλεγος, παγιῶν τὴν μετὰ τῶν Ἑλλή-
 νων εἰρήνην, ἔπεμψε πρεσβευτὰς εἰς Κωνσταντινούπο-

λιν, ὅπως συνομολογήσωσι γραπτὴν συνθήκην, πολύτιμον καὶ ἀρχαιότατον μνημεῖον τῆς Ῥωσσικῆς ἱστορίας, διατηρηθὲν ἐν τοῖς χρονικοῖς ἡμῶν. Ἀρκοῦμεθα δὲ διασαφήσεσί τισι τῆς ἐννοίας, ἣ καὶ φράσεων σκοτεινῶν, διατηροῦντες, ὅσον ἔνεστι, τὸ ἀρχαϊκὸν τοῦ ὕφους.

ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΟΛΕΓΟΥ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.

« Ἡμεῖς, Ῥῶσσοι τὸ γένος, Κάρολος Ἰγγελότος, Φαρ-
 » λόβος, Βερεμίδος, Ρουλάβος, Γούδης, Κάρνος, Φλελάβος,
 » Ῥυάρος, Ἀκτουτρουϊάνος, Λιδουλφόστος καὶ Στεμίδος,
 » πρεσβευταὶ τοῦ Μεγάλου Ἡγεμόνος τῆς Ῥωσ-
 » σίας Ὀλέγου καὶ πάντων τῶν ὑπὸ τὴν χεῖρα αὐτοῦ
 » περιφανῶν μεγιστάνων, πρὸς Ἰμᾶς, Λέοντα, Ἀλέ-
 » ξανδρον καὶ Κωνσταντῖνον (ἀδελφὸν καὶ υἱὸν τοῦ πρώ-
 » του,) Μεγάλους τῆς Ἑλλάδος Βασιλεῖς, εἰς διατήρησιν
 » καὶ βεβαίωσιν τῆς πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπαρχούσης φι-
 » λίας μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν καὶ Ῥουσίας, κατὰ
 » τὴν θέλησιν τῶν ἡγεμόνων ἡμῶν καὶ πάντων τῶν ὑπὸ
 » τὴν χεῖρα τοῦ Ὀλέγου, ἐπαγιώσαμεν τὴν φιλίαν ταύ-
 » την διὰ τῶν ἀκολούθων ἄρθρων, οὐχὶ προφορικῶς, ὡς
 » πρότερον, ἀλλ' ἐγγράφως· κατὰ τὴν ἐγχώριον δὲ θρη-
 » σκεῖαν ἡμῶν, ὠμόσαμεν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις ἡμῶν.

Συνθήκη με-
 τὰ τῆς Αὐτο-
 κρατορίας.

1. Καὶ πρῶτον διατελῶμεν ἐν εἰρήνῃ, ὧ Ἕλληνες!
 » Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους ἐξ ὅλης ψυχῆς, καὶ μὴ ἐπι-
 » τρέψωμεν μηδενὶ τῶν ὑπὸ τὰς χεῖρας τῶν περιφανῶν
 » ἡμῶν ἡγεμόνων ἴν' ἀδικήσῃ ἡμᾶς. Ἡμεῖς καταβαλοῦ-
 » μεν πᾶσαν προσπάθειαν πάντοτε καὶ ἀμεταθέτως πρὸς
 » διατήρησιν τῆς φιλίας ταύτης· ἀλλ' ἐπίσης καὶ ὑμεῖς,
 » Ἕλληνες, τηρήσατε ἀείποτε ἀναλλοίωτον ἀγά-
 » πην πρὸς τε τοὺς ἐνδόξους τῆς Ῥουσίας ἡγεμόνας

» καὶ πρὸς πάντα τοὺς ὑπηκόους τοῦ ἐνδόξου Ὀλέ-
 » γου. Ἐν περιπτώσει δὲ παραβάσεώς τινος καὶ ἐγκλή-
 » ματος πολιτευόμεθα οὕτω.

2. » Πᾶν ἔγκλημα ἀποδείκνυται διὰ μαρτυριῶν· ἐν
 » ἑλλείψει δὲ μαρτύρων ὁ κατηγορούμενος, οὐχὶ δ' ὁ
 » κατήγορος, ὁμνύει· ὁμνυέτω δ' ἕκαστος κατὰ
 » τὴν θρησκείαν αὐτοῦ. »

Πιθανόν, ὅτι αἱ συμβαίνουσαι ἐν Κωνσταντινουπόλει
 ἔριδες καὶ ὕβρεις μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Ῥώσων ἠ-
 νάγκασαν τοὺς Αὐτοκράτορας καὶ τὸν ἡγεμόνα Ὀλε-
 γον, ἵνα ἐμπεριλάβωσιν ἐν τῇ περὶ εἰρήνης συνθήκῃ
 ἄρθρα ποινικοῦ κώδικος.

3. » Ἐὰν Ῥώσος φονεύσῃ Χριστιανόν, ἢ Χριστια-
 » νὸς Ῥώσσον, θανατωθήτω ἐπὶ τοῦ τόπου, ὅπου ἐ-
 » πράχθη τὸ κακούργημα. Ἐὰν δ' ὁ φονεὺς ἔχη οἰ-
 » κίαν καὶ κρυβῆ, ἡ οὐσία αὐτοῦ παραδίδεται τῷ πλη-
 » σιστάτῳ τοῦ φονευθέντος συγγενεῖ, μὴ στερουμένης
 » ὅμως τῆς γυναικὸς τοῦ φονέως τῆς κατὰ τὸν νόμον
 » μερίδος. Ἐὰν δ' ὁ ἔνοχος δραπετεύσῃ μὴ καταλι-
 » πῶν ὑπάρχοντα, λογίζεται ὑπόδικος, ἕως οὗ εὑρεθῆς
 » τιμωρηθῆ διὰ θανάτου·

4. » Ὁ διὰ ξίφους, ἢ ἄλλου ὄπλου πλήξας ἕτερον
 » ἀποτίνει τρεῖς λίτρας ἀργυρᾶς κατὰ τὸν Ῥωσικὸν
 » νόμον· ἐὰν δὲ τύχῃ ἄπορος, προσφέρει τῷ παθόντι
 » ὅ,τι ἄλλο δύναται, μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐνδύματος,
 » ὁμνύων, κατὰ τὸ θρήσκευμα αὐτοῦ, ὅτι οὐδ' οἱ συγ-
 » γενεῖς, οὐδ' οἱ φίλοι αὐτοῦ θέλουσιν ἵνα ἐξαγοράσω-
 » σιν αὐτόν. Τότε δ' ἀπαλλάσσεται πάσης περαιτέρω
 » καταδιώξεως.

5. » Ἐὰν Ῥώσος κλέψῃ πρᾶγμα τι Χριστιανοῦ, ἢ
 » Χριστιανὸς Ῥώσσου, ἐπ' αὐτοφώρῳ δὲ συλληφθεὶς ὁ

» ἔνοχος ἀντιστῆ, ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ κλαπέντος πράγ-
 » ματος ἔχει τὸ δικαίωμα ἵνα φονεύσῃ αὐτὸν καὶ ἀνα-
 » λάβῃ τὸ κλαπέν, μηδαμῶς καταδιωκόμενος. Ἄλλ'
 » ἐὰν ὁ κλέπτης παραδοθῆ ἄνευ ἀντιστάσεως τῷ ἰδιο-
 » κτήτῃ, οὗτος ὀφείλει μόνον ἵνα δῆσῃ αὐτόν. Πᾶς
 » Ῥώσσος, ἢ Χριστιανὸς, ὅστις ἐπὶ προφάσει ἀναζη-
 » τήσεως τοῦ πράγματος εἰσέλθῃ εἰς ξένην οἰκίαν
 » καὶ λάβῃ ἄλλο τι, ἢ τὸ ἀνήκον αὐτῷ, ἀποδίδωσι
 » τριπλασίαν τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος.

» Ἐὰν πλοῖον Ἑλληνικὸν ἐξοκείλῃ ὑπὸ τῶν ἀνέ-
 » μων εἰς ξένην παραλίαν, ὅπου ἡμεῖς Ῥώσσοι τύ-
 » χωμεν, διατηρήσομεν αὐτὸ μετὰ τοῦ φορτίου, ἀ-
 » ποστέλλοντες εἰς Ἑλληνικὴν χώραν καὶ συνοδεύον-
 » τες αὐτὸ ἐν παντὶ ἐπικινδύνῳ τόπῳ, ἕως οὗ ἐντε-
 » λῶς ἐξασφαλισθῆ. Ἐὰν δὲ αἱ τριχυμῖαι, ἢ ἄλλο τι
 » πρόσκομμα, καθιστῶσιν ἀδύνατον τὴν ἐπιστροφὴν
 » αὐτοῦ εἰς τὴν πατρίδα, βοηθοῦντες τοῖς ναύταις, πα-
 » ραπέμψομεν εἰς τινα τῶν πλησιεστέρων Ῥωσσικῶν
 » λιμένων, ὅπου τὸ φορτίον καὶ πάντα τὰ εὐρεθέντα
 » ἐν τῷ σωθέντι ὑφ' ἡμῶν πλοίῳ πωλοῦνται ἐλευθέ-
 » ρως· ὅταν δ' οἱ πρεσβευταὶ ἡμῶν ἀπέλθωσιν εἰς Ἑλ-
 » λάδα πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, ἢ οἱ ἔμποροι χάριν ἰδίων
 » ὑποθέσεων, προσάξουσιν αὐτὸ ἐκεῖ μετὰ τιμῆς καὶ
 » ἀποδώσουσι σῶα τὰ εἰσπραχθέντα ἐκ τῶν πωληθέν-
 » των ἐν τῷ πλοίῳ ἐμπορευμάτων. Ἐὰν δὲ τις τῶν
 » Ῥώσσων φονεύσῃ ἄνθρωπον ἐπὶ τοῦ πλοίου τούτου,
 » ἢ κλέψῃ πρᾶγμα τι, ὑποβληθήτω ὁ ἔνοχος τῇ ἀνω-
 » τέρῳ ὀρισθείσῃ ποινῇ.

» 7. Ἐὰν μεταξὺ ἀνδραπόδων ἀργυρωνήτων εὐρε-
 » θῶσιν ἐν Ἑλλάδι Ῥώσσοι, ἢ ἐν Ῥωσσίᾳ Ἕλληνες,
 » ἀπελευθεροῦνται· ὡς λύτρον δὲ δίδεται ὅ,τι ἐδαπά-

» νησεν ὁ ἔμπορος πρὸς ἀγορὰν τούτων, ἦτοι τὸ σὺν
 » νηθες ἀντίτιμον τῶν ἀνδραπόδων. Οἱ δ' ἐλευθερωθέν-
 » τες ἀποστέλλονται οἴκαδε δι' ἕκαστον δ' αὐτῶν προσ-
 » φέρονται ὡς λύτρα εἴκοσι χρυσᾶ νομίσματα· ἀλλ' οἱ
 » Ῥῶσσοι στρατιῶται, οἱ ἐλθόντες ἵνα ὑπηρετήσωσι
 » τῷ Αὐτοκράτορι χάριν τιμῆς, μένουσιν ἐν Ἑλλά-
 » δι, ἐὰν θέλωσιν.

» 8. Ἐὰν δοῦλος Ῥῶσσος φύγη, ἢ κλαπῆ, ἢ ἀρ-
 » παγῆ, ἐπὶ προφάσει ἐμπορίας, ὁ κύριος αὐτοῦ ἀνα-
 » ζητήσας λαμβάνει αὐτὸν ὅθενδήποτε· ὁ δ' ἐναντιού-
 » μενος ταῖς περὶ αὐτοῦ ἐρεῦναις θεωρεῖται ἔνοχος.

» 9. Ἐὰν Ῥῶσσος, διατελῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ
 » Χριστιανοῦ Αὐτοκράτορος, ἀποθάνῃ ἐν Ἑλλάδι ἀ-
 » διάθετος, μὴ ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ συγγενεῖς, ἢ οὐσία
 » αὐτοῦ ἀποστέλλεται εἰς Ῥωσσίαν πρὸς τοὺς πλη-
 » σιστάτους. Ἐὰν δ' ἐκεῖνος διέταξε περὶ αὐτῆς τὰ
 » δέοντα, αὐτὴ ἀποδίδεται πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κλη-
 » ροδοτηθέντας.

» 10. Ἐὰν εὐρεθῶσιν ἐν Ἑλλάδι ἔμποροι, ἢ ἄλλοι
 » Ῥῶσσοι ἔνοχοι ἐγκλήματός τινος καὶ προσκληθῶσιν
 » ἵνα ἐμφανισθῶσιν ἐν τῇ αὐτῶν πατρίδι, ὅπως ὑπο-
 » στῶσιν αὐτόθι τὴν ποινὴν, ὁ Χριστιανὸς Αὐτοκρά-
 » τωρ ἀποστέλλει τοὺς ἐγκληματίας τούτους καὶ ἄ-
 » κοντας εἰς Ῥωσσίαν.

» Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον φέρονται καὶ οἱ Ῥῶσ-
 » σοι πρὸς τοὺς Ἑλληνας.

» Πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἀκριβοῦς ἐκτελέσεως τῶν
 » ὄρων τούτων μεταξὺ ἡμῶν, Ῥώσσων καὶ Ἑλλήνων,
 » διετάξαμεν ἵνα γραφῶσιν οὔτοι διὰ κινναβάρεως ἐπὶ
 » δύο χάρτων. Ὁ Ἕλλην Αὐτοκράτωρ ὑπέγραψεν ἰ-
 » διοχείρως, ὀρκισθεὶς ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Σταυροῦ καὶ τῆς

» Ἀδιαιρέτου καὶ Ζωοποιοῦ Τριάδος τοῦ ἑνὸς Θεοῦ,
 » καὶ ἐνεχείρισε τὸν χάρτην τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκλαμπρότητι.
 » Ἡμεῖς δὲ, Ῥῶσσοι πρεσβευταί, ἐνεχειρίσαμεν αὐτῷ
 » ἕτερον, ὁμόσαντες ὡσαύτως κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν
 » καὶ ἐν ὀνόματι ἀπάντων τῶν Ῥώσσων, ἵνα φυλάτ-
 » τωμεν ἀκριβῶς τοὺς συνομολογηθέντας ὄρους τῆς
 » εἰρήνης καὶ ἀγάπης μεταξὺ ἡμῶν Ῥώσσων καὶ Ἑλ-
 » λήνων.

» Ἐγένετο τὴν δευτέραν ἐβδομάδα Σεπτεμβρίου τοῦ
 » ἔτους δεκάτου πέμπτου (τουτέστι τῆς δεκάτης πέμ-
 » πτης Ἰνδικτιῶνος) ἀπὸ κτίσεως κόσμου....»

Ἡ συνθήκη αὕτη ἴσως ἐγράφη Ἑλληνιστί καὶ Σλα-
 βιστί. Πρὸ πενήκοντα ἤδη ἐτῶν οἱ Βάραγγοι κατεῖ-
 χον τὸ Κίεβον, πάντες δ' οἱ συστρατιῶται τοῦ Ἰγγο-
 ρος, γεγεννημένοι, ὡς καὶ αὐτός, μεταξὺ τῶν Σλά-
 βων, ἐλάλουν μᾶλλον τὴν ἐγχώριον γλῶσσαν, ἢ τὴν
 Σκανδιναβικὴν. Τὰ τέκνα τῶν Βαράγγων, ἐπιστρε-
 φάντων εἰς τὸν Χριστιανισμόν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ
 Ἀσκόλδου καὶ Δίρου, εὐκόλως ἐμάνθανον τὴν ἐν Μο-
 ραβία ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου ἐπινοηθεῖσαν Σλαβι-
 κὴν γραφὴν. Εὐρίσκοντο δ' ἐκτὸς τούτου ἐν τῇ αὐτῇ
 τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ στρα-
 τῷ πολλοὶ Σλάβοι, κάτοικοι τῆς Θράκης, τῆς Πε-
 λοποννήσου καὶ ἄλλων ἐπαρχιῶν τῆς Αὐτοκρατορίας.
 Κατὰ τὸν ὀγδοὸν αἰῶνα Σλάβος ἦτο ὁ κυβερνῶν τὴν
 Ἐκκλησίαν ὡς Πατριάρχης· ὅτε δ' ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀ-
 λέξανδρος ὑπέγραψε τὴν μετὰ τοῦ Ὀλέγου εἰρήνην,
 εἶχεν εὐνοϊκοὺς δύο Σλάβους, Γαβριλόπουλον καὶ Βα-
 σιλίτσην, ἐξ ὧν τὸν τελευταῖον προώριζε μάλιστα

καὶ διάδοχον (α). Ἦτο δ' ἀνάγκη ἵνα οἱ ὄροι οὗτοι ὑπάρχωσιν εὐκατάληπτοι πρὸς τε τοὺς Ἕλληνας καὶ Βαράγγους. Ἀλλ' ἐκ τούτων οἱ μὲν πρῶτοι ἠγνόουν τὴν Νορμανδικήν, τὴν δὲ Σλαβικὴν ἐνόουν ἀμφοτέρω.

Ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ οἱ Ῥῶσσοι φαίνονται οὐχὶ ἄγριοι καὶ βάρβαροι, ὡς πρότερον, ἀλλ' ὡς γινώσκοντες τὸ ἱερὸν τῆς τιμῆς καὶ τῶν ἀλληλογενῶν συμβολαίων, ἔχοντες νόμους προστάτας τῆς προσωπικῆς ἀσφαλείας, τῆς ἰδιοκτησίας, τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος καὶ τῆς ἰσχύος τῶν διαθηκῶν, ἐμπορευόμενοι δὲ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Τὰ ἄρθρα 7 καὶ 8 τῆς συνθήκης, κατὰ τὰ ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἀναφερόμενα, ἀποδεικνύουσιν, ὅτι οἱ ἔμποροι Ῥῶσσοι μετήρχοντο τὴν ἐμπορίαν τῶν ἀνδραπόδων, ἢ τῶν αἰχμαλώτων τοῦ πολέμου καὶ τῶν δουλοπαροίκων, ἀγορασθέντων παρὰ τῶν ὁμόρων, ἢ τέλος τῶν ἐγκληματιῶν Ῥώσσων, δικαστικῶς ἀπεστηρημένων τῆς ἐλευθερίας. Σημειώσεως δ' ἄξιον νομίζομεν, ὅτι ἐκ τῶν δέκα καὶ τεσσάρων τὴν περὶ εἰρήνης συνθήκην ὑπογραψάντων μεγιστάνων, πληρεξουσίων τοῦ ἡγεμόνος Ὀλέγου, οὐδὲ εἷς ὑπάρχει Σλάβος· ἐκ τούτου δὲ φαίνεται, ὅτι οἱ πρῶτοι ἡμῶν κυριάρχαι εἶχον μόνον παρ' ἑαυτοῖς Βαράγγους, ἀπολαύοντας τῆς πίστεως αὐτῶν, μετέχοντας δὲ τῶν πραγμάτων τῆς κυβερνήσεως.

Δωρήσας ὁ Αὐτοκράτωρ τοῖς πρεσβευταῖς χρυσὸν, πολύτιμα ἐνδύματα καὶ ὑφάσματα, προσέταξεν ἵνα ἐπιδείξωσιν αὐτοῖς τὴν πολυτέλειαν καὶ κομψότητα τῶν

(α) Λέων Γραμμ., σελ. 286.

ναῶν. Ἐκ τῆς θέας δὲ ταύτης οἱ ἀγροῖκοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι συνελάμβανον ἰδέαν περὶ τῆς μεγαλειότητος τοῦ Θεοῦ τῶν Χριστιανῶν. Ἀξιοθέντες δ' ἔπειτα καὶ παντοίων ἄλλων τιμῶν ἀνεχώρησαν εἰς Κίεβον, ὅπου ἔδωκαν λόγον τῷ ἡγεμόνι περὶ τῆς αἰσίας ἐκβάσεως τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν.

Ἄλλ' ὁ Ἡρως οὗτος καταδαμασθεὶς ὑπὸ τῆς ἡλικίας, ἐπεθύμησεν ἤδη τῆς ἡσυχίας καὶ ἀπήλαυε γενικῆς εἰρήνης, ἣν οὐδεὶς τῶν ὁμόρων αὐτοῦ ἐτόλμησεν ἵνα ταράξῃ. Ἡγεμὼν περιεστοιχισμένος ὑπὸ τροπαίων καὶ τεκμηρίων δόξης, κυριάρχης δὲ πολυαρίθμων ἐθνῶν καὶ ἀρχηγὸς στρατοῦ ἀνδρείου ἀνεδείχθη ἐπίφοβος καὶ κατ' αὐτὴν τὴν παρακμὴν τοῦ βίου. Οὕτω δ' ἔχων διήνυσεν τὸ στάδιον· ἀλλὰ καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ παρεστάθη θαυμαστὸς πρὸς τοὺς μεταγενεστέρους. Ὁ Νέστωρ ἀναφέρει, ὅτι εἶχεν ἵππον πολὺ ὑπ' αὐτοῦ ἀγαπώμενον· ἀλλὰ, τῶν μάντεων προειπόντων, ὅτι τὸ ζῶον τοῦτο ἔσται αἰτία τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, ἔπαυσεν ἀναβαίνων αὐτὸν ἐπὶ τέσσαρα ὅλα ἔτη. Κατὰ δὲ τὸ φθινόπωρον τοῦ πέμπτου ἔτους ἀναμνησθεὶς ὁ Ὀλεγος τῆς προρρήσεως, ἔμαθεν ὅτι ὁ ἵππος πρὸ πολλοῦ ἀπέθανεν· ὅθεν σκώπτων τοὺς μάντεις ἠθέλησε τοῦλάχιστον ἵνα ἴδῃ τὰ ὀστᾶ τοῦ ζώου. Χάριν δὲ τούτου ἀπῆλθεν ὅπου ἦν ὁ σκελετὸς αὐτοῦ, καὶ πατήσας τὸ κρανίον, εἶπεν· «Τοῦτο πρέπει ἵνα φοβηθῶ;» Πάραυτα δ' ὄφιν κεκρυμμένος ἐν αὐτῷ, ἐξελθὼν ἔδηξε τὸν ἡγεμόνα, ὥστε καὶ ἀπέθανεν ἐκ τοῦ δήγματος.

Θάνατος Ὀ-
λέγου.

Σεβόμενοι τὴν μνήμην τῶν μεγάλων ἀνδρῶν καὶ περίεργοι ὄντες μαθεῖν πάντα τὰ κατ' αὐτοὺς, ἀγαπῶσιν οἱ ἄνθρωποι τὰ τοιαῦτα ἐπινοήματα, ὥστε μεταδίδονται ταῖς ἀπωτάτω γενεαῖς. Ἀδιάφορον δὲ εἶναι

πιστεύσωμεν ἢ μή, ὅτι τὸν Ὀλεγον τῷ ὄντι ἐπληξεν ὄφις ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς ταφῆς τοῦ ἵππου κεκρυμμένος· ἢ ὑποτιθεμένη ὅμως πρόβρῃσις τῶν μάγων καταφαίνεται δημώδης μῦθος, ἄξιος προσοχῆς μόνον διὰ τὴν ἀρχαιότητα (191).

Ἄλλὰ πολὺ σπουδαιότερα καὶ βεβαιότερα θεωροῦνται τὰ ὑπὸ τοῦ Χρονογράφου ἀναφερόμενα ἐπακολουθήματα τοῦ θανάτου τοῦ Ὀλέγου. Ὁ λαὸς, λέγει, ἀνεστέναξε καὶ ἔχυσε δάκρυα. Τί δύναται τις εἰπεῖν ἰσχυρότερον καὶ ἐμφαντικώτερον πρὸς ἔπαινον ἡγεμόνος ἀποβιώσαντος; Ὁ Ὀλεγος ἄρα οὐ μόνον κατεπτέει τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἠγαπᾶτο ὑπὸ τῶν ὑπηκόων· διὸ οἱ μὲν στρατιῶται ἐθρήνουν ἀρχηγὸν τολμηρὸν καὶ στρατηγηματικόν, ὁ δὲ λαὸς ἔνθερμον προστατήν. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἐνώσας μετὰ τῆς ἐπικρατείας τὰς καλλίστας καὶ πλουσιωτάτας ἐπαρχίας τῆς νῦν Ῥωσσίας, ὑπῆρξε πρῶτιστος θεμελιωτῆς τοῦ μεγαλείου αὐτῆς· διότι ὁ μὲν Ῥουρϊκος ἐδέσποζεν ἀπὸ τῆς Ἑστωνίας, τῶν Σλαβικῶν πηγῶν καὶ τοῦ Βολχόβου μέχρι τῆς Λευκῆς Λίμνης, τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ὀκκα καὶ τῆς πόλεως Ῥοστόβου, ὁ δὲ Ὀλεγος ὑπέταξε πάντας τοὺς τόπους ἀπὸ τοῦ Σμολένσκου μέχρι Σούλα, Τύρα, πιθανῶς δὲ μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν Καρπαθίων ὀρέων. Ἄλλ' ἐκ τῆς συνέσεως τοῦ κυβερνῶντος ἀκμάζουσι τὰ πεπολιτισμένα κράτη, ἢ δὲ ἠρωϊκὴ ἀνδρία καταβάλλει τὰ θεμέλια μεγάλης Αὐτοκρατορίας, γινομένης ἐδραΐωμα ἀκράδαντον κατὰ τοὺς πρώτους τῆς ἐπισφαλοῦς συστάσεως χρόνους. Καὶ καυχᾶται μὲν ἡ ἀρχαία Ῥωσσία κατὰ πολλοὺς ἀριστεύσαντας ἥρωας ἡγεμόνας, οὐδεὶς δ' ὅμως αὐτῶν παραβάλλεται ἄξιως πρὸς τὸν Ὀλεγον κατὰ τὰς νίκας, αἵτινες ἐστερέωσαν

τὴν κραταιὰν αὐτῆς ὑπαρξίν. Ἄρά γε ἡ Ἱστορία θεωρήσει αὐτὸν ὡς ἄνομον δυνάστην ἀπὸ τῆς ἐνηλικότητος τοῦ κληρονόμου τοῦ Ῥουρίκου; Αἱ μεγάλαι αὐτοῦ πράξεις καὶ τὸ κοινῆ συμφέρον οὐ δικαιούσι τὴν φιλαρχίαν τοῦ Ὀλέγου; Κληρονομικὰ δὲ δικαιώματα μὴ καθιερωθέντα ἐν Ῥωσσίᾳ δι' ἐθίμων ἠδύναντο ἄρα γε ἵνα φανῶσιν αὐτῷ ἱερά;... Ἀλλὰ τὸ αἷμα τοῦ Ἀσκόλδου καὶ Δίρου ἀμαυροῖ ὁμολογουμένως τὴν δόξαν αὐτοῦ. . . . .

Μετὰ τριάκοντα καὶ τριῶν ἐτῶν ἡγεμονίαν ὁ Ὀλεγοσ ἀπεβίωσε λίαν προβεβηκῶς, καὶ ὑποτεθέντος ὅτι ἦτο ἔτη νεανίας, ὅτε μετὰ τοῦ Ῥουρίκου ἦλθεν εἰς Νοβογόροδον. Ὁ νεκρὸς αὐτοῦ ἐτάφη ἐπὶ τοῦ ὄρους Στσεκοβίτσα, οἱ δὲ κάτοικοι τοῦ Κιέβου, μέχρι τοῦ Νέστορος, ἐκάλουν τὸν τόπον ἐκεῖνον τάφον τοῦ Ὀλέγου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

ΙΓΩΡ.

912—945.

Ἐπανάστασις τῶν Δρεβλιανῶν— ἐμφάνισις τῶν Πατσινακῶν— Εἰσβολὴ τοῦ Ἰγορος εἰς Ἑλλάδα— Συνθήκη μετὰ τῶν Ἑλλήνων— Δολοφονία τοῦ Ἰγορος.

Ὁ Ἰγωρ ἦτο ἤδη ὥριμος τὴν ἡλικίαν, ὅτε παρέλαβε τὴν ἀρχήν· ἦτο δὲ αὕτη ἐπικίνδυνος· διότι οἱ τε σύγχρονοι καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἀπαιτοῦσι μεγάλα πράγματα παρὰ τῶν διαδεχομένων μέγαν τινὰ ἡγεμόνα, καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἀναξίων. Ὁ θάνατος τοῦ

912— 313

913—914
Ἐπανάστα-
σις τῶν Δρε-
βλιανῶν.

νικητοῦ ἐνθάρρυνε τοὺς ἡττημένους, οἱ δὲ Δρεβλιανοὶ ἐπανεστήσαν κατὰ τοῦ Κιέβου. Ὁ Ἴγωρ ὁμως ἀπέδειξε ταχέως, ὅτι ἐκράτει τὸ ξίφος τοῦ Ὀλέγου, καταδαμάσας καὶ τιμωρήσας αὐτοὺς δι' αὐξήσεως τῶν φόρων. Ἀλλὰ νέοι πολέμιοι, ἰσχυροὶ μὲν ὡς ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, ἐπίφοβοι δὲ διὰ τὸ θράσος καὶ τὴν πρὸς τὴν λαφυραγωγίαν κλίσιν, ἐφάνησαν περὶ τὰ μεθόρια τῆς Ῥωσσίας. Ἦσαν δ' οὗτοι οἱ Πατσινάκαι, τοσοῦτον διαβόητοι ἐν τοῖς Ῥωστικοῖς, Βυζαντινοῖς καὶ Οὐγγρικοῖς Χρονικοῖς ἀπὸ τοῦ δεκάτου μέχρι τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, ὥστε εἰσερχόμενοι εἰς τὸ θέατρον τῆς ἱστορίας ὀφείλομεν ἵνα εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τε τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἀρχαίας πατρίδος τοῦ λαοῦ τούτου.

914—915.
Ἐμφάνισις
τῶν Πατσινα-
κῶν.

Αἱ ἀνατολικαὶ χῶραι τῆς νῦν Ῥωσσίας, ὅπου ῥέουσιν ὁ Ἴρτης, ὁ Τοβόλος, ὁ Οὐράλης καὶ Ῥᾶ, ἐξέπληττον ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τὴν Εὐρώπην, ὡς γεννῶσαι λαοὺς, οἵτινες ἀλληλοδιαδόχως ἐξήρχοντο ἐκ τῶν ἀχανῶν αὐτῶν ἐρήμων, διαφέροντες μὲν ἴσως κατὰ τὴν γλῶσσαν, ὁμοιάζοντες δ' ὁμως κατὰ τὴν φύσιν, τὴν δίαιταν καὶ τὴν ὠμότητα· πάντες δὲ ἦσαν νομάδες, τρεφόμενοι ἐκ τῆς κτηνοτροφίας καὶ θήρας. Τοιοῦτοι δ' ἐχρημάτισαν οἱ Οὔννοι, οἱ Οὐγγροι, οἱ Βούλγαροι, οἱ Ἀβαροι καὶ οἱ Τοῦρκοι, ἐξαφανισθέντες πάντες ἀπὸ τῆς Εὐρώπης, ἐκτὸς τῶν Οὐγγρων καὶ Τούρκων. Ἐκ τῶν λαῶν τούτων ἦσαν οἱ Οὔζοι καὶ οἱ Πατσινάκαι, ὡς ὁμόφυλοι τῶν Τουρκομάνων. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι, κατοικοῦντες μεταξὺ Ῥᾶ καὶ Ταναΐδος, ἀπέδιωξαν τοὺς γείτονας αὐτῶν Πατσινάκας ἐκ τῶν ἐρήμων τοῦ Σαρατόβου, οἱ δὲ ἀποδιωχθέντες ὤρμησαν πρὸς τὴν δύσιν, ἐκυρίευσαν τῆς Λεβεδίας καὶ ἐν δια-

στήματι ἐτῶν τινῶν (192) ἠρήμωσαν τὴν Βεσσαραβίαν, Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν, ἠνάγκασαν δὲ τοὺς Οὐγγροὺς ἵνα μεταναστεύσωσιν εἰς Παυνονίαν. Δεσπόζοντες δὲ ἀπὸ Ταναΐδος μέχρις Ἀλούτα, συνέστησαν ὀκτὼ διαφόρους ἐπαρχίας, ἐξ ὧν αἱ μὲν τέσσαρες ἦσαν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Βορυσθένους μεταξὺ Ῥώσων καὶ Χοζάρων, αἱ δ' ἕτεραι πρὸς δυσμὰς τοῦ ποταμοῦ τούτου, ἐν Μολδαβίᾳ, Τρανσυλθανίᾳ, παρὰ τὸν Ὑπανιν καὶ παρὰ τῇ Γαλικίᾳ ἐν τῇ γειτονίᾳ Σλαβικῶν λαῶν, ἐξαρτωμένων ἐκ τῶν κυριαρχῶν τοῦ Κιέβου. Οἱ Πατινάκαι οὗτοι ἀγνοοῦντες τὴν γεωργικὴν, διάγοντες δ' ὡς σκηνῖται, ἢ ἁμαξόβιοι, ἐζήτουν λιπαρὰς νομάς ὑπὲρ τῶν ποιμνίων, πλουσίους δὲ γείτονας πρὸς διαρπαγὴν. Φημιζόμενοι κατὰ τῶν ἵππων τὴν ταχύτητα, ὦπλισμένοι δὲ διὰ λογχῶν καὶ τόξων, περιεκύκλουν ἐν ἀκαρεΐ τοὺς πολεμίους καὶ παραχρῆμα ἐγίνοντο ἄφαντοι. Ἐνέπιπτον ἔφιπποι εἰς τοὺς βαθυτάτους ποταμοὺς, διέβαινον δ' αὐτοὺς καὶ ἐπὶ μεγάλων δερμάτων ὡς ἐπὶ λέμβων ἔφερον Περσικὴν στολὴν, ἐπὶ δὲ τοῦ προσώπου αὐτῶν ἐξεικονίζετο ἡ ὠμότης (193).

Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐμελέτησαν ἴσως τὴν λεηλάτησιν τοῦ Κιέβου· ἀλλ' ἀπαντήσαντες στρατὸν ἔτοιμον πρὸς ἰσχυρὰν ἄμυναν, ἀπέφυγον τὸν κίνδυνον μάχης· ὅθεν ἀποχωρήσαντες εἰρηνικῶς εἰς Βεσσαραβίαν, ἢ εἰς Μολδαβίαν, ἐπαρχίας ὑποκειμένας τοῖς συμπατριώταις αὐτῶν, κατέστησαν τρόμος καὶ μάλιστα τῶν ὁμόρων, ὑποθάλλοντες μὲν μεταξὺ τῶν λαῶν τὴν διχόνοιαν, δαπανῶντες δὲ χρήματα πρὸς ἀμοιβαῖον αὐτῶν ὄλεθρον. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐπεδαψίλευον πρὸς τὸ ἔθνος τοῦτο τὸν χρυσὸν διὰ καταστολὴν τῶν Οὐγγρων, Βουλγάρων καὶ μάλιστα τῶν Ῥώσων, οἵτινες ἐθή-

ρευον καὶ αὐτοὶ τὴν φιλίαν αὐτῶν, ὅπως ἐμπορεύωνται ἀνέτως καὶ ἀνεπηρεάστως μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· διότι οἱ καταρβράχται τοῦ Βορυσθένους καὶ αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Ἰστρου κατείχοντο ὑπὸ τῶν Πατσινακῶν (194). Ἐκτὸς δὲ τούτου αὐτοὶ ἐλήϊζον τὴν Ῥωσσίαν ἐνθεν καὶ ἐνθεν τοῦ Βορυσθένους, ἐπυρπόλουν τὰ χωρία, ἤρπαζον τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά· ἐν περιπτώσει δὲ συμμαχίας ὑπεστήριζον τοὺς ἡγεμόνας τοῦ Κιέβου διὰ τοῦ μισθοφόρου αὐτῶν στρατοῦ. Ἔνεκα δὲ τοιαύτης κακῶς ἐννοουμένης πολιτικῆς ἐξήσκουν ἐλευθέρως ἐπὶ διακόσια καὶ ἐπέκεινα ἔτη τὴν ὀλεθρίαν ληστρικὴν αὐτῶν τέχνην. Ἀλλὰ, συμμαχήσαντες μετὰ τοῦ Ἰγορος, ἀφῆκαν ἤσυχον τὴν Ῥωσσίαν ἐπὶ πέντε ἔτη· τοῦλάχιστον ὁ Νέστωρ οὐδενὸς πολέμου πρὸς αὐτοὺς μνημονεύει πρὶν τοῦ συμβάντος κατὰ τὸ 912, οὐδὲ περὶ τῆς ἐκβάσεως δὲ τούτου ἐγίνωσκε τι ἐκ παραδόσεως. Ἐν γένει ὁμως ἡ τοῦ Ἰγορος βασιλεία δι' οὐδενὸς συμβεβηκότος σπουδαίου διεκρίθη μέχρι τοῦ 941, ὅτε συνέπεσεν ὁ παρὰ τοῦ εἰρημένου ἱστορικοῦ καὶ τῶν Βυζαντινῶν διαγραφόμενος κατὰ τῶν Ἑλλήνων πόλεμος. Ὁ Ἰγωρ διατελῶν τέως ἐν εἰρήνῃ μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, καθόσον τῷ 935 τὰ πλοῖα καὶ οἱ στρατιῶται αὐτοῦ συνεξεστράτευσαν εἰς Ἰταλίαν, ἐπεθύμησε, κατὰ μίμησιν ταῦ Ὀλέγου, ἵνα δοξασθῇ περὶ τὸ γῆρας. Διὸ εἰσῆλθε, κατὰ τὰ χρονικά, εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον μετὰ δέκα χιλιάδων πλοίων. Οἱ Βούλγαροι, σύμμαχοι τότε τῶν Ἑλλήνων, ἀνήγγειλαν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τὰ τῆς ἐφόδου ταύτης· ἀλλ' ὁ Ἰγωρ προλαβὼν ἤδη ἀπεβιβάσθη καὶ ἐλεηλάτησε τὰ περὶ τὸν Βόσπορον χωρία. Ἐνταῦθα, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν, ὁ Νέστωρ διηγεῖται μετὰ νέας

941.

Εἰσβολὴ τοῦ
Ἰγορος εἰς Ἑλ-
λαδα.

φρίκης τὰ περὶ τῆς τῶν Ῥώσων θηριωδίας, ὅτι ἀπε-
 τεφρώθησαν ναοὶ, μοναὶ καὶ κῶμαι, ἐφονεύθησαν δὲ
 αἰχμάλωτοι ἀπηνῶς (195) κλπ. Ἄλλ' ὁ Ῥωμανὸς Λε-
 καπηνός, ἀνδρεῖος μαχητῆς, ἀνεπιτήδειος ὁμως ἡγε-
 μῶν, ἀπεφάσισε τέλος ἵνα πέμψη κατ' αὐτῶν στόλον
 διοικούμενον ὑπὸ τοῦ Πατρικίου Θεοφάνους, πρωτοβε-
 στιαρίου. Τὰ πλοῖα τοῦ Ἰγορος ἦσαν ἤδη ἡγχυροβο-
 λημένα παρὰ τῷ Φάριω καὶ ἐτοιμοπόλεμα· νομίζων
 δ' οὗτος βεβαίαν τὴν νίκην, διέταξε τοὺς στρατιώτας
 ἵνα, φειδόμενοι τῶν ἐχθρῶν, ζωγρῶσιν αὐτούς· ἀλλ' ἡ προσ-
 δοκία αὕτη ἐματαιώθη, διότι τὸ τρομερὸν Ἑλληνικὸν πῦρ,
 δι' οὗ ὁ Θεοφάνης ἐπυρπόλησεν ὡς διὰ κεραυνοῦ πολλὰ
 πλοῖα τοῦ Ἰγορος, κατέπληξε τοὺς ἐχθροὺς τοσοῦ-
 τον, ὥστε διεσκορπίσθησαν εἰς τῆς μικρᾶς Ἀσίας τὰ
 παράλια. Αὐτόθι δ' ἐπιτρέχοντες τὰς εὐθαλεῖς πεδιά-
 δας τῆς Βιθυνίας, συνωθίσθησαν εἰς τὰ πλοῖα ὑπὸ τοῦ
 Πατρικίου Βάρδα, ἀρχηγοῦντος πεζῶν καὶ ἐπιλέκτων
 ἱππέων, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ περιφήμου Δομεστίκου Ἰωάν-
 νου, ὀνομαστοῦ μὲν καὶ διὰ τὰς ἐν Συρίᾳ νίκας, διοι-
 κοῦντος δὲ τότε τὸν ἀρχαῖον στρατὸν τῆς Ἀσίας.
 Τοιοῦτοτρόπως οἱ Ῥῶσσοι διωκόμενοι ὑπὸ τε τοῦ κατὰ
 ξηρὰν στρατοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ νικηφόρου στόλου τῶν Ἑλ-
 λήνων, ἐπαπειλούμενοι δὲ καὶ ὑπὸ λιμοῦ, ἀνήχθησαν
 διὰ νυκτὸς εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης· ναυμαχήσαν-
 τες δ' ἐκεῖ, ἐπανέλαβον τὴν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν
 ἄγουσαν ὁδὸν μετὰ μεγάλης φθορᾶς. Ἀλλὰ τὰ ἔχνη
 τῶν κακουργημάτων, ὅσα ἔπραξαν ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἐν
 τῇ αὐτοκρατορίᾳ, διέμειναν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀνεξί-
 τηλα ἐν τῇ μνήμῃ τῶν λαῶν τῆς τε Εὐρώπης καὶ
 Ἀσίας.

Τὴν ὀλεθρίαν ταύτην ἐκστρατείαν τοῦ Ἰγορος διη-

γούνται οὐ μόνον οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἔτι οἷον, ὁ Ἄραψ Ἐλμακῖνος καὶ Λιουπράντης, ἐπίσκοπος τῆς Κρεμώνης, λέγων, ὅτι ὁ πατριὸς αὐτοῦ, διατρίβων τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς πρεσβευτῆς, εἶδεν αὐτοφεῖ τιμωρουμένους πολλοὺς Ῥώσους αἰχμαλώτους παρὰ τῶν Ἑλλήνων. Βαρβαρότης φρικώδης! Οἱ Ἕλληνες ἐκτεθλημένοι ὑπὸ τῆς πολυτελείας ἀπέφευγον τοὺς κινδύνους, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὰ ἐγκλήματα.

913—944. Ἐν τούτοις μὴ ἀποδειλιάσας ὁ Ἴγωρ ἠθέλησεν ἵνα ἐκδικηθῆ τούς Ἕλληνας. Συναγεύρας οὖν πολλήν δύναμιν προσεκάλεσε μὲν τοὺς πέραν τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης Βαράγγους, οἵτινες ἔδραμον πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ· μισθοφορήσας δὲ καὶ τοὺς Πατσινάκας, παρ' ὧν ἔλαβεν ὁμήρους πρὸς ἐγγύησιν τῆς πίστεως, ἐκστρατεύει τὸ δεύτερον ἔτος πάλιν κατὰ τῆς Ἑλλάδος μετὰ στόλου καὶ ἵππικοῦ. Πάραυτα δ' οἱ τῆς Χερσῶνος κάτοικοι καὶ οἱ Βούλγαροι ἀνήγγειλαν ἐκ νέου πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, ὅτι ἡ θάλασσα καλύπτεται ὑπὸ Ῥωσικῶν πλοίων. Ἄλλ' ὁ Ῥωμανός, ἀμφιβάλλων περὶ τῆς νίκης, ἐπιθυμῶν δὲ ἵνα προφυλάξῃ τὸ Βασίλειον ἀπὸ νέων συμφορῶν πολέμου πρὸς ἀπηλπισμένον ἐχθρόν, ἀποστέλλει ἀμέσως πρεσβευτὰς, οἵτινες, ἀπαντήσαντες τὸν Ἴγορα παρὰ ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ Ἰστρου, ὑπέσχοντο τὸν αὐτὸν φόρον, ὃν ὁ γενναῖος Ὀλεγος ἐπέβαλε πάλαι ποτε τῇ Ἑλλάδι, ἢ καὶ μείζονα ἔτι, ἐὰν ὁ ἡγεμὼν συγκατετίθετο ἵνα συνομολογήσῃ μετ' αὐτῶν εἰρήνην· ἔπειτα δὲ ἐσπούδασαν διὰ πλουσίων δώρων, ἵν' ἀφοπλίσωσι καὶ τῶν Πατσινάκων τὴν πλεονεξίαν. Σταθεῖς οὖν τότε ὁ Ἴγωρ, ἐφάνέρωσε πρὸς τὸν ἐκλεκτὸν αὐτοῦ στρατὸν τὴν τῶν Ἑλλήνων

ἐπιθυμίαν. « Ἐὰν ὁ Αὐτοκράτωρ, ἀποκρίνονται οἱ
 » τοῦ Ῥώσσου ἡγεμόνος πιστοὶ συστρατιῶται,
 » προσφέρῃ ἡμῖν χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἄνευ πολέ-
 » μου, τί πλέον ἐπιθυμοῦμεν ἄλλο; Γινώσκομεν,
 » τίς ἐξ ἡμῶν ἔσται νικητής; Τίς δὲ προ-
 » βλέπει τὰ κατὰ θάλασσαν ἐνδεχόμενα; διότι πατοῦμεν
 » τὴν ἄβυσσον τῶν ὑδάτων, οὐχὶ δὲ τὴν γῆν, ἐφ' ἧς
 » πάντες οἱ ἄνθρωποι ὁμοίως κινδυνεύουσιν». Ὁ Ἴγωρ
 τὴν συμβουλήν αὐτῶν ἀποδεξάμενος ἔλαβε μὲν παρὰ
 τῶν Ἑλλήνων δῶρα δι' ἕκαστον στρατιώτην, διατά-
 ξας δὲ τοὺς μισθοφόρους αὐτοῦ Πατσινάκας, ἵνα λεη-
 λατῶσι τὴν Βουλγαρίαν, ἐπέστρεψεν οἴκαδε.

Τὸ δ' ἐπιὸν ἔτος ὁ Ῥωμανὸς ἀπέστειλε καὶ ἑτέρους
 πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Ἴγορα· τούτου δὲ ἀντιπέμφαντος
 τοὺς ἑαυτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, συνωμολογήθη
 ἐπισήμως συνθήκη εἰρήνης κατὰ τοὺς ἐξῆς ὅρους.

1. Ἡ ἀρχὴ ὁμοιάζει πρὸς τὴν Ὀλέγειον συνθήκην.
 « Ἡμεῖς, Ῥῶσσοι τὸ γένος, πρεσβευταὶ καὶ ἔμποροι
 » τοῦ Ἴγορος» κτλ. Ἔπονται κατόπιν πεντήκοντα ὀ-
 νόματα Νορμανδικὰ, ἐκτὸς δύο, ἢ τριῶν Σλαβικῶν· ἀλ-
 λά μνημονεύονται ἐν αὐτῇ πρεσβευταὶ καὶ ὑπάλλη-
 λοι τοῦ Ἴγορος, τῆς συζύγου αὐτοῦ Ὀλγας, τοῦ
 υἱοῦ Σβιατοσλάβου, τῶν δύο νετίων, τουτέστιν ἀ-
 δελφιδῶν, ἢ υἱῶν τῆς ἀδελφῆς, Οὐλέλου καὶ Ἀκούνου,
 καὶ τῆς Περεδσλάβας, συζύγου τοῦ Οὐλέλου· ἀκολου-
 θεῖ δ' ἔπειτα ἡ συνθήκη. « Ἡμεῖς, ἀπεσταλμένοι ὑπὸ
 » τοῦ Ἴγορος, Μεγάλου Ἡγεμόνος τῆς Ῥωσσίας, ὑπὸ
 » πάσης τῆς ἡγεμονίας καὶ ὑπὸ πάντων τῶν κατοί-
 » κων τῆς Ῥωσσικῆς χώρας, ὅπως κατὰ τοῦ φι-
 » λέχθρου καὶ μισοκάλου διαβόλου ἀνανεώσωμεν με-
 » τὰ τῶν ἰσχυρῶν Αὐτοκρατόρων Ῥωμανοῦ, Κων-

945.

Συνθήκη με-
 τα τῶν Ἑλ-
 λήνων.

» σταντίνου καὶ Στεφάνου, ὡς καὶ μετὰ πάντων τῶν
 » μεγιστάνων καὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων τὴν ἀρ-
 » χαίαν εἰρήνην, διαρκέσουσαν ἐφ' ὅσον λάμπει ὁ ἥλιος
 » καὶ ἴσταται ὁ κόσμος ... Μὴ τολμησάτωσαν οἱ Ῥῶσσοι
 » βεβαπτισμένοι τε καὶ ἀβάπτιστοι ἵνα παραβιά-
 » σωσι τὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων συμμαχίαν· ἄλλως τοὺς
 » μὲν βεβαπτισμένους καταδικάσει ὁ Παντοκράτωρ Θεὸς
 » εἰς αἰωνίαν καὶ πρόσκαιρον ἀπώλειαν, τοὺς δ' ἀ-
 » βαπτίστους ἀποστερήσει τῆς ἀρωγῆς ὁ Θεὸς Πε-
 » ροῦνος, ὅπως μὴ ἀμύνωνται διὰ τῶν ἀσπίδων αὐ-
 » τῶν, πέσωσιν ὑπὸ τὰ ἴδια αὐτῶν ξίφη, βέλη καὶ
 » ἄλλα ὅπλα, τέλος δὲ διατελώσι δοῦλοι ἐν τε τῷ
 » νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

» 2. Ὁ μέγας ἡγεμὼν τῆς Ῥωσσίας καὶ οἱ μεγά-
 » στᾶνες αὐτοῦ ἀποστέλλουσιν εἰς Ἑλλάδα τὰ πλοῖα
 » αὐτῶν ἐλευθέρως μετὰ πρεσβευτῶν, ἢ ἐμπόρων·
 » τούτων μὲν ἀργυρᾶς, ὡς ὠρίσθη προηγουμένως,
 » ἐκείνων δὲ χρυσᾶς σφραγιδας φερόντων, ἐρχομένων
 » δὲ μετὰ πιστοποιήσεων τοῦ Ῥώσσου ἡγεμόνος, ἐ-
 » πιβεβαιουσῶν τὰς εἰρηνικὰς αὐτῶν προθέσεις καὶ
 » ἀναφερουσῶν τὸν ἀριθμὸν τῶν τε ἀνθρώπων καὶ
 » τῶν πλοίων. Μὴ ὑπαρχόντων δὲ τῶν ἐγγράφων
 » τούτων κρατοῦνται ἐν φυλακῇ, ἕως οὔ ἀναγγελθῆ
 » πρὸς τὸν ἡγεμόνα ἢ ἔλευσις αὐτῶν. Καὶ ἐὰν μὲν ἀνθι-
 » στάμενοί τυχον φονευθῶσιν, ὁ Ῥώσσοις ἡγεμὼν
 » οὐδαμῶς πολυπραγμονήσει τὰ περὶ θανάτου αὐτῶν·
 » ἐὰν δὲ φύγωσιν εἰς Ῥωσσίαν, ἡμεῖς, ὧ Ἕλληνες,
 » παραστήσομεν τῷ ἡγεμόνι τὰ περὶ τούτων, ἵνα
 » πράξῃ κατ' αὐτῶν ὅ,τι ἐγκρίνη».

3. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἄρθρου τούτου ἐπαναλαμβάνει
 τοὺς ὅρους, τοὺς ὑπογραφέντας ὑπὸ τοῦ Ὀλέγου

πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως περί τε τῆς ἐν Ἑλλάδι διαγωγῆς αὐτῶν τῶν πρεσβευτῶν καὶ ἐμπόρων Ῥώσων, τῶν προσδιωρισμένων πρὸς διαμονὴν αὐτῶν τόπων, ὡς καὶ περὶ τοῦ δικαιώματος ἀπαιτήσεώς τινων ἀναγκαίων πραγμάτων κτλ. Ἐπειτα δ' ἀκολουθεῖ. «Οἱ ἔμποροι Ῥῶσσοι ὑποβάλλονται ὑπὸ » εἰδικὴν προστασίαν ἀξιωματικοῦ τοῦ Αὐτοκράτο- » ρος, κρίνοντος τὰς μετὰ τῶν Ἑλλήνων διαφορὰς » αὐτῶν. Πᾶς τόμος ὑφάσματος, ἀγοραζόμενος πα- » ρὰ Ῥώσσου, ὑπερβαίνων κατὰ τὴν ἀξίαν τοὺς πεν- » τήκοντα χρυσοῦς, ἐμφανίζεται ἐνώπιον τοῦ ἀξιωμα- » τικοῦ τούτου, ὅπως ἐπισφραγίσῃ αὐτόν. Ὅταν δ' ἀνα- » χωρῶσιν οἱ Ῥῶσσοι ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς πόλεως, » δίδονται αὐτοῖς μὲν τροφαί, τοῖς δὲ πλοίοις ἐξαρτύ- » σεις, κατὰ τὴν συνθήκην. Ἀπαγορεύεται αὐτοῖς ἢ » διαχειρίμασις παρὰ τῷ Ἀγίῳ Μάμαντι, ἀφείλουσι δὲ » ἵνα ἐπανέλθωσι μετ' ἀσφαλείας.

» 4. Ἐὰν δοῦλος οἷοςδήποτε δραπετεύσῃ ἐκ Ῥωσ- » σίας εἰς Ἑλλάδα, ἢ ἐγκαταλείψῃ τοὺς κατὰ τὸν » Ἅγιον Μάμαντα ἐμπόρους, οἱ Ῥῶσσοι ἔχουσι δι- » καίωμα ἵνα ζητήσωσι καὶ λάβωσιν αὐτόν· ἐὰν δέ » τυχόν μὴ εὔρεθῇ, οἱ Ῥῶσσοι χριστιανοί τε καὶ εἰ- » δωλολάτραι, ὁμνύουσιν ἕκαστος κατὰ τὴν θρησκείαν » αὐτοῦ, ὅτι ἐδραπέτευσεν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ » οἱ Ἕλληνες διδοῦσι κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνθήκην, » δύο τόμους ὑφάσματος καθ' ἕκαστον δοῦλον. Ἐὰν » δὲ δουλοπάροικος Ἕλληνα φύγῃ πρὸς τοὺς Ῥώσ- » σους μετὰ κλοπιμαίων, οὗτοι παραπέμπουσιν αὐ- » τὸν μετὰ τῶν πραγμάτων, λαμβάνοντες δύο χρυ- » σοῦς πρὸς ἀμοιβήν.

» 5. Ἐὰν Ῥώσσος κλέψῃ τι παρ' Ἕλληνας, ἢ

» Ἑλληναὶ παρὰ Ῥώσσοι, ὁ ἔνοχος τιμωρεῖται αὐ-
 » στηρῶς κατὰ τοὺς Ῥωσσοὺς καὶ Ἑλληνικοὺς
 » νόμους, ἀποδιδούσ προσέτι τό τε κλοπιμαῖον καὶ πρόσ-
 » τιμον διπλοῦν τῆς ἀξίας αὐτοῦ.

» 6. Ὅταν οἱ Ῥῶσσοι φέρωσιν εἰς Κωνσταντι-
 » νούπολιν αἰχμαλώτους Ἑλληνας, ἐπιτρέπεται αὐ-
 » τοῖς ἵνα λαμβάνωσιν ἀνὰ δέκα χρυσοῦς κατὰ νε-
 » ανίαν, ἢ ώραίαν νεάνίδα, ἀνὰ ὀκτώ κατὰ μεσόκοπον
 » ἄνθρωπον, ἀνὰ πέντε δὲ κατὰ γέροντα, ἢ παιδίον. Ἐὰν
 » δὲ εὐρεθῶσι Ῥῶσσοι αἰχμάλωτοι παρὰ τοῖς Ἑλ-
 » λησι, προσφέρουσι καθ' ἕκαστον ἀνὰ δέκα χρυ-
 » σοῦς λόγῳ λύτρων ὑπὲρ δὲ δούλου ἀργυρωνή-
 » του δίδοται ἢ τιμὴ τῆς ἀγορᾶς, δηλουμένη ὑπὸ τοῦ
 » κυρίου δι' ὄρκου ἐν ὀνόματι τοῦ Σταυροῦ.

» 7. Ὁ Ῥῶσσος ἡγεμὼν παραιτεῖται πάσης ἐπὶ
 » τῆς Χερσονήσου ἐξουσίας, συμπεριλαμβανομένων καὶ
 » τῶν ἐπ' αὐτῆς πόλεων· ἂν δὲ πολεμῶν ἐν ταῖς χώ-
 » ραῖς ταύταις, ζητήσῃ παρ' ἡμῶν, τῶν Ἑλλήνων,
 » στρατὸν, προσφέρομεν αὐτῷ ὅσου χρήζει.

» 8. Ἐὰν οἱ Ῥῶσσοι εὕρωσιν ἐπὶ τῆς παραλίας
 » λέμβον Ἑλληνικὴν, παρατρέχουσιν αὐτὴν ἄθικτον·
 » ἐὰν δὲ τις αὐτῶν ὑπεξέλη τι ἐκ τοῦ προκειμένου σκά-
 » φους, ἢ φονεύσῃ, ἢ καὶ δουλώσῃ τινὰ τῶν τοῦ πληρώ-
 » ματος, τιμωρεῖται κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς καὶ Ῥωσ-
 » σοικοὺς νόμους.

» 9. Οἱ Ῥῶσσοι οὐδόλως κακοποιοῦσι τοὺς ἐγγω-
 » ρίους τῆς Χερσονήσου, τοὺς τὴν ἀλιεῖαν μετερχο-
 » μένους κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Βορυσθένου, οὐδὲ
 » διαχειμάζουσιν ἐκεῖ, ὡς καὶ ἐν τῇ Βιελοβερέζῃ, οὔτε ἐν
 » τῇ νήσῳ τοῦ Ἁγίου Αἰθερίου, ἀλλ' ἐπανακάμπτου-
 » σιν εἰς Ῥωσσίαν ἐγγίζοντος τοῦ φθινοπώρου.

» 10. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Ῥωσσίας ἀποτρέφει τοὺς
 » Μαύρους Βουλγάρους, τοῦ πολεμεῖν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ
 » τῆς Χερσῶνος.» (ἐκάλουν δὲ Μαύρην Βουλγαρίαν
 τὴν παρίστριον πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς ἀρχαίας πα-
 τρίδος τῶν Βουλγάρων).

» 11. Ἐὰν οἱ ἐν Ῥωσσίᾳ Ἕλληνες πράξωσιν τι ἔγ-
 » κλημα, οὐδὲν ὁ Ἠγεμὼν ἔχει δικαίωμα πρὸς ποι-
 » νὴν αὐτῶν, ἀλλὰ τιμωροῦνται ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Βα-
 » σιλείῳ.

» 12. Ἐὰν Χριστιανὸς φονεύσῃ Ῥῶσσον, ἢ Ῥῶσ-
 » σος Χριστιανόν, οἱ συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος συλ-
 » λαμβάνουσι δικαιοματικῶς τὸν φονέα καὶ ἀποκτεί-
 » νουσιν αὐτόν».

13. Ἡ συνέχεια ὡς ἐν τῷ 3 ἄρθρῳ τῆς προηγου-
 μένης συνθήκης. Τὸ περὶ τῶν αἰκιῶν τοῦτο ἄρθρον
 ἐπαναλαμβάνει τὸ 4 ἄρθρον τῆς Ὀλεγείου συνθήκης.

» 14. Ἐὰν οἱ Αὐτοκράτορες Ἕλληνες ζητήσωσι
 » στρατεύματα παρὰ τοῦ Ῥώσσου Ἠγεμόνος, οὗτος
 » ἐκπληροῖ τὴν αἴτησιν αὐτῶν, ὅπως ἀποδείξῃ πάσαις
 » ταῖς ξέναις χώραις τὴν ἐπικρατοῦσαν μεταξύ Ἑλ-
 » λάδος καὶ Ῥωσσίας ἀγάπην.

Οἱ ὅροι οὗτοι ἐγράφησαν ἐπὶ δύο χάρτων, ἐξ ὧν ὁ
 » μὲν μενεῖ παρὰ τοῖς Αὐτοκράτορσιν, ὁ δὲ, ὑπογε-
 » γραμμένος παρ' αὐτῶν, ἀποσταλήσεται πρὸς τὸν
 » Μέγαν Ἠγεμόνα τῆς Ῥωσσίας Ἰγορα καὶ τοὺς περὶ
 » αὐτόν. Οὗτοι δ' ἅμα λαβόντες αὐτόν ὁμόσουσι περὶ
 » τῆς πιστῆς τῶν ἐμπεριεχομένων τηρήσεως· καὶ οἱ
 » μὲν βεβαπτισμένοι ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τοῦ Ἀγίου
 » Ἡλιοῦ ἐπὶ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τιθεμένου ἐνώπιον
 » αὐτῶν καὶ ἐπὶ τοῦ χάρτου τούτου, οἱ δ' ἔτι ἀβάπτι-
 » στοι, ἀποθέντες κατὰ γῆς τὰς ἀσπίδας, τοὺς κύ-

» κλους (α) καὶ γυμνά τὰ ξίφη αὐτῶν»:

Καθῆκον ὑπάρχει τοῦ ἱστορικοῦ ἡ ἀκριβῆς διατήρησις τῶν διπλωματικῶν τούτων μνημείων τῆς Ῥωσσίας, ὡς παριστάντων τό τε πνεῦμα καὶ τὰ ἦθη τῶν ἡμετέρων προγόνων. Σπανίως εὐρίσκονται ἐν τοῖς χρονικοῖς τοῦ δεκάτου αἰῶνος συνθήκαι τοσοῦτον λεπτομερεῖς, ὅσον αὐταί· διὸ κινουσι τὴν περιέργειαν οὐ μόνον τοῦ εὐμαθοῦς διπλωμάτου, ἀλλὰ καὶ παντός νοήμονος φιλόστορος, ἐπιθυμοῦντος ἵνα ἔχη ιδέαν τινὰ σαφῆ τῶν κοινωνικῶν ἠθῶν τοῦ χρόνου ἐκεῖνου. Εἰ δὲ καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ ἀποσιωπῶσι τὴν συνθήκην ταύτην, ὡς καὶ τὴν προηγηθεῖσαν ἐπὶ τοῦ Ὀλέγου, ἀλλ' ὅμως αἱ ῥῆτραι καταδηλοῦσι τὰς ἀμοιβαίας τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥώσσω σχέσεις ὑπὸ τῷ συμφωνον πρὸς τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὰς περιστάσεις ἔποψιν, ὥστε οὐδαμῶς περὶ τῆς ἀληθείας αὐτῶν διστάζομεν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπικυρώσας ἐνόρκως τὴν συμμαχίαν ταύτην ἀπέστειλεν ἐκ νέου πρεσβευτὰς εἰς Κίεβον, ὅπως ἐγχειρίσωσι τῷ Ῥώσσω ἡγεμόνι τὸν χάρτην τῆς εἰρήνης. Ὁ δὲ Ἴγωρ, παρόντων αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ λόφου, ὅπου ἴστατο τὸ εἶδωλον τοῦ Περύου, ὑπέσχετο πανδήμως, ὅτι τηρήσει φιλίαν μετὰ τῆς αὐτοκρατορίας. Καὶ οἱ πολεμισταὶ δ' αὐτοῦ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὀρκωμοσίας κατετίθουν πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ εἰδώλου τὰ ὅπλα αὐτῶν, τὰς ἀσπίδας καὶ χρυσόν. Ἡ τελετὴ αὕτη φαίνεται ἀξιοσημείωτος. Τὰ ὅπλα καὶ ὁ χρυσὸς ἦσαν ἱερὰ καὶ πολύτιμα παρὰ τοῖς Ῥώσσοις εἰδωλολάτραις. Ἀλλὰ καὶ οἱ Χριστιανοὶ Βά-

(α) Ἀμυντικὸν ὄπλον· ἴσως ὡς ἡ ἀσπίς.

ραγγοὶ ὤμοσαν ὡσαύτως ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἡλιοῦ, ἀρχαιοτάτῳ ἴσως τῶν ἐν Κιέβῳ. Ὁ Νέστωρ δ' ἀναφέρει θετικῶς, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὑπῆρχον πολυάριθμοι Χριστιανοὶ Βάραγγοι.

Χαρίσας ὁ Ἴγωρ πλούσια δῶρα πρὸς τοὺς Ἑλληνας πρεσβευτὰς ἐκ διφθερῶν, κηροῦ καὶ αἰχμαλώτων, ἀντιπαρέπεμψεν αὐτοὺς πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα μετὰ φιλικῶν διαβεβαιώσεων. Ἐπεθύμει τῶντι εἰρήνης διὰ τὸ γῆρας αὐτοῦ· ἀλλ' ἡ ἀκόρεστος πλεονεξία τῶν συστρατιωτῶν ἐματαίωσε τὴν ἐλπίζομένην ἀπολαυσιν τῶν ἡδονῶν αὐτῆς. « Ἐσμὲν ἀνυπόδητοι καὶ γυμνοὶ, ἔλεγον αὐτῷ, ἐν ᾧ οἱ τοῦ Σβενέλδου συνέταιροὶ πλουτοῦσιν ὀπλων καὶ ἐνδυμάτων. Ἄπελθε εἰς φόρον μεθ' ἡμῶν, ἵνα καὶ ἡμεῖς μετὰ σοῦ ἐπαρχώμεν». Τὸ δ' ἀπέρχεσθαι εἰς φόρον ἐσήμαινε τότε περιέρχεσθαι τὴν Ῥωσσίαν καὶ δασμολογεῖν. Μανθάνομεν τῷ ὄντι παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου (α), ὅτι κατὰ πᾶν ἔτος ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν ἡγεμόνες ἀνεχώρουν ἐκ τοῦ Κιέβου μετὰ στρατιᾶς, ὅπως ἐπισκεφθῶσι τὰς πόλεις αὐτῶν, οὐδ' ὑπέστρεφον εἰς τὴν πρωτεύουσαν πρὸ τοῦ Ἀπριλίου. Αἱ δὲ περιηγήσεις αὗται σκοπὸν εἶχον πιθανῶς ἔνθεν μὲν τὴν στενωτέραν ἔνωσιν τῶν διαφόρων μερῶν τῆς ἐπικρατείας, ἔνθεν δὲ τὴν συντήρησιν τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ὑπαλλήλων ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Μεγάλων Ἡγεμόνων. Ἄλλ' ὁ Ἴγωρ, βεβαρημένος ἤδη ὑπὸ τῆς πρεσβυτικῆς ἡλικίας, ἔπεμπε φαίνεται ἀνθ' ἑαυτοῦ τοὺς μεγιστᾶνας καὶ ἄρχοντας, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ περιφανὴς Σβενέλδης,

(α) Πρὸς Ῥωμζγόν, κεφ. θ'.

ὅστις ἐμπεπιστευμένος τὴν τῶν φόρων εἴσπραξιν ἐπλου-
 τίζετο, ὡς καὶ πάντες οἱ περὶ αὐτὸν νέοι μαχηταὶ τοῦ
 ἐπιλέκτου στρατοῦ. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτον διέκειτο φθονε-
 ρῶς ἡ φρουρὰ τοῦ Ἴγορος· διὸ ὁ ἡγεμὼν παρεδέχθη
 τὴν γενομένην τότε αἴτησιν. Ἀρχομένου οὖν τοῦ φθι-
 νοπώρου μετέβη παρὰ τοῖς Δρεβλιανοῖς· ἐπιλαθόμενος
 δὲ, ὅτι ἡ μετριότης ὑπάρχει ἀρετὴ τῶν ἀρχόντων, κα-
 τέθλιψε τὸν λαὸν τοῦτον δι' ἐπαχθῶν φόρων. Ἴσως
 μάλιστα οἱ φρουροὶ αὐτοῦ διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἀρ-
 χηγοῦ, ἤδη σοροδαίμονος, ἐπιθυμοῦντες πλούτου, ἐ-
 λαφυραγῶγον τοὺς ἀτυχεῖς τούτους λαοὺς, ὑποτε-
 ταγμένους μόνον διὰ τῆς ἰσχύος τῶν ὅπλων. Τέλος ὁ
 Ἴγωρ ἐξῆλθε τῆς χώρας αὐτῶν· ἀλλὰ παρασυρόμε-
 νος ὑπὸ τοῦ πεπρωμένου, ἀπώλετο ἐξ ἀφροσύνης· ἐπει-
 δὴ μὴ ἀρκούμενος τῷ εἴσπραχθέντι φόρῳ διανοήθη ἵνα
 ἐξαποστείλῃ τὸν στρατὸν εἰς Κίεβον, αὐτὸς δ' ἐπιστρέ-
 ψῃ μετὰ μέρους φρουρᾶς πρὸς τοὺς Δρεβλιανούς καὶ
 ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτῶν νέους δασμούς. Οἱ πρεσβευταὶ
 αὐτῶν προαπαντήσαντες τὸν Ἴγορα, εἶπον· « Ἡγεμῶν »
 » πάντα σοι ἀπεδώκαμεν, διὰ τί οὖν ἐπιστρέφεις πρὸς
 » ἡμᾶς; Ἄλλ' ὁ Ἴγωρ, τετυφλωμένος ὑπὸ τῆς πλεο-
 νεξίας, προέβαινε. Τότε δὲ οἱ ἀπηλπισμένοι Δρεβλια-
 νοὶ, βλέποντες, λέγει ὁ Νέστωρ, ὅτι ἦτο ἀνάγκη,
 ἵνα φονευθῇ ὁ ἄρπαξ λύκος, ἄλλως πᾶν τὸ
 ποίμνιον ἐγίνετο αὐτοῦ θῦμα, ὥρμησαν εἰς τὰ
 ὅπλα· διοικούμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Μάλου,
 ἐξέρχονται τοῦ Κοροσθένου, ἀποκτείνουσι τὸν Ἴγορα
 καὶ τοὺς στρατιώτας, καὶ ἐνταφιάζουσιν αὐτοὺς ἐπὶ
 τοῦ τόπου. Βυζαντινὸς δὲ τις ἱστορικὸς (α) διηγεῖται

Δολοφονία
 τοῦ Ἴγορος.

(α) Δίωγ Διάκ. Βιβ. 5'. κεφ. 1'.

δτι ἔδησαν τὸν δυστυχῆ τοῦτον Ἡγεμόνα περίξ δένδρων καὶ οὕτως ἐτετάρτασαν αὐτόν. Ὁ Ἴγωρ ὑπῆρξεν ἥττον εὐτυχῆς τοῦ Ὀλέγου κατὰ τοὺς πρὸς τοὺς Ἑλληνας πολέμους, ὡς φαίνεται· ἀλλὰ, καί περ στερούμενος τῶν μεγάλων ἐκείνου προτερημάτων, διετήρησεν ὁμῶς τὴν ἀκεραιότητα τῆς ὑπὸ τοῦ Ὀλέγου διοργανωθείσης Ῥωσικῆς μοναρχίας· προεφύλαξε δὲ πάντοτε τὴν τιμὴν καὶ τὰ συμφέροντα αὐτῆς ἐν ταῖς μετὰ τῆς αὐτοκρατορίας συνθήκαις. Εἰ καὶ εἰδωλολάτρης ἐπέτρεπε τοῖς νεοφύτοις Ῥώσοις, ἵνα δοξάζωσι δημοσίᾳ τὸν Θεὸν τῶν χριστιανῶν, ὥστε καθὼς ὁ Ὀλεγος, ἀφῆκε καὶ αὐτὸς τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ παράδειγμα φρονίμου ἀνεξιθρησκείας, ἀξίας τῶν μάλιστα πεπολιτισμένων χρόνων. Δύο δὲ τινα μόνον καθάπτονται τῆς μνήμης αὐτοῦ· τὸ μὲν ὅτι ἐπέτρεψε τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἐπικινδύνων Πατσινακῶν ἐν τῇ γειτονίᾳ τῆς Ῥωσσίας, τὸ δὲ ὅτι μὴ ἐπαρκούμενος τῷ δικαίῳ, τουτέστι μετρίῳ φόρῳ τοῦ ὑποτελοῦς αὐτοῦ λαοῦ, ἀπεγύμνου αὐτόν ὡς ἀκόρεστος δορυκτῆτωρ. Ὁ Ἴγωρ ἠθέλησεν ἴσως ἵνα ἐκδικηθῆ τοὺς Δρεβλιανούς διὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἐπανάστασιν· ἀλλ' ἡ μακροχρόνιος ἐκδίκησις ἀτιμάζει τὸν ἡγεμόνα, ὁ δ' ἔνοχος ἅπαξ μόνον ὑπ' αὐτοῦ τιμωρεῖται. Ἐν ἐλλείψει παραδόσεων ὁ ἱστορικὸς οὐδὲν δύναται εἰπεῖν πρὸς ἔπαινον, ἢ πρὸς ψόγον τοῦ Ἴγορος, ἡγεμονεύσαντος τριακονταδύο ἔτη.

Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Μασσούδη, συγχρόνου ἱστορικοῦ Ἄραβος, περιεργότατόν τι συμβεβηκός. Κατ' αὐτόν, Ῥῶσοι καὶ Σλάβοι εἰδωλολάτραι κατώκουν τὸ Ἄτελ, πρωτεύουσαν τῶν Χοζάρων, ὑπηρετοῦντες τῷ Χαγάνῳ· τῷ δὲ 912 καὶ κατ' ἄδειαν τοῦ ἡγεμόνος τούτου ὁ στρατὸς αὐτῶν

ἐπιφανείς διὰ πλοίων ἐν τῇ Κασπία θαλάσση, ἐλεηλάτησε μὲν τὸ Δεγεστάν καὶ τὴν Μηδίαν (Σχιρβάν), κατεστράφη ὅμως ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν. Ἀβουλφεδαχ δὲ, ἄλλος ἱστορικός Ἀραψ, ἀναφέρει, ὅτι ἐν ἔτει 944 οἱ Ῥῶσσοι κυριεύσαντες τῆς πόλεως Βάρδας, πρωτευούσης τοῦ Ἀρράν (ἀπεχούσης 70 βέρστια τῆς Γάνδζας) ἐπανῆλθον οἴκαδε διὰ τοῦ ποταμοῦ Κύρου καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης. Τρίτος δ' Ἀνατολικὸς ἱστορικός, ὁ Ἀβουλφαράγης, ἀναφέρει τὴν ἐκστρατείαν ταύτην τοῖς Ἀλανοῖς, Λέζγοις (198) καὶ Σλάβοις, λαοῖς τότε ὑποτελέσει τοῦ Χαγάνου κατὰ τὰς μεσημβρινὰς χώρας τῆς ἀρχαίας ἡμῶν πατρίδος. Οἱ Ῥῶσσοι εἰσῆλθον ἴσως εἰς Μηδίαν διὰ τοῦ Βορυσθένους, τοῦ Εὐξείνου, τῆς Μαιώτιδος, τοῦ Ταναΐδος καὶ Ῥᾶ, διαβαίνοντες τὸν μικρὸν πορθμὸν, τὸν διαχωρίζοντα τοὺς δύο τούτους ποταμοὺς ἐν τῇ νῦν κώμῃ Κατσαλίνσκη, διανύσαντες ὁδὸν διεξοδικωτάτην καὶ δυσχερεστάτην· ἀλλ' ὁ ἔρωσ τῶν λαφύρων ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς, ἔδειξαν δὲ καὶ τότε τὴν γενναιότητα καὶ καρτερίαν, αἵτινες ἐδόξασαν τὸ ὄνομα τῆς Ῥωσσίας ἐν τε Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ, ἅμ' ἤρξατο ἡ πολιτικὴ αὐτῆς ὑπαρξίς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ:

ΣΒΙΑΤΟΣΛΑΒΟΣ.

945—972.

Κυβέρνησις Ὀλγας— Ἐπίβουλος ἰκδίκησις— Σύνεσις Ὀλγας— Βάπτισμα αὐτῆς — Ῥώσσοι ἐν Σικελίᾳ— Χαρακτήρ καὶ ἀνδραγαθήματα τοῦ Σβιατοσλάβου— Ἄλωσις τῆς Βιελοβόζης.— Κατάκτησις τῆς Βουλγαρίας— Εἰσβολὴ τῶν Πατσινακῶν— Ἀποβίωσις Ὀλγας— Πρεσβεία εἰς Γερμανίαν— Πρώτη διαίρεσις τῆς Ῥωσσίας εἰς κληρουχίας— Δευτέρα κατάκτησις τῆς Βουλγαρίας— Πόλεμος κατὰ τοῦ Τσιμισκῆ— Συνθήκη μετὰ τῶν Ἑλλήνων— Χαρακτηρισμὸς τοῦ Σβιατοσλάβου— Ἀποβίωσις αὐτοῦ.

Σβιατοσλάβος ὁ Ἴγορος, πρῶτος ἡγεμῶν φέρων Σλαβικὸν ὄνομα, ἦτο ἔτι ἔφηβος. Ὁ οἰκτρὸς θάνατος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τὸ ἀρτισύστατον τοῦ Κράτους, θεμελιωθέντος καὶ τηρουμένου διὰ μόνων τῶν ὄπλων, ἡ ἐπανάστασις τῶν Δρεβλιανῶν, τὸ φιλοτάραχον πνεῦμα στρατοῦ δραστηρίου, ἀγαπῶντος ἐξ ἔθους κατακτήσεις καὶ λαφυραγωγίαν, ἡ φιλοτιμία τῶν τολμητιῶν καὶ ἀλαζόνων στρατηγῶν Βαράγγων, σεβαζομένων μόνον τὴν εὐτυχουσαν ἤδη ἔξουσίαν, ταῦτα πάντα ἐπηπείλουν κινδύνους αὐτῷ τε καὶ τῇ Ῥωσσίᾳ. Ἄλλ' ἡ θεία Πρόνοια ἠυδόκησεν ἵνα διατηρήσῃ τὴν τε ἀκεραιότητα τοῦ Κράτους καὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ κυριαρχοῦ, ἐπιδαφιλεύσασα τῇ μητρὶ τοῦ Σβιατοσλάβου ἐξόχους ἀρετάς.

Τοῦ νέου ἡγεμόνος παιδαγωγὸς ἀνεδείχθη ὁ μεγιστάν Ἀσμοῦδος, ὁ δὲ Σβενέλδος ἦρχε τοῦ στρατοῦ. Ἴσως δὲ βοηθεία τῶν δύο τούτων ἐνδόξων ἀνδρῶν ἡ Ὀλγα, λαβοῦσα τὰς ἡνίας τοῦ Κράτους ἀπέδειξε διὰ

Κυβέρνησις
τῆς Ὀλγας.

τῆς φρονίμου κυβερνήσεως, ὅτι ἀσθενῆς γυνὴ ἐξισοῦται ἐνίοτε πρὸς μεγάλους ἀνδρας.

Πρῶτον πάντων φρόντισμα τῆς Ὀλγας ὑπῆρξεν ἡ τιμωρία τῶν φονέων τοῦ Ἴγορος. Ὁ χρονογράφος ἀναφέρει πολλὰς περὶ τούτου λεπτομερείας, ἀπιθάνους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀναξίους δὲ καὶ τῆς ἱστορίας, ὡς ἐξαντληθείσας ἀναμφιβόλως ἐκ δημῶδων ἀκουσμάτων· ἐπειδὴ ὅμως αἱ τοιαῦται ἀφηγήσεις στηρίζονται ἐπὶ ἀληθοῦς τινος γεγονότος, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι μῦθοι ἀποβαίνουσι περιέργοι τῷ ὄξυδερκεῖ παρατηρητῇ, ὡς ἐξεικονίζοντες τὰ ἦθη καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, παρατίθεμεν τὰς ἀπλᾶς διηγήσεις τοῦ Νέστορος περὶ τῆς ἐκδίκησεως καὶ τῶν πανουργιῶν τῆς Ὀλγας· « Οἱ Δρεβλιανοὶ ἀλαζονευόμενοι διὰ τε
 » τὸν φόνον τοῦ Ἴγορος καὶ τὴν νίκην, καταφρονοῦν-
 » τες δὲ τὴν παιδικὴν τοῦ Σβιατοσλάβου ἡλικίαν, ἐ-
 » βουλευθήσαν ἵνα σφετερισθῶσι τὴν κυριότητα τοῦ
 » Κιέβου, συζεύξωσι δὲ τὴν χήραν τοῦ Ἴγορος μετὰ
 » τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν Μάλου· διότι, εἰ καὶ ὑποτε-
 » λεῖς τοῖς κυριάρχοις τοῦ Κιέβου, εἶχον ἰδιαιτέρους
 » ἡγεμόνας. Διὸ εἴκοσι πρεσβευταὶ ἐκ τῶν ἐπισήμων
 » Δρεβλιανῶν καταπλεύσαντες εἰς Κιέβον λέγουσι τῇ
 » Ὀλγα· « Ἐφονεύσαμεν τὸν σύζυγόν σου ἐνε-
 » κα τῆς πλεονεξίας αὐτοῦ καὶ τῆς πρὸς δι-
 » αρπαγὴν κλίσεως· ἀλλ' οἱ Δρεβλιανοὶ ἡγε-
 » μόνες εἰσὶν ἀγαθοὶ καὶ μεγαλόψυχοι· ἡ χῶ-
 » ρα αὐτῶν ἀκμάζει καὶ εὐδαιμονεῖ· γενοῦ οὖν
 » σύζυγος τοῦ ἡγεμόνος ἡμῶν Μάλου. Ὁ λό-
 » γος ὑμῶν ἀρέσκει μοι, ὑπέλαβε χαριέντως
 » ἡ Ὀλγα, καθόσον ἀδύνατον ἤδη ἵν' ἀναστή-
 » σω τὸν σύζυγόν μου! Αὐριοῦν διατάξω ἵν' ἀ-

Ἐκδίκησις
 τῆς Ὀλγας.

» ποδοθῶσιν ὑμῖν πᾶσαι αἰὸφειλόμεναι τι-
 » μαί· ἐπιστρέψατε νῦν εἰς τὴν λέμβον ὑμῶν.
 » ὅταν δὲ οἱ θεράποντές μου ἔλθωσι πρὸς ὑ-
 » μᾶς, διατάξατε αὐτοῖς ἵνα φέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ
 » τῶν βραχιόνων Παραχρήμα· ἡ Ὁλγα ἀνορύττει
 » μέγαν βόθρον ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Καλλισκοπέου (Τέρεμ),
 » τὴν δ' ἐπιούσαν πέμπει ζητήσουσα τοὺς πρεσβευ-
 » τὰς· οὗτοι δὲ, κατὰ τὴν παραγγελίαν αὐτῆς, εἶπον
 » πρὸς τοὺς θεράποντας τῆς Ἡγεμονίδος· Οὔτε πεζῆ, οὔ-
 » τε ἔφιπποι ἀπερχόμεθα· φέρετε ἡμᾶς ἐπιτῶν
 » βραχιόνων ἐν τῇ λέμβῳ ἡμῶν. Τί ποιήσω-
 » μεν; ἀπεκρίναντο οἱ Κιεβῖται, ἐσμέν δοῦλοι!
 » Ὁ μὲν Ἰγῶρ ἐξέλιπεν ἤδη, ἡ δὲ Ἡγεμονίς
 » συνήνεσεν ἵνα νυμφευθῇ τὸν ἡγεμόνα ὑμῶν·
 » καὶ οὕτω μετεκόμισαν αὐτούς. Ἡ Ὁλγα ἐκάθητο ἐπὶ
 » τοῦ Καλλισκοπέου παρατηροῦσα τὴν ὑπερηφανίαν καὶ
 » τὸ ἀγέρωχον τῶν πρεσβευτῶν, οὐδόλως ὑποπτειόν-
 » των τὴν περιμένουσαν αὐτοὺς τύχην· διότι ἅμα ἐλ-
 » θόντας παρὰ τῷ βόθρῳ οἱ θεράποντες τῆς Ὁλγας
 » ἔρριψαν αὐτοὺς μετὰ τῆς λέμβου. Ἡ φιλέχδικος
 » Ἡγεμονίς ἠρώτησεν αὐτοὺς τότε, ἐὰν ἀπεδέχθησαν
 » ἀσμένως τὴν τιμὴν ταύτην, οἱ δὲ δυστυχεῖς ἐκεῖνοι
 » ἔδειξαν κραυγάζοντες ὅτι μετεμέλοντο διὰ τὸν τοῦ
 » Ἰγορος φόνον· Ἄλλ' ἦτο πολὺ βραδεῖα ἡ τοιαύτη
 » μετάνοια· ἐπειδὴ ἡ Ὁλγα, θάψασα ζῶντας αὐτούς,
 » ἐπεμψε ταχυδρόμον πρὸς τοὺς Δρεβλιανούς, ἀπαι-
 » τοῦσα μείζονα ἀριθμὸν διασήμων ἀνδρῶν καὶ προ-
 » φασίζομένη, ὅτι ὁ τοῦ Κιέβου λαὸς οὐδόλως ἐπέτρε-
 » πε τὴν ἀναχώρησιν αὐτῆς ἄνευ πολυπληθοῦς καὶ ἐ-
 » πισήμου συνοδίας. Οἱ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες, ἀπέστει-
 » λαν πάραυτα εἰς Κιέβον τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν

» ἀρχόντων καὶ πολιτῶν ἀλλὰ, παρασκευασθέντος αὐ-
 » τόθι λουτροῦ ὑπὲρ τῶν ξένων, κατὰ τὴν ἀρχαίαν
 » Σλαβικὴν συνήθειαν, ἐκάησαν πάντες ζῶντες. Ἡ δ'
 » Ὀλγα πέμψασα πάλιν τοῖς Δρεβλιανοῖς παρήγγει-
 » λεν ἵνα παρασκευάσωσι τὸ ὑδρόμελι ἐν Κοροσθένω·
 » διότι ἔμελλε ἵνα μεταβῇ παρ' αὐτοῖς· πρὸ τοῦ δευ-
 » τέρου ὁμῶς γάμου ἐπεθύμει ὅπως τελέσῃ μνημό-
 » συνον (τρίζναν) μεθ' ἵπποτικῶν ἀγώνων ἐπὶ τοῦ τά-
 » φου τοῦ πρώτου συζύγου. Ἐλθοῦσα δὲ εἰς ταύτην
 » τὴν πόλιν κατέβρεξε μὲν διὰ δακρύων τὴν κόνιν τοῦ
 » Ἴγορος, ἀνυψώσασα δ' ἐκεῖ τύμβον (σωζόμενον
 » ἕως τοῦ νῦν, ὡς διίσχυρίζονται) ἐτέλεσε τὴν ἐπι-
 » κήδειον ἀγιστεῖαν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ. Ἐπὶ τέλους
 » δὲ συμποσίου δοθέντος, αἱ Ἀκόλουθοι, ἡ Νεανίαί τῆς
 » Ἡγεμονίδος ἐξένιζον τοὺς ἐπιφανεστάτους Δρε-
 » βλιανούς· οὗτοι δ' ἐρωτήσαντες περὶ τῶν πρεσβευ-
 » τῶν αὐτῶν ἔμαθον, ὅτι ἐλεύσονται μετὰ τῶν φρου-
 » ρῶν τοῦ Ἴγορος. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, ὅτε τὸ ὑδρόμελι
 » ἐτάραξεν ἤδη τὴν κεφαλὴν τῶν ἀπερισκέπτων Δρε-
 » βλιανῶν, ἀπομακρυνθεῖσα ἡ Ὀλγα ἔδωκε σημεῖον
 » πρὸς τοὺς στρατιώτας αὐτῆς, καὶ παρευθὺς πέντε
 » χιλιάδες Δρεβλιανῶν ἔπεσον νεκροὶ περὶ τὸν τά-
 » φον τοῦ Ἴγορος.

» Ἡ δ' Ὀλγα ἐπανελθοῦσα εἰς Κίεβον συναγείρει
 » πολυάριθμον στρατὸν καὶ πορεύεται κατὰ τῶν Δρε-
 » βλιανῶν, ἤδη διὰ τοῦ δόλου μόνον τιμωρηθέντων,
 » ἀλλὰ μὴ ὑποταχθέντων διὰ τῆς ἰσχύος. Συναντη-
 » θέντων οὖν τῶν δύο στρατῶν, πρῶτος ὁ νέος Σβια-
 » τοσλάβος ἤρξατο μαχόμενος. Ἡ ριφθεῖσα λόγχη
 » παρὰ τῆς ἀδυνάτου χειρὸς τοῦ ἐφήβου ἔπεσε πρὸ
 » τῶν ποδῶν τοῦ ἵππου· ἀλλ' οἱ στρατηγοὶ Ἀσμοῦ

»δος καὶ Σβενέλδος, ἐνθαρρύνουσι τὰ στρατεύματα
 »διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ νέου ἥρωος, καὶ βοή-
 »σαντες, Φίλοι στῶμεν ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος, ἐ-
 »πιπίπτουσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· ὅθεν οἱ Δρεβλιανοὶ
 »φυγόντες ἐκ τοῦ πεδίου, ἐνεκλείσθησαν ἐν ταῖς
 »πόλεσιν αὐτῶν. Οἱ δὲ κάτοικοι τοῦ Κοροσθένου, αἰ-
 «σθανόμενοι ἑαυτοὺς μᾶλλον ἐνόχους τῶν ἄλλων, ἡ-
 »μύναντο ὡς ἀπηλπισμένοι καθ' ὄλον τὸ θέρος. Ἄλλ'
 »ἡ Ὀλγα ἐπενόησε νέον μηχανεῦμα. «Διατί ἀμύ-
 »νεσθε τόσον πεισματωδῶς; εἶπε· πᾶσαι αἱ
 »ἄλλαι χῶραι ὑμῶν ὑπετάγησαν, οἱ δὲ κά-
 »τοικοι αὐτῶν γεωργοῦσιν ἐν εἰρήνῃ τοὺς
 »ἀγρούς αὐτῶν, ἐν ᾧ ὑμεῖς ἀποθνήσκετε λι-
 »μώπτοντες· μὴ φοβῆσθε ἐκδίκησιν, ἐκόρεσα
 »αὐτὴν ἐν Κιέβῳ καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ συ-
 »ζύγου μου. Τότε οἱ μὲν Δρεβλιανοὶ ὑπέσχοντο
 »αὐτῇ φόρον ἐκ μέλιτος καὶ διφθερῶν· ἡ δὲ Ἡγε-
 »μονίς, προσποιουμένη μεγαλοψυχίαν, ἀπεποιήθη αὐ-
 »τὸν, εἰποῦσα ὅτι ἤρχειτο τρισὶ στρουθοῖς καὶ μιᾶ
 »περιστερᾶ ἐξ ἐκάστης οἰκίας. Ὅθεν οἱ πολιορκούμε-
 »νοι ἐκπληρώσαντες περιχαρῶς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς
 »περιέμενον ἀνυπομόνως, ἵνα ὁ στρατὸς τοῦ Κιέβου
 »μακρυνθῇ ἀπὸ τῶν τειχῶν· μόλις δὲ γενομένης ἐσπέ-
 »ρας, πᾶσαι αἱ οἰκίαι αὐτῶν κατέστησαν ἐξαίφνης
 »παρανάλωμα τοῦ πυρός· διότι ἡ πολύμητις Ὀλγα,
 »ἐξαρτήσασα ἐκ τῶν σταλέντων πτηνῶν ἀγαρικὸν
 »μετὰ θείου ἀνημμένον ἀπέλυσε ταῦτα, ὥστε ἐπισρέ-
 »ψαντα εἰς τὰς φωλεὰς αὐτῶν διέδωκαν γενικὴν πυρ-
 »καϊὰν ἐν τῇ πόλει. Οἱ δὲ κάτοικοι, φεύγοντες ἐν-
 »τρομοὶ ὅπως διασωθῶσι, συνελαμβάνοντο ὑπὸ τῶν
 »στρατιωτῶν τῆς Ὀλγας. Αὐτὴ δὲ κατεδίκασε μὲν

» θανάτω τούς ἐπισημοτάτους αὐτῶν, ὑπεδούλωσε δὲ
 » τούς ἄλλους, πᾶσι δὲ τοῖς λοιποῖς ἐπέβαλεν ἐπα-
 » χθεῖς φόρους».

Τοιαῦτα διηγουμένου τοῦ Νέστορος, οὐδὲν ἔκ-
 πληττόμεθα διὰ τὴν τῆς Ὀλγας ὠμότητα· ἐπειδὴ ἢ τε
 θρησκεία καὶ αὐτοὶ οἱ πολιτικοὶ τῶν εἰδωλολατρῶν νό-
 μοι ἐπέτρεπον ἀδιάλλακτον ἐκδίκησιν, ὥστε ἡμεῖς πρέπει
 ἵνα κρίνωμεν τούς ἥρωας τῆς ἱστορίας κατὰ τὰ ἦθη
 καὶ ἔθιμα τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἔζησαν. Ἄλλ' ἄρά γε
 πιθανή ἐστὶν ἡ ὀλιγωρία τῶν Δρεβλιανῶν καὶ ὁ τρό-
 πος, δι' οὗ ἐκυρίευσεν τοῦ Κοροσθένου, διὰ στρουθῶν
 καὶ περιστερῶν, εἰ καὶ ἢ ἐπινόησις αὕτη ἄλλως τιμᾷ
 τὴν ἀγχίνοιαν τῶν Ῥώσων τοῦ δεκάτου αἰῶνος; Ἐὰν
 γυμνώσωμεν τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ἀπὸ τοῦ καλύπτον-
 τος αὐτὸ μυθῶδους πέπλου, πιστεύομεν, ὅτι ἡ Ὀλγα
 τῶντι ἐθανάτωσεν ἐν Κιέβῳ τοὺς Δρεβλιανούς· πρεσβευ-
 τὰς, ἀπολογομένους διὰ τὸν τοῦ Ἰγορος φόνον, ὑ-
 πέταξε δεύτερον τὸν λαὸν τοῦτον διὰ τῶν ὄπλων
 καὶ ἐτιμώρησε τοὺς ἐνόχους κατοίκους τοῦ Κο-
 ροσθένου, κατὰ δὲ τῶν εἰδωλολατρῶν τὸ ἔθος ἐώρτασεν
 ἐπισήμως ἐν ταύτῃ τῇ πόλει δι' ἵπποτικῶν ἀγώνων τὴν
 μνήμην τοῦ υἱοῦ τοῦ Ῥουρίκου.

Ἡ Μεγάλη Ἡγεμονίς, συνοδευομένη ὑπὸ στρατιω-
 τικῆς ἀκολουθίας, διέδραμε μετὰ τοῦ νέου Σβιατοσλά-
 βου πᾶσαν τῶν Δρεβλιανῶν τὴν χώραν, ἐπιβάλλουσα
 αὐτοῖς φόρους ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου· διέταξεν
 ὅμως τοῖς κατοίκοις τοῦ Κοροσθένου ἵνα πέμψωσι τὸ
 τρίτον τῶν νενομισμένων φόρων αὐτῇ εἰς τὴν ἰδι-
 αιτέραν αὐτῆς κληρουχίαν, εἰς Βησεγόροδον, κτισθὲν ἴσως
 ὑπὸ τοῦ ἥρωος Ὀλέγου, δόντος τοῦτο αὐτῇ προῖκα,
 ὡς μνηστῆ, ἢ συζύγῳ Μεγάλου Ἡγεμόνος. Ὀψόμεθα

δὲ τούτου πολλὰ ππραδείγματα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἡμῶν ἱστορίᾳ. Ἡ πόλις αὕτη, ἀναφερομένη ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου (α), διαβόητος δὲ κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα, ὑπάρχει ἀπὸ πολλοῦ χωρίον ἀπέχον δεκαεπτὰ βέρστια τοῦ Κιέβου ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ὄχθης τοῦ Βορυσθένους καὶ ἀξιόλογον διὰ τὴν καλλονὴν τῆς τοποθεσίας. Εἰκάζομεν δ' ὅτι μετὰ ταῦτα ἡ Ὀλγα παρεμύθησε τοὺς Δρεβλιανούς διὰ τῶν εὐεργεσιῶν διοικήσεως συνετῆς· τούλάχιστον πάντα τὰ μνημεῖα, τουτέστιν, οἱ τόποι ἔνθα διενυκτέρευεν, ἢ, κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν ἡρωϊκῶν ἐκείνων χρόνων, ἠδύνετο κυνηγετοῦσα, ἦσαν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἱερά καὶ ἐφείλκυον τὴν ἰδιαιτέραν περιέργειαν τοῦ λαοῦ τούτου.

Τὸ δ' ἐπιὸν ἔτος ἡ Ὀλγα ἀφείσα τὸν Σβιατοσλάβον ἐν Κιέβῳ περιώδευσε τὴν βόρειον Ῥωσσίαν, τουτέστι τὴν ἐπαρχίαν Νοβογορόδου· ἔταξεν ἐπὶ τῆς Λούγας καὶ Μστᾶς δασμούς, διεμέρισε τὰς γαίας κατὰ δήμους καὶ τμήματα· ἔπραξε δ' ἀναμφιβόλως πᾶν ὅ,τι ἦτο ἀναγκαῖον ὑπὲρ τοῦ Κράτους, καθ' ὅσον ἐπέτρεπε τοῦτο ἢ τότε πολιτικὴ κατάστασις τῆς Ῥωσσίας, καὶ ἔδειξε πανταχοῦ προορατικωτάτην φρόνησιν. Διὸ μετὰ ἑκατὸν πενήκοντα ἔτη ὁ λαὸς ἐνεθυμεῖτο εἰσέτι εὐγνωμόνως τῆς εὐεργετικῆς περιηγήσεως τῆς Ὀλγας, ὁ δὲ Νέστωρ βεβαιοῖ ἡμᾶς ὅτι καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἔτι οἱ κάτοικοι τοῦ Πσκόβου διετήρουν τὸ ἔλκυθρον αὐτῆς ὡς κειμήλιον. Γεννηθεῖσα δὲ ἡ Ἡγεμονίς αὕτη ἐν Πσκόβῳ, ἴσως συνετέλεσε διὰ τινων προνομιῶν χορηγηθεισῶν τοῖς πολίταις τῆς πόλεως ταύτης, ἵνα

(α) Πρὸς Ῥωμανὸν Κεφ. Θ'.

προαχθῆ εἰς τὴν ἀκμάζουσαν ἐκείνην κατάστασιν, καὶ μάλιστα τὴν δύναμιν, δι' ᾧ κατέστη ἐφάμιλλος τοῦ Νοβογορόδου, ὥστε ἐκλείψαντος τοῦ ἀρχαίου Ἰσβόρσκου, ἐγένετο πρωτεύουσα περιωνύμου ἐπαρχίας.

Τοιουτοτρόπως ἐξασφαλίσασα τὴν ἐσωτερικὴν τάξιν τοῦ βασιλείου, ἀπῆλθεν ἡ Ὀλγα εἰς συνέντευξιν τοῦ νέου Σβιατοσλάβου ἐν Κιέβῳ, ὅπου ἐζήσεν ἐπὶ τινα ἔτη ἐν βαθυτάτῃ εἰρήνῃ, ἀπολαύουσα τῆς ἀγάπης υἱοῦ καὶ λαοῦ, ὁμοίως εὐγνωμονούντων. Καὶ ἐνταῦθα μὲν περατοῦνται, κατὰ τὸν Νέστορα, τὰ κυβερνητικὰ ἔργα τῆς Ἡγεμονίδος ταύτης, ἀρχεται δ' ὁμως ὑπὲρ αὐτῆς νέα ἐποχὴ δόξης ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἡμῶν ἱστορίᾳ.

Ἡ Ὀλγα προέβη εἰς ἡλικίαν, ὅτε οἱ θνητοὶ διανύσαντες τὸ ἐπὶ τῆς γῆς στάδιον, βλέπουσι τὸν ἄθανατον ἐγγύτερον, ἀναγνωρίζουσι δὲ τὴν ματαιότητα τῶν μεγαλείων τοῦ κόσμου τούτου. Τότε ἡ ἀληθὴς θρησκεία, ὡς εἶπερ ποτε, ὀρέγουσα χεῖρα ἀρωγὸν ἔρχεται ἵνα κολάσῃ διὰ τῶν παραμυθιῶν αὐτῆς τὴν πικρίαν τῶν σκέψεων ὡς πρὸς τὸ ἐπίκνηρον τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Καὶ αὐτὴ μὲν διέμενεν ἔτι εἰδωλολάτρις· ἀλλὰ τὸ Κιέβον ἀντήχει ἤδη ὑπὸ ἀσμάτων πρὸς τιμὴν τοῦ Παντοδυναμοῦ Θεοῦ· ἦτο αὐτόπτης τῶν πομπωδῶν Χριστιανικῶν τελετῶν καὶ ἔθελγε τὴν περιέργειαν αὐτῆς συνδιαλεγομένη μετὰ τῶν ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας· ὡς ἐξέχουσα δὲ κατὰ τὸν νοῦν ἐπέισθη τοσοῦτον περὶ τῆς ἀγιότητος τῆς διδασκαλίας αὐτῶν, ὥστε ὀδηγουμένη ὑπὸ τῆς λάμπφως τῶν ἀκτίνων τοῦ νέου τούτου φωτός, ἀπεφάσισεν ἵνα βαπτισθῇ χριστιανή. Ἀνεχώρησεν οὖν ἕνεκα τούτου εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἀντλήσῃ αὐτὴν ἐκ τῆς πηγῆς. Ὁ

945.

Βάπτισμα
τῆς Ὀλγας.

Πατριάρχης αὐτὸς κατήχησε καὶ ἐβάπτισεν αὐτήν,
 Κωνσταντῖνος δὲ ὁ Πορφυρογέννητος ἀνεδέχθη ἐκ τῆς
 κολουμβήθρας. Ὁ Αὐτοκράτωρ, φιλοξενήτας ἀξιοπρεπῶς
 Ἡγεμονίδα περικλεοῦς λαοῦ, διέγραψεν ἰδιοχείρως τὰ
 καθ' ἕκαστα τῆς σπουδαίας ταύτης καὶ περιέργου τε-
 λετῆς. « Μηνὶ Σεπτεμβρίῳ θ', ἡμέρα δ', ἐγένετο δοχὴ
 » κατὰ πάντα ὁμοία τῆς προῤῥηθείσης δοχῆς ἐπὶ τῇ
 » ἐφόδῳ Ἐλγας τῆς ἀρχοντίσσης Ῥωσσίας, καὶ εἰς-
 » ἦλθεν αὐτὴ ἡ ἀρχόντισσα μετὰ τῶν οἰκείων αὐτῆς
 » συγγενῶν ἀρχοντισσῶν καὶ προκριτοτέρων θεραπει-
 » κῶν, ἐκείνη μὲν προηγουμένη πασῶν τῶν ἄλλων
 » γυναικῶν, ἐκεῖναι δὲ ἐνορδίνως ἑτέρα τὴν ἑτέραν ἀ-
 » κολουθοῦσαι, καὶ ἔστη ἐν ᾧ τόπῳ εἴωθεν ὁ λογοθέτης
 » τὰς ἐρωτήσεις ποιεῖσθαι. Ὅπισθεν δὲ αὐτῆς εἰςῆλ-
 » θον οἱ τῶν ἀρχόντων Ῥωσσίας ἀποκρισιάριοι καὶ
 » πραγματευταί, καὶ ἔστησαν κάτωθεν εἰς τὰ βῆλα,
 » καὶ τὰ ἐξῆς ἐτελέσθη κατὰ τὴν προῤῥηθεῖσαν δοχὴν-
 » καὶ ἐξελθοῦσα πάλιν διὰ τοῦ ἀναδενδραρίου καὶ τοῦ
 » τρικλίνου τῶν κανδιδάτων, τοῦ τε τρικλίνου, ἐν ᾧ
 » τὸ καμελαύκιον ἴσταται καὶ οἱ μάγιστροι γίνονται,
 » διῆλθε διὰ τοῦ ὀνόποδος καὶ τῆς χρυσῆς χειρὸς,
 » ἦτοι τοῦ πόρτηκος τοῦ αὐγουστέως, καὶ ἐκαθέσθη
 » ἐκεῖσε. Τοῦ δὲ βασιλέως κατὰ τὴν εἰωθυῖαν τάξιν
 » εἰσελθόντος ἐν τῷ παλατίῳ, γέγονεν ἑτέρα δοχὴ
 » τρόπῳ τοιῷδε. Ἐν τῷ τρικλίνῳ τοῦ Ἰουστινιανοῦ
 » ἔστη πούλπιτον ἀπὸ ὀξέων δινισίων βλαπτίων ἐ-
 » σκεπασμένον, καὶ ἐν αὐτῷ ἔστη ὁ μέγας θρόνος
 » Θεοφίλου τοῦ Βασιλέως, καὶ ἐκ πλαγίου σελλίον
 » χρυσοῦν βασιλικόν· τὰ δὲ δύο ἀργυρᾶ ὄργανα τῶν
 » δύο μερῶν ἔστησαν κάτωθεν, ἔσωθεν τῶν δύο βῆ-
 » λων· τὰ γὰρ αὐλοῦντα ἔξω τῶν βῆλων ἔστησαν·

» καὶ προσκληθεῖσα ἡ ἀρχόντισσα ἀπὸ τοῦ αὐγουστέως,
 » τῆς τε ἀψίδος καὶ τοῦ ἵπποδρόμου τῶν ἐνδοτέρων
 » διαβατικῶν τοῦ αὐτοῦ αὐγουστέως διῆλθε, καὶ ἐλ-
 » θοῦσα ἐκαθέσθη εἰς τὰ σκύλα· ἡ δὲ δέσποινα ἐκαθέ-
 » σθη ἐν τῷ προβήθῳ ἐν τῷ θρόνῳ, καὶ ἡ νύμφη αὐτῆς
 » ἐν τῷ σελλίῳ, καὶ εἰσῆλθεν τὸ κουβούκλειον ἅπαν.
 » καὶ διὰ τοῦ πραιποσίτου καὶ τῶν ὀστιάριων εἰσῆχθη-
 » σαν βῆλα· βῆλον α', αἱ ζωσταί· βῆλον β', αἱ μαγί-
 » στρισαι· βῆλον γ', αἱ πατρίκιαι· βῆλον δ', αἱ ὀφι-
 » κιαλέαι πρωτοσπαθαρέαι· βῆλον ε', αἱ λοιπαὶ πρωτο-
 » σπαθαρέαι· βῆλον ς', αἱ σπαθαροκανδιδάτισσαι· βῆλον
 » ζ', αἱ σπαθαρέαι καὶ στρατώρισσαι καὶ κανδιδάτισσαι·
 » εἶθ' οὕτως εἰσῆλθεν ἡ ἀρχόντισσα διὰ τοῦ πραιποσί-
 » του καὶ τῶν δύο ὀστιάριων, αὐτὴ μὲν προηγουμένη,
 » ἐπακολουθοῦσαι δὲ, καθὰ προεῖρηται, αἱ τε συγγε-
 » νεῖς αὐτῆς ἀρχόντισσαι καὶ αἱ προκριτότεραι τῶν θε-
 » ραπαινῶν αὐτῆς· καὶ γέγονε παρὰ τοῦ πραιποσίτου
 » ἐρώτησις πρὸς αὐτήν, ὡς ἐκ τῆς αὐγούστης, καὶ
 » ἐξελθοῦσα ἐκαθέσθη εἰς τὰ σκύλα. Ἡ δὲ δέσποινα
 » ἀναστᾶσα ἀπὸ τοῦ θρόνου διῆλθεν διὰ τοῦ λαυσια-
 » κοῦ καὶ τοῦ τριπέτωνος, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν και-
 » νούργιον, καὶ δι' αὐτοῦ εἰς τὸν ἑαυτῆς κοιτῶνα, καὶ
 » εἶθ' οὕτως ἡ ἀρχόντισσα μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτῆς
 » καὶ θεραπαινῶν, εἰσῆλθε διὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ
 » τοῦ λαυσιακοῦ καὶ τοῦ τριπέτωνος εἰς τὸν καινούρ-
 » γιον, καὶ ἀνεπαύσατο· εἶτα καθεσθεις ὁ βασιλεὺς μετὰ
 » τῆς αὐγούστης καὶ τῶν πορφυρογεννήτων αὐτοῦ τέ-
 » κνων, προσεκλήθη ἡ ἀρχόντισσα ἀπὸ τοῦ καινουρ-
 » γίου τρικλίνου, καὶ κελεύσει τοῦ βασιλέως καθεσθεῖτ
 » σα, ἐλάλησεν, ὅσα ἐβούλετο, πρὸς τὸν βασιλέα· τῇ
 » δὲ αὐτῇ ἡμέρᾳ γέγονεν κλητώριον ἐν τῷ αὐτῷ τρι-

» κλίνῳ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐκαθέσθη ἐν τῷ προῤῥη-
 » θέντι θρόνῳ ἡ δέσποινα καὶ ἡ νύμφη αὐτῆς, ἡ δὲ
 » ἀρχόντισσα ἐκ πλάγιου ἔστη ὑπὸ δὲ τοῦ τῆς τρα-
 » πέζης κατὰ τὸν εἰωθότα τύπον εἰσελθουσῶν τῶν
 » ἀρχοντισσῶν καὶ προσκυνησάντων, ἡ ἀρχόντισσα τὴν
 » κεφαλὴν μικρὸν ὑποκλίνασα, ἐν ᾧ τόπῳ ἵστατο, ἐ-
 » καθέσθη εἰς τὸ ἀποκοπτὸν μετὰ τῶν ζωστῶν κατὰ
 » τὸν τύπον Ἰστέον, ὅτι οἱ ἀποστολιῖται ψάλται καὶ οἱ
 » ἀγιοσοφῖται παρῆσαν ἐν τῷ αὐτῷ κλητωρίῳ ἄδοντες
 » τὰ βασιλίγια. Ἐπαιξαν δὲ καὶ τὰ θυμελικὰ πάντα
 » παίγνια· ἐν δὲ τῷ χρυσοτρικλίνῳ γέγονεν ἕτερον κλη-
 » τώριον, καὶ ἔφαγον πάντες οἱ ἀποκρισιάριοι τῶν ἀρ-
 » χόντων Ῥωσσίας καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ συγγενεῖς τῆς
 » ἀρχοντίσσης καὶ οἱ πραγματευταί, καὶ ἔλαβον ὁ μὲν
 » ἀνεψιὸς αὐτῆς μιλ. λ', οἱ ἡ ἴδιοι αὐτῆς ἀνά μιλ. κ',
 » οἱ κ' ἀποκρισιάριοι ἀνά μιλ. ιβ', οἱ μγ' πραγματευ-
 » ται ἀνά μιλ. ιβ', ὁ παπᾶς Γρηγόριος μιλ. ἡ, οἱ δύο
 » ἔρμηνευταί ἀνά μιλ. ιβ', οἱ ἄνθρωποι τοῦ Σφενδοσθλά-
 » βου ἀνά μιλ. ε', οἱ ς'. ἄνθρωποι τῶν ἀποκρισαρίων
 » ἀνά μιλ. γ', ὁ ἔρμηνεὺς τῆς ἀρχοντίσσης μιλ. ιε',
 » μετὰ δὲ τὸ ἀναστῆναι τὸν βασιλέα ἀπὸ τοῦ κλη-
 » τωρίου ἐγένετο δούλκιον ἐν τῷ ἀριστητηρίῳ, καὶ ἔ-
 » στη ἡ χρυσῆ μικρὰ τράπεζα ἡ ἐν τῷ πενταπυργίῳ
 » ἵσταμένη, καὶ ἐτέθη ἐν αὐτῇ δούλκιον διὰ χειμευτῶν
 » καὶ διαλίθων σκουτελλίων, καὶ ἐκαθέσθη ὁ βασιλεὺς
 » καὶ Ῥωμανὸς ὁ Πορφυρογέννητος βασιλεὺς καὶ τὰ
 » πορφυρογέννητα τούτων τέκνα καὶ ἡ νύμφη καὶ ἡ ἀρ-
 » χόντισσα, καὶ ἐδόθη τῇ ἀρχοντίσση ἐν χρυσῷ δια-
 » λίθῳ σκουτελλίῳ μιλ. φ', καὶ ταῖς ἕξ ἰδίαις αὐτῆς
 » ἀνά μιλ. κ', καὶ ταῖς ἑθ' ἰδίαις αὐτῆς ἀνά μιλ.
 » ἡ μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ἰή, ἡμέρᾳ κυριακῇ, ἐγένετο κλη-

» τώριον ἐν τῷ χρυσοτρικλίῳ, καὶ ἐκαθέσθη ὁ βασιλεὺς
 » μετὰ τῶν Ῥῶς· καὶ πάλιν γέγονεν ἕτερον κλητώ-
 » ριον ἐν τῷ πεντακουβουκλίῳ τοῦ Ἀγίου Παύλου, καὶ
 » ἐκαθέσθη ἡ δέσποινα μετὰ τῶν πορφυρογεννήτων αὐ-
 » τῆς τέκνων καὶ τῆς νύμφης καὶ τῆς ἀρχοντίσσης,
 » καὶ ἐδόθη τῇ μὲν ἀρχοντίσση μιλ. σ', τῷ δὲ ἀνεψιῷ
 » αὐτῆς μιλ. κ', τῷ παπᾶ Γρηγορίῳ μιλ. ἡ, ταῖς ις'.
 » ἰδίαις αὐτῆς ἀνά μιλ. ιβ', ταῖς ιή δούλαις αὐτῆς ἀνά
 » μιλ. ζ', τοῖς κβ' ἀποκρισιαρίοις ἀνά μιλ. ιβ', τοῖς μδ'
 » πραγματευταῖς ἀνά μιλ. ζ', τοῖς δύο ἐρμηνευταῖς ἀνά
 » μιλ. ιβ'. » Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην βεβαίως οἱ μο-
 νάρχαι Ῥῶσσοι ὀλίγον ἐπλούτου πολυτίμων μετάλ-
 λων· ἀλλὰ μόνον ἐξ ἀβροφροσύνης ἢ Ἡγεμονίς ἐδέχθη
 δῶρον ἐκ δεκαεξέ δουκάτων (199).

Ἐκτὸς τῶν ἀξιοπίστων τούτων διηγήσεων περὶ τῆς
 ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονῆς τῆς Ὀλγας, μυθολο-
 γία δημώδης ἀναφέρει ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἡμῶν χρονι-
 κοῖς καὶ ἀπίθανόν τινα διήγησιν, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ,
 θελγόμενος ὑπὸ τῆς συνέσεως καὶ τοῦ κάλλους τῆς
 Μεγάλης Ἡγεμονίδος, προσήνεγκεν αὐτῇ τὴν τε χεῖρα
 καὶ τὸ στέμμα· ἀλλ' ἡ Ὀλγα, βαπτισθεῖσα Ἐλένη
 τούνομα, ἀπέβριψε τὴν πρότασιν ταύτην, ὑπομιμνήσ-
 κουσα τῷ ἀναδόχῳ αὐτῆς, ὅτι ὑπῆρξε μεταξὺ αὐτῶν
 πνευματικὴ συγγένεια, θεωρουμένη ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς
 θρησκείας ὡς πρόσκομμα ἀνυπέβλητον πρὸς
 σύνδεσμον γάμου. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὁ Κωνσταντῖνος
 εἶχεν εἰσέτι τὴν σύζυγον αὐτοῦ, ἐπομένως δὲ ἡ Ὀλγα
 ἦτο τοῦλάχιστον ἐξηκουτοῦτις· ὑποτεθέντος δὲ ὅτι
 ἔθελξε τὸν Αὐτοκράτορα, τοῦτο ἦτο ἀποτέλεσμα τοῦ
 φυσικοῦ αὐτῆς πνεύματος μᾶλλον, ἢ τῆς ὠραιότητος.

Ἡ Ὀλγα, κατηχηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου

ταῖς ἱεραῖς ἀρχαῖς τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς Κίεβον. Ἀναχωροῦσαν δ' αὐτὴν ὁ Αὐτοκράτωρ προέπεμψε, κατὰ τὸν Νέστορα, προσενεγκῶν μὲν καὶ δῶρα πολυτελεῖ, καλέσας δὲ μάλιστα αὐτὴν θυγατέρα. Ἐν γένει ὁμῶς φαίνεται, ὅτι ὀλίγον αὕτη ἠὲ χαριστήθη ἐκ τῆς ὑποδοχῆς αὐτοῦ. Πείθεται δέ τις περὶ τούτου ἀναγινώσκων καὶ τὸ ἀκόλουθον· ἐπειδὴ ἐλθόντες μετ' οὐ πολὺ εἰς Κίεβον πρεσβευταὶ Ἕλληνες παρεκάλεσαν τὴν Μεγάλην Ἡγεμονίδα, ἵνα τηροῦσα τὴν ὑπόσχεσιν αὐτῆς ἀποστείλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπικουρικὰ στρατεύματα· ἐζήτησαν δὲ προσέτι δῶρα, δούλους, πολυτίμους διφθέρας καὶ κηρὸν, ἐκείνη ἀπήντησεν. « Ὅταν » ὁ Βασιλεὺς ὑμῶν μείνη τοσοῦτον χρόνον ἐν Ποτ- » σαίνῃ, ὅσον ἐγὼ ἔμεινα ἐν Σούδα (α) (λιμένι τῆς » Κωνσταντινουπόλεως), πέμψω πρὸς αὐτὸν στρατεύ- » ματα καὶ δῶρα· » μετὰ ταῦτα δὲ ἐπέστρεψαν οἱ πρεσβευταὶ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα. Ἡ ἀπόκρισις αὕτη ὑπαινίττεται, ὅτι οἱ Ἕλληνες, ὡς λίαν φιλόποπτοι, μετὰ παρέλευσιν ἱκανοῦ ἤδη χρόνου ἐπέτρεψαν τῇ Ὀλγα ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν, καὶ ὅτι τὸ σύνθηδες ἀγέρωχον τῆς Βυζαντινῆς Αὐλῆς ἀφῆκεν ἐν τῇ καρδία αὐτῆς ἀναμνήσεις δυσαρέστους.

Ἄλλ' ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ, οἱ Ῥῶσσοι ἐτήρουν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν φιλίαν μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὑπηρέτουν δὲ μάλιστα καὶ ἐν τῇ αὐλῇ

(α) Οὐδεὶς ἐκ τῶν λιμένων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὀνομάζεται Σούδα. Ἴσως δ' εἷς ἐκ τῶν τεσσάρων, καὶ πιθανώτερον ὁ τῶν Βλαχερνῶν ὡς ὀρυκτᾶς, ὀνομάζετο καὶ Σούδα· διότι ἡ λέξις αὕτη σημαίνει τὰ φρον, ἢ χάνδακ α. (Ὁρ. Γλωσσ. Δουκαγγίου).

Ῥώσσοι ἐν
Σικελία.

τῶν Αὐτοκρατόρων, ἐν τε τῷ στόλῳ καὶ ἐν τοῖς στρατοῖς. Τῷ δὲ 964, ἀναφέρει ὁ Ἄραψ ἱστορικός Νοβαίρης, ἐπολέμησαν ἐν Σικελία κατὰ τοῦ Ἀλῆ-Χασάν, Σαρακηνοῦ στρατηγοῦ, ὡς μισθοφόροι τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Κωνσταντῖνος ἔπεμπε συχνάκισ πρὸς τὸν Μέγαν Ἡγεμόνα Χρυσόβουλλα, ἣ ἐπιστολὰς χρυσοσήμους (200), φερούσας τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην· Ἐπιστολὴ τῶν φιλοχρίστων Αὐτοκρατόρων, Κωνσταντίνου καὶ Ῥωμανοῦ, τῷ Ῥώσσω Μονάρχῃ.

Ἡ δ' Ὀλγα, φλεγομένη ὑπὸ ἱεροῦ ζήλου ὑπὲρ τῆς νέας θρησκείας, ἔσπευσεν ἰν' ἀποκαλύψῃ τῷ υἱῷ αὐτῆς τὰς πλάνας τῆς εἰδωλολατρείας· ἀλλ' ὁ νέος καὶ ὑπερήφανος Σβιατοσλάβος οὐδέποτε συνήνεσεν ἰν' ἀκούσῃ τὰς νουθεσίας αὐτῆς. Μάτην δ' ἡ ἐνάρετος αὕτη μήτηρ ἐλάλει αὐτῷ περὶ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ χριστιανοῦ καὶ περὶ τῆς εἰρήνης, ἧς ἀπήλαυεν ἡ ψυχὴ αὐτῆς, γνοῦσα τὸν ἀληθινὸν Θεόν. « Ὁφείλω οὖν, ἀπεκρίνατο αὐτῇ ὁ » Σβιατοσλάβος, ἵνα ἐγὼ μόνος παραδεχθῶ νέαν θρησκείαν, ὅπως πάντες οἱ συστρατιῶταί μου μυκτηρίζωσί με; » Ἀνωφελῶς ἡ Ὀλγα ἀντέλεγεν ὅτι τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ἔμελλεν ἵνα παρακινήσῃ πάντα τὸν λαόν, ὅπως χριστιανίσῃ· διότι ὁ νεανίας διαμένων ἀκλόνητος ἐλάτρευε τοὺς ψευδεῖς θεούς. Καὶ οὐδένα μὲν ἐκώλυεν ἵνα βαπτισθῇ, ἐδείκνυε δ' ὅμως περιφρόνησιν πρὸς τοὺς χριστιανούς καὶ ἀπέβαλλε μετ' ὀργῆς πάσας τὰς προτροπὰς τῆς μητρὸς, ὥστε ὡς ἀγαπῶσα αὐτὸν μετὰ στοργῆς ἠναγκάσθη τέλος ἵνα σιωπήσῃ, ἀνατιθεμένη τῷ Θεῷ τὴν τύχην τοῦ τε υἱοῦ αὐτῆς καὶ τοῦ Ῥωσσοικοῦ ἔθνους.

964—966.

Χαρακτὴρ
καὶ κατορθώματα
τοῦ Σβιατοσλάβου.

Ἐνῆλιξ δὲ γενόμενος ὁ ἠγεμὼν οὗτος διενοεῖτο μόνον ἔργα μεγαλοψύχου ἀνδρίας· Ὅθεν ἐπιθυμῶν

ἵνα δοξάσῃ μὲν ἑαυτὸν διὰ πραγμάτων, ἀνανεώσῃ δὲ καὶ τὴν δόξαν τῶν Ῥωσσικῶν ὀπλῶν, τοσοῦτον φημισθέντων ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὀλέγου, ἀθροίζει πολυάριθμον στρατὸν καὶ ὄρμα μετὰ νεανικοῦ θάρρους εἰς τὰ στρατόπεδα. Αὐτόθι σκληραγωγούμενος ἠνείχετο πάντα τοῦ πολέμου τοὺς μόχθους. Οὐδέποτε ἔφερεν οὔτε σκηναῖς, οὔτ' ἀποσκευαῖς, ἐτρέφετο δὲ διὰ κρέατος ἵππου, ἢ ἀγρίων ζώων, ὀπτομένου παρ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀνθράκων. Ἀντέχων δ' ἐκ συνηθείας πρὸς τὸ ψύχος καὶ τὸ δυσχείμερον τῶν ὑπερβορείων τόπων, εἶχεν ὡς στέγην μὲν μόνον τὸν οὐράνιον θόλον, ὡς κλίνην δὲ τὴν ἐφ'esτρίδα τοῦ ἵππου, καὶ ὡς προσκεφάλαιον αὐτὸ τὸ ἐφίππιον. Ὅθεν καὶ οἱ στρατιῶται ἐγίνοντο ἄξιοι τοιοῦτου στρατηγοῦ μιμηταί. Τὸ ἀρχαῖον χρονικὸν διετήρησε πρὸς τοὺς μεταγενεστέρους καὶ τὸ ἀκόλουθον τεκμήριον τοῦ εὐγενοῦς αὐτοῦ χαρακτῆρος· ἐπειδὴ μὴ ἐπιθυμῶν ἵνα ὠφεληθῇ ἐκ τῶν πλεονεκτημάτων αἰφνιδίου προσβολῆς, ἐφρόντιζε προηγουμένως ἵνα κηρύττῃ τὸν πόλεμον πρὸς λαοὺς πολεμίους, πρὶν ἢ ἐκστρατεύσῃ, μηνύων αὐτοῖς· Πορεύομαι καθ' ὑμῶν· ὥστε κατὰ τοὺς βαρβάρους ἐκείνους χρόνους ὁ ὑπερήφανος Σβιατοσλάβος ἐφύλαττεν ἀρχὰς ἀληθοῦς ἵπποτικῆς τιμῆς.

Ἐδοξάσθη δὲ κατὰ πρῶτον μὲν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ὀκκα, τοῦ Τανάιδος καὶ τοῦ Ῥᾶ, ὑποτάξας δὲ τοὺς Βιατίστους, ὄντας πάντοτε ὑποτελεῖς τοῦ Χάνου τῶν Χοζάρων, ἔστρεψε τὰ τρομερὰ αὐτοῦ ὄπλα κατὰ τοῦ πάλαι ποτὲ ἰσχυροτάτου τούτου δυνάστου. Ὅθεν κρατερὰ μάχῃ ἔκρινε τὴν τύχην τῶν δύο λαῶν. Καὶ ὁ μὲν Χαγάνος διώκει τὸν στρατὸν αὐτοῦ αὐτοπροσώπως· ἀλλ' ὁ Σβιατοσλάβος νικήσας αὐτὸν ἐγένετο κύριος

τοῦ Χοζαρικοῦ Βιελοβέγου, εἶτε Σάρκελ, τουτέστιν Ἄσπρου Ὀσπητίου κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς (α), πόλεως παρὰ τὸν Τάναϊν, ὠχυρωμένης ὑπὸ μηχανικῶν Ἑλλήνων. Ὁ Νέστωρ παρατρέχων τὰ καθ' ἕκαστα τῶν πράξεων τοῦ Ἡγεμόνος τούτου λέγει μόνον, ὅτι ὑπέταξεν ἐπίσης τοὺς Ἰάσσους καὶ Κασσόγους. Ἐκ τούτων οἱ μὲν πρῶτοί εἰσι πιθανῶς οἱ νῦν Ὀσσοι, ἢ Ὀσσιτιανοὶ, καταγόμενοι ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Ἀλανῶν, κατοικοῦντες δὲ τὰς κοιλάδας τοῦ Καυκάσου κατὰ τὸ Δαγεστὰν καὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ῥᾶ, οἱ δὲ δεῦτεροι ὑπάρχουσιν οἱ Κιρκασσοὶ, ὧν ἡ χώρα ἐκαλεῖτο Κασσαχία κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα· καὶ νῦν δὲ οἱ Ὀσσιτιανοὶ καλοῦσι τοὺς Κιρκασσίους Κασσάκους. Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην ἐποχὴν, ὡς εἰκάζομεν, οἱ Ῥῶσσοι ὑπεχείρωσαν καὶ τὴν πόλιν Ταματάρχαν, ἥτοι Φαναγορίαν καὶ πᾶσαν τὴν ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν παραλίων τῆς Μαιώτιδος λίμνης χώραν τῶν Χοζάρων· διότι τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ἀρχαίου Βοσποριανοῦ βασιλείου, καλούμενον ἔκτοτε ἡγεμονία τοῦ Τμουτοροκᾶν, ἀνῆκεν ἤδη τοῖς Ῥώσσοις ἐπὶ τοῦ Βλαδιμίρου, ὡς ῥηθήσεται κατωτέρω. Ἡ δὲ κατάκτησις τοσοῦτον ἀπωτάτης χώρας ἐκπλήττει μὲν κατ' ἀρχὰς, ἀλλὰ τὸ θυελλῶδες πνεῦμα τοῦ Σβιατοσλάβου ἐνησμενίζετο τοῖς κινδύνοις καὶ μόχθοις. Ἀνοίξας οὖν δρόμον ὁ ἥρως οὗτος ἀπὸ τοῦ Τανάιδος μέχρι τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου, εὐκόλυνε τὴν συγκοινωνίαν τοῦ Τμουτοροκᾶν καὶ Κιέβου διὰ τοῦ Εὐξείνου καὶ Βορυσθένους, ὥστε μόνον σκιά τις τοῦ κράτους τῶν Χαγάνων ὑπελείπετο ἐν Ταυρίδι.

(α) Ὁρ. Κωνστ. Πορφ. πρὸς Ῥωμανὸν κεφ. μβ'.

Ἄλλ' ἢ κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Πέτρου δυσμένεια τοῦ Αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκᾶ ἔδωκεν ἀφορμὴν τῷ Σβιατοσλάβῳ νέας καὶ σπουδαιοτάτης ἄλλης κατακτήσεως· διότι ὁ Αὐτοκράτωρ, ἐπιθυμῶν ἵνα τιμωρήσῃ τοὺς Βουλγάρους, ὡς μὴ θέλοντας ἵν' ἀποκρούσωσι τὰς καθ' Ἑλλάδος συχνὰς ἐπιδρομὰς τῶν Οὐγγρων, ἐπεμφεν εἰς Κίεβον ὡς πρέσβυν τὸν Καλοχύρην, υἱὸν τοῦ τῆς Χερσῶνος κυβερνήτου, ὑποσχόμενον πλοῦσια δῶρα πρὸς τὸν τῆς Ῥωσσίας ἀνδρεῖον Ἡγεμόνα, ἐὰν ἐκήρυττε τὸν κατὰ τῶν Βουλγάρων πόλεμον. Ὁ δὲ Σβιατοσλάβος ἀποδεξάμενος ἀσμένως τὰς προτάσεις τοῦ Αὐτοκράτορος, παρὰ δὲ τῶν Ἑλλήνων λαβῶν μεδίμνους τινὰς χρυσοῦ (α) πρὸς ἐφοπλισμὸν, ἐπεφάνη παραπλέων τὸν Ἰστρον μετὰ στόλου ἐξήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν. Μάτην οἱ Βούλγαροι ἐπεμελήθησαν ἵν' ἀποκρούσωσιν αὐτούς· ἐπειδὴ οἱ Ῥῶσσοι, κεκαλυμμένοι ὑπὸ τῶν ἀσπίδων, ἀπέβησαν ὀρμητικῶς καὶ ξιφῆρεις εἰς τὴν ξηρὰν, τρέψαντες δὲ τοὺς πολεμίους εἰς φυγὴν, ὑπέταξαν πάσας τὰς πόλεις, ὥστε ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων ἀπέθανεν ὑπὸ τῆς λύπης. Οὕτως ὁ Ῥῶσσος Ἡγεμὼν ἱκανοποιήσας τοὺς Ἕλληνας, πλουτήσας δ' ἐκ τῶν τῆς νίκης λαφύρων καὶ ἐπαιρόμενος τῇ δόξῃ, ἤρξατο ἄρχων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Μοισίᾳ, ἀπαιτῶν δὲ δῶρα καὶ παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος ὡς δεῖγμα εὐγνωμοσύνης, ἐνετρύφα ἐν τῇ Βουλγαρικῇ Περεϊασλάβᾳ (201), μηδὲν ὑποπτεύων, ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον χρόνον ἡ ἰδίᾳ αὐτοῦ πρωτεύουσα ἐκινδύνευεν.

767.

Κατάκτησις
τῆς Βουλγαρίας

(α) «Κεντηνῆρια πεντακόσια δέκα, κατὰ Λέοντα τὸν Διάκονον Βιβ. (ΣΤ. Κεφ. 5)».

968. Γινώσκοντες τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἀνδρείου Σβιατοσλάβου οἱ Πατσινάκαι ἐπέπεσον κατὰ τῆς Ῥωσσίας, ἐπῆλθον δὲ καὶ κατὰ τοῦ Κιέβου, ὅπου ἡ Ὀλγα μετὰ τῶν τέκνων τοῦ Σβιατοσλάβου ἐνεκλείσθη. Ὑπῆρχε μὲν πέραν τοῦ Βορουσθένους στρατηγὸς Ῥώσσος, Πρετίτσης καλούμενος· ἀλλ' ὁ στρατὸς αὐτοῦ, ὡς ὀλιγάριθμος, οὐδεμίαν εἶχε μετὰ τῶν πολιορκουμένων συγκοινωνίαν, οἱ δ' ἀσθενεῖς ἤδη ὑπὸ λιμοῦ καὶ δίψης Κιεβῖται ἦσαν ἀπηλπισμένοι. Ἐν τῇ ἐσχάτῃ δὲ ταύτῃ ἀνάγκῃ τολμηρὸς τις ἔφηβος, λαλῶν τὴν τῶν Πατσινάκων γλῶσσαν, ἀνέλαβεν οἴκοθεν ἵνα πληροφορήσῃ τὸν Πρετίτσην περὶ τῆς δεινῆς αὐτῶν καταστάσεως. Ὅθεν ἐξέρχεται τῆς πόλεως κρατῶν χαλινὸν, βαδίζει κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ πλήθη τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐρωτᾷ αὐτούς, ἐὰν εἶδον τὸν ἵππον αὐτοῦ. Καὶ οἱ μὲν Πατσινάκαι, ἐκλαβόντες αὐτὸν ὡς οἰκεῖον, ἀφῆκαν ἐλευθέρην τὴν διάβασιν, ὁ δὲ νέος καταντήσας δρομαίως εἰς τὸν Βορουσθένη, ἐκδύεται καὶ νήχεται ἐν τῷ ποταμῷ. Τότε οἱ πολέμιοι γνόντες τὴν ἀπάτην, ἤρξαντο ἐκτοξεύειν κατ' αὐτοῦ βέλη, ἐκ δὲ τῆς ἐτέρας ὄχθης οἱ Ῥώσσοι πλεύσαντες εἰς προὔπαντησιν ἔλαβον τὸν ἔφηβον ἐν τῇ λέμβῳ. Μαθὼν δὲ παρὰ τοῦ ἀπεσταλμένου τούτου ὁ στρατηγὸς, ὅτι ἀμηχανοῦντες οἱ Κιεβῖται, ἐβουλεύοντο ἵνα παραδοθῶσι τῇ ἐπιούσῃ, φοβούμενος δὲ καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Σβιατοσλάβου, ἐρρίψε τὸν κύβον ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας τοῦλάχιστον τοῦ Ἡγεμόνος. Τὴν ἐπαύριον οὖν, ἡμέρας ὑποφωσκούσης, οἱ Πατσινάκαι εἶδον τὰς Ῥωσσιακὰς λέμβους πλεύσας πρὸς τὴν ὄχθην αὐτῶν ἐν ἤχῳ σαλπίγγων, πρὸς δὲ οἱ πολιορκούμενοι ἀπήντων διὰ θορυβωδῶν ἀλαλαγμῶν χαρᾶς. Οἱ δ' ἐχθροὶ, νομίσαντες ὅτι αὐτὸς ὁ τρομερὸς Σβια-

τσοσλάβος ἤρχετο πρὸς βοήθειαν τῆς πρωτευούσης
 διεσχορπίσθησαν ἔντρομοι, ὥστε ἡ Ἡγεμονίς Ὀλγα ἐ-
 λευθερωθεῖσα, ἐξῆλθεν ἀκινδύνως τῶν τειχῶν τοῦ Κιέ-
 θου μετὰ τῶν ἐγγόνων εἰς προὔπαντησιν τῶν ἐλευθε-
 ρωτῶν. Ὁ δὲ ἡγεμὼν τῶν Πατσινακῶν, καί περ ἐννοή-
 σασ τὸ εὐάριθμον τῶν ἐχθρῶν, ἀπεδειλίασεν ὁμῶς πρὸς
 μάχην· ἀνήγγειλε δὲ, ὅτι ἐπεθύμει ἵνα συνομιλήσῃ μετὰ
 τοῦ Ῥώσσου ἀρχηγοῦ. Ἰδὼν δὲ τοῦτον ἠρώτησεν, ἐάν
 ᾗτο ὁ Ἡγεμὼν· ἀλλ' ὁ ἐπιτήδειος στρατηγὸς ἀπεκρίθη
 ὅτι διώκει τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ Σβιατοσλάβου,
 οὗτος δ' ἠκολούθει μετὰ φοβεροῦ στρατοῦ. Τότε ὁ Πατ-
 σινάκης ἀπατηθεὶς, προέτεινεν αὐτῷ τὴν εἰρήνην· ὡς
 θεῖγμα δὲ φιλίας οἱ δύο στρατηγοὶ ἀλλήλους δεξιωσά-
 μενοι, ἀντήλλαξαν τὰ ὄπλα, καὶ ὁ μὲν ἡγεμὼν ἔδωκε
 τῷ στρατηγῷ τὴν σπάθην, τὰ βέλη καὶ τὸν ἵππον, ὁ
 δὲ στρατηγὸς τὴν ἀσπίδα, τὸν θώρακα καὶ τὸ ξίφος.
 Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ Πατσινάκης ἀπεμακρύνθη μετὰ σπου-
 δῆς πανστρατιᾶ ἐκ τῆς πόλεως.

Τοιοῦτοτρόπως διασωθέντες οἱ Κιεβῖται ἔπεμψαν τα-
 χυδρόμον πρὸς τὸν Σβιατοσλάβον μεμφόμενοι μὲν αὐτόν,
 ὅτι θυσιάζει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ χώραν, ποθῶν τὴν κα-
 τάκτησιν ἀλλοτρίων τόπων, ἀναγγέλλοντες δ' ὅτι ἀ-
 πηνεῖς πολέμιοι ἐκυρίευσαν παρ' ὀλίγον καὶ τῆς πρω-
 τευούσης καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ἣ δὲ ἀπουσία τοῦ
 μονάρχου καὶ ὑπερασπιστοῦ ἐπηπείλει νέους κινδύνους·
 διὸ παρεκάλουν αὐτόν ἵνα οἰκτείρῃ διὰ τὰς ἐπικειμέ-
 νας συμφορὰς τὴν πατρίδα, τὴν φιλόστοργον καὶ γε-
 γηρακυῖαν αὐτοῦ μητέρα καὶ τὰ ἀπαλὰ τέχνα.
 Τότε ὁ Ἡγεμὼν καμφθεὶς ἐπετάχυνε τὴν εἰς Κιέθον
 ἐπάνοδον· διότι, καίτοι προσφιλοῦς αὐτῷ οὔσης τῆς
 κλαγγῆς τῶν ὄπλων, ἔσωζεν ὁμῶς ἀκμαῖον ἐν τῇ

καρδία αὐτοῦ τὸ φίλτρον υἱοῦ καὶ πατρός. Ὄθεν ἠσπάσατο ἐνθέρμως, κατὰ τὸ χρονικὸν τὴν μητέρα καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἔμπλεως χαρᾶς ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἢ τῶν Πατσινακῶν θρασύτης ἦτο τιμωρίας ἀξία, μία δὲ μόνη νίκη ἤρχεσε πρὸς τε ἀποσόβησιν αὐτῶν ἐκ τῶν μεθορίων καὶ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἀσφαλείας καὶ εἰρήνης ἐν τῇ πατρίδι.

Ἄλλ' ὁ ἐν Κιέβῳ ἤσυχος βίος αὐτοῦ ἀπήρесе ταχέως ἡγεμόνι τοσοῦτον ἐπιχειρητῆ, χώρα δὲ κατακτηθεῖσα θέλγει πάντοτε τὸν νικητὴν, ὥστε ἡ καρδία τοῦ ἥρωος ἀνεπόλει ἀκαταπαύστως τὸν Ἴστρον. Συνανοήσας οὖν τοὺς μεγιστᾶνας, παρούσης καὶ τῆς Ὀλγας, εἶπεν αὐτοῖς « ὅτι εὐφραίνεται διαμένων μᾶλλον ἐν Περεισλάβα, ἢ ἐν Κιέβῳ· ὅτι ἡ πρωτεύουσα » τῶν Βουλγάρων ἦτο ταμεῖον τοῦ φυσικοῦ πλούτου » καὶ τῆς τέχνης· ὅτι οἱ Ἕλληνες πέμπουσιν ἐκεῖ » χρυσὸν, ὑφάσματα, οἶνον καὶ καρπούς, οἱ Βοημοὶ καὶ » Οὐγγροὶ ἄργυρον καὶ ἵππους, οἱ δὲ Ῥῶσσοι διφθέρας, κηρὸν, μέλι καὶ δούλους. » Θάψας ἄρα ἐμέ, ὑπέλαβεν ἡ τεθλιμμένη μήτηρ, πορεύθητι ὅπου ἀνθέλης· ἐπειδὴ τότε γῆρας καὶ αἰνόσοι ταχέως φέρουσιν ἐμέ εἰς τὸν τάφον. Οἱ λόγοι οὗτοι ὑπῆρξαν, οὕτως εἰπεῖν, προφητικοί· διότι ἡ Ὀλγα μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ἀπεβίωσεν ἀπαγορεύσασα ῥητῶς τὴν τελετὴν τῶν ἐθνικῶν ἀγώνων (τρίζνας) ὑπὲρ αὐτῆς, καὶ ἐτάφη ὑπὸ χριστιανοῦ ἱερέως ἐν προδιαταχθέντι τόπῳ. Ὁ δ' υἱός, οἱ ἔγγονοι αὐτῆς καὶ ὁ λαὸς ἅπας ἐθρήνησαν εὐγνωμονοῦντες τὴν ἡγεμονίδα ταύτην.

Ἄπεβίωσις
τῆς Ὀλγας.

Ἡ μὲν παράδοσις ἐπεκάλεσε τὴν Ὀλγαν πολυμήχανον, ἢ δὲ ἐκκλησία τιμᾷ αὐτὴν ὡς Ἀγίαν, ἢ

ἱστορία δὲ ὡς σοφὴν. Ἐκδικηθεῖσα τοὺς Δρεβλιανούς ἐτήρησε τὴν τε ἡσυχίαν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καὶ τὴν μετὰ τῶν ξένων εἰρήνην μέχρι τῆς τοῦ Σβιατοσλάβου ἐνηλικότητος· διὰ δὲ τῆς δραστηριότητος ἀξίας μεγάλου ἀνδρός κατώρθωσεν ἵνα ἐγκαταστήσῃ τὴν τάξιν ἐν τῷ ἀπεράντῳ καὶ ἀρτισυστάτῳ αὐτῆς Κράτει. Ἴσως οὐδέποτε ἐξέδωκε νόμους· ἐδημοσίευσεν ὅμως διατάξεις ἀπλούς· ἀσας καὶ ἀναγκαιοτάτας ἀνθρώποις, οἵτινες διετέλουν ἐν τῇ νηπιότητι τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν θεσμῶν. Καὶ μέχρι μὲν τῆς βασιλείας τῆς Ὀλγας οἱ Μεγάλοι Ἡγεμόνες ἐπολέμουν, αὐτὴ δὲ ἐκυβέρνησε τὸ Κράτος. Ὁθεν καὶ ὁ Σβιατοσλάβος αὐτὸς, πεπεισμένος περὶ τῆς φρονήσεως αὐτῆς, καὶ ἐνήλιξ ὧν ἀνετίθη αὐτῇ, ὡς φαίνεται, τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ἐπικρατείας κυβέρνησιν, καθόσον ἀδιαλείπτως περὶ πολέμους ἐνασχολούμενος ἀπεμακρύνετο ἀναγκαίως τῆς πρωτεύουσης. Ἐπὶ τῆς Ὀλγας δὲ ἡ Ῥωσσία ἐγένετο γνωστὴ καὶ ἐν ταῖς ἀπωτάταις Εὐρωπαϊκαῖς χώραις. Οὕτως οἱ Γερμανοὶ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι πρεσβείαν τινὰ πεμφθεῖσαν εἰς Γερμανίαν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Ὀθωνα τὸν Α' (202). Ἡ Ἡγεμονίς τῆς Ῥωσσίας, ἀκούσασα ἴσως τὴν δόξαν καὶ τὰς νίκας τοῦ Ὀθωνος, ἐπεθύμησεν ἵνα καὶ αὐτὸς γνωρίσῃ τὴν διασημότητα τοῦ λαοῦ αὐτῆς· διὸ προέτεινεν αὐτῷ διὰ τῶν πρεσβευτῶν αὐτῆς φιλικὴν συμμαχίαν. Τέλος πάντων ἕνεκα τοῦ πρὸς τὸν χριστιανισμόν ζήλου ἡ Ὀλγα, κατὰ τὴν Νεστόρειον ἔκφρασιν, ἐωσφόρος καὶ σελήνη τῆς σωτηρίας ἐχρησίμευσεν ὡς πειστικὸν παράδειγμα τῷ Βλαδιμίρῳ, παρεσκεύασε δὲ τὸν θρίαμβον τῆς ἀληθινῆς θρησκείας ἐν τῇ πατρίδι.

Τελευτησάσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ὁ Σβιατοσλάβος ἐδύνατο ἐλευθέρως ἵνα ἐκπληρώσῃ τὴν ἄφρονα αὐτοῦ

Πρεσβεία τῶν Ῥώσων ἐν Γερμανίᾳ.

πρόθεσιν, τούτέστι τὸν μετατοπισμὸν τῆς ἔδρας τοῦ Κράτους εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰστρου. Ἐκτὸς τῆς περιφιλαυτίας τοῦ κατακτητοῦ, ἡ Βουλγαρία ἤρεσκεν αὐτῷ καὶ ὡς εὐκραῆς, εὐφορος καὶ πλουσία διὰ τὴν σύντονον καὶ εὐχερῆ μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐμπορίαν· ἴσως δὲ ἡ ὁμορος αὕτη πρὸς τὴν Αὐτοκρατορίαν χώρα ἦτο καὶ μᾶλλον πεπολιτισμένη τῆς Ῥωσσίας· ἀλλὰ ἔπρεπε καὶ τοιούτων ὑπαρχόντων πλεονεκτήματα ἵν' ἀρνηθῆ τὴν πατρίδα, πηγὴν, οὕτως εἰπεῖν, ἰσχύος καὶ δυνάμεως; Τούλάχιστον ἦτο ἀνάγκη προηγουμένως, ἵνα κυριεύσῃ τῆς Βεσσαραβίας, Μολδαβίας καὶ Βλαχίας, ἀποδιώκων τοὺς Πατσινάκας, ὅπως συνάψῃ δι' ἀλύσεως ἀλλεπαλλήλων κατακτήσεων τὴν Βουλγαρίαν μετὰ τῶν Ῥωσικῶν τόπων. Ἄλλ' ὁ Ἡγεμὼν οὗτος ἐθάρρει ὑπερβαλλόντως τῇ τύχῃ τῶν ὄπλων, ἐμεγαλοφρόνει δὲ καὶ ὡς νικητῆς τῶν Χοζάρων.

970.

Ἐδωκεν οὖν πρὸς μὲν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰαροπόλκον τὴν κυβέρνησιν τοῦ Κιέβου, πρὸς δὲ τὸν δευτερότοκον Ὀλεγον τὰς χώρας τῶν Δρεβλιανῶν, οἵτινες πάλαι ποτε εἶχον τοὺς ἰδιαιτέρους αὐτῶν ἡγεμόνας. Τότε οἱ Νοβογορόδιοι, δυσανασχετοῦντες βεβαίως ἐκ τῆς διοικήσεως τῶν τοποτηρητῶν τοῦ Ἡγεμόνος, ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Σβιατοσλάβου ἓνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὡς κυβερνήτην, ἀπειλοῦντες ὅτι ἐν περιπτώσει ἀποποιήσεως, ἐσκόπευον ἵνα ἐκλέξωσιν αὐτοὶ οὗτοι Ἡγεμόνα. Ὁ Ἰαροπόλκος καὶ Ὀλεγος ἀπεποιήθησαν τὴν κυβέρνησιν αὐτῶν· εὐτυχῶς ὅμως ὁ Σβιατοσλάβος εἶχε τρίτον υἱὸν, Βλαδίμιρον ὀνομαζόμενον, γεννηθέντα αὐτῷ ἐκ γυναικὸς Θεραπαινίδος τῆς Ὀλγας, Μαλούσης καλουμένης, θυγατρὸς δὲ κατοίκου τινος τοῦ Λουβέτσου, Μάλκου τοῦνομα. Τὸν νεανίαν οὖν τοῦτον, προωρισμέ-

γον ἵνα καταστῆ ποτε μεταρφωτῆς τῆς Ῥωσσίας, ἐξελέξαντο οἱ Νοβογορόδιοι ἡγεμόνα, κατὰ τὴν συμβουλήν τοῦ Δοβρίνια, ἀδελφοῦ τῆς Μαλούσης. Πρῶτος ἄρα ὁ Σβιατοσλάβος εἰσήγαγε τὴν χρῆσιν τῶν πρὸς τὰ τέκνα, ἰδιαιτέρων κληρουχιῶν, δυστυχές παράδειγμα, πηγὴν πάντων τῶν δεινῶν τῆς Ῥωσσίας!

Πρῶται κληρουχίαι ἐν Ῥωσσίᾳ.

Πέμψας οὖν εἰς Νοβογόροδον τὸν Βλαδίμιρον μετὰ τοῦ Δοβρίνια ἀνεχώρησε παρευθὺς εἰς Βουλγαρίαν, ἣν ἐθεώρει ὡς χώραν ἰδίαν· ὁ λαὸς ὅμως αὐτῆς ὑπεδέχθη αὐτὸν ἐχθρικῶς, πολυάριθμος δὲ στρατὸς συνηθροισμένος ἐν Περειασλάβᾳ ἐπέπεσε κατὰ τῶν Ῥώσσων, ὥστε παραχρῆμα συνήφθη πολύωρος καὶ αἱματηρὰ μάχη. Ὅτε δὲ ἡ νίκη ἐκλίνε σχεδὸν πρὸς τοὺς Βουλγάρους, ὁ Σβιατοσλάβος ἀνέκραξεν· Ἀποθάνωμεν, ἀδελφοὶ καὶ σωματοφύλακες, ἀλλ' ἀποθάνωμεν καρτερικῶς καὶ ἀνδρείως. Ἐκ τῶν λόγων τούτων ἐνισχυθέντες οἱ Ῥῶσσοι, διπλασιάζουσι τὴν ἀνδρίαν, ὥστε περὶ τὸ ἑσπέρας ἀνεδείχθησαν νικηταί. Τοιοῦτοτρόπως γενόμενος ὁ Σβιατοσλάβος ἐξ ἐφόδου κύριος τῆς Περειασλάβας, δι' αὐτῆς δὲ καὶ ὅλου τοῦ βασιλείου τῶν Βουλγάρων, ἀπεφάσισεν ἵνα ἐγκατασταθῆ μονίμως ἐκεῖ. Ἐνεθαρρύνθη δ' εἰς τοῦτο ὑπὸ εὐπατρίδου τινὸς Ἑλληνοῦ, Καλοκύρου καλουμένου (203), πεμφθέντος ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκᾶ πρὸς αὐτὸν ἄλλοτε ὡς πρεσβευτοῦ· διότι ἤλπιζεν ὁ Καλοκύρης οὗτος ἵνα βοηθεία τῶν Ῥώσσων ἐκθρονίσῃ τὸν κυριάρχην αὐτοῦ καὶ οὕτω βασιλεύσῃ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὅθεν χάριν τούτου ὑπεσχέθη αὐτοῖς ἵνα παραχωρήσῃ τὴν Βουλγαρίαν πρὸς διηνεκῆ κατοχὴν, τοῦ δὲ λοιποῦ πέμπη δῶρα. Ἀλλ' ὁ Σβιατοσλάβος, χαίρων ἤδη ὅτι ἤρχε

Δευτέρα κατάκτησις τῆς Βουλγαρίας.

τῆς χώρας ταύτης, ἐπέτρεψε τῷ Βορίση, υἱῷ τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως αὐτῆς, ἵνα φέρῃ τὰ σημεῖα τῆς βασιλικῆς ἀξίας (204).

Οἱ Ἕλληνες συνεῖδον μετ' οὐ πολὺ τὸ σφάλμα αὐτῶν, προσκαλέσαντες τοὺς Ῥώσσοις παρὰ τὸν Ἴβρον· διότι ὁ τολμητίας καὶ φιλοπόλεμος Σβιατοσλάβος ἐφαίνετο αὐτοῖς ὡς γείτων πολὺ τρομερώτερος τῶν Βουλγάρων. Διὸ Ἰωάννης ὁ Τσιμισκῆς (205), Αὐτοκράτωρ τότε τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προτείνων τῷ Ἡγεμόνι τούτῳ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὄρων τῆς συνομολογηθείσης μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Νικηφόρου συνθήκης, ἀπήτει τὴν ἐκκένωσιν τῆς Βουλγαρίας· ἀλλ' ὁ Σβιατοσλάβος, ἀπορρίπτων τὰς προτάσεις τῶν πρεσβευτῶν, ἀπήντησεν ἀγερῶχος (α), ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἐλθὼν αὐτοπροσώπως εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀποδιώξει τοὺς Ἕλληνας εἰς Ἀσίαν. Ὁ Τσιμισκῆς, ὑπομνήσας αὐτῷ τὴν στυγεράν τύχην τοῦ ἀπλήστου Ἰγορος, παρεσκευάσθη πρὸς πόλεμον, ὁ δὲ Σβιατοσλάβος ἔσπευσεν ὁμοίως ἵνα προλάβῃ αὐτόν.

Ὁ Νέστωρ καὶ οἱ Βυζαντινοὶ διαφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὴν ἀφήγησιν τοῦ φονικοῦ τούτου πολέμου. Ὁ μὲν ἀπονέμει τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν τῆς νίκης τῷ Ῥώσσω Ἡγεμόνι, οἱ δὲ, καὶ τοῦτο φαίνεται πιθανώτερον, τῷ Αὐτοκράτορι· διότι, λήξαντος τοῦ πολέμου τούτου, ἡ Βουλγαρία ἔμεινεν ὑποτελὴς τῶν Ἑλλήνων, ὁ δὲ Σβιατοσλάβος ἠναγκάσθη εἰς ἀποχώρησιν μετ' ὀλιγίστων ἀνδρῶν, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἦν βεβαίως ἀντίθετον τῆς αἰσίας τῶν ὅπλων αὐ-

(α) Ὁρ. Λέοντα τὸν Διάκ., Βιβλ. ΣΤ', Κεφ. Ι. — Κεδρ. σ. 666.

τοῦ ἐκβάσεως. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες ἱστορικοὶ διηγοῦνται πάντα τὰ καθ' ἕκαστα τῆς ἐκστρατείας ταύτης πολὺ ἀκριβέστερον καὶ σαφέστερον, προτιμῶντες τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐθνικῆς φιλοτιμίας, παραδεχόμεθα τὰς περιέργους αὐτῶν διηγήσεις.

Ὁ Μέγας Ἡγεμὼν, λέγουσιν οὗτοι, ἐνώσας μετὰ τοῦ Ῥωσικοῦ στρατοῦ τοὺς Βουλγάρους, νέους αὐτοῦ ὑπηκόους, τοὺς Οὐγγρους καὶ Πατινάκας, τότε συμμάχους, εἰσήλασεν εἰς Θράκην καὶ ἠρήμωσε πάσας τὰς κώμας μέχρις Ἀδριανουπόλεως (α). Βάρδας δὲ, ὁ τοῦπίκλην Σκληρὸς, στρατηγὸς τοῦ Αὐτοκράτορος, ἰδὼν τὸν πολυἀριθμὸν ἐχθρικὸν στρατὸν (β), ἐνεκλείσθη ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐδειλία ἵνα συνάψῃ μάχην, τελευταῖον δ' ἠτύχησεν ἵνα νικήσῃ διὰ μηχανεύματος τοὺς Πατινάκας. Τότε οἱ Ἕλληνες ἐνθαρρυνθέντες ἀντηγωνίσθησαν πρὸς τὸν ἡγεμόνα Σβιατοσλάβον, οἱ δὲ Ῥῶσοι ἀνέπτυξαν ζέουσαν ἀνδρίαν, ἀλλ' ὁ Βάρδας καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὁ Πατρίκιος Κωνσταντῖνος, ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγὴν, φονεύσαντες ἐν μονομαχίᾳ δύο περιωνύμους ἥρωας Σκύθας.

Ὁ δὲ Νέστωρ τὸναντίον διηγεῖται ὡς ἐφεξῆς τὰ τῆς μάχης ταύτης. « Ὁ Αὐτοκράτωρ προέλαβε τὸν » Σβιατοσλάβον δι' εἰρηνικῶν προτάσεων ἐπιθυμήσας » δὲ ἵνα μάθῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, » ὑπέσχετο ἐκάστῳ αὐτῶν φόρον. Ὁ δὲ Μέγας Ἡγε-

Πόλεμος κατὰ
Τσιμισκῆ.

(α) Ἀρκαδιουπόλεως κατὰ Κεδρ.

(β) « Εἰς ὀκτακισχιλίους ἐπὶ τριάκοντα μυριάσι κορυφουμένους » κατὰ Κεδρηγόν (ἕρ. σ. 666).

» μὼν ἀπεκρίνατο, ὅτι εἶχεν 20,000, ἔχων πραγματικῶς
 » μόλις τοὺς ἡμίσεις. Ὑστερον δὲ οἱ Ἕλληνες, ὡς ἐπιτή-
 » δειοὶ περὶ τὸν δόλον, ὠφεληθέντες ἐκ τοῦ χρόνου, συ-
 » νήγαγον ἐτοίμως στρατὸν ἐξ 100,000 ἀνδρῶν, πε-
 » ρικυκλώσαντα πανταχόθεν τοὺς Ῥώσσοις. Ὁ με-
 » γαλόψυχος ὅμως Σβιατοσλάβος, ἰδὼν ἀταράχως
 » τὰς πολυαρίθμους ἐχθρικὰς φάλαγγας, εἶπε πρὸς
 » τοὺς στρατιώτας. Ἡ φυγὴ ἀποβαίνει ἀνωφε-
 » λῆς ἡμῖν· ἀνάγκη ἐκόντες ἄκοντες ἵνα πο-
 » λεμήσωμεν. Μὴ καταισχύνωμεν οὖν τὴν
 » πατρίδα, ἀλλὰ πέσωμεν ἐνταῦθα. Οἱ νε-
 » κροὶ εἰσὶν ἀκαταίσχυνοι· στυγνῶς οὖν ἰσχυ-
 » ρῶς, καὶ ἐγὼ μὲν προηγοῦμαι ὑμῶν, ὅταν
 » δὲ καταπέσω, πράξατε ὅ,τι θέλοιτε.» «Αἱ
 » κεφαλαὶ ἡμῶν κείσονται μετὰ τῆς σῆς»
 » ἀνέκραξαν ὁμοφώνως οἱ μαχηταὶ αὐτοῦ, συνειθι-
 » σμένοι ἵνα ὀλιγωρῶσι τοῦ θανάτου, ἀφωσιωμένοι
 » δὲ πρὸς τὸν ἀτρόμητον αὐτῶν Ἡγεμόνα. Μετὰ τοὺς
 » λόγους τούτους, συνάψαντες αἱματηρὰν μάχην, ἀ-
 » πέδειξαν, ὅτι οὐχὶ ὁ ἀριθμὸς, ἀλλ' ἡ γενναιότης
 » νικᾷ. Οἱ δ' Ἕλληνες οὐδόλως ἀντιστάντες πρὸς
 » τὴν προσβολὴν, ἔστρεψαν τὰ νῶτα καὶ διεσκορπί-
 » σθησαν. Ἄλλ' ὁ Σβιατοσλάβος βαδίζων κατὰ τῆς
 » Κωνσταντινουπόλεως κατέτεμνε καὶ διεπόρθει τὰς
 » κώμας.» Ἡ διήγησις αὕτη τοῦ Νέστορος ὑπάρχει
 ἴσως πιθανὴ μέχρι τούτου· τὰ ἐπόμενα ὅμως φαίνον-
 » ται λίαν ἀπίθανα· «διότι ὁ Τσιμισκῆς ἀμυχανῶν,
 » κατ' αὐτὸν, συγκαλεῖ τοὺς μεγιστᾶνας τῆς αὐλῆς
 » εἰς συμβούλιον, ὅπου ἀπεφασίσθη ἵνα δελεάσω-
 » σι τὸν ἐχθρὸν διὰ προσφορᾶς δῶρων χρυσοῦ καὶ
 » πολυτίμων ὑφασμάτων· ὅθεν ἐπεμψαν αὐτὰ δι' ἀν-

ἄνθρωπου πανούργου, διαταχθέντος ἵνα μετὰ προσο-
 χῆς παρατηρήσῃ πάντα τοῦ Σβιατοσλάβου τὰ κι-
 νήματα. Ἄλλ' ὁ Ἡγεμὼν οὗτος, μηδαμῶς εἰς τὸ
 πρὸ ποδῶν χρυσίον ἐμβλέψας, εἶπεν ἀδιαφόρως πρὸς
 τοὺς περὶ αὐτόν· λάβετε τοῦτον. Τότε ὁ Αὐτο-
 κράτωρ ἔπεμψεν αὐτῷ πονοπλίαν, ἣν ὁ ἡγεμὼν ἐ-
 δέχθη μετὰ μεγίστης χαρᾶς, ἐκφράσας εὐγνωμο-
 σύνην. Ὁ δὲ Τσιμισκῆς, μὴ τολμῶν ἵνα διαμάχη-
 ται πρὸς τοιοῦτον ἐχθρὸν, ἀπέτισεν αὐτῷ φόρον,
 ἐξ οὗ μετέλαβον πάντες οἱ στρατιῶται· τὸ δ' ἐπιβάλ-
 λον τῆς τεθνεῶσι μετεδόθη τοῖς συγγενέσιν αὐτῶν.
 τότε δ' ὁ ὑπερήφανος Σβιατοσλάβος ἐπανεκάμψεν ἐν-
 θριάμβῳ εἰς Βουλγαρίαν. » Οἱ Ἕλληνες ἐγίνωσκον
 τὸν χαρακτῆρα τοῦ Μεγάλου Ἡγεμόνος· διότι μετ' εὐα-
 ρίθμου στρατοῦ κατέθραυσεν ἤδη τὴν ἰσχυρὰν αὐτῶν
 στρατιάν. Ἄλλ' ὅμως ὁ μῦθος οὗτος φαίνεται ἄξιος
 προσοχῆς, καθότι μαρτυρεῖ ὁποῖαν γνώμην οἱ μετα-
 γενέστεροι εἶχον περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Σβια-
 τοσλάβου.

Τὸ δ' ἐπιὸν ἔτος, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς, ὁ Τσι-
 μισκῆς αὐτὸς ἐξῆλθε τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ
 τοῦ στρατοῦ, πέμψας πρότερον ἰσχυρὸν στόλον (α)
 εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰστρου, ἀναμφιβόλως ἵνα δια-
 κόψῃ τὴν διὰ θαλάσσης συγκοινωνίαν τῶν Ῥώσων
 μετὰ τοῦ Κιέβου. Ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος ἀνέβη μὲν
 τὸν θρόνον δι' ἐγκλήματος, ἐπειδὴ τὸ στέμμα αὐτοῦ
 ἦν μεμολυσμένον ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ Αὐτοκράτορος
 Νικηφόρου, ἐκυβέρνα δ' ὅμως συνετῶς τὴν αὐτοκρα-

(α) Ὑπὲρ τὰς τριακοσίας λέμβους καὶ ἀκάτια (ἔρ. Λέοντα Διάκ. Βιβλ. Η' Κεφ. Α'.)

τορίαν, καὶ διέπρεπεν ὡς ἤρως ἐν τοῖς πολέμοις. Διότι προσέχων μὲν περὶ τὴν ἐκλογὴν ἐπιτηδείων στρατηγῶν, δαφιλῶς δ' ἀνταμείβων τὰς ὑπηρεσίας καὶ τῶν ἀπλῶν στρατιωτῶν, αὐστηρῶς δὲ τιμωρῶν καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀπείθειαν, ἐνέπνευσε τοῖς μὲν τὴν ἀρχαίαν Ῥωμαϊκὴν φιλοδοξίαν, τοῖς δὲ τὴν ἕξιν τῆς ἀρχαϊκῆς πειθαρχίας, ἢ ἰδίᾳ δ' αὐτοῦ ἀνδρία ἐχρησίμευε πρὸς πάντας ὡς παράδειγμα. Οὕτως ἀπαντήσας ποτε καθ' ὁδὸν πρεσβευτὰς Ῥώσους, πεμφθέντας μόνον πρὸς κατασκόπησιν τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων, ἄνευ οὐδεμιᾶς μετ' αὐτῶν συνδιαλέξεως, προσέταξεν ἵνα φέρωσιν αὐτοὺς ἐν μέσῳ τοῦ στρατοπέδου, ὅπως, ἐπιθεωρήσαντες αὐτὸ, ἐπιστρέψωσι πρὸς τὸν Ἡγεμόνα αὐτῶν (α). Ἡ διαγωγὴ αὕτη ἀπέδειξεν ἀρκούντως τῷ Σβιατοσλάβῳ, πόσον τοιοῦτος ἐχθρὸς ἦτο ἐπικίνδυνος. Ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ ἀφείς ὀπισθεν αὐτοῦ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ, παραλαμβάνει στρατεύματά τινα ἐκλεκτὰ ἐκ τῆς φάλαγγος τῆς λεγομένης τῶν ἀθανάτων, ἀποτελούντων 13,000 ἰππέων καὶ 10500 ὀπλιτῶν (207), ἀναφανείς δ' ἐξαίφνης πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Περειασλάβας, ἐπέπεσε κατὰ ὀκτακισχιλίων Ῥώσων γυμναζομένων ἡσύχως. Ἄλλ' οὗτοι ἀκατάπληκτοι διαμείναντες ἐπολέμησαν μετὰ τῆς συνήθους ἀνδρίας, ἔπεσον ὅμως οἱ πλεῖστοι αὐτῶν, καὶ τοιοῖοι πολιορκούμενοι ἐξώρμησαν πρὸς βοήθειαν. Ἄλλ' ὅμως ἡ νίκη ἀπέβη λίαν ἐπιζήμιος τοῖς Ἑλλησιν, ὃ δὲ Τσιμισκῆς περιέμενε ἀνυπομόνως τὸν λοιπὸν στρατόν. Ὅθεν, ἅμ' οὗτος ἀφιχθεὶς, περιεκύκλωσε παν-

---

(α) Κεδρ. σ. 671.

ταχύθεν τὴν πόλιν, ἧς ἤρχεν ὁ Ῥώσσοσ στρατηγὸς Σφέγγελοσ· ὁ δὲ Ἡγεμῶν ἐστρατοπέδευεν ἐν ὀχυρώμασι μετὰ 60,000 ἀνδρῶν παρὰ τὸν Ἴστρον.

Τὰ Ἑλληνικὰ χρονικὰ ἀναφέρουσιν (α) ὅτι ὁ Καλοκύρης, ὁ πρωτουργὸσ καὶ αἷτιοσ τοῦ πολέμου τούτου ἐξελθὼν τῆσ Περιείασλάβασ, ἀνήγγειλε πρὸσ τὸν Σβιατοσλάβον τὴν πολιορκίαν τῆσ Βουλγαρικῆσ πρωτεύουσασ· ἀλλ' ὁ Τσιμισκῆσ προέλαβε τὸν Ῥώσσον Ἡγεμόνα διὰ τῆσ ταχύτητοσ, ὥσπε οὐδ' ὁ ἀναγκαῖοσ χρόνοσ πρὸσ ἀπελευθέρωσιν τῆσ πόλεωσ ὑπελείπετο. Μετὰ δὲ πολλὰσ ματαίασ ἀποπείρασ καὶ προτάσεισ περὶ παραδόσεωσ ὁ Τσιμισκῆσ κατέλαβεν ἐξ ἐφόδοσ τὴν πόλιν. Καὶ ὁ μὲν κατ' ὄνομα βασιλεὺσ Βορίσῆσ ἐζωγρήθη μετὰ πολλῶν ἐπιφανῶν Βουλγάρων, ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ, καλοκἀγάθωσ προσφερόμενοσ, ὡσ συμβαίνει τοῦτο ἐν τοιαύταισ περιστάσεισιν, ἐβεβαίωσεν αὐτὸν ὅτι ὠπλίσθη μόνον ὅπωσ ἀπαλλάξῃ τοὺσ Βουλγάρουσ τῆσ δουλείασ, οὐδένα δ' ἐθεώρει πολέμιον ἄλλον, ἢ τοὺσ Ῥώσσοσ. Ἐν τούτοισ ὀκτακισχίλιοι στρατιῶται τοῦ Σβιατοσλάβου, μὴ παραδιδόμενοι, ἐνεκλείσθησαν ἐν τοῖσ βασιλείοισ, ἐκεῖθεν δ' ἀνδρείωσ ἀμυνόμενοι ἀντετάσσοντο πρὸσ πάσασ τὰσ προσβολὰσ τῶν πολυαριθμῶν πολεμίων. Μάτην δ' αὐτοσ οὗτοσ ὁ Τσιμισκῆσ, ἐκριπίζων τὴν ἀνδρίαν τῶν Ἑλλήνων ὥρμησε μετὰ τῆσ φρουρᾶσ αὐτοῦ εἰσ τὴν ἐφοδοσ· ἐπειδὴ ἠναγκάσθη ἵνα ὑποχωρήσῃ τῆ ἀπηλπισμένη τῶν πολιορκουμένων ἀνδρία. Διὸ ἀγανακτῶν ἐνέπρησε, τὰ βασιλεία, καὶ οὕτωσ ἀπώλοντο πάντεσ οἱ ἐν αὐτοῖσ Ῥώσσοι.

(α) Λέωγ Διάκ. Κεφ. Η. Κεφ. ε. Κεδρ. σ. 672.

Ὁ Σβιατοσλάβος ὁμοιωμαθῶν τὴν ἄλωσιν τῆς Βουλγαρικῆς πρωτευούσης, οὐτ' ἀπεδειλίασεν, οὔτε λύπην ἔδειξε πρὸς τοὺς στρατιώτας· ἔσπευσε δὲ μόνον εἰς προὔπαντήσιν τοῦ Τσιμισκῆ, προβαίνοντος μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς δυνάμεως πρὸς τὸ Δορύστολον, τὴν νεωτέραν Σιλίστριαν. Οἱ δύο στρατοὶ συνηντήθησαν δώδεκα μίλια μακρὰν τῆς πόλεως. Ὁ Τσιμισκῆς καὶ Σβιατοσλάβος, ἀμφοτέροι ἤρωες, ἄξιοι δ' ἀντίζηλοι τῆς μεταξὺ αὐτῶν δόξης καὶ νίκης, παροτρύναντες τὰς τάξεις αὐτῶν εἰς ἀνδρίαν ἔδωκαν τῆς μάχης τὸ σύνθημα, ἡ δὲ σφαγὴ ἤρξατο ἐν ἤχῳ σαλπίγγων. Καὶ κατὰ μὲν τὴν ὀρμητικὴν προσβολὴν τῶν Ἑλλήνων ἐκλονίσθησαν αἱ φάλαγγες τοῦ Σβιατοσλάβου· ἀλλ' αὐθωρεὶ συνταχθέντες ὑπὸ τὸν Ἡγεμόνα αὐτῶν οἱ Ῥῶσσοι ἐφάνησαν ὡς τεῖχος ἰσχυρὸν ἀποκροῦον τοὺς πολεμίους. Ὅθεν ὁ ἀγὼν διετέλει ἰσοπαλὴς μέχρι τῆς ἑσπέρας· πολλάκις δ' ἕκαστος τῶν στρατῶν νομίζων ἑαυτὸν νικητὴν ἠτοιμάζετο ἵνα στήσῃ τρόπαιον· ἀλλ' ὁ Τσιμισκῆς, ἀναπετάσας τὴν ἱερὰν τῆς αὐτοκρατορίας σημαίαν, παρίστατο πανταχοῦ, ὅπου ἐπέκειτο κίνδυνος, διὰ δὲ τῆς λόγχης κωλύων τοὺς φυγάδας, ἐδείκνυε τὴν ἄγουσαν εἰς τὸ κέντρον τῶν πολεμίων ὁδόν. Τέλος δὲ κριθείσης τῆς αἱματηρᾶς ταύτης μάχης, ὁ Σβιατοσλάβος ἀπεχώρησεν, εἰσελθὼν εἰς Δορύστολον.

Ἄλλ' ὁ Αὐτοκράτωρ ἀκολουθῶν κατόπιν ἐπολιόρησεν αὐτόν· καταπλεύσας δὲ συγχρόνως καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος διέκοψε τὸν ἐπὶ τοῦ Ἰστρου ἐλεύθερον πλοῦν τῶν Ῥώσσων· Ἡ μεγαλόψυχος ὁμοιωμαθῶν τοῦ Σβιατοσλάβου δραστηριότης ἤυξανε κατὰ λόγον τῶν κινδύ-

νων· διὸ ἐδέσμευσε μὲν πολλοὺς Βουλγάρους, (α) προδοσίαν σκευωροῦντας· περικυκλώσας δὲ τὰ τείχη τῆς πόλεως διὰ θαθείας τάφρου ἐτάραττε τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων διὰ συχνῶν ἐξόδων. Ἀλλὰ οἱ Ῥῶσσοι ἐδείκνυον καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς αὐτοὺς ἱστορικοὺς, θαυμασίαν ὀρμὴν κατὰ πάντα· ὡς πεπεισμένοι δὲ ὅτι ἄνθρωπος φονευόμενος ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἐγένετο δοῦλος τοῦ νικητοῦ ἐν τῷ ἄδῃ, ὠθουν εἰς τὸ στήθος τὸ ἴδιον αὐτῶν ξίφος, ὁσάκις ἀπηλπίζοντο περὶ τῆς σωτηρίας· καθόσον τοιουτοτρόπως μόνον ἐνόμιζον ὅτι διετήρουν τὴν ἐλευθερίαν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ (208). Ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν ὀπλιζόμεναι διηγωνίζοντο, ὡς αἱ ἀρχαῖαι ἀμαζόνες, ἐν αἱματηραῖς μάχαις, τὸ ἐλάχιστον δὲ κατὰ τὰς συμπλοκάς προτέρημα ἀνεξωογόνει τὴν ἀνδρίαν τῶν πολιορκουμένων. Ὅθεν ἀρπάσαντές ποτε κατὰ τινα ἐξοδὸν διάσημόν τινα ἀξιωματικόν, τὸν Μάγιστρον Ἰωάννην, συγγενῆ τοῦ Τσιμισκῆ, καὶ ἐκλαβόντες ὡς Αὐτοκράτορα, κατεμέλισαν αὐτὸν ἀλαλάζοντες, ἐξέθηκαν δὲ πανηγυρικῶς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ τινος πύργου. Πολλάκις ὑποχωροῦντες ἐχθροῖς πολυαριθμωτέροις ἔστρεφον ἀσυστόλως τὰ νῶτα, ἐπανήρχοντο δὲ ὑπερηφάνως καὶ βραδεῖ βήματι εἰς τὸ φρούριον ἀναλαμβάνοντες κατ' ὤμων τὰς παμμεγέθεις ἀσπίδας. Νύκτωρ δὲ, σελήνης οὐσης, ἐξήρχοντο ὅπως καύσωσι τὰ σώματα τῶν φίλων καὶ ἀδελφῶν, πεσόντων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης· ἐθυσίαζον ἐπ' αὐτῶν αἰχμαλώτους, μετὰ θρησκευτικῶν δὲ τελετῶν ἐβύθιζον βρέφη εἰς τὸν Ἰστρον. (β)

(α) « Περὶ τῆς κ'. χιλιέτας ἀριθμουμένου » κατὰ Κεδρ σ. 675.

(β) Ὁρ. Δείγμα Διάκ. Βιβ. Θ. Κεφ. 5'.

Τὸ δὲ παράδειγμα τοῦ Στιατοσλάβου ἀνέκαιε τὸ θάρρος τῶν στρατιωτῶν τούτων.

Ἄλλ' ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἤλαττοῦτο καθ' ἑκάστην· οἱ πρῶτιστοι ἀρχηγοὶ αὐτῶν Σφέγγελος καὶ Ἰκμωρ, μεγιστὰν ἐπισημότατος μᾶλλον κατὰ τὴν ἀνδρίαν, ἢ τὸ γένος, ὡς λέγουσιν οἱ Βυζαντινοί, ἔπεσον μαχόμενοι ἐν ταῖς φάλαγξι τῶν ἐχθρῶν, οἱ δ' ἄλλοι ἀποκεκλεισμένοι ἐν Δορυστόλῳ, μῆτε συγκοινωνοῦντες μετὰ τῶν εὐφόρων περιχώρων, ἐλίμωτον. Ὁ Σβιατοσλάβος ὁμῶς ἀπεφάσισε ἰν' ἀποσοβῆσθαι τὴν μάστιγα ταύτην διὸ κατὰ νύκτα ἀσέληνον καὶ θυελλώδη, ἐπιβάς ἐπὶ μονοξύλων μετὰ δισχιλίων ἀνδρῶν ἐν μέσῳ τῆς ἀναλάμψεως τῶν ἀστραπῶν καὶ τοῦ τρομεροῦ πατάγου τῶν βροντῶν, τῆς χαλάζης καὶ τῆς βροχῆς, περιπλεύσας δὲ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον, συλλέγει σῖτον καὶ κέγχρον ἐκ τῶν πέριξ· ἀλλ' ἐπιστρέφων εἶδε κατὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ οὐκ ὀλίγους πολεμίους στρατιώτας ποτίζοντας τοὺς ἵππους καὶ ξυλευομένους. (α) Καὶ ὁμῶς οἱ ἀτρόμητοι Ῥῶσσοι ἀποβάντες ἐπιπίπτουσιν ἐκ τοῦ δάσους κατὰ τῶν Ἑλλήνων, φονεύσαντες δὲ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἐπανήλθον αἰσίως εἰς τὸν λιμένα. Ἄλλ' αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία αὐτῶν ἐπιτυχία· καθόσον ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπεμελήθη ἵνα τούντεῦθεν μηδεμίαν λέμβον Ῥωσσικὴ ἐκπλεύσῃ τοῦ Δορυστόλου.

Ἡ πολιορκία διήρκει ἤδη ὑπὲρ τοὺς δύο μῆνας, ἡ δὲ τύχη ἐγκατέλιπεν ἐντελῶς τοὺς Ῥώσσους, οὔτ' ἐλπίδα εἶχον ἐπικουρίας, μακρὰν οὔσης τῆς πατρίδος, ἴσως δὲ καὶ ἀγνοούσης τῶν μαχητῶν αὐτῆς τὴν ἀμηχα-

(α) Κατὰ τὸν Κεδρ. καὶ « χορτοβολοῦντας » σ. 403.

νίαν. Οἱ γείτονες λαοί, ἔμενον ἔχοντες ἄκοντες σύμ-
μαχοι τῶν Ἑλλήνων, ὡς φοβούμενοι τὸν Τσιμισκῆν.
Ὁ στρατὸς τοῦ Στιατοσλάβου ἐξησθενίζετο ὑπό τε τῶν
τραυμάτων καὶ τοῦ λιμοῦ, ἀπ' ἐναντίας δὲ ἡ ἀφθονία
ἐπεκράτει ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἑλλήνων, νέαι δὲ
φάλαγγες προσετίθεντο αὐτοῖς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως
ἐρχόμεναι.

Κατὰ τοιαύτας δεινὰς περιστάσεις ὁ Σβιατοσλάβος
συνεκάλεσε τοὺς περὶ αὐτὸν, ὅπως συσχεφθῶσι περὶ τοῦ
πρακτέου. Τότε δὲ, οἱ μὲν προέτεινον τὴν διὰ νυκτὸς φυ-
γὴν, οἱ δὲ συνεβούλευον ἵνα ζητήσῃ τὴν εἰρήνην, ὡς μὴ
οὔσης ἄλλως δυνατῆς τῆς εἰς τὴν πατρίδα ἐπανόδου.
Πάντες δὲ συνωμολόγησαν ὅτι ὁ Ῥωσσικὸς στρατὸς ἔ-
παυσεν ὡν ἀξιόμαχος. Ἄλλ' ὁ Μέγας Ἡγεμὼν ἀποδοχι-
μάζων τὴν γνώμην ταύτην, ἐπεθύμει ἵν' ἀποπειραθῆ
ἔτι τῆς τύχης τῶν ὅπλων. « Τετέλεσται, λέγει οἰμώ-
» ξας βαθέως, τετέλεσται ἡ δόξα τῶν Ῥώσσω, ἐὰν
» σήμερον καταπλήττη ἡμᾶς ὁ θάνατος. Ὅποια θέλ-
» γητρα ἔχει ἡ ζωὴ τῶν σωθέντων διὰ φυγῆς ; ἄρά
» γε οὐ περιφρονήσουσιν ἡμᾶς τὰ ὄμορα ἔθνη, ἅτινα τρέ-
» μουσι νῦν ἀκούοντα τὸ Ῥωσσικὸν ὄνομα ; (209) Ἄν-
» δρεῖοι ὡς ἐκ τῆς κληρονομίας τῶν προγόνων ἡμῶν,
» καὶ ἀήττητοι κατακτηταὶ πολλῶν χωρῶν καὶ φυλῶν,
» νικήσωμεν τοὺς Ἑλληνας, ἢ πέσωμεν ἀνδραγαθή-
» σαντες ». Ὑπὸ τῆς ἀγορεύσεως ταύτης συγκινηθέντες σὶ
ἀξιοὶ αὐτοῦ συμπολεμισταὶ ἐπιδοχιμάζουσι δι' ἀλαλαγμῶν
τὴν ἡρωϊκὴν ἀπόφασιν, τὴν δ' ἐπιούσαν ἅπας ὁ Ῥωσσι-
κὸς στρατὸς πλήρης θάρσους πορεύεται εἰς τὸ πεδῖον ἐπ-
πόμενος τῷ Σβιατοσλάβῳ, ὅς τις ἀπέκλεισε τὰς θύρας
τῆς πόλεως, ἵνα μηδεὶς μελετήσῃ φυγὴν, ἢ ἐπάνοδον
εἰς Δορύστολον. Συγκροτηθείσης δὲ τῆς μάχης ἀπὸ πρω-

ίας, οἱ Ἕλληνες κεκμηκότες ὑπὸ τοῦ καύσωνος καὶ τῆς δίψης, μάλιστα δὲ ἐκ τῆς ἀκαθέκτου ἐπιμονῆς τῶν πολεμίων, ἤρξαντο ὑποχωροῦντες· διὸ ὁ Ι. Τσιμισκῆς ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξ ἀνάγκης καιρὸν τινα ἀναπαύσεως· μετ' οὐ πολὺ δὲ ἡ συμβολὴ ἐπανελήφθη μετὰ νέας μανίας. Τότε ὁ Αὐτοκράτωρ κατανοήσας, ὅτι οἱ Ῥῶσσοι, εὐάριθμοι καταλειφθέντες, ἐβοηθοῦντο ἐκ τῶν περὶ τὸ Δορύστολον στενῶν διέταξε τοὺς ταξιάρχας ἵνα ἐλκύσωσιν αὐτοὺς εἰς τὸ πεδῖον διὰ προσποιητῆς φυγῆς· ἀλλ' ἀποτυχόντος τοῦ στρατηγήματος τούτου, οἱ δύο στρατοὶ ἀποχωρίζονται πάλιν περὶ τὴν νύκτα ἄνευ οὐσιώδους τινος ἀποτελέσματος.

Ὁ δὲ Τσιμισκῆς βλέπων εὐψυχότερον ἀγωνιζομένους τοὺς ἐχθροὺς πρὸς ταχεῖαν ἀποπεράτωσιν τοσοῦτον ὀλεθρίου πολέμου, προτείνει μονομαχίαν πρὸς τὸν Ἡγεμόνα Σβιατοσλάβον εἰπὼν, ὅτι παρὰ τὴν ἀπώλειαν πολλῶν κατ' ἀνωφελεῖς καὶ ματαίας μάχας ἦτο συμφωρότερος ὁ θάνατος ἐνὸς μόνου ἀνθρώπου. «Γνωρίζω μᾶλλον ἐγὼ, » ἢ ὁ ἐχθρὸς μου τὸ πρακτέον, ἀπήντησεν ὁ Σβιατοσλάβος· αὐτὸς δὲ, εἰ μὴ ζῆν ἄγει σχολὴν, » εἰσὶ μυρίαὶ ἄλλαι θανάτου ὁδοί· τούτων » ὁποῖαν αἰρεῖται ἐλέσθω (α). Μετὰ τὴν ἀπὸ κρισιν ταύτην συνήφθη ἐκ νέου μάχη κρατερὰ ὡσαύτως καὶ φονικὴ. Ἐπεβουλεύοντο δὲ πρὸ πάντων οἱ Ἕλληνες τῇ ζωῇ αὐτοῦ τοῦ ἥρωος Ῥώσσου. Ὅθεν γιγαντιαῖός τις ἀνήρ, Ἄνεμος τοῦνομα, ὀρμήσας ἐνθουσιωδῶς, διασχίζει τὰς ἐχθρικὰς φάλαγγας καὶ καταλαβὼν τὸν Ἡγεμόνα πλήττει τοσοῦτον βιαίως τὴν κεφαλὴν,

(*) Κεδρ. σ. 409.

ὥστε κατέβαλεν αὐτὸν ἐκ τοῦ ἵππου· τὸ κράνος δὲ μό-
νον σώζει αὐτόν. Ἄλλ' ὁ μὲν τολμηρὸς Ἄνεμᾶς, περι-
κυκλωθεὶς ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ Ἡγεμόνος φο-
νεύεται· ἡ δὲ νίκη ἐταλαντεύετο ἔτι ἐπὶ πολὺ. Ἐπὶ δὲ
τέλους ἡ φύσις αὐτῆ, τρόπον τινα, ἐξωπλίσθη κατὰ τοῦ
Σβιατοσλάβου· διότι καταιγὶς βιαία πνεύσασα ἐκ νότου
ἀναφέρει νέφη κονιορτοῦ προσβάλλοντα τοὺς Ῥώσ-
σους κατὰ πρόσωπον καὶ τοσοῦτον βλάπτοντα τοὺς
ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, ὥστε ἐξ ἀνάγκης τὴν μάχην διακό-
ψαντες, ἀφῆκαν ἐπὶ τοῦ πεδίου δεκαπέντε μὲν χιλι-
άδας καὶ πεντακοσίους νεκροὺς, εἴκοσι δὲ χιλιάδας
ἀσπίδων. Οἱ δ' Ἕλληνες, κηρυχθέντες τότε νικηταί,
ἐθρύλλουν τὴν νίκην ὡς θεοσημείας ἔργον, διηγούμε-
νοι πρὸς ἀλλήλους, ὅτι ἐπιφανεῖς ὁ Ἅγιος Θεόδωρος
ὁ Στρατηλάτης, ἐν μέσῳ τοῦ στρατοῦ αὐτῶν ἐπὶ ὤ-
ραίου λευκοῦ ἵππου, διέσπειρε τὴν ἀταξίαν μεταξὺ τῶν
πολεμίων φαλάγγων (210).

Ὁ Σβιατοσλάβος, θεωρήσας τὸ εὐάριθμον τῶν πε-
ρισωθέντων στρατιωτῶν, τετραυματισμένων τῶν πλεί-
στων, ὡς καὶ αὐτὸς, ἀπεφάσισε τέλος πάντων, ἵνα
ζητήσῃ τὴν εἰρήνην. Ὁ δὲ Τσιμισκῆς, χαίρων ἐπὶ
τῇ προτάσει, πέμπει εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ πλού-
σια δῶρα.

« Δεχθῶμεν νῦν ταῦτα, λέγει ὁ Ῥώσσος Ἡγεμὼν
» πρὸς τοὺς περὶ αὐτόν· ὅταν δὲ δυσαρεστηθῶμεν κα-
» τὰ τῶν Ἑλλήνων, συλλέξαντες πολυάριθμον στρα-
» τὸν, ἀνευρίσκομεν τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄγου-
» σαν. » Καὶ ταῦτα μὲν λέγει ὁ Νέστωρ, οὐδαμῶς ἀ-
ναφέρων τὴν ἔκβασιν τῶν Ἑλληνικῶν ὀπλων· οἱ δὲ
Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ διίσχυρίζονται ὅτι ὁ Τσιμισκῆς
ἀφείδεν τὸν Σβιατοσλάβον, ἵνα ἐξέλθῃ ἐλευθέρως τῆς

Βουλγαρίας, ἐπιτρέψας δὲ τοῖς ἐμπόροις Ῥώσσοις τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐμπορεύεσθαι, ἐπέιπε μετὰ μεγαλοψύχου ὑπερηφανίας, « ὡς ἔθος Ῥωμαίοις τοὺς πολεμίους πλέον εὐεργεσίαις, ἢ ὄπλοις νικᾶν. » (α). Ὁ Θεοφάνης Σύγγελος, μεγιστάν τῆς αὐλῆς τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ ὁ Σβενέλδος, στρατηγὸς Ῥώσσοις, συνωμολόγησαν ἐν ὀνόματι τῶν Βασιλέων αὐτῶν τὴν ἀκόλουθον συνθήκην, σωζομένην ἐν τοῖς χρονικοῖς τοῦ Νέστορος καὶ ἀποδεικνύουσαν ἀναντιρρήτως, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀνεδείχθησαν τῶντι νικηταὶ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην· διότι ὁ Σβιατοσλάβος παραδέχεται ἐν αὐτῇ πᾶν ὅ,τι συμφέρει τῇ Αὐτοκρατορίᾳ, οὐδὲν δὲ ἀπαιτεῖ ὑπὲρ τῆς Ῥωσσίας.

Συνθήκη μετὰ
τῶν Ἑλλήνων.

« Μηνὶ Ἰουλίῳ, Ἰνδικτιῶνος ΙΔ'. ἐν ἔτει 6479, ἐγὼ,
 » Σβιατοσλάβος, Ἡγεμὼν τῆς Ῥωσσίας κατὰ τὸν δοθέντα
 » ὑπ' ἐμοῦ ὄρκον βούλομαι ἔχειν μέχρι συντελείας τοῦ
 » αἰῶνος εἰρήνην καὶ πλήρη ἀγάπην μετὰ τοῦ Τσιμι-
 » σκῆ, μεγάλου Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων, μετὰ τοῦ
 » Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου θεοπνεύστων Βασιλέων, ὡς
 » καὶ μετὰ πάντων τῶν ὑμετέρων ἀνθρώπων, ὑπισχνού-
 » μενος ἐν ὀνόματι ἀπάντων τῶν ὑπ' ἐμέ Ῥώσσω,
 » μεγιστάνων καὶ ἄλλων, ἵνα μηδέποτε ἐπιχειρήσω τι
 » καθ' ὑμῶν, μηδὲ συναγείρω στρατὸν ἐκ Ῥώσσω,
 » ἢ ξένων κατὰ τῆς Ἑλλάδος, τῆς ἐπαρχίας Χερσῶ-
 » νος καὶ Βουλγαρίας. Ἐὰν δέ τινες πολέμιοι ἐπιχειρή-
 » σωσί τι κατὰ τῆς Ἑλλάδος, κηρυχθήσομαι κατ' αὐ-
 » τῶν καὶ πολεμήσω αὐτοῖς. Ἐὰν δ' ἐγὼ τε καὶ οἱ ὑπ'
 » ἐμὲ μὴ ἐκπληρώσωμεν τοὺς δικαίους τούτους ὁ-

(α) Ὁρ. Κεδρ. σ. 682.

» ρους, εἶημεν κατηραμένοι ὑπὸ τῶν λατρευομένων ὑφ-
 » ἡμῶν Θεῶν, Περούνου καὶ Βολόσσου, Θεοῦ τῶν κτη-
 » νῶν· γενοίμεθα τότε ὠχροὶ ὡς ὁ χρυσοὺς καὶ φο-
 » νευθεῖημεν διὰ τῶν ἰδίων ἡμῶν δπλων. Εἰς
 » πίστωσιν τούτου ἐγράψαμεν τὴν παροῦσαν συνθήκην
 » ἐπὶ τοῦ χάρτου τούτου ἐπιθέντες ἐπ' αὐτῆς τὴν σφρα-
 » γίδα ἡμῶν. »

Καὶ ὁ μὲν Αὐτοκράτωρ, ἐπικυρώσας τὴν εἰρήνην, ἐχορήγησε τροφὰς τῷ Ῥωσσικῷ στρατοπέδῳ (211), ὁ δὲ Σβιατοσλάβος ἐζήτησεν ἵνα συνομιλήσῃ μετὰ τοῦ Τσιμισκῆ· Ἴσως ἀμφοτέροι οἱ ἦρωες οὗτοι, γνωστοὶ ὄν-
 » τες πρὸς ἀλλήλους ἐκ τῶν ἐνδόξων αὐτῶν ἔργων, εἶχον
 » τὴν αὐτὴν περιέργειαν ἵνα γνωρισθῶσι καὶ αὐτοπρο-
 » σῶπως· ἐγένετο δὲ ἡ συνέντευξις ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ
 » Ἴστρου. Καὶ ὁ μὲν Αὐτοκράτωρ, ἀκολουθούμενος ὑπὸ
 » τῶν χρυσοφόρων ἱππέων αὐτοῦ, περιβεβλημένος δὲ λαμ-
 » πρὸν θώρακα, μετέβη ἔφιππος· ὁ δὲ Σβιατοσλάβος ἐνδε-
 » δυμένος ἀπλὴν λευκὴν ἐσθῆτα, ἦλθεν ἐπὶ ἀκατίου καὶ
 » κωπηλατῶν αὐτὸς οὗτος. (α) Οἱ Ἕλληνες ἐθαύμασαν
 » ὀλέποντες αὐτόν· «Τὴν δὲ ἰδέειν (λέγουσι) τοιόςδε τις ἦν·
 » τὴν ἡλικίαν μεμετρημένος, οὔτε εἰς ὕψος παρὰ τοῦ
 » εἰκότος ἡρμένος, οὔτε εἰς βραχύτητα συστελλόμενος·
 » δασεῖς τὰς ὀφρῦς, γλαυκοὺς ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς,
 » τὴν ῥίνα σιμὸς, ἐψιλωμένος τὸν πῶγωνα, τῷ ἄνωθεν
 » χεῖλει δασεῖαις καὶ εἰς μῆκος καθειμέναις θριξὶ κο-
 » μῶν περιττῶς· τὴν δὲ κεφαλὴν πάνυ ἐψίλωτο· παρὰ
 » δὲ θάτερον μέρος αὐτῆς βόστρυχος ἀπηώρητο, τὴν

Χαρακτηρισ-
 μὸς τοῦ Σβια-
 τοσλάβου.

(α) Καὶ ὁ Σφενδοσλάβος δὲ ἦκεν ἐπὶ τινος Σκυθικοῦ ἀκατίου παραπλέων τὸν ποταμὸν, τῆς κώπης ἡμμένος καὶ σὺν τοῖς ἐτέροις ἐρέττων, ὡς εἰς τῶν λοιπῶν (Ὁρ. Δέοντα Διάκ. Βιβ. Θ. Κεφ. 12.)

» τοῦ γένους ἐμφαίνων εὐγένειαν· εὐπαγῆς τὸν αὐχέ-
 » να, τὰ στέρνα εὐρύς, καὶ τὴν ἄλλην διάπλασιν εὖ
 » μάλιστα διηρθρωμένος· σκυθρωπὸς δέ τις καὶ θηριώ-
 » δης ἐδείκνυτο· θατέρω δὲ τῶν ὠτων χρύσειον ἐξῆ-
 » πτο ἐνώτιον, δυσὶ μαργάροις κεκοσμημένον, ἀνθρα-
 » κος λίθου αὐτοῖς μεσιτεύοντος. » (α) Ὁ μὲν Αὐτοκράτωρ
 κατέβη τοῦ ἵππου, ὁ δὲ Σβιατοσλάβος ἔμεινε καθή-
 μενος ἐν τῇ λέμβῳ· συνομιλήσαντες δὲ ἐπὶ ποσὸν,
 ἀπεχωρίσθησαν ὡς φίλοι.

Ἄλλ' ἡ φιλία αὕτη ἐδύνατο εἶναι εἰλικρινής; Ὁ Σβια-
 ατοσλάβος, ἐπιβάς τῶν πλοίων μετὰ στρατοῦ κατα-
 πεπονημένου καὶ ἀδυνάτου, ἀνέλαβε διὰ τοῦ Ἰστρου καὶ
 τοῦ Εὐξείνου Πόντου τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἄγουσαν.
 Συγχρόνως δὲ ὁ Τσιμισκῆς ἔπεμψε πρὸς τοὺς Πατσι-
 νάκας πρεσβευτὰς, ὅπως συνομολογήσῃ μετ' αὐτῶν
 συνθήκην συμμαχίας, δι' ἧς ὑπισχνοῦντο ἵνα μὴ δια-
 βαίνωσι τὸν Ἰστρον καὶ ληίζωνται τὴν Βουλγαρίαν,
 μηδ' ἐπιτρέπωσι τοῖς Ῥώσσοις ἐλευθέραν διόδον διὰ τῆς
 χώρας αὐτῶν. Οἱ Πατσινάκαι παρεδέχθησαν πάντα
 ταῦτα, ἐκτὸς τοῦ τελευταίου ἄρθρου, δυσανασχετοῦν-
 τες πρὸς τοὺς Ῥώσσους ὅτι ἐσυνθηκολόγησαν με-
 τὰ τῶν Ἑλλήνων. Τοῦτο μὲν λέγουσιν οἱ Βυ-
 ζαντινοὶ ἱστορικοί· ἡμεῖς δὲ ἀναλογιζόμενοι ὅτι ἡ τότε
 πολιτικὴ τῶν Αὐτοκρατόρων ἦτο ἀλλοτρία τῆς γεν-
 ναιότητος, μετὰ μείζονος πιθανότητος πιστεύομεν τὸ ἐ-
 ναντίον. Ἴσως δὲ προβλέποντες οἱ Ἕλληνες ὅτι ὁ Σβια-
 ατοσλάβος μετὰ μικρὸν ταραξεί αὐτοὺς, προέτρεψαν
 τοὺς Πατσινάκας, ἵνα ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς ἀδυναμίας

(α) Ὁρ. Λεόντα τὸν Διάκ. Βιβλ. Θ. Κεφ. εἰ.

τοῦ Ῥωσσικοῦ στρατοῦ. Ἄλλ' ὁ Νέστωρ αἰτιᾶται τοὺς κατοίκους αὐτῆς τῆς Περείασλάβας, λέγων ὅτι οὗτοι ἀνήγγειλαν πρὸς τοὺς Πατσινάκας τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἡγεμόνος τοῦ Κιέβου εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ μετὰ πολλοῦ πλοῦτου καὶ εὐαρίθμου στρατοῦ.

Οἱ οὖν Πατσινάκαι περικυκλώσαντες τοὺς καταβράχτας τοῦ Βορυσθένους, περιέμενον τοὺς Ῥώσσοις· ἀλλ' ὁ Σβιατοσλάβος ἐγίνωσκεν ἤδη τὸν ἐπικείμενον τοῦτον κίνδυνον. Καὶ ὁ μὲν Σβενέλδος, ὁ περιφανῆς οὗτος στρατηγὸς τοῦ Ἰγορος, συμβουλεύει αὐτῷ, ἵνα διὰ ξηρᾶς περιέλθῃ τοὺς σκοπέλους, ἐγκαταλιμπάνων τὰς λέμβους· ὁ δ' Ἡγεμὼν, ἀπορρίπτων τοιαύτην συμβουλήν, ἐπιμένει ὅπως διαχειμάσῃ ἐν Βελοβερέζῃ κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Βορυσθένους, ὅπου οἱ Ῥῶσσοι ὑπέστησαν δεινότατον λιμὸν καὶ πολλὰς ἄλλας κακοπαθείας, ὥστε κεφαλὴ ἵππου ἐπωλεῖτο ἡμισείας γρίβνας.

Ἴσως ὁ Σβιατοσλάβος περιέμενε ἐπικουρίας ἐκ τῆς Ῥωσσίας· ἀλλ' αἱ ἐλπίδες αὐτοῦ ἐματαιώθησαν· ὅθεν κατὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἕαρος νέους κινδύνους ὑποδύεται, ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα. Ἄν δὲ καὶ οἱ στρατιῶται αὐτοῦ ἦσαν ὀλίγοι καὶ καταπεπονημένοι, ἀναγκάζεται ὁμως ἵνα συνάψῃ μάχην πρὸς τοὺς Πατσινάκας, ὅπου καὶ ἔπεσεν. Ὁ Ἡγεμὼν τῶν πολεμίων Κουρίας ἀποκόψας τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, μετεχειρίσθη ὡς κύπελλον τὸ κρανίον (212). Μόλις δ' εὐαρίθμοι τινες Ῥῶσσοι, διοικούμενοι ὑπὸ τοῦ Σβενέλδου, διασωθέντες κατήντησαν εἰς Κιέβον, ὅπου ἀνήγγειλαν τὸν λυπηρὸν θάνατον τοῦ Ἡγεμόνος.

Τοιοῦτοτρόπως ἀπέθανεν ὁ Ἀλέξανδρος οὗτος τῆς ἀρχαίας ἡμῶν ἱστορίας, ὅστις μετὰ τοσαύτης ἀνδρίας ἐπάλασε πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἐν ταύτῳ καὶ τὴν ἐναντίαν τύχην· ἠττώμενος ἐνίστε ἐξέπληττε τὸν νι-

Θάνατος τοῦ
Σβιατοσλάβου.

κητὴν καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς συμφοραῖς διὰ τῆς μεγαλοψυχίας. Ὅθεν κατὰ μὲν τὴν ταλαιπωρίαν στρατιωτικῆς διαίτης ἐξισώθη πρὸς τοὺς ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἐξυμνουμένους ἥρωας, διὰ δὲ τῆς καρτερίας ἀντέχων ταῖς ἐπιρραϊαῖς τοῦ χρόνου, περιφρονῶν δὲ βαρυτάτους μόχθους, καὶ ἐνὶ λόγῳ ὅ,τι ἐκφοβίζει τὴν μαλθακότητα, ἐδίδαξε τοὺς Ῥώσους πῶς νικῶνται οἱ ἐχθροὶ ἐν παντὶ καιρῷ. Ἄλλ' ὁ Σβιατοσλάβος ὑπάρχει μὲν παράδειγμα τῶν μεγάλων στρατηγῶν, οὐχὶ δὲ καὶ τῶν μεγάλων μοναρχῶν· διότι προὔτιμησε μᾶλλον τῶν τροπαίων τὴν δόξαν, ἢ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ἐπικρατείας. Ὅθεν ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ ἐξάπτει μὲν τὴν φαντασίαν τοῦ ποιητοῦ, καθίσταται ὁμως ἄξιος τῶν ἐπικρίσεων τοῦ ιστορικοῦ. Ἐὰν ὁ Σβιατοσλάβος, ὡς λέγει ὁ Νέστωρ, ἦτο μόνον ἔφηβος κατὰ τὸ 946, διήνυσε τὸ στάδιον αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας· ἢ δ' ἰσχυρὰ χεῖρα αὐτοῦ ἐδύνατο ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον ἵνα καταπλήξῃ τὰ ὄμορα ἔθνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΩΘΝ.

Ο ΜΕΓΑΣ ΗΓΕΜΩΝ ΙΑΡΟΠΟΛΚΟΣ.

972—980.

Ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τῶν Ηγεμόνων— Πρῶται πράξεις τοῦ Βλαδμίρου— Γάμος αὐτοῦ— Ἀδελφοκτονίαι— Πρὸςθευταὶ ἐν Γερμανίᾳ.

973. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σβιατοσλάβου ὁ μὲν Ἰαροπόλκος ἐβασίλευεν ἐν Κιέβῳ, ὁ δὲ Ὀλεγος ἐν τῇ τῶν Δρεβλιανῶν χώρᾳ, ὁ δὲ Βλαδίμιρος ἐν Νοβογα-

ρόδω. Ἡ μοναρχικὴ δύναμις ἐξέλιπεν ἤδη ἐκ τῆς Ἐπικρατείας· διότι ὁ Ἰαροπόλκος οὐδεμίαν ἐξουσίαν εἶχεν, ὡς φαίνεται, ἐπὶ τῶν κληρουχιῶν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ταχέως δ' ἐφάνησαν αἱ ὀλέθριαι συνέπειαι τοῦ διαμελισμοῦ τούτου· διότι ἀδελφὸς κατεξάνεστη κατ' ἀδελφοῦ.

Πρωταίτιος δὲ τῆς διχονοίας ταύτης ἦτο ὁ ἐξάρχουστος στρατηγὸς Σβενέλδος, περιφανῆς συστρατιώτης τοῦ Ἰγορος καὶ Σβιατοσλάβου, ἀποστρεφόμενος τὸν Ὀλεγον, ὡς φονεύσαντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Λύτον, ὃν ἀπήντησε θηρεύοντα ἐπὶ τῶν κτημάτων αὐτοῦ· τοῦτο δὲ ἦτο ἰκανὴ ἀφορμὴ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βαρβαρότητος, ὅπως μελετήσῃ μονομαχίαν, ἢ καὶ αὐτὴν τὴν δολοφονίαν.

Πνέων οὖν ἐκδίκησιν ὁ Σβενέλδος, παροτρύνει τὸν Ἰαροπόλκον ἵνα κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἡγεμόνος τῶν Δρεβλιανῶν καὶ ἐνώσῃ τὴν χώραν τούτου μετὰ τῆς τοῦ Κιέβου. Ὁ δὲ Ὀλεγος, πληροφορηθεὶς περὶ τῶν διαβουλίων τοῦ ἀδελφοῦ, συναθροίζει ἐπίσης στρατὸν καὶ πορεύεται εἰς προὔπαντησιν. Ἀλλ' ἠττηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰαροπόλκου, ἐσώθη φεύγων εἰς Ὀβρούτσην, πόλιν τῶν Δρεβλιανῶν, ἐνθα οἱ ἴδιοι αὐτοῦ στρατιῶται, ἀγεληδὸν ὑπὸ τοῦ καταδιώκοντος ἐχθροῦ ἐπὶ γεφύρας τινὸς πρὸ τῶν θυρῶν τῆς πόλεως συνελαυνόμενοι, συνώθησαν τὸν Ἡγεμόνα αὐτῶν εἰς βαθεῖαν τάφρον. Εἰσελθὼν δὲ εἰς Ὀβρούτσην ὁ Ἰαροπόλκος ἐπεθύμησεν ἵνα ἴδῃ τὸν ἀδελφόν· ἀλλ' ὁ δυστυχῆς οὗτος ἐπιέζετο ὑπὸ σωρείας ἀνδρῶν καὶ ἵππων, ἐπιπεσόντων κατόπιν αὐτοῦ ἐκ τῆς γεφύρας. Βλέπων οὖν ὁ νικητῆς καθημαγμένον τὸν νεκρὸν τοῦ ἀδελφοῦ ἐπὶ τάπητος, ἐ-

977.

977.

Ἐμφύλιος πόλεμος.

πιλανθανόμενος τῆς νίκης, κατέβρεξε τὸ σῶμα τοῦ Ὀλέγου διὰ δακρύων μετανοίας· δεικνύων δὲ τὸ πτώμα περίλυπος, λέγει τῷ Σβενέλδῳ· Ἄρα γε τούτου ἐπεθύμεις; Ὁ τάφος τοῦ Ὀλέγου ἐσώζετο ἐπὶ ἐπὶ τοῦ Νέστορος παρὰ τῆ πόλει τῆς Ὀβρούτσης, ἔνθα καὶ νῦν μάλιστα δεικνύουσι τὴν θέσιν ταύτην τοῖς περιέργοις. Τὸ πεδῖον ἦτο τότε κοιμητήριον καὶ αὐτῶν τῶν βασιλευόντων ἡγεμόνων, λόφωμα δὲ ὑψούμενον ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῶν ἐχρησίμευεν ὡς μαυσωλεῖον.

Ἡ εἰλικρινὴς λύπη τοῦ Ἰαροπόλκου διὰ τὸν τοῦ Ὀλέγου θάνατον ἦτο εἶδός τι προαισθήματος τῆς μελλούσης αὐτοῦ συμφορᾶς. Βλαδίμιρος, ὁ ἡγεμὼν τοῦ Νοβογορόδου, μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τὴν τῆς χώρας τῶν Δρεβλιανῶν κατάκτησιν, ἐφοβήθη τὰ ἐπακολουθήματα τῆς φιλαρχίας τοῦ Ἰαροπόλκου, καὶ ἔφυγε πέραν τῆς θαλάσσης πρὸς τοὺς Βαράγγους. Ὁ δὲ Ἰαροπόλκος δραξάμενος τῆς εὐκαιρίας ταύτης πέμπει τοὺς τοποτηρητὰς, ἢ Καθέδρους (α) εἰς Νοβογόροδον καὶ γίνεται οὕτω μονάρχης ἀπάσης τῆς Ῥωσσίας.

Ἐν τούτοις ὁ Βλαδίμιρος ἐσπούδαζε παντοιοτρόπως, ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ μετὰ ἰσχύος καὶ δόξης. Κατὰ δὲ τὰ δύο ἔτη τῆς διατριβῆς αὐτοῦ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βαράγγων, ἀρχαία τῶν προγόνων αὐτοῦ πατρίδι, ἴσως συμμετέσχε τῶν τολμηρῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Νορμανδῶν, ὧν αἱ σημαῖαι

(α) Προσάδνικοι καλοῦνται οὗτοι Ῥωσσιᾶτι, οἵτινες ἤρχον τῆς ἀστυνομίας καὶ προέδρευον τῶν δημοτικῶν συνελεύσεων, ἀκλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Παράγεται δὲ ἡ λέξις ἐκ τοῦ πο (κατὰ) καὶ σκδῖτ (ἴζω).

Πρῶται πρά-
ξεις τοῦ Βλαδι-
μίρου.

ἀνεμίζοντο ἐπὶ πασῶν τῶν θαλασσῶν τῆς Εὐρώπης, τὸ δὲ θάρσος αὐτῶν διέσπειρε τρόμον πανταχοῦ ἀπὸ Γερμανίας μέχρις Ἰταλίας. Στρατολογήσας ἐπὶ τέλους πλῆθος Βαράγγων, πορεύεται μετὰ πιστῶν στρατευμάτων εἰς Νοβογόροδον, ὅθεν διώκει τοὺς τοποτηρητὰς τοῦ Ἰαροπόλκου, εἰπὼν πρὸς αὐτοὺς ὑπερηφάνως· « Ἀπέλθετε πρὸς τὸν ἀδελφόν μου· γινωσκέτω, ὅτι ἐξοπλίζομαι κατ' αὐτοῦ καὶ παρασκευασθήτω πρὸς ἀπόκρουσιν. »

Ἡ ἐπαρχία τοῦ Πολότσκου ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κριβίτσων ἐκυβερνᾶτο τότε ὑπὸ τοῦ Βαράγγου Ρογβόλοδου, ὅστις ἐλθὼν ἀπὸ τῶν πέραν τῆς θαλάσσης τόπων διὰ πολιτικὴν ἴσως καὶ στρατιωτικὴν λειτουργίαν παρὰ τῷ Ῥώσῳ Ἡγεμόνι, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὴν πόλιν ταύτην ὡς κληρουχίαν. Εἶχε δὲ θυγατέρα σπανίως περικαλλῆ, ὀνόματι μὲν Ρογνέδαν, ἥδη δὲ μεμνηστευμένην μετὰ τοῦ Ἰαροπόλκου. Ἄλλ' ὁ Βλαδίμιρος, παρασκευαζόμενος ἰν' ἀρπάζῃ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ τὸ Κράτος, ἐμελέτησε καὶ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς μελλούσης αὐτοῦ συζύγου. Πέμψας οὖν πρεσβευτὰς, ἐζήτηε εἰς γάμον τὴν Ἡγεμονίδα· ἀλλ' ἡ Ρογνέδα, πιστῆ πρὸς τὸν Ἰαροπόλκον διαμένουσα, ἀπεκρίθη, ὅτι οὐδέποτε συζευχθήσεται μετὰ τοῦ υἱοῦ δούλης· διότι ἡ μήτηρ τοῦ Βλαδιμίρου, ὡς προείπομεν, ἦν θεραπαινὶς τῆς Ὀλγας. Ὁ δὲ Βλαδίμιρος ὀργισθεὶς διὰ τοῦτο, κυριεύει μὲν τοῦ Πολότσκου, φονεύσας δὲ τὸν Ῥογβόλοδον καὶ τοὺς δύο αὐτοῦ υἱοὺς, νυμφεύεται τὴν Ῥογνέδαν. Μετὰ δὲ τὴν φρικώδη ταύτην ἐκδίκησιν βαδίζει κατὰ τοῦ Κιέβου, ἄγων στρατὸν πολυμιγῆ, ἐκ Βαράγγων, Σλάβων τοῦ Νοβογροδόου, Τσούδων καὶ Κριβίτσων συγκείμενον, ἐπειδὴ οἱ τρεῖς οὗτοι λαοὶ τοῦ

Γάμος τοῦ
Βλαδιμίρου.

βορειοδυτικοῦ μέρους τῆς Ῥωσσίας ἀνεγνώριζον ἤδη αὐτὸν κυριάρχην· ὁ Ἰαροπόλκος ὅμως δειλιάσας ἵνα συνάψῃ μάχην, ἐνεκλείσθη ἐν τῇ πόλει. Ὁ δὲ Βλαδίμιρος περιετάφρωσε τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ, σκοπεύων ἵνα κυριεύσῃ τοῦ Κιέβου οὐχὶ ἐξ ἐφόδου, ἀλλὰ δι' ἀθεμίτου δόλου. Γινώσκων δὲ τὴν ἄκραν πίστιν τοῦ Ἰαροπόλκου πρὸς στρατηγὸν τινα, Βλοῦδον καλούμενον, ἐπεχείρησεν ἀποκρύφους μετ' αὐτοῦ διαπραγματεύσεις « Ἔχω ἀνάγκην τῆς βοήθειάς σου, ἐμήνυσεν αὐτῷ ὁ » Βλαδίμιρος· θεωρήσω σε ὡς δεῦτερον πατέρα μετὰ » τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἰαροπόλκου, ὅστις ἤρξατο τῶν » ἀδελφοκτονιῶν, ἐγὼ δ' ὠπλίσθην μόνον πρὸς ἄμυναν » τῆς ζωῆς μου ». Ὁ δ' ἀνόσιος τοῦ Ἰαροπόλκου φίλος, παραδεχόμενος προθύμως τὴν προδοσίαν Ἡγεμόνος εὐεργέτου, συνεβούλευσε τὸν μὲν Βλαδίμιρον, ἵνα πολιορκήσῃ τὴν πόλιν, τὸν δὲ Ἰαροπόλκον ἵν' ἀποφύγῃ τὴν μάχην. Φοβούμενος δ' ἐν τούτοις τὴν ἀφοσίωσιν τῶν ἀγαθῶν Κιεβιτῶν, διαβουλεύμενος δὲ τὴν παράδοσιν αὐτοῦ, ἔπεισε τὸν Ἡγεμόνα, ὅτι οὗτοι προσκαλοῦσι κρυφίως τὸν Βλαδίμιρον. Ὁ δ' ἀσθενέστατος Ἰαροπόλκος πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς ὑποτιθεμένης ταύτης συνωμοσίας, ἀπεχώρησεν εἰς Ῥόδνιαν, πόλιν παρακειμένην τῷ χωρίῳ, ἐνθα ὁ Ῥός ἐκβάλλει εἰς τὸν Βορυσθένη. Οἱ δὲ Κιεβῖται, καταλειφθέντες ὑπὸ τοῦ Ἡγεμόνος αὐτῶν, παρεδόθησαν πρὸς τὸν Βλαδίμιρον· οὗτος δ' ἔσπευσε κατόπιν εἰς ἐκπολιόρχησιν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ κατὰ τὸ τελευταῖον αὐτοῦ ἄσυλον. Ὁ Ἰαροπόλκος εἶδε μετὰ φρίκης τοὺς πολιορκοῦντας τὰ τεῖχη πολυαρίθμους πολεμίους, τοὺς δὲ ἐν τῷ φρουρίῳ στρατιώτας αὐτοῦ πάσχοντας πάντα τὰ δεινὰ τοῦ λιμοῦ· ὥστε ἡ ἀνάμνησις αὐτῶν κατήντησεν εἰς πα-

ρομίαν (α). Τότε ὁ μὲν προδότης Βλοῦδος προτρέπει τὸν Ἡγεμόνα τοῦτον, ἵνα προτείνῃ τὴν εἰρήνην, ὡς ἀδυνάτου περιῦσταμένης τῆς ἀποκρούσεως τοῦ ἐχθροῦ, ὁ δὲ δυστυχῆς Ἰαροπόλκος ἀπεκρίθη αὐτῷ τελευταῖον· « Γενηθῆτω κατὰ τὴν συμβουλήν σου, καὶ » δέχομαι μόνον ὅ,τι μοὶ παραχωρήσῃ ὁ ἀδελφός. » Τότε ὁ παγκάκιστος ἐμήνυσε παρευθὺς τῷ Βλαδιμίρῳ, ὅτι αἱ ἐπιθυμίαι αὐτοῦ ἐξεπληρώθησαν καὶ ὁ Ἰαροπόλκος παρεδίδοτο. Ἐὰν αἰείποτε κατὰ τε τοὺς βαρβάρους καὶ τοὺς πεφωτισμένους χρόνους οἱ Ἡγεμόνες γίνωνται ἔρμαιον τοῦ δόλου καὶ τῆς ἀπιστίας τῶν προδοτῶν, ἔχουσι ὅμως καὶ εἰλικρινεῖς, εἴτ' ἀγαθοὺς θεράποντας καὶ κατὰ τὴν ἐσχάτην μάλιστα δυστυχίαν αὐτῶν ἀφωσιωμένους. Τοιοῦτος δ' ἐχρημάτισε παρὰ τῷ Ἰαροπόλκῳ Βαριάσκος τις (ἡ μνήμη αὐτοῦ διατηρηθεῖν εἰς αἰῶνας ἐν τῇ ἱστορίᾳ...!) « Ἡγεμόν, μὴ ὑπάγῃς πρὸς ἔντευξιν τοῦ ἀδελφοῦ σου, » εἶπε, διότι ριψοκινδυνεύεις, ἐγκαταλείπων δὲ μᾶλλον τὴν Ῥωσσίαν ἐπί τινα χρόνον, στρατολόγησον παρὰ τοῖς Πατσινάκαις. » Ὁ Ἰαροπόλκος ὅμως ὑπὸ τοῦ ἐπαράτου Βλοῦδου παραπειθόμενος, μετέβη μετ' αὐτοῦ εἰς Κίεβον, ἔνθα ὁ Βλαδίμιρος περιέμενεν αὐτὸν ἐν τοῖς βασιλείοις τοῦ Σβιατοσλάβου. Καὶ ὁ μὲν ἀλάστωρ ἐκεῖνος φέρων τὸν εὐπίστον κυριάρχην εἰς τὸ οἶκημα τοῦ ἀδελφοῦ, ὡς εἰς κακούργων καταγωγίον, κλείει τὴν θύραν, ὅπως κωλύσῃ τὴν εἴσοδον τῆς θεραπείας τοῦ Ἡγεμόνος· δύο δὲ μισθωτοὶ Βάραγγοι, ἐνεδρεύοντες ἐπὶ τούτῳ, ἐμπηγνύουσι τὰ ξίφη

Ἐδελφοκτονία

(α) Ἀθλιότης ὡς ἐν Ῥοδμίᾳ.

εἰς τὸ στήθος τοῦ Ἰαροπόλκου..... Ὁ δὲ πιστὸς θεράπων, ὁ προειπὼν τὴν στυγεράν ταύτην δολοφονίαν, κατέφυγε πρὸς τοὺς Πατσινάκας· μόλις δ' ἔπεισεν αὐτὸν ὁ Βλαδίμιρος, ἵνα ἐπανέλθῃ οἴκαδε, ὁμόσας ὅτι οὐδόλως τιμωρήσει αὐτὸν διὰ τὴν πρὸς τὸν Ἰαροπόλκον ἀφοσίωσιν.

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ λυπηρὸν τέλος τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ τοῦ Σβιατοσλάβου μετὰ βασιλείαν ἑπτὰ ἐτῶν, ἐξ ὧν τὰ μὲν τέσσαρα διήλθεν ὡς Ἡγεμῶν τοῦ Κιέβου, τὰ δὲ τρία ὡς μονάρχης πάσης τῆς Ῥωσσίας. Ἀφῆκε δὲ ἐν τῇ ἱστορίᾳ μόνον τὴν μνήμην ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἀσθενοῦς ἀνδρός· ὅσα δ' ἔχυσε διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀλέγου δάκρυα μαρτυροῦσιν, ὅτι οὐδόλως διανοεῖτο ἵνα πράξῃ ἀδελφοκτονίαν. Ἐπιθυμῶν δὲ τὴν ἔνωσιν τῆς χώρας τῶν Δρεβλιανῶν μετὰ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Κιέβου, ἐκινεῖτο μᾶλλον ὑπὸ τοῦ κοινῆ συμφέροντος· Ἡ πρὸς τὴν τιμιότητα τοῦ Βλαδιμίρου πεποίθησις αὐτοῦ ἀποδεικνύει διαφερόντως τὴν ἀγαθότητα τῆς ἀπειροκάκου αὐτοῦ καρδίας· ἀλλ' ἡγεμῶν ὑπὸ εὐνοουμένων ἀυλικῶν παραγόμενος, μηδὲ τὸ στέμμα αὐτοῦ ὑπερασπιζόμενος, ἢ ἡρωϊκῶς ἀποθνήσκων, χρείας τυχεύσεως, λύπης μᾶλλον, ἢ ἐξουσίας ἐστὶν ἄξιος.

Ὁ Ἰαροπόλκος ἀφῆκεν ἔγκυον τὴν σύζυγον αὐτοῦ, ἣτις ἦτο ὡραιότατη τις μοναχὴ Ἑλληνίς, αἰχμαλωτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σβιατοσλάβου, συζευχθεῖσα δὲ μετὰ τοῦ Ἰαροπόλκου, ζῶντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· καὶ ὁμῶς ὁ ἡγεμῶν ἐζήτηι τὴν Ῥογνέδαν εἰς γάμον. Τοῦτο δ' ἀποδεικνύει, ὅτι πρὸ τοῦ Βλαδιμίρου ἡ πολυγαμία οὐδαμῶς ἐθεωρεῖτο ὡς ἔγκλημα παρὰ τοῖς εἰδωλολάτραις Ῥώσσοις.

Χρονογράφος τις Γερμανὸς ἀναφέρει, ὅτι ἐπὶ τῆς

βασιλείας τοῦ Ἰαροπόλκου, ἐν ἔτει 973, ἐφάνησαν ἐν Κβεδλιμβούργῳ πρεσβευταὶ Ῥώσοι, πεμφθέντες πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Ὅθωνα (213). Καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τῆς ἀληθοῦς ἀποστολῆς αὐτῶν ἦτο ἄγνωστος, διεθρυλλήθη δὲ μόνον, ὅτι προσέφερον πλοῦσια δῶρα τῷ Αὐτοκράτορι.

Πρεσβευταὶ
ἐν Γερμανίᾳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ.

Ο ΜΕΓΑΣ ΗΓΕΜΩΝ ΒΛΑΔΙΜΙΡΟΣ ΒΑΠΤΙΣΘΕΙΣ ΥΠΟ
ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.

980—1014.

Δόλος τοῦ Βλαδιμίρου— Ζήλος αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς εἰδωλολατρείας — Θηλυμανία αὐτοῦ— Κατάκτησις τῆς Γαλικίας— Πρῶτοι μάρτυρες Χριστιανοὶ ἐν Κιέβῳ— Ἐπανάστασις τῶν Ῥαδιμίτσων— Καμαϊκὴ Βουλγαρία — Τόρκοι— Ἀπελπισία Γορισλάβας— Γάμος τοῦ Βλαδιμίρου καὶ βάπτισμα τῶν Ῥώσων— Διαμελισμὸς τῆς μοναρχίας— Κτίσις πόλεων— Πόλεμος κατὰ Κροατῶν καὶ Πατσινακῶν— Ναὸς τῆς Δεκάτης— Ἐπιδρομὴ τῶν Πατσινακῶν— Συμπόσια τοῦ Βλαδιμίρου — Ἐπιείκεια αὐτοῦ — Πολιορκία Βιελγορόδου — Ἐπανάστασις τοῦ Ἰαροσλάβου — Τελευτὴ καὶ χαρακτὴρ αὐτοῦ — Δημῳδοὶ μῦθοι— Ἡρώες.

Σφετερισθεὶς διὰ κακουργήματος ὁ Βλαδίμιρος τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν βοηθεῖα τῶν Βαράγγων, ἀπέδειξε μετ' οὐ πολὺ, ὅτι ἔλαβε παρὰ τῆς φύσεως πάσας τὰς ἀρετὰς μεγάλου μονάρχου. 980.

Οἱ δ' ὑπερήφανοι Βάραγγοι, θεωρούμενοι ὡς νικηταὶ τοῦ Κιέβου, ἀπήτησαν φόρον δύο γρίβνας καθ' ἕκαστον κάτοικον. Ὁ Βλαδίμιρος ὁμῶς μὴ θέλων ἵν' ἀποτόμως ἀρνηθῆ, διεβουκόλει αὐτοὺς δι' ὑποσχέσεων, ἕως οὗ παρεσκευάσθη πρὸς ἄμυναν τῆς πρωτεύουσας καὶ κατὰ

Δόλος τοῦ Βλα-
διμίρου.

πάσης αὐτῶν ἐπιχειρήσεως. Οἱ δὲ Βάραγγοι κατενόησαν μὲν τὸ τέχνασμα, ἀλλὰ βλέποντες καὶ τὸν ἐν Κιέβῳ Ῥωσικὸν στρατὸν ἰσχυρότερον τοῦ ἑαυτῶν, ἀπεδειλίασαν πρὸς ἐπανάστασιν καὶ ἐζήτησαν ταπεινῶς τὴν ἄδειαν, ἵν' ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὅθεν περιχαρῶς ὁ Βλαδίμιρος ἀπέλυσε τοὺς ἐπικινδύνους τούτους μισθοφόρους, κρατήσας παρ' ἑαυτῶ μόνον τοὺς ἐμπειροτάτους, οἷς καὶ ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν πολλῶν πόλεων. Ἀπέστειλε δὲ συγχρόνως πρεσβευτὰς καὶ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, συμβουλεύων αὐτῷ, ὅπως μὴ ἐπιτρέψῃ τὴν διαμονὴν τῶν στασιαστῶν τούτων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλὰ διασκορπίσῃ αὐτοὺς εἰς τὰς ἄλλας πόλεις, παρακαλῶν προσέτι αὐτὸν, ἵνα ἐκ παντὸς τρόπου κωλύσῃ τὴν ἐπάνοδον αὐτῶν εἰς Ῥωσσίαν· διότι ὁ στρατὸς αὐτῆς ὡς ἰσχυρὸς καθ' ἑαυτὸν οὐδεμίαν εἶχεν αὐτῶν χρεῖαν.

Ζῆλος τοῦ
Βλαδιμίρου ὑπὲρ
τῆς εἰδωλολα-
τρείας.

Στερεώσας οὕτως ὁ Βλαδίμιρος τὸ κράτος αὐτοῦ, ἔδειξε μέγιστον ζῆλον ὑπὲρ τῶν θεῶν τῆς εἰδωλολατρείας· ἀναστήσας δὲ νέον ἄγαλμα τοῦ Περούνου ἀργυροκέφαλον, ἔθηκεν αὐτὸ πλησίον τῶν βασιλείων μετὰ τῶν ἄλλων ξοάνων ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ λόφου. Αὐτόθι συνέτρεχε, κατὰ τὸν Νέστορα, ὁ τετυφλωμένος λαός, ἡ δὲ γῆ ἐμολύνετο ὑπὸ τοῦ αἵματος τῶν θυμάτων. Ἴσως δ' ὁ Βλαδίμιρος ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενος διὰ τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ, ἐνόμιζεν ὅτι ἐξιλάσκετο δι' αὐτῶν τὴν θεῖαν ὀργήν· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἡ εἰδωλολατρεία ἀπετροπιάζετο τοιαῦτα κακουργήματα! . . . Ἀλλὰ καὶ ὁ Δοβρίνιας, ἀποσταλὴς ὑπ' αὐτοῦ πρὸς κυβέρνησιν τοῦ Νοβογορόδου, ἀνεστήλωσε πολυτελὲς ἄγαλμα τοῦ Περούνου παρὰ τὸν ποταμὸν Βόλχοβον.

Θηλυμανία
αὐτοῦ.

Εἰ καὶ εὐσεβὴς κατὰ τὰλλα ὁ Βλαδίμιρος, ἦτο ὁ-

μῶς ἔκδοτος ταῖς σαρκικαῖς ἡδοναῖς· ἐπειδὴ ἡ μὲν πρώτη σύζυγος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ Ῥογνέδα, ἐξ ἧς ἐπαῖδοποίησε τὸν Ἡσιασλάβον, Μστισλάβον, Ἰαροσλάβον, Βσεβολόδον καὶ δύο Ουγατέρας· μετὰ δὲ τὸν τοῦ Ἰαροπόλκου θάνατον προσέλαβεν ὡς παλλακίδα καὶ τὴν γυναικαδέλφην αὐτοῦ, ἔγκυον ἤδη καὶ μητέρα μετ' οὐ πολὺ τοῦ Σβιατοπόλκου. Ἐξ ἄλλης δὲ νομίμου γυναικὸς Τσέχης, ἡ Βοημίδος, ἔσχε τὸν Βησεσλάβον καλούμενον, ἐκ τρίτης τὸν Σβιατοσλάβον καὶ Μστισλάβον, ἐκ δὲ τετάρτης, Βουλγαρίδος τὸ γένος, τὸν Βορίσην καὶ Γλέβην. Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν συζύγων τούτων εἶχε, κατὰ τὰ χρονικά, καὶ τριακοσίας παλλακίδας ἐν Βησεγορόδῳ, τριακοσίας ἐτέρας ἐν τῇ νῦν Βελογορόδκῃ (παρὰ τῷ Κιέβῳ) καὶ διακοσίας ἐν τῇ κώμῃ τοῦ Βερεστόβου. Διὸ πᾶσα ὠραία γυνή, ἡ νεᾶνις, ἐφοβεῖτο τὰ ἀσελγῆ αὐτοῦ βλέμματα· καθόσον καὶ τὴν ἱερότητα τοῦ συζυγικοῦ δεσμοῦ καὶ τὴν ἀθωότητα περιεφρόνει, ὥστε ὁ Νέστωρ ὀποκαλεῖ αὐτὸν δεῦτερον Σολομῶντα διὰ τὴν θηλυμανίαν. Ἄλλ' ὡς πολλοὶ ἤρωες, ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι, ἠγάπα καὶ αὐτὸς μετὰ τῆς αὐτῆς ζέσεως τὸν πόλεμον. Οἱ Σλάβοι τῆς Πολωνίας Λέχοι, κεχημικότες, ὡς οἱ τῆς Ῥωσσίας, ὑπὸ τῆς θορυβώδους ἐλευθερίας, ἐπόθησαν πολὺ πρότερον τούτων τὴν μοναρχικὴν πολιτείαν. Ἐκυβερνῶντο δὲ τότε ὑπὸ τοῦ Μετισσλάβου, περιφήμου ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὡς εἰσαγαγόντος τὸν χριστιανισμόν εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ Βλατδίμιρος ἐκήρυξε κατ' αὐτοῦ πόλεμον, ἐπιθυμῶν, ὡς φαίνεται, ἵν' ἀναλάβῃ τὰς ἐν Γαλικίᾳ κατακτήσεις τοῦ Ὀλέγου, ἀποδοθείσας ἴσως τῷ βασιλείῳ τῆς Πολωνίας ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς Ἰαροπόλκου. Ἐκυρίευσεν οὖν τῆς πόλεως Τσερβένης (παρὰ τῇ Χέλμῃ), τῆς Πρεσ-

μιλίας καὶ ἄλλων, αἵτινες ἔπροσληφθεῖσαι ἔκτοτε εἰς τὴν Ῥωσσίαν, καλοῦνται Τσερβινικάι. Κατὰ δὲ τὰ ἀκόλουθα δύο ἔτη ὁ ἀνδρεῖος Ἡγεμὼν κατέστειλεν ἐπανάστασιν τινὰ τῶν Βιατίτσων, ἀρνηθέντων τὸν φόρον, ἐγένετο δὲ κύριος τῆς χώρας τῶν Ἰατβιάγων, ἀγρίας μὲν Λατισικῆς φυλῆς, ἀλλὰ γενναίας, κατοικούσης δὲ τὰ μεταξὺ Λιθουανίας καὶ Πολωνίας δάση. Ἐπειτα δ' ἐξέτεινεν ἔτι περαιτέρω πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ μέχρι τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης· διότι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στουρλεζῶνος, χρονογράφου Ἰσλανδοῦ, ἡ Λιβονία ἀνήκε τῷ Βλαδιμίρῳ, οἱ δὲ εἰσπράκτορες αὐτοῦ ἐφορολόγουν πάντας τοὺς κατοίκους ἀπὸ τῆς Κουρλανδίας μέχρι τοῦ Φινλανδικοῦ κόλπου.

Νικητὴς τοσούτων λαῶν ὁ Βλαδίμιρος ἠθέλησεν, εὐγνωμονῶν πρὸς τὰ εἰδῶλα, ἵνα βαντίσῃ τοὺς βωμοὺς αὐτῶν δι' ἀνθρωπίνου αἵματος. Ἀλλὰ κατὰ τὴν συμβουλήν τῶν μεγιστάνων καὶ πρεσβυτέρων ἐκκληρώθησαν νέοι καὶ νεάνιδες τοῦ Κιέβου, ὅπως μάθωσι τίς ἐξ αὐτῶν θυσιασθήσεται πρὸς ἀρέσκειαν τῶν ὑποτιθεμένων θεῶν. Ἐπεσε δ' ὁ κλῆρος ἐπὶ νέον Βάραγγον, ἀγαθὸν μὲν τὴν ψυχὴν, εὐεῖδῃ δὲ τὸ σῶμα καὶ ἔχοντα χριστιανὸν πατέρα. Πρεσβευταὶ ἐκ τῶν πρεσβυτέρων ἀναγγέλλουσι τῷ πατρὶ αὐτοῦ τὴν συμφορὰν ταύτην. Ὁ δὲ δυστυχὴς ἐκεῖνος, ἐμπνεόμενος ἔνθεν μὲν ὑπὸ φιλοστοργίας, ἔνθεν δὲ ὑπὸ μίσους πρὸς τοιαύτην ἀπάνθρωπον δεισιδαιμονίαν, λαλεῖ αὐτοῖς περὶ τῆς πλάνης τῆς εἰδωλολατρείας καὶ τῆς μωρίας τοῦ προσκυνεῖν τὸ φθαρτὸν ξύλον ἀντὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος καὶ ἀληθοῦς Δημιουργοῦ τοῦ οὐρανοῦ, τῆς γῆς καὶ τῶν ἀνθρώπων. Οἱ Κιεβῖται ἠνείχοντο μὲν τὸν χριστιανισμόν, ἀλλὰ δημοσίᾳ βλασφημία κατὰ τῆς θρησκείας

Πρῶτοι Χριστιανοὶ μάρτυρες ἐν Κιέβῳ.

αὐτῶν διήγειρε γενικὴν στάσιν ἐν τῇ πόλει. Ὁ-
θεν ὄπλισθεις ὁ λαὸς κατεδαφίζει τὴν οἰκίαν τοῦ χρι-
στιανοῦ Βαράγγου καὶ ἀπαιτεῖ μεγαλοφώνως τὸ θῦμα.
« Ἐὰν τὰ εἰδῶλα ὑμῶν ὑπάρχωσιν ἀληθεῖς θεοί, λέ-
» γει ὁ πατὴρ μετὰ παρρησίας, κρατῶν τὸν υἱὸν αὐτοῦ
» ἀπὸ τῆς χειρὸς, ἐλθέτωσαν αὐτοὶ οὔτοι, ἔν' ἀποσπά-
» σωσιν αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν μου. » Μετὰ τοὺς λό-
γους τούτους ὁ λαὸς ὑπὸ μανίας οἰστρηλατούμενος,
σφάζει συγχρόνως καὶ πατέρα καὶ υἱὸν, γενομένους
οὕτω πρώτους καὶ τελευταίους μάρτυρας τοῦ χριστια-
νισμοῦ ἐν Κιέβῳ. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν κατέταξεν αὐτοὺς
ἐν τῷ χορῷ τῶν Ἀγίων, ὀνομάζουσα αὐτοὺς Ἰωάννην
καὶ Θεόδωρον.

Ἐν τούτοις ὁ Βλαδίμιρος, τυχὼν εὐκαιρίας, ἐδή-
λωσε ταχέως τὸ θάρσος καὶ τὴν εὐτυχίαν αὐτοῦ διὰ
νέων νικῶν. Οἱ Ῥαδίμιτσοι, εἰρηνικοὶ τέως καὶ ὑποτε-
λεῖς τῶν Μεγάλων Ἡγεμόνων ἀπὸ τοῦ Ὀλέγου, αἴ-
φνης ἀπεφάσισαν ἵνα κηρυχθῶσιν ἀνεξάρτητοι· ὅθεν ὁ
Βλαδίμιρος ἔσπευσε πρὸς τιμωρίαν τῆς τόλμης ταύτης.
Εἷς δ' ἐκ τῶν στρατηγῶν, Οὐρὰ λύκου ἐπιλεγόμενος,
διοικῶν τὴν πρωτοπορείαν αὐτοῦ, κατέθραυσε τοὺς
ἐπαναστάτας παρὰ τὸν ποταμὸν Πιτσάν καὶ ὑπέταξε
πάλιν αὐτούς. Ἐκτοτε δέ, κατὰ τὸν Νέστορα, οἱ Ῥῶσ-
σοι μετεχειρίζοντο τὴν παροιμίαν ταύτην· οἱ Ῥαδί-
μιτσοι φεύγουσι τὴν οὐρὰν τοῦ λύκου.

Παρὰ τὸν Ῥᾶ καὶ Κάμαν διέτριβον ἔκπαλαι οἱ Βούλ-
γαροι, ἧ ἴσως μετόκησαν αὐτόσε κατὰ τὸν ἑβδομον
αἰῶνα ἀπὸ τοῦ Ταναΐδος, ὅπως διαφύγωσι τὸν ζυγὸν
τοῦ Χάνου τῶν Χοζάρων· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου,
ἐπολιτίσθησαν καὶ ἐμπορεύοντο, συγκαινωνοῦντες διὰ
μὲν τῶν πλωίμων ποταμῶν μετὰ τῶν ἀρχτικῶν τόπων

984.

Ἐπανάστασις
τῶν Ῥαδίμι-
ττων.Καμαϊκή
Βουλγαρία.

τῆς Ῥωσσίας, διὰ δὲ τοῦ Κασπίου πελάγους μετὰ τῆς Περσίας καὶ ἄλλων πλουσίων χωρῶν τῆς Ἀσίας. Ὁ δὲ Βλαδίμιρος πρὸς κατάκτησιν τῆς Καμαϊκῆς Βουλγαρίας κατέβη τὸν Ῥᾶ μετὰ τῶν Νοβογοροδίων, διοικουμένων ὑπὸ τοῦ περιφανοῦς Δοβρίνια, παρὰ δὲ τὴν ὄχθην παρεπορεύετο τὸ ἵππικὸν τῶν Τόρκων, συμμάχων, ἢ μισθοφόρων τῶν Ῥώσων.

Τόρκοι.

Πρῶτον ἤδη λαλοῦμεν περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, ὁμοφύλου τῶν Τουρκομάνων καὶ Πατσινακῶν, πλανωμένου δὲ, ὡς τὰ στίφη τῶν τελευταίων τούτων, ἐν ταῖς κατὰ τὰ μεθόρια τῆς νοτιοανατολικῆς Ῥωσσίας ἐρήμοις.

Ὁ Μέγας Ἡγεμὼν ἐνίκησε τοὺς Βουλγάρους· ἀλλ' ὁ φρόνιμος Δοβρίνιας ἐξετάσας, κατὰ τὸ χρονικόν, τοὺς αἰχμαλώτους καὶ παρατηρήσας, ὅτι ἔφερον ὑποδήματα, εἶπε πρὸς τὸν Βλαδίμιρον. « Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι » οὐδόλως θελήσουσιν ἵνα ὧσιν ὑποτελεῖς ἡμῶν ἀπέλθω-
 » μεν μᾶλλον πρὸς εὔρεσιν λαῶν φερόντων λάπτι » (α). Ἐπειδὴ ὁ Δοβρίνιας ἐφρόνει, ὅτι ἄνθρωποι εὐποροῦντες πλεονεκτοῦσι κατὰ τε τὰς ἀφορμὰς καὶ τοὺς τρόπους πρὸς ἄμυναν. Διὸ ὁ Βλαδίμιρος, δεχόμενος τὴν συμβουλήν τοῦ θείου, συνωμολόγησε μετὰ τῶν Βουλγάρων εἰρήνην, ὑποσχομένων ἐπισήμως ἵνα ζῶσιν ἐν ὁμονοίᾳ μετὰ τῶν Ῥώσων· ὁ δ' ὄρκος αὐτῶν ἐπεβεβαιώθη διὰ τῶν ἀπλῶν τούτων λέξεων· « Τότε » διαρρήξομεν τὴν συνθήκην ἡμῶν, ὅταν ἡ λίθος ἐπιπλήη » ἢ δὲ θρυωνία βυθίζεται ἐν τῷ ὕδατι.»

Ἀπελπισία
 τῆς Γοροσλάβας

Μετὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ἐξ ἧς ἔλαβε τοῦλάχιστον δῶρα ἀντὶ φόρων καὶ ἐδοξάσθη, ὁ Μέγας Ἡ-

(α) Ὑπόδημα κατασκευαζόμενον ἐκ φλοιοῦ φιλύρας, ὅπερ ἔφερον καὶ φέρουσιν οἱ Ῥῶσοι χωρικὰ πανταχοῦ ὅπου φύεται τὸ δένδρον τοῦτο.

γεμῶν ἐπανήλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Περὶ τοὺς χρόνους τούτους, ὡς φαίνεται, συνέπεσε συμβεβηκός τι περίεργον καὶ σπαρακτικόν, περιγραφέν ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ Νεστορείου χρονικοῦ. Ἡ Ῥογνέδα, ἐπικαλουμένη Γορισλάβα (α) ἔνεκα τῶν δυστυχημάτων, συνεχώρησε μὲν τῷ συζύγῳ αὐτῆς τὸν φόνον τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν, ἀλλ' οὐδαμῶς ἠδυνήθη ἵνα συγχωρήσῃ ἐπίσης καὶ τὰς ἀπιστίας· ὁ δὲ δυνάστης, προτιμήσας ἄλλας γυναῖκας, ἀπέπεμψε τὴν δυστυχή τῶν ἀνακτόρων. Μεταβάς δέ ποτε πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτῆς εἰς μονῆρες ἐνδιαίτημά τι παρὰ τὸ Ληβέδιον πλησίον τοῦ Κιέβου, ἔνθα ἐπὶ τοῦ Νέστορος ἐσώζετο τὸ χωρίον Πρεδσλάϊνον, ἀπεκοιμήθη νήδυμον ὕπνον· τότε δ' ἡ Ῥογνέδα δραξαμένη τῆς εὐκαιρίας ἀπεπειράθη φονεῦσαι αὐτὸν δι' ἐγχειριδίου· ἀλλ' ὁ Ἡγεμὼν ἐξηγέρθη ἐγκαίρως, ὅπως ἀποστρέψῃ τὸ ὄπλον. Ἡ δ' ἀτυχὴς Ῥογνέδα ὑπομνήσασα τῷ ὤμῳ τούτῳ ἀνδρὶ τὸν θάνατον τῶν οἰκείων αὐτῆς, καὶ κλαίουσα ἐμέμφετο αὐτὸν, διότι ἔπαυσεν ἀγαπῶν αὐτὴν ἀπὸ πολλοῦ, ὡς καὶ τὸ ταλαίπωρον παιδίον τὸν Ἡσιασλάβον. Ὁ Βλαδίμιρος ἀποφασίσας ἵν' ἀποκτείνῃ τὴν ἔνοχον ἰδιοχείρως, προσέταξεν αὐτὴν ἵνα ἐνδυθῇ τὴν νυμφικὴν στολὴν καὶ περιμένῃ τὸν θάνατον, καθημένη ἐπὶ πολυτελοῦς κλίνης ἐν τῷ περικαλλεστάτῳ τῶν δωματίων αὐτῆς. Ἦδη δὲ ὁ παρωργισμένος σύζυγος καὶ δικαστὴς εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον, ἀλλὰ τότε ὁ νέος Ἡσιασλάβος, ὑπὸ τῆς Ῥογνέδας ὀδηγηθεὶς προσφέρει τῷ Ἡγεμόνι ξίφος γυμνὸν λέγων

(α) Ἐκ τῆς λέξεως γόργε (δυστύχημα).

« Σὺ οὐκ εἶ μόνος, ὦ πάτερ! ὁ υἱός σου ἔσται μάρτυς τῆς πράξεώς σου! » Τίς ἐγίνωσκέ σε παρόντα ἐνταῦθα; ἀπεκρίθη ὁ Βλαδίμιρος, ρίπτων κατὰ γῆς τὸ ξίφος. Παρευθὺς δ' ἀπομακρυνθεὶς συγκαλεῖ τοὺς ἀρχοντας καὶ ζητεῖ παρ' αὐτῶν συμβουλὰς. « Κύριε, λέγουσιν αὐτῷ, συγχώρησον τῇ ἐνόχῳ χάριν τοῦ παιδίου τούτου· δός δ' αὐτῷ εἰς κληρουχίαν τὴν ἐπαρχίαν, ἣτις ἀνῆκε τῷ πατρὶ αὐτῆς. » Ὁ Βλαδίμιρος ἐπιδοκιμάσας τὴν πρότατιν ταύτην, ἔκτισεν ἐν τῷ νῦν νομῷ τοῦ Βιτέβσκου νέαν πόλιν, κληθεῖσαν Ἡσιάσλοβον, ὅπου ἔπεμψε τὴν τε μητέρα καὶ τὸν υἱόν.

Περιήλθομεν ἤδη εἰς τὴν διήγησιν τῆς ἐνδοξοτάτης τῶν πράξεων τοῦ Βλαδιμίρου, ἣτις ἀπηθανάτισεν ἱστορικῶς τοῦ Ἡγεμόνος τούτου τὸ ὄνομα.... Διότι τότε τῶντι ἐξεπληρώθη ἡ εὐχή τῆς εὐσεβοῦς Ὀλγας, ἡ δὲ Ἑρσσία, ὅπου πρὸ ἐνός αἰῶνος καὶ ἐπέκεινα ὁ Χριστιανισμὸς ἐξετείνετο κατ' ὀλίγον, ἀνεγνώρισε τέλος ἅπασα πανδῆμως τὴν ἀγιότητα τῆς θείας ταύτης θρησκείας συγχρόνως σχεδὸν μετὰ τῶν ὁμόρων τόπων· οἷον, τῆς Οὐγγρίας, Πολωνίας, Σουηδίας, Νορβηγίας καὶ Δανίας. Καὶ ἡ διχοτομία δὲ αὐτῆ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν ἀπέβη ὠφέλιμος τῇ ἀληθινῇ πίστει· καθότι ἀμφοτέρων οἱ ἀρχηγοὶ ἀντεφιλοτιμοῦντο διαμιλλώμενοι ὑπὲρ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν εἰδωλολατρῶν.

Τὸ δ' ἀρχαῖον χρονικὸν ἡμῶν ἀναφέρει, ὅτι οὐ μόνον οἱ χριστιανοὶ ἱεροκῆρυκες, ἀλλὰ καὶ οἱ Μωαμεθανοὶ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, τὴν Χοζαρίαν, ἡ Ταυρίδα κατοικοῦντες, ἔπεμπον εἰς Κίεβον τοὺς σοφωτάτους τῶν

διδασκάλων αὐτῶν, ὅπως πείσωσι τὸν Βλαδίμιρον ἐν' ἀσπασθῆ τὴν θρησκείαν αὐτῶν· ὁ δὲ Μέγας Ἡγεμῶν εὐχαρίστως ἤκουε πάντων τὴν διδασκαλίαν τοῦτο ὑπάρχει πιθανόν· διότι καὶ οἱ γειτνιαζόντες λαοὶ ἐπεθύμουν ἴσως ἵνα ὁ περιώνυμος ἤδη διὰ τὰς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ κατακτήσεις οὗτος μονάρχης ὁμολογήσῃ τὸν πρεσβευόμενον παρ' αὐτοῖς Θεὸν, καὶ ὁ Βλαδίμιρος, κατανοήσας τῆς εἰδωλολατρείας τὴν πλάνην, ἐζήτησεν ἴσως, ὡς καὶ ἡ προμήτωρ αὐτοῦ, τὴν ἀλήθειαν ἐν ταῖς διαφοροῖς θρησκείαις.

Πρῶτοι δ' ἐκ τῶν παρ' αὐτῷ ἐλθόντων ἀποστόλων, ἦσαν οἱ τῶν Βουλγάρων τοῦ Ῥᾶ, ἢ τοῦ Κάμα. Ἡ θρησκεία τοῦ Μωάμεθ, διαδοθεῖσα διὰ τῶν νικηφόρων ὅπλων τῶν Ἀράβων, ἐθριάμβευεν ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν καὶ μεσημβρινῶν παραλίῳ τῆς Κασπίας θαλάσσης· ὅθεν ὡς ὁπαδοὶ ταύτης γινόμενοι καὶ οἱ Βούλγαροι, ἐπεθύμουν ἵνα κατηγήσων ἐν αὐτῇ τὸν Βλαδίμιρον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ διαγραφή τοῦ παραδείσου τοῦ Μωάμεθ, καθὼς καὶ ἡ εἰκὼν τῶν ἐν αὐτῷ χαριεστάτων νεανίδων, ἀνέφλεξαν τὴν φαντασίαν τοῦ θηλυμανοῦς ἀνακτος· ἀλλ' ἡ περιτομὴ προσώχθησεν αὐτῷ ὡς βδελυρὸν ἔθιμον, ἢ δ' ἀπαγόρευσις τοῦ οἴνου ἐφάνη πάντῃ γελοῖος νόμος. Ὁ οἶνος, εἶπεν, εὐφραίνει τοὺς Ῥώσσοις, ὡς εὐ οὐκ ἀνεχόμεθα τὴν στέρησιν αὐτοῦ. Ὅτε δὲ οἱ ἀπόστολοι τῶν καθολικῶν Γερμανῶν ὠμίλησαν αὐτῷ περὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἀοράτου Παντοκράτορος καὶ τῆς τῶν εἰδώλων ματαιότητος, ἐπιστρέψατε οἱκαδε, ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, οἱ γονεῖς ἡμῶν οὐκ ἔλαβον παρὰ τοῦ Πάπα τὴν θρησκείαν. Ὑστερον δ' ἀκούσας καὶ τοὺς Ἰουδαίους, ἠρώτησε ποία ἦτο ἡ

πατρίς αὐτῶν. Ἡ Ἱερουσαλήμ, ἀπήντησαν οἱ Ῥαβ-
βίνοι· ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ διέσπειρεν
ἡμᾶς ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς. Πῶς, ὑπέλαβεν ὁ
Βλαδίμιρος, οὕτω τιμωρούμενοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ,
τολμᾶτε ἵνα κατηχήσητε ἄλλους; Οὐ θέλομεν
ἵνα καταντήσωμεν ἀπάτριδες, ὡς ὑμεῖς. Τέλος
πάντων φιλόσοφος τις Ἑλληνας, ἀπόστολος τῶν Χρι-
στιανῶν Ἑλλήνων, οὗ ἀγνοοῦμεν τὸ ὄνομα, ἀποδεί-
ξας ἐν βραχυλογίᾳ τὸ ψεῦδος τῶν ἄλλων θρησκειῶν,
ἀνέπτυξε πρὸς τὸν Βλαδίμιρον ἅπαν τὸ πνεῦμα τῆς
Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, τὴν ἱστορίαν τῆς δη-
μιουργίας, τοῦ παραδείσου, τῆς ἁμαρτίας τῶν πρῶ-
των ἀνθρώπων, τοῦ κατακλυσμοῦ, τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ,
τῆς ἐνσάρχου οἰκονομίας, τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῶν
ἑπτὰ οἰκουμενικῶν Συνόδων. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔδειξεν αὐ-
τῷ εἰκόνα τοῦ ἀδεκάστου καὶ φοβεροῦ τῆς δευτέρας
παρουσίας λογοθεσίου, ὅπου ἐφαίνοντο οἱ μὲν δίκαιοι
ἀποχωροῦντες εἰς τὸν παράδεισον, οἱ δ' ἁμαρτωλοὶ,
καταδικαζόμενοι εἰς αἰώνιον κόλασιν. Ὁ Βλαδίμιρος
ἐκπλαγεὶς ὑπὸ τοῦ θεάματος, ἀνεφώνησε μετὰ στε-
ναγμοῦ, ὅποια μακαριότης μὲν τῶν δικαίων,
κακοδαιμονία δὲ τῶν φαύλων! Βαπτίσθητι
οὖν ἀπεκρίθη ὁ φιλόσοφος, καὶ ὁ παράδεισος ἔσται
ὁ κληρὸς σου...

Ὁ Νέστωρ συνεπέρανεν τίνι τρόπῳ ἱεροκήρυκες τῶν
διαφόρων θρησκειῶν ὠμίλησαν πρὸς τὸν Βλαδίμιρον·
ἀλλ' ἐὰν ὁ φιλόσοφος Ἑλληνας ἦτο τῷ ὄντι ἄξιος τοῦ
ὀνόματος, εὐκολώτατα ἔπειθε νοήμονα εἰδωλολά-
τρην διὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ τῶν
Σλάβων θρησκεία ἐξέπληττε τὴν φαντασίαν ἕνεκα τῶν
διαφόρων θεῶν πολλάκις μὲν ἀλληλομάχων, ἐμπαι-

ζόντων δὲ τὴν τύχην τῶν ἀνθρώπων, ὧν τὸ αἷμα ἔ-
 χαιρον βλέποντες ἐκχεόμενον. Εἰ καὶ οἱ Σλάβοι ἐγνώ-
 ρισαν ὡσαύτως τὴν ὑπαρξίν μόνου τινος ὑπερτάτου
 ὄντος, τὸ ὄν τοῦτο ἦν κατ'αὐτοὺς ἀργὸν καὶ ἀδιάφορον
 ὡς πρὸς τὴν τύχην τοῦ κόσμου, ὃν τρόπον ὁ θεὸς τοῦ Ἐ-
 πικούρου καὶ τοῦ Λουκρετίου. Περὶ δὲ τῆς πέραν τοῦ
 τάφου ζωῆς, τῆς προσφιλεστάτης τοῖς ἀνθρώποις, ἡ
 θρησκεία αὐτῶν οὐδεμίαν σαφῆ ἰδέαν παρεῖχε· μόνον
 δὲ τὰ γήινα ἦσαν ἀντικείμενον αὐτοῖς. Καθιεροῦσα μὲν
 τὴν ἀρετὴν τῆς ἀνδρίας, τῆς μεγαλοψυχίας, τῆς χρη-
 στότητος καὶ τῆς φιλοξενίας συνετέλει τῷ εὖ εἶναι τῶν
 ἀρτισυστάτων πολιτικῶν κοινωνιῶν, οὐδαμῶς ὅμως ἐ-
 πήρκει πρὸς εὐαίσθητον καρδίαν καὶ νοῦν βαθέως
 σκεπτόμενον. Ἄπ' ἐναντίας δὲ ὁ χριστιανισμὸς παρι-
 στάνων τὸν μόνον ἀόρατον Θεὸν ὡς δημιουργὸν καὶ
 πρῦτανιν τοῦ παντός, φιλόστοργον δὲ πατέρα τῶν ἀν-
 θρώπων, συγκαταβαίνοντα ταῖς ἀδυναμίαις αὐτῶν καὶ
 ἀνταμείβοντα τοὺς ἀγαθοὺς, ἐνταῦθα μὲν διὰ τῆς εἰ-
 ρῆνης καὶ τοῦ ἡσυχίου συνειδότος, ἐκεῖ δὲ πέραν τοῦ
 σκότους τοῦ προσκαίρου θανάτου διὰ τῆς αἰωνίου μα-
 καριότητος, πληροῖ πάσας τὰς κυριώτερας τῆς ἀνθρω-
 πίνης ψυχῆς ἐπιθυμίας.

Ἄποπέμψας οὖν ὁ Βλαδίμιρος τὸν φιλόσοφον μετὰ
 πολλῶν τιμῶν καὶ δώρων, συνεχάλεσε τότε τοὺς περὶ
 αὐτὸν μεγιστᾶνας καὶ πρεσβυτέρους τῆς πόλεως
 καὶ διακοινώσας τὰς προτάσεις τῶν Μωαμεθανῶν, Ἰου-
 δαίων, Καθολικῶν καὶ Ἑλλήνων, ἐζήτησε τὴν γνώμην
 αὐτῶν. Ὡς Ἄναξ, ἀπήντησαν αὐτῷ οἱ μεγιστᾶνες καὶ
 πρεσβύτεροι, ἐπειδὴ πᾶς ἄνθρωπος ἐπαινεῖ τὴν ἰ-
 δίαν αὐτοῦ θρησκείαν, ἐὰν θέλῃς ἵνα ἐκλέξῃς
 τὴν ἀρίστην πέμψον εἰς διαφόρους χώρας

σοφούς ἄνδρας, ὅπως πληροφορηθῶσιν ἐκ τοῦ σύνεγγυς, τίς ἐκ πάντων τῶν λαῶν τιμᾶ ἀξιοπρεπέστερον τὸν Θεόν. Καὶ ὁ Μέγας Ἡγεμὼν ἀπέστειλε δέκα συνετοὺς ἄνδρας. Οὗτοι δὲ περιηγούμενοι, εἶδον παρὰ μὲν τοῖς Βουλγάροις ἄθλια προσκυνήματα, θλιβεράς δεήσεις καὶ κατηφῆ πρόσωπα· παρὰ δὲ τοῖς Καθολικοῖς Γερμανοῖς τελετὰς θρησκευτικὰς, ἀλλ' ὡς ἀναφέρει τὸ χρονικόν, τελετὰς ἄνευ μεγαλείου καὶ ἄνευ λαμπρότητός τινος. Ὅτε δ' ἐπορεύθησαν καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ιδέτωσαν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, εἶπεν ὁ Αὐτοκράτωρ. Γνωρίζων δ' οὗτος, ὅτι οἱ ἀγροῖκοι ἐκπλήττονται μᾶλλον ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς λαμπρότητος, ἢ ἐκ τῶν ἀφηρημένων ἀληθειῶν, διέταξεν ἵνα ὀδηγήσωσι τοὺς πρεσβευτὰς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἐν ᾧ αὐτὸς ὁ Πατριάρχης, τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν περιβεβλημένος, ἐτέλει τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν. Ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ ναοῦ, ἡ παρουσία παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ κλήρου, ἡ πολυτέλεια τῶν ἱερατικῶν ἀμφίων, ὁ κόσμος τοῦ θυσιαστηρίου, ἡ ωραιότης τῶν ζωγραφικῶν, ἡ εὐωδία τῶν θυμιαμάτων, ἡ μελωδία τῶν χαρῶν, ἡ σιωπὴ τοῦ λαοῦ, ἡ θεία καὶ μυστηριώδης σεμνότης τῶν ἀγιστεῶν, ταῦτα πάντα τοσοῦτον τοὺς Ῥώσους ἐξέπληξαν, ὥστε ἐνόμισαν ὅτι ὁ ναὸς ἐκεῖνος ἦν ἀληθὲς τοῦ Θεοῦ ἐνδιαίτημα, ὅπου τοῖς θνητοῖς ἐπεφαίνετο. Ὅθεν ἐπανακάμψαντες εἰς Κίεβον, ἐλάλησαν περιφρονητικῶς μὲν περὶ τῆς τοῦ Μωάμεθ λατρείας, μετὰ μικροῦ δὲ σεβασμοῦ περὶ τῆς τῶν Καθολικῶν, καὶ ἐνθουσιωδῶς περὶ τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας. Περαιίνοντες δὲ τὸν λόγον αὐτῶν εἶπον· Ἐπειδὴ πᾶς ὁ γευθεὶς γλυκέος τινος ποτοῦ ἀποστρέφε-

ται τὸ πικρὸν, οὕτω καὶ ἡμεῖς γνωρίσαντες τὴν Ἑλληνικὴν θρησκείαν, ἀποποιούμεθα πᾶσαν ἄλλην. Ὁ Βλαδίμιρος ὅμως ἠθέλησε προσέτι ἵνα συμβουλευθῆ τούς τε μεγιστᾶνας καὶ πρεσβυτέρους. Αὐτοὶ δὲ τῷ εἶπον· Ἐὰν ἡ Ἑλληνικὴ θρησκεία οὐχ ὑπερεῖχε πασῶν τῶν ἄλλων, ἡ σοφωτάτη μάμη σου Ὅλγα οὐκ ἂν ἐδέχετο βεβαίως αὐτήν. Τούτων δὲ γενομένων, ὁ Μέγας Ἡγεμὼν ἀπεφάσισε ἵνα χριστιανίσῃ.

Οὕτως ὁ ἡμέτερος χρονογράφος γινώσκων ἀναμφιβόλως τοὺς συγχρόνους τοῦ Βλαδιμίρου, διηγεῖται τὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Πρέπει δὲ ἵνα πιστεύσωμεν ὡς ἀκριβῆ τὴν διήγησιν τῶν κυριωτάτων συμβάντων τῆς βασιλείας τοῦ Ἡγεμόνος τούτου· ἐπειδὴ ἡ γνησιότης τῆς Ῥωσικῆς ταύτης ἀποστολῆς παρά τε τοῖς δυτικοῖς καὶ τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ χειρογράφου, σωζομένου ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων, κατὰ τοῦτο δὲ μόνον διαφέροντος, ὅτι ἀντὶ τοῦ τότε ἄρχοντος Αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου, ὀνομάζει τὸν Μακεδόνα (214).

Εὐκόλως ὁ Βλαδίμιρος ἐβαπτίζετο ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Ἡγεμονίας αὐτοῦ, ὅπου πρὸ πολλοῦ καὶ ναοὶ καὶ ἱερεῖς Χριστιανοὶ ὑπῆρχον· ἀλλ' ἀγαπῶν τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον, ἐπὶ τοιαύτης μάλιστα σπουδαίας περιστάσεως, ἐνόμιζεν ὅτι μόνοι οἱ Αὐτοκράτορες καὶ οἱ Ἕλληνες Πατριάρχαι ἦσαν ἄξιοι ἵνα μεταδῶσι τῷ λαῷ αὐτοῦ τὰ ἱερὰ παραγγέλματα τῆς νέας θρησκείας. Ἀλλὰ τὸ ὑπερήφανον διὰ τε τὴν δύναμιν καὶ δόξαν ἀπέτρεπε τὸν Βλαδίμιρον τοῦ τα-

πεινωθῆναι ἐνώπιον τῶν Ἑλλήνων, ἀναγνωρίζων εἰλικρινῶς τὴν πλάνην τῆς εἰδωλολατρείας καὶ ζητῶν παρ' αὐτῶν ταπεινῶς τὸ βάπτισμα. Διὰ τοῦτο ἐμελέτησε ἵνα κατακτήσῃ, οὕτως εἰπεῖν, τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, καὶ λάβῃ τὴν ἀγιότητα αὐτῆς διὰ χειρὸς νικητοῦ.

Συναθροίσας οὖν στρατὸν πολυάριθμον ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πόλιν Χερσῶνα, ἧς σώζονται ἔτι καὶ νῦν τὰ ἐρείπια παρὰ τῇ ἐν Ταυρίδι Σεβαστουπόλει. Ἡ ἐμπορικὴ αὕτη πόλις, κτισθεῖσα κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ὑπὸ τῶν ἀποίκων τῆς Ἡρακλείας, ἐσώζετο ἔτι περιφανῆς κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα, καὶ τοὶ πολ- λάκις λεηλατηθεῖσα ὑπὸ βαρβάρων λαῶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἀπὸ τῶν Σκυθῶν τοῦ Ἡροδότου μέχρι τῶν Χοζάρων καὶ Πατσινακῶν. Καὶ ἀνεγνώριζε μὲν ἀληθῶς τὸ κράτος τῶν Ἑλλήνων Αὐτοκρατόρων, οὐδένα ἐτέλει ὅμως φόρον, ἐξέλεγε δὲ τοὺς ἄρχοντας αὐτῆς, κυβερνωμένη δημοκρατικῶς ὑπὸ ἰδίου νόμου καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς, ἐμπορευόμενοι ἐν πᾶσι τοῖς λιμέσι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἀπελάμβανον πάντα τὰ ἐκ τῆς ἐμπορίας ἀγαθὰ.

Ναυλοχῶν ὁ Βλαδίμιρος ἐντὸς τοῦ λιμένος, ἡ μᾶλλον ἐντὸς τοῦ κόλπου τῆς Χερσῶνος, ἀποβιβάζει τὸν στρατὸν αὐτοῦ καὶ περικυκλοῖ πανταχόθεν τὴν πόλιν. Οἱ δὲ Χερσωνῖται, αὐτονόμως ἐκ πολλοῦ ἤδη χρόνου πολιτευόμενοι, ἠμύναντο ἀνδρείως. Μάτην δὲ ἠπεῖλει αὐτοὺς ὁ πολιορκητῆς, ὅτι ἐνδιατρίψει τρία ἔτη ὑπὸ τὰ τείχη, εἰ μὴ παρεδίδοντο· ἀλλ' οἱ ἀτρόμητοι οὗτοι πολῖται ἀπέβαλον πάσας αὐτοῦ τὰς προτάσεις, ἐλπίζοντες ἵνα ἴδωσι τοὺς Ἑλληνας ἐρχομένους μετ' ὀλίγον εἰς βοήθειαν. Ὅθεν ἐνησχολοῦντο μὲν εἰς καταστροφ

φήν τῶν πολιορκητικῶν ἔργων, διορύξαντες δὲ καὶ ὑπόνομον, ὡς λέγει ὁ Νέστωρ, ὑπέκλεπτον λαθραίως ὄλην τὴν ὑπὸ τῶν Ῥώσσω συσσωρευομένην γῆν πρὸς κατασκευὴν ὀχυρώματος κατὰ τὴν ἀρχαίαν πολεμικὴν τέχνην. Ἀλλὰ κατὰ τύχην εὐρέθη ἐν τῇ πόλει εὐνοῦς τις τοῦ Βλαδιμίρου, Ἀναστάσιος ὀνομαζόμενος, ὅστις ἐξέστρεψεν εἰς τὸ τῶν Ῥώσσω στρατόπεδον βέλος, φέρον τὰς λέξεις ταύτας· Ὁπίσω ὑμῶν πρὸς ἀνατολὰς εὐρίσκονται φρέατα διοχετεύοντα εἰς τὴν πόλιν τὸ ὕδωρ· δύνασθε ἀποστερῆσαι αὐτοῦ τὴν πόλιν. Τότε ὁ Μέγας Ἡγεμῶν, ὠφελούμενος ἐκ τῆς σπουδαίας ταύτης εἰδήσεως, ἀπέστρεψεν ἄλλοσε τὸ ὕδωρ τῶν ὑδραγωγείων, ὥστε οἱ κάτοικοι ἐκ τῆς δίψης ἀποκαμόντες παρεδόθησαν τοῖς Ῥώσσοις.

Ἡ πτώσις πόλεως τοσοῦτον πλουσίας καὶ περιφανοῦς, πρὸ πολλῶν δὲ αἰῶνων δυνηθείσης ἐν ἀποκρούσῃ τὰς προσβολὰς τῶν βαρβάρων, ἠϋξήσε τὸ ἀγέρωχον τοῦ Ῥώσσου δυνάστου· ὅθεν ἀνήγγειλε διὰ πρεσβευτῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας Αὐτοκράτορας Βασίλειον καὶ Κωνσταντῖνον, ὅτι ἤθελεν ἵνα συζευχθῇ μετὰ τῆς νεάνιδος, καὶ ἀδελφῆς αὐτῶν, τῆς βασιλόπαιδος Ἀννης, ἐπαπειλῶν, ἐὰν ἠρνοῦντο, καὶ αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν ἄλωσιν (215). Εὐφραίνεται δὲ ὑπὸ φιλοδοξίας ἀναλογιζόμενος, ὅτι ἐμελλεν ἵνα ἐνωθῇ ὅσον οὕτω διὰ δεσμῶν αἵματος μετὰ τῶν ἰσχυρῶν τῆς Ἑλλάδος Αὐτοκρατόρων. Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἥρωος Τσιμισκῆ ἡ αὐτοκρατορία ἦτο ἔρμαιον στάσεων καὶ διχονοιῶν. Οἱ στρατηγοὶ Σκληρὸς καὶ Φωκάς, ἀπειθοῦντες τοῖς νομίμοις αὐτῶν κυριάρχαις, καὶ τὸ στέμμα αὐτῶν ἐτόλμησαν ἐν ἀντιπονηθῶσι (216). Τοιαῦται περιστάσεις ἠγάγασαν τοὺς

Αὐτοκράτορας ἵνα ἐπιλάθωνται τῆς συνήθους ὑπερηφάνιας τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς πρὸς τοὺς εἰδωλολάτρας περιφρονήσεως. Ὅθεν ὁ Βασίλειος καὶ Κωνσταντῖνος μὴ ἐλπίζοντες ἵνα σώσῃ τὸν θρόνον καὶ τὸ στέμμα ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ ἰσχυροῦ Βλαδιμίρου, ἀπεκρίναντο ὅτι παρ' αὐτῷ ἔκειτο ἵνα νυμφευθῇ τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν, καὶ ὅτι χριστιανὸς γινόμενος ἤξειοῦτο οὐ μόνον τῆς βασιλόπαιδος, ἀλλὰ καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ταῦτα διανοούμενος πρὸ πολλοῦ ὁ Βλαδίμιρος, ἀπήντησεν ὅτι συγκατετίθετο μὲν προθύμως ἵνα βαπτισθῇ, ἤθελεν ὁμως ὡς δεῖγμα πίστεως καὶ φιλίας ἵνα πέμψωσιν αὐτῷ πρότερον τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν οἱ Αὐτοκράτορες. Ἡ Ἄννα ὁμως ἔφριξεν ἀκούσασα τὴν εἶδῃσιν ταύτην· διότι ἐθεώρει ὡς σκληρὰν αἰχμαλωσίαν, ἀπεχθεστέραν καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου, τὴν συζυγίαν μεθ' Ἡγεμόνος λαῶν θηριωδῶν καὶ ἀγρίων φημιζομένων.

Ἄλλ' ἡ πολιτικὴ ἀπήτει τὴν θυσίαν ταύτην· ἐδικαιολόγει δ' ἄλλως ὅπως αὐτὴν καὶ ὁ ὑπὲρ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν εἰδωλολατρῶν ζῆλος, ὃς ὑπῆρξεν ὡς δικαιολόγησις, ἢ πρόφασις. Στυγνάζουσα οὖν καὶ περίλυπος διὰ ταῦτα ἡ βασιλόπαις ἀπέπλευσεν εἰς Χερσῶνα μετ' ἐπιφανῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν ὑπαλλήλων, ὅπου ὑπεδέξατο αὐτὴν ὁ λαὸς ὡς σωτῆρα, ἐνθουσιῶν ὑπὸ τε χαρᾶς καὶ ἀγάπης. Τὸ χρονικὸν ἀναφέρει, ὅτι ὁ ἔνδοξος Ἡγεμὼν ἔτυχε πάσχων τοιαύτην ὀφθαλμίαν κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, ὥστε σχεδὸν οὔτε ἔβλεπεν· ἀλλὰ πεισθεὶς ὑπὸ τῆς Ἄννης ἵνα βαπτισθῇ ἀνυπερθέτως, ἀνέλαβε τὴν ὄρασιν, ἅμα ἐπιθέντος ἐπ' αὐτοῦ τὰς χεῖρας τοῦ Ἱεράρχου. Τὸ γεγονός τοῦτο θαυμάζοντες οἱ μεγιστᾶνες ἐδέχθησαν καὶ αὐτοὶ συγχρόνως τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἐν τῷ τοῦ Ἁγίου Βα-

σιλείου ναῶ, κειμένῳ ἐπὶ τῆς μεγάλης ἀγορᾶς τῆς πόλεως μεταξὺ τῶν δύο ἀνακτόρων, ὅπου κατόικουν ὁ Ἡγεμῶν καὶ ἡ μέλλουσα αὐτοῦ σύζυγος. Ὁ Μητροπολίτης Χερσῶνος καὶ οἱ ἱερεῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐτέλεσαν ἀλληλοδιαδόχως τό τε βάπτισμα, τοὺς ἀρραβῶνας καὶ τὸν γάμον τῆς βασιλόπαιδος μετὰ τοῦ Βλαδιμίρου· ὑπῆρξε δ' αὐτὸς εὐδαιμονία μὲν τῆς Ῥωσσίας, ὠφέλιμος δὲ τῇ Κωνσταντινουπόλει· διότι ἐκπληρῶν τὰ ὑπεσχημένα ὁ Βλαδίμιρος, συνεμάχησε μετὰ τῶν Αὐτοκρατόρων καὶ ἔπεμψε μέρος τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ, δι' ὧν ὁ Βασίλειος νικήσας τὸν ἐπαναστάτην Φωκᾶν, ἀποκατέστησε τὴν εἰρήνην.

Μετὰ ταῦτα ὁ Βλαδίμιρος διέταξε μὲν ἵνα οἰκοδομηθῇ ναὸς ἐπὶ τοῦ γηλόφου, τοῦ σχηματισθέντος ἐκ τῆς γῆς, ἣν οἱ κάτοικοι ὑπέκλεπτον διαρκούσης τῆς πολιορκίας, ἀπέδωκε δὲ τοῖς Ἑλλησιν Αὐτοκράτορσι τὴν παρ' αὐτοῦ ἀλωθεῖσαν πόλιν ὡς εὐγνωμοσύνης τεκμήριον διὰ τὸν γάμον τῆς ἀδελφῆς αὐτῶν. Ἀντὶ δ' αἰχμαλώτων παρέλαβεν ἐκ Χερσῶνος ἱερεῖς, καὶ τὸν Ἀναστάσιον, τὸν βοηθήσαντα αὐτῷ εἰς τὴν τῆς πόλεως ἄλωσιν. Ὡς φόρον δ' ἀπήγαγε σκεύη ἐκκλησιῶν, τὰ λείψανα τοῦ Ἁγίου Κλήμεντος καὶ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Φοίβου, ὡσαύτως δὲ καὶ δύο ἀγάλματα καὶ τέσσαρας ὀρειχάλκινους ἵππους εἰς μαρτύριον τῆς ἀγάπης αὐτοῦ πρὸς τὰς καλὰς τέχνας. Ἴσως τὰ ἔργα ταῦτα τῆς ἀρχαίας τέχνης ἴσταντο ἐπὶ τοῦ Νέστορος ἐν τῇ ἀγορᾷ τοῦ ἀρχαίου Κιέβου παρὰ τοῖς νῦν ναοῖς τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου καὶ τῆς Δεκάτης. Κατηχηθεὶς ὕστερον ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Χερσῶνος τὰ μυστήρια καὶ τὴν ἠθικὴν τοῦ χριστιανισμοῦ μετέβη παραχρῆμα εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ὅπως φωτίσῃ τὸν λαὸν αὐ-

τοῦ διὰ τοῦ βαπτίσματος. Ἡ δὲ καταστροφή τῶν εἰδῶλων προηγήθη τῆς πανηγύρεως ταύτης, τῶν μὲν συντριβέντων, τῶν δὲ παραδοθέντων εἰς τὸ πῦρ· τὸ τοῦ Περούνου περιωνυμώτατον ξόانون ἐδέθη εἰς οὐρὰν ἵππου, ὅστις πληττόμενος διὰ μαστίγων κατεκρημνίσθη ἀπὸ ὄρους τινὸς εἰς τὸν Βορυσθένη. Ἵνα δὲ μὴ ἀνασυρθῆ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ὑπὸ τῶν ζηλωτῶν τῆς εἰδωλολατρείας, οἱ στρατιῶται τοῦ Ἡγεμόνος παραπορευόμενοι τὴν ὄχθην ὤθουν καὶ παρηκολούθουν αὐτῷ οὕτω μέχρι τῶν καταβράκτων, πέραν δὲ τούτων τὰ κύματα ἐβρίψαν αὐτὸ εἰς τὴν γῆν· ὅθεν καὶ ὁ τόπος ἐκεῖνος προσηγορεύετο Περούνιος ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ὁ δὲ λαὸς ἐκθαμβος ἐπὶ πᾶσι τούτοις οὐδαμῶς μὲν ἐτόλμησεν ἵνα ὑπερασπίσῃ τοὺς ψευδοθεούς, ἔχυσεν ὁμως δάκρυα πικρὰ, ὕστατον δείγμα τῆς κληρονομικῆς αὐτοῦ δεισιδαιμονίας· διότι τῇ ἐπαύριον ὁ Βλαδίμιρος προεκήρυξεν, ὅτι ἅπαντες οἱ Ῥῶσσοι, κύριοι καὶ δοῦλοι, πτωχοὶ καὶ πλούσιοι, ὄφειλον ὁμοίως ἵνα βαπτισθῶσι. Τὸ πλῆθος στερηθὲν ἤδη τῶν ἀντικειμένων τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ λατρείας, ἀθρόως ἔδραμεν ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Βορυσθένους, ἔκρινε δὲ σοφὴν καὶ ἀγίαν τὴν νέαν θρησκείαν, ἀφοῦ ὁ Μέγας Ἡγεμὼν καὶ οἱ μεγιστᾶνες προετίμησαν αὐτὴν τῆς προγονικῆς. Ὀλίγω δ' ὕστερον ἀνεφάνη μὲν ὁ Βλαδίμιρος μετὰ πολλῶν ἱερέων Ἑλλήνων· δοθέντος δὲ σημείου, πλῆθος ἀναρίθμητον ἀνθρώπων κατέβη εἰς τὸν ποταμόν. Καὶ οἱ μὲν τέλειοι ἄνδρες ἐβυθίζοντο εἰς τὸ ὕδωρ μέχρις ὀσφύος καὶ τοῦ τραχήλου· οἱ δὲ πατέρες καὶ αἱ μητέρες ἐκράτουν ἐν τοῖς βραχίοσι τὰ βρέφη, τῶν ἱερέων ἀναγινωσκόντων τὰς τοῦ βαπτίσματος εὐχὰς καὶ ψαλλόντων ὕμνους πρὸς δόξαν τοῦ Ὑψίστου. Καὶ ὅτε μετὰ τὴν τετ

λετήν οἱ ἱερεῖς συνηθροισμένοι ἐκάλεσαν πάντας τοὺς κατοίκους τοῦ Κιέβου χριστιανούς, ὁ Βλαδίμιρος ὑπὸ τῆς μεγάλης αὐτοῦ χαρᾶς ἀναβλέψας πρὸς οὐρανὸν ἀνέκραξε γεγωνυῖα τῇ φωνῇ· « Δημιουργέ τῆς γῆς » καὶ τοῦ οὐρανοῦ, κατὰπεμψον τὴν εὐλογίαν σου ἐπὶ » τῶν νέων σου τούτων τέκνων· ὁμολογησάτωσάν σε » Θεὸν ἀληθινὸν καὶ οἰκοδομηθήτωσαν ὑπὸ σοῦ ἐν τῇ » ἀληθινῇ θρησκείᾳ. Γενοῦ βοηθός μου ἐν τοῖς πειρασ- » μοῖς τοῦ πονηροῦ, ἵνα αἰνέσω ἐπαξίως τὸ πανάγιόν » σου ὄνομα». Ἐν ταύτῃ τῇ ἀξιομνημονεύτῳ ἡμέρᾳ, λέγει ὁ Νέστωρ, οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ ἡγαλλιάσαντο..

Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ζοφεροῦ τῆς εἰδωλολατρείας οἰκοδομήματος ταχέως ἀνεφάνησαν τὰ σύμβολα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, εἰς ἣν ἐπέστρεψαν ὁ Ἡγεμὼν καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, οἱ μεγιστᾶνες καὶ ὁ λαὸς, τὰ δὲ εἰδωλικά τεμένη ἀνεπληρώθησαν ὑπὸ τῶν θυσιαστηρίων τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ. Ὁ Μέγας Ἡγεμὼν ἀνήγειρεν ἐν Κιέβῳ ξυλοπαγῆ ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ἔνθα πρότερον ἴστατο τὸ τοῦ Περούνου ἄγαλμα· προσεκάλεσε δὲ συγχρόνως δοκίμους ἀρχιτέκτονας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρὸς ἀνέγερσιν λιθοδόμου ναοῦ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἔνθα κατὰ τὸ 983 ὁ εὐσεβὴς Βάραγγος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔλαβον τὸν μαρτυρικὸν στέφανον. Ἐν τούτοις οἱ ἱερεῖς, θερμοὶ θεράποντες τῆς Ἐκκλησίας, ἐκήρυττον τὸν Χριστὸν κατὰ διαφόρους τοῦ Κράτους ἐπαρχίας. Καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν κατοίκων, κρίνοντες ἀναμφιβόλως κατὰ τοὺς Κιεβίτας, ἐβαπτίσθησαν· ἄλλοι δ' ὁμως, ἀφωσιωμένοι τῇ ἀρχαίᾳ θρησκείᾳ, ἀπέκρουον τὴν νέαν πίστιν· διότι ἡ εἰδωλολατρεία ἐπεκράτησε

κατὰ χώρας τινὰς τῆς Ῥωσσίας μέχρι τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος. Οὐδόλως ὅμως ἠθέλησεν ὁ Βλαδίμιρος, ὡς φαίνεται, ἵνα παραβιάσῃ τὰς συνειδήσεις, ἐφρόντισε δὲ νουνεχῶς ἵνα ἐξαλείψῃ τὴν πλάνην τῆς εἰδωλολατρείας διὰ τοῦ φωτισμοῦ τῶν Ῥώσσω. Καταβαλὼν δὲ τὰ θεμέλια τῆς θρησκείας ἐπὶ τῆς ὀρθῆς γνώσεως τῶν ἱερῶν βιβλίων, μεθερμηνευθέντων ἤδη Σλαβιστὶ κατὰ τὸν ἔννατον αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, γνωστῶν δ' ἀναμφιλέκτως πρὸ πολλοῦ χρόνου τοῖς χριστιανοῖς κατοίκοις τοῦ Κιέβου, ὁ Ἡγεμὼν ἔκτισεν ὑπὲρ τῶν παιδίων σχολεῖα, χρησιμεύοντα ἐν Ῥωσσίᾳ ὡς βάσις δημοσίου ἐκπαιδεύσεως. Τὸ εὐεργέτημα τοῦτο ἐφάνη τότε φοβερός νεωτερισμός, καὶ διάσημοι γυναῖκες, ὧν ἐλάμβανον βιαίως τὰ τέκνα, ἐθρήνουν αὐτὰ ὡς νεκρά· διότι ἐνόμιζον τὴν γραφὴν ἐπικινδυνωτάτην τῆς μαγικῆς ἐφεύρεσιν.

Διαμερισμὸς
τῆς Ῥωσσίας
εἰς κληρουχίας

Ὁ Βλαδίμιρος εἶχε δώδεκα υἱοὺς ἔτι ἐφήβους, ἐξ ὧν ὠνομάσαμεν ἤδη τοὺς ἐννεά, ἐπειδὴ ὁ Στανισλάβος, Ποζβίζδος καὶ Σουδισλάβος ἐγεννήθησαν μετέπειτα, ὡς φαίνεται. Πεπειθὼς δ' ὁ Ἡγεμὼν, ὅτι οἱ υἱοὶ ὀφείλουσιν ἵνα διατελῶσι πιστότατοι ὑπηρέται τοῦ πατρὸς, ἢ μᾶλλον ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ δυστυχοῦς ἐθίμου τοῦ χρόνου ἐκείνου, διένειμε τὸ Κράτος εἰς ἐπαρχίας· ὅθεν ἔδωκε κληρουχίαν τῷ Βησεσλάβῳ τὸ Νοβογόροδον· τῷ Ἡσιασλάβῳ τὸν Πόλοτσκον, τῷ Ἰαροσλάβῳ τὸ Ῥόστοβον (ἀποθανόντος τοῦ Βησεσλάβου, τὸ Νοβογόροδον τὸ δὲ Ῥόστοβον τῷ Βορίση), τῷ Γλέβῃ τὸ Μούρομον· τῷ Σβιατοσλάβῳ τὴν χώραν τῶν Δρεβλιανῶν· τῷ Βσεβολόδῳ τὸ ἐν Βολυνίᾳ Βλαδίμιρον· τῷ Μστισλάβῳ τὴν Τμουτοροκάνην εἴτε Ταματάρκην τῶν Ἑλλήνων, ἧς ἐγένετο ἴσως κύριος ὁ ἀτρόμητος αὐτοῦ πάππος.

τῷ δὲ Σβιατοπόλκῳ, ἀδελφιδεῖ υἱοθετημένῳ ὑπ' αὐτοῦ, ἐκληροδότησε τὸ Τούροβον, σωζόμενον ἔτι νῦν ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μίνσκου, καὶ κληθὲν οὕτως ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Βαράγγου Τούρου, πάλαι ποτε ἄρχοντας τῆς χώρας ταύτης. Ἀπέστειλε δ' εἰς τὴν ἰδίαν ἐπαρχίαν ἕκαστον τῶν νέων τούτων ἡγεμόνων, οἵτινες μέχρι τῆς ἐνηλικότητος αὐτῶν παρεδόθησαν συνετοῖς παιδαγωγοῖς. Καὶ οὐδόλως μὲν εἶχε σκοπὸν τὸν διαμερισμὸν τῆς Μοναρχίας· διότι μόνον ὡς τοποτηρηταὶ ἀνεγνωρίζοντο οἱ υἱοὶ αὐτοῦ· ἀλλ' ὤφειλεν ἵνα προίδη τὰς μετὰ θάνατον ὀλεθρίας συνεπείας τοῦ διαμελισμοῦ τούτου· ἐπειδὴ ἡγεμῶν κληροδοτηθεῖς, ὑπακούων τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ὡς μονάρχῃ πάσης τῆς Ῥωσσίας, ἠδύνατο ἄρά γε ὠσαύτως ἵνα ὑπακούῃ καὶ τῷ διαδόχῳ αὐτοῦ, τουτέστι τῷ ἀδελφῷ; Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος τῶν υἱῶν τοῦ Σβιατοσλάβου ἀπέδειξε τὸ ἐναντίον· ἀλλ' ὁ Βλαδίμιρος, μὴ ὠφελούμενος ἐκ τῆς πείρας ταύτης, ἄλλως ἐσκέφθη· διότι καὶ οἱ μεγάλοι ἄνδρες κατὰ τὰς ιδέας καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ αἰῶνος αὐτῶν πολλάκις πολιτεύονται.

Πρὸς ταχεῖαν ἐκπολίτισιν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, προφύλαξιν δὲ τῆς μεσημβρινῆς Ῥωσσίας ἀπὸ τῶν Πατινακῶν, ὁ Μέγας Ἡγεμὼν ἐθεμελίωσε παρὰ τὸν Δέσναν, Ὁστερον, Τρουβέγον, Σούλαν καὶ Στούγναν νέας πόλεις, ἃς συνώκισεν ἐκ Σλάβων τοῦ Νοβογορόδου, Κριβίτσων, Τσουδῶν καὶ Βιατίτσων. Περιετείχισε τὴν παρὰ τῷ Κιέβῳ πόλιν τοῦ Βιελγορόδου καὶ μετέστησε διαφόρους κατοίκους ἐξ ἄλλων πόλεων· διότι ἡγάπα ἰδιαιτέρως τὴν πόλιν ταύτην, ὅπου συχνάκις ἐνδιέτριβεν.

Οἰκοδομὴ πολλῶν πόλεων.

990.

Ὁ πρὸς τοὺς Κροάτας πόλεμος, τοὺς κατοικήσαντας, ὡς νομίζομεν, τὰ μεθόρια τῆς Τρανσυλβανίας

Πόλεμος πρὸς
τοὺς Κροάτας
καὶ Πατσινάκας

καὶ Γαλικίας, ἀπέσπασε τὸν Βλαδίμιρον τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῆς ἐπικρατείας. Μόλις δὲ ἀποπερατωθέντος τοῦ πολέμου τούτου διὰ συνθήκης εἰρήνης, ἢ διὰ νίκης, ἔμαθε τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Πατσινακῶν, οἵτινες διαβάντες τὸν Σούλαν, ἐλεηλάτησαν τὰ τοῦ Κιέβου περίχωρα. Διὸ ἐκστρατεύσας ὁ Μέγας Ἡγεμῶν ἀπήντησεν αὐτοὺς περὶ τὰς ὄχθας τοῦ Τρουδέγου. Ἴδου δὲ τί ἀναφέρεται ἐν τῷ χρονικῷ περὶ τούτου.

« Ὁ στρατὸς τῶν Πατσινακῶν ἦτο ἀντίπεραν. Ὁ
 » ἡγεμῶν αὐτῶν προσεκάλεσε τὸν Βλαδίμιρον, ἵνα με-
 » ταβῆ εἰς τὴν ὄχθην, καὶ προέτεινεν αὐτῷ ἵνα κρίνωσι
 » τὴν διαφορὰν διὰ μονομαχίας δύο πρωταθλητῶν,
 » ἐκλεχθέντων ἐξ ἑκατέρου τῶν στρατῶν. Ἐὰν ὁ
 » Ῥῶσσος φονεύσῃ τὸν Πατσινάκην, εἶπεν, ὑ-
 » πισχνούμεθα ἵνα μὴ πολεμήσωμεν πρὸς
 » ὑμᾶς ἐπὶ τρία ἔτη· ἐὰν δὲ ὁ ἡμέτερος νι-
 » κήσῃ τὸν Ῥῶσσον, ἐπιτρέπεται ἵνα λεη-
 » λατῶμεν τὴν χώραν ὑμῶν ἐπὶ ἴσον χρόνον.
 » Ὁ Βλαδίμιρος δεχθεὶς τοὺς ὅρους τούτους, διέταξεν
 » ἵνα διαθρυλληθῶσιν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, προσκαλου-
 » μένων τῶν πρωταθλητῶν· οὐδεὶς ὅμως ἐνεφανίσθη·
 » τοῦτο δὲ ἐλύπησε σφόδρα τὸν Ῥῶσσον Ἡγεμόνα. Τέ-
 » λος γέρων τις, προσελθὼν, λέγει αὐτῷ· Ἄνεχώ-
 » ρησα εἰς τὸν πόλεμον μετὰ τεσσάρων υἱῶν,
 » ἀλλ' ἔχω ἔτι ἓνα· οὗτός δ' ἐστὶν ὁ νεώτε-
 » ρος, ὁ μείνας ἐν τῇ οἰκίᾳ. Ἀπὸ τῆς παι-
 » δικῆς αὐτοῦ ἡλικίας οὐδεὶς ἐδυνήθη ἵνα
 » καταβάλλῃ αὐτόν. Ὀργισμένος δέ ποτε κατ'
 » ἔμοῦ ἔσχισεν εἰς δύο οἰκίας βουβάλου παχύ-
 » τατον. Διατάξατε οὖν αὐτόν, Ἄναξ, ἵνα μο-
 » νομαχήσῃ πρὸς τὸν Πατσινάκην. Μεταπεμ-

» φθεις δὲ παρευθεις ὁ νέος οὗτος παρὰ τοῦ Βλαδιμί-
 » ρου, ἐζήτησεν ἄγριον βοῦν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ῥώ-
 » μης αὐτοῦ. Τὸ ζῶον ἐρεθισθὲν διὰ πεφυρακτωμέ-
 » νου σιδήρου ὀρμᾶ κατ' αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ ἥρως πα-
 » ραχρῆμα ἀρπάσας αὐτὸ ἀποσπᾶ ἐκ τῶν πλευρῶν
 » τεμάχιον κρέατος. Τῇ ἐπαύριον ἐμφανίζεται ὁ Πα-
 » τσινάκης· πελώριος δὲ ὢν αὐτὸς γίγας ἐγέλασεν,
 » ὅτε εἶδε τὸ μικρὸν ἀνάστημα τοῦ ἀνταγωνιστοῦ. Ἐν
 » τούτοις, ὀρισθείσης τῆς παλαίστρας, συμπλέκονται
 » οἱ μονομάχοι· ἐξ αὐτῶν δὲ ὁ Ῥῶσσος περιλαβὼν
 » τὸν Πατσινάκην διὰ τῶν νευρωδῶν βραχιόνων αὐτοῦ,
 » πνίγει καὶ ρίπτει κατὰ γῆς νεκρόν. Τότε ἀλαλάξας διὰ
 » τὴν νίκην ὁ στρατὸς τοῦ Ἡγεμόνος ὀρμᾶ κατὰ τῶν ἐν-
 » τρόμων Πατσινάκων, οὔτοι δὲ τραπέντες εἰς ταχεῖαν
 » φυγὴν μόλις διεσώθησαν. Πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ συμ-
 » βάντος τούτου, ἔμπλεως χαρᾶς ὁ Ἡγεμὼν ἐθεμε-
 » λίωσεν ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Τρουβέγου πόλιν, καλέ-
 » σας αὐτὴν Περεάσλαβον (α) (διότι ὁ νεανίας Ῥῶσσος
 » ἀφείλε τὴν δόξαν παρὰ τοῦ ἐχθροῦ)· ἀντήμειψε
 » δὲ τὸν τε νέον ἀθλητὴν καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ προα-
 » γαγῶν αὐτοὺς εἰς βαθμὸν μεγιστᾶνος, καὶ ἐπέστρε-
 » ψεν ἐν θριάμβῳ εἰς Κίεβον. » Καὶ ἡ μὲν μονομαχία
 ἴσως ἀληθεύει, ἢ ἀνέγερσις ὅμως τοῦ Περεασλάβου ἀμ-
 φισβητεῖται ὡς ἀναφερομένη ἤδη ἐν τῇ μετὰ τῶν Ἑλ-
 λήνων συνθήκῃ τοῦ Ὀλέγου.

Ἡ Ῥωσσία ἐπὶ δύο, ἢ τρία ἔτη ἀπῆλαυε τῆς εἰρή-
 νης, ὁ δὲ Βλαδίμιρος εἶδεν ὑπεράσμενος περαιωθέντα
 τὸν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου λιθόδομον ναὸν τοῦ Κιέ-

994—986.
 Ναὸς τῆς Δε-
 κάτης.

(α) Ἐκ τοῦ περεια (ἀφαιρῶ) καὶ σλάβα (δόξα).

βου καὶ καλλωπισθέντα ὑφ' Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν·
 Φλεγόμενος δὲ ὑπὸ ἱεροῦ ζήλου καὶ τῆς πρὸς τὸν λαὸν
 ἀγάπης, ἀνέκραξέ ποτε πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ Ὑ-
 ψίστου· «Κύριε, ἐν τῷ ὑπ' ἐμοῦ ἐγερθέντι τούτῳ ναῶ εἰ-
 »σάκουσον πάντοτε τῆς δεήσεως τῶν ἀγαθῶν Ῥώσων».

Πρὸς ἐνδειξιν δὲ εἰλικρινοῦς χαρᾶς εἰστίασεν ἐν τοῖς
 βασιλείοις τοὺς μεγιστᾶνας καὶ γεραιτέρους τῆς πόλεως,
 μὴ ἐπιλαθόμενος μήτε τῶν πτωχῶν· διότι περιέθαλψε
 δαψιλῶς καὶ αὐτῶν τὰς ἀνάγκας. Ἐδώρησε δὲ τῷ
 νεοδημῆτῳ ναῶ εἰκόνας, σταυροὺς καὶ σκευὴ ληφ-
 θέντα ἐν Χερσῶνι, καὶ διατάξας ἵνα διακονῆται ὑπὸ
 ἱερέων, οὓς ἔφερεν ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης πόλεως, πα-
 ρέδωκε τὴν διοίκησιν τῷ φίλῳ αὐτοῦ Ἀναστασίῳ. Πρὸς
 διατήρησιν δ' αὐτοῦ ἔταξε τὴν δεκάτην τῆς ἡγεμονι-
 κῆς προσόδου, παραδεχομένων τῶν κληρονόμων ἐνόρ-
 κως τὸ ἀπαραβίαστον τοῦ νόμου τούτου, κατατεθέντος
 ἐν τῷ ναῶ. Ἐντεῦθεν δ' εἰκάζομεν, ὅτι ὁ Ἀναστάσιος
 οὗτος ἦτο διάσημός τις κληρικός, ὡς ἐπιτηρῶν τὸν
 πρώτιστον τῆς πρωτεύουσης ναὸν, ἐπικαλούμενον μέ-
 χρι τοῦδε ναὸν τῆς Δεκάτης. Οἱ νεώτεροι χρονο-
 γράφοι ῥητῶς μνημονεύουσι Μητροπολιτῶν ἐν Κιέβῳ
 κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἀλλ' ἀντιφάσκουσι πρὸς ἀλ-
 λήλους κατὰ τὰ ὀνόματα αὐτῶν· ὁ δὲ Νέστωρ οὐδόλως
 ἀναφέρει μητρόπολιν μέχρι βασιλείας τοῦ Ἰαροσλάβου,
 διηγεῖται δὲ μόνον περὶ Ἐπισκόπων, τιμωμένων ὑπὸ
 τοῦ Βλαδιμίρου, Ἑλλήνων δ' ἀναμφιβόλως, ἢ Σλάβων
 τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες ἐννοοῦντες τὴν γλῶσσαν ἡμῶν
 εὐχερῶς ἐδίδασκον τοὺς Ῥώσους.

Εἰσβολὴ τῶν
 Πατσινακῶν.

Ἄλλὰ συμβεβηκός τι, ἐξ οὗ ἐκινδύνευσε ἡ ζωὴ τοῦ Βλα-
 διμίρου ἐνίσχυσεν ἔτι μᾶλλον τὴν εὐσέβειαν τοῦ Ἠγεμό-
 νος τούτου· ἐπειδὴ εἰσβαλόντες οἱ Πατσινάκαι ἐκ γέου εἰς

τάς Ῥωσσικὰς χώρας, προσήγγισαν τοῦ Βασιλέβου, πόλεως ὑπ' αὐτοῦ κτισθείσης παρὰ τὸν ποταμὸν Στούγναν. Ὅθεν ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῶν· ἀλλὰ μὴ ἔχων ἀξιόμαχον δύναμιν πρὸς πολυάριθμον στρατὸν ἠναγκάσθη ἵνα κρυβῆ ὑπὸ γέφυραν. Περιεστοιχισμένος δὲ τότε ὁ Βλαδίμιρος πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ὤμων ἐχθρῶν, ἤρξατο τῷ Θεῷ, εἰ ἀπήλλαττεν αὐτὸν τοῦ κινδύνου, ἵνα οἰκοδομήτῃ ἐν Βασιλέβω ναὸν πρὸς τιμὴν τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἣτις ἦτο ἑορτὴ τῆς Μεταμορφώσεως. Καὶ οἱ μὲν ἐχθροὶ ἀπεχώρησαν, ὁ δὲ Ἡγεμὼν ἐξεπλήρωσε τὴν εὐχὴν. Ἐπειτα δὲ συνήγαγεν εἰς συμπόσιον τοὺς μεγιστᾶνας τῆς αὐλῆς, τοὺς τοποτηρητὰς καὶ τοὺς πρεσβυτέρους τῶν ἄλλων πόλεων. Ὡς τεκμήριον τῆς κατ' αὐτὸ πολυτελείας, ὁ χρονογράφος ἀναφέρει, ὅτι διατάξας τὴν κατασκευὴν τριακοσίων βικίων ὑδρομέλιτος συνευωχεῖτο ὁ Βλαδίμιρος ἐπὶ ὀκτῶ ἡμέρας, τοῖς δὲ πτωχοῖς ἔδωκε τριακοσίας γρίβνας ἐκ τοῦ δημοσίου Ταμείου. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπανακάμψας εἰς Κίεβον ἐκάλεσεν εἰς νέον συμπόσιον οὐ μόνον τοὺς προὔχοντας, ἀλλὰ καὶ πάντα τὸν λαόν, εἰλικρινῶς χαίροντα ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ προσφιλοῦς ἀνακτος. Ἐκτοτε ὁ Ἡγεμὼν οὗτος εἰστία ἀνὰ πᾶσαν ἑβδομάδα ἐν τῇ γριδνίτσα, ἢ τῷ προδόμῳ τῶν βασιλείων τοὺς μεγιστᾶνας, ἢ τοὺς γριδνοὺς (ξίφοφόρους τοῦ Ἡγεμόνος), τοὺς στρατιωτικούς συμβούλους, τοὺς δεκάρχας καὶ πάντας τοὺς ἐπισήμους ἄνδρας. Ἀπόντος δὲ αὐτοῦ ἐκ τοῦ Κιέβου, συνηθορίζοντο οἱ ἄλλοι ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ὅπου εὔρισκον τραπέζας πλήρεις κρεῶν, θήρας, καὶ πάντων τῶν ἡδέων βρωμάτων τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Μεθύσαντες δὲ ποτε ἐξ ὑδρομέλιτος οἱ συνδαιτυμόνες τοῦ Βλαδιμίρου, κατὰ τὸν χρονογράφον, ἐμεμψιμοίρησαν, διότι ἐπὶ τῆς

Συμπόσια τοῦ
Βλαδιμίρου.

τραπέζης τοῦ ἐνδόξου Ἡγεμόνος τῆς Ῥωσσίας τίθενται ξύλινα κοχλιάρια. Τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ Ἡγεμὼν Βλαδίμιρος, διέταξε τὴν κατασκευὴν ἀργυρῶν, λέγων φρονίμως· Διὰ τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου οὐκ ἀποκτήσω πιστὸν στρατόν· ἀλλὰ δι' αὐτοῦ ἀποκτήσω πολὺν ἄργυρον καὶ χρυσόν, ὡς ὁ πατήρ μου καὶ ὁ πάππος μου.

Ὁ Ἡγεμὼν οὗτος, κατὰ τὸ χρονικόν, ὑπερηγάπα τὸν στρατόν, συνεβουλεύετο δὲ τοὺς φρονίμους καὶ ἀνδρείους ἄνδρας οὐ μόνον περὶ στρατιωτικῶν ὑποθέσεων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν τῆς διοικήσεως· φίλος δ' ὢν τῶν ζηλωτῶν μεγιστάνων καὶ ὑπαλλήλων ὑπῆρχεν ὡσαύτως ἀληθῆς πατήρ τῶν πτωχῶν, τῶν πορευομένων πάντοτε εἰς τὰ βασίλεια, ὅπως κορέσωσι τὴν πείναν αὐτῶν καὶ λάβωσιν ἀργύριον ἐκ τοῦ δημοσίου θησαυροφυλακίου· Ἐκτείνων δὲ τὰς ἀγαθοεργίας, ἔλεγεν· οἱ ἀσθενεῖς οὐ δύνανται ἵνα ἔλθωσιν εἰς τὰ βασίλειά μου. Ὅθεν διένειμε διὰ τῶν ὑπηρετῶν ἄρτον, κρέας, ἰχθῦς, ὀπώρας, μέλι καὶ κβᾶς (α) ἐν πιτύναις. « Ποῦ εἰσιν οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ νοσηλευόμενοι; » ἠρώτων οἱ κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἡγεμόνος περιφερόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς ὑπηρεταί, ἵνα προσφέρωσιν αὐτοῖς πᾶν τὸ ἀναγκαῖον. Ἀπονέμει δὲ ὁ Νέστωρ τὴν ἀρετὴν ταύτην τοῦ Βλαδιμίρου τῇ δυνάμει τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας· ἐπειδὴ τὸ ῥητὸν τοῦ Εὐαγγελίου, Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται, καὶ τὸ τοῦ Σολομώντος, ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῶ, ἐνέπνευσαν τῇ ψυχῇ τοῦ Μεγάλου Ἡγεμόνος μεγάλην

(α) Ποτὸν σύνηθεσ τῶν Ῥώσσοσ.

μὲν κλίσειν πρὸς τὸ ἀγαθοεργεῖν, τοσαύτην δ' εὐσπλαγ-
 χνίαν ἐν γένει, ὥστε ὑπερέβαινε τὰ ὅρια τῶν συμφε-
 ρόντων τοῦ Κράτους· διότι φειδόμενος καὶ τῆς ζωῆς
 τῶν φονέων ἐτιμῶρει μόνον αὐτούς διὰ προστίμου (βίρας).
 Ἐκ τούτου δὲ ἠῤῥησαν τοσοῦτον οἱ ἐγκληματίαι, ὥστε
 τὸ θράσος αὐτῶν ἐφόβει τοὺς ἀγαθοὺς καὶ ἡσύχους
 πολίτας. Ἄλλ' οἱ ποιμένες τῆς ἐκκλησίας ἐξήγαγον ^{ἀγαθότης αὐτοῦ.}
 ἐκ τῆς πλάνης τὸν εὐσεβῆ Ἡγεμόνα· « Τίνος ἔνεκα
 » οὐ τιμωρεῖς τοὺς κακούργους; ἠρώτησαν αὐτόν. Φο-
 » βοῦμαι τὴν οὐράνιον ὀργήν, ἀπεκρίθη ὁ Βλα-
 » δίμιρος. Μηδαμῶς, ὑπέλαβον αὐτῷ οἱ Ἐπίσκοποι·
 » διότι ὁ Θεὸς ἔθηκέ σε πρὸς τιμωρίαν μὲν τῶν κακῶν,
 » ἀνταμοιβὴν δὲ τῶν ἀγαθῶν. Ὀφείλεις ἄρα ἵνα τι-
 » μωρῆς συμμέτρως καὶ ἐν γνώσει τοὺς κα-
 » κούργους. » Ὁ δὲ Ἡγεμὼν τῇ συμβουλῇ αὐτῶν
 ἐνδιδούς ἠκύρωσε τὴν χρηματικὴν ποινὴν (βίραν), κα-
 τέστησε δὲ τὴν κεφαλικὴν, ὡς ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ Ἰγο-
 ρος καὶ Σβιατοσλάβου.

Οἱ συνετοὶ οὗτοι σύμβουλοι πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ
 Κράτους ἀνεζωπύρουν καὶ τὸ πρότερον πολεμικὸν
 πνεῦμα τοῦ Βλαδимиρίου, ἀποναρκωθὲν ὑπὸ τοῦ τῆς φι-
 λανθρωπίας αἰσθήματος· ἐπειδὴ ὁ Βλαδίμιρος ἔπαυσε
 πλέον ἐπιθυμῶν δόξης ἡρώων, ἔζη δ' ἐν εἰρήνῃ μετὰ
 τῶν ὁμόρων ἡγεμόνων, ὡς τῶν Βασιλέων Πολωνίας,
 Οὐγγρίας καὶ Βοημίας, ὅτε οἱ ἄπληστοι Πατσινάκαι
 ὠφελούμενοι ἐκ τῆς εἰρηνικῆς ταύτης διαθέσεως ἐλπί-
 ζοντο ἀδιακόπως τὴν Ῥωσσίαν. Ἄλλ' οἱ συνετοὶ Ἐπί-
 σκοποι καὶ οἱ γεραίτεροι ἀπέδειξαν, ὅτι ἔργον τοῦ ἄ-
 νακτος ὑπάρχει καὶ τῶν ἐσωτερικῶν κακούργων ἢ πε-
 ριστολή, ὡς καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν ἐχθρῶν ἢ κατάπληξις.

Διὰ τοῦτο ἡ πολεμικὴ σάλπιγξ ἤχησεν ἐκ νέου ἐν τοῖς πεδίοις τῆς πατρίδος ἡμῶν.

997. Ὅπως δὲ συναθροίσῃ ὁ Βλαδίμιρος στρατὸν πολυάριθμον πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν Πατσινακῶν, μετέβη αὐτοπροσώπως εἰς Νοβογόροδον· ἀλλ' οἱ ἀκάματοι οὗτοι πολέμιοι, περὶ τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ πληροφορηθέντες, προσεγγίζουσι τῆς πρωτευούσης, πολιορκουσι τὸ Βιελγόροδον καὶ διακόπτουσι τὴν συγκοινωνίαν τῆς πόλεως μετὰ τῶν περιχώρων, ὥστε μετ' οὐ πολὺ, γενομένου λιμοῦ, ὁ λαὸς συνελθὼν ἐν συμβουλίῳ (βέτσε) ἀπεφάσισεν ἵνα παραδοθῇ τοῖς πολεμίοις. « Ὁ Ἡγετῶν μὴ εὐρίσκεται πόρρω ἡμῶν, ἔλεγεν, οἱ δὲ Πατσινάκαι ἀπολέσουσιν ὀλίγους ἐκ τῶν ἡμετέρων, ἀλλ' ἐκ τοῦ λιμοῦ πάντες ἀποθανοῦμεν. » Ἀπίθανος δὲ σχεδὸν εὐφυΐα συνετοῦ τινος γέροντος ἔσωσε τοὺς πολίτας· διότι ἀνορύξας οὗτος δύο φρέατα, κατέθηκεν εἰς τὸν πυθμένα αὐτῶν δύο κάδους, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἐπληροῦτο ὑδρομέλιτος, ὁ δὲ ζύμης· μετὰ ταῦτα προσεκάλεσε τοὺς προὔχοντας τῶν Πατσινακῶν, ὅπως διαπραγματευθῶσι μετ' αὐτῶν. Οἱ δὲ πρεσβευταὶ ἰδόντες τὰ φρέατα ταῦτα ἐνόμισαν ὅτι ἡ γῆ αὐτομάτως παρήγαγε πόσιν καὶ βρῶσιν τόσῳ καλήν. Ἐλθόντες οὖν πρὸς τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ἀνήγγειλαν, ὅτι ἡ πόλις ἠυπόρεισιτιών· οὕτω δὲ οἱ Πατσινάκαι ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν.

997—1014. Ἴσως ὁ Βλαδίμιρος ἐπὶ τέλος ἀπέκρουσεν εὐτυχῶς τοὺς βαρβάρους· τοῦλάχιστον ὁ χρονογράφος οὐδαμῶς ἀναφέρει τὰς ἐν Ῥωσσίᾳ ἐπιδρομὰς αὐτῶν μέχρι τοῦ 1015. Ἐκτοτε δὲ δι' ἔλλειψιν παραδόσεως σιωπῶν ὁ Νέστωρ, οὐδὲν ἄλλο περιέργον συμβεβηκὸς διηγείται ἐν διαστήματι ἑπτὰ καὶ δέκα ἐτῶν, ἢ τὸν κατὰ τὸ 1000 ἔτος θάνατον τῆς Μαλφρίδης, μιᾶς, ὡς φαίνεται, ἐκ

Πολιορκία τοῦ
Βιελγόροδου

τῶν πολλῶν συζύγων τοῦ Βλαδιμίρου καὶ τὸν τῆς περιωνυμωτάτης διὰ τὰ δυστυχήματα Ῥογνέδας· κατὰ δὲ τὸ 1001 τὸν τοῦ Ἡσιασλάβου, καὶ κατὰ τὸ 1003 τὸν τοῦ νηπίου τοῦ Ἡσιασλάβου, Βσεσλάβου καλουμένου.

Λέγει δὲ προσέτι, ὅτι τῷ 1007 ἔτει ἐκόμισαν εἰς τὸν ἐν Κιέβῳ ναὸν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου εἰκόνας, ληφθείσας ἐκ Χερσῶνος, ἢ ἐξ Ἑλλάδος, τῷ δὲ 1011 ἀπεβίωσεν ἡ ἀξιομνημόνευτος παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις σύζυγος τοῦ Βλαδιμίρου Ἄννα, ἣτις ὑπῆρξεν ὄργανον τῆς θείας χάριτος τῆς ἐξαγαγούσης τὴν Ῥωσσίαν ἀπὸ τοῦ σκότους τῆς εἰδωλολατρείας.

Ἀποβίωσις τῆς Μεγάλης Ἡγεμονίδος Ἀννης.

Ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς στερευούσης συμβάντων ταύτης περιόδου, κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦ Νέστορος, ἐπολέμει ἴσως ὁ Βλαδίμιρος κατὰ Ἐρρίκου Ἡγεμόνος τῆς Νορβηγίας, περὶ οὗ λαλεῖ ἐν τοῖς χρονικοῖς αὐτοῦ ὁ Ἰσλανδὸς Στουρλεζών (217). Ὁ ἀνῆλιξ τῆς Νορβηγίας Ἡγεμὼν Ὀλόφος, ἀνεψιὸς τοῦ Σιγούρδου, μεγιστάνος τινος τοῦ Βλαδιμίρου, καταδιωκόμενος ὑπὸ τῆς τύχης κατέφυγεν εἰς Ῥωσσίαν μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, τῆς ἐπικλήρου βασιλίσσης Ἀστρίδας. Ἄνατραφεις δ' ἐν τῇ αὐλῇ καὶ μεγάλως εὐεργετηθεὶς ὑπὸ τῆς Ἡγεμονίδος, ὑπηρέτησε τῷ Βλαδιμίρῳ μετὰ μεγίστου ζήλου. Ἀλλὰ συκοφαντηθεὶς ὑπὸ φθονερῶν μεγιστάνων, ἠναγκάσθη ἵνα παραιτηθῇ ἐκ τῆς ὑπηρείας. Ἐν τούτοις δὲ μετὰ τινα ἔτη, ἴσως δὲ μάλιστα βοηθεία τῶν Ῥώσων, ἀνηγορεύθη Βασιλεὺς τῆς Νορβηγίας, ἀρπάσας τὸν θρόνον τοῦ Ἐρρίκου· ἀλλ' οὗτος καταφυγὼν εἰς Σουηδίαν συνήθροισε στρατὸν καὶ εἰσβαλὼν εἰς τὰς βορειοδυτικὰς Ἐπαρχίας τοῦ Βλαδιμίρου, ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου τῆς Ῥωσσιτικῆς πόλεως Ἀλδεϊγαβούργης, τὰ νῦν πιθανῶς καλου-

Πόλεμος τοῦ Βλαδιμίρου κατὰ Ἐρρίκου Βασιλέως τῆς Νορβηγίας.

μένης ἀρχαίας Λαδόγας (218), ἔνθα συνήθως ἐνελι-
μενίζοντο οἱ θαλασσοπόροι Σκανδιναβοὶ, κατὰ δὲ δη-
μῶδη τινα παράδοσιν ἐκεῖ καὶ ὁ Ῥουρικός εἶχε τὰ
βασίλεια. Ὁ δ' ἀνδρεῖος Ἡγεμὼν τῆς Νορβηγίας μετὰ
τετραετῆ πόλεμον κατὰ τοῦ Βλαδιμίρου, ὑποχωρῶν
τελευταῖον τῇ ὑπεροχῇ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, ἐξῆλθε
τῆς χώρας.

Ἡ τύχη ἐλύπησε τὸν Βλαδίμιρον καὶ κατὰ τὸ
γῆρας· διότι, πρὶν ἢ ἀποθάνῃ, ἐπέπρωτο ἵνα ἴδῃ μετὰ
λύπης, ὅτι ἡ φιλαρχία ἐξοπλίζει οὐ μόνον ἀδελφὸν
κατ' ἀδελφοῦ, ἀλλ' ἔτι καὶ τὸν υἱὸν κατὰ τοῦ πατρός.

Οἱ τοποτηρηταὶ τοῦ Νοβογορόδου ἐτέλουν ἐνιαυ-

1014.
Ἐπανάστασις
τοῦ Ἰαροσλάβου
υἱοῦ τοῦ Βλαδι-
μίρου.

σίως τρισχιλίας γρίβνας, ἐξ ὧν δισχιλίας μὲν τῶ
Μεγάλῳ Ἡγεμόνι, τὰς δὲ λοιπὰς τοῖς γρίδνοις
αὐτοῦ, ἦτοι σωματοφύλαξιν. Ἄλλ' ὁ Ἰαροσλάβος, κυ-
βερνήτης τότε τοῦ Νοβογορόδου, κηρυττόμενος ἀνε-
ξάρτητος, ἠρνήθη τὸν φόρον. Διὸ δικαίως ὁ Βλαδί-
μιρος ὀργισθεὶς ἔπεμψε στρατὸν κατὰ τοῦ Νοβογο-
ρόδου πρὸς τιμωρίαν τοῦ ἀπειθοῦς· ἀλλ' ὁ τετυ-
φλωμένος ὑπὸ τῆς φιλαρχίας οὗτος υἱός, ἐναντίον
τῶν τε θείων καὶ ἀνθρωπίνων νόμων, αἴρων ξίφος
κατὰ τοῦ πατρός καὶ μονάρχου, προσεκάλεσε τοὺς
Βαράγγους, οἵτινες ἔδραμον εἰς βοήθειαν αὐτοῦ ἐκ
τῆς ἀντιπέραν θαλάσσης. Ὁ Θεὸς ὅμως ἀπέτρεψε τὸν
ἀνόσιον τοῦτον πόλεμον, σώσας τὸν Ἰαροσλάβον ἐκ
τοῦ σπανίου τούτου κακουργήματος. Καὶ ὁ μὲν Βλα-
δίμιρος ἠσθένησε βαρέως, ἴσως ὑπὸ τῆς λύπης, οἱ
δὲ Πατσινάκαι εἰσέβαλον εἰς Ῥωσσίαν. Μὴ δυνάμενος
οὔν ὁ Ἡγεμὼν ἵνα αὐτοπροσώπως διοικήσῃ τὸν στρα-
τὸν πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ, παρέδωκεν αὐτὸν
τῷ Βορίση, ἀγαπητῷ αὐτοῦ υἱῷ, Ἡγεμόνι τοῦ Ῥο-

στόβου, διατρίβοντι τότε ἐν Κιέβω· μετ' ὀλίγας δ' ἡμέρας ἀπεβίωσεν ἐν Βερεστόβω, ἀγροκηπίῳ αὐτοῦ, μὴ ἐκλέξας διάδοχον, καταλιπὼν δ' οὕτω τοὺς οἰκάκας τοῦ Κράτους τῇ φορᾷ τῆς τύχης.

Ὁ ἀδελφιδουὸς τοῦ Βλαδιμίρου Σβιατοπόλκος, ὁ παρ' αὐτοῦ υἱοθετηθεὶς, ἦτο τότε ἐν τῇ πρωτευούσῃ. Φοβούμενοι οὖν τὴν φιλοδοξίαν αὐτοῦ, οἱ αὐλικοὶ ἀπέκρυψαν αὐτῷ κατ' ἀρχὰς τὸν θάνατον τοῦ Ἡγεμόνος, ὅπως λάβῃ ἴσως καιρὸν ὁ Βορίσης πρὸς ἐμπάνοδον εἰς Κιέβον. Χάριν δὲ τούτου θραύσαντες κατὰ τὴν νύκτα τὸ δάπεδόν τινος ἀντιθαλάμου, περιείλιξαν τὸν νεκρὸν ἐν τάπητι, καὶ καταβιάσαντες οὕτως αὐτὸν διὰ σχοινίου, μετεκόμισαν κρύφα εἰς τὸν ναὸν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου. Ἄλλ' ἡ θλιβερά ἀγγελία διεθρυλλήθη ταχέως εἰς τὴν πόλιν. Διὸ μεγιστᾶνες, λαὸς, στρατιῶται ὥρμησαν ἀθρόοι εἰς τὸν ναὸν· πάντες δ' οὗτοι ἰδόντες τὸν νεκρὸν τοῦ κυριάρχου αὐτῶν, ἐξέπεμψαν γοερωτάτας φωνὰς ὀδύνης καὶ θλίψεως. Καὶ οἱ μὲν ἐνδεεῖς ἐθρήνουν τὸν εὐεργέτην, οἱ δὲ μεγιστᾶνες τὸν πατέρα τῆς πατρίδος. Ὁ νεκρὸς τοῦ Βλαδιμίρου, κατατεθεὶς ἐν μαρμαρίνῃ λάρνακι, ἐτάφη πανδήμως παρὰ τῇ συζύγῳ αὐτοῦ Ἄννῃ, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἀνεγερθέντος ναοῦ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Ὁ Ἡγεμὼν οὗτος, ἐπικληθεὶς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας Ἰσαπόστολος, ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ἐπωνομάσθη καὶ Μέγας. Ὁ Θεὸς γινώσκει, οὐχὶ δ' οἱ ἄνθρωποι, ἐὰν ὁ Βλαδίμιρος ἐβαπτίσθη ἐξ ἰδίας αὐτοῦ πεποιθήσεως περὶ τῆς ἀγιότητος τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἢ, ὡς φρονεῖ Ἄραφ τις ἱστορικὸς τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, ἐκινήθη ὑπὸ τῆς φιλοτιμίας καὶ πόθου τῆς με-

Χαρακτήρ
αυτοῦ.

μετὰ τῶν Ἑλλήνων Αὐτοκρατόρων κηδεστίας. Ἄρ-
κει ὅτι ὁ Βλαδίμιρος, δεχθεὶς τὴν πίστιν τοῦ Σωτῆρος,
καθηגיόσθη ὑπ' αὐτῆς καὶ ἐγένετο νέος ἄνθρωπος. Εἰ-
δωλολάτρης μὲν διατελῶν ἦτο εἰς ἄκρον φιλέκδικος
καὶ ἀσελγῆς, αἰμοβόρος κατὰ πόλεμον καὶ τὸ φρικω-
δέστατον ἀδελφοκτόνος, διδαχθεὶς δὲ τὰς φιλανθρώ-
πους ἐντολὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔτρεμε μὴ χύσῃ τὸ
αἷμα τῶν κακούργων καὶ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν τῆς πατρίδος.
Τὸ πρῶτιστον αὐτοῦ δικαίωμα εἰς τὴν αἰωνίαν δόξαν
καὶ εὐγνωμοσύνην τῶν μεταγενεστέρων ὑπάρχει ἀναμ-
φιβόλως ὅτι ὠδήγησε τοὺς Ῥώσσοις εἰς τὴν ὁδὸν
τῆς ἀληθινῆς θρησκείας· ἡ δὲ προσηγορία τοῦ με-
γάλου ἀνήκει αὐτῷ καὶ διὰ τὰ πολιτικὰ ἔργα· καθόσον
σφετερισθεὶς ἀληθῶς τὴν μοναρχίαν, ἀπέπλυνε τὸ ἔγ-
κλημα αὐτοῦ διὰ συνετῆς καὶ εὐτυχοῦς κυβερνήσεως
τῶν λαῶν, ἀπῆλλαξε τὴν Ῥωσσίαν πολλῶν ἐπικινδύνων
διὰ τὸ φιλοτάραχον πνεῦμα Βαράγγων, μεταχειριζό-
μενος συγχρόνως ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ἐπικρατείας τοὺς
ἀρίστους αὐτῶν, κατέστειλε τὰς ἐπαναστάσεις πολ-
λῶν, ὑποτελῶν, ἀπέκρουσε τὰς προσβολὰς πλεονεκτῶν
γειτόνων, ἐνίκησε τὸν ἰσχυρὸν Μετσεισλάβον καὶ τοὺς
γνωστοὺς ἐπ' ἀνδρία Ἰατβιάγους, ἐξέτεινε τὰ ὅρια
τῆς αὐτοκρατορίας πρὸς δυσμὰς, ἐστερέωσε διὰ τῆς
ἀνδρίας τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ τὸ στέμμα ἐπὶ
τῆς κεφαλῆς τῶν Ἑλλήνων Αὐτοκρατόρων, ἐφρόντι-
σε πρὸς φωτισμὸν τῆς Ῥωσσίας, κατώκισε τὰς ἐ-
ρήμους, ἐθεμελίωσε νέας πόλεις καὶ συνεβουλεύετο
ἀσμένως τοὺς συνετοὺς μεγιστᾶνας περὶ τῶν ἐπω-
φελῶν κληρουχικῶν διατάξεων, καθίδρυσε σχο-
λεῖα, μετεκάλεσε δ' ἐξ Ἑλλάδος οὐ μόνον ἱερεῖς, ἀλ-
λὰ καὶ καλλιτέχνας· τέλος ὑπῆρχε φιλόστοργος τοῦ

πτωχοῦ λαοῦ πατήρ. Ἀλλὰ δι' ὧν ἐποτίσθη πικριῶν κατὰ τὰς τελευταίας αὐτοῦ στιγμὰς ἐξέπλυνε καὶ τὸ βαρύτετον πολιτικὸν ἀμάρτημα, ὅτι διένειμε τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ τὴν μοναρχίαν εἰς κληρουχίας.

Ἡ φήμη τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ διεδόθη εἰς τὰ τρία μέρη τοῦ κόσμου, ἀναφέρεται δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις Σκανδιναβικοῖς, Γερμανικοῖς, Βυζαντινοῖς καὶ Ἀραβικοῖς χρονικοῖς. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ πρώτου ἡμῶν χρονογράφου λεγομένων περὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ Βλαδιμίρου, ἡ μνήμη τοῦ Μεγάλου τούτου Ἡγεμόνος διετηρήθη καὶ ἐν τοῖς δημώδεσι μύθοις διὰ τε τὴν πολυτέλειαν τῶν συμποσίων αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνδρίαν τῶν ἡρώων τοῦ κατ' αὐτὸν χρόνου. Οἱ μῦθοι οὗτοι ἀναφέρουσι καὶ τὸν Δοβρίνιαν τὸν Νοβογορόδιον, τὸν Ἀλέξανδρον τὸν μετὰ τῆς χρυσοῦς γρίβνας, Ἡλίαν τὸν Μουρόμιον, τὸν ῥωμαλέον Ραχδάον, ὅστις, ὡς ἐπιστεύετο, ἐπολέμει πρὸς τριακοσίους μαχητὰς, τὸν Ἰάνην τὸν σκυτοτόμον, τὸν τρόμον τῶν Πατσινακῶν, καὶ πολλοὺς ἄλλους καταλεγομένους καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρονικοῖς, μυθώδεσιν ἐν μέρει. Οἱ μῦθοι διαφέρουσι τῆς ἱστορίας. ἀλλ' ὅμως ἡ ἀναλογία αὕτη τῶν ἰδεῶν τοῦ λαοῦ περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Καρόλου καὶ τοῦ Βλαδιμίρου ἐστὶν ἀξιοπαρατήρητος· διότι ἐκάτερος αὐτῶν ἀπαθανατισθεὶς ἐν τοῖς χρονικοῖς διὰ τὰς νίκας, τὸν ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ ζῆλον καὶ τὴν φιλεπιστημοσύνην, ζῆ μὲχρι τοῦ νῦν ἐν τοῖς ἡρωϊκοῖς μύθοις. Ὁ δὲ Βλαδίμιρος, καί τοι ἀσθενοῦς ὢν κράσεως, προέβη ἱκανῶς τὴν ἡλικίαν· διότι τῷ 970 ἐκυβέρνα ἤδη τὸ Νοβογόροδον ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ θεοῦ αὐτοῦ, τοῦ μεγιστᾶνος Δοβρίνια.

Δημώδεις
μῦθοι.

Πρὶν ἢ λαλήσωμεν περὶ τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου τούτου μονάρχου, συμπληρώσομεν τὴν ἱστορίαν τῶν χρόνων τούτων ἐκ τοῦ Νέστορος καὶ ἐκ ξένων, ἢ συγχρόνων χρονικῶν περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως τῆς τότε Ῥωσσίας· ὅπως δὲ μὴ διακόψωμεν τὴν σειρὰν τῆς διηγήσεως, παραπέμπομεν τὸν περὶ τούτου λόγον εἰς ἰδιαίτερον Κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΡΩΣΣΙΑΣ.

Ὅρια— Κυβέρνησις— Πολιτικοὶ νόμοι— Πολεμικὴ τέχνη— Ναυτιλία— Βαθμολογία καὶ ἐσωτερικὴ διοργάνωσις τοῦ στρατοῦ— Ἐμπορία— Μεγαλοπρέπεια καὶ πολυτέλεια— Κατάστασις τῶν πόλεων— Νομίσματα— Πρόοδοι τῶν φώτων— Μηχανικαὶ καὶ ἐλευθέριοι τέχναι— Ἡθῆ.

Ὅρια. Ἡ Ῥωσσία ἀπὸ τοῦ πρώτου αἰῶνος τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς ὑπερεῖχε κατὰ τὴν ἕκτασιν πάντων σχεδὸν τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους βασιλείων τῆς Εὐρώπης (219). Αἱ κατακτήσεις τοῦ Ὀλέγου, τοῦ Σβιατοσλάβου καὶ τοῦ Βλαδιμίρου ἐξέτειναν τὰ ὅρια αὐτῆς πρὸς δυσμὰς τοῦ Νοβογορόδου καὶ Κιέβου μέχρι τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, τοῦ Δουίνα, τοῦ δυτικοῦ Βοῦγ καὶ τῶν Καρπαθίων ὀρέων· πρὸς μεσημβρίαν δὲ μέχρι τῶν καταρράκτων τοῦ Βορυσθένους καὶ τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου· πρὸς ἀνατολὰς δὲ καὶ πρὸς ἄρκτον μέχρι τῆς Φινλανδίας καὶ τῆς χώρας τῶν Τσούδων περιλαμβανούσης τοὺς νῦν τοῦ Ἀρχαγγέλλου, Βολόγδας, Βιάτκας μέχρι τῶν Μορδόβων καὶ τῶν Βουλ-

γάρων τῆς Καζάνης· πέραν δὲ τούτων πρὸς τὴν Κασπίαν θάλασσαν κατώκουν οἱ Χβαλίσοι ὁμόθρησκοι καὶ ὁμόφυλοι αὐτῶν, ἐξ ὧν καὶ ἡ θάλασσα αὐτὴ ἐκαλεῖτο τότε Χβαλινική, ἢ Χβαλισική.

Οἱ λόγοι τῶν Νοβογοροδίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν, διασωθέντες ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Νέστορος, θέλομεν ἡγεμόνα διοικοῦντα καὶ κυβερνῶντα ἡμᾶς κατὰ νόμον, ὑπῆρξαν ἡ βᾶσις τοῦ πρώτου θεμελιώδους νόμου ἐν Ῥωσσία, τουτέστι τῆς μοναρχίας.

Κυβέρνησις

Ἐν τούτοις οἱ ἡγεμόνες ἤγαγον μεθ' ἑαυτῶν πολλοὺς ἀνεξαρτήτους Βαράγγους, οἳ τινες ἐθεώρουν αὐτοὺς συστρατιώτας μᾶλλον, ἢ κυριάρχας, ἤρχοντο δ' εἰς Ῥωσσίαν ἔν' ἄρχωσι μᾶλλον, ἢ ἄρχωνται. Ὑπῆρξαν δ' οὗτοι πρῶτοι ὑπάλληλοι καὶ ἐπισημότατοι στρατιῶται καὶ πολῖται συγκροτοῦντες τὴν ἐκλεκτὴν φρουρὰν τοῦ Ἡγεμόνος καὶ τὸ ἀνώτατον συμβούλιον, μεθ' οὗ ὁ Ἄναξ συγμερίζετο τὴν ἐξουσίαν. Εἶδομεν δὲ, ὅτι οἱ πρεσβευταὶ Ῥῶσσοι συνωμολόγησαν τὴν συνθήκην μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐν ὀνόματι τοῦ Ἡγεμόνος καὶ τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἰγῶρ ἠδυνάτει ἵνα ἐπικυρώσῃ μόνος τὴν μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος γενομένην συμμαχίαν, καὶ πᾶσα ἡ φρουρὰ τοῦ Ἡγεμόνος ὤφειλεν ἵνα ὁμόσῃ μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ λόφου.

Ὁ δὲ Σλαβικὸς λαὸς, ὑποτασσόμενος τοῖς ἡγεμόσι, διετῆρει καὶ ἐλεύθερά τινα ἔθνη· οὕτως ἐπὶ σπουδαίων ὑποθέσεων, ἢ τῶν κοινῶν κινδύνων συνήρχοντο πάντες εἰς γενικὸν συμβούλιον. Οἱ Βελογοροδίοι καταπιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Πατσινακῶν ἐκκλησιάζον, ὡς εἶδομεν, ὅπως συσχεφθῶσι περὶ τοῦ ποιητέου. Αἱ συνελεύσεις αὗται τοῦ λαοῦ, ἔθος ἀρχαιότατον ἐν ταῖς Ῥωσσιχαῖς πόλεσιν, ἀποδεικνύουσαι τὴν συμμετοχὴν τῶν

πολιτῶν ὡς πρὸς τὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἐνέπνεον αὐτοῖς θάρρος, ἄγνωστον ἐν ταῖς ἀπολύτοις μοναρχίαις. Οὕτως οἱ Νοβογορόδιοι διεκήρυξαν ἐπισήμως τῷ Σβιατοσλάβῳ, ὅτι ἀπαιτοῦσιν ὡς κυβερνήτην ἓνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἄλλως δὲ αὐτοὶ οὗτοι ἐκλέγουσιν ἴδιον Ἡγεμόνα.

Ἐν πολέμῳ τὰ δικαιώματα τοῦ Μονάρχου περιωρίζοντο ὑπὸ τῆς πλεονεξίας τῶν στρατιωτῶν. Καὶ αὐτὸς μὲν ἀντεποιεῖτο μέρος τῶν λαφύρων, τὰ δὲ λοιπὰ διεμερίζετο ὁ στρατός. Οὕτως ὁ Ὀλεγος καὶ ὁ Ἴγωρ ἔλαβον παρὰ τῶν Ἑλλήνων φόρον δι' ἕκαστον στρατιώτην, οὐδ' αὐτῶν ἐξαιρουμένων τῶν συγγενῶν τῶν φονευθέντων. Ὁ δ' Ἴγωρ ἐπιθυμῶν ἵνα ὠφεληθῆ μόνος τῶν λαφύρων ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Δρεβλιανῶν, ἀπεμάκρυνε τὸν στρατόν· ἐπομένως οἱ Ἡγεμόνες συνεμερίζοντο μετὰ τῶν στρατιωτῶν οὐ μόνον τὰ λάφυρα τοῦ ἐχθροῦ μετὰ εὐτυχῆ τινα μάχην, ἀλλ' ἔτι καὶ τοὺς ἐπιβαλλομένους φόρους ἐπὶ τῶν ὑποτεταγμένων τῇ Ῥωσσίᾳ λαῶν. Ἄλλως τε πᾶσα ἡ Ῥωσσία ἦτο, οὕτως εἰπεῖν, νόμιμος ἰδιοκτησία τῶν Μεγάλων Ἡγεμόνων, διότι κατ' ἀρέσκειαν αὐτῶν διετίθεντο πόλεις καὶ δῆμοι ὑπὲρ οἴουδῆποτε. Οὕτω πολλοὶ Βάραγγοι ἔλαβον κληρουχίας παρὰ τοῦ Ῥουρίκου· οὕτω δὲ καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Ἴγορος εἶχεν ὡς ἰδιοκτησίαν τὸ Βησεγόροδον, ὁ δὲ Ῥογβολόδος, κατὰ τὸ χρονικόν, ἠγεμόνευεν ἐν Πολότσκῳ.

Οἱ Βάραγγοι, οἵτινες κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ χωροδеспοτικοῦ συστήματος ἤρχον ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐκαλοῦντο Ἡγεμόνες· περὶ δὲ τῶν πολλῶν τούτων Ἡγεμόνων Ῥώσων μαρτυρεῖ καὶ ἡ Ὀλέγειος συνθήκη μετὰ τοῦ Ἑλληγος Αὐτοκράτορος. Οἱ υἱοὶ αὐτῶν

διεδέχοντο αὐτοὺς ἐν ταῖς κληρουχίαις, ἐὰν εὐηρέστουν τῷ κυριάρχῃ. Οἱ μεγιστᾶνες τοῦ Βλαδιμίρου ἐθεώρουν τὸ Πόλοτσκον, ὃ ἐκυβέρνησεν ὁ πατὴρ τῆς 'Ρογνέδας' ὡς διαδοχικὴν κληρονομίαν, ἢ πατρῶον κτῆμα αὐτῆς· ἀλλὰ μόνος ὁ Μέγας Ἡγεμὼν ὡς κυριάρχης ἐθέσπιζε τὰ δοκοῦντα περὶ τῶν ἰδιαιτέρων τούτων Ἡγεμονιῶν. Ὁ Βλαδίμιρος προσδιώρισεν ὑπὲρ τῶν υἱῶν αὐτοῦ τὸ 'Ρόστοβον καὶ Μούρομον καὶ ἄλλας χώρας κληρουχίας τῶν Νορμανδῶν ἀπὸ τοῦ 'Ρουρίκου. Ὑπῆρχον δὲ πόλεις καὶ κοινότητες ἐξαρτώμεναι ἀμέσως ἐκ τοῦ Μεγάλου Ἡγεμόνος, κυβερνώμεναι δὲ ὑπὸ τῶν τοποτηρητῶν αὐτοῦ, ἦτοι Καθέδρων.

Τὸ εἶδος τῆς ἐσωτερικῆς ταύτης διοικήσεως συνῆδε πρὸς τὴν ἀπλότητα τῶν ἡθῶν τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Οἱ αὐτοὶ ἄνδρες κατεῖχον τὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς θέσεις, ὃ δὲ ἀναξ ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς ἀνδρείας φρουρᾶς διέταττε τὰ περὶ γαιῶν. Ἡ ἀνωτάτη νομοθετικὴ καὶ δικαστικὴ ἐξουσία ἦτο ἐκ τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ· ὁ Βλαδίμιρος οἰκοθεν κατήργησε καὶ πάλιν ἀποκατέστησε τὴν κεφαλικὴν ποινὴν. Ὁ Νέστωρ λαλεῖ ἔτι καὶ περὶ τῶν πρεσβυτέρων τῆς πόλεως, οἵτινες ἀναδειχθέντες διὰ τὴν ἡλικίαν, φρόνησιν καὶ τιμιότητα ἄξιοι τῆς πίστεως τοῦ λαοῦ, ἐψηφίζοντο δικασταὶ τῶν δημοσίων ὑποθέσεων. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Σλάβων τῆς 'Ρωσσίας, ἡ πολιτικὴ δικονομία ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς συνειδήσεως καὶ τῶν ἀρχαίων ἐθῶν ἐκάστης φυλῆς ἰδιαιτέρως. Ἄλλ' οἱ Βάραγγοι συνεπήγαγον πολιτικοὺς γενικοὺς νόμους ἐν 'Ρωσσίᾳ, γνωστοὺς ἡμῖν ἐκ τῶν συνθηκῶν τῶν Μεγάλων Ἡγεμόνων μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐντελῶς δὲ ὁμοίους τῶν ἀρχαίων Σκανδιναβικῶν νόμων· οὕτω παραδείγματος χάριν, κατ'

Πολιτικὸὶ
Νόμοι.

ἀμφοτέρας τὰς θεσμοθεσίας ταύτας ὁ συγγενὴς φονευθέντος ἀνθρώπου ἀντεφόνευε δικαιοματικῶς τὸν φονέα· πᾶς δὲ πολίτης ἀπέκτεινε τὸν κλέπτην, μὴ παραδιδόμενον ἔκουσίως, κατεβάλλετο δὲ χρηματικὸν πρόστιμον δι' ἓν ἕκαστον τραῦμα σπάθης, λόγχης, ἢ παντὸς ἄλλου ὄπλου (220). Οἱ πρῶτοι οὗτοι νόμοι τῆς πατρίδος ἡμῶν, προγενέστεροι τῶν τοῦ Ἰαροσλάβου, τιμῶσι τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον καὶ τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα· διότι ἔχουσιν ὡς βάσιν τὴν πίστιν πρὸς τὸν ὄρκον, τουτέστι πρὸς τὴν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν δικαιοσύνην· οὕτως ὁ ἔνοχος ἀπελύετο ὡς ἀκίς διεβεβαίου ἐνόρκως, ὅτι ἔστερεῖτο τοῦ ἀπαιτουμένου προστίμου· οὕτως ὁ ἄρπαξ ἐτιμωρεῖτο κατὰ τὸ ἀμάρτημα αὐτοῦ καὶ ἀπέτινε τὸ διπλάσιον, ἢ τριπλάσιον τοῦ ἄρπαχθέντος πράγματος· οὕτως ὁ πολίτης ὁ διὰ τῶν εἰρηνικῶν πόνων ὅπως οὖν πλουτήσας διετίθη τὰ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν οἰκείων, ἢ φίλων. Ἀμφιβάλλομεν, ὅτι ἡ προφορικὴ παράδοσις ἤρχεσεν ἵνα διατηρήσῃ τὰς θεσμοθεσίας ταύτας ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ λαοῦ. Ἐὰν οὐχὶ οἱ Σλάβοι, τουλάχιστον οἱ Βαραγγοὶ τῆς Ῥωσσίας εἶχον πιθανῶς γραπτοὺς νόμους κατὰ τὸν ἔννατον καὶ δέκατον αἰῶνα, διότι ἐν τῇ Σκανδιναβίᾳ, τῇ ἀρχαίᾳ αὐτῶν πατρίδι, ἡ χρῆσις τῶν ρουνικῶν γραμμάτων ἦτο γνωστὴ πρὸ τοῦ χριστιανισμοῦ (221).

Ἐκκλησιαστικὸς κανονισμὸς τοῦ Βλαδιμίρου.

Ἔχομεν εἰσέτι ἀρχαῖον τινα κανονισμὸν, Βλαδιμίρειον καλούμενον, ὅστις, κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς νομοκάνονας, ἀπέκλειε τῆς κοσμικῆς δικαιοδοσίας τοὺς μοναχοὺς καὶ κληρικοὺς, τὰ νοσοκομεῖα, τὰ ξενοδοχεῖα, καὶ τὰ πρὸς φιλοξενίαν ἐν γένει καταγώγια, τοὺς ἰατροὺς καὶ ἀναπήρους. Πᾶσαι αἱ ὑποθέσεις αὐτῶν ὑπήγοντο ὑπὸ τὴν ἀρμοδιότητα μόνον τῶν Ἐπισκόπων, οἷτι

νες ἐδίκαζον ὡσαύτως περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων τῶν πόλεων, διχονοιῶν καὶ συζυγικῶν ἀπιστιῶν, ἀθεμίτων γάμων, μαγειῶν, φαρμακειῶν, εἰδωλολατρείας, ἀσέμνων ὕβρεων, ἐγκλημάτων τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς, διαφορῶν μεταξὺ τῶν συγγενῶν, βεβηλώσεων τῶν ναῶν, ἱεροσυλιῶν, τυμβωρυχιῶν κτλ. Οὐδεμία δ' ἀμφιβολία ὑπάρχει, ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ χριστιανισμοῦ, ὡς τοῦτο ἐγένετο καὶ ἐν πάσῃ τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ, ὁ Ῥωσσικὸς κληρὸς εἶχεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ οὐ μόνον τὰς ἐκκλησιαστικὰς, ἀλλὰ καὶ πολλὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις, σχετικὰς πρὸς τὴν συνείδησιν καὶ πρὸς ἠθικοὺς θεσμοὺς τῆς νέας θρησκείας. Πιστεύομεν δ' ὁμοίως ὅτι εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ δικάζειν τὰ μνημονευθέντα ἄρθρα, ἐξ ὧν πολλὰ μέχρι τοῦδε εἰσι τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν. Ἄλλ' ὁ κανονισμὸς οὗτος θεωρεῖται ὡς ὑποβολιμαῖος· ἀπόδειξις δὲ τούτου τὸ ἀποδιδόμενον πρὸς τὸν Βλαδίμιρον, ὅτι παρὰ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου ἔλαβε τὸν πρῶτον Μητροπολίτην Λέοντα, διότι ὁ Φώτιος ἀπεβίωσεν ἐννενήκοντα ἔτη πρὸ τοῦ Ἡγεμόνος τούτου.

Οἱ θεσμοθέται τῶν ἡμετέρων προγόνων Βάραγγοι ὑπῆρξαν ὡσαύτως παρ' αὐτοῖς καὶ διδάσκαλοι τῆς πολεμικῆς τέχνης. Ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν οἱ Ῥῶσσοι ἔπαυσαν μὲν μαχόμενοι ὀμιλαδὸν καὶ ἀτάκτως, ὡς οἱ ἀρχαῖοι Σλάβοι, παρετάττοντο δὲ κατὰ στίχους περὶ τὰς σημαίας, ἢ περὶ ἀκόντια ὑψούμενα· προέβαινον δ' ἐν ἡχῷ σαλπίγγων κατὰ λόχους συνασπισμένοι· εἶχον ἵππικὸν μέρος μὲν ἐκ Ῥώσσων συγκείμενον, τὸ λοιπὸν δὲ ἐκ μισθοφόρων ξενικῶν, καὶ ἀποσπάσματα πρωτοπορείας, ὅπισθεν δὲ τούτων ἐξησφαλίζετο ἅπας ὁ στρατός. Παρασκευαζόμενοι εἰς μάχην ἀ-

Πολεμικὴ τέχνη.

πήρχοντο εἰς ἐκτεταμένον πεδίον, ὅπου ἐγυμνάζοντο περὶ τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας καὶ ἐξησκοῦντο διὰ σφοδρῶν καὶ γενικῶν ἐφοδῶν, ἢ ἐξελιγμῶν ἐπαγόντων τὴν νίκην. Ἀμυνόμενοι ἔφερον θώρακας, κύκλους καὶ ὑψηλὰ κράνη· τὰ δ' ὅπλα αὐτῶν ἦσαν δίστομα ξίφη, λόγχαι, καὶ βέλη. Ὀχυροῦντες τὰς πόλεις αὐτῶν διὰ τειχῶν, εἰ καὶ χαρακωμάτων, ἀπροσίτων ὅμως τοῖς ὁμόροις τότε βαρβάρους λαοῖς, οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐγίνωσκον τὸν τρόπον τῆς ἀλώσεως τῶν πολεμίων πόλεων καὶ τὴν τέχνην τῶν πολιορκητικῶν ἔργων. Περιεκύκλουν δὲ διὰ βαθέων τάφρων οὐ μόνον τὰ φρούρια, ἀλλὰ καὶ τὰ στρατόπεδα, ὅπως προφυλάττωσιν αὐτά.

Ναυτιλία.

Οἱ Ῥῶσσοι γενναῖοι κατὰ τὴν ξηρὰν, ὡς οἱ ἄλλοι Σλάβοι, παρέλαβον παρὰ τῶν Βαράγγων τὴν ναυτιλίαν, ὥστε μόνον τὸ φοβερὸν Ἑλληνικὸν πῦρ ἔσωσε τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τοῦ στόλου τοῦ Ἰγγορος. Διὰ τοῦτο οἱ Μεγάλοι Ἡγεμόνες πάντοτε ἐπεθύμουν ἵνα μάθωσι τὴν μυστικὴν σύνθεσιν τοῦ πυρός τούτου· ἀλλ' οἱ κρυψίνοες Ἕλληνες ἔπειθον αὐτοὺς, ὅτι τοῦτο ἐνεπιστεύθη τῷ Αὐτοκράτορι Κωνσταντίνῳ ὑπ' οὐρανόθεν ἀγγέλου, μόνον δὲ οἱ χριστιανοὶ ὠφελοῦντο ἐκ τούτου. Τὰ πολεμικὰ τῆς Ῥωσσίας πλοῖα τότε ἦσαν μεγάλα κωπήλατοι λέμβοι, εὐπλοῦσαι μὲν καὶ διὰ μεγάλων ἰστιῶν, περιλαμβάνουσαι δὲ 40 ὡς 60 ἄνδρας (222).

Διοικήσεις καὶ διοργανώσεις τῶν στρατευμάτων.

Περὶ δὲ τῆς ἀρχαίας τάξεως καὶ τῆς ἐσωτερικῆς διοργανώσεως τῶν στρατευμάτων, ἰδοὺ τί γινώσκωμεν. Ὁ Ἡγεμὼν ἦρχε κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν, ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν τοὺς στρατηγούς, χιλιάρχους, ἑκακοντάρχους καὶ δεκάρχους. Ἡ τοῦ Ἡγεμόνος φρουρὰ συνέκειτο ἐξ ἐμπειροπολέμων ἀνδρῶν καὶ μεγιστάνων σωματοφυλάκων, διδόντων τὸ παράδειγμα τῆς ἀνδρίας τῷ λοιπῷ στρατῷ. Γινώσκωμεν δὲ πόσον ὁ

Βλαδίμιρος ἐσέβετο καὶ ἠγάπα τὴν φρουρὰν αὐτοῦ, ἣ δὲ τοῦ Ἰγορος ἔφερε τὸ ὄνομα τούτου, ἀποθανόντος μάλιστα τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς. Διὰ τοῦ γενικοῦ δὲ ὀνόματος φρουρᾶς ἐνοοῦντο οἱ ἐκλεκτοὶ μαχηταί, ἀκόλουθοι ἢ ἔφηβοι, καὶ οἱ ξιφηφόροι (γρίβνοι) ὑπηρετοῦντες τοῖς ἡγεμόσιν· ἐκ τούτων δὲ οἱ μὲν πρῶτοι τουτέστιν οἱ Νεανίαι ἐτιμῶντο μᾶλλον τῶν τελευταίων (223). Οἱ στρατάρχαι, ὡς ὁ τοῦ Ἰγορος Σβενέλδος, εἶχον καὶ αὐτοὶ Νεανίας, ἢ ἐφήβους· μέχρι δὲ τοῦ Ἰαροσλάβου οἱ Βάραγγοι συνίστων σῶμα στρατοῦ ἴδιον· οὗτοι δὲ καὶ οἱ ξιφηφόροι, ἢ γρίβνοι ἐμισθοδοτοῦντο ἐκ τοῦ Ταμείου, οἱ δὲ λοιποὶ εἶχον μόνον δικαίωμα μετοχῆς τῶν λαφύρων.

Οἱ λαοὶ τῆς Ῥωσικῆς Αὐτοκρατορίας ἦσαν ὅπως οὖν πεπολιτισμένοι πρὸ τῆς ἐλεύσεως μάλιστα τῶν Βαράγγων· οἱ ἀγροῖκοι Δρεβλιανοὶ ἔζων κατὰ μέρος ἐν πόλεσιν· οἱ βαρβαρώτατοι, κατὰ τὸν Νέστορα, Βιάτιτσοι καὶ Ῥαδίμιτσοι ἐνησχολοῦντο ἔκπαλαι περὶ τὴν γεωργίαν· πιθανῶς δὲ ὅτι ἀπήλαυον καὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἐμπορίας, ἀλλ' οὐδεμίαν ἱστορικὴν μαρτυρίαν ἔχομεν περὶ τούτου. Αἱ ἀρχαιόταται πληροφορίαι, ἃς ἔχομεν, περὶ τῆς πρώτης ἐμπορίας ἡμῶν, ἀνατρέχουσι μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν Ἠγεμόνων Βαράγγων. Αἱ δὲ μετὰ τῶν Ἑλλήνων συνθῆκαι ἀποδεικνύουσιν, ὅτι κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα ὑπῆρχον ἐν Κωνσταντινουπόλει πλῆθος ἐμπόρων Ῥώσων, πωλοῦντων δούλους καὶ ἀγοραζόντων ὑφάσματα. Ἡ μελισσοκομία παρεῖχεν αὐτοῖς κηρὸν καὶ μέλι, ἢ δὲ θήρα πολυτίμους διφθέρας, ταῦτα δὲ μετὰ τῶν δούλων ἀπετέλουν τὴν κυρίαν ἐμπορίαν αὐτῶν. Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος

Ἐμπορία;

ἀναφέρει, ὅτι ἐξήγαγον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως « εἰς Ῥωσσίαν καὶ Χαζαρίαν βλαττία, πράνδια, χαρέρια, σήμεντα, πέπερι, δερμάτια ἀληθινὰ πάρδικα καὶ ἕτερα εἶδη τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐπιζητούμενα, » κατὰ δὲ τὸν Νέστορα, οἶνον καὶ καρπούς (224). Ἴδου δὲ ἡ ἔκθεσις αὐτῆ τοῦ Πορφυρογεννήτου (α), περὶ τῶν κατ' ἔτος γενομένων ὁδοιποριῶν ὑπὸ τῶν ἐμπόρων Ῥώσσιων εἰς τὴν Ἑλλάδα. « Ὅτι τὰ ἀπὸ τῆς ἔξω Ῥωσσίας μονόξυλα » κατερχόμενα ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰσὶ μὲν ἀπὸ » τῆς Νεμογαρδᾶς (Νοβογόροδον)... εἰσὶ δὲ καὶ ἀπὸ » τὸ κάστρον τὴν Μιλινίσκαν (Σμόλενσκον) καὶ ἀπὸ τὴν » Τελιούτζαν (Λούβετσον) καὶ Τσερνιγώγαν καὶ ἀπὸ » τοῦ Βουσεγράδε (Βησεγόροδον). Ταῦτα οὖν ἅπαντα » διὰ τοῦ ποταμοῦ κατέρχονται Δανάπρως καὶ » ἐπισυνάγονται ἐπὶ τὸ κάστρον τοῦ Κιόβα, τὸ ἐπὶ » πονομαζόμενον Σαμβατάς. Οἱ δὲ σκλάβοι καὶ πακτιῶται αὐτῶν, οἱ Κριθηταιηνοὶ λεγόμενοι, καὶ οἱ » Λενζανῆνοι, καὶ οἱ λοιποὶ Σκλαβῆνιοι εἰς τὰ ὄρη » αὐτῶν κόπτουσι τὰ μονόξυλα ἐν τῷ τοῦ χειμῶνος » καιρῷ, καὶ καταρτύσαντες αὐτῶν, τοῦ καιροῦ ἀπνοιγομένου, ἡνίκα διαλυθῇ ὁ παγετὸς, εἰς τὰς πλησίον οὔσας λίμνας εἰσάγουσιν αὐτὰ καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνα εἰσβάλλουσιν εἰς ποταμὸν τὸν Δάναπριν, ἀπὸ τῶν ἐκεῖσε οὔτοι εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν εἰσέρχονται καὶ ἀπέρχονται εἰς τὸ Κιόβα, καὶ σύρουσιν εἰς τὴν ἐξάρτησιν, καὶ ἀπεμπολοῦσιν αὐτὰ εἰς τοὺς

(α) Πρὸς Ῥωμανόν, Κεφ. Θ'.

» Ῥῶς· οἱ δὲ Ῥῶς σκαφίδια καὶ μόνα ταῦτα ἀγορά-
 » ζοντες, τὰ παλαιὰ αὐτῶν μονόξυλα καταλύοντες,
 » ἐξ αὐτῶν βάλλουσι καὶ πέλλας καὶ σκαρμούς εἰς
 » αὐτὰ, καὶ λοιπὰς χρείας, ἐξοπλίζουσιν αὐτά· καὶ
 » Ἰουνίου (α) μηνὸς διὰ τοῦ ποταμοῦ Δανάπρεως ἀ-
 » ποκινοῦντες κατέρχονται εἰς τὸ Βιτετζέβη, ὅπερ ἐ-
 » στὶ πακτιωπικὸν κάστρον τῶν Ῥῶς. Καὶ συναθροί-
 » ζόμενοι ἐκεῖσε μέχρι δύο καὶ τριῶν ἡμερῶν, ἠνί-
 » κα ἂν ἅπαντα ἀποσυναχθῶσι τὰ μονόξυλα, τότε ἀ-
 » ποκινούσι καὶ κατέρχονται διὰ τοῦ εἰρημένου Δα-
 » νάπρεως ποταμοῦ . . . . . εἴθ' οὕτως (ἔρχονται εἰς)
 » τὸν τέταρτον φραγμὸν, τὸν μέγαν, τὸν ἐπιλεγό-
 » μενον Ῥωσσιστὶ μὲν Ἀειφάρ, Σκλαβηνιστὶ δὲ, Νεα
 » σήτ' . . . . ἐν τούτῳ οὖν τῷ φραγμῷ σκαλώνουσι
 » ἅπαντα εἰς τὴν γῆν ὀρθόπλωρα, καὶ ἐξέρχονται
 » οἱ ὠρισμένοι ἄνδρες φυλάττειν τὴν βίγλαν μετ'
 » αὐτῶν, καὶ ἀπέρχονται . . . . οἱ δὲ λοιποὶ τὰ πράγ-
 » ματα, ἅπερ ἔχουσιν εἰς τὰ μονόξυλα ἀναλαβόμε-
 » νοι, τὰ ψυχάρια μετὰ τῶν ἀλύσεων διὰ τοῦ ξη-
 » ροῦ αὐτὰ διαβιβάζουσι μίλια ἕξ, ἕως ἂν διέλθω-
 » σι τὸν φραγμὸν . . . . καὶ διαβαίνονται εἰς τὸ
 » λεγόμενον πέραμα τοῦ κραρίου, ἐν ᾧ διαπερῶσιν
 » ἀπὸ Ῥωσσίας οἱ Χερσωνῖται, καὶ οἱ Πατσινακίται
 » ἐπὶ Χερσῶνα . . . . ὅθεν καὶ εἰς τὸν τόπον τοῦτον
 » κατέρχονται οἱ Πατσινακίται, καὶ πολεμοῦσι τοὺς
 » Ῥῶς. Μετὰ δὲ τὸ διελθεῖν τὸν τόπον τοῦτον, τὴν
 » νῆσον τὴν ἐπιλεγομένην ὁ Ἅγιος Γρηγόριος κα-
 » ταλαμβάνουσιν, ἐν ἧ νήσῳ καὶ τὰς θυσίας αὐτῶν

(α) Ὁ ἱστοριογράφος λέγει Ἀπριλίου.

» ἐπιτελοῦσιν . . . ἀπὸ δὲ τοῦ νησίου τούτου Πα-
 » τσινακίτην οἱ Ῥῶς οὐ φοβοῦνται, ἕως ἂν φθάσω-
 » σιν εἰς τὸν ποταμὸν τὸν Σελινὰν εἰς τὸ τοῦ Δα-
 » νουβίου ποταμοῦ λεγόμενον Παρακλάδιον καὶ ἕως
 » οὗ διέλθωσι τὸν Σελινὰν ποταμὸν παρατρέχουσι
 » αὐτοῦς οἱ Πατσινακίται, καὶ ἐὰν πολλάκις ἡ θάλασ-
 » σα μονόξυλα εἰς τὴν γῆν ἀπορρίψη, σκαλώνουσι
 » ὅλα, ἵνα τοῖς Πατσινακίταις ἀντιπυραταχθῶσιν ὁ-
 » μοῦ . . . Ἀπὸ δὲ τοῦ Δανουβίου καταλαμβάνουσι
 » εἰς τὸν Κωνοπᾶν, καὶ ἀπὸ τοῦ Κωνοπᾶ εἰς Κων-
 » σταντίαν εἰς τὸν ποταμὸν Βάρνας, καὶ ἀπὸ Βάρ-
 » νας ἔρχονται εἰς τὸν ποταμὸν τὸν Διτζίαν, ἅπερ
 » πάντα εἰσι γῆς τῆς Βουλγαρίας· ἀπὸ δὲ τῆς Δι-
 » τζίνας εἰς τὰ τῆς Μεσημβρίας μέρη καταλαμβάν-
 » νουσι, καὶ οὕτω μέχρι τούτων ὁ πολυώδυνος αὐ-
 » τῶν καὶ περίφοβος, δυσδιέξοδός τε καὶ χαλεπὸς ἀ-
 » ποπεραίνεται πλοῦς. » Ἡ ἐμπορία αὕτη ἐπλούτιζε
 σφόδρα τοὺς Ῥώσους· διότι χάριν ὠφελείας ὑπε-
 βάλλοντο πολλοῖς κινδύνοις καὶ μόχθοις, τὰ δὲ ἐκ
 τῆς ἐμπορίας αὐτῶν ὠφελήματα ἦσαν πάντοτε βά-
 σις τῶν μετὰ τῆς Αὐτοκρατορίας συνθηκῶν. Δια-
 ποντίως δὲ ἀπῆρχοντο οὐ μόνον εἰς Βουλγαρίαν, Ἑλ-
 λάδα, Χοζαρίαν, ἢ Ταυρίδα, ἀλλὰ, κατὰ Κωνσταν-
 τῖνον τὸν Πορφυρογέννητον καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς
 Συρίας. Ὁ Εὐξείνιος Πόντος, καλυπτόμενος ὑπὸ τῶν
 πλοίων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ὑπὸ τῶν λέμβων αὐτῶν,
 ἐκαλεῖτο Ῥωσικὴ θάλασσα. Φαίνεται δὲ, ὅτι οἱ
 ἔμποροι τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὐδέποτε ὑπερέ-
 βαινον τοὺς καταρράκτας τοῦ Βορυσθένους, μόνον δὲ
 οἱ Χερσωνῖται ἀπῆρχοντο ὡς ἔμποροι εἰς Κίεβον.

Οἱ δὲ Πατσινάκαι, καὶ τει ληιζόμενοι ἀκαταπαύ-

στωσ τὴν πατρίδα ἡμῶν, εἶχον ὅμως εἰρηνικάσ τινασ ἔμπορικασ σχέσεισ μετὰ τῶν Ῥώσσων. Διὸ ὁ νομαδικὸσ καὶ ποιμενικὸσ οὔτοσ λαὸσ, ὡσ οἱ νῦν Κίργιοι καὶ Καλμοῦχοι, ἐπῶλει τοῖσ Ῥώσσοισ πολυαρίθμουσ ἀσιατικούσ ἵππουσ, πρόβατα καὶ βόασ. Ὁ Κωνσταντῖνοσ ὅμως ἀπατάται λέγων ὅτι «μηδὲν τῶν προειρημένων ζώων ἐν τῇ Ῥωσσία καθέστηκε.» Οἱ Βούλγαροι τοῦ Ῥᾶ κατὰ τὸν Ἐβν-Γαυκάλ, γεωγράφον Ἀραβα τοῦ δεκάτου αἰῶνοσ, ἐλάμβανον παρ' ἡμῶν διφθέρασ τῶν μελανῶν σαρθερίων, ἥτοι τῶν Σκυθικῶν, μὴ ἐρχόμενοι ὅμως αὐτοὶ οὔτοι εἰσ Ῥωσσίαν ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι φονεύονται αὐτόθι πάντεσ οἱ ξένοι (225).

Ἐκ δὲ τῶν Γερμανικῶν καὶ Σκανδιναβικῶν χρονικῶν λαμβάνομεν περιέργουσ καὶ ἀναμφιλέκτουσ τινασ πληροφορίασ περὶ τῆσ ἔμπορίασ τῶν ἀρχαίων Ῥώσσων μετὰ τῶν ἀρκτικῶν λαῶν. Κέντρον δ' αὐτῆσ ἦτο τὸ Νοβογόροδον, ἐνθα ἀπὸ τοῦ Ῥουρίκου ἐγκατέστησαν πολλοὶ Βάραγγοι, δεινοὶ κατὰ τε τὴν πειρατείαν καὶ ἔμπορίαν. Αὐτόσε καὶ οἱ Σκανδιναβοὶ ἤρχοντο πρὸσ ἀγορὰν πολυτίμων ὑφασμάτων, διφθερῶν, χρυσοῦφάντων βασιλικῶν ἐνδυμάτων καὶ ἀποσκευῶν. Τὰ πρῶτα, τουτέστι τὰ ὑφάσματα, ἦσαν ἐργόχειρα οὐχὶ τῶν ἡμετέρων προγόνων, πιθανῶσ δὲ ὅτι ἠγοράζοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐνθα κατὰ τὸν Νέστορα, οἱ Νοβογορόδιοι ἀπῆρχοντο ἤδη ἀπὸ τοῦ χρόνου τοῦ Ὀλέγου. Ὑπῆρχον δ' ὡσαύτωσ ἔμποροι Ῥῶσσοι ἐν τῇ περιωνύμῳ Βινέττη καὶ ἐν ἄλλαισ τῆσ Βαλτικῆσ πόλεσι. Γινώσκομεν προσέτι ὅτι ἡ Λιβονία ἐξηρτάτο ἀπὸ τοῦ Βλαδιμίρου καὶ ὅτι συνεκροτοῦντο αὐτόθι καθ' ἕκαστον ἔτοσ ἀγοραῖ

ἐπισημόταται, ὅπου οἱ Νορβηγοὶ καὶ ἄλλοι ἔμποροι συνήρχοντο κατὰ τὸ ἔαρ πρὸς ἀγορὰν δούλων καὶ διφθερῶν, ἐπανέκαμπτον δὲ οἴκαδε κατὰ τὸ φθινόπωρον. Ἡ ἐμπορία ἡμῶν τόσον διεθρυλλεῖτο κατὰ τὴν ἄρκτον διὰ τὸν πλοῦτον αὐτῆς, ὥστε τὰ χρονικὰ τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἐπικαλοῦσι συνήθως τὴν Ῥωσσίαν πλήθουςαν παντὸς ἀγαθοῦ (226).

Ἴσως δὲ, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Σκανδιναβῶν κυριαρχῶν, οἱ Ἡγεμόνες τῆς Ῥωσσίας πρὸς αὐξήσιν τῶν πόρων αὐτῶν συμμετεῖχον καὶ αὐτοὶ οὗτοι τῶν ὠφελειῶν τῆς ἐθνικῆς ἐμπορίας. Κατὰ τὸν ἑννατον καὶ δέκατον αἰῶνα αἱ εἰσφοραὶ ἀπεδίδοντο μᾶλλον αὐτοῦσι, ἢ δι' ἀργυρίων. Ἡ Ῥωσσία ἐλάμβανε πανταχόθεν ἀμάξας πλήρεις μέλιτος καὶ διφθερῶν, ἅτινα ἀπετέλουν τὰς προσόδους τοῦ Ἡγεμόνος· διὰ τοῦ τρόπου δὲ τούτου ἡ κυβέρνησις ἔβριθεν ἐμπορευμάτων, ἐξαγομένων καὶ εἰς ξένας χώρας (227).

Οἱ Ῥῶσσοι, καθὼς οἱ Νορμανδοὶ, ἤσκουν συγχρόνως τὴν τε πειρατείαν καὶ τὴν ἐμπορίαν. Γνωστὸν δὲ, ὅτι ἦσαν περιβόητοι διὰ τὴν ἐν τοῖς πέριξ τῆς Μελαρικῆς λίμνης πειρατείαν καὶ ὅτι οὔτε αἱ πρὸ τῆς Στουζοῦνδ, ὅπου νῦν ὑπάρχει ἡ Στοκχόλμη, τεθεῖσαι σιδηραῖ ἀλύσεις ἐκώλυσαν αὐτοὺς (228). Ἡ ἀπαίτησις τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ μετὰ τοῦ Ἰγγορος συνθήκῃ ὅπως οἱ ναυτιλλόμενοι Ῥῶσσοι ἐφοδιάζωνται διὰ μαρτυρικοῦ, ὑπὸ τοῦ Ἡγεμόνος αὐτοῦ ὑπογεγραμμένου καὶ ἀποδεικνύοντος τοὺς εἰρηνικοὺς σκοποὺς αὐτῶν, εἶχεν ἀναμφιβόλως σπουδαίαν ἀφορμὴν· διότι πολλοὶ Ῥῶσσοι ἐπὶ προφάσει ἐμπορίας ἔπραττον τὰς πειρατείας αὐτῶν ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, ἐρχόμενοι δὲ κατόπιν καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν μετ' ἄλλων ἐμπόρων ἐμπορεύοντο ἐλευθέρως.

Τότε δὲ συνείδον τὴν ἀνάγκην τῆς διακρίσεως τῶν πειρατῶν καὶ τῶν ἀληθινῶν ἐμπόρων.

Αἱ νίκαι τῶν Ῥώσων καὶ ἡ ἐμπορία, χρησιμεύσαι εἰς πλουτισμὸν τοῦ λαοῦ, εἰσήγαγον ἐν διαστήματι μιᾶς ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐπέκεινα πλυτέλειάν τινα, τέως ἄγνωστον. Οἱ Μεγάλοι Ἑγεμόνες ἐμιμοῦντο τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς. Αὐτοὶ, οἱ σύζυγοι, οἱ υἱοὶ καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῶν, εἶχεν ἕκαστος ἰδιαιτέραν θεραπείαν. Πολλάκις δὲ οἱ Ῥῶσοι πρεσβευταὶ ἐν ὀνόματι τῶν Ἑγεμόνων αὐτῶν ἐζήτησαν παρὰ τῶν Ἑλλήνων βασιλικὰς χλαμύδας καὶ στέμματα· οἱ δ' Αὐτοκράτορες ὅπως διακρίνωνται ἀπὸ τῶν βαρβάρων, διὰ τῶν πολυτίμων τούλάχιστον κοσμημάτων, ἀπεκρίναντο αὐτοῖς, ὅτι αἱ ἐνδυμασίαι αὗται καὶ τὰ στέμματα ταῦτα κατεσκευάσθησαν ὑπὸ τῆς χειρὸς τῶν ἀγγέλων, καὶ ὅτι ἐξ ἀνάγκης διετηροῦντο ἐν τῷ ναῶ τῆς Ἀγίας Σοφίας. Οἱ φίλοι τοῦ Βλαδιμίρου ἐδείπνουν παρ' αὐτῷ δι' ἀργυρῶν κοχλιαρίων. Τὸ ὑδρόμελι, τὸ ἀρχαῖον τοῦτο ἐράσμιον ποτὸν πάντων τῶν Σλαβικῶν λαῶν, ἦτο εἰσέτι ἡ ψυχὴ τῶν λαμπρῶν συμποσίων τοῦ Ἑγεμόνος τούτου· ἀλλ' ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ὀλέγου οἱ Κιεβῖται ἐγίνωσκον ἤδη τοὺς Ἑλληνικοὺς οἴνους καὶ τοὺς ἠδεῖς καρπούς τῶν μεσημβρινῶν τόπων. Τὸ ἰνδικὸν πέπερι διήγειρε τὴν ὄρεξιν τῶν παραιθεμένων τῇ τραπέζῃ πολλῶν βρωμάτων· οἱ δὲ πλούσιοι ἔφερον ἐνδύματα σηρικὰ καὶ πορφυρᾶ, πολυτίμους ζώνας, ὑποδήματα ἐξ αἰγοβύρσης κτλ. (229).

Αἱ πόλεις τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἀνήγγελλον ἤδη τὴν κατάστασιν πλουσίου λαοῦ. Ὁ δὲ Δίτμαρος, Γερμανὸς χρονογράφος, σύγχρονος τοῦ Βλαδιμίρου, βεβαιοῖ ὅτι ἐν τῇ μεγαλοπόλει τοῦ Κιέβου ὑπῆρχον τετρα-

Πολυτέλεια
καὶ μεγαλο-
πρέπειαι.

Κατάστασις
τῶν πόλεων.

κόσιοι ναοί, οικοδομηθέντες ὑπὸ τῆς εὐσεβείας τῶν νεοφύτων χριστιανῶν, ὅκτω δὲ μεγάλαι ἀγοραί. Ὅθεν ὁ Ἄδὰμ ὁ ἐκ Βρέμης καλεῖ αὐτὴν ἀγλαΐσμα τῆς Ῥωσσίας καὶ δευτέραν μάλιστα Κωνσταντινούπολιν (230). Μέχρι δὲ τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο ἅπασα ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ὄχθης τοῦ Βορυσθένους· τὸ χωρίον, ἐφ' οὗ σήμερον βλέπομεν τὸ Ποδόλ, ἐκαλύπτετο ἐπὶ Ὀλγας ὑπὸ ὑδάτων· τὸ Σμόλενσκον, τὸ Τσερνίγοβον, τὸ Λούβετσον ἐκοινώνουν μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος, κακῶς καλῶν τὸ Νοβογόροδον πρωτεύουσαν τοῦ Μεγάλου Ἡγεμόνος Σβιατοσλάβου, ὑπαινίττεται τοῦλάχιστον ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἦτο ἀξία λόγου κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα.

Νομίσματα.

Οὐδέποτε ἐμπορικὸς λαὸς εὐδοκίμει ἄνευ χρημάτων, ἢ τοῦλάχιστον συμβόλων παριστῶντων τὴν ἀξίαν τῶν πραγμάτων· οὕτως ἐχρησίμευσαν ὡς νόμισμα καὶ ἄλλα εἶδη παρὰ τὸ μέταλλον. Μέχρι τοῦδε οἱ κάτοικοι τῶν Μαλβίδων νήσων ἀντικαθιστῶσι διὰ κογχυλῶν τὸ ἀργύριον· οἱ δὲ Σλάβοι τῆς Ῥωσσίας κατ' ἀρχὰς μὲν ὠρίζον τὴν ἀξίαν τῶν πραγμάτων οὐχὶ διὰ κοσμημάτων, ἀλλὰ διὰ δερμάτων παντοίων ζώων, σαρθερίων καὶ σκιούρων. (Ἡ λέξις κούνη ἐσήμαινε χρῆματα). Ὑστερον δὲ διὰ τὴν δυσκολίαν τῆς μεταφορᾶς ὀλοκλήρων δερμάτων εἰς τὰς ἀγοράς, ἀντικατεστάθησαν τεμάχια δέρματος τῶν ζώων τούτων, μάλιστα δὲ τοῦ τῆς κεφαλῆς. Πιστεύομεν δὲ, ὅτι ἡ κυβέρνησις ἐπέβαλλεν ἐπ' αὐτῶν τὴν σφραγίδα, καὶ ὅτι κατ' ἀρχὰς οἱ πολῖται ἀντήλλαττον ὀλόκληρα δέρματα ἐν τῷ Ταμείῳ ἀντὶ τῶν τεμαχίων τούτων. Ἐν τούτοις οἱ πρόγονοι ἡμῶν, γινώσκοντες τὴν ἀξίαν τοῦ τε χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου, ἐλάμβανον αὐτὸν πρὸ πολλοῦ

διὰ τῆς μετὰ τῶν ἀλλοδαπῶν ἐμπορίας. Διὸ ἐν τῇ μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς συνθήκῃ τοῦ Ὀλέγου ἀναφέρεται, ὅτι πᾶς Ἕλληνας, ὅστις πλήξῃ Ῥῶσσον διὰ ξίφους, καὶ τάνάπαλιν, ζημιούται διὰ προστίμου πέντε λιτρῶν ἀργύρου. Ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει οἱ Ῥῶσσοι ἐλάμβανον ἐπίσης εἴκοσι ζολοτνίκια, τουτέστιν εἴκοσι Βυζαντινὰ δουκάτα νομίσματα, ἢ σόλιδα. Βεβαίως δὲ ὁ ἄργυρος ἐκυκλοφόρει ὡς νόμισμα καθ' ὅλον τὸ Βασίλειον. Διότι οἱ Ῥαδίμιτσοι ἐτέλουν τῷ Ταμείῳ σελίνια, λαμβάνοντες αὐτὰ πιθανῶς παρὰ τῶν Χοζάρων. Ἄλλ' αἰκοῦναι ὑπῆρξαν ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον ἐν χρήσει· διότι ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος ἦσαν σπάνιοι, οὔτε ἐπήρκουν ταῖς χρεῖαις τοῦτε ἐμπορίου καὶ τοῦ φορολογουμένου λαοῦ. Διὰ δὲ τῆς λέξεως γρίβνας ἐνέφαινον τότε ἀριθμὸν τινα κουνῶν, ἰσοφαριζουσῶν ἄλλοτε κατὰ τὴν ἀξίαν πρὸς ἡμισείαν λίτραν ἀργύρου. Ἀλλὰ προϊόντος τοῦ χρόνου, τὰ δερμάτινα ταῦτα τεμάχια μὴ ἔχοντα πραγματικὴν τινα ἀξίαν, ἐξηυτελίσθησαν, ἐφ' ὅσον εἰσεκομίζετο τὸ μέταλλον, ὥστε κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα μία ἀργυρᾶ γρίβνα ἀντεστοίχει πρὸς ἑπτὰ γρίβνας τῶν κουνῶν τοῦ Νοβογορόδου.

Ἡ πρόοδος τῶν διανοητικῶν δυνάμεων φυσικῆ οὐσα συνέπεια τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῶν ἀνθρώπων, ἐπεταχύνθη ἐν τῇ Ῥωσσίᾳ ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Μάντις τινὲς ἐπὶ Ὀλέγου κατέστησαν περὶ φημοὶ διὰ τὴν τέχνην τοῦ προγινώσκειν τὸ μέλλον. Οὗτοι ἐχρημάτισαν οἱ ἀρχαιότατοι τῆς πατρίδος ἡμῶν σοφοί, ἐραυζόμενοι ἅπασαν τὴν ἐπιστήμην αὐτῶν ἐκ ψευδῶν προλήψεων, ἐκ τῆς ἀπάτης, ἢ πλάνης. Ὁ ἀμαθὴς λαὸς ἐθεώρει ὡς ἀποτέλεσμα ὑπερφουοῦς γνώσεως

Πρόοδος τῶν
φύτων.

πᾶσαν ἀποκάλυψιν τοῦ νοῦς καὶ εὐδόκιμον ἐπιχείρησιν, ὅθεν καὶ ὁ Ὀλεγος προσηγορεύθη παρ' αὐτοῦ γνώστης, ὡς ἐπανελθὼν ὁ μεγαλόψυχος καὶ τολμηρὸς οὗτος Ἡγεμὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ θησαυρῶν. Ἡ ἔμφυτος τοῦ ἀνθρώπου περιέργεια ἐτρέφετο ἐξ ἱστορικῶν διηγημάτων καὶ παραδόσεων, ποικιλλομένων ὑπὸ τῆς φαντασίας. Ἐκτοτε δὲ βλέπομεν ἀγγίνοιάν τινα ἐν τῷ ἀπολόγῳ περὶ πανουργιῶν τῆς Ὀλγας. Αἱ ἀκόλουθοι παροιμίαι: Ἀπώλοντο ὡς οἱ Ὀβροὶ Δυστύχημα ὡς ἐν Ῥοδνίᾳ· οἱ Πιτσιάντσοι φεύγουσι τὴν οὐρὰν τοῦ λύκου, καὶ πολλαὶ ἄλλαι διετήρουν ἀναμφιβόλως τὴν ἀνάμνησιν ἀξιολόγων συμβάντων. Εὐρίσκομεν προσέτι ἐν ταῖς συνθήκαις τῶν Μεγάλων Ἡγεμόνων καὶ φράσεις τινὰς, παριστανούσας τὴν τότε Ῥωσικὴν εὐγλωττίαν· οἷον, ἐφ' ὅσον ὁ ἥλιος λάμπει καὶ ὑπάρχει ὁ κόσμος μὴ ὑπερασπισθῆτωσαν διὰ τῶν ἀσπίδων αὐτῶν· κατωχριάσωμεν ὡς ὁ χρυσός. Ἡ βραχεῖα μὲν, ἀλλ' ἐνθερμος, δημηγορία τοῦ Σβιατοσλάβου ὑπάρχει ἀξία τοῦ ἥρωος. Ἐν τούτοις νομίζεται βέβαιον, ὅτι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Βλαδιμίρου εἰσῆχθησαν τὰ ἀληθινὰ φῶτα τοῦ λαοῦ ἐν Ῥωσίᾳ.

Οἱ Σκανδιναβοὶ ἐγίνωσκον καλῶς κατὰ τὸν ἔννατον αἰῶνα τὴν χρῆσιν τῶν ρουνικῶν γραμμάτων, ἀλλ' ἀγνοοῦμεν ἂν μετέδωκαν αὐτὴν καὶ τοῖς Ῥώσσοις. Οἱ Ῥουνικοὶ χαρακτῆρες, ὡς παρετηρήσαμεν ἀνωτέρω, ἦσαν ἀνίκανοι πρὸς ἔκφρασιν πολλῶν ἤχων τῆς γλώσσης τῶν Σλάβων. Ἄν καὶ πιθανολογῆται, ὅτι ὁ ἀλφάβητος τοῦ Κυρίλλου ἐγένετο ἴσως γνωστὸς ἐν Ῥωσίᾳ καὶ πρὸ αὐτοῦ τοῦ Βλαδιμίρου, (καθότι οἱ πρῶτοι

χριστιανοὶ τοῦ Κιέβου εἶχον ἀνάγκην βιβλίων διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν), ὁ ἀριθμὸς ὅμως τῶν γινωσκόντων ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν ἦτο μικρὸς, ἠύξησε δ' αὐτὸν ὁ Βλαδίμιρος συνιστῶν δημόσια σχολεῖα, ὅπως χορηγήσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ ποιμένας καὶ ἱερεῖς ἱκανοὺς πρὸς κατάληψιν τῶν ἱερῶν βιβλίων· δι' αὐτοῦ δὲ τοῦ τρόπου ἠνέωξεν ἐν Ῥωσσίᾳ τὸ στάδιον τῶν ἐπιστημῶν, αἵτινες διὰ τῆς γραφῆς μεταδίδονται ἀπ' αἰῶνος εἰς αἰῶνα.

Ἄλλ' ἐνταῦθα ἀρμόζει ἡ λύσις περιέργου τινὸς ζητήματος, ἥτοι ἐὰν τὰ ἱερά βιβλία, ἐν χρήσει ὄντα τότε παρὰ τοῖς Ῥώσσοις χριστιανοῖς, ἦσαν αὐτὰ ἐκεῖνα, ἅπερ ἡ ἐκκλησία ἡμῶν μεταχειρίζεται μέχρι τοῦδε, ἢ ἐὰν ἦσαν βιβλία ἀρχαιότερον μεθηρμηνευμένα. Παραβάλλοντες οὖν πρὸς τὴν ἐντυπον τῆς Μόσχας, ἢ τοῦ Κιέβου Ἀγίαν Γραφὴν τὰ χειρόγραφα Εὐαγγέλια τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος καὶ τὰ διάφορα χωρία τῆς Ἀγίας Γραφῆς ὑπὸ τοῦ Νέστορος μνημονεύομενα, πειθόμεθα ὅτι οἱ Ῥῶσσοι τοῦ ἐνδεκάτου καὶ δωδεκάτου αἰῶνος εἶχον τὴν αὐτὴν μετάφρασιν αὐτῆς. Γινώσκομεν δὲ, ὅτι καὶ διωρθώθη πολλάκις, κυρίως δὲ ἐπὶ Κωνσταντίνου, ἡγεμόνος τῆς Βολυνίας κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα, ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Μιχαήλ, ἐπὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου καὶ ἐπὶ τῆς Ἐλισάβετ. Ἄλλ' ὑπάρχει πρόδηλον, ὅτι καὶ μετὰ τὰς πολλὰς ταύτας διορθώσεις, περιοριζομένας μόνον εἰς μεταβολὴν λέξεων τινῶν, ἢ μετάφρασις διετήρησεν, οὕτως εἰπεῖν, τὸν ἀρχαῖον καὶ ἰδιαιτέρον αὐτῆς τύπον, ὥστε δικαίως οἱ σοφοὶ θεωροῦσιν αὐτὴν ὡς ἀρχαιότατον λείψανον τῆς Σλαβικῆς γλώσσης (231). Ἡ Τσεχικὴ, ἢ Βοημιακὴ μεθηρμηνεύθη κατὰ τὸν δέκατον τρίτον, ἢ τὸν τέταρ-

τον αἰῶνα, ἐκ τῆς λατινικῆς τοῦ Ἱερωνύμου· αἱ δὲ τῆς Πολωνίας, Καρνιόλης καὶ Λουσατίας μετεγλωττίσθησαν ἔτι μεταγενέστερον.

Ἄλλ' ἕτερόν τι ζήτημα ἀναφύεται, ἥτοι πότερον καὶ ποῦ ἡ Βίβλος ἡμῶν μεθρμηνηύθη. Ἐπὶ Βλαδιμίρου τοῦ Μεγάλου, ὡς ἐρρέθη ἐν τοῖς περιέργοις προλεγόμενοις τῆς ἐντύπου ἐν Ὀστρόγῳ ἐκδόσεως τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἢ ὑπὸ τῶν ἀειμνήστων διὰ τὰ ἀθάνατα αὐτῶν ἔργα Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου; Ἡ δευτέρα γνώμη φαίνεται πιθανωτέρα· διότι ὁ Νέστωρ, σύγχρονος σχεδὸν τοῦ Βλαδιμίρου, πρὸς δόξαν τῆς πατρίδος αὐτοῦ, οὐδόλως παρεσιώπα τὴν νέαν ταύτην μετάφρασιν ἐν τῇ Ῥωσικῇ. Ἀλλὰ εἰπὼν ὅτι ὑπὸ τούτου μετεφράσθησαν τὸ πρῶτον τὰ Βιβλία ἐν Μοραβία, ἅτινα ἐκλήθησαν Σλαβικὴ Γραφή, ἥτις ἐστὶ καὶ ἐν Ῥωσσία, ὑπεμφαίνει ὅτι οἱ Ῥῶσσοι χριστιανοὶ ὠκειοποιήθησαν τὰ ἔργα τοῦ Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου οἱ δ' ἀδελφοὶ οὗτοι καὶ οἱ συνεργάται αὐτῶν καθιέρωσαν τοὺς κανόνας τῆς ἐγγράφου Σλαβικῆς γλώτσης ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς γραμματικῆς, ἐπλούτισαν αὐτὴν διὰ νέων φράσεων καὶ λέξεων, κατὰ τὴν διάλεκτον τῆς πατρίδος αὐτῶν Θεσσαλονίκης, τουτέστι τὴν Ἰλλυρικὴν, ἥτοι Σερβικὴν, ἐν ἣ εὐρίσχομεν καὶ σήμερον πολλὴν ἀναλογίαν πρὸς τὴν διάλεκτον τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν βιβλίων. Ἄλλως τε τὰ ἰδιώματα διέφερον ὀλιγώτερον τότε πρὸς ἄλληλα, ἢ ἐπὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ὡς ἐγγύτερα τῆς κοινῆς αὐτῶν πηγῆς· οἱ δὲ πρόγονοι ἡμῶν ὠφελήθησαν ἐκ τῆς ὁμοιότητος ταύτης, ὅπως παραδεχθῶσι τὴν Βίβλον τῆς Μοραβίας, ἧς τὸ ὕφος ἐχρησίμευσεν ὡς παράδειγμα τῶν νεωτέρων ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, αὐτὸς δ' ὁ Νέστωρ ἐμιμήθη ἐν τῷ χρονικῷ αὐτοῦ. Ἄλλ' ἡ Ῥωσ-

σιχή κυρίως λεγομένη ἦτο πάντοτε εὐχρηστος, καὶ ἔκτοτε εἶχομεν δύο γλώσσας, τὴν μὲν τῶν λογίων, τὴν δὲ τοῦ λαοῦ. Οὕτως ἐξηγεῖται ἡ ὑφισταμένη διαφορὰ τοῦ ὕφους τῆς Σλαβικῆς Βίβλου καὶ τῆς τοῦ Ῥωσσι-
κοῦ Δικαίου, (δημοσιευθέντος ὀλίγω χρόνῳ ὕστερον μετὰ τὸν Βλαδίμιρον), τοῦ χρονικοῦ τοῦ Νέστορος καὶ τῆς περὶ τοῦ συντάγματος διηγήσεως τοῦ Ἰγορος, περὶ ἧς γενήσεται λόγος ἐν ταῖς παρεχβάσεσιν ἡμῶν περὶ τῆς Ῥωσσικῆς φιλολογίας τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος.

Αἱ μηχανικαὶ ὡς καὶ αἱ ἐλευθέραι τέχναι τῆς πρώτης ἀνάγκης ἦσαν γνωσταὶ τοῖς ἀρχαίοις Ῥώσσοις διότι καὶ ἐφ' ἡμῶν ἔτι ὁ χωρικός Ῥῶσσος κατασκευάζει ἰδιοχείρως πᾶν σχεδὸν τὸ ἀναγκαῖον πρὸς οἰκονομίαν αὐτοῦ. Καὶ ἄλλοτε μὲν, ὅτε τῶν ἀνθρώπων ἡ συγκοινωνία ἦτο μικροτέρα, ἡ αὐτοσχέδιος αὕτη βιομηχανία ἀπέβαινεν ἀναγκαιοτάτη, ὥστε ὁ αὐτὸς ἀνὴρ ἐγεώργει, ἐγίνετο δὲ καὶ ἀρχιτέκτων καὶ ξυλουργὸς τῆς οἰκίας αὐτοῦ· ἡ δὲ γυνὴ ἐνησχολεῖτο εἰς τὸ νήθειν, ὑφαίνειν καὶ βράπτειν. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἐκάστη οἰκογένεια ἦτο ἐντὸς τοῦ μικροῦ αὐτῆς κύκλου πολλῶν συνάμα τεχνῶν ἐργαστηρίων ἐργαστήριον. Ἄλλ' ἡ ἀνέγερσις πόλεων, ἡ ἐμπορία, ἡ πολυτέλεια ἐξήσκησαν κατὰ μικρὸν ἀνθρώπους ἱκανοὺς πρὸς ἰδιαίτερον ἐπιτήδευμα. Οἱ πλούσιοι ἠθέλον πράγματα ἐντεχνώτερα καὶ κομψότερα. Πάντες οἱ Σλάβοι τῆς Γερμανίας ἐμπορεύοντο τὰ ὑφάσματα· ἀρχαιότεν οἱ Σλάβοι τῆς Ῥωσσίας ὕφαινον ὑφάσματα καὶ ἐριοῦχα καὶ ἐγίνωσκον τὴν βυρσοδεψίαν, ὡς λαὸς δὲ δὺλως μάχιμος, γεωργικὸς καὶ θηρευτικὸς, ἔμαθεν ἀναγκαιῶς καὶ τὴν σιδηρουργικὴν τοῦτο δὲ βεβαιοῦται καὶ ὑπὸ τοῦ Νέστορος, λέγοντος, ὅτι οἱ Κισβίται ἐτέλουν τοῖς Χοζάροις φόρον ἐκ σιδηρῶν ξιφῶν.

Μηχανικαὶ καὶ
ἐλευθέραι τέ-
χναι.

Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία συνετέλεσεν ἐν Ῥωσσίᾳ εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Πρῶτος ὁ Βλαδίμιρος ἀνήγειρε μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς, πρὸς οἰκοδομήν δ' αὐτῶν προσεκάλεσεν Ἑλληνας καλλιτέχνας. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς εἰδωλολατρείας ὑπῆρχον ἤδη ἐν τῇ πρωτεύουσῃ λίθινά τινα οἰκοδομήματα, ὡς τὰ βασιλεια τῆς Ἡγεμονίδος Ὀλγας. Τὰ φρούρια καὶ τείχη ἐχρησίμευον πρὸς ἄμυναν ἐν ταύτῳ καὶ καλλωπισμὸν τῶν πόλεων, αἱ δὲ καλύβαι τῶν χρόνων ἐκείνων ἴσως ὀλίγον, ἢ οὐδαμῶς, παρήλασσαν τῶν καθ' ἡμᾶς. Οἱ ἄστοι εἶχον ὑψηλὰ ἐνδαιτήματα, κατοικοῦντες μὲν συνήθως τὸ ὑψηλότερον αὐτῶν δάπεδον, φυλάττοντες δὲ τὸ κατώτερον ὡς οἰνῶνας, σκευοφυλάκια κλπ. Τὰ ἀνώγεα ἐκατέρωθεν τῆς οἰκίας διεχωρίζοντο ὑπὸ σκοτεινῶν παρόδων, οἱ δὲ κοιτῶνες ἐκαλοῦντο ἀνακλινητήρια. Ἐν δὲ ταῖς αὐλαῖς ὠκοδόμουν καλίας περιστερῶν (περισπουδάστων ἔκπαλαι πτηνῶν ἐν Ῥωσσίᾳ). Ἡ διαγραφὴ τοῦ εἰδώλου τοῦ Περούνου, κατὰ τὸν Νέστορα, μαρτυρεῖ ὅτι οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐγίνωσκον τὴν γλυπτικὴν καὶ μεταλλουργίαν, ἴσως δὲ καὶ τὴν ζωγραφίαν, εἰ καὶ ἀτελῶς. Μόνος ὁ ναὸς τῆς Δεκάτης ἐχοσμήθη ὑπὸ Ἑλληνικῶν εἰκόνων ἐπιμελείᾳ τοῦ Βλαδιμίρου, αἱ δὲ τῶν ἄλλων ναῶν κατεσκευάσθησαν βεβαίως ἐν Κιέβῳ· διότι οἱ Ἕλληνες καλλιτέχνηαι ἐμυσταγώγησαν τοὺς Ῥώσσοις τῇ ἐπιστήμῃ αὐτῶν. Αἱ δὲ πολεμικαὶ σάλπιγγες, ὧν ὁ ἦχος ἀνερρίπιζε τὸ θάρσος τῶν ἡρώων τοῦ Σβιατοσλάβου κατὰ τὰς μάχας, ἀποδεικνύουσι τὴν πρὸς τὴν μουσικὴν ἀρχαίαν κλίσιν τῶν Ῥώσσων.

Τὰ δὲ ἦθη τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἦσαν μίγμα βαρβαρότητος καὶ ἀγαθότητος, συνήθους τῶν αἰῶνων τῆς

ἀμαθείας. Οἱ Ῥῶσσοι τοῦ ἐννάτου καὶ δεκάτου αἰῶ-
 νος διεκρίνοντο ἐν γένει ἐν τῷ πολέμῳ ὡς φιλάρπα-
 γες καὶ ὠμοί. Ἄλλ' οἱ Αὐτοκράτορες τῆς Κων-
 σταντινουπόλεως ἐπίστευον εἰς αὐτοὺς ὡς τιμίους ἐν ταῖς
 περὶ εἰρήνης συνθήκαις, αὐτοὶ δ' ἐκεῖνοι φαίνεται, ὅτι
 ἠπάτων αὐτοὺς, ἅμα εὐκαιρίας τυχούσης· διότι ὁ Νέ-
 στωρ ἐπικαλεῖ τοὺς Ἑλληνας πολυμήτας καὶ πολυ-
 μηχάνους. Εἶδομεν ἐν τῷ Κράτει διαρπαγὰς, σφαγὰς
 καὶ ἄλλα ἐγκλήματα· ταῦτα δὲ περισσεύουσιν εἰς τὸ
 ἐξῆς· ἄλλως τε κατὰ τί πλουτεῖ ἡ ἱστορία τῆς Εὐρώπης
 κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα; Μόνον ὁ πολυχρόνιος φωτισ-
 μὸς ἐξημεροῖ τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν. Ἡ δὲ χριστια-
 νικὴ κολυμβήθρα ἀγιάσασα τὴν ψυχὴν τοῦ Βλαδιμίρου,
 οὐδαμῶς ἠδύνατο ἵνα καθαρῖσῃ διὰ μιᾶς τὰ ἐθνικὰ ἤθη·
 ἐπειδὴ δ' ἐφοβήθη πρὸς μικρὸν ὑπὸ φιλανθρωπίας ἵνα
 τιμωρήσῃ τοὺς ἐνόχους, τὸ κακούργημα ἀναφανδὸν
 προέβαινε. Αὐτοκρατορία ἐπὶ κατακτῆσεων τεθεμελιω-
 μένη, ἀποδεικνύει τὴν ἔξοχον ἀνδρίαν τοῦ λαοῦ· αὕτη
 δὲ ὑπάρχει προγονικὴ ἡμῶν ἀρετὴ. Ὁ λόγος τοῦ ἀ-
 γαπητοῦ αὐτοῖς στρατηγοῦ· « Στῶμεν ἰσχυρῶς, μὴ
 » καταισχύνωμεν τὴν Ῥωσσοικὴν γῆν, » ἐνέπνεεν
 αὐτοῖς τὴν ἀπόφασιν νίκης, ἢ θανάτου. Διὸ καὶ αὐταὶ αἰ-
 σύζυγοι κατεφρόνουν μὲν τὸν θάνατον ἐν ταῖς μάχαις ἠ-
 γάλλοντο δ' ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ κατ' οἶκον. Ὁ Βλα-
 δίμιρος ἐπιποθῶν τοῦ Ἰλαοῦ τὴν ἀγάπην, εἰστία αὐτὸν συ-
 χνάκις. Ὅθεν καὶ πρὸς τοὺς Μωαμεθανοὺς Βουλγάρους
 ἀπεκρίνατο, ἡ Ῥωσσία ἀγάλλεται πίνοῦσα·
 ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων ἀξιομνημονεύτων γνωρισμάτων
 τῶν ἀρχαίων Ῥωσσοικῶν ἠθῶν, βλέπομεν μέγιστον καὶ
 πρὸς τοὺς γέροντας σέβας. Ὁ Βλαδίμιρος ἤκουε τὰς

συμβουλὰς αὐτῶν, πρῶτοι δ' αὐτοὶ ἐψηφοφόρου ἐν ταῖς δημοσίαις συνελεύσεσι.

Τέλος ὁ ἀγροῖκος καὶ ὀλίγον πεπολιτισμένος οὗτος λαὸς τῆς Ῥωσσίας ὑπερηγάπα τοὺς ἀγαθοὺς αὐτοῦ κυριάρχας. Ὅθεν ἔκλαυσεν ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ μεγάλου Ὀλέγου, τῆς σοφῆς Ὀλγας καὶ τοῦ Ἁγίου Βλαδιμίρου, ἐκληροδότησε δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἀπογόνους παράδειγμα εὐγνωμοσύνης, τιμῶσης τὸ Ῥωσσικὸν ὄνομα.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ

ΤΟΜΟΥ.

(1) Τὸ ποίημα τοῦτο, ἐκ χιλίων τριακοσίων ἑβδομήκοντα καὶ τριῶν συγ-
κείμενον στίχων, λέγεται μὲν ἔργον τοῦ Ὀρφέως, συνετάχθη δὲ πιθα-
νότερον ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Ὀνομακρίτου, ἐπὶ τῶν Περσικῶν ἀκμιάσαν-
τος. Ὅρα τὴν γεωγραφικὴν ἐξήγησιν παρὰ Μαννέρτω· ἐν Γεωγρ. τῶν
Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, Τομ. Δ'. σελ. 27 καὶ ἐπομ. Παρατρέχω δ'
ἐνταῦθα τὸ περὶ τῶν Ἀργοναυτῶν ποίημα ὡς πολὺ νεώτερον καὶ Ἀπολ-
λωνίῳ τῷ Ῥοδίῳ κοινῶς ἀποδιδόμενον.

(2) Ὀδυσσ. Α. 13.

(3) Οἱ νῦν Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι καλοῦσιν αὐτὴν Μαύρην θάλασσαν, Καρὰ—Δενίξ (Bayer, Opuscula de Cimmericis σ. 127).

(4) Ὁ Εὐξείνιος Πόντος ἢ Μαύρη θάλασσα, ἐκαλεῖτο ἄλλοτε Ἀξεί-
νος, τουτέστιν ἀφιλόξενος· κατ' εὐφημισμὸν δὲ μετὰ ταῦτα ἐπωνομά-
σθη Εὐξείνιος, ἢ φιλόξενος. (Στρ. Γεωγρ. μετὰ σημειώσεων Κασαν-
βῶνος, ἐκδ. Ἀμστελοδάμου Βιβλ. Ζ. § 6). Οἱ Ἕλληνες προσηγόρευον
τὸ πάλαι Ὑπερβορείους πάντας τοὺς κατοικοῦντας πέραν τῆς Θρά-
κης, ὅθεν ἔπνεεν ὁ ἀπάρκτιας (ἴδ. Μαννερ. Γεωγρ. τῶν Ἑλλήνων
καὶ Ῥωμαίων, Τομ. Δ' σ. 48). Διὸ οἱ ποιηταὶ ἔθηκαν πολὺ ἀπατέρω
τοὺς λεγομένους τούτους εὐδαιμονεστάτους θνητοὺς, οὓς ὁ μὲν Ὀμη-
ρος ἐν τῇ Ἰλιάδι καλεῖ Ἀβίους, ὁ δὲ ψευδορφεὺς Μακροβίους, ἄλ-
λοι δὲ ἱστοροῦσιν ὡς κατοίκους τῶν βορειοτάτων τοῦ κόσμου ἐσχα-
τιῶν, ἐνθα ὑψοῦνται τὰ Ῥιπαῖα ὄρη, καὶ ταῦτα μυθώδη, ὡς οἱ ὑπερ-
βόρειοι (ἴδ. Στράβ. Βιβλ. Ζ', § 1 καὶ 6), καθόσον ἀμφιβάλλεται, ἐὰν
οἱ Ἕλληνες συμπεριέλαβον διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου τὰ Οὐρά-
λια ὄρη, ὡς νομίζουσιν ὁ Ἑρβερσχτεῖν (Herberschtein), μετὰ τοῦτον
ὁ Στράλεμβεργ καὶ ἄλλοι γεωγράφοι. Ἴδου δὲ τί ἀναφέρουσι περὶ τῶν
περιφήμων τούτων Ὑπερβορείων ὁ Πομπώνιος Μέλας, Πλίνιος καὶ
Σολῖνος. « Ἡ χώρα αὐτῶν ἔστιν εὐφορος· ὁ ἀήρ καθαρὸς καὶ γαλή-
» νιος. Ὁ δὲ βίος μακρότερος καὶ εὐδαιμονέστερος τοῦ τῶν λοιπῶν
» ἀνθρώπων διότι οὔτε νόσους γινώσκουσιν, οὔτε ἐγκλήματα, οὔτε πό-
» λεμον. Κανχάμενοι δὲ διὰ τὸ ἀτάραχον αὐτῶν, διάγουσι βίον ἀπράγ-
» μονα ἐν τοῖς κόλποις τῶν ἀθωοτάτων ἡδονῶν. Κατοικοῦσι δάση
» καὶ τερπνοὺς λειμῶνας, ἐνθα τρέφονται ἐκ καρπῶν τῶν δένδρων.
» Ἀποθνήσκουσι δὲ ἀπαθεῖς τότε μόνον, ὅτε τῷ βίῳ προσοχθήσωσιν
» ἔστιώσι τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους, κοσμοῦνται δι' ἀνθίνων στεφά-
» νων καὶ ῥίπτονται εἰς τὰ ἀφρίζοντα κύματα » Ἡ περιγραφὴ αὐ-
τη ἔχουσα ἐρχήν τοὺς Ἑλληνικοὺς μύθους κατέθελε τὴν φακτα-

σίαν λογίων τινῶν τῆς Ἄρκτου, ὥστε ἕκαστος αὐτῶν διῶσχυρίζετο, ὅτι ἡ πατρὶς αὐτοῦ ἦτο ἡ τῶν ἀμυμόνων Ἑπερβορείων. Ὁ Ὀλάφος ἢ Ὀλόφος Βερέτιος, Σουηδὸς καθηγητῆς, ἐπιχειρεῖ ἵν' ἀποδείξῃ, ὅτι κατῶκον ἐν Σουηδία. Ὁ Ρουβδβέκος, ὡσαύτως Σουηδὸς, διατείνεται, ὅτι τὸ ἴδιον αὐτῶν ὄνομα ὑπάρχει Σκανδιναβικῇ λέξει *vsver-boren*, σημαίνουσα ἄνδρας μεγάλου ἀναστήματος (Ἀτλαντικὸς Τομ. 1, Σ. 367). Ὁ δὲ Τροπαῖος ὑπέλαβεν ὡσαύτως τὴν Νορβηγίαν ὡς χώραν τῶν Ἑπερβορείων. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ Ῥῶσσοι ἀπαριθμοῦμεν πολλὰ δικαιώματα ἡμῶν ὑπὲρ τῆς τιμῆς τῆς δόξης ταύτης. Ὁ Βαῦερος (Bayer) καὶ Φίσχερος (Fischer), ἑταῖροι τῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετροπόλεως, ἔγραψαν περὶ τῶν Ἑπερβορείων. Οἱ δὲ φιλοπράγμονες εὐρήσουσιν ἔτι δύο ἐτέρας γνώμας περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν. Τομ. 1. Σελ. 176 καὶ 198.

(5) Ὁ Στράβων (Βιβλ. Ζ. κεφ. 4) ἀναφέρει « Παρσιδάης δὲ (βασιλεὺς τοῦ Βοσπόρου) Μιθριδάτη τῷ Εὐπάτορι παρέδωκε τὴν ἀρχήν. » (ὄρ. Ἀρξίανόν περὶ τῶν νικῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου). Ὁ Ἡρόδοτος καλεῖ τοὺς Γέτας ἀθανάτους· διότι ἐπίστευον, ὅτι ὁ θάνατος παρεῖχε τοῖς ἀνθρώποις ἄλλην ὑπαρξίν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐκάλουν αὐτοὺς κοινῶς Δάκας. Ἀποβιώσαντος τοῦ Βερεβίστου, ἤρξαντο καταπιέζειν τοὺς Γέτας· ἀλλ' ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Δομιτιανοῦ εἶδον ἀναφαινόμενον ἐν Δακία νέον ἥρωα, τὸν περίφημον Δεκεβάλην, ὅστις λαβὼν παρ' ἐαυτῷ πολλοὺς Ῥωμαίους στρατιώτας, ᾤκοδόμησε μὲν φρούρια, κατέβαλε δὲ πᾶσαν σπουδὴν πρὸς ἐκπολίτισιν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ὁ Δεκεβάλης εὐδοκιμῶν κατὰ πάσας τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτοῦ μέχρι Τραϊανοῦ, ἠττήθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου τούτου Αὐτοκράτορος καὶ ὅπως ἀποφύγη τὴν δουλείαν ἠτόκτονήθη. (ὄρ. Δίωνα Κάσσιον ΜΗ. 14.) Ἐπὶ τοῦ Στράβωνος αἱ δυνάμεις τῶν Δακῶν ἦσαν 40,000 ἀνδρῶν.

(6) Ἴδου οἱ λόγοι τοῦ Διοδώρου Βιβ. Β'. § 43. « Τούτους (τοὺς Σαυρομάτας) δ' ὕστερον πολλοῖς ἔτεσιν ἀξηθέντας πορθῆσαι πολλὴν τῆς Σκυθίας, καὶ τοὺς καταπολεμηθέντας ἄρδην ἀναιροῦντας, ἔρημον ποιῆσαι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς χώρας. » Οἱ γεωγράφοι τῶν πρώτων αἰώνων ἀνέφερον συχνάκις ἔτι περὶ τῶν Καλλιπιδῶν καὶ ἄλλων Σκυθικῶν λαῶν, ἐπαναλαμβάνοντες τὰς ἀφηγήσεις τοῦ Ἡροδότου περὶ τῆς Σκυθίας τοῦ Εὐξείνου καὶ ἀναμιγνύοντες αὐτοὺς νεωτέροις εἰδήσεσι· τουτέστι συγχέοντες τὸ παρεληλυθὸς καὶ τὸ ἐνεστῶς. Ὁ Πλίνιος (Βιβλ. Δ'. σ. 21) λέγει. « Τῶν Σκυθῶν τὸ ὄνομα διέβη καὶ μέχρι » Σαρματῶν καὶ Γερμανῶν, οὐδὲ ἄλλοις διέμεινεν ἢ ἀρχαία αὕτη » κλησίς, ἢ τοῖς ἐσχάτοις τῶν γενῶν τούτων καὶ ἀγνώστοις σχεδὸν πρὸς » τοὺς λοιποὺς θνητοὺς διατελοῦσι. »

(7) ὄρ. Τουμάνον (Tounman) Ἱστορ. τῶν λαῶν τοῦ Εὐξείνου. Σελ. 10. ὡς καὶ τὴν Γεωγρ. τοῦ Μαννέρτου, Τομ. Δ'. Σ. 139. Πολλοὶ σοφοὶ συγκαταριθμοῦσι τοὺς Ῥωξολάνους μετὰ τῶν Σκυθικῶν λαῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸν Πλίνιον οἱ Ῥωμαῖοι ἔλεγον Σκυθίας καὶ τοὺς Σαρ-

μάτας. Ὁ δὲ Τάκιτος, οὐ μόνον ὁ εὐφραδέστατος ἱστορικός, ἀλλὰ καὶ ἄριστος γεωγράφος τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, καλεῖ τοὺς Ῥωξολάνους, Σαρμάτας (Βιβλ. 1. § 79) οὐχὶ δὲ Γερμανοὺς, ὡς λέγει ὁ Γαττέρερος. Προσθετέον δὲ καὶ τὰ δύο ἰδιαίτερα ταῦτα. α'. Ὁ Στράβων ἀναφέρει, ὅτι οἱ Ῥωξολάνοι ἦσαν ἀμάξιοι (ἦτοι κατώκουν ἐν ταῖς ἀμάξιας) ὡς οἱ Σαρμάται καὶ ἄλλοι Ἀσιανοὶ λαοὶ (Βιβλ. Ζ. σ. 7). Ἐν συνθήκῃ τινὶ μετὰ τῶν Ῥωμαίων οἱ Ἰάζυγες ἀπαιτοῦσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἐλευθέραν συγκοινωνίαν μετὰ τῶν Ῥωξολανῶν (ὄφ. Δίον. Κασσ. βιβλ. ΟΑ.) ὅρον χρησιμεύοντα πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐθνικῆς ἀδελφότητος. Ὁ δὲ Πομπώνιος Μέλας ἀναφέρει, ὅτι οἱ Σαρμάται διηροῦντο εἰς ἀναριθμήτους φυλάς, ὧν ἐκάστη εἶχεν ἴδιον ὄνομα, ἀλλὰ πᾶσαι ἐλάλουν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, ἀγνοοῦμεν δὲ ποίαν, καίτοι προτείνοντος ἡμῖν τοῦ Τατιχτσέφη (Tatichchef) πολλὰς Σαρματικὰς λέξεις, καὶ φρονοῦντος ὅτι ἰδίωμα αὐτῶν ἦτο τὸ τῶν νῦν Φιννῶν. Ὁ Μύλλερ ὅμως ὑπέδειξεν εὐφυέστατα τὴν πλάνην ταύτην, ἀλλ' οἱ Ῥῶσοι ἱστορικοὶ ὀλιγόρησαν τῆς γνώμης αὐτοῦ· ποιεῖται δὲ μνεῖαν καὶ ὁ Βαλτίνος (Baltin) Σαρματικῆς τινος γλώσσης ἐν χρήσει ὑπὸ τῶν λογίων. Ὁ Ἡρόδοτος (Βιβλ. Δ.) διηγείται ὅτι οἱ Σαρρομάται εἴλκον τὸ γένος αὐτῶν ἐκ τῆς ἐπιμιξίας τῶν Ἀμαζόνων μετὰ τῶν νέων Σκυθῶν, καὶ τούτου ἕνεκα αἱ Σαρρομάτιδες παρηκολούθουν τοῖς ἀνδράσιν αὐτῶν εἰς τὸν πόλεμον· ὄθεν καὶ πᾶσα κόρη ὄφειλεν ἵνα φρονεῖσθαι ἐχθρὸν πρὶν ἢ νυμφευθῆ. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει περὶ Σαρματῶν ὡς περὶ Μηδικῶν λαοῦ. Ὁ δὲ Γαττέρερος ἀποδεικνύει ἐναργέστατα, ὅτι προῆλθον ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην 80 ἔτη Π. Χ. (ὄφ. Ὑπομ. Ἐταιρ. Ἐπιστ. ἐν Γοτίγγῃ Τ. ΙΒ'. σ. 157 καὶ 159.) Ἡ εὐρύχωρος Σαρματία τοῦ Πτολεμαίου, ἣν βλέπομεν κεχαραγμένην ἐπὶ πάντων τῶν χαρτῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου ὑπῆρχε μόνον κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ σοφοῦ Τουμμάνου (Gesc. der öst. Völker, σ. 12) ἐν τῇ κεντρικῇ τοῦ περιφήμου τούτου γεωγράφου καὶ μαθηματικοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἄλλως τε ὁ Πτολεμαῖος οὐδόλως ἤθελεν ἵνα παραλείψῃ τὸ ὄνομα τῆς Σκυθίας, ὅπερ ἦτο γενικῶς ἐν χρήσει ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου· τούτου δ' ἕνεκα διετήρησεν αὐτὸ ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ αὐτοῦ, ἐκτείνων αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἀρκτοανατολικῶν παραλίων τῆς Κασπίας θάλασσης μέχρι τοῦ Ἰμαίου (Ἀλταϊκῶν ὄρεων κατὰ τινάς, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Τοβόλσκου) καὶ τῆς Σηρικῆς, ἢ Κίνας.

(8) Ἡ Δακία περιελάμβανε τὴν Μολδαβίαν, Βλαχίαν, Τρανσυλβανίαν, μέρος μάλιστα τῆς Οὐγγρίας καὶ τοῦ βαννάτου Τεμεσβάρ (Ζουρόβαρα) (ὄφ. Μαννέρτ. Γεωγ. Τομ. Δ'. σ. 172.) Περὶ τῶν Γότθων, ὅρα Stritter Ἀπομν. τῶν λαῶν, (Memoriae Popul.) Τ. Ι. σελ. 37 καὶ 240. Κατάλληλον δὲ νομίζομεν ἵνα ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα ὑπόθεσιν τινὰ ἀγχιουστέραν καὶ πιθανωτέραν, δι' ἧς ἤθελον ἵνα ἐξηγηθῶσι τὸ φρικτὸν μῖσος τῶν Γερμανῶν κατὰ τῆς Ῥώμης. Βεβαιοῦσιν, ὅτι οἱ Γότθοι κατώκησαν πάλαι ποτὲ ἐν Σκυθίᾳ παρὰ τὸν Εὐξείνου, συμμετέσχον δὲ τοῦ πρὸς τὸν Μιθριδάτην πολέμου, καὶ ἠττηθέντες ὑπὸ τῶν Ῥω-

καίλων λεγεώνων (ἐπὶ Τραϊανοῦ, ὡς φρουρεῖ ὁ Δαλίνος) κατέφυγον εἰς τὰς βορείους χώρας ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Ὀδῖνον, ὅστις διὰ τῆς φρονήσεως καὶ γενναιοψυχίας αὐτοῦ ὑποτάξας μέγα μέρος τῆς ἄρκτου ἐνέσπειρεν ἐκεῖ τὸ κατὰ τῶν Ῥωμαίων μῖσος. Ἐν Ἑλληνικῷ δὲ τινι χρονικῷ, Πασχαλίῳ καλουμένῳ, ῥητῶς ἀναφέρεται ὅτι κατὰ τὸ 106 μ. Χ. ὁ Τραϊανὸς ἐπολέμησε πρὸς τοὺς Πέρσας καὶ Γότθους, ἐπομένως οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἦσαν τότε γείτονες τῆς Περσίας. Ἀλλὰ κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα οἱ Γότθοι ἦλθον ἐκ Σκανδιναβίας εἰς τὴν Δακίαν, ὡς γράφει ὁ Ἰορνάνδης, ὁ ἱστορικὸς αὐτῶν, ἀκμάσας κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα. (Ἔρ. τὸ βιβλίον αὐτοῦ de Rebus Gothicis ἐκδ. τοῦ Ἀμφ. 1611 σ. 83.) Τρεῖς αἰῶνας πρὸ τοῦ χριστιανισμοῦ ὁ περίφημος Πυθίας, Μασσαλιώτης τὴν πατρίδα, δραξάμενος εὐκαιρίας πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν βορείων χωρῶν, εὔρεν ἐν τοῖς πέριξ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης τοὺς Γότθους, οὓς καλεῖ, ὡς καὶ ὁ Πλίνιος, Γύτωνα, ὁ δὲ Τάκιτος Γότωνα, καὶ ὁ Πτολεμαῖος Γίτωνα, ἀλλ' ὁ Πυθίας ὑπελαμβάνετο ὡς τις μυθολόγος· διότι ἠθέλην ἵνα πείσῃ τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ, ὅτι ἐν τῇ ἀρκτικῇ Εὐρώπῃ « οὔτε γῆ (κατ' αὐτὸν) ὑπῆρχεν » ἔτι, οὔτε θάλασσα, οὔτε ἀῆρ, ἀλλὰ σύγκριμά τι ἐκ τούτων πλεονύ- » νι θαλαττίῳ ἑκίκο, ἐν ᾧ φησι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν αἰωρεῖσθαι » καὶ τὰ σύμπαντα, καὶ τοῦτον ὡς ἂν δεσμὸν εἶναι τῶν ὄλων, μήτε » πορευτὸν, μήτε πλωτὸν ὑπάρχοντα. » (Ἔρ. Στρ. Βιβλ. Β'. Κεφ. Δ'. § 1.) διήλθε δὲ, ὡς λέγει, πάσας τὰς ἀπὸ Γαδείρων μέχρι Ταναΐδος χώρας καὶ πρὸς δυσμὰς μέχρι τῆς νήσου Θούλης, πέραν τῶν Κασσιτερίδων νήσων. Ἡ δὲ ἀρχαιολογία τοῦ Ὀδῖνου, τοῦ Μωάμεθ τούτου τῶν Σκανδιναβῶν, ἀποτελεῖ μᾶλλον μέρος τῆς μυθολογίας τῶν Σκάλδων, ἢ τῆς ἱστορίας. Κατὰ τὴν Ἔδδαν ἐξῆλθε τῆς Ἀζγάρδης καὶ ἐπειδὴ ὁ Στράβων (Βιβ. ΙΑ'. Κεφ. Η. § 2.) διηγεῖται περὶ Σκυθικοῦ λαοῦ, Ἀσίου καλουμένου, γνωστοῦ τῷ Πλινίῳ καὶ Πτολεμαίῳ, οἱ ἱστορικοὶ τῆς ἄρκτου (Ἔρ. Στουρλεξ. Ἱστορ. Ἀρκτ. χωρῶν σ. 1.) γενεαλογοῦσι τὸν Ὀδῖνον, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἐκφράζοντες, ἐκ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ταναΐδος. Πολλοὶ μάλιστα θεωροῦσι τὴν μυθώδη χώραν τῆς Ἀζγάρδης ὡς τὸ ἡμέτερον Ἀζόφ. Ὁ Μάλετ (Ἱστορ. τῆς Δανίας) λέγει ὅτι ἡ ἀρχαία Κελτικὴ λέξις αζε ἐσήμαινε κύριον, θεόν ἕως οἱ Σκανδιναβοὶ πειρητὰ ὑπηνίττοντο μόνον, ὅτι ὁ Ὀδῖνος ἐγεννήθη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Θεῶν.

(9) Ἐκ πολλοῦ χρόνου οἱ Σκανδιναβοὶ ἐκάλουν Ἑστλανδίαν πάντα τὰ ἀνατολικά παράλια τῆς Βαλτικῆς (Ἔρ. Δαλίνου Ἱστ. τοῦ βασιλείου τῆς Σουηδίας Τ. Α'. σ. 297) ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Βιστούλα μέχρι τοῦ φινλανδικοῦ κόλπου.

Ὁ Ἰορνάνδης (de Reb. Goth. σ. 103) « Μετὰ τὸν φόνον τῶν » Ἐρούλων ὁ αὐτὸς Ἐρμάρόδικος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Βενέ- » των (Οὐενέτων), οἵτινες, εἰ καὶ ἐστεροῦντο ὄπλων, ὄντες ὅμως πο- » λυ ῥιθμοὶ, ἐπιχειροῦσι κατ' ἀρχὰς ἀντίστασιν διὰ τὶ οὔτοι, ὡς ἐν » ἀρχῇ τῆς ἡμετέρας διηγήσεως, ἢ ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ ἔθνους, εἶπο-

» πεν, καταγόμενοι ἐν τῆς αὐτῆς ῥίξης, ἐκαλοῦντο τριχῆ, τουτέστι Βε-
 » νετοι, "Ανται καὶ Σλάβοι, οἵτινες εἰ καὶ νῦν ἕνεκα τῶν ἀμαρτιῶν ἡ-
 » μῶν πανταχοῦ ἐκμαίνονται, ὅμως τότε πάντες ὑπήκουον τῇ ἀρχῇ
 » τοῦ Ἑρμαρδίκου. Καὶ τῶν Ἑστῶν δ' ὡσαύτως τὸ γένος, ὅπερ κατέ-
 » χει τὴν ἀπωτάτω τοῦ Γερμανικοῦ Ὠκεανοῦ ἀκτὴν, ὁ αὐτὸς οὗτος
 » διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ συνέσεως καθυπέταξε. »

(10). Ὁρ. Ἡροδ. (Βιβ. Γ. καὶ Βαῦερρον (Bayer) de numo Rhodic. ἐν τῷ Opusc. ad Hist. antiq. σ. 500.) Οἱ Ἕλληνες γινώσκοντες μόνον τοὺς Βενετοὺς τῆς Ἀδριατικῆς, ἐξήτουν τὸν Ἡριδανὸν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐπίστευον, ὅτι οὗτος ἦτο ὁ Πάδος· ἀλλὰ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (Βιβλ. Ε΄.) καὶ ὁ Πλίνιος (Βιβλ. ΑΖ΄. Κεφ. 2. καὶ 3.) λέγουσι ῥητῶς, ὅτι τὸ ἡλεκτρον εὑρίσκεται ἐν τῇ ἀρκτικῇ Εὐρώπῃ, καὶ ὅτι αὐτόθι ῥέει, οὐχὶ δ' ἐν Ἰταλίᾳ, ὁ περιώνυμος Ἡριδανός. Ὁ Βαῦερρος φρονεῖ, ὅτι διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ἐννοεῖται ὁ Δυτικὸς Δουίνας (Opuscula σ. 526 καὶ 528).

Πολλοὶ σοφοὶ συγκαταλέγουσιν ἐν τοῖς Σλάβοις τοὺς Βενετοὺς τῆς Ἰταλίας, ὡς φρονοῦντες αὐτοὺς ἐλθόντας αὐτόσε ἐν Φρυγίας μετὰ τοῦ Ἀντήνορος, ἀλούσης Τροίας. Λέγουσι δὲ, ὅτι οἱ Βενετοὶ ὠνομάζοντο καὶ Ἐνετοί, ὄνομα ὅπερ παράγεται βεβαίως ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς λέξεως αἶνος, ἔπαινος, δόξα (ὄρ. Ἰορμάνδ. de Rebus Gothicis, Κεφ. 29 καὶ Paul Diaconus d'Aquilée de gest. Lengombad, Βιβλ. Β΄, Κεφ. 14) Οὕτω δὲ τὸ ὄνομα τῶν Σλάβων παράγεται ἐκ τῆς λέξεως δόξα, slava, οἱ Βενετοὶ οὖν ἦσαν Σλάβοι. Ἄλλ' ὁ Στράβων, ὅστις ἐγίνωσκε τοὺς Βενετοὺς (Βιβλ. Δ΄, Κεφ. 4, § 1) τῆς Ἰταλίας παριστάνει αὐτοὺς ὡς Βενετο—Γαλατο—Βέλγας, καταναυμαχηθέντας ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. « Τούτους οἶμαι τοὺς Οὐνέτους οἰκιστὰς εἶναι τῶν κατὰ τὸν Ἀδρίαν. « Τὸ ποίημα τοῦ Ὀμήρου ἐλάμπρυνε τοσοῦτο τὴν Τροίαν, ὥστε πάντες οἱ λαοὶ ἐφιλοτιμῶντο ἀρχαιολογούμενοι ἐκ Τροίας. Ὁ Αἰνεΐας ἐξῆλθε τοῖς Τροίαις, ὁ δὲ Ὀδῖνος Σκανδιναβὸς ὡσαύτως (Ὁρ. τὸ προοίμιον εἰς τὴν Ἰσλανδικὴν Ἔδδαν). Κατὰ ταῦτα καὶ εἰ Σλάβοι εἶχον δικαίωμα τι πολιτογραφήσεως ἐν Ἰλίῳ. Μέχρι τοῦ δε οἱ Γερμανοὶ δηλοῦσι τοὺς Σλάβους διὰ τοῦ ὀνόματος Βένδων, ἕως παρὰ τὸ ρῆμα sich wendem, στρέφεσθαι, ἀπέρχεσθαι ὧδε κἀκεῖσε. Ὠσαύτως δὲ καὶ οἱ Φίννοι καλοῦσι Βένδους πάντας τοὺς Ῥώσους.

(11) Ὁρ. Σχλοίξερρον (Sshlözer) Nord Gesch. σ. 10 καὶ 34 καὶ Γέσσνερον de Phoenicum navigationibus extra Columnas Herculis. Ἐν Ἀσίᾳ ἦσαν ἤδη βασιλεία ἀκμάζοντα, ὅτε ὑπῆρχον ἐν Εὐρώπῃ μόνον ἄγριοι λαοί. Τῷ Κάδμῳ καὶ τοῖς Φοίνιξι, θεμελιωταῖς τῶν Γαδειρών, ὀφείλεται ἀληθῶς ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα τῆς ἐκπολιτίσεως τῆς Εὐρώπης. Οἱ θαλασσοπόροι αὐτῶν μόνον κατὰ τριετίαν ἐπανέκαμπτον οὐκ ἄδε (ὄρ. Σχλοίξερρον Δουίμιον περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους). Ἄλλὰ κακῇ τύχῃ πάντα τὰ Φοινικικὰ βιβλία ἀπώλοντο, μόνον δὲ οἱ Ἕλληνες διε-

τήρησαν ἡμῖν τινὰς τῶν γεωγραφικῶν ἐκείνων εἰδήσεων. Ὁ ποιητὴς Ἀβιανὸς (Avien) λέγει περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Καρχηδονίου Ἰμίκτωνος ἐπιχειρηθείσης περιηγήσεως εἰς τὴν ἄρκτον 150 ἔτη πρὸ τοῦ Πυθέου ("Ορ. Sprengel, Ἱστορία τῶν ἀνακαλύψεων σελ. 57). Ὁ Ὀμηρος ἐγίνωσκεν ἤδη τὸ ἤλεκτρον καὶ τὸν κασσίτερον, ὃν ἐκόμιζον οἱ Φοίνικες ἐκ τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Ὁ Στράβων (Βιβ. Γ.) ἀφηγεῖται, ὅτι οἱ Φοίνικες ἀπέπλεον εἰς τὰς Κασσιτερίδας, ἢ Βρετανικὰς νήσους πρὸς ἀγορὰν κασσιτέρου καὶ ὅτι ὑπέκρυπτον σπουδαίως τὴν ἐμπορίαν ταύτην ἀπὸ τῶν ἄλλων λαῶν. Φοῖνιξ δὲ τις παρατηρήσας, ὅτι θαλασσοπόρος τις Ῥωμαῖος ἠκολούθει αὐτῷ ἐγγύθεν, ὅπως ἀνακαλύψῃ ἀναμφιβόλως τὴν ὁδὸν τῶν πολυτίμων τούτων νήσων, ἔθραυσε τὸ πλοῖον αὐτοῦ, καὶ τὸ τοῦ Ῥωμαίου, ἐπί τινος σύρτιος, οἱ δὲ συμπολίται ἀπέξημίωσαν αὐτὸν ἐκ τοῦ θησαυροφυλακίου. Καὶ ὁμοῦ οὐδαμῶς διίσχυριζόμεθα ἐνταῦθα, ὅτι οἱ Βένεδοι ἐκοινωνοῦν ἀμέσως τοῖς Φοῖνιξι, δυναμένοις ἐπίσης ἵνα λαμβάνωσι τὸν ἤλεκτρον παρὰ τῶν Γερμανῶν γειτόνων τῶν Βενέτων. Ἐπὶ δὲ Τακίτου τὸ προῖον τοῦτο εὐρίσκειτο μόνον ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἑστῶν (Descr. German. 14) ἐνθα ἐπὶ Νέρωνος Ῥωμαῖός τις ἱππότης ἀπῆλθε πρὸς προμηθεῖαν τοιούτου. (ὄρ. Πλ. ΑΖ'. Κεφ. 3.) Οἱ Ἑστοὶ οὗτοι ἦσαν Γερμανικὸς λαὸς, καλῶν τὸ ἤλεκτρον πάγος (glas) καὶ λαλῶν γλωσσῶν ὁμοίαν τῇ τῶν Βρετόνων. Ὁ Τουμάνος συμπεραίνει ἐντεῦθεν (ἐν ταῖς ἐρεῦναις αὐτοῦ περὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῶν λαῶν τῆς ἄρκτου), ὅτι οἱ Ἑστοὶ οὗτοι κατακτήσαντες τὰ παράλια τῆς Βαλτικῆς, ἠνάγκασαν τοὺς Βενετοὺς ἵν' ἀποχωρήσωσιν εἰς Λιθουανίαν, Ῥωσσίαν καὶ ἄλλας χώρας. Ὁ Ἀρτίνοχος (Artinoch) παραδέχεται τὴν γνώμην ταύτην (alt und neues Preussen, Κεφ. Α'. σ. 10 καὶ 21.) Πιστεύει δὲ ὅτι τὸ ὄνομα τῶν Σχαλάων ἐν Πρωσσίᾳ, Βένδων, Βινδάων, Οὐσχεβένδων ἐν Λιβονίᾳ προῆλθεν ἐκ τῶν κατοικούντων ἐκεῖ πρὸ τῶν Ἑστῶν Σλάβων καὶ Βένδων. Οἱ Γερμανο-Ἑστοὶ ἐγκατέστησαν ἐν Δακίᾳ μετὰ τῶν Γότθων. Προσθετέον δὲ ὅτι, κατὰ πολλοὺς ὑπομνηματιστὰς τῆς ἀρχαιότητος, οὐχὶ εἰς Πρωσσίαν, ἀλλ' εἰς Γοτλανδίαν οἱ Φοίνικες καὶ Ῥωμαῖοι ἀπῆρχοντο πρὸς ζήτησιν τοῦ ἤλεκτρον. ("Ορ. Sprengel ἱστορ. τῶν ἀνακαλύψεων, 51 καὶ 114.)

(12) Ὁ Τάκιτος ἀναφέρει (Descr. German. Κεφ. ΜΑ.) ὅτι κατόπιν περὶ τοὺς Δακιο-Πεύκους· ὁ δὲ Γιλίνιος (Βιβλ. Δ. Κεφ. 13.) «Τινὲς λέγουσιν, ὅτι οἰκεῖται ἡ χώρα αὕτη μέχρι τοῦ Βιστούλα ὑπὸ Σαρματῶν, Βενέτων, Σκίρων καὶ Ἰρρόων» κατὰ δὲ τὸν κοσμογράφον Αἰθικὸν (ἐν τῇ cosmographia p. 26. ἐκδ. 1685) ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἔπεμψε τρεῖς σοφοὺς πρὸς καταμέτρησιν καὶ περιγραφὴν τῆς γῆς· τὸν μὲν Ζηνόδοξον εἰς ἀνατολήν, τὸν δὲ Θεόδοτον πρὸς ἄρκτον, καὶ τὸν Πολύκλητον εἰς μεσημβρίαν. Ὁ δ' Αἰθικὸς ἠκμασε μετὰ τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον. (ὄρ. Ducange, Constant. Christ. 162.)

(13) Ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ τοῦ Πτολεμαίου (Βιβ. Γ. Κεφ. 5. § 73.) ἀναγινώσκομεν «Κατέχει δὲ τὴν Σαρματίαν ἔθνη μέγιστα οὔτε

« Οὐνέδαι παρ' ὄλον τὸν Οὐνεδικὸν κόλπον (τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν.) » ὁ δὲ Τουμμάνος (ἐν ταῖς ἐρευναῖς περὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῶν λαῶν τῆς ἄρκτου σ. 9) δοξάζει, ὅτι ἀπὸ Πτολεμαίου ἐξέλιπον οἱ Βενέδοι ἐν ταῖς παραθαλασσίαις χώραις, καὶ ὅτι ὁ γεωγράφος οὗτος οὐδέμίαν διαφορὰν ποιεῖται τῶν ἀρχαίων καὶ νέων εἰδήσεων περὶ τῶν λαῶν τούτων. Ἡ μαρτυρία τοῦ πίνακος τοῦ Πευτιγγέρου (Pevtinger) εἶναι περιττὴ διότι ἀμφιβάλλεται πολὺ, ἐὰν συνετάχθῃ κατὰ τὸν Γ'. αἰῶνα, ὡς κατ' ἀρχὰς ὑπέλαβόν τινες λόγιοι. Ὁ Μάννερος (ὑποστηρίζων τὴν γνώμην ταύτην ἐν τῇ κρίσει αὐτοῦ περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ πίνακος τοῦ Πευτιγγέρου) ἠναγκάσθη ἵνα ὁμολογήσῃ, ὅτι ὑπῆρχον τοῦλάχιστον προσθῆκαὶ τινες γινόμενα ὑπὸ μοναχῶν κατὰ πολὺ νεωτέρους χρόνους, ὡς π. χ. τὸ ὄνομα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αἱ Ῥωμαϊκαὶ λέξεις ad stum Petrum τὸ περὶ τῆς μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Παλαιστίνης ἐρήμον Desertum alii quadraginta nnis erraverunt filii Israēl, ducunt. Ὁ Μωϋσῆς Γαττέρερος δοξάζει, ὅτι οἱ Βένεδοι τοῦ Πτολεμαίου ἦσαν Γερμανοὶ, τουτέστιν οἱ Βάνδαλοι, καθόσον οἱ Σλάβοι ἔλαβον τὸ ὄνομα αὐτῶν, ἀφ' οὗ κατέλαβον τὰ παράλια τῆς Βαλτικῆς (Ἔορ. τὴν τε Ἱστορ. αὐτοῦ περὶ τοῦ Κόσμου καὶ τὴν διατριβὴν ἐν τῇ ἔταιρίᾳ τῆς Γοτίγγης. Τομ. IB'. σ. 263. Ὁ Πραιτώριος (Vid. orb Goth). ἐπίστευεν, ὅτι ἡ Βαλτικὴ ἐκαλεῖτο οὕτως ἐν τῶν λευκῶν αὐτῆς ὄχθῶν, βάλτας, λατισιστὶ δηλοῖ λευκαίνειν. Οἱ ἱππῶται τοῦ Τευτονικοῦ τάγματος, κατακτητὰς τῆς Πρωσίας, ὠνόμασαν Βιτλανδίαν τὰ παράλια τῆς χώρας ἐκείνης, ἔνθα εὐρίσκετο τὸ ἤλεκτρον (Baëtr, εἰκασία περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης ἐν τοῖς Ὑπομν. τῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετροποπόλεως Ε'. 359). Ὁ Σχόνινγος (Schöning) λέγει, ὅτι ἡ λέξις halte ἢ Belt ἐν τῇ ἀρχαίᾳ διαλέκτῳ τῆς ἄρκτου, δηλοῖ ζώνην. Ἴσως δὲ οἱ Γότθοι ἐκάλεσαν οὕτω τὴν θάλασσαν αὐτῶν, ἀναλογιζόμενοι ὅτι αὕτη περιεκύκλου τὴν γῆν ὡς ζώνη. (Ἔορ. Σχλοῖξερν Ἱστ. τῆς ἄρκ. σ. 24.) Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Πλινίου εὐρίσκομεν ἤδη τὸ ὄνομα τῆς ἐν ἄρκτῳ νήσου Βαλτίας, ἣν ὁ Πυθίας καλεῖ Βασιλίαν.

(14) « Πρέπει (λέγει ὁ σοφὸς Ἐϋνός) (Heyne) ἵνα ζητήσωμεν τὰς ἀρχαιοτάτας μαρτυρίας λαοῦ τίνος, θεωροῦντες αὐτὰς ὡς τὴν πρώτην ἐποχὴν τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ. Τὴν πρώτην δὲ διημέρυσιν ἢ τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ μαθησόμεθα ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.»
Extra anni solisque vias.

Πολλοὶ σοφοὶ (διάφοροι τοῦ Μαύρον Οὐβρίνου, τοῦ Ραϊτχίου (Raitch) καὶ ἄλλων ἱστορικῶν) ἀποδεικνύουσι, ὅτι οἱ Βενεδο-Σλάβοι ἦσαν Σκυθταί. « Φίλιππος ὁ Μακεδὼν, λέγουσιν, ἐστὶν ὁ καταλύσας τὴν Σκυθικὴν μοναρχίαν. Ἐν τῶν λειψάνων αὐτῶν ἀνεφύησαν ἄλλοι λαοὶ, ἐν οἷς καὶ οἱ Βένεδοι. Ἐπειδὴ πολλὰ Σκυθικὰ ὀνόματα, διατηρηθέντα ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν, ἐξηγοῦνται κάλλιστα διὰ τῆς Σλαβικῆς γλώσσης (Ἔορ. Γεν. Ἱστ. κατὰ τὸν Γούθριον (Guthrie) καὶ Γράην (Gray), τομ. Γ', ἢ μᾶλλον τὸν Γεπχάρδην (Gebhardi) Ἱστ. τῶν Βένδων, Προοίμιον σ. 21.) Ἄλλὰ

α. Ὁ Φίλιππος οὐδαμῶς κατέστρεψε τοὺς Σκύθας διότι, διακόσια πενήκοντα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, οὗτοι κατέφκουν τὰ περὶ τὸν Εὐξείνιον Πόντον, καὶ συνεκρότησαν πολέμους κατὰ τοῦ Μιθριδάτου, κατὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ Γετῶν.

β. Οἱ Βενέδοι ἦσαν ἤδη γνωστοὶ πρὸ τοῦ Φιλίππου, ὡς κάτοικοι τῶν παραλίων τῆς Βαλτικῆς.

γ. Τὰ τῶν Βενέδων ἦδη, ὡς διαγράφει αὐτὰ ὁ Τάκτες, διαφέρουσι τῶν τῶν Σκυθῶν.

δ. Τὰ μεταδοθέντα ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου Σκυθικὰ ὀνόματα ἀπέχουσι τοσοῦτον τῶν Σλαβικῶν, ὥστε χρησιμεύουσι μᾶλλον πρὸς ἀπόδειξιν τῆς διαφορᾶς, ἢ τῆς ἀναλογίας τῶν δύο τούτων γλωσσῶν. π. χ. Βιβλ. Δ', 27, exampios, gôrki, istotchnik, πηγὴ πικρᾶ ἄριμα, ödine, ἐν σποῦ, glareoko ὀφθαλμὸς (Ἡρόδ. Δ'. 27, οἶορ, mouge, ἄνθρωπος, ἀππία zemlia, γῆ πατα, oumervit, zadâvit, φρονεύειν. Ἐὰν κατὰ μίμησιν τοῦ Ἐφόρου καλέσωμεν Σκύθας πάντας τοὺς λαοὺς τῆς Ἀρκτου, οἱ Σλάβοι ἔσονται βεβαίως Σκύθαι· ἀλλὰ τὸ κοινὸν τοῦτο ὄνομα λαοῖς τοσοῦτο διαφοροῖς ἐτυμολογεῖ ἡμῖν τὴν καταγωγὴν αὐτῶν;

(15) Ὅρα Γηβελῖνον (Gébelin), Συγκριτικὴ Γραμματικὴ, περὶ τῆς ἀναλογίας τῶν Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν πρὸς τὰς ἀνατολικὰς.

Ὁ περικλεῆς Λινναῖος περιεργοτάτην ποιεῖ παρατήρησιν καὶ καθιστᾷ πιθανωτάτην τὴν γνώμην, ὅτι πάντες οἱ λαοὶ κατάγονται ἐκ τῆς Ἀσίας. « Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, οὓς ὁ Θεὸς ἔπλασε, κατέφκουν, » λέγει, μετὰ τῶν τροπικῶν, οὐδὲ μόνον ἡ Ἁγία Γραφή, ἀλλ' ἡ πρώτη » γυμνότης τοῦ ἀνθρώπου ἀποδείκνυσιν, ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς » γῆς ἔζησαν ἐκεῖ, ὅπου εὐρίσκομεν γυμνὰ τριχῶν ζῶα, οἶον, ἔλεφαντας, » Ῥινόκερος, Ἰνδικοὺς κύνας, καὶ ἔνθα ἡ φύσις παρείχεν αὐτοῖς πάν- » τότε εὐχνομοτάτην τροφήν τοὺς καρποὺς τῶν δένδρων. Ὁ κατακλυ- » σμὸς ἐξηφάνισε τοὺς ἀνθρώπους, ἢ δὲ κιβωτὸς τοῦ Νῶε, ὡς λέγει » ἡ Γραφή, ἔστη ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἄραράτ, ὅθεν ἄρχεται ἄλυσις ὀρέων, » ἀφικνουμένη ἕως τῆς Σιβηρίας καὶ Ταταρίας, χωρῶν ὑψηλοτάτων, » ὅθεν πηγάζουσι πολλοὶ ποταμοὶ, ἐβᾶλλοντες εἰς τὴν κατεψυγμένην » θάλασσαν, τὴν Κασπίαν καὶ τὸν ἀνατολικὸν Ὀκεανὸν, καὶ ἀρδεύουσι » πάσας τὰς περικειμένας χώρας. Αἱ χῶραι αὗται ἐφαίνοντο προσφο- » ρώταται καὶ ἀσφαλεῖς τῷ Νῶε καὶ τῇ οἰκογενεῖα αὐτοῦ πρὸς κατοί- » κησιν· ἐπειδὴ ἐκεῖ ἡ θεία πρόνοια ἐπέτρεψε τὴν βλάστησιν τοῦ σί- » του, ὅστις συνιστᾷ τὴν πρωτίστην τροφήν τοῦ ἀνθρώπου πέραν τῶν » τροπικῶν, μόνον δὲ (ὡς ὁμολογεῖται ὑπὸ τῶν βοτανικῶν) ἐν τῇ ἀ- » νατολικῇ Ῥωσσίᾳ φύεται ἀκαλλιεργήτως· καθόσον ὁ μὲν Ἐϊνζέλ- » μανος (Heinzelman) εὗρεν ἐν ταῖς ἐρήμοις τῶν Βαϊκίρων (froment » et d'orge) πυρὸν καὶ κριθήν. Οἱ δὲ τῆς Σιβηρίας κάτοικοι ἀρτο- » ποιοῦσιν ἐξ αὐτοφρουῶς σίτου. Ὡστε εἰκόζομεν, ὅτι ἡ Σιβηρία ὑπῆρξε » πρώτη πατρίς τῶν ἀπογόνων τοῦ Νῶε (ὄρα Σχλοίξερρον, Probe Rus- » sich. Χρον. σ. 45, 46). » Ὁ Σχλοίξερρος δημοσιεύων τὴν ὑπὸ τοῦ Λινναίου ἐκφρασθεῖσαν γνώμην ἐν τινι χειρογράφῳ διατριβῇ, ἐπιφέρει.

» Ἰδέα νέα καὶ ὑψηλή! ἀποδεικνύουσα ἐναργέστατα τὴν ἀφέλειαν τῆς
» φυσικῆς ἱστορίας πρὸς ἐντελῆ γνῶσιν τῶν λαῶν ἐκείνων. » Ὁ Ὄζε-
» ρετς Κόβσκις (Ozerets Kowsky) ἐν τῇ εἰς τὰς λίμνας Λαγόδαν καὶ
» Ὀνέγαν σ. 34. περιηγήσει αὐτοῦ ἀναφέρει, ὅτι ἐν Σιβηρίᾳ καλοῦσι
» σίτον ἄγριον τὸν μέλανα βρόμον (ciguus aerenarius).

Ὁ Ἀντώνιος (Ὁρ. Δοκίμ. περὶ καταγωγῆς τῶν ἀρχαίων Σλάβων)
» παρατηρεῖ, ὅτι ὑπάρχουσι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ ῥιζικὰ ὀνόματα τοῦ
» ἐλέφαντος, τῆς καμήλου, τοῦ πιθήκου, ζώων μὴ ὑπαρχόντων ἐν Εὐ-
» ρώπῃ· ἔτεροι δὲ θεωροῦσιν ὡς Σλαβικὰ τὰ ὀνόματα καὶ ἀρχαίων τινῶν
» πόλεων τῆς Ἀσίας, ὡς π. χ. τὸ τῆς Σμύρνης.

(16) Ἐνεκα τούτου ἐκαλοῦντο ἁμαξόβιοι· quia prosedibus plaustra
» habent dicti Hamaxobii λέγει ὁ Μέλας (Βιβλ. Β', σ. 39). Ὁ δὲ Τάμιτος
» λέγει περὶ τῶν Βενέδων. Domos figunt et pedum usu pernitate gaudent
» quae omnia diversa Sarmatis sunt, in plastro equoque viventibus.

(17) Ὁρ. Ἀπομν. τῶν λαῶν. Τόμ. Α', σελ. 452. Ἴδου ἡ τοῦ Ἀμμια-
» νοῦ Μαρκελλίνου περιγραφή, Α'.

1). « Οἱ Οὔννοι, οὓς μόλις ἐγνωρίζομεν κατ' ἀρχὰς, εἰσὶ τὴν μορ-
» φὴν δυσειδεῖς, τὰς δὲ παρεῖας κατάστικτοι πρὸς τὴν μὴ ἔκφρυσιν τοῦ
» γενείου καὶ πάντες ῥυπαροί. Ἔχουσι τὸν τράχηλον παχὺν καὶ κυρ-
» τοὺς τοὺς ὤμους, καὶ φαίνονται ὅμοιοι εὐτελέσιν εἰδωλίοις μᾶλλον,
» ἢ ἀνθρώποις. Ἐσθίουσι χόρτον, ῥίζας καὶ ὠμὸν κρέας, ὅπερ ἀπα-
» λύνουσι καὶ θερμαίνουσι ὑπὸ τὸ σάγμα τῶν ἵππων αὐτῶν ἄγνο-
» οῦσι τὴν μόνιμον οἴκησιν, ἀποφεύγουσι αὐτὴν ὡς τάφον. Ἀεῖποτε
» δὲ πλάνητες ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ ἐν τοῖς δάσεσιν, ἐθίζονται ἴν' ἀντέ-
» χωσι πρὸς τὸ θάλλπος καὶ τὸ ψῦχος, τὴν πείναν καὶ δίψαν. Ὁ ἰ-
» ματισμὸς αὐτῶν συνίσταται ἐξ ὀθόνης, ἢ δορᾶς ζώου, ἣν φέρουσι
» μέχρι τῆς ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτῶν τελείας κατατριβῆς. Οἱ ἵπποι αὐ-
» τῶν χρησιμεύουσι ὡς τράπεζα καὶ κλίνη, καὶ οὐδ' ἐν ταῖς δημο-
» σίαις συνελεύεσιν ἀφιππεύουσι. Λαλοῦσι γλώσσᾳν δυσνόητον, οὐ-
» τε νόμους, οὔτε θρησκείαν ἔχουσι· ἄλλοτριοι δὲ πάσης ἰδέας τιμῆς
» καὶ ἠθικότητος εἰσὶν ὠμοὶ, ψεῦσται, ἀκόρεστοι κτλ. » Ὁ Ἰορνάν-
» δης (Jornandes), ὅστις ἐμίσει τοὺς Οὔννους, ὡς ὑποδουλώσαντας τὴν
» πατρίδα αὐτοῦ, ἀναφέρει διήγημα παράλογον περὶ τῆς τοῦ λαοῦ τού-
» του καταγωγῆς.

« Εἰσέδυσαν, λέγει, εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Φιλιμέρον, βασιλέως τῶν
» Γότθων, γόησαι, ἢ μάγισσαι, αἵτινες ἐκδιωχθεῖσαι ἐκ τοῦ στρατο-
» πέδου τοῦ ἡγεμόνος τούτου, ἀπεχώρησαν εἰς τὰς ἐρήμους, ὅ-
» που συνεμίγησαν μετὰ τῶν Φαύνων (quos faunos ficarios vocant) καὶ ἐ-
» γέννησαν τοὺς δυσμόρφους Οὔννους, τοὺς κατοικήσαντας τὰ ἀνατολικὰ
» παράλια τῆς Μαιώτιδος λίμνης· ἀλλὰ τέλος διεπεραιώθησαν εἰς τὴν
» ἀπέναντι ὄχθην, ὀδηγούμενοι ὑπὸ ἐλάφου, ἣτις ὑπέδειξεν αὐτοῖς
» τὴν διὰ τῆς θαλάσσης ταύτης ὁδόν. » Οἱ Βυζαντινοὶ Ἱστορικοὶ
» ἀναφέρουσι, ὅτι οἱ Οὔννοι ἦλθον ἐξ Ἀσίας, διαβάντες τὸν Τάναϊν.
» Κατὰ τὰ Σινικὰ χρονικὰ ὁ Δεγυίνης (Deguines) ὀρίζει ὡς ἀρχαίαν

διαμονὴν αὐτῶν τὸ μεταξὺ Ἰρτου καὶ Σινικῆς διάστημα. Ἡ αὐτοκρατορία αὕτη ἐλεηλατεῖτο ἀδιαλείπτως ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὸ περίφημον δὲ Σινικὸν τεῖχος ἐκτίσθη τριακόσια σχεδὸν ἔτη Π. Χ. πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν αὐτῶν. Ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σχεδὸν οἱ Οὐννοι διηροῦντο εἰς βορείους καὶ νοτίους. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ἀνεμίχθησαν πρὸς τοὺς Σίνας καὶ Τατάρους· οἱ δὲ, θεμελιώσαντες διαφοροὺς ἡγεμονίας ἐν Ταταρία, ἐξέπληξαν τὸν κόσμον διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν (ὄρ. Γεν. Ἱστορ. τῶν Οὐννων). Ἐπομένως λαὸς τις τῆς Σιβηρίας ὑπάρχει γνωστὸς ἡμῖν ἱστορικῶς ἀπὸ τοῦ τετάρτου αἰῶνος. Κοινῶς δὲ δοξάζεται, ὅτι οἱ Οὐννοι ἦσαν οἱ νῦν Καλμουῖκοι. Ὁ Γαττέρερος συγκαταριθμεῖ ἐν αὐτοῖς τοὺς Μασσαγέτας καὶ Σάκας (λατινιστὶ Sacae), τοὺς Χορασμίους, ἢ ἀρχαίους τῆς Χίβας κατοίκους (ὄρ. Ὑπομ. τῆς Γοτιγγείου ἐταιρίας Τόμ. ΙΔ', σ. 24). Ὁ Ἰορνάνδης (de Reb. goth σ. 103) « Ὁ Ἐρμάρβριος (τραυματισθεὶς ὑπὸ δύο προδοτῶν) μὴ φέρων τὰς τοῦ τραύματος ἀλγηδόνας καὶ τὰς τῶν Οὐννων ἐπιδρομὰς, μακρόβιος καὶ πλήρης ἡμερῶν ἐτελεύτησε τὸ ἑκατοστὸν δέκατον ἔτος τοῦ βίου. » Κατ' ἄλλος δ' ἐγένετο αὐτοκτόνος.

(18) Ὁ Προκόπιος (περὶ Γοτθ. πολ. Βιβλ. Γ', Κεφ. 14). « Καὶ μὴν καὶ ὄνομα Σκλαβηνοῖς (καὶ Ἄνταις) ἐν τὸ ἀνέκαθεν ἦν . . . μία εἶναι γλῶσσα. » Ὁ αὐτὸς (Βιβλ. Α', Κεφ. 4) « Καὶ αὐτῶν κατὰ τὴν ὑπερθεὶν εἰς βορρῆαν ἄνεμον ἔθνη τὰ αὐτῶν ἄμετρα ἴδρονται. »

(19) Ὅρα τὴν ὑπὸ τὴν Πρίσκου γενομένην διαγραφὴν τῆς πεμψείσης ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος πρὸς τὸν Ἀτίλαν πρεσβείας (Ἀπομνημ. τῶν λαῶν Τομ Α', σ. 513), ἔνθα ὁ Ῥωμύλος ἀπαριθμεῖ τὰς κατακτήσεις τοῦ Ἀτίλα. Ὁ Πρίσκος (α) διηγεῖται περιεργοτάτας λεπτομερείας περὶ τοῦ δορικτήτορος τούτου, ᾧ συνελάλησε χρόνον τινά. Οἱ Ἕλληνες πρεσβευταὶ εὗρον αὐτὸν ὑπὸ σκηρῆν, ὑπεδέχθη δ' αὐτοὺς, ὡς καὶ τὰ δῶρα, μετὰ μεγίστης ὑπερηφανίας, καὶ ἐπὶ τέλους προσέταξεν αὐτοῖς ἵν' ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ μέχρι τινὸς κόμης, ἔνθα συνήθως διέτριβεν ἐν καιρῷ εἰρήνης. Ἐκεῖ δ' ὑπεδέχθησαν αὐτὸν λευχεῖμονες νεάνιδες, ψάλλουσαι πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ᾠσματα Σκυθικά. Ξύλινον τεῖχος περιεκύκλον τὰ ξύλινα ἐπίσης βασιλεία αὐτοῦ, κείμενα ἐπὶ τινος λόφου. Αὐτόθεν ὁ Ἀτίλας ἐξερχόμενος πᾶσαν προῖαν ἕστατο ἐπὶ τῆς θύρας δικάζων τὰς ἀναφρομένας μεταξὺ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ διαφορὰς· ἐδέχετο τοὺς πρεσβευτὰς τῶν διαφορῶν ἔθνων, τὴν δὲ ἐσπέραν συνεδείπνει μετ' αὐτῶν. Πάντες οἱ συνδαίτορες ἔτρωγον ἐν ἀργυροῖς τρυβλίοις, ἔπινον δὲ ἐκ χρυσῶν ποτηρίων, μόνου τοῦ Ἀτίλα πίνοντος ἐκ ξυλίνου ποτηρίου. Περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ δείπνου παρίσταντο Οὐννοι ποιηταί, ὅπως ψάλωσι καὶ ἐξυμνήσωσι τὰ κατορθώματα τοῦ βασιλέως αὐτῶν. Καὶ οἱ μὲν φίλοι καὶ συστρατιῶται

(α) Ὁρ. ἐκλ. περὶ Πρεσβειῶν Ῥωμαίων κεφ. Α'.

ὑπὸ τῆς ἀναμνήσεως τῶν μαχῶν, ἔχαιρον
κεκυφότες ὑπὸ τῆς ἡλικίας, ἔχουν δάκρυα
καί, ἀείποτε συνθρωπὸς καὶ σύννοος, ἐτήρει σιω-
πῶν καὶ ἐθώπευε διὰ τῆς χειρὸς τὸν παῖδα αὐτοῦ, περὶ οὗ
οἱ μάντες προέλεγον τὰ αὐτὰ κατορθώματα καὶ τὴν αὐτὴν
ἔξωσαν τοῦ πατρὸς. Οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ ἔστειλον ἐκ τῆς λάμπσεως τοῦ
χρυσοῦ καὶ τῶν πολυτίμων λίθων, ἐπὶ τῆς στολῆς αὐτῶν, τῶν ξιφῶν καὶ
τῶν ἵππων, ἀλλ' ὁ Ἀττίλας ὀλιγώρειτῶν ἐξωτερικῶν τούτων κόσμων. Καὶ
οὐ μόνον οἱ Οὐννοὶ, ἀλλὰ καὶ ἔτεροι λαοὶ αὐτῷ ὑποτεταγμένοι ἠγάπων
τὸν ἐξάϊσιον τοῦτον ἄνδρα ἕνεκα τῶν μεγάλων αὐτοῦ ἀρετῶν, ἔτι δ'
ἕνεκα τῆς εὐθύτητος αὐτοῦ. Ἐν τῷ στρατῷ αὐτοῦ ὑπῆρτέον πολ-
λοὶ ἔθελονταὶ Ἕλληνας καὶ Ῥωμαίους. Εἰς δ' αὐτῶν ἔλεγε τῷ Πρί-
σκι « Ἀγαπῶ τὰ Σκυθικὰ ἥθη πολεμοῦμεν συνεχῶς, ἀλλ' ἀφ' ἐτέ-
» ρου ἐν καιρῷ εἰρήνης ἀπολαύομεν πληρεστάτης ἡσυχίας, μὴ φοβού-
» μενοι ἀπώλειαν τῆς περιουσίας ἡμῶν. Ἡ ἀρχαία πατρίς μου, ἡ Ῥω-
» μαϊκὴ Ἀυτοκρατορία, ὑπάρχει ἔρμαιον τῆς τυραννίας, καθ' ἧς εὐτε-
» λεις δοῦλοι φοβοῦνται ἵνα ἐξαναστῶσιν. Οὐδεμία πίστις, οὐδὲ δικαί-
» οσύνη περὶ τὴν διανομὴν τῶν φόρων, οἱ δὲ ἀσθενεῖς γίνονται θύ-
» ματα τῶν ἰσχυρῶν. » Ἐν τοῖς πρεσβευταῖς τοῦ Ἀυτοκράτορος ὑ-
πῆρχέ τις βουλευσάμενος τὸν φόνον τοῦ φοβεροῦ βασιλέως τῶν Οὐν-
νων, ὁ δὲ Ἀττίλας ἀνακαλύψας τὴν πρόθεσιν ταύτην ἐτιμώρησε τὸν
ἐνοχον διὰ μεγάλης καταφρονήσεως· ἀλλὰ τὰ νικηφόρα αὐτοῦ ὄπλα
διέσεισαν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ὡς τὴν τοῦ ἥρωος Μακεδονίας Ἀλεξάν-
δρου τοῦ Μεγάλου· διότι, ὡς ἐκεῖνος ἤθελεν ἵνα προσαγορευῆται υἱὸς
τοῦ Διὸς, ὁ Ἀττίλας ἔλεγε περὶ ἑαυτοῦ ὅτι ἦτο ἡ μάστιξ τοῦ Θεοῦ
καὶ ὁ τρόμος τοῦ παντός· ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ἔτρεμον ἐνώ-
πιον αὐτοῦ. Κατ' ἀρχαίαν τινὰ παράδοσιν θεωροῦμεν πάντοτε τοὺς
Οὐννοὺς ὡς τέρατα, πρέπει ὅμως ἵνα πιστεύσωμεν, ὅτι ὁ Ἀττίλας ἦτο
οὐχὶ τοσοῦτον δυσειδής, καθόσον ἡ Ὀνωρία, ἀδελφὴ τοῦ Ἀυτοκρά-
τορος Βαλεντιανοῦ, ἐζήτησεν αὐτὸν ὡς σύζυγον.

(20) Ὅρ. Ἰορνάνδ. de Reb. Goth. σ. 133. Οἱ Γήπαιδες ἦλθον μετὰ
τοὺς Γότθους ἐκ τῶν παραλίων τῆς Βαλτικῆς.

(21) Ὅρ. Ἰορνάνδ. de Reb. goth. σ. 134. « Οἱ Σαρματαὶ δὲ, οὓς
Σαρμάτας εἶπομεν . . . . καὶ τινες ἐκ τῶν Οὐννων, κατόκησαν τὰς δο-
θεῖσας αὐτοῖς χώρας ἐν Ἰλλυρικῷ παρὰ τὸ φρούριον Μαρτήναν. »
Οἱ Ἀλανοὶ ἐγένοντο κύριοι τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ Λυσιτανίας καὶ Καρχη-
δόνος, πολλοὶ ὅμως ἕμειναν μεταξὺ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ
Εὐξείνου Πόντου, ὅπου κατόκουν ἔτι τῷ 537. (Ὅρ. Ἀπομνημ. τῶν
λαῶν. Τομ. Α'. σ. 644). Ἐν τῇ ἀνατολικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ
Ἐρβελότου, ἀναφέρεται Ἡγεμῶν τῆς Ἀλανοῦ, κατοικῶν κατὰ τὸν
ἐννατον αἰῶνα παρὰ τῇ Δερβέντῃ. Ὁ Γανγισχάνος ἐπολέμησε πρὸς
τοὺς Ἀλανοὺς ἐν ταῖς χώραις ταύταις (Ὅρ. Ἱστορ. τῶν Τατάρων τοῦ
Ἀβούργα σ. 309). Καρπῖνον dans les voyages de Berjeron (σ. 58)
καὶ Ρουβρούμιον (σ. 24). Οἱ μοναχοὶ καὶ περιηγηταὶ τοῦ δεκάτου τετάρτου

του αἰῶνος λέγουσιν, ὅτι οἱ Ἄλανοι τοῦ Κανκάσου ἐκαλοῦντο καὶ Ἄσσοι (Asias), λαοὶ περὶ ὧν γίνεται λόγος ἐν τοῖς χρονικοῖς ἡμῶν. Προστιθέασι δὲ ὅτι ἦσαν χριστιανοὶ ἀνεξάρτητοι καὶ δεξιότατοι περὶ τὴν σιδηρουργίαν ἐξέχοντες κατὰ τὴν ἐργασίαν τῶν κλειθρῶν καὶ ὄπλων. Ὁ συνταγματάρχης Γάρβερος διαγράφει χωρίον τι τοῦ Κανκάσου, Κουβέσχα καλούμενον, οὗ οἱ κάτοικοι εἰσὶν ὄπλοποιοὶ, ἢ ἀργυροχόοι. Ὁ Μίλλερ (Sam. Russischer Gesc.) θεωρεῖ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἵτινες λαλοῦσι γλῶσσαν πάντῃ ἰδίαν, ὡς ἀπογόνους τῶν ἀρχαίων Ἄλανῶν. Ὁ δὲ Στρικόφσκη φρονεῖ, ὅτι οἱ Ἄλανοι ἐγκατεστάθησαν ἐν Λιθουανίᾳ.

(22) Ἀπομνημ. τῶν λαῶν Τομ. Α'. σ. 545 καὶ 558 καὶ Τομ. Β'. σ. 495. Αἱ πρῶται περὶ τῶν Οὔγγρων πληροφορίαι εὑρίσκονται παρὰ Πρίσκω (Ἀπομνημ. τῶν λαῶν Τομ. Α'. σ. 642). Καλεῖ δ' αὐτοὺς Οὔνογούρους, ὃ δὲ Ἰορδάνης Οὔνογάρδους, προστιθεὶς ὅτι ἐμπορεύονται τὰς διφθέρας. (ὄρ. Τούμμανον Gesch der öst Völkerg. 30 καὶ Ἐβράρδον, Gesch de Reichs Hungarn T. A. σελ. 321). Ὁ Στρακλεμβέργης καὶ μετὰ τούτου ὁ Τατίσχιος καὶ Βολτίνος λέγουσιν, ὅτι τὸ ὄνομα Οὔγγρός ἐστὶ Σλαβωνικὸν καὶ σημαίνει ἀνθρώπους ὀρεσιτρόφους· ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἐκάλεσαν αὐτοὺς διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου, ἢ διὰ παραπλησίον τινὸς, πρὶν ἢ τοὺς Σλάβους γνωρίσωσι (ἀπομνημ. τῶν λαῶν Τομ. Α'. σ. 750). Ὑποτίθεται δὲ ὅτι τὴν νῦν χώραν τῶν Βασιρῶν κατέφησαν κατ' ἀρχὰς οἱ Οὔγγροι (ὄρ. Τούμμαννον ἱστ. τῶν ἀνατ. λαῶν) ἕως δὲ κατέφησαν πολὺ ἐνδότερον ἐν τῇ ἀνατολῇ. Ὁ Ἀβουλγάξης (ἱστ. τῶν Τατάρων σ. 91 καὶ 98) ἀναφέρει περὶ πολυαριθμοτάτου καὶ Ἀσιατικοῦ λαοῦ, τῶν Οὔγγρων ἢ Οὔιγγύρων, κατοικησάντων μὲν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τῇ μεγάλῃ Ταταρίᾳ, διαιρουμένων δὲ εἰς δύο κλάδους, ὧν οἱ μὲν διέμειναν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτῶν πατρίδι, ὅπου εἶχον οἰκίας καὶ πόλεις, οἱ δὲ ἀπῆλθον πρὸς τὸν Ἰρτην, ὅπου ἔζων νομαδικῶς, θηρεύοντες κίστορας, σαρκίδια, σίμωρας καὶ σκιούρους.

Καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ καλοῦσι διαφόροις ὀνόμασι τοὺς Βουλγάρους (ὄρ. Ἀπομ. τῶν λαῶν. T. Β'. σ. 441) τὸ ἐναντίον, ἢ ὁ Νέστωρ (ἐν τῷ ἐκτυπωθέντι χρονικῷ αὐτοῦ σελ. 145). Πολλοὶ ὑπέλαβον αὐτοὺς Σλάβους, ἐπειδὴ ὁ λαὸς οὗτος, κατακτήσας κατόπι τὴν ὑπὸ τῶν Σλάβων οἰκουμένην χώραν τῆς Μοισίας, ἀνemiχθη μετ' αὐτῶν καὶ τελευταῖον παρεδέχθη τὴν γλῶσσαν αὐτῆς. Ἀλλ' οἱ Βούλγαροι ἐλάλουν πρότερον ἰδίαν διάλεκτον. Τὰ παλαιὰ αὐτῶν κύρια ὀνόματα οὐδόλως εἰσὶ Σλαβικά, ἀλλὰ μᾶλλον Τουρκικά. (ὄρ. Κατάλογον τῶν βασιλέων Βουλγαρίας, ἐν Ἀπομ. τῶν λαῶν. Τομ. Β'. σ. 457), ὡς καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῶν (ὄρ. Τουμμάννον ἱστ. τῶν ἀνατολ. λαῶν σ. 36). Οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ συγχέουσι τοὺς Οὔγγρους καὶ Βουλγάρους μετὰ τῶν Οὔννων (ἀπομνημ. τῶν λαῶν. Τομ. Α. σελ. 455 καὶ Τομ. Β'. σ. 441.) Κατὰ τὰ ἀνατολικὰ χρονικά οἱ Βούλγαροι κατέφησαν ἐκπαλαι παρὰ τὸν Ῥᾶ, ἐνθα ἀνευρίσκομεν αὐτοὺς κατὰ τὸν δέκα-

τον αἰῶνα. Καὶ οἱ μὲν Βυζαντινοὶ τοπίζουσι τὴν μεγάλην ἢ ἀρχαίαν Βουλγαρίαν μεταξὺ τοῦ Ῥᾶ καὶ Ταναΐδος. (Ἀπομ. τῶν λαῶν Τομ. Β'. σ. 441). Ὁ δὲ Διοκλέας (ἔκδοσις τοῦ Schwandtuern Script. rerum Hung. Τομ. Γ'. σελ. 478) καὶ Νικηφόρος ὁ Γρηγοράς, ἱστορικός τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, ἀναφέρουσιν ὅτι καλοῦνται Βόλγαροι, Βούλγαροι, ἢ Οὐλγαροι, ἔνεκα τοῦ Βόλγα (Ῥᾶ), παρ' ὃν κατόκησαν πάλαι ποτέ. Κατὰ τοσοῦτον δ' ἀμφιβάλλει ὁ Μύλλερ, « διότι οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, λέγει, ἐκάλουν τὸν ποταμὸν τοῦτον Ῥᾶ, οἱ δὲ ἀνατολικοὶ Ἄτελ ἢ Ἐτελ.» Ἐν τούτοις οἱ Ἀραβες ἱστορικοὶ (ᾄρ. ἀνατολ. Βιβλ. τοῦ Ἐρβελότου ἐν λέξει Βούλγαροι) καλοῦσι τὸν Βόλγαν Βουλγάρ. Ὑπολείπεται δ' ἤδη ἵνα μάθωμεν ἐὰν ἐκ τοῦ ποταμοῦ τούτου ἔσχε τὸ ὄνομα ὁ λαὸς, ἢ ἐὰν ὁ λαὸς μετέδωκε τὸ ὄνομα αὐτοῦ τῷ ποταμῷ. Πρῶτος ὁ Μωϋσῆς Χορῆνος, Ἀρμενίος ἱστορικός, λαλεῖ περὶ τῶν Βουλγάρων, ὅτι ἑκατὸν ἔτη Π. Χ. πολυάριθμοι αὐτῶν ἐκδιωχθέντες ἐκ τῆς χώρας ἐν τινὶ ἐπαναστάσει ἐξῆλθον ἐκ τῆς ἀρχαίας αὐτῶν πατρίδος καὶ ἐγκατέστησαν ἐν Ἀρμενίᾳ. (Μωϋσῆς Χορῆνος. Ἰστ. Ἀρμ. σελ. 90 καὶ 100).

Οἱ Οὐγγροὶ καὶ Βούλγαροι ἀπεδιώχθησαν ἐκ τῆς Ἀσιατικῆς Ῥωσσίας ὑπὸ τῶν Σαβίρων, φυλῆς ἀνδρείας καὶ φιλοταράχου, μεταβάσεως μετ' οὐ πολὺ εἰς Κάνιασον, ὅπου συνεκρότησε φονικωτάτους πολέμους πρὸς τοὺς Ῥωμαίους καὶ Πέρσας μέχρι τοῦ ἔτους 578. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς ταύτης οὐδένα λόγον ποιοῦνται περὶ αὐτῶν τὰ χρονικά.

Οἱ διαμείναντες ἐν Ταναΐδι Γότθοι ὀνομάζοντο Γότθοι Τετραξίται (23) Ἐνδέχεται ἄλλὰ ὁ ἱστορικός οὐδόπως βεβαιοῖ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐτυμολογίας ταύτης· τουλάχιστον οἱ Σλαβο-Ῥῶσσοι οὐδέποτε διανοήθησαν ἵνα ἐξηγήσωσι τὸ ὄνομα αὐτῶν διὰ τοῦ τῆς σλάβας, διότι ἐγράφοντο Σλοβενοί. Ἐν τε τῇ Οὐγγαρίᾳ καὶ Πολωνίᾳ καλοῦνται Σλοβάκοι, ἐν δὲ τῇ Βοημίᾳ Σλοβάνοι. (ᾄρ. Γεπχάρδ. ἱστ. τῶν Βενδο-Σλάβων Τομ. Α'.) Πολλοὶ λόγιοι στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἐτυμολογίας ταύτης ὅπως παρᾶξωσι τὸ ὄνομα τῶν Σλάβων ἐκ τοῦ ὀνόματος Σλάβο (λέξις, λόγος), καὶ ὅτι ὁ λαὸς οὗτος, μὴ ἐννοῶν τὴν τῶν ἄλλων γλώσσαν, ἐκάλει αὐτοὺς Νιόμτσους, Γερμανούς· ἦτοι Νιμίε (ἀλάλους), ἐν ᾧ αὐτὸς ἐκαλεῖτο Σλοβένος, οἷον ῥητῆρ (parleur.) Οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐνόουν τρόντι πάντας τοῖς ξένους ὑπὸ τὴν γενικὴν προσηγορίαν τοῦ Νιέμτσι, ἢ δὲ ἰδέα ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο παράγεται ἐκ τῶν Νεμετο-Γερμανῶν φαίνεται σφαλερὰ. Καὶ ὅμως πολλὰ τῶν κυρίων Σλαβικῶν ὀνομάτων, ὡς Σβιατοσλάβος, Ῥοστισλάβος, Μοστισλάβος πιστοποιοῦσιν ὅτι τὸ α καὶ οὐχὶ τὸ ο εὐρίσκετο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἔθνους αὐτῶν. Οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ ἔγραψαν πάντοτε Σκλαβηνοὺς, Σκλάβους, καθὼς καὶ ὁ Ἰορνανδῆς· ὁ δὲ Μωϋσῆς Χορῆνος, συγγραφεὺς τῆς Ἀρμενικῆς ἱστορίας, καλεῖ αὐτοὺς Σκαλαβιάτσους (ᾄρ. Γεωργ. αὐτοῦ σ. 317). Ὑπάρχει ἄρα γε ἀνάγκη ἵνα ἀναφέρω ἄλλας ἐρμηνείας πάντῃ ἀπιθάνους καὶ μάλιστα γελοίας; Λέγεται, ὅτι ξένος, ἐρωτήσας Σλάβον, τίς ἦτο, οὗτος ἀπεκρίνατο Thehelovek ἢ Tchlovek, τουτέστιν

ἄνθρωπος· ο ξένος ὑπέλαβε Σλοβὲν, καὶ ἐντεῦθεν ἡ παραγωγή τοῦ Σλοβὰν ἢ Σλοβένο. Τινὲς δὲ παράγουσι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ Schklove, ὅπερ ἐστὶ πολίχνιον κείμενον παρὰ τὸν Βορυσθένη, ἐκ τοῦ ποταμοῦ Λάβα ἢ Ἐλβα, ἐκ τοῦ Σαλάβα, σημαίνοντος Λιθουανιστὶ ἀκρωτήριον κλ. (ὄφ. Γεπχάρδ. Ἱστορ. τῶν Βένδων Τομ. Α'. σ. 64· 66.) Εἴδομεν ὅτι τὸ ἀρχαιότατον τῶν Σλάβων ὄνομα ἐν τοῖς χρονικοῖς ἦτο τὸ τῶν Βενέδων. Ὁ Προκόπιος, Βυζαντινὸς ἱστορικός, λέγει ἔτι ὅτι οἱ Ἄνται καὶ Σλάβοι ἐκαλοῦντο ἄλλοτε Σπόροι, ὡς σποράδην ζῶντες· ἀλλ' οὐδὲν χρονικὸν μνημονεύει τῶν Σπόρων. Ὁ Δοβρόσκις φρονεῖ, ὅτι ὁ Προκόπιος ἠπατήθη ἐκ τῆς ἀναλογίας τοῦ ὀνόματος τῶν Σερβο-Σλάβων, καὶ ὅτι μετέβαλεν αὐτὸ εἰς τὸ τῶν Σπόρων. Παρατηρητέον δ' ἔτι, ὅτι ἐν τῇ Γερμανίᾳ, οἱ Σλάβοι ἐκαλοῦντο Σολανοὶ (ὄφ. Γεπχάρδ. Τομ. Α'. σ. 65). Ἐκ τούτων δὲ πάντων συμπεραίνομεν, ὅτι τὸ ἐλάχιστον συμβάν, ἢ ἐλαχίστη ἀγνωστος περίστασις ἐν τοῖς χρονικοῖς γεννᾷσιν ὀνόματα, ὥσπερ καὶ ὁ πολυμαθέστατος ἱστοριογράφος δυσκόλως ἀνευρίσκει τὴν ἐτυμολογίαν.

(24) Ὁ Προκόπιος (Περὶ Γοτθ. Πολ. Βιβ. Γ'. κεφ....) λέγει ὅτι πρὸς δυσμὰς οἱ Ἄνται ἦσαν ὄμοροι τῶν Σλάβων, κατοικούντων τῶν μὲν παρὰ τὸν Ἰστρον, τῶν δὲ ἐπὶ τῶν βορειοτέρων ὄχθων τοῦ αὐτοῦ ποταμοῦ. (Ἀπομνημ. λαῶν Τομ. Β'. σ. 29 καὶ 31.) Ὁ δὲ Ἰορδάνης (de Rebus Goth. σ. 85) « Πρὸς τὸ βόρειον μέρος τῶν Καρπαθίων ὄρεων ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Βιστούλα ἐν ἀπεράντοις ἀποστάσεσι κατοικεῖ ὁ πολυάριθμος λαὸς τῶν Βενέδων, ὅστις διαιρούμενος εἰς πολλὰς φυλάς καλεῖται διαφοροῖς ὀνόμασι, ἐξ ὧν αἱ κυριώτεραι Σλάβοι καὶ Ἄνται». Οἱ Σλάβοι κατοικοῦσιν a civitate novâ et Sebavino Rumunense et lacu qui appellatus Musianus usque ad Danastrum et in Boream Visela tenus. Τὰ ἔλη καὶ τὰ δάση χρησιμεύουσιν αὐτοῖς ὡς φρούρια. οἱ δ' Ἄνται ὡς γενναιότατοι (ἢ ἰσχυρότατοι) πάντων τῶν κατοικούντων τὰ παραλία τοῦ Εὐξείνου Πόντου, κατέχουσι πάσας τὰς ἀπὸ τοῦ Τύρα μέχρι Ἰστρου χώρας. Ἡ νέα αὕτη πόλις, καλουμένη Ἑλληνιστὶ μὲν Νέα, Λατινιστὶ δὲ Nova ὑπήρχεν ἐν Μοισίᾳ οὐ μακρὰν τῶν Ἑσσεξίων, ἢ Μυρσιῶν ἐλῶν, ἅτινα ὁ Ἰορδάνης ἐκάλεσε Lacus Musianus, ἀντὶ Mursianus. (ὄφ. Γεωρ. Busching Τομ. Β'. σ. 481. ἐκδ. Ἀμβούργου 1788). Ἰωάννης Χριστόφορος Ἰορδάνης (ὄφ. τὸ βιβλίον αὐτοῦ περὶ καταγωγῆς τῶν Σλάβων) νομίζει ὡσαύτως μετὰ πολλῆς πιθανότητος ὅτι παρ' Ἰορδάνη ἀναγνωστὸν Λίμνην Μυσιανὴν καὶ οὐχὶ Μουσιανὴν, καὶ ὅτι ἡ ἡγεμονία τοῦ Ρουμουνένσου ἐστὶν ἡ νῦν ἐπαρχία τοῦ Ρουμανασίου ἐν τῇ Βλαχίᾳ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Ἀλούτα. Ἄλλοι δὲ τινες ἀναγινώσκουσιν οὕτω τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ἰορδάνου à civitate novietanense et lacu, φρονοῦντες ὅτι τὸ ὄνομα Sclavinorum ἔλειπεν, ἐν τῷ ἀρχαίῳ χειρογράφῳ πρὸς ἐξηγησιν τοῦ novietu nense, οἱ δὲ ἀντιγραφεῖς κατεχώρησαν αὐτὸ ἐν τῷ στίχῳ μεταξὺ Noviet καὶ Unense (Ὁρα Bilb. Dourich, Slav. II καὶ Dobrowsky Slav. σ. 294 καὶ 297.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

νοι (ὡς φρονῶ) Μίλλοξοι, οἱ Μίλλοι· Σιττίκοι, οἱ Σιτίνιοι· Μαρβάξιοι, οἱ Μαρβανοὶ (ἢ Μοραβοί.) Λενδίξοι, οἱ Λατισοί· Πρισσάνοι, οἱ Βρισάνοι· Σμελδίνγονοι, οἱ Σμελδίγγοι, κάτοικοι τοῦ Ἄλβιος, περὶ ὧν γίνεται λόγος ἐν τῇ Ἱστορίᾳ Καρόλου τοῦ μεγάλου· Λουνσιέξοι, οἱ κάτοικοι τῆς Λουσατίας κτλ. Μόνον δὲ τὰ ἐξῆς ὀνόματα δύνανται ἵνα ἐμφαίνωσι τοὺς Σλαβο-Ρώσους καὶ Πολωνούς. Οἱ Ζεριβάροι, ἴσως οἱ Χορβάται (μέγα βασίλειον), ὅθεν προῆλθον πάντα τὰ Σλαβικὰ ἔθνη, ὡς τοῦτο βεβαιοῦσιν οἱ Βουϊσλάνδοι, οἱ κάτοικοι τοῦ Βιστούλα· Στεενζάνοι, οἱ Σιλεσιανοί· Ὀπολίνοι, οἱ Πολωνοί· Σεββιρόροι, οἱ Σεβεριανοί· Οὐνλιξοι, οἱ Οὐγλίτσοι ἢ Σουλίτσοι. Ἀναφέρονται ἔτι οἱ Βροῦσοι ἢ Προῦσοι, οἱ Σεραβιανοὶ ἢ Σέρβοι, οἱ Χαζιρόξοι ἢ Χοζάροι, οἱ Βούλγαροι ἢ Βόλγαροι· οἱ Θαλαμίνξοι ἢ Δαλμάται· οἱ Οὐγγαροι ἢ Οὐγγροι· τέλος δὲ αὐτοὶ οὗτοι οἱ Ῥῶσοι, Ῥοῦξοι· ἐντεῦθεν δ' ἀποδείκνυνται ἐναργῶς, ὅτι τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο συντετέθη πολὺ κατόπιν τοῦ ἔκτου αἰῶνος. Ὁ συγγραφεὺς ἀποδίδωσιν ἐκάστῳ τῶν λαῶν τούτων πόλεις, ἀπαριθμηθείσας ὑπὸ τοῦ Γίββωνος, καλουμένας δὲ Ῥωσικὰς καὶ Πολωνικὰς κώμας. Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἀποσπάσματος ἀναφέρεται (ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ Βουάτ) « Ἱστορία πόλεων καὶ » χωρῶν κειμένων παρὰ τὴν βόρειον ὄχθην τοῦ Ἰστρου· οὗτοι δ' εἰσιν » οἱ κατοικοῦντες πλησιέστατα τῶν μεθ' ὧν τῶν Δαναῶν, τουτέστι τῶν Ἑλλήνων, » λέγει ὁ Βουάτ. Ἀλλὰ πολὺ πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐνόει τοὺς Δανούς. Τινὰ δ' ὀνόματα εἰσι τοσοῦτον παρηλλαγμένα, ὥστε ἀποβαίνει δυσληπτοτάτη αὐτῶν ἡ σημασία. π. χ. Phesnuzes, Thadezes, Glopeans, Zuyreans, Attorozes, Eptaradices, κτλ. Ἐν γένει δὲ φαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς εἶχεν ἀμυδρὰν καὶ συγκεχυμένην περὶ τῆς γεωγραφίας τῶν λαῶν τούτων ἰδέαν.

(26) Κατὰ τὸν δευτέρου αἰῶνα ὁ ἐξ Ἀλεξανδρείας Πτολεμαῖος ἐξιστόρησε πάντας τοὺς λαοὺς ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς μέχρι τοῦ Εὐξείνου, ἀπὸ τῆς Μαιώτιδος λίμνης μέχρι τῆς βορειοτέρας Ἀσίας· ἀλλ' ἀμφιβάλλομεν, ἂν κάτοικος τῆς Αἰγύπτου εἶχε τρόπον γνῶσεως ὀρθᾶς τόπων τοσοῦτον ἀπεχόντων, ἢ δὲ ἄγνωστος αὐτῷ γῆ ἤρχετο κατὰ τὴν 61 μοῖραν πλάτους· διότι οὐδ' ἐν τῶν πανταχόθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐρχομένων ἐμπόρων, οὐδ' ἐκ τῆς πολυθροῦλήτου αὐτόθι βιβλιοθήκης ἐμάνθανε τίνα γένη κατόικον τότε τὴν βόρειον Ῥωσίαν. (ὄφ. Γαττέρ. Ὑπομνημ. τῆς ἐν Γοττίγγῃ ἑταιρ. Τομ. IB', σ. 210, καὶ Μάννερτ. Γεωγρ. Τομ. Δ', σ. 132). Τί σημαίνουσι τὰ περικτὰ ὀνόματα λαῶν, συμπεφορημένων μὲν ἀφθόνως ἐν τῷ τῆς Σαρματίας χάρτῃ, πάντως δ' ἀγνώστων τῇ ἱστορίᾳ; οἷοι, π. χ. οἱ Κάρβωνες, οἱ Ὄσιοι, οἱ Σάλαι, οἱ Καρεῶται κλπ. Ὁρισάτω ὁ Γαττέρερος τίνας εἰσὶν οἱ Φίνιοι καλούμενοι καὶ οἱ Ἀλαμανοί· ὁ δὲ Δόβνερ (ὄφ. χρονικὰ τῆς Βοημίας) ἀποδειξάτω, ὅτι πάντες οὗτοι οἱ λαοὶ ἦσαν Σλάβοι, ὅτι τὸ ὄνομα τῶν Σουλανῶν τοῦ Πτολεμαίου παράγεται ἐκ τοῦ Sol (Sic) κτλ. ἀλλὰ ποῦ εἰσι τὰ ἱστορικὰ τεκμήρια; Ἐννοῶ, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου αἰῶνος ἐγνώρισαν τοὺς κατοίκους τῶν

παλάσσης και τοὺς πλησιοχώρους τῆς Δαλματίας σκοποῦμαι τοῖς ὑπὸ τοῦ Τακίτου καὶ Πλινίου γεγραμμένων τούτων παρατηρῶ μάλιστα τὰ παρὰ Πτολεμαίου ἀναφερόμενα, διότι ἦσαν γνωστοὶ ἤδη ἀμφοτέρω εἰρημένους γεωγράφοις, καὶ ὅτι μετὰ τινα ἔτη ἐπὶ τοῦ θεάτρον τῆς ἱστορίας. Ὁ Πτολεμαῖος ἐγίνωσκε τὸ ὄριον τῆς Ῥωσσίας, ὡς λέγων ὅτι ὁ Τάναϊς πηγάζει ἀπὸ τῶν ὄρέων, ἡ δὲ Μαιῶτις λίμνη ἐκτείνεται πρὸς ἄρκτον ἀπὸ τῆς πεντημοστῆς τετάρτης μοίρας ἄλλοις; Παρατηροῦνται δ' ἔτι ἐν τῇ γεωγραφίᾳ αὐτοῦ πολλαὶ προσθήκαι γενόμεναι κατὰ νεωτέρους χρόνους (ὄρ. Σχλοῖζ. Ἱστορ. τῆς Ἄρκτου σ. 176.) Ἐγίνωσκε τοὺς Οὐννοὺς (hunni) μεταξὺ τῆς Μαιῶτιδος καὶ τοῦ Βορυσθένους, τοὺς Ἀβάρους (Avarini) καὶ Γαλίνδους τῆς Πρωσσίας; Ἐν συντόμῳ ἡ Γεωγραφία τοῦ Πτολεμαίου ἐστὶν ἀξία λόγου ἐν τοῖς τέως γνωστοῖς τόποις, οὐχὶ δὲ ὡς πρὸς τὴν ἀρκτικὴν Ῥωσσίαν. Μόνος δ' αὐτὸς ἐκ πάντων τῶν ἀρχαίων γεωγράφων διαγράφει τὸν ῥοῦν τοῦ Ῥᾶ, ὡς πηγάζοντος ἐκ τῶν ὑπερβορείων ὄρέων πρὸς τὴν Βαλτικὴν. Ἀλλὰ πόθει δῆλον, ὅτι καὶ ὁ περὶ τούτου λόγος οὐ παρεσέφρησε βραδύτερον ἐν τῷ χάρτη τοῦ Πτολεμαίου;

(27) Ὁρ. Ἀπομνημ. τῶν λαῶν. Τομ. Β', σ. 24 καὶ 78. Ἐὰν Μωϋσῆς ὁ Χορῆνος, ἀκμάζων κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα, ὑπάρχη τρόντι ὁ ἱστοριογράφος τῆς Ἀρμενίας, πρῶτος αὐτὸς λαλεῖ περὶ Σλάβων. Ἐν τῇ γεωγραφίᾳ τοῦ Πτολεμαίου παρατηρεῖται τὸ ὄνομα Στάβαροι, ἀλλὰ κατὰ πολλοὺς συγγραφεῖς ἀναγνωστέον Σλάβανοι.

(28) Οἱ Σλάβοι κατέστρεψαν τὴν ἐν Δαλματία ὀνομαστὴν πόλιν Ἐπίδαυρον, φονεύσαντες πάντας τοὺς κατοικοῦντας αὐτῆς. Τινὲς δὲ διασωθέντες ἐκ τῆς σφαγῆς κατέφυγον εἰς ἀπρόσιτον βράχον, ὃν ἐκαλλιέργησαν, κτίσαντες αὐτόθι κατὰ μικρὸν τὴν πόλιν Ῥαγοῦσαν. Ὁ δὲ Προκόπιος ἀναφέρει, ὅτι καθ' ἑκάστην ἐπιδρομὴν οἱ Σλάβοι ἐφόνεον ἢ ἡχμαλώτιζον μέχρι τῶν 200,000 ἀνθρώπων.

(29) Ὁκοδομήθη ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου μεταξὺ Σερβίας καὶ Εὐξείνου πρὸς ἀναχαίτησιν τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Βουλγάρων. Τῷ 559 οἱ Σλάβοι καὶ οἱ Βούλγαροι ἐπλησίασαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

(30) Ἐκαστος τῶν Σλάβων ἀπέτιεν αὐτοῖς ἀνὰ ἓν δονάτιον ὑπὲρ τῆς διαβάσεως (ὄρ. Προκ. ἢ Ἀπομν. τῶν λαῶν Τόμ. Β', σ. 40).

(31) Ἐν Ταυγάστη τοῦ Τουρκεστάν καὶ περὶ τοὺς Μουκρίτους. (ὄρ. Ἀπομν. τῶν λαῶν Τομ. Α'. σελ. 719 καὶ Δεγουίνην ἱστ. τῶν Οὐννων Βιβλ. Ε'. σ. 368 καὶ ἐπομ).

(32) Ὁρ. Ἀπομν. τῶν λαῶν Τομ. Γ'. σελ. 44 καὶ ἐπομ. Ὁ πρεσβυτῆς τοῦ Δισαβούλου παρεγένετο εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 568. Ὁ Μένανδρος καλεῖ τοὺς Τούρκους Σάκας, ὁ δὲ Θεοφάνης Μασσαγέτας. Οἱ ἀνατολικοὶ ἱστορικοὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Ἰάφεθ ἐκαλεῖτο Τούρκ, καὶ ὅτι ἐκ τούτου τὸ ὄνομα τοῦ Τουρκικοῦ λαοῦ (ὄρ. Ἐρβελότον, Ἀνατ. Βιβλ.)

‘Ο Ἀυτοκράτωρ ἔπεμψε τὸν Ζήμαρχον πρὸς τὸν Χάνην τῶν Τούρκων (ὄρ. Δεγουνίην Βιβλ. Ε΄. σελ. 386 καὶ Ἀπομν. τῶν λαῶν Τομ. Γ΄. σελ. 50 καὶ 52). ‘Ο Χάνης « οὐκ ἐχρήσατο οἴνω. . . οὐ γὰρ δὴ ἀμπελοφόρος αὐτοῖς ἡ γῆ, οὐδὲ μὴν ἐγχωριάζει παρ’ αὐτοῖς τὸ τοιόνδε γένος, ἐτέρου δέ τινος βαρβαρικοῦ ἐνεφορήθησαν γλεύκους » Μεν. ἢ πιθανῶς ἰππάκης. ‘Ο Ζήμαρχος διῆλθε τὸν Ῥᾶ, Ἰαῖν ἢ Οὐράλην κτλ.

(33) Ταῦτα τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκευῆ σώζονται ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς φυσικῆς ἱστορίας τῆς Πιερροπόλεως, εὐρεθέντα παρὰ τῷ Ἰρτη καὶ Τοβόλ. Ἐν τοῖς τάφοις τῶν ἐρήμων τοῦ Ἰενισεῦ εὐρέθησαν μόνον βέλη, ἐγχειρίδια καὶ μάχαιραι ἐξ ἐρυθροῦ χαλκοῦ· τοῦτο δ’ ἀποδεικνύει ἐναργῶς ὅτι οἱ τὰς χώρας ταύτας κατοικοῦντες λαοὶ ἠγνόουν ἔτι τὴν χρῆσιν τοῦ σιδήρου. (ὄρ. Τὰ περιοδικὰ συγγράμματα τοῦ 1764· ἐξηγήσεις τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Σιβηρίας σελ. 483 καὶ ἐπομ.), “Ἐνεκα τούτου τὰ μνημεῖα ταῦτά εἰσι πολὺ ἀρχαιότερα τῶν χρόνων τοῦ Γανγκισχάνου. Οἱ Τοῦρκοι τοῦ Ἰμάου ὄρους ἦσαν περίφημοι κατὰ τὸν πλοῦτον, κατεσκεύαζον δὲ ἐξ ἀπέφθου χρυσοῦ τὰς τραπέζας, τὰ θρανία καὶ τὰς σκευὰς τῶν ἵππων.

(34) “Τὸν δὲ Ζήμαρχον καὶ θεραπεῖαν ἔτιμησεν (ὁ Χάνης) δορυαλώτῳ· ἡ δὲ ἦν ἐκ τῶν λεγομένων Χερχίς» (Μένανδ. ἢ), οὐχὶ δὲ Κιρκασσία, ὡς ὑπέλαβεν ὁ Δεγουνίης· ἀπὸ τοῦ 568 ἤρξαντο τὰ χρονικὰ λαλοῦντα περὶ Κιργίων. Τοὺς Ὀγορούς, ἢ Ἀβάρους καλοῦμεν Οὐννοὺς, κατὰ τὴν γνώμην τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν, λεγόντων ὅτι οἱ Ὀγοροὶ κατῴκουν κατ’ ἀρχὰς πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ῥᾶ. (ὄρ. Ἀπομν. τῶν λαῶν Τομ. Α΄. σελ. 625 καὶ 643). Οὗτοι οἱ Ἀβαραὶ εἰσὶν οἱ λεγόμενοι ψευδάβαροι.

(35) “Ὁρ. Μένανδρ. Ἀπομν. λαῶν Τομ. Α΄. σ. 647.

(36) “Ὅτε τῷ 580 ὁ πρεσβευτῆς τοῦ Τιβερίου ἐνεφανίσθη τῷ Χάνη τῶν Τούρκων μετὰ φιλικῶν διακηρύξεων, ὁ Χάνης οὕτως ἀπέτεινεν αὐτῷ ταῦτα, « Οὐκ ἐστὲ ὑμεῖς, Ῥωμαῖοι, οἱ λαλοῦντες δέκα ἢ πέντε γλώσσας δι’ ὧν ἀπατάτε ὁμοίως πάντα τὸν κόσμον; Ἄλλ’ ἡμεῖς οἱ Τοῦρκοι οὔτε τὸ ψεῦδος, οὔτε τὸν δόλον γινώσκομεν· μάθετε δὲ ὅτι ἐπινοήσω τρόπον πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ κυριάρχου ὑμῶν· διότι βεβαιοῖ μὲν μετ’ ἐμοῦ φιλίαν, συγχρόνως ὅμως σννομολογεῖ συμμαχίας μετὰ τῶν Ἀβάρων, τῶν δραπετῶν ἀνδραπόδων ἡμῶν. Ἐμεῖς λέγετε ὅτι μόνον διὰ τοῦ Κανκιάσου ἔρχεται τις εἰς τὴν χώραν ὑμῶν· ἀλλὰ γινώσκω τὸ ρεῦμα τοῦ Βορυσθένους καὶ Ἰστρου, οὐδὲ λανθάνει με ποῦ καὶ πόθεν οἱ Ἀβαραὶ εἰσεχώρησαν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ποία ὑμῶν ἢ δύνამις. Πᾶσα ἡ ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως χώρα ὑποτάσσεται τοῖς ἐμοῖς νόμοις » κτλ. Τῷ 581 ἡ Τουρκικὴ αὐτοκρατορία διηρεῖτο εἰς ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν· ἀλλὰ μετ’ ὀλίγον ἀμφότεραι παρήμασαν. Οἱ Σῖναι, Πέρσαι καὶ Ἀραβες κατεδυνάστευσαν αὐτῶν ἀχριστοὺς οἱ Τοῦρκοι ἐγένοντο ἰσχυρότατοι ἐπὶ τῶν Καλιφῶν. (ὄρ. τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἱστορίαν παρὰ Δεγουνίην καὶ Σχρίττερον (Schritter) Ἀπομν. τῶν λαῶν Τομ. Γ΄.)

(37) Μένανδρος περὶ πρεσβειῶν ἔθνῶν πρὸς Ῥωμ. κδ'. ὁ αὐτὸς περὶ πρεσβειῶν Ῥωμ. πρὸς ἔθνη ις'. Ὁ Γεπχάρδος (Gebhard) συμπεριλαμβάνει τοὺς "Αντας διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Σλαβικοῦ τούτου λαοῦ· ἀλλ' ἐὰν ὁ Λανρίτας ὑπῆρξεν "Αντης ἡγεμῶν, οὐδαμῶς ἀπεκρίνετο τοῖς Ἀβάροις ὅτι οὐδεὶς ἔτι ἐτόλμησεν ἰν' ἀφαιρέσει τῶν Σλάβων τὴν ἔλευθερίαν· ἐπειδὴ πρὸ ὀλίγων ἡδη ἔτων οἱ "Ανται ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ τοῦ Χάνου· οἱ δὲ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ οὐκ ἔλεγον ὅτι ἕως τότε οὐδεὶς ἔτι παρηνώχλησε τοῖς Σλάβοις ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν. (Ἀπομνημ. τῶν λαῶν. Τομ. Β'. σ. 49). Ἀπὸ τοῦ ἔτους 602 τὰ χρονικὰ σιωπῶσι περὶ τῶν Αντῶν.

Ὁ Τιβέριος ἐξέπεμψε τὸν Ἰωάννην, διοικοῦντα τὰς πόλεις τῆς Ἰλλυρίδος πρὸς τοὺς Ἀβάρους μετὰ πολλῶν ὀγκάδων μακρῶν, ἐφ' ὧν διεβίβασε τὸν στρατὸν αὐτῶν εἰς ἐπαρχίαν Ἑλληνικὴν ὃ δὲ Βαϊανὸς διελθὼν διὰ τῆς Ἰλλυρίας διέβη τὸν Ἰστρον ὡς ἐκστρατεύσων κατὰ τῶν Σλάβων (Μένανδ. ις'. Σελ. 405.) Ἀγνοοῦμεν διὰ τί κύριος τῆς χώρας τῶν Γαιπήδων, οὐκ ἐπέπεσεν ἀμέσως κατὰ τῶν Σλάβων, κατοικούντων ὡσαύτως πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς ἄρκτον τῆς Δακίας.

(38) Ὁ Φρεδεγάριος, χρονογράφος τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος (ὄρ. τὸ χρονικὸν αὐτοῦ Κεφ. 48. σ. 135), διηγεῖται ὅτι οἱ Ἀβάροι ἐπορεύοντο παρὰ τοῖς Σλάβοις ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, περιῦβριζον τὰς γυνοίκας καὶ θυγατέρας αὐτῶν καὶ ἐπέβαλλον βαρυτάτους φόρους τῷ λαῷ, ὃν πολλαχῶς κατεδυνάστευον.

Ὁ Γεπχάρδης ἱστορεῖ, ὅτι οἱ Ἀβάροι περιεφρόνον τοὺς Σλάβους ὡς γαιοπόνους· ἐκάλουν δ' αὐτοὺς βόας (κατὰ τὸν Φρεδεγάριον bifalvus, ἤτοι δικράνους, ἀλλ' ἐν ἄλλῃ σημασίᾳ), ὄνομα θεωρούμενον μέχρι τοῦδε ὡς ὕβρις ἐν τῇ Σλαβικῇ χώρᾳ (ὄρ. ἱστ. τῶν Βένδων Τομ. Α', σ. 95.)

Ὁ Ἕλλην στρατηγὸς μαθὼν παρ' αὐτομόλου τινὸς πότε καὶ ποῦ οἱ Σλάβοι ἔμελλον ἵνα ἐφορμήσωσιν, ἐφρόντισε περὶ ἰσχυροτέρας ἀμύνης.

(39) Ὑπὸ τοῦ Θεοφυλάκτου Ἀναστασίου, ἢ Θεοφάνους (ὄρ. Ἀπομ. τῶν λαῶν Τομ. Β', σ. 53 καὶ 54 ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ἔτους 590).

(40) Ὁρ. Γέρκεν, ἱστορικὸν Δοκίμιον περὶ Σλάβων Τομ. Β', σ. 12. Φρεδεγάριον καὶ Συλλογὴν Φραγκικῶν χρονικῶν ὑπὸ Δουχέσνου (Duchesne) κεφ. 48. Ὁ Φρεδεγάριος λέγει λαλῶν περὶ αὐτοῦ Negotians, natione Francus. Ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς τοῦ χρονικοῦ de conversione Bajoariorum, ὅστις ἠμαρξε κατὰ τὰ μέσα τοῦ ἐνάτου αἰῶνος, καλεῖ αὐτὸν Σλάβον quidam Slavus, Samo nomine. Ὁ Πέλτζελλ (Peltzell) (ἐν ταῖς διατριβαῖς ἰδιωτικῆς τινος ἐταιρίας ἐν Βοημίᾳ Τομ. Β', σ. 226) ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Φρεδεγάριος παραλαμβάνει τὸ ὄνομα Negotians ἐπὶ τῆς σημασίας μαχίμου καὶ οὐχὶ ἐμπόρου.

(41) Ὁ Κωνσταντῖνος πρὸς Ῥωμανὸν ἀξιῶι, ὅτι οἱ Σλάβοι ἤλθον εἰς Δαλματίαν ἐν τῆς Κροατίας, ἢ ἐν τῆς μεγάλης ἢ λευκῆς Σερβίας

τουτέσι κατα τὴν δόξαν τῶν δοκιμοτάτων ἱστορικῶν (Βανδουρίου, Γαττερέρου, Γέρκεν) ἐκ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἄλβιος, τοῦ Μοραβοῦ καὶ Βισούλα, ἐνθα κατόικουν πρότερον οἱ Σέρβοι ἢ Σοράβοι, καὶ οἱ Κροβάται, οἱ καθ' ἡμᾶς Κροάται. Τοῦτο συνέβη ἐπὶ τοῦ Ἀυτοκράτορος Ἡρακλείου, βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 610—641. Τότε δὲ, ἢ ὀλίγον ὕστερον, οἱ Σλάβοι εἰσέβαλον εἰς Καρνιόλην, Καρινθίαν, Στυρίαν καὶ Πάτριαν, ἢ φόρον Ἰουλίου (Φριούλι) (ὄρ. Γέρκεν, Δοκίμιον κλπ. σ. 69).

(42) Ὁ Schritler παρατηρεῖ, ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ ἀποσιωπῶσι πότε οἱ Σλάβοι ἐγκατέστησαν ἐν τῇ μεσημβρινῇ τοῦ Ἰστρου χώρα. Ἐκνυρίευσαν τῆς Πελοποννήσου ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου τῷ 746 (Ἀπομν. τῶν λαῶν Τομ. Β', σ. 78.) Τὰ ἔγνη τῆς εἰσβολῆς αὐτῶν διετηρήθησαν ἐν Πελοποννήσῳ, ὅπου μέχρι τοῦδε οἱ ἀρχηγοὶ καλοῦνται Βοϊβόδοι. Ὁ Σιατωβριάνδος θεωρεῖ τοὺς Μανιάτας ὡς ἀπογόνους τῶν Σλαβικῶν φυλῶν (ὄρ. τὴν περιήγησιν αὐτοῦ Τομ. Α'). Τῷ 665, 5000 Σλάβοι ἀπεχώρησαν εἰς Συρίαν μετὰ τοῦ Ἀβδὲλ-Ἀχμάν, ἡγεμόνος Σαρακηνοῦ. Τῷ δὲ 688 Ἰουστινιανὸς ὁ Β', ἔπεμψεν ἐκ τῆς Θράκης πολλοὺς Σλάβους εἰς Ὀψίμιον πέραν τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἡ δὲ φρουρὰ αὐτοῦ συνέκειτο ἐκ 30,000 Σλάβων, φημιζομένων ὡς ἀηττήτων. Μεθ' ἑβδομήκοντα δ' ἔτη 208,000 Σλάβοι διαπλεύσαντες τὸν Εὐξείνιον Πόντον ἀπόκησαν ἐν Βυθινίᾳ καὶ περὶ τὰς ὄχθας τοῦ Ἀρτάνα. (Ἀπομ. τῶν λαῶν Τομ. Β')

(43) Ὑπῆρχεν εἰς κατέχον τὸ διάστημα 50 βερστίων. Ἐν τοῖς Κανκασίοις ὄρεσι, μεταξὺ τῆς Γεωργίας καὶ Κιρκασίας, οἰκεῖ μέχρι τοῦδε λαὸς Ἄβαρος, λαλῶν γλῶσσαν ἰδίαν καὶ ὑποτεταγμένους πολλοῖς ἡγεμονίσκοις. Τῷ 727, ὁ ἐπισημώτατος πάντων τῶν ἀρχόντων τούτων, Οὐσμὲν-Ἀβάρ, ἐπορεύθη εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ῥώσων, εἰπὼν αὐτοῖς, « ὅτι διὰ τὰ ἥρωϊκὰ αὐτῶν κατορθώματα ἐπεθύμησεν ἰδεῖν » αὐτοὺς τοὺς ἥρωας· ὅτι ἀρωγῇ τῶν Ῥώσων εἰς τῶν προγόνων αὐτοῦ, ἔκπτωτος τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, ἀνεκτέησεν τὴν ἡγεμονικὴν ἀρχὴν, διετήρει δὲ δίπλωμά τι δοθὲν τῷ προγόνῳ αὐτοῦ ἡγεμόνι ὑπὸ τοῦ κυριάρχου τῆς Ῥωσσίας. » Ὁ στρατηγὸς τοῦ Ῥωσσικοῦ στρατοῦ ἐξήτησε τὸ δίπλωμα τοῦτο· ἐξήχηθη δ' ἐντεῦθεν ὅτι ἦτο Ταταρικὸν, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ περιωνύμου Βατία, κατακτῆσαντος τὴν Ῥωσσίαν κατὰ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα. (ὄρ. Dam. Miller, Sammt. Russ. Geschichte. καὶ τὰ διηγήματα τοῦ Γυρβέρου συνταγματάρχου τοῦ Ῥωσσικοῦ πυροβολικοῦ) ἴσως οἱ Ἄβαροι τοῦ Κανκάσου εἰσὶ λείψανον τῶν ἀρχαίων ἐκείνων Ἀβάρων, ἠττηθέντων ὑπὸ τῶν Τούρκων τοῦ Ἰμάου (Ἀτλαϊκῶν ὄρεων), ἐξ ὧν οἱ Ὀγοροὶ ἢ ψευδάβαροι ἔσχον τὴν ἐπωνυμίαν.

(44) Ὁρ. Ἀπομν. τῶν λαῶν. Τομ. Β', 501—510.

(45) Ὁ λόγος περὶ τῶν Σλαβο-Ῥώσων.

(46) Πιθανὸν ὅτι ἡ ἀρχαία χώρα τῶν Ῥώσων ἐξετείνεται πρὸς ἀνατολὰς ἀπὸ τῆς Πρωσσίας μέχρι τῶν νομῶν Σμολένσκου καὶ

Ψερνιγόβου. 'Ο Γαττέρερος φρονεῖ, ὅτι οἱ Ἀνδροπάγοι καὶ Μελάγγλαινοι κατήγοντο ἐν Γερμανικῶν λαῶν.

(47) "Ορα ἀνωτ. σημ. 5. ὄρ. ὡσαύτως Μάννερτον, Res Trajani ad Danubium gestae.

Ἐν τῇ ἀφηγήσει τῶν τοῦ Ἰγορος ἀνδραγαθιῶν, πονηματίῳ τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, ἀναφέρονται οἱ φονικοὶ πόλεμοι, ἡ ὁδοιπορία αὐτοῦ καὶ ὁ ἔβδωμος αἰὼν μετὰ τὸν Τραϊανὸν, καθ' ὃν ἔζη ὁ Βασιλεύς, ἡγεμὼν τοῦ Ποτόλσκου (ὄρ. τὴν διήγησιν ταύτην ἐν σ. 6, 14, 35. Γνωστὴ εἶναι ἡ ὁδὸς τοῦ Τραϊανοῦ, χαραχθεῖσα ἐπὶ τοῦ χάρτου τῆς Βλαχίας ὑπὸ Σουλζέρον (Sulzer.) Ἡ ὁδὸς αὕτη, ἢ λεωφόρος, ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν ὄχθῶν τοῦ Ἰστρου μέχρι τοῦ Πυρούθου (Προύθου) καὶ ἔτι πρὸς ἀνατολὰς παρὰ τὴν μεσημβρινὴν Ῥωσίαν. ("Ορ. Καντεμίρον, Περιγραφὴν Μολδαβίας, καὶ Γεωγραφίαν Basching, Τόμ. Β', σ. 770). Ὑπὲρ τὰ ἑπτακόσια δ' ἔτη παρήλθον ἀπὸ τοῦ Τραϊανοῦ μέχρι τοῦ Βασιλεύου. Ἀλλὰ ἀ. τὸ χρονικὸν χάρος μὴ γνωσκούσης τὴν γραφὴν οὐδὲως ὑπάρχει ἀξιόπιστον β'. ὁ συγγραφεὺς τῆς ἀφηγήσεως τῶν ἀνδραγαθιῶν τοῦ Ἰγορος ἠπατήθη ὡσαύτως γ'. ὁ ἀριθμὸς 7 ἴσως ἐτέθη ἐξ ἀμαρτήματος τοῦ ἀντιγραφέως.

Περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ὄρα Στανισλάου Σαρνίτσκη (χρονικὰ Πολωνίας Βιβ. Β', σ. 877. Μαῦρον Οὐρῖνον, ἱστοριογραφία τοῦ Σλαβικοῦ λαοῦ σελ. 3. καὶ Ῥαϊτχιον, ἱστορία τῶν διαφόρων Σλαβικῶν λαῶν ἔκδ. ἐν Βιέννῃ, Τομ. Α'. σ. 3). 'Ο Θεοφύλακτος, Βυζαντινὸς ἱστορικὸς, ἐκλαμβάνει τοὺς Σλάβους ὡς τοὺς ἀρχαίους Γέτας. (Απομνημ. τῶν λαῶν Τομ. Β'. σελ. 3.) Ἀλλὰ μὴ τοῦτο, διότι κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα οἱ Σλάβοι ἐκκυρίευσαν τὰς χώρας τῶν Γετῶν; Οἱ ἀρχαιότεροι τῆς Ἰλλυρίας καὶ Παννονίας κάτοικοι ἴσως κατάγονται ἐκ τοῦ γένους τῶν Σλάβων. Τινὲς φρονοῦσιν, ὅτι οἱ ἀρχαιότεροι τῆς Οὐγγρίας κάτοικοι ἐλέγοντο ἀλαζονικῶς Πάνοι, τουτέστι κύριοι, καὶ ὅτι ἐντεῦθεν ἐκλήθη Παννονία. 'Ο Ἀντώνιος, συγγραφεὺς Γερμανὸς, παρατηρεῖ, ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχαίων πόλεων τῆς Ἰλλυρίας φαίνονται Σλαβωνικά." Ἄλλως τε πάντα ταῦτά εἰσιν εἰκασίαι.

(48) Οἱ Μέριοι, Μονρόμοι, Βέσσοι συνεχωνεύθησαν πρὸ πολλοῦ μετὰ τῶν Ῥώσων οἱ Ζίριοι, ἢ Σίριοι κατοικοῦσι παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Βίμα, Σιτχόλα καὶ Βιτχαγδὲ κτλ. ἀπετέλουν μέρος τοῦ μεγάλου Περμίου λαοῦ καὶ εἰσὶν ὁμόγλωσσοι αὐτῶν (ὄρ. Φίσχερον (Fischer) Ἱστορ. τῆς Σιβηρίας σ. 81. 99. 100· καὶ παρὰ Μιλλέρου συλλογὴν τῆς Ῥωσικ. ἱστ. καὶ τὰ λεξικά τῶν Τσοῦδων λαῶν. Οἱ Τχουβάκοι ζήσαντες πολὺν χρόνον μετὰ τῶν Τατάρων, ἔλαβον παρ' αὐτῶν πολλὰς λέξεις, ἀλλ' ἡ γλῶσσα αὐτῶν ἐστὶ κυρίως Φιννία.

(49) "Ορ. Τάνιτον (Περιγρ. Γερμαν. Κεφ. 46). Κατὰ τοῦτον ὁ Βένεδοι πρὸς ἄρκτον ἦσαν ὄμοροι τῶν Φιννων. 'Ο Γαττέρερος φρονεῖ ὅτι οἱ Φιννοὶ κατάρκουν τότε ἐν Κουρλανδίᾳ, Σαμογετίᾳ καὶ ἀρκτικῇ Λιθουανίᾳ Fenni, de quibus Plinius (ἐπειδὴ λέγεται ὅτι ἡ λέξις αὐτοῦ

Eningia ἐστὶν ἀμάρτημα τοῦ ἀντιγραφέως, ἀντὶ Feningia) Tacitusque loquuntur mortalium omnium pauperrimi Tacito visi, Courlandiam, Samogitiam et maximè septentrionalia Lithuaniae tenuent. (ὄρ. ὑπόμ. τῆς ἐν Γοτλίνγγη ἔταιρ. Τομ. IB'. σ. 208 καὶ Σχλοίξερ. ἰστ. τῆς ἄρκτου σ. 438). Πιθανόν, ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ Φίννοι ἤλθον εἰς Εὐρώπην ἐκ τῆς ἀρκτέας Ἀσίας τοῦλάχιστον ἡ γλῶσσα αὐτῶν διαφέρει πολὺ τῶν γλωσσῶν Εὐρωπαϊκῆς καταγωγῆς καὶ ἀναλογεῖ πρὸς τὴν Οὐγγρικὴν (ὄρ. D. Gyarmathi affinit. ling. hungaricae cum linguis fennecae originis). Ὁ Βαῦερος καὶ μετ' αὐτὸν αὐτὸς ὁ Γαττέρερος θεωροῦσι τοὺς Φίννους καταγομένους ἀπὸ τῶν Σκυθῶν· ἀλλὰ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Τακίτου περὶ τῶν ἡθῶν τῶν Φίννων οὐδόλως συμφωνοῦσι πρὸς τὰ τῶν Σκυθῶν. Non arma, non equi, victui herba, vestitui pelle, cubile humus. Ὑπάρχει ἐν τῇ περιγραφῇ ταύτῃ ὁ τρόπος τοῦ βίου τῶν τοῦ Ἡροδότου Σκυθῶν, οἵτινές εἰσι ἕμοιοι πρὸς τοὺς νῦν Κιογίους, ἢ Τατάρους;

(50) Βέβαιον ὅτι οἱ Βέσσοι, Μέριοι καὶ Μουρόμοιο ἦσαν ὁμόφυλοι τοῖς Μορδβίοις καὶ ἄλλοις Φιννίοις λαοῖς.

(51) Οὕτως ὁ Τόρφεος ἐσημείωσε τὰ ὄρια ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Νορβηγίας (Τομ. Α', σ. 162) καὶ Σχλοίξερ (ἱστορ. τῆς ἄρκτου σ. 500). Ἐν τοῖς ἀρχαίοις Σκανδιναβικοῖς χρονικοῖς ἡ Λευκὴ θάλασσα καλεῖται Gandrik (ἰστ. Νορβ. Τομ. Α', σ. 163). Τὸ ὄνομα Κουελλανδία (Guenlandie) σημαίνει γῆν γυναικῶν. Τοῦτο ἀναμφιβόλως ἠνάγκασε τὸν ἐκ Βρέμης Ἀδάμ ἵνα λαλήσῃ περὶ τῶν Ἀμαζόνων τῆς Ἄρκτου. Λεπτομέρεια ἐκτενέσταται εὐρίσκονται περὶ τῶν Φιννικῶν μαγειῶν ἐν τοῖς Μύθοις τῆς Ἄρκτου (ὄρ. Σχλοίξερ ἰστ. τῆς Ἄρκτου σ. 437 καὶ τὸν Νέστορα αὐτοῦ Τομ. Β', σ. 45. Ὁρ. ἔτι Τορφ. ἰστ. Νορβ. Τομ. Β', 165.)

(52) Ἡ νῆσος Ἰσλανδία ἦν ἀοίκητος μέχρι τοῦ ἔτους 874, ὅτε οἱ Νορβηγοὶ ἀπέφκησαν εἰς αὐτὴν πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ζυγοῦ τοῦ Ἀράλδου, πρώτου δεσπότη τῆς Ἄρκτου. Ἡ νῆσος αὕτη φημίξεται διὰ τὰ χρονικὰ αὐτῆς, χρησιμεύοντα ὡς κυριώτερα πηγαὶ τῶν ἱστορικῶν τῆς Σκανδιναβίας. Ὁ δοκιμώτατος Χρονογράφος Ἰσλανδοῦς λέγεται Σνόρόρος Στουρλεξῶν λάκμαν, τουτέστιν ἄρχων τῆς νήσου ταύτης κατὰ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα. Ἀλλ' ἐκ τῶν ἀξιοπίστων τούτων Ἰσλανδικῶν χρονικῶν ἐξαιροῦμεν τὰς Ἰσλανδικὰς παραδόσεις, ἢ Σάγας ὡς μύθους ἀπιθανωτάτους. Ὁ Λεϊβνίτιος, Ἰρέ, Μαλλέτ, καὶ Σχλοίξερ θεωροῦσιν αὐτὰς μᾶλλον ὡς μυθιστορήματα, ἢ ὡς ἱστορίαν, καίτοι τοῦ Σπερλίγκου καὶ αὐτοῦ τοῦ σοφοῦ Βρίγγου θεωρούντων τὴν ποιήσιν τῶν Σκάλδων ὡς θησαυρὸν ἱστορικόν. Ὑπάρχει ἀλήθειά τις ἐν ταῖς παραδόσεσι ταύταις, ὡς καὶ ἐν πᾶσι τοῖς δημώδεσι μύθοις, ἀλλ' αὐταὶ εἰσι πολὺ νεώτεραι τοῦ δεκάτου αἰῶνος. καὶ τίς διακρίνει τὸ ψευδὲς τοῦ ἀληθοῦς;

(53) Ὁρ. τὴν περιήγησιν τοῦ Ὀτέρου ἐν Φορστέρου ἱστορ. τῶν ἐν τῇ ἄρκτῳ ἀνακαλύψεων.

(54) Οὐδόλως ἀμφισβητοῦμεν πρὸς τοὺς ἰσχυριζομένους, ὅτι οἱ Λατισοὶ κατάγονται ἐκ τῶν Ῥωμαίων, Μακεδόνων, Ἑβραίων καὶ ἄλλων· τὸ ἡμῖς τῶν λέξεων τῆς γλώσσης αὐτῶν ὑπάρχει Σλαβικὸν (ὄρ. Θουμμάν. Περὶ τῶν βορείων ἔθνων)· ἀλλὰ ἐκτίθεμεν τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ Γαττερέρου, ὁμολογοῦντος τοὺς Λατισσοὺς ὡς Σαρματάς. « Ἐὰν, λέγει, οἱ Φῖννοι ὡσεὶ Σκύθαι, οἱ δὲ Σλάβοι Δακο-Γέται, ἄρα οὐ οἱ Λατισοὶ παράγονται ἐν τῶν Ἀσιανῶν Σαρματῶν; » ("Ὁρ. τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν αὐτοῦ σ. 737, μάλιστα δὲ ὑπομν. τῆς ἐν Γοτλίνγῃ ἐταιρίας. Τομ. ΙΑ'. καὶ ΙΒ'). Ἀλλὰ τίς ἀπέδειξεν ὅτι οἱ Φῖννοι ἦσαν Σκύθαι, οἱ δὲ Σλάβοι Δακο-Γέται; Τὰ Λατισικὰ ἦθη, ἅτινα γινώσκουμεν ἀπὸ τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος κατὰ τὴν διαγραφὴν τοῦ Βουλφστάν, (Vulfstan) παραλλάττουσι τῶν Σαρματικῶν. Πᾶν τὸ Σῦς ἡμα τῶν λαῶν τοῦ Γαττερέρου στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ὑποθετικοῦ ἔάν.

(55) De Reb. Geticis σ. 85 « τὴν ὄχθην τοῦ Ὠκεανοῦ, ὅπου διὰ τριῶν » στομάτων ἐκχεόνται τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Βιστούλα, οἰκοῦσιν οὐ » Βιδιβάριοι ἐκ διαφόρων γενῶν συνελθόντες. » Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ σοφοῦ Θουμμάνου φαίνεται πιθανή. Πολλοὶ Γότθοι καὶ Σλάβοι ὄντες εἰς Δακίαν ἐπανῆλθον ἕως παρὰ τοῖς Λατισσοῖς καὶ διεκοίνωσαν αὐτοῖς λατινικὰς λέξεις, αἵτινες ὑπάρχουσιν ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτῶν. Ὁ Στρικόφσκη καὶ Πραιτώριος διηγοῦνται, ὅτι ὁ Βιδβοῦτος, θλιβόμενος ἐκ τῶν ἐμφυλίων διχονοιῶν τοῦ λαοῦ, εἶπεν οὕτω τοῖς συμπολίταις αὐτοῦ. « Ἐὰν εἴχετε κἂν τὸν νοῦν τῶν μελισσῶν, κατεπαύετε τὰς » ἔριδας ὑμῶν πρὸ πολλοῦ. Γινώσκετε ὅτι πᾶν σμῆνος μελισσῶν ὑπακούει » τῇ βασιλίδι, διανεμούσῃ τὴν ἐργασίαν ἐκάστη τῶν ὑπηκόων αὐτῆς » καὶ ἐκδιώκει τοὺς κηφήνας τῆς κυψέλης. Παραδειγματισθέν- » τες ἐκ τούτων, ἐκλέξατε κυριάρχην καὶ ἀνάθετε αὐτῷ τὴν τύχην » ὑμῶν καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ δικάζειν τὰς μεταξὺ τῶν πολιτῶν ἀνα- » φρομένους διαφοράς. Οὗτος ἀποτρεπέτω τοὺς φονεῖς, χαλιναγωγείτω » τὴν κατάχρησιν τῆς ἰσχύος καὶ μεριμνάτω περὶ τῆς κοινῆς ἀσφα- » λείας. » Οὕτω δ' ὁ λαὸς ἐξέλεξεν αὐτὸν ὁμοθυμαδὸν κυριάρχην· διότι ὁ Βιδβοῦτος ἦτο ἐξάκουστος τὸν νοῦν καὶ τὰ πλούτη οὐ μόνον ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ. Οὗτος διὰ τῶν σοφῶν αὐτοῦ θεσμοθεσιῶν μᾶλλον ἢ διὰ τῆς ἀνστηρότητος συνείδησε τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ τῇ ἐργασίᾳ, τῇ γεωπονίᾳ καὶ τῇ κτηνοτροφίᾳ. Ἴδου δημώδης μῦθος ἔχων ἕως βάσιν τινὰ ἱστορικὴν. Ἐκάλουν δὲ Λετλανδίαν τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς Λιβονίας, ὅπου κατῴκουν οἱ Λατισοὶ (οὐχὶ δὲ οἱ Λίβιοι).

(56) Πέτρος ὁ Μέγας, κύριος γενόμενος τῆς Δερβέντης, εἶδε μετ' ἀπορίας τὰ ἐρείπια τοῦ τείχους ἐκείνου ἐκτεινομένου δι' ὀρέων καὶ ἐρήμων ἀπὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ὁ ἡγεμὼν Δημήτριος Καντεμῖρος, ἀνὴρ φιλομαθὴς καὶ λόγιος, διέγραψε τὰ ἐρείπια ταῦτα. « Παρατηροῦνται ἔτι ἐν ταῖς κοιλάσι, λέγει, πολλοὶ πύργοι ἔχοντες θύρας ὁμοίας τῶν πύργων τῆς Μόσχας· τὸ τείχος ἔχει πάχος πλέον ὀργυιᾶς· οἱ δὲ λίθοι τῆς οἰκοδομῆς εἰσι

μέγιστοι καὶ ἰσχυρότατοι συνδεδεμένοι ἄνευ σιδήρου ἢ ἀσβέστου. (᾽Ορ. Βαῦερν, περὶ τοῦ Κανκασίου τείχους ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν Τομ. Η΄. ἢ ἐν τοῖς Πονήμασιν αὐτοῦ σελ. 94 ὅρ. ὡσαύτως τὴν ἀνατολικὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Ἐρβελότου, ἐν λέξει Κοζάρως.

(57) Ὁ Δανβίλλος γράφει, ὅτι ἀρχομένου τοῦ πέμπτου αἰῶνος ἡγεμῶν Τάταρος, Τουλοῦντος ἢ Τουροῦνος ὀνομαζόμενος, πρῶτος ἐπωνομάσθη Χάνης ἢ Καγάνος (ὅρ. Ὑπόμνημα αὐτοῦ περὶ τῶν λαῶν τῆς Δακίας ἐν Ὑπομνήμασι τῆς ἀκαδ. τῶν ἐπιγρ. Τομ. ΝΒ΄.)

(58) Περιήγησις Ῥουβρικίου, ἐκδοσις Βεργερῶνον σ. 1. Ἐκτὸς τῆς Χερσῶνος, ἣτις ἀνῆκε τοῖς Ἑλλήσιν αὐτοκράτορσι καὶ, πρὸς τὸ δυτικομεσημβρινὸν ἢ παραθαλάσσιος ἐπαρχία, Δόφου καλουμένη, ὅπου κατάρχουν αὐτόνομοι 3000 χριστιανοὶ Γότθοι, λείψανα ἐκείνων, οἵτινες κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα ἐπὶ Ἐρμαζόρικου ἐδέσποσαν ἀπάσης τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης.

Οἱ Γότθοι οὗτοι, εἰ καὶ εὐάριθμοι, ἦσαν πιστοὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σύμμαχοι. «Καὶ τὰ μὲν πολέμια ἔργα εἰσὶν ἄριστοι τά τε
» εἰς τὴν γεωργίαν αὐτουργοὶ δεξιοί, καὶ φιλοξενώτατοι δὲ εἰσὶν
» ἀνθρώπων ἀπάντων. . . . πόλιν μὲν οὖν ἢ φρούριον οὐδα-
» μῆ τῆς χώρας ὁ βασιλεὺς ἐδείματο ταύτης, καθείργεσθαι περιβό-
» λοις τισὶν οὐκ ἀνεχομένων τῶν τῆ δε ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν πεδίῳ ἀσ-
» μενέστατα ὤκημένων αἰεὶ ὅπη ποτὲ δὲ τῶν ἐκείνη χωρίων βάσιμα εὐ-
» πετώσ τοῖς ἐπιούσιν ἐδόκει εἶναι, ταύτας δὲ τειχίσμασι μακροῖς τὰς
» εἰσόδους περιβαλὼν, τὰς ἐκ τῆς ἐφόδου φροντίδας ἀνέστειλε Γότθοις.» (᾽Ορ. Προκοπ. περὶ οἰκοδ. Τομ. Γ΄. Κεφ. 7). Αἰγόντος δὲ τοῦ τετάρτου αἰῶνος ὑπετάχθησαν τῷ Χάνῃ τῶν Χοζάρων (ὅρ. Ἀπομνημ. τῶν λαῶν, Τομ. Α΄. σελ. 245 καὶ ἐπομ.)

Ἰουστινιανὸς ὁ Β΄. ἐκθρονισθεὶς ὑπὸ τοῦ Τιβερίου, κατέφυγε παρὰ τῷ Χάνῃ τῶν Χοζάρων, οὗ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα, στεφεύσαν κατόπιν αὐτοκράτειραν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ Φιλιππικὸς ἐπεκαλέσατο ὡσαύτως τὴν προστασίαν αὐτῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ἐνύμφευσε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον μεθ' ἡγεμονίδος Χοζάρως· ἐκ δὲ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθη υἱὸς βασιλεύσας ἐπ' ὀνόματι Λέων ὁ Χοζάριος.

(59) (᾽Ορ. Ἀβουτφέδον, ἐν τῇ ἱστορικῇ ἀποθήκῃ τοῦ Βουσχινγίου. Τομ. Ε΄. σ. 365. Ἐρβελότον, ἐν τῇ Ἀνατ. Βιβλιοθ' ἐν λέξει Χοζάροι· Βαλαγγιάρων καὶ ἀνατ. Γεωγρ. τοῦ Ἐβρὸν-Χοτὰλ, Ἄραβος περιγητοῦ τοῦ δεκάτου αἰῶνος, μεταφρασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ου. Οὐελεῦ σελ. 185—190. Ἐνταῦθα μεταφράζομεν ὅ,τι ἀναφέρεται περὶ Χοζάρων ἐν τῷ τελευταίῳ βιβλίῳ τοῦ συγγράμματος τούτου καὶ ἐν τῇ Ἀραβικῇ Χρηστομαθείᾳ ὑπὸ Σιλβέστρου Σαῦῃ.

«Ὁ Καγάνος, ἢ Χαγάνος κατάγεται ἐξ Αὐτοκρατόρων οὐδεὶς προ-
» σέρχεται αὐτῷ ἄνευ σπουδαιοτάτης ὑποθέσεως. Οἱ εἰσερχόμενοι
» εἰς τὰ βασίλεια αὐτοῦ γονυκλιτοῦσι καὶ περιμένουσιν ὅπως λάβωσιν

» ἄδειαν ἵνα ἐγερωθῶσι, πλησιάζωσι καὶ ὀμιλήσωσι. Οὐδείς τοιμᾶ διελ-
 » θεῖν ἔφιππος παρὰ τῷ τάφῳ τοῦ Καγάνου· ἕκαστος ἵππευς κατα-
 » βαίνει ἀπὸ τοῦ ἵππου, προσκυνεῖ τὸν τάφον, πορευόμενος περὶ,
 » ἵπεύων πάλιν τότε, ὅπου γίνεται ἀφανής. Ἐὰν ὁ Καγάνος εἴπη πρὸς
 » ἄνδρα κατέχοντα ὑψηλὸν ἀξίωμα " Ἀγε καὶ ἀπόθανε, ὁ ἀνὴρ οὗτος
 » ὀφείλει πάραυτα ἵνα μεταβῆ οἴκαδε καὶ αὐτοκτονηθῆ. " Ἐνίοτε οἱ ἐν-
 » δεέστατοι συγγενεῖς τοῦ Καγάνου ἀναβαίνουσιν ὡσαύτως τὸν θρό-
 » νον. " Ἦκουσα τοῦ λαοῦ, λέγοντος περὶ νεανίου τινός, ἔχοντος ἐρ-
 » γαστήριον καὶ πωλοῦντος εὐτελῆ πράγματα. Οὗτος ἀναβήσεται
 » τὸν θρόνον μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ βασιλεύοντος Κα-
 » γάνου. Ἄλλ' ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦν Ὀθωμανός, ὁ δὲ Καγάνος ἦν ἀεί-
 » ποτε τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας, ἦν ὁ κυριάρχης τῶν Χοζάρων Βού-
 » λας ἠσπάσατο τῷ 740, κατὰ τὸν ἀνατολικὸν ἱστορικὸν Μασσούδην,
 » ἀκμάσαντα τὸν δέκατον αἰῶνα. Ὁ ἡγεμὼν ἐκτελεῖ τοὺς νόμους
 » μετὰ ἐννέα ἀρχόντων, οἵτινές εἰσι Μουσουλμάνοι, Ἑβραῖοι, Χρι-
 » στιανοί, ἢ εἰδωλολάτραι. Τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν πρεσβεύει ἡ
 » ἐλαχίστη μερὶς τῶν κατοίκων, διότι οἱ λοιποὶ εἰσι Μωαμεθανοὶ καὶ
 » Χριστιανοί. Ἡ πόλις Ἄτελ περιβάλλεται εἰς εἴκοσι λεύγας ὑπὸ
 » εὐφώρων ἀγρῶν. Οἱ κάτοικοι τρέφονται κυρίως ἐξ ἰχθύων καὶ
 » ὀρύζης, ἢ δὲ ῥωσσία χορηγεῖ αὐτοῖς μέλι καὶ κηρόν. Οἱ εὐπορώ-
 » ταιοὶ τῶν πολιτῶν τοῦ Ἄτελ εἰσι Μωαμεθανοὶ καὶ ἔμποροι. Ἡ
 » Τουρκικὴ γλῶσσα λαλεῖται κατὰ τὰς χώρας τῶν Χοζάρων, ὅπου
 » ὡσαύτως ὑπάρχει πόλις κεκοσμημένη διὰ πολλῶν κήπων, Ἀσμὲδ κα-
 » λουμένη. Ἡ ἄγουσα ἀπὸ Δερβέντης μέχρι Σουίρ ὁδὸς φαίνεται
 » κατάφυτος ἐκατέρωθεν. Ἡ ἄμπελος ἐγχοριάζει ὡσαύτως. » (Ἀνατ.
 Γεωγρ.).

Περὶ τὸ 947 ὁ Μασσούδης ἔγραφε τὰ ἑξῆς. « Μεγάλα πλοῖα πλή-
 » ρη ἔμπορευμάτων τῆς Χοζαρίας ἀναβαίνουσι τὸν ποταμὸν, τὸν δι-
 » αιροῦντα διχῆ τὴν πρωτείουσαν τῶν Χοζάρων. " Ἐτεραι βάρεις προ-
 » ερχόμεναι ἐκ τῆς χώρας τῆς καλουμένης Βέρτας εἰδὶν ὠρισμένοι, ἵνα
 » εἰσάγωσι δέρματα μελαινῶν ἄλωπέκων, περιφημότατα καὶ πολυτι-
 » μότατα. Εἰσὶ δὲ ταῦτα ἐρυθρᾶ, λευκὰ καὶ ποικιλόχροα. Τὰ κα-
 » λούμενα Ἀραβικὰ εἰσὶ τὰ εἰωνότερα. » Τὰ μέλανα ἔρχονται κυ-
 » ρίως ἐκ τῆς Βέρτας, ἢ τῶν πέριξ αὐτῆς. Οἱ Βασιλεῖς τῶν βαρβάρων
 » λαῶν ἀγοράζουσι βαρυντιμότατα τὰ δέρματα ταῦτα, ἐξ ὧν κατα-
 » σκευάζουσι πῖλους καὶ διφθέρας. Ἐκ Χοζαρίας πέμπουσιν αὐτὰ οὐ
 » μόνον εἰς Δερβέντην, Βέρθαν καὶ ἄλλα μέρη τοῦ Χορασάν, ἀλλὰ καὶ
 » εἰς Γαλλίαν καὶ Ἰσπανίαν (Ἀραβ. Χρηστομ. ὑπὸ Σιλβέστρου Σακῆ).

" Ἀν καὶ ἡ Χοζαρία περιεῖχε πολλὰς πόλεις, ὧν ὁ γεωγράφος τῆς Νου-
 » βίας (Sheref-El-Edrisi, γράψας τὸ 1153) καλεῖ τὴν Κορρὰν, Γαδρὰν,
 » Σεγεκὰν, Σαμανδάρ, Ἀλβάρδα, Σαδὶλ καὶ Φερουδ—Καπάδ, καὶ ὅ-
 » μως ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ ἄλλοι Χοζάροι ζῶντες ὑπὸ σκητῶν, ἢ ἐν ἀ-
 » μάξαις. Τὰ βασίλεια τοῦ Καγάνου ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Ῥᾶ,
 » ἦσαν πλήθυνα, ἀλλὰ πᾶσαι αἱ ἄλλαι οἰκοδομαὶ ἦσαν ἐκ γῆς κε-

φαμίτιδος. Ἡ φρουρά τοῦ ἡγεμόνος συνέκειτο συνήθως ἐν 12,000 ἀνδρῶν (ἀνατ. Γεωγρ.) Κατ' ἄλλους ἀνατολικούς χρονολογούς ἡ πρωτεύουσα τοῦ Καγάνου ἔκειτο πλησιέστερον τῆς Δερβέντης.

Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος γράφων κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα περιγράφει μόνον τὰς μεσημβρινὰς κτήσεις τῶν Χοζάρων ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῆς Μαιώτιδος Λίμνης καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου· οὐδεμίαν δὲ ἀναφέρει περὶ τῶν γαιῶν αὐτῶν παρὰ τὸν Ῥᾶ καὶ τὴν Κασπίαν θάλασσαν· ἀλλ' ἐπ' αὐτοῦ κατὰ τὰ ἀνατολικά χρονικά οἱ Καγάνοι ἐδέσποζον ἔτι ἐν τῷ νῦν νομῷ τοῦ Ἀστραχανίου (ὄρ. τὴν ἱστορ. ἡμῶν, ἔτος 1021), εἰ καὶ οἱ Οὗζοι, λαὸς τουρκικῆς φυλῆς, περιεπλανῶντο ἤδη μεταξὺ τοῦ Ῥᾶ καὶ Ταναΐδος, ἐκόντων ἢ ἀκόντων τῶν Χοζάρων (ὄρ. Κωνστ. Πορφ. παρὰ Βανδουρ. Τομ. Α'. σελ. 105. 106 τὸν γεωγραφικὸν χάρτην τοῦ Δελίλλου ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι).

Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως Σάρκελ κατὰ Κωνστ. τὸν Πορφ. καὶ τὸν διάδοχον αὐτοῦ ἱστοριογράφον ἐσήμαινε Χοζαριστίλενκὸν ξενοδοχεῖον, ἢ λευκὴν οἰκίαν (Ἀπομν. τῶν λαῶν, Τομ. Γ. σεδ. 567). Τουρκιστὶ δὲ ἡ λέξις αὕτη σημαίνει πόλιν λευκὴν (Βαῦερως, Γεωγραφία τῆς Ῥωσσίας. Τομ. Θ'. σ. 399). Διὰ τοῦτο ὁ σοφὸς Δανβίλλος ὑπέλαβεν, ὅτι τὸ Σάρκελ ἦτο τὸ νῦν Βιελγόροδον ἐν τῷ νομῷ τοῦ Κούρσκου καὶ ὅτι ὁ ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου καλούμενος ποταμὸς Τάναϊς ἦτο οὐχὶ ὁ Δόν, ἀλλ' ὁ Δονέτσης. Βαῦερως, Δανβίλλος ὑπόμν. τῶν νῦν κατοικούντων τὴν Δακίαν· ὄρ. Ὑπομνήματα τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν, ἔτη 1758—1760). Ἄλλοι συγγραφεῖς ἐπίστευσαν τῇ γνώμῃ ταύτῃ· ἀλλὰ φαίνεται σφαλερὰ. Ἡ πόλις Βιελγόροδον ἐγένετο γνωστὴ μόνον ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος καὶ ἐκλήθη Βιέλ-Γορὸδ, ἦτοι πόλις λευκὴ, ἔνεκα τῆς ἐπὶ ὄρους λευκοῦ θέσεως αὐτῆς, ὅθεν κατέβη εἰς τὴν πεδιάδα. Οἱ ἀπεσταλμένοι ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος Θεοφίλου μετέβησαν ἐπὶ λέμβων εἰς τὸ χωρίον, ὅπου διετάχθησαν ἵνα οἰκοδομήσωσι τὸ φρούριον Σάρκελ (ἀπομν. τῶν λαῶν Τομ. Γ. σ. 567 καὶ 568)· ὁ δὲ Δονέτσης ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Βιελγόροδου ὑπάρχει ἀπλωτος (ὄρ. ἀπομνημ. τοῦ Ζουιέφ, (Zouief) σελ. 170). Οἱ Χοζάροι, γενόμενοι ἅπαξ κύριοι τῆς Ταυρίδος ἤθελον ἵνα ἔχωσι τὸ Σάρκελ πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῶν ἀπὸ τῶν Πατσινακῶν (ὄρ. Κεδρηνόν· ἐν ἀπομν. τῶν λαῶν Τομ. Γ'. σ. 568), οἵτινες κατὰ Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον ἔζων τότε ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἰάκι καὶ τοῦ Ῥᾶ. Οὐχὶ δ' ὁ Δονέτσης, ἀλλὰ ὁ Τάναϊς ἐχρησίμωσεν ὡς φραγμὸς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Χοζάρων.

Ὁ Ἀυτοκράτωρ Μιχαὴλ ἔπεμψεν εἰς Χοζαρίαν τὸν φιλόσοφον Κωνσταντῖνον, ὅστις ἐπέστρεψε τοὺς κατοίκους αὐτῆς εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Οὗτοι δὲ πρὸς εὐγνωμοσύνην ἐπεδαψίλευσαν αὐτῷ δῶρα· ἀλλ' ὁ Κωνσταντῖνος ἐζήτησε πρὸς ἀμοιβὴν τῶν μόχθων αὐτοῦ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων αἰχμαλώτων, ὅπερ καὶ ἐπετράπη προθυμότερα (ὄρ. Βίους τῶν Ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου ἐν τῷ γενικῷ Ἑκκλησιαστικῷ μηνολογίῳ Τομ. Γ'. σ. 4.) Ἐν τούτοις οἱ

Καγάνοι, εἰ καὶ ἐπέτρεπον τῷ λαῷ αὐτῶν ἵνα βαπτίζηται, ἐνέμενον πάντοτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ. Μετὰ τινα ἔτη ὁ Ἅγιος Κωνσταντῖνος, ἢ Κύριλλος ἐγένετο περίπυστος διὰ τε τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ Σλαβωνικοῦ ἀλφαβήτου καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά βιβλία.

(60) Τῷ 516, κατὰ τὸν Γρηγόριον (de Tours), ἀνεγινώσκετο ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἡ τυπικὴ αὕτη ἱεσία ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῶν Νορμανδῶν ῥῦσαι ἡμᾶς Κύριε.

(61) Ὁρ. Φόρστερον περὶ τῶν κατὰ τὴν ἄρκτον ἀνακαλύψεων. Τῷ 1001 ἡ τρικυμία ἔρριψεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Ἀμερικῆς, ἐντεῦθεν δ' ἐπανῆλθον εἰς Γροελανδίαν καὶ ἐκάλεσαν τὴν νέαν ταύτην χώραν Βινλανδίαν. Ὁ ἐν Βρέμης Ἀδὰμ μνημονεῖε τούτου.

(62) Ὁ Σάξων, συγγραφεὺς τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, ἐπιλεγόμενος Γραμματικὸς, ὡς καθαρεύων περὶ τὴν λατινικὴν αὐτοῦ γλῶσσαν, ἐπεχείρησε τὴν ἀνέυρεσιν τῆς πρώτης ἱστορίας τῶν Σκανδιναβῶν, φέρων ὡς τεκμήρια ἀρχαίας ποιήσεις καὶ ἐπιγραφὰς ἀγνώστους παντὶ ἄλλῳ, ἢ αὐτῷ. Οὐ μόνον σοφοὶ κριτικοὶ, ὡς ὁ Μαλλέτ, Σχλοίξερς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Δαλῖνος χρονογράφος Σουηδὸς ῥέπων ἀρκούντως εἰς τὴν λογοποιίαν ἀπέκρουσε τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τοῦ Σάξωνος. Ἐναντίον δὲ τούτου, ὁ Μίλλερ ἐν τῇ ἀκαδημαϊκῇ αὐτοῦ ὁμιλίᾳ ἐπανέλαβε μετὰ σπουδαιότητος τοὺς μύθους τοῦ Δανοῦ τούτου περὶ τῆς Ῥωσσίας, διατεινόμενος ὅτι πρέπει ἵνα ἀναγνωρίσωμεν τὸ ἀξιόπιστον τῆς ἱστορίας τοῦ Γραμματικοῦ.

Νομίζομεν, ὅτι χαριζόμεθα τῇ περιεργείᾳ τοῦ ἀναγνώστου παριστῶντες ἐνταῦθα τὰς μὴ ἀξιόπιστους ταύτας πληροφορίας περὶ τῆς ἀρχαίας Ῥωσσίας.

Φρότων ὁ Α΄ βασιλεὺς τῆς Δανίας, σύγχρονος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἀξίωσιν τοῦ Τορφέου ἐνίκησε μεγάλην ναυμαχίαν κατὰ τινος ἡγεμόνος, ἢ τυράννου τῆς Ῥωσσίας, Τράννων ὀνομαζομένου. (ὄρ. Σάξωνα τὸν Γραμμ. Ἰστ. Δανίας Βιβ. Β΄. σ. 21). Ἐκνριένσε τῆς πόλεως Ῥοτάλας ἐν Λιβονίᾳ (ὄρ. Γρούβερον, Χρονικὸν τῆς Λιφλανδίας) καὶ τοῦ Πελτίκσου ἢ Πολότσκου, πρωτενούσης τοῦ Βεσπασίου, ἑτέρου τῆς Ῥωσσίας ἡγεμόνος. Ἐπόρθησεν ἔτι τὴν χώραν βασιλέως τινὸς Ἀνδουβάνου καλουμένου, γήμας τὴν θυγατέρα τούτου. Κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα ὁ Ἄλφανος, βασιλεὺς τῆς Νορβηγίας, πολεμήσας ἐν Ἀνατολῇ, Ῥωσία καὶ Λιβονία ἐφόνησεν ἐν μονομαχίᾳ τὸν περίφημον βασιλέα Σιγτριγγον (Sigtriggy) γήμας τὴν θυγατέρα τοῦ κυριάρχου τῆς Ῥωσσίας Ἀλμαβέιγαν, ἢ Ἀλφίνην (Τορφ. Νέα Ἰστ. Τομ. Α΄. σ. 123). Ὁ Γολβρόδος, βασιλεὺς τῆς Σουηδίας ἠδουκίμησεν ἐν τῷ κατὰ Ῥωσσίας πολέμῳ (Σαξ. Γραμμ. σ. 28). Ὁ διδοχος αὐτοῦ Γότερος ἐφονεύθη κατὰ τινα μάχην πρὸς τὸν Βοὰ υἱὸν τοῦ Ὀτίνου (ἢ τοῦ περιφήμου Ὀδίνου) καὶ τῆς Ῥώσσης ἡγεμονίδος Ῥίνδασ. Γόης δέ τις Φίννος προεμάντευσε τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο τῷ Ὀτίνῳ· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἀνδρεῖος Βοὰ τραυματισθεὶς ἐν τῇ μάχῃ,

ἀπεβίωσε τὴν τρίτην ἡμέραν καὶ ἐτάφη μεγαλοπρεπέστατα ὑπὸ τῶν Ῥώσων πολεμιστῶν, οἵτινες ἀνήγειραν τύμβον ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ πρὸς διαίωνα τῆς δόξης τοῦ Βοά. (Σαξ. Γραμμ. ἰστ. Δαν. σ. 44 καὶ 46). Ἰσταμένον τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος ὁ υἱὸς τοῦ Γοτέρου καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἐπολέμησαν πολλάκις πρὸς τοὺς Ῥώσους.

Κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα, ὡς λέγει ἡ χρονολογία τοῦ Τορφέου, Φρότων ὁ Γ'. βασιλεὺς τῆς Δανίας ἐγημε τὴν θυγατέρα βασιλέως τινὸς τῶν Οὔννων, ἣν ἐμάγευσε διὰ μεμαγευμένου ποτοῦ καὶ εἶτα διεξέυχθη. Ὁ πενθερὸς αὐτοῦ ἐκήρυξε πρὸς αὐτὸν πόλεμον καὶ ἠνώθη μετὰ τῶν Ῥώσων, ἀλλ' ἠττήθη (Σαξ. Γραμμ. σελ. 69. 86. 89). Ὁ Φρότων ἔδωκε τὴν ἐπαρχίαν Ὀλμάρδον ἢ Νοβογόροδον τῷ βασιλεῖ Ὀλμάρῳ, τὴν Ἐστωνίαν ἐτέρῳ ἡγεμόνι, τὴν δὲ Κονογαρδίαν, ὡσαύτως Ῥωσικὴν ἐπαρχίαν, τρίτῳ τινί.

Ὁ υἱὸς Φρότωνος τοῦ Γ'. Φλίδλεφος ἀνετράφη ἐν Ῥωσίᾳ (Σαξ. Γραμμ. ἰστ. Δαν. Βιβ. ΣΤ'. σελ. 96), ἧς ὁ ἡγεμὼν ἐβοήθησεν αὐτῷ ἵνα ἀναβῆ τὸν πατρικὸν θρόνον. Σταρνώτερος ἤρως Δανὸς ἐτρέψεν εἰς φνιγὴν τὸν Ῥῶσον ἡγεμόνα Φλόκκαν, ἐγένετο κύριος τῶν πολλῶν αὐτοῦ θησαυρῶν, καὶ μεγάλης ποσότητος χρυσοῦ καὶ ἀργύρου (Σαξ. Γραμμ. σελ. 104 καὶ 105). ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας Φρότωνος τοῦ Δ'. τουτέστι κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα, (ὅρ. χρονολογίαν τοῦ Τορφέου) ἐθριάμβευσε μονομαχήσας πρὸς τὸν Βιζίνην, ἕνα τῶν ἡμετέρων ἱπποτῶν. Μετὰ δὲ ἑκατὸν ἔτη καὶ ἐντεῦθεν Ἀλδάνος, βασιλεὺς τῆς Δανίας ἐβοήθησε τοῖς Ῥώσοις κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας, ὁ δὲ βασιλεὺς Ἐρμέρικος ἐπολέμησεν αὐτούς.

Ὁ περιώνυμος βασιλεὺς τῆς ἄρκτου Ἰβαρος Βιδιφάδμης, ὑποτάξας τὴν Σουηδίαν καὶ Δανίαν, ἐπόρθησεν ὡσαύτως μέρος τῆς Ῥωσσίας. Ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Ἀβδούρα Διουπαούδρα (Τορφ. ἰστ. τῶν Νορβ. Τομ. Α'. σ. 442) ἦτοι ζάπλουτος, χηρεύσασα μετέβη εἰς Ῥωσίαν μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἀράλδου, ἔτι βρέφους, καὶ συνεξέυχθη μετὰ τοῦ Ῥαδιβάρδου, ἡγεμόνος τῆς χώρας ταύτης. Ὁ Ἰβαρος ὀργισθεὶς διὰ τὸν γάμον τοῦτον ἐπόθει ἐκδίκησιν, ἀλλ' ἐπνίγη ἐν θαλάσῃ ὁ δὲ Ἀράλδος βοηθεῖα τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Δανίας ἀρχομένον τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος, κατὰ τὴν χρονολογίαν τοῦ Τορφέου. Ὁ υἱὸς τοῦ Ῥαδιβάρδου, ὁ Γενναῖος Ῥανδέρερος, μὴ ἀρκούμενος τῷ θρόνῳ τῆς Ῥωσσίας, ἀπῆλθεν εἰς Νορβηγίαν. Ὁ Ῥεγνάργος, ἕγγονος τοῦ Ῥαδιβάρδου βασιλεύων ἐν τῇ πατριδὶ ἡμῶν ἀνεχώρησεν εἰς Σκανδιναβίαν πρὸς βοήθειαν τοῦ Σιγούρτου, υἱοῦ τοῦ Ῥανδερέρου, ὅστις τῷ 735 ἐφόνευσεν τὸν θεῖον αὐτοῦ Ἀράλδον.

Ἐπὶ Καρόλου τοῦ Μεγάλου ἕξῃ ὁ περικλητὸς βασιλεὺς τῆς Δανίας Ῥέγγερος Λοτβρόκος, ὅστις ἐκυρίευσεν τῆς Διβονίας, ἧς ὁ βασιλεὺς Δίνος ἐφρονεύθη. Οἱ υἱοὶ αὐτοῦ συζευθέντες Ῥώσας ἡγεμονίδας, ἐπολέμησαν ἀνδρείως βοηθεῖα τοῦ πενθεροῦ αὐτῶν, ἀλλ' ὁ Ῥέγγερος νικῆσας αὐτούς, εἰσέβαλεν εἰς Ῥωσίαν, Φινλανδίαν, Βιαρκίαν καὶ ἔ-

δωκε τὰς χώρας ταύτας τῷ υἱῷ Βιτσέρσκι, ἐπὶ μικρὸν βασιλεύσαντι· διότι ὁ Δάξων, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Λιβονίας, συλλαβῶν τὸν Βιτσέρσκον, ἔκασε ζῶντα. (Ὁρ. Σαξ. τον Γραμ. Ἰς. Δανίας, Βιβλ. Θ, σελ. 174).

Καταπαύομεν ἐνταῦθα τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Σάξωνος καὶ τῶν ἀρχαίων Ἰσλανδικῶν περὶ τῆς Ῥωσσίας παραδόσεων.

(63) Γὰρ δ σημαίνει οὐ μόνον πόλιν, ἀλλὰ καὶ χώραν. Οἱ Δανοὶ ἐκάλουν τὴν Ῥωσσίαν Ὀστρογαρδίαν, τουτέστιν ἀνατολικὴν χώραν· διότι κεῖται πρὸς ἀνατολὰς τῆς Δανίας. Γαρδαρικὴ δὲ σημαίνει βασιλείον, ἢ χώραν, ἐν ἣ ὑπάρχουσι πόλεις. Ὀλμγαρδ δὲ, χώραν νήσων (iusularum regio) ἢ πόλιν ἐν νήσῳ. Ὁ Βάγγερρος φρονεῖ, ὅτι οἱ Σκανδιναβοὶ ἐκάλουν τὴν Ῥωσσίαν Ἑλλάδα, διότι οἱ Σλάβοι παρεδέχθησαν τὸ θρησκεῦμα τῶν Ἑλλήνων, συγχρότως δὲ καὶ τὸ ἀλφάβητον αὐτῶν· ἀλλ' οἱ Σκανδιναβοὶ ἐκάλουν οὕτως αὐτὴν εἰδωλολάτριον ἔτι (ὄρ. Βαυέρου Geograph. Russiae en Scrip. Septentr. ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τῆς Ἀκαδημίας, Τόμ. Γ', σελ. 371. καὶ τὴν Διατριβὴν τοῦ σοφοῦ Ἰρὲ περὶ τῆς κατὰ τὴν Ἑλλάδα περιηγήσεως τῶν Σκανδιναβῶν, ἐν τῇ Ἰς. τῶν Ἀρκτ. Χωρῶν ὑπὸ Σχλοιζέρου σελ. 549, 556) ἵσως ἐπειδὴ οἱ Νορμανδοὶ διήρχοντο αὐτὴν ἀπερχόμενοι εἰς Ἑλλάδα καὶ συνέχεον τὰς δύο ταύτας χώρας. Οἱ συγγραφεῖς τῆς ἄρκτου ἐκάλουν ὡσαύτως τὴν Ῥωσσίαν Οὐνιγὰρδ, τουτέστι, κατὰ τὸν Ελμόλδον, χώραν τῶν Οὐνῶν. Οἱ Οὐννοὶ ἵσως κατέλαβον μέρος τῆς Ῥωσσίας κατὰ τὸν τέταρτον καὶ πέμπτον αἰῶνα· ἀλλὰ πιθανώτερον ὅτι τὸ ὄνομα Οὐνιγὰρδ ἐδόθη μᾶλλον αὐτῇ ὑπὸ τῆς διεφθαρμένης προφορᾶς τοῦ ὀνόματος Κιέβου, καλουμένου ὑπὸ τῶν συγγραφέων τῆς ἄρκτου Chive, Cuieua, Kænugardia.

Ῥουννικοὶ καλοῦνται οἱ ἀρχαῖοι Σκανδιναβικοὶ χαρακτήρες. Οἱ λόγιοι ἐπὶ πολὺ ἠμφισβήτησαν τὴν ἀρχαιότητα αὐτῶν· γνωστὸν δ' ἐστὶ τοῦλάχιστον, ὅτι τὰ γράμματα ταῦτα ἦσαν ἐν χρήσει περὶ τὸν ἔβδομον ἢ ὄγδοον αἰῶνα. Σάζονται ἔτι τοιαῦτα ἐπὶ τῶν μνημείων καὶ τάφῳ τῶν εἰδωλολατρῶν· πλὴν δὲ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἄλλα ἀρχαῖα καὶ σπουδαῖα τῇ ἱστορίᾳ Ῥουννικᾶ μνημεῖα οὐκ ἔχομεν. (Ὁρ. Σχλοιζ. Ἰς. ἄρκτ. χωρῶν, περὶ τῆς ἐν τῇ ἄρκτῳ γραφῆς). Μέχρι τοῦδε οἱ κάτοικοι τῆς Λαλεκαρδίας χρῶνται Ῥουννικοῖς γράμμασι. (Ὁρ. Δαλ. Ἰς. τῆς Σουηδίας, Τόμ. Α', σελ. 180).

(64) Ὁ Duchêne «istoriæ Francorum scriptores,» Τόμ. Β', 389, 524 καὶ 850. Περὶ τῶν ἄλλων ὀνομάτων ὅρα τὸ σύγγραμμα τοῦ Βαιέρου de Varagis ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τῆς Ἀκαδημίας, Τόμ. Α'. Ἐν ταῖς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν συνθήκαις τῶν πρώτων ἠγεμόνων τῆς Ῥωσσίας πολλοὶ μεγιστᾶνες αὐτῶν φέρουσι Σκανδιναβικὰ ὀνόματα· π. χ. ἡμεῖς, Ῥῶσσοι τὸ γένος, Κάρολος Ἰνεγέρδος, Βερεμουῖνδος, Ρουλάβος, Ρουάλδος κτλ. ἐπέμφθημεν ὑπὸ τοῦ Ὀλγου Μεγάλου ἠγεμόνος τῆς Ῥωσσίας κτλ.

(65) Ῥουσίους, οὓς ἄλλω ὀνόματι Νορμανδοὺς καλοῦμεν (σελ. 92) καὶ ἀλλαχοῦ (σελ. 144) λέγει τὸ αὐτό.

(66) Ἄννα ἢ Κομνηνὴ ἀναφέρει (α), ὅτι οἱ Βαριάγοι (καὶ ὡς προφέρουσιν αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες, Βαράγγοι) κατήγοντο ἐκ Θούλης, τουτέστιν ἐκ τῆς Σκανδιναβίας. Ὁ Κεδρηνὸς (β) καλεῖ αὐτοὺς ὡσαύτως Σκανδιναβούς. Ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας Ἐρικός ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, οἱ Βαράγγοι ἔλαβον τὴν ἄδειαν ἵνα προσκυνήσωσιν αὐτὸν ὡς κυριάρχην τοῦ ἔθνους αὐτῶν. Τὸν πρίγκιπα Νορβηγίας Ἀράλδον οἱ ἐν Κωνσταντινουπολεὶ Βαράγγοι ἀνέδειξαν ἀρχηγὸν τοῦ σωματείου αὐτῶν ὡς ἡμεδαπόν. (Ὁρ. Βαυέρ. Διατριβὴν περὶ τῶν Βαράγγων ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τῆς Ἀκαδημίας, Τόμ. Δ΄.) Ἄλλως δὲ μεταξὺ τῶν Βαράγγων τοῦ Βυζαντίου ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι ξένοι, οἷον Ἄγγλοι, Φράγκοι. (Ὁρ. Ἀπομνημ. τῶν Λαῶν, Τόμ. Δ΄, σελ. 431 καὶ ἐπ.).

(67) Τόμ. Γ΄, σελ. 395. Γαχάνος ἢ Χαγάνος ἐστὶ κύριον ὄνομα, κοινότατον παρὰ τοῖς Σκανδιναβοῖς (ὄρ. Ἰς. Δαλίνου). Ἐκ τῆς ἀναλογίας τοῦ ὀνόματος τούτου πρὸς τὸ τοῦ Χακάνου, ὅπερ ἔφερον οἱ Χοζάροι ἡγεμόνες, εἴκασάν τινες ὅτι οἱ λεγόμενοι οὗτοι Ῥῶσσοι πρέσβεις ἦσαν Χοζάροι. Οὕτως ἐγνωμάτευεν οὐ μόνον ὁ Βολτίνος, ἀλλὰ καὶ ὁ Σχλοιζερὸς. Ἄλλ' ἀπὸ τέλους ἤδη τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος μέχρι τοῦ ὀγδόου καὶ ἐννάτου οἱ Χοζάροι συνεκοινῶνουν ἀδιαλείπτως μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐδύνατο ἄρα ὁ αὐτοκράτωρ Θεόφιλος λαλεῖν περὶ φίλων καὶ συμμάχων αὐτοῦ ὡς περὶ λαοῦ ἀγνώστου; Ἐδύνατο καλέσαι αὐτοὺς ξένω ὀνόματι καὶ πέμψαι εἰς Γερμανίαν, ὅπως εὐχερέστερον ἐπανακάμψωσιν εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, ὅμορον τῶν ἐν Ταυρικῇ κτήσεων αὐτῶν; Ὁ Μύλλερὸς ἐνόμισεν ὅτι οἱ πρέσβεις οὗτοι ἦσαν Βαραγγο-Ῥῶσσοι, οἵτινες, ἐγκαταστάντες ἐν Κιέβω πρὸ τοῦ Ῥουρικού, ἀπῆλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκάλεσαν τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Καγάνον· τὸ προσαγόρευμα δὲ τοῦτο ἦν ἐντιμώτατον παρὰ τοῖς Ἕλλησιν. Εἰ ὁ Μύλλερὸς ἔβλεπε τὸν βίον τοῦ Βλαδιμίρου ἐν χειρογράφῳ τοῦ ΙΓ' ἢ ΙΔ' αἰῶνος, σωζομένω ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ κόμητος Μούσιν Πούσκιν, ἐδύνατο ἀποδείξαι, ὅτι αὐτοὶ οἱ Ῥῶσσοι κυριάρχαι ἦτοι οἱ ἡγεμόνες τοῦ Κιέβου, ἐκαλοῦντο Καγάνοι· διότι οὕτω καλεῖται ὁ Βλαδίμιρος ἐν τῇ εἰρημένῃ βιογραφίᾳ. Ἐν τούτοις οἱ πρέσβεις οἱ τοῦ Ῥωσσικοῦ λαοῦ κατήγοντο βεβαίως οὐχὶ ἐκ τοῦ Κιέβου, ὅπου ὁ Ἕλλην αὐτοκράτωρ οὐκ ἐδύνατο πέμψαι αὐτοὺς διὰ τῆς Γερμανίας. Τοῦ Κιέβου ἦρχον τότε οἱ Χοζάροι, οἵτινες ἐκοινῶνουν ἀδιαλείπτως πρὸς τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, εἴτε κατὰ θάλασσαν,

(α) Βιβλ. Β΄, σελ. 62.

(β) Σελ. 792.

εἶτε κατὰ ξηρὰν, διερχόμενοι τὴν Βουλγαρίαν. Ποῦ οὖν εἶσιν αἱ πολυάριθμοι βάρβαροι χῶραι, περὶ ὧν ὁ Θεόφιλος ἀναφέρει ἐν τῇ προς τὸν Λουδοβίκον ἐπιστολῇ; Ἄλλ' εἰ, ὡς πάντα πείθουσιν ἡμᾶς, οἱ πρέσβεις οὗτοι ἦλθον ἐκ Σουηδίας, εὐχερέστερον ἐπανήρχοντο οἰκάδε διὰ τῆς Γερμανίας, ἢ διὰ πολλῶν Σλαβικῶν καὶ Φιννικῶν λαῶν βαρβάρων ἔτι κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα. Οἱ Σουηδοὶ ἦσαν ἔτι γνωστοὶ τῇ ἀυλῇ τοῦ Λουδοβίκου, πέμψαντος πρὸς αὐτοὺς πρεσβευτην τῷ 829, (Ὁρ. Δαλίνον).

(68) Ἄπομν. τῶν λαῶν, Τόμ. Β', σελ. 29. Ἀναφέρεται ὑπό τινων, ἔτι οἱ Σλάβοι ἐνίπτοντο τρις μόνον καθ' ἅπαντα τὸν βίον, ἦτοι κατὰ τὴν γέννησιν, τὸν γάμον καὶ τὴν τελευτήν. (Ὁρ. Ραίτχ. 15. Σλαβικῶν λαῶν, Βιβλ. Α'. Κεφ. 5).

(69) Ἄπομν. τῶν λαῶν, Τόμ. Β', σελ. 28 καὶ 29· καὶ Μαυρικίου Στρατηγικῶν ἐκδ. Οὐψάλης, Βιβλ. Β', σελ. 5. Ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος ἔγραψε περὶ πολεμικῆς δώδεκα βιβλία, ἐκδοθέντα ὑπὸ Σεφέρου τῷ 1664. Τὸ μᾶλλον δὲ διαφέρει ἡμῖν ἔστιν ἡ διαγραφή τῶν Σλαβικῶν ἡθῶν, ἣν εὐρίσκομεν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν Γερμανῶν, Τόμ. Β', σελ. 211 καὶ 212. Ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ σοφὸς ἐν τῇ τακτικῇ αὐτοῦ ἐπαναλαμβάνει ὅσα ἀναφέρει ὁ Μαυρίκιος περὶ τῶν Σλάβων.

(70) Ἄπομν. τῶν λαῶν, Τόμ. Β', σελ. 36.

(71) Ὁρ. Στρατηγ. Μαυρικίου, Βιβλ. Β', Κεφ. 5. — Τάκτικον περὶ Βενέδων. — Προκόπιον ἐν Ἄπομν. τῶν λαῶν, Τόμ. Β', 29, καὶ 33· καὶ Χρονικὸν τοῦ Φρεδιγαρίου, Κεφ. 48. Ὁ Μαυρίκιος ἀναφέρει, ὅτι τὰ Σλαβικὰ βέλη περιεῖχον δραστηκώτατον φάρμακον, διαδόμενον ταχέως εἰς ὄλον τὸ σῶμα, εἰ μὴ ὁ τρωθεὶς ἐλάμβανε θηριακὴν ἢ ἄλλα φάρμακα, ἣ τέλος μὴ ἀπέταμον τὴν περὶ τὸ τραῦμα σάρκα.

(72) Ἄπομν. τῶν λαῶν, Τόμ. Β', σελ. 34 καὶ 43.

(73) Βίος τοῦ Ἁγίου Σεβερίνου, Κεφ. Β'. — Γεπχάρδος, Ἰς. τῶν Βένδων, Τόμ. Α', σελ. 23. Οἱ χωρικοὶ Ἕλληνες ἐκάλουν αὐτοὺς Σκαμάρους.

(74) Ἄπομν. τῶν λαῶν, Τόμ. Β', σελ. 37. Οἱ Σλάβοι ἀνεσκολόπιζον τοὺς αἰχμαλώτους, κατέκλειον αὐτοὺς ἐν σταύλοις καὶ ἔκαιον μετὰ τῶν κτηνῶν, ὅσα οὐκ ἠδύναντο φέρειν μεθ' ἑαυτῶν.

(75) Ἄπομν. τῶν λαῶν, Τόμ. Β', σελ. 59.

(76) Ὁ Μαυρίκιος λέγει, ὅτι ἐκρύπτον τὴν περιουσίαν αὐτῶν ὡς κλέπτει.

(77) Ὁ Προκόπιος καὶ Μαυρίκιος.

(78) Ὁ ἐκ Βρέμης Ἀδάμ (Βιβλ. Β', Κεφ. 1Β') καὶ ὁ Μαυρίκιος.

(79) Ὁ ἐκ Πράγης Κοσμάς, Script. rer. Germ. Α', 1970, καὶ Βίος Ὁθωνος, σελ. 690. Ὁρ. ὡσαύτως Ἐλμόλδου Σλαβικὰ Χρον. Β', Α', Κεφ. 83.

(80) Στρατηγ. Μαυρικίου. Ὁ Ἅγιος Βονιφάτιος, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ Η' αἰῶνος, ἀναφέρει περὶ τῶν Σλαβο-Γερμανῶν ἢ Βένδων

ἐν τῇ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας ἐπιστολῇ· «Οἱ Βινεδοί, γένος
» ἀνθρώπων μιαιφώτατον καὶ κάκιστον· τοσοῦτον δὲ μεγάλως φυλάτ-
» τει τὴν συζυγικὴν ἀγάπην, ὥστε ἡ γυνή, ἀποθανόντος τοῦ ἰδίου ἀν-
» δρός, ἀποφεύγει τὸ ζῆν· ἀξιεπαινος δὲ νομίζεται ἡ ἰδίᾳ χειρὶ φο-
» νευθεῖσα καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς τῷ ἀνδρὶ πυρᾶς κατακαεῖσα.» "Ορ.
Abhandl. Böhmischer Gesellsch. Κεφ. Γ'. σελ. 158. — Χρ. Διτμ. σελ.
419, καὶ Ἀντωνίου Δοκίμια περὶ τῆς πρώτης τῶν Σλάβων κατα-
γωγῆς, τῶν ἡθῶν, κτλ.

(81) "Ορ. Abhandl. von den Heyrathsgebrauchen der Oberläusitzischen Venden καὶ Γεπχ. 'Ις. Σλάβων, Τόμ. Α', σελ. 8. καὶ Ἀντώνιον, σελ. 128.

(82) Ἀπομν. τῶν λαῶν, Τόμ. Β', σελ. 72.

(83) Ἀντώνιος, σελ. 54.

(84) Βίος τοῦ Ἀγ. Ὁθωνος, σελ. 682.

(85) Γεπχ. 'Ις. τῶν Βένδων, Τόμ. Α', σελ. 9. "Ἐτεροὶ λαοὶ εἰδωλο-
λάτραι, οἱ Πρῶσσοι, οἱ Ἑρουλοὶ προσεφέροντο κατὰ τὸν αὐτὸν τρό-
πον. Ἐν γένει δὲ εὐρίσκομεν μεγάλην ὁμοιότητα τῶν Σλαβικῶν καὶ
Γερμανικῶν ἡθῶν. ("Ορ. Hartnoch, Antiq. Pruss. Dissert. Τόμ. ΙΓ',
σελ. 188. καὶ Μασκόβ, Geschichte der Deutschen, Βιβλ. ΙΑ', Κεφ. 24.

(86) Σλαβ. Χρονικά. Ἐκδοσις Λινδενβρόγου, σελ. 202.

(87) Ἐντυπον Χρ. Νέστωρος, σελ. 12.

(88) Ἀπομν. τῶν λαῶν, Τόμ. Β', σελ. 29.

(89) Γεπχάρδος, 'Ις. τῶν Σλάβων, Τόμ. Α', σελ. 42.

(90) Αὐτόθι, Α', 42.

(91) Ἀπομν. τῶν λαῶν, Τόμ. Β', 29. Ἐλμόλδος, Σλαβ. Χρ. Βιβλ. Α', Κεφ. 83.

(92) Γεπχάρδος, 'Ις. τῶν Βένδων καὶ Σλάβων, Τόμ. Α'. σελ. 44
καὶ 45.

(93) Ὁ ἐκ Βρέμης Ἀδάμ καλεῖ τὴν πόλιν ταύτην Ἰουλίνον, ὃ δ' Ἐλ-
μόλδος, Βινέτταν. ("Ορ. τοῦ μὲν πρώτου Ἐκκλ. 'Ις. σελ. 19, τοῦ δὲ
δευτέρου Χρ. Σλαβ. Βιβλ. Α'. Κεφ. 2). Ὁ Βαῦερος ἐνόμιζεν ὅτι
το ὄνομα Ἰουλίνον ἦν ἡμαρτημένον, ἀλλὰ πολλοὶ ἠξίουσι, ὅτι παρά-
γεται ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος.

(94) Γεπχάρδος, 'Ις. τῶν Σλάβων, Α', 45.

(95) "Ορ. ἐν Βίῳ τοῦ Ἀγ. Ὁθωνος τὴν διαγραφὴν τῶν ἐν Στετίνῳ
Σλαβικῶν ναῶν, καὶ Βεγκιάνου Beschreibung der Mark Brandenburg
σελ. 392 καὶ 398. Κάρολος ὁ Μέγας ἀπηγόρευεν ἐν Γερμανίᾳ τὴν
πρὸς τοὺς Σλάβους πώλησιν ὄπλων (Γεπχ. Τόμ. Α', σελ. 45).

(96) "Ορ. Τούμανον, Über die Gottesdienstl. Alterthüm der Obotri-
ten σελ. 262.

(97) "Ορ. Hofpredigers Masch Gottesdienstliche Aiterthümer der Obo-
triten καὶ Voyage en Basse Saxe τοῦ κόμητος Ποτότσκη. Αἱ περίεργοι

αὐται ἀρχαιότητες ἦσαν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ 'Ρατσεβούργου καὶ ἐν τῷ νέῳ Βραδευβούργῳ καὶ ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Σπονχόλτς.

(98) 'Ελμόλδ. Χρον. Σλαβ. «Casas de virgultis conte xunt necessitati tantum consulentes adversus tempestates et pluvias.» Περὶ δὲ τῶν πόλεων καὶ τῶν ναῶν, ὄρ. Γεπχ. 'Ις. τῶν Σλάβων, Τόμ. Α', σελ. 41· καὶ Βίον τοῦ 'Αγ." Οἰθωνος, σελ. 681.

(99) "Ορ. ἀνωτέρω καὶ τὸν 'Αντώνιον, σελ. 142—146. Μεταξὺ τῶν Σλαβικῶν ἀρχαιοτήτων εὐρέθη εἰκὼν στρατιάτου παίζοντος τὸν ἀσκόν.

(100) 'Απομν. λαῶν, Τόμ. Β', σελ. 61. 'Ο Προκόπιος καλεῖ τὰ ἄσματα ταῦτα Ἀβαρικὰ, ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες ἐνόμιζον τοὺς Ἀβάρους καὶ Σλάβους ὡς τὸν αὐτὸν λαόν. "Ορα ἔτι Γεπχ. 'Ις. τῶν Σλάβων, Τόμ. Α', σελ. 6.

(101) 'Αντώνιος, σελ. 33 καὶ 143. Γεπχ. 'Ις. τῶν Σλάβων, Τόμ. Α', σελ. 7· καὶ Βίον τοῦ 'Αγ." Οἰθωνος.

(102) 'Απομν. λαῶν, Τόμ. Β', σελ. 28. 'Ο Μανρίμιος λέγει· «Οὐ» δὲν ὑπεῖκουσιν ἄρχοντι.»

(103) Οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι ὅτι ὁ Βαϊανὸς ἐλεηλάτησε καὶ ἐπυρπόλησε περὶ τὸ τέλος τοῦ ΣΤ' αἰῶνος τὰ οἰκήματα τῶν Σλάβων τοῦ Ἰστρον. ('Απομν. λαῶν, Τόμ. Β', σελ. 48).

(104) Σουρτσφλέις de Rebus Slavicis, 468.

(105) Γεπχ. 'Ις. τῶν Βένδων καὶ Σλάβων.

(106) 'Ελμόλδ. Σλαβ. Χρον. Βιβλ. Α', Κεφ. ΙΣΤ'.

(107) Κοσμάς ὁ ἐκ Πράγης, Βιβλ. Α', σελ. 1972.

(108) Παγάνος ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας ἦλθε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα μετὰ τῶν Βοϊλάδων αὐτοῦ, τουτέστιν ἀναμφιβόλως βοιάρων.

(109) Βίος τοῦ 'Αγ." Οἰθωνος. καὶ Γεπχάρδ. 'Ις. τῶν Σλάβων Τόμ. Α', σελ. 52.

(110) 'Απομν. λαῶν, Τόμ. Β', σελ. 395. Γεπχ. 'Ις. τῶν Σλάβων, Α', σελ. 52, καὶ Δόδνερ. ad Hagecium, Τόμ. Β', σελ. 56.

(111) 'Απομν. λαῶν, Τόμ. Β', σελ. 89 καὶ 395. 'Ο Κωνσταντῖνος πάντοτε λέγει γέροντες, senes.

(112) Γεπχάρδος, 'Ις. τῶν Σλάβων, Τόμ. Α', σελ. 52 καὶ 57. Κατὰ τὸν ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνα καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς τῶν Σλάβων ἐν τῇ Σερβία καὶ Δαλματία ἐνηβρύνοντο καλούμενοι Μεγάλοι Ζουπάνοι.

(113) 'Αντώνιος, σελ. 50.

(114) Γεπχάρδος, 'Ις. τῶν Σλάβων, Τόμ. Α', σελ. 53 καὶ 54.

(115) Σρέττερος, Τόμ. Γ', Abhandlung aus dem österreichischen Staatsrecht, σελ. 116. καὶ Γεπχ. Τόμ. Α', σελ. 54. 'Η συνήθεια διετήρησεν ἔτι ἡμῖν ἕδος πολὺ παραδοξότερον τοῦ τῶν Βοημῶν. "Οτε ο βασιλεὺς ἀπῆρχετο πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας ἐπυρπύλει δικαιοματικῶς πάσας τὰς καθ' ὁδὸν κώμας. (Δόβνερος, Munimenta

Historica Boëmiæ, Τόμ. Α', σελ. 54. καὶ Γεπχάρδος, 'Ις. τῶν Σλαβων, Τόμ. Α', σελ. 54).

(116) Γεπχ. 'Ις. τῶν Σλάβων, Α', 54.

(117) 'Ελμόλδ. Σλαβ. Χρον. Βιβλ. Α', Κεφ. 84, σελ. 68. Βίος τοῦ Ἁγίου Ὀθωνος, σελ. 670. Τὸ ὄνομα Προβὲ σημαίνει δίκαιος, εὐθύς.

(118) Σάξων ὁ Γραμματικὸς, 'Ις. Δαν. σελ. 291. ἔκδοσις τοῦ 1644. καὶ τὸ Χρονικὸν τοῦ ἐν Μερζεβούργου Διτμάρου, Βιβλ. ΣΤ'.

(119) Γεπχ. 'Ις. τῶν Σλάβων, Α', 57.

(120) Νέστωρ, σελ. 11 καὶ 12, καὶ Προκόπιος ἐν Ἀπομν. τῶν λαῶν, Τόμ. Β', σελ. 28.

(121) Προκόπιος, περὶ Γοτθικῶν πολ, Βιβλ. Γ', Κεφ. ιδ'.

(122) Ἀπομν. λαῶν, Τόμ. Β', σελ. 28.

(123) Γεπχ. 'Ις. τῶν Βένδων καὶ Σλάβων, Α', 23.

(124) 'Ελμόλδ. Σλαβ. Χρον. Βιβλ. Α', Κεφ. 84. Ὅρ. καὶ Γεπχ. 'Ις. τῶν Σλάβων, σελ. 21 καὶ 24. Οἱ Σλάβοι ἐκάλουν Λευκοὺς πάντας τοὺς ἀγαθοὺς Θεοὺς.

(125) 'Ελμόλδ. Βιβλ. Α', Κεφ. 53.

(126) Γεπχ. 'Ις. τῶν Σλάβων, Α', 23.

(127) Νέστωρ, σελ. 33. Ἀντώνιος, σελ. 146, καὶ Γεπχ. Α', 22.

(128) Ὁ μὲν 'Ελμόλδος γράφει Zuantevit, Σάξων δ' ὁ Γραμματικὸς Svantovitus. Νομίζουσι τινες τὸ εἶδωλον τοῦτο ὡς τὸν Σλαβικὸν Φοῖβον καὶ δοξάζουσιν, ὅτι γραπτέον Σβετοβιδ (εἰκὼν τοῦ φωτός) ἀλλὰ πιθανώτερον ὅτι ἐκαλεῖτο Σβιατοβιδ, τουτέστιν ἁγία εἰκὼν.

(129) Ὅρ. τὴν Ῥωσικὴν μετάφρασιν αὐτοῦ, σελ. 66.

(130) Σάξων ὁ Γραμματικὸς, 'Ις. Δαν. Βιβλ. ΙΔ', σελ. 327. Ὁ Τούμανος ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ ἐν Ῥουγένῃ Πορεβίτ ἦν ὁ Περοῦνος τῶν ἡμετέρων Σλάβων, καὶ ὅτι ὁ ἴδιος ἐκαλεῖτο Σβιατοβιδ καὶ Ῥουγεβίτ ἀλλὰ διάφοροι εἰκόνες τῶν εἰδώλων τούτων ἀντιφάσκουσιν τῇ γνώμῃ ταύτῃ. Ὅρ. Γεπχ. Α', 27. Τινὲς δὲ νομίζουσι τὸν Πορενοῦτ θεὸν τῶν ἁγίων γυναικῶν.

(131) Masch. über die Alterthümer der Obotriten, Ποτότσκης, Voyage en Saxe, καὶ Ἀδάμ (de situ Daniæ, σελ. 143).

(132) Ἐν τῇ πόλει τοῦ δουκάτου Σάξεν-Αυέμβουργον, ὅπερ ἦν ἄλλοτε χώρα τῶν παρὰ τὸν Ἀλβιον (Πολάβων) Σκλάβων. Ὅρ. 'Ελμόλδ. Κεφ. 53. Masch. περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τῶν Ὀβοτριτῶν. Τούμ. σελ. 274. Γεπχ. 'Ις. τῶν Σλάβων, Α', 25.

(133) Ἐν ταῖς χώραις τῆς Βαλτικῆς περὶ τὸν Βιστούλαν καὶ τὸ Κάρπαθον ὄρος. Ὅρ. Τούμ. σελ. 273 καὶ 274. Γεπχ. Α', 26.

(134) Ὅρ. τὸ Χρονικὸν τοῦ Ματθίου Στρικόβσκη περὶ τῶν θεῶν τῶν Λατισῶν καὶ τὸν Masch. περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τῶν Ὀβοτριτῶν.

(135) Αὐτ. καὶ Γεπχ. 'Ις. τῶν Σλάβων Α', 26.

- (136) Βίος τοῦ Ἀγίου Ὁθωνος σελ. 479, 495, 502· καὶ Γεπχ. Ἴς. τῶν Σλάβων Α', 27.
- (137) Ἐν τῷ νῦν Δουκάτῳ τοῦ Ὀλοστίν. Ὁρ. Ἐλμόλδ. Κεφ. 84.
- (138) Ποτότσκησ Voyage en Saxe, σελ. 85. εἰκὼν δωδεκάτη. Ὁ δὲ Ἐλμόλδ. (Βιβλ. Α', σελ. 84) ἐξ ἐναντίας γράφει, ὅτι οἱ Σλάβοι οὐδεμίαν εἶχον εἰκόνα τοῦ Θεοῦ τούτου.
- (139) Masch, περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τῶν Ὀβοτριτῶν Γεπχ. Ἴς. Σλάβων Α', 28· καὶ Τούμ. σελ. 316.
- (140) Ὁρ. Χρον. Διτιμάρου σελ. 417. Οὐδὲν ἀναφέρω περὶ Κροόδου, Φλίντσου καὶ ἄλλων ὑποτιθεμένων Σλαβικῶν θεῶν, περὶ ὧν οὐδεμίαν εἶδησις εὐρίσκωμεν ἐν τοῖς ἀξιοπίστοις ἱστοριογράφοις.
- (141) Κατοικοῦσι ἐν Δαλματία. Ἡ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἐνετικοῦ κόλπου χώρα, μεταξὺ Ἰστρίας καὶ Δαλματίας, καλεῖται κυρίως Μορλακία. Ὁρ. Ἀντώνιον, σελ. 50.
- (142) Νέστωρ σελ. 70.
- (143) Στρικόβσκησ, Διαγραφή τῶν εἰδώλων τῶν Λατισῶν.
- (144) Καντεμίρος, Διαγραφή τῆς Μολδαβίας καὶ Σούλζερος, Ἴς. Δακίας, Τόμ. Β', σελ. 322.
- (145) Σύνοψις καὶ Ῥωσικὴ Ἱστορία Λομανόσοφ. Ὀδοιπορικὸν Λεπιέχιν, Τόμ. Δ', σελ. 410.
- (146) Τούτου μάρτυς ἐγενόμην πολλάκις καὶ αὐτός.
- (147) Τὰ πρῶτιστα εἶδωλα ἦσαν τόσῳ μεγάλα, ὥστε πολλοὶ μόλις μετεκίνουν αὐτά. (Ὁρ. Βίον Ἀγ. Ὁθωνος· καὶ Τούμ. περὶ ἀρχαιοτήτων τῶν Ὀβοτριτῶν, σελ. 293.
- (148) Κοσμάς ὁ ἐκ Πράγης, Τόμ. Α', σελ. 2074· καὶ Βίος Ἀγ. Ὁθωνος, σελ. 680.
- (149) Χρον. Διτιμάρου, Βιβλ. ΣΤ'.
- (150) Ἐλμόλδ. Χρον. Σλαβ. Βιβλ. Α', Κεφ. 84. Βίος τοῦ Ἀγ. Ὁθωνος. Ὁ συγγραφεὺς καλεῖ τὸ δένδρον τοῦτο Δόρυ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος (hastam Juli Cæsaris).
- (151) Ἀπομν. λαῶν, Β', 984. Ἡ νῆσος αὕτη τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου φαίνεται οὕσα ἢ Χορτίτσα.
- (152) Γεπχ. Ἴς. Σλάβων, Τόμ. Α', 30.
- (153) Σάξων ὁ Γραμματικὸς. Ἴς. Δαν. 322.
- (154) Ὁρ. τὴν διαγραφὴν τῶν ναῶν τούτων ἐν Βεκμάνῳ, Historich. Beschreibung der Mark-Brandenburg, μέρος Β', σελ. 347· καὶ Γεπχ. Ἴς. τῶν Βένδων καὶ Σλάβων, Α', 31.
- (155) Τοιοῦτοι φαίνονται ἔτι ἐν Ἀγγλίᾳ, Ἰρλανδίᾳ, Βετσαλίᾳ καὶ Βρονσουίκῳ. (Ὁρ. Μαλλ. Ἴς. Δαν. Τόμ. Α', Κεφ. ΙΒ').
- (156) Βίος τοῦ Ἀγ. Ὁθωνος, σελ. 680.
- (157) Σάξων ὁ Γραμμ. Ἴς. Δαν. Βιβλ. ΙΔ', σελ. 319.
- (158) Ὁ ναὸς οὗτος ἀνοδόμητο ἐπὶ στηλῶν ἐχουσῶν σχῆμα κ-

ράτων ζώων οὕτω τοῦλάχιστον τὸ χωρίον τοῦτο ἐξηγεῖ ὁ Γερμανὸς μεταφραστὴς τοῦ Χρον. τοῦ Διτιμάρου Οὐρξίνος, σελ. 328. Ὅρ. Ἐλμόλδ. 221.

(159) Γεπχ. Ἰς τῶν Σλάβων, Α', σελ. 34 καὶ 36. Σάξων ὁ Γραμμ. Ἰς Δαν. σελ. 320—321, καὶ Ἐλμόλδ. Σλ. Χρ. Βιβλ. Α', Κεφ. 53.

(160) Νέστωρ, σελ. 91, καὶ Ἐλμόλδ. Σλ. Χρ. Κεφ. 23.

(161) Σάξων ὁ Γραμμ. Βιβλ. ΙΔ', σελ. 320.

(162) Γεπχ. Ἰς τῶν Σλάβων, Α', σελ. 36. Γνωστόν ἐστίν, ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Ἀγίων Φλώρου καὶ Λαύρου οἱ Ῥῶσοι γεωργοὶ προσάγουσι τοὺς ἵππους αὐτῶν τοῖς ναοῖς.

(163) Ἐλμόλδ. Σλ. Χρ. Κεφ. 84.

(164) Ἀντώνιος, σελ. 71 καὶ Γεπχ. Α', 36.

(165) Ὁ ἐκ Πράγης Κοσμάς, Βιβλ. Γ', ἔτ. 1093 καὶ Χρον. Διτιμάρου, Βιβλ. Α'.

(166) Ἀντώνιος καὶ Γεπχάρδος, Τόμ Α', σελ. 36. Ἐν ταῖς κάλπαις ἐνετίθουν παντοῖα πράγματα τῶν νεκρῶν, ψαλίδας, ῥωμαϊκά νομίσματα, καὶ παιδικὰ ἀθύρματα, καὶ εἰδάλια.

(167) Ἡ Τρίσινα μεθερμηνεύεται ἀγών, τουρνοί. Ὅρ. Νέστωρ, σελ. 12 καὶ Βίον τοῦ ἐκ Μορόμου ἡγεμόνος Κωνσταντίνου.

(168) Βίος τοῦ Ἀγ. Κολουμβάνου ἐν Accem. Kalend. Eccl. Univ. Β', σελ. 21 καὶ Γεπχ Ἰς τῶν Σλάβων, Α', 13.—Ἐλμόλδ. Βιβλ. Α', Κεφ. ΣΤ'. Ἀπὸ Καρόλου τοῦ Μεγάλου οἱ Βενδο-Γερμανοὶ ἐπέστρεψαν ἀκουσίως πολλάκις εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ἀλλ' ἐπανήρχοντο πάντοτε εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν· κατηργήθη δ' ἐντελῶς αὕτη παρ' αὐτοῖς κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα. Οἱ Βούλγαροι, οἱ Τσέχοι καὶ οἱ Μοραβὸὶ ἐβαπτίσθησαν περὶ τὰ μέσα τοῦ Θ', (ὄρ. Μοσχεῖμον Ἐκκλ. Ἰς.), οἱ δὲ Σλάβοι τῆς Ἰλλυρίας ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο, ἀναβάντος εἰς τὸν θρόνον τῷ 867. (Ὅρ. Κωνσ. Πορφυρογεν. πρὸς Ῥωμανὸν, Κεφ. Θ' καὶ Μοσχ. Ἐκκλ. Ἱστορία).

(169) Ὁ Προκόπιος καλεῖ αὐτὴν βάρβαρον. Ἀπομν. λαῶν, Τόμ. Β', σελ. 39).

(170) Ὅρ. κατωτέρω περὶ τοῦ Σλαβικοῦ ἀλφαβήτου.

(171) Περὶ καταγωγῆς τῶν Σλάβων, σελ. 108. Δοβρόβσκη Litterarisches Magazin von Böhmen· Πόποβιτς, σοφὸς Ἀυστριακὸς Σλάβος ἐν Untersuchungen vom meere. Γαττέρερος, Synchr. Universal Historie, καὶ συγκριτικὰ Λεξικά. Ὡς πρὸς τὴν διαίρεσιν τῶν Σλαβικῶν διαλέκτων ἀκολουθῶ τῷ σοφῷ Βοημῷ Δοβρόβσκη.

(172) Uuters. vom meere, Τὴν Βουλγαρικὴν διάλεκτον λαλοῦσιν ἐν τῇ Τουρκικῇ Βουλγαρίᾳ καὶ τῇ Ῥασκίᾳ, ἤτοι ἀνατολικῇ Σερβίᾳ καὶ ῥαχία Δαρδανία, καλουμένη οὕτως ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ῥάσκα τὴν δὲ Σλαβονικὴν, ἐν τῇ Σλαβονίᾳ.

(173) Γαττέρερος, Universal hist. Ὁ τελευταῖος κάτοικος τῆς Ῥογγίνης, ὁ λαλήσας τὴν Σλαβικὴν, ἐτελεύτησε τῷ 1404. Ὅρ. Uuters, σελ.

30. Οἱ Γερμανοὶ ὑποτάξαντες τοὺς Σλάβους ἐν Γερμανίᾳ ἐφρόντιζον ἐξαφανίσαι τὴν γλῶσσαν αὐτῶν.

(174) Provinzial blätter, σελ. 101. Παρατηρητέον ὅτι ὑπάρχει ὁμοιότης τῆς Ἰνδικῆς Σανσκριτικῆς πρὸς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν.

(175) Ἐν τοῖς οὐσιαστικοῖς ὀνόμασι, μήτηρ, mater, Mutter. — Πατήρ, Vater, pater, — Βράτ, Bruder, frater. — Σβέκορ, σβέκορ, socer, socrus, Schwiegervater, Schwiegermutter. — Σῆν, Sohn. — Βδοβά, vidua, Wittwe. — Πάστηρ, pastor. — Ὄκο, oculus, auge. — Βραδὰ, Bart, barba. — Σέρδτσε, Herz. — Κόστ, ὄστέον, costa. — Κρόβι, cruor. — Σόλντσε, sol, sonne. — Ὀγνι, ignis. — Πλάμεα, flamma, flamme, φλόξ. — Λούτση, λύκη, lux, Licht. — Δένι, dies. — Νότσι, nox, νύξ, Nacht. — Τέπλο, tepor. — Βοδὰ, vadum, ὕδωρ, wasser. — Γλίβα, gleba. — Ροσὰ, ros, δρόσος. — Πήλ, pulvis. — Μόρε, mare, Meer. — Σόλε, sal, Salz, ἄλς. — Γορά, ὄρος. — Γόστι, Gast, hospes. — Σόν, somnus. — Ὀβιτάνιε, habitatio. — Δόμ, δόμος, domus. — Σεκύρα, securis. — Σκαμιὰ, scamnum, σκαμνί. — Τρουβά, tuba. — Κόροβ, corbis, Korb. — Σκρίν, scrinium, Schrank. — Κάδι, cadus, κάδος. — Ἰάκορ, Anker, anchora, ἄγκυρα. — Μέλνιτσα, μύλη, mola, Mühle. — Κορά, cortex. — Κλέϊ, κόλλα. — Σόν, succus. — Βινὸ, vinum, Wein, οἶνος. — Λέν, λίνον, linum, Lein. — Κονόπλια, cannabis, κάνναβις. — Σέμεα, semen, Saame. — Ἰμεα, ὄνομα, romen, Name. — Βόρ, φώρ, fur. — Δὰρ, δῶρον, donum. — Γρόβ, Grab. — Λέποστ, lepore, lepos. — Κρούχ, Kreis. — Γόλια, βουλή, βούλημα, voluntas, das Wollen. — Λέστι, List. — Πένια, ποινή, pœna. — Λιουβόβε, Liebe, labido, lubet. — Ὀβτσὰ, ovis, ὄις. — Βικ, bos, βοῦς. — Ἄγνιετς, agnus, ἀμνός. — Σβινιὰ, Schwein, σῦς, sus. — Βόβρε, Bieber, fiber. — Λέβ, λέων, leo, Löwe. — Ὀσλιὰ, asellus, Esel. — Μῦς, μῦς, mus, Maus. — Κότ, catus, Kater.

Ἐν τοῖς ἀριθμητικοῖς, Γεδίν, unus, eins, εἷς· δβὰ, duo, δύο zwey· τρὶ, tres, τρεῖς· τσέτιρε, τέσσαρες· πεὰτ, πέντε· δεσιάτ, δέκα, decem, zeha· στὸ, centum. — Ὄβα, ambo, ἄμφω.

Ἐν δὲ τοῖς ἐπιθέτοις· λέβοϊ, lævus, λαῖος, link· δεσνι, δεξιός, dexter, rechter· λέποϊ, lepidus· νόβιϊ, novus, νέος, νεύβέτχι, vetus· ιούνηϊ, jung, junior· Κριβουϊ, κυρτός· τουυϊ, tenuis, dünn· Κράτιϊ, curtus, Kurz· λέχη, levis, leicht· σιτ, satur, satiat, satt· δόλγι, dolichός· μέρτοϊ, mortuus· ρίξι, russus, ρούσσαιος· στρόγι, αὐστηρός, streng· πολύεϊ, πλήρης, plenus.

Ἐν δὲ ταῖς ἀντωνυμίαις· μὶ (μνὲ), μοι, με, mihi, me, mich· τι, tu, du· τεβὲ, τεὰ, tibi, te, dir, dich· σεβὲ, σεὰ, sibi, se, sich·

μ ό ἰ, meus, mein, ἐμός· τ β ό ἰ, tuus, dein· γεγ ό, ejus· σου ό ἰ, σφως, suus, sein· μ ἰ, ἡμεῖς· ν άς, noster· β ἰ, vos· β άς, vester.

Ἐν δὲ τοῖς ῥήμασι· γέσμι, εἶμι, sum· γεσί, εἶ, es· γέστ, ἐστὶ, est, ist· γεσμί ἐσμέν, sumus· γεστέ, ἐστέ, estis· σοῦτι, sunt, sind, εἶσί· ἰαδού, ἔδω, edo, esse· πιοῦ πίνω. — Γραδού, gradior· σιδέτ, sedere, sitzen· στογιού, sto, stehe· βιδέτ, videre, εἰδέω· δαγιού, do, δίδωμι· στρόϊτ, struere· σεκου, seco· βίτ, battuo· παστὶ, pascere· σοσοῦ, sugo, sauge· κλονιού, κλίνω, clino· πλιγού, πλέω· βεζού, veho· δεροῦ, δέρω· βλεκού, ἔλκω· κουγιού, εἶδο· βερτσιού, verto· δρεμλιού, dormio, dormito· όριού, aro, άρώω· γλοτάϊο, glutio· σκογλιού, σκάπτω, scabo· βαλάϊου, volvo, wälze· μελιού, molo, mahle· λγού, lüge· μογού, mögen· τρου, τρίβω, tero· πλετοῦ, plecto, πλέκω, flechte· όβού, ruo.

(176) Τὴν Σκυθικὴν, λέγει ὁ σοφός Ἰρὲ (ὄρ. τὸ Προοίμιον ἢ Πρόλογον αὐτοῦ ἐν τῷ Σουηδῶ-Γοτθικῶ Λεξικῶ)· ἀλλ' οἱ Σκύθαι ἦλθον ἐξ Ἀσίας, ὅτε ἡ Εὐρώπη ᾤκειτο ἤδη. Τὴν Κελτικὴν δὲ ὁ Πελουτιέρος, ὁ τὴν τῶν Κελτῶν ἱστορίαν συγγράψας· διότι οἱ Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι νομίζουσι τοὺς Κελτοὺς ἀρχαιότατον τῆς Εὐρώπης γένος καὶ προγόνους τῶν Γαλατῶν καὶ Γερμανῶν, τῶν οἰκούντων παρὰ τὸν Ῥήνον, τὸν Ἰστρον καὶ Βορυσθένη, ὅπου συνεμίγησαν μετὰ Θρακικῶν καὶ Σκυθικῶν λαῶν, (ὄρ. Στράβ. Γεωγρ. σελ. 18 καὶ 465) τὴν παραλίαν τοῦ ἀρκτικοῦ Ὠκεανοῦ παρὰ τὰ Ῥιπαῖα ὄρη, (ὄρ. Πλουτάρχ. βίον Καμίλλου), ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ἰσπανίᾳ· ἄστε ὁ Πτολεμαῖος καλεῖ Κελτικὴν πᾶσαν τὴν Εὐρώπην. Ἀλλ' ὁ Σχλοίξερρος παρατηρεῖ δικαίως, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο, ὡς καὶ τὸ τῆς Σκυθίας, θεωρεῖται μᾶλλον γεωγραφικὸν ἢ ἱστορικὸν, καὶ ὅτι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἐφόρου, σημαίνει τὸν δυσμικὸν κόσμον, συμπεριλαμβανομένων πάντων τῶν κατοίκων ἄνευ διαφορᾶς τῶν λαῶν αὐτοῦ.

(177) Ἰρὲ (Προοίμιον, σελ. κά καὶ κη). Ὁ Ἡρόδοτος (Βιβλ. Β') λέγει ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐκαλεῖτο ἄλλοτε Πελασγία, καὶ ὅτι οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἦσαν οἱ Πελασγοί, κάτοικοι ἄλλοτε τῆς Θράκης. Ἐκαταῖος δ' ὁ Μιλήσιος, κατὰ τὸν Στράβωνα, λέγει ὡσαύτως, ὅτι οἱ Θράκες κατόκησαν τὴν Ἀττικὴν.

(178) Σχλοίξ. Ἰς. τῆς ἄρκτου, σελ. 599.

(179) Ὁρ. Religion des Gaulois, Τόμ. Α', σελ. 39· καὶ Τουμάνου Ἐρμηνεῖαν ἀρχαίας τινὸς Πρωσσικῆς ἐπιγραφῆς· σελ. 229. Ἀπεδείχθη ὅτι οἱ Γότθοι ἐγίνωσκον γράμματα καὶ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης· ὁ δὲ Οὐλφιλᾶς, μεταγλωττίζων τὰ Εὐαγγέλια, ἐφεῖρε μόνον νέα τινὰ (Ἰρὲ, Analecta Ulfid. Diss. Ὁρ. ὡσαύτως Σχλοίξ. Ἰς. τῆς ἄρκτου· Μαλλ. Ἰς. Δαν. καὶ Τούμανον). Βαιτικὴν ἐκάλουον πᾶσαν τὴν μεσημβρινὴν χώραν τῆς Ἰσπανίας, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἄννα μέχρι τῆς

θαλάσσης. Οἱ Ῥουνικοὶ χαρακτηῆρες ἦσαν γνωστοὶ ἐν Γαλατία καὶ Βρετανίᾳ (ὄρ. περὶ τῆς γραφῆς τῶν ἀρκτῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Σχλοίξερου). Ὁ Φουρτουνάτος, ποιητῆς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ἀναφέρει τούτους ἐν τοῖς ἔπεσιν αὐτοῦ (Σχλοίξ. 61).

(180) Ὅρ. Τουμάνου Ἐρμηνείαν ἀρχαίας τινὸς Πρωσσικῆς ἐπιγραφῆς. Τόμ. Β', σελ. 229.

(181) Ἐρένου (Heeren) Ideen über den Verkehr der alten Welt, Τόμ. Β', σελ. 556.

(182) Ἐπὶ τοῦ Στράβωνος οἱ Τουρδιτανοὶ ἐβεβαίουν ὅτι πρὸ ἕξ χιλιῶν ἐτῶν ἐγένωσκον τὴν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν. Τὰ 6,000 ἔτη ἕως ἐστὶν ἀμάρτημα τοῦ κειμένου (ὄρ. Σχλοίξ. σελ. 596).

(183) Τοῦμανος, σελ. 230 καὶ 232· καὶ Βιτνέρου Συγκριτικοὶς Πίνακας περὶ τῆς γραφῆς διαφόρων ἐθνῶν Πίναξ Β'.

(184) Ὁ Τάκιτος εἶπε περὶ τῶν Γερμανῶν, litterarum secreta viri pariter ac feminae ignorant. Ἐντεῦθεν ἐνόμισάν τινες, ὅτι ἐπὶ τοῦ κατ' αὐτὸν χρόνου ἠγγόουν τὴν γραφὴν· ἀλλ' ὁ Ῥωμαῖος ἱστορικὸς ἐννοεῖ ἀποκρύφους ἐρωτικὰς ἐπιστολάς, ἐπαινῶν τὴν συζυγικὴν πίστιν καὶ σωφροσύνην τῶν Γερμανῶν. Οὕτως ἐνόησαν τὰ λεγόμενα ἐπ' αὐτοῦ ὁ Τοῦμανος, Λαβλέτερης, Μύλλερὸς καὶ ἄλλοι. Αὐτὸς δ' οἷτος ὁ Τάκιτος λέγει, ὅτι πολλὰ μνημεῖα μετὰ τῆς Ῥετίας καὶ Γερμανίας ἦσαν πλήρη ἐπιγραφῶν. Οἱ κάτοικοι τῆς Παννονίας ἔμαθον τὴν γραφὴν τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων.

(185) Πλίνιος, Βιβλ. Ζ', Κεφ. 57.

(186) Ὅρ. Σχλοίξερου. Νέστωρα, Τόμ. Β', σελ. 327. Δοβρόβσκη Διατριβὰς ἰδιαιτικῆς τινος ἐταιρίας ἐν Βοημία, Τόμ. Ε', σελ. 318· καὶ Boigts ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι, Ἐρεῦνας περὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν γραμμῶν, Τόμ. Α', σελ. 176. Καὶ ὅμως οὐχὶ πάντες οἱ λόγιοι οὕτως ἐσκέπτοντο. Ὁ Δόβνερὸς βεβαίῳ ὅτι τὸ ἀληθὲς ἀλφάβητον τοῦ ἀγίου Κυρίλλου ὑπάρχει τὸ Γλαγολικὸν ἢ Γλαγολιτικὸν, καὶ ὅτι ἡμαρτημένως ἐκάλεσαν οὕτω τὸ ἡμέτερον, ἐπινοηθὲν βραδύτερον (Διατριβαὶ τῆς Βοημικῆς ἐπιστημονικῆς ἐταιρίας τοῦ ἔτους 1785, σελ. 101 καὶ 139).

α) « Τὰ γλαγολικὰ γράμματά εἰσι παχέα καὶ δύσμορφα, φέρουσι » δὲ κατὰ πάντα τὸν τύπον τῆς ἀρχαιότητος καὶ πρὸς οὐδὲν ἄλλο » ἀλφάβητον ὁμοιάζουσι. Τὰ Κυρίλλειά εἰσι τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, » καὶ κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα οὐκ ἐδύνατό τις καλέσαι νέαν ἐφεύρεσιν. » Ἐν τῷ ἀλφαβῆτῳ τούτῳ εὗρηται μόνον ἑπτὰ γράμματα εἰλημμένα ἐκ τοῦ γλαγολικοῦ. » Ὁ σοφὸς Ἕλλην Κύριλλος ἔδωκε κατὰ φυσικὸν λόγον τοῖς Σλάβοις Ἑλληνικὰ γράμματα· ἐξ ἀνάγκης δ' ἐφεύρε νέα, ὅπως ἐκφράσῃ ἤχους μὴ ὑπάρχοντας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Μεταξὺ τῶν νέων τούτων γραμμῶν δύο μόνον ὁμοιοῦνται πρὸς τὰ γλαγολικὰ. Ἐπίσης σφάλλουσιν οἱ πιστεύοντες ὅτι τὰ ἄλλα γλαγο-

λικὰ γράμματα σὺδεμίαν ἔχουσιν ἀναλογίαν πρὸς τὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου. Ὁ ἐφευρετὴς τῶν πρώτων, ἐπινοῶν τι πρωτοφανές, ἔγραψέ τινα ἀντιστρόφως, ὡς τὸ ε καὶ ρ, πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις προσέθηκε μικραῖς γραμμαῖς καὶ ἐκαλλώπισεν αὐτὰ, ὡς τὸ λ καὶ μ. Τὸ στοιχεῖον Φ φαίνεται ἀπαράλλακτον. Τὰ Κυρίλλεια γράμματα ἔχουσι τὸ σχῆμα τῶν Ἑλληνικῶν γραμμῶν τοῦ Θ' αἰῶνος (ὄρ. Ἑλληνικὴν Παλαιογραφίαν τοῦ Μουφωκόν. ὄρ. ὡσαύτως Ephemerid. Græco-Moscis, Τόμ. Α', καὶ ἐν Λαμβ. ὑπόμν. de Bibliotheca Vindobonensi). Ταῦτα δ' ἀποδεικνύουσιν, ὅτι οἱ Σλάβοι τῷ ὄντι παρεδέχθησαν αὐτὰ ἐπὶ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ Μεθοδίου, οὐχὶ δὲ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ὅτε οἱ Ἑλληνικοὶ χαρακτηῆρες μετέβαλον ἤδη σχῆμα. Ἀλλὰ πῶς ὁ Κύριλλος ἐκλήθη ἐφευρετὴς αὐτῶν; διότι πρὸ αὐτοῦ οἱ Σλάβοι οὐδὲν ἐγίνωσκον τὴν γραφὴν καὶ διότι ὑπάρχουσι τῷ ὄντι ἐν τῷ ἀλφαβήτῳ αὐτῶν στοιχεῖα ὑπ' αὐτοῦ ἐφευρεθέντα.

β') « Οἱ Ῥωμαῖοι κληρικοὶ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος « ἐκάλουν Γοτθικὸν τὸ Σλαβικὸν ἀλφάβητον. » (Dicebant enim gothicas litteras a quodam Methodio hæredico fuisse repertas, λέγει ὁ Θωμᾶς, Ἀρχιδιάκονος Σπαλάτρου. Ὁρ. Schwandtner, Collectio Script. rer. Hung. Τόμ. Γ'. σελ. 552—4.) Ἐπομένως ἐνόουν οὐχὶ τὰ Κυρίλλεια, ἀλλὰ τὰ γλαγολικά, ὅμοια τῷ ὄντι τοῖς Γοτθικοῖς κατὰ τὸ ποικίλον σχῆμα. » Οἱ Ῥωμαῖοι κληρικοὶ ἐκάλουν τὸ Γοτθικὸν ἀλφάβητον Σλαβικὸν μόνον διότι ἐνόμιζον τοὺς Γότθους καὶ Σλάβους ὡς τὸ αὐτὸ ἔθνος. (Ὁρ. Schwandtner ἐν τῇ ἀνωτέρῳ συλλογῇ, Τόμ. Β', σελ. 119, τὰς λέξεις Ἑγουμένου Δαματοῦ, τοῦ Λουδοβίκου Τουβέρου, præter Gothas, quos Slavenos nuncupant, etc. Ὁρ. ὡσαύτως Ἀσσεμάνου Ἐκκλ. Μηνολόγιον, Τόμ. Α', σελ. 318).

γ') « Τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίλλειου ἀλφαβήτου ὑπάρχει νεώτερον. Ὁ ὑποτιθέμενος ἐφευρετὴς τοῦ ἀλφαβήτου τούτου ἐκλήθη Κύριλλος μόνον πεντήκοντα ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἐρωτᾶται ἤδη πῶς ἐκαλεῖτο πρότερον; » Ἐκάλουν ἀναμφιβόλως αὐτὸ ἀπλῶς ἀλφάβητον ἢ γράμματα, ἢτοι ἀλφαβητάριον, κτλ. Ἐκλήθη δὲ Κυρίλλειον μεταγενεστέρως, ὅτε οἱ Σλαβο-Δαλμάται εἰσήγαγον παρ' ἑαυτοῖς ἕτερον, τούτέστι τὴν β ο υ κ βί τ σ α ν, ἢ γλαγολικὸν ἀλφάβητον.

δ') « Οἱ μὲν Σλαβο-Δαλμάται χρῶνται τῇ βουκβίτση, οἱ δὲ Ῥῶσοι σοι τῷ Κυρίλλειῳ ἀλφαβήτῳ ἢ πρώτη ἄρα καταφαίνεται ἀρχαιοτέρα, ἐπειδὴ οἱ Ῥῶσοι ἐπέστρεψαν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἑκατὸν ἔτη μετὰ τοὺς Δαλμάτας, τούτεστι βασιλεύοντος τοῦ Βλαδимиρου. » Καὶ πρῶτον μὲν ἡ Χριστιανικὴ πίστις εἰσήχθη ἐν Ῥωσσίᾳ τῷ 867, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Βυζαντινοῦ συγχρόνου ἱστορικοῦ· δευτέρον δὲ, εἰ ἕτεροι Σλαβικοὶ λαοὶ, ὡς οἱ Σέρβοι, κατὰ τὸν Δόβνερον, ἐγκατέλιπον τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν ἀλφάβητον πρὸς παραδοχὴν τοῦ Κυρίλλειου, οἱ Δαλμάται ἐδύναντο ἐπίσης ἵνα προτιμῆσωσι τοῦ Κυρίλλειου τὴν βουκβίτσαν.

ε) « Δειξάτωσαν ἡμῖν, λέγουσι, τὸ Κυρίλλειον ἀλφάβητον τοῦ Θ' αἰῶνος. » Δείξατε ἡμῖν ἀποκρινόμεθα τὴν γλαγολικὴν γραφὴν προ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος.

Τοῦλάχιστον τὸ Κυρίλλειον ἀλφάβητον ὑπῆρχε κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα· διότι βλέπομεν τὰ γράμματα αὐτοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ναοῦ τοῦ Κιέβου, οἰκοδομηθέντος τῷ 996.

ς) « Ἄλλ' ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ χειρογράφου γλαγολικοῦ Ψαλτηρίου τοῦ 1222 Νικόλαός τις λέγει, ὅτι ἀντεγράφη τοῦτο ἐκ τοῦ ἐπὶ Θεοδώρου, τελευταίου Ἐπισκόπου Σαλώνων πρωτοτύπου. » Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ σοφὸς Ἀσσεμάνης ἀπέδειξεν, ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος Σαλώνων Ἐπίσκοπος ὑποτίθεται ὁ Θεόδωρος, ἀκμάσας περὶ τὸ τέλος τοῦ Θ' αἰῶνος, ἔπεται ὅτι διὰ τοῦ γλαγολικοῦ ἀλφαβήτου ἔγραφον ἤδη κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα. » Ἄλλ' ὁ Δόβνερος οὐδόλως παρετήρησεν ὅτι αὐτὸς ὁ Ἀσσεμάνης ἀμφιβόλλει περὶ τῆς ἀληθείας τῆς εἰδήσεως ταύτης. Ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ, ἴσως ὑπῆρχον μόνον scriptum impensis et mandato Theodori Episcopi· ὁ δὲ εἰκαστῆς Νικόλαος προσέθηκεν οἰκοθεν καὶ Ultimi Salonitati Episcopi (Ἐκκλ. Μηολόγ. Τόμ. Α', σελ. 445 ἐν σημειώσει). Πλὴν τούτου τοῦτο ἔστιν ἴσως ἀντεγράφη ὑπὸ τοῦ Νικολάου ἐκ τοῦ Κυριλλείου, οὐχὶ δὲ ἐκ γλαγολικοῦ πρωτοτύπου.

ζ) « Οἱ Βενεδικτινοὶ Γάλλοι ἐν τῷ νέῳ διπλωματικῷ συστήματι, » Τόμ Β', σελ. 166, ἀναφέρουσι χειρόγραφόν τι Βουλγαρικὸν, σωζόμενον ἐν τῇ Παρισιανῇ Βιβλιοθήκῃ, ὑπ' ἀριθ. 2340, καὶ ἔχον 800 ἢ 900 ἐτῶν ἀρχαιότητα. Τὸ χειρόγραφον δὲ τοῦτό ἐστι γλαγολικόν. » Ἄλλ' οἱ Γάλλοι μοναχοὶ ἴσως ἠπατήθησαν κατὰ 200 ἢ 300 ἔτη ἐν τῇ γνώμῃ αὐτῶν· διότι ἐπὶ τοῦ χειρογράφου οὐδόλως ἐστὶ σεσημειωμένον τὸ ἔτος, καθ' ὃ ἐγράφη· ἄλλως οὐκ ἔλεγον 800 ἢ 900 ἔτη. Γινώσκουμεν ὡσαύτως ὅτι ἐν Βουλγαρίᾳ ἐχρῶντο τῷ Κυριλλείῳ, οὐχὶ δὲ τῷ γλαγολικῷ ἀλφαβήτῳ.

Οἱ περιέρχοι βλέπουσι τὴν βουκβίτσαν ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ. Περιῆλθεν εἰς χεῖράς μου τὸ ἀλφαβητάριον τοῦ Ἁγίου Ἰερωνύμου, ἐκδοθὲν τῷ 1753 ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τῆς ἐν Ῥάμῃ Προπαγάνδας, καὶ τὸ Εὐχολόγιον, ἐκδοθὲν ἐν Ἐνετίᾳ. Τὸ πρῶτον βιβλίον, τὸ τυπωθὲν γράμμασι γλαγολικοῖς, ἐστὶν ἡ Καινὴ Διαθήκη, δημοσιευθεῖσα ἐν Τοβίγκῃ τῷ 1553 (ὄρ. Διατριβὰς τῆς ἐν Βοημίᾳ ἰδιωτικῆς ἐταιρίας, Τόμ. Α', σελ. 176).

(187) Ὅρ. τὴν βούλλαν αὐτοῦ ἐν ἔτει 968 (Ἰς. τοῦ ἐκ Πράγης Κοσμᾶ, ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Μένκεν Συλλογῇ Scrip. rer. Germ. Τόμ. Α', σελ. 1994), ἐν ἣ ἀπαγορεύει τὴν χρῆσιν τῆς Σλαβικῆς ἢ Ῥωσικῆς γλώσσης, ἣτις ἐξηφανίσθη ἐν τῇ χώρᾳ, ὅπου ἐφευρέθη τὸ Κυρίλλειον ἀλφάβητον. Ὁ χρόνος καὶ οἱ Παπισταὶ ἐξηφάνισαν ἐν ταῖς χώραις ταύταις πάντα τὰ ἀρχαῖα Σλαβικὰ χειρόγραφα (ὄρ. Abhand. der Böhm. Gesell. ἔτ. 1785, σελ. 136).

(188) Ἡ καταλύσασα τὸ μεγαλεῖον τῆς Ῥώμης φοβερα λαίλαψ καὶ ἐπενεγκοῦσα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τὴν ἐρήμωσιν τῆς Εὐρώπης ἤρξατο γαληνιᾶν λήγοντος τοῦ ἔκτου αἰῶνος. Ἀφανισθέντος δὲ παντὸς τοῦ παρελθόντος, ἐγεννήθησαν νέα κυβερνήσεις, νέα ἔθιμα καὶ νέοι νόμοι· νέα δὲ ὀνόματα λαῶν ἠνούσθησαν. Οἱ Γερμανοὶ, καταλιπόντες τὸ πλεῖστον τῆς πατρίδος αὐτῶν τοῖς Σλάβοις, ἐδέσποζον ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ· ἀλλὰ κατὰ τὸν ἦ αἰῶνα παρεχώρησαν τὴν Ἰσπανίαν τοῖς Ἀραβῶν, εἰσβαλοῦσιν εἰς τὴν Εὐρώπην μετὰ ῥομφαίας, τοῦ Κορρανίου καὶ τοῦ πρὸς τὰς ἐπιστήμας ἔρωτος. Κάρολος δ' ὁ Μέγας ἐθεμελίωσε κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τοῦ αἰῶνος τούτου τὴν δυτικὴν αὐτοκρατορίαν, ἰσχυροτέραν ἀστυκρίτω τῷ λόγῳ τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Ἀνατολῆς, ἣτις, ἔντρομος πρὸ παντὸς πολεμίου, ἐτόλμα ἔτι καλεῖν ἑαυτὴν Ῥωμαϊκὴν. Ἡ Σκανδιναβία, ἣν ὁ Ἰορνάνδης καλεῖ *Ossinam gentium*, *vaginam nationum*, διηρημένη εἰς μικρὰ βασίλεια, ἤρχε τῶν θαλασσῶν· διότι οἱ πολυάριθμοι αὐτῆς ἤρωες, ἀπειρηκότες ἐκ τῶν στενῶν ὁρίων τῆς ἑαυτῶν πατρίδος καὶ τοῦ ψυχροῦ κλίματος καὶ ἀργίας, ἐσάλπιζον, καὶ ἐγκατελίμπανον τὰ συμπόσια αὐτῶν ὅπως ἐπιβῶσι τῶν κούφων πλοίων καὶ ζητήσωσι λείαν, καὶ χώρας καὶ κατακτήσεις. Οἱ λαοὶ τῆς Ἀσίας, οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Χοζάροι ἐδέσποζον τῶν ἀρκτῶν καὶ δυτικῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Οἱ κληρονόμοι τοῦ Μωάμεθ Καλίφαι ἐφημίζοντο ἔτι ἐν τῇ ἀνατολῇ. Ἐκτοτε δ' ἄρχεται ἡ Ἱστορία τῆς Ῥωσικῆς αὐτοκρατορίας.

(189) Ἀπομνημ. τῶν Λαῶν, Τόμ. Β', σελ. 958. — Βαῦερος, *De Russ. prima expedit. Const.* καὶ Ἐκκλ. Χρον. Βαρονίου, Τόμ. Α', σελ. 253. Μάτην ὁ ἄσπονδος τοῦ Φωτίου πολέμιος, ὁ σοφὸς Ἀσσεμάνης, ζητεῖ ἵν' ἀποδείξῃ ἡμῖν, ὅτι ὁ μέγας οὗτος Πατριάρχης, προθέμενος ἵνα ἀπατήσῃ τοὺς συγχρόνους καὶ τοὺς μεταγενεστέρους, συνέταξε τὴν ὑποβוליμαίαν αὐτοῦ ἐπιστολὴν, ὅτε ἡ Ἐκκλησία διωκεῖτο ἤδη ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου· διότι, λέγει ὁ Ἀσσεμάνης, οἱ ἀπεσταλμένοι ὑπὸ τῶν Ἀνατολικῶν θρόνων εἰς τὴν συγκροτηθεῖσαν τῷ 869 ὁ γ δ ὁ ην Σύνοδον διεκήρυξαν, ὅτι οὐδεμίαν συγκοινωνίαν εἶχον πρὸς τὸν Φώτιον (Γεν. Ἐκκλ. Ἡμερ. Τόμ. Β', σελ. 254 καὶ 256), Ὁ Φώτιος ἦν ὁ πολυμαθέστερος τῶν συγχρόνων. Πείθεται τις περὶ τούτου ἀναγνώσκων τὴν Μυριόβιβλον αὐτοῦ, τουτέστι τὰ ἀποσπάσματα, ἅτινα συνέλεξεν ἐκ διαφόρων βιβλίων χάριν τοῦ ἀδελφοῦ. Ἐν δὲ τούτοις μνημονεύονται διακόσια ὡς τριακόσια συγγράμματα πάντῃ ἄγνωστα ἡμῖν (ὄρ. Μυριόβιβλ. Φωτίου ἐν τοῖς Ἀπομνημ. τῆς Ἀκαδ. τῶν ἐπιγρ. κτλ. ἔτει 1738). Ἡ ἀρχαία ἀληθινὴ παράδοσις, καθ' ἣν ἐπὶ Φωτίου ἡ χριστιανικὴ πίστις εἰσῆχθη εἰς Ῥωσίαν, ἀπεπλάνησε τοὺς νεωτέρους σχολιαστὰς, οἵτινες, συγγέροντες τὰς διαφόρους ἐποχὰς, λέγουσιν ὅτι ὁ Φώτιος ἐβάπτισε τὴν Ὀλγαν καὶ ὅτι αὐτὸς οὗτος ἔπεμψεν Ἐπισκόπους πρὸς τὸν Βλαδίμιρον.

(190) Λέων ὁ Γραμματικὸς, Συμεὼν ὁ Λογοθέτης καὶ ὁ ἀνωκύμωσ ἐξακολουθήσας τὸ σύγγραμμα τοῦ Κωνσταντίνου, ὁ μοναχὸς Γεώργιος, ὁ Κεδρηνὸς καὶ ὁ Ζωναράς, οἵτινες διηγοῦνται τὴν κατὰ τὸ 866 καὶ 941 ἐπιδρομὴν τῶν Ῥώσων. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀπεισιωπήθη παρ' αὐτῶν συμβεβηκὸς τι, ὑπάρχει ἄρα γε πλάσμα; Βεβαίως οὐχί· διότι α) κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Βαυῆρου ἢ Βυζαντινῆ Ἱστορία ὑπάρχει λίαν ἀτελής ἀπὸ τοῦ 813 μέχρι τοῦ 959 (ᾧρ. Σχλοίξερων, Νέστωρα, Μέρ. Α', σελ. 13). β) Πάντες οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς οὐ διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. γ) Τὸ μὴ ὑπάρχον ἐν τοῖς γνωστοῖς ἡμῖν Χρονικοῖς ἐσώζετο ἴσως ἐν τοῖς ἀπολεσθεῖσι· διότι ἐν πολλοῖς τῶν πρώτων βλέπομεν τὴν διαγραφὴν συμβάντων ἅτινα ἕτεροι, διαγράψαντες τοὺς αὐτοὺς χρόνους, σιωπῶσι. δ) Ὁ Σκυλίτης, Κεδρηνὸς καὶ Ζωναράς καλοῦσι μὲν τὸν ἄγιον Βλαδίμηρον γαμβρὸν τοῦ Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου, σιωπῶσιν ὅμως πότε καὶ πῶς ὁ Ῥώσος ἡγεμὼν ἔγημε τὴν ἡγεμονίδα Ἄνναν. Ἐπομένως οὐχὶ πάντα τὰ σπουδαῖα συμβεβηκὸτα διέγραψαν οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοί.

Πάντες οἱ λαοὶ ἐν τῇ νηπιότητι αὐτῶν, ἀγνοοῦντες τὴν τέχνην τοῦ γράφειν, ἠγάπησαν τὰ ἱστορικὰ ἄσματα καὶ διηγήματα, ὡς τὰς Ἰσλανδικὰς σάγας. Ὁ λόγος περὶ τοῦ συντάγματος τοῦ Ἰγορος παρέχει ἡμῖν ἔννοιαν τῶν ἡμετέρων ἀρχαίων διηγημάτων. Ὁ Νέστωρ ἐδύνατο ἀρροσθῆναι παρ' αὐτῶν λεπτομερείας τινάς· π. χ. τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων τοῦ Ὀλέγου, συνοδευομένων ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ, τὴν πεξοπονητοπορείαν αὐτοῦ, τὸν παρὰ τῶν Ἑλλήνων ληψθέντα δῆθεν ὑπ' αὐτοῦ ὑπέρογκον φόρον, τὴν ἐπὶ τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐνηρημένην ἀσπίδα αὐτοῦ καὶ τὰ σηρικὰ ὑφάσματα ἀντὶ ἱστίων. Ἡ ἀλήθεια χρησιμεῖ ὡς βάσις τῆς ἱστορικῆς ποιήσεως. Ἡ πρώτη διεγείρει τὴν περιέργειαν καὶ μιγνύει πρὸς τοῦτο τὸ ἀληθὲς μετὰ τοῦ μυθώδους, ἡ δὲ δευτέρα, ἀποβάλλουσα τὰς εὐφρεσεστάτας ἐπινοίας, ἀναζητεῖ μόνον τὴν ἀλήθειαν.

(191) Ἐν τινι Ἰσλανδικῇ Σάγῃ, παραδοθείσῃ ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Τορφέου, φαίνεται ὁ αὐτὸς μῦθος ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἱππότην Ὀρβάρων Ὀδδαν. Μάγος τις προεῖπεν αὐτῷ, ὅτι ὁ προσφιλεὶς αὐτοῦ ἵππος, Φάξας καλούμενος, ἔσται αἰτία τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Τελευτήσαντος τοῦ ἵππου, ὁ ἱππότης, φρονῶν ὅτι ὁ κίνδυνος παρήλθεν, ἐπορεύθη εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ τάφου τοῦ ζῶον· ἀλλὰ σαύρα, ἐξελθοῦσα τῆς κεφαλῆς τοῦ Φάξα, ἤδη σεσηπότος, ἔδηξε τὸν Ὀρβάρων, (Τορφ. Ἴς τῆς Νορβηγ. Τόμ. Α', Βιβλ. ΣΤ', Κεφ. ΣΤ', σελ. 273). Ἄρα οἱ τοῦ Κιέβου Βάραγγοι μετέδωκαν τὸν μῦθον τοῦτον τοῖς ἀρκτώοις συμπατριώταις αὐτῶν, ἢ οὔτοι τοῖς τοῦ Κιέβου;

(192) Κατὰ τὸν Κωνσταντίνον (ᾧρ. Βανδούρ. Τόμ. Α', σελ. 108). Τὰ χρονικά τῶν Φράγκων ὁμολογοῦσιν, ὅτι οἱ Πατσινάκαι ἐξεδίωξαν

τοὺς Οὐγγροὺς τῆς Μολδαβίας τῷ 896 (ὄφ. Σχλοίξερου. Νέστωρα, Γ', 140. Κωνσταντῖνον Πορφυρογέννητον παρὰ Βανδούρη, Α', 106. Βαϋέρου Ῥωσσ. Γεωγραφίαν, κατὰ τὸν Κωνσταντῖνον Πορφ. ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τῆς Ἀκαδημίας, Τόμ. Θ', σελ. 399. καὶ Γαττέο. Allgem. Weltgesch. 582). Ὁ Κωνσταντῖνος νομίζει, ὅτι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ μεταβαίνει τις ἐκ Ῥωσσίας εἰς τὴν χώραν τῶν Πατσηνακῶν ἐν πέντε δὲ, ἐκ τῆς τῶν Οὐζῶν καὶ Χοζάρων ἐν ἕξ δὲ, ἐκ τῆς Ἀλανίας (ἐν τῷ νομῷ τοῦ Κανκάσου), καὶ ἐν δέκα, ἐκ τῆς Μορδίας (Μορδβίας).

(193) Ὅφ. Σχλοίξ. Gesch. der Deutsch. in. Sieb. 224—225.

(194) Κωνσαντ. Πορφ. παρὰ Βανδούρη, Τόμ. Α', 56.

(195) Γράφει οὗτος, ὅτι οἱ Ῥῶσσοι ἐνημερίζοντο ταῖς βασάνοις τῶν δυστυχῶν αἰχμαλώτων, σταυροῦντες αὐτοὺς, τοξεύοντες καὶ ἐμπηγνύοντες σιδηροὺς ἥλους τῇ κεφαλῇ αὐτῶν. Ὁ Κεδρηνὸς ἐπαναλαμβάνει αὐτολεξεί τὰ αὐτά (Ἀπομνημ. Λαῶν, Β', 970). Οἱ Ἕλληνες ἐμεγέθυνον τὴν ἀμότητα τῶν πολεμίων.

(196) Ὁ Ἐλμακῖνος ἢ Ἀλμακῖνος, Χριστιανὸς ἐξ Ἀράβων, ὃν τῷ 1302 γραμματεὺς τοῦ καλῖφου τῆς Αἰγύπτου, λέγει ἐν τῇ αὐτοῦ Historia Saracénica, σελ. 213 hoc anno scilicet 329 (m. e. 940) oppugnerunt Russæ Constantinopolin; sed resisterunt iis Romani, qui persecuti eos sunt et in regionem suam se recipere cœgerunt. Ὁ Λιοντπράνδης (Ἰσορίας Βιβλ. Ε', Κεφ 6) λέγει ὅτι « Ὁ μὲν Ἑλληνικὸς εὐόλος » ἀπῆν κατὰ τὴν τοῦ Ἰγορος εἰσβολήν· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ διῆγεν ἄγρον » πνος ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, διανοούμενος περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀπο » κρούσεως τοῦ ἐχθροῦ. Τέλος δὲ μαθὼν ὅτι ὑπῆρχον ἐν τῷ λιμένι δε » καπέντε σαθρὰ πλοῖα, προσέταξε τὴν ἐπισκευὴν αὐτῶν καὶ τὴν » ἀποστολὴν κατὰ τοῦ Ἰγορος μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πυρός. Κοπά » σαντος τοῦ ἀνέμου, τοῦ κωλύοντος τὸ κατ' ἀρχὰς τὴν ἐνέργειαν » τοῦ πυρός τοῦτου, οἱ Ἕλληνες ἐνέπρησαν τὰς πολεμίας λέμβους » οἱ δὲ Ῥῶσσοι, ὅπως σωθῶσιν ἐκ τοῦ πυρός, ἐξήριπτοντο εἰς τὸ ὕδωρ, » ἐν ᾧ πολλοὶ αὐτῶν ἐπνίγησαν βεβαρημένοι ὑπὸ τοῦ κράνουσ καὶ » τοῦ θώρακος, ἄλλοι δ' ἐπάλοντο παλαίσαντες πρὸς τὰ κύματα » ἐσώθησαν δὲ μόνον οἱ εἰς τὴν ὄχθην φυγόντες. Τὰ μεγάλα Ἑλλη » νικὰ πλοῖα ἦσαν ἀδύνατα πρὸς καταδίωξιν κούφων Ῥωσσιῶν λέμ » βων, διαπλευσῶν τὰ ἀβαθέστατα ὕδατα. »

(197) Ὅφ. Κωνσαντῖνον παρὰ Βανδούρη, Α', 113.

(198) Ὅφ. τὴν μετάφρασιν τοῦ Μασσούδη ἐν τῷ Κλαπρότου Rusland's Vergrösserungen, σελ. 152—257.

Ὁ Ἀβουλφέδας, Annal. moslen. σελ. 265, ἔτ. 332. (Ἀβουλφεράζα ἦτοι Βάρ Ἐβραίου Cronicon Syriacum, σελ. 193. Ἡ Βάρδα ἐστὶ νῦν πολίχνη καλουμένη Βερδέ. Ὁ Ἀβουλφέδας ἔζη κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, ὁ δὲ Ἀβουλφεράζας, κατὰ τὸν ΙΓ'.

(199) Ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὴν τιμὴν τῶν συνήθων μιλιαρισίων ἄλλ' οἱ Ἕλληνες εἶχον ἔτι διπλάτα μιλιαρέσια (ὄφ. τὸ σύγ-

γραμμά τοῦ Krung Münzkunde Russand's, σελ. 158). Οὕτω δὲ ἡ Ὀλγα ἔλαβε τριάκοντα δύο χρυσούς.

Ὁ Κωνσταντῖνος, ἐν τῷ περὶ Βασιλικῆς Τάξεως Βιβλίῳ, οὐδὲ λέγει ἀναφέρει περὶ τοῦ βαπτίσματος τῆς Ὀλγας, ἐκ δὲ τῆς σιγῆς ταύτης ὁ σοφὸς Γέσνερος ἐξάγει, ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξεν. Ἀλλ' ἐν Βιβλίῳ, ὠρισμένῳ μόνον πρὸς διαγραφὴν τῶν τελετῶν τῆς αὐτῆς, ἦν ἀναγκαῖος ὁ περὶ βαπτίσματος τῆς Ὀλγας λόγος; Μεσοῦντος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ὁ Κεδρηνός, ὡς καὶ ὁ Ζωναρᾶς, ἔγραψε τὰ ἐξῆς « Καὶ ἡ τοῦ » ποτὲ κατὰ Ῥωμαίων ἐκπλεύσαντος γαμετῆ Ἐλγα τοῦνομα, τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀποθανόντος, παρεγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ » βαπτισθεῖσα καὶ προαίρεσιν ἐνδειξαμένη πίστεως εἰλικρινούς, ἀξίως » τιμηθεῖσα τῆς προαιρέσεως, ἐπ' οἴλου ἐπέδραμε. » Ὁ ἔξακολουθήσας τὸ χρονικὸν τοῦ Ῥηγινόνου ἀναφέρει ὡσαύτως περὶ τοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ῥωμανοῦ, πιθανὸν υἱοῦ τοῦ Κωνσταντίνου, βαπτίσματος τῆς Ὀλγας, καὶ καλεῖ αὐτὴν Ἐλένην, βασιλισσαν τῆς Ῥουγίας. (Ὁρ. Ἀσσεμ. Calend. Eccl. Univ. Τόμ. Δ', σελ. 20).

(200) Βούλλα χρυσῆ δισόλδια. Ἡ χρυσῆ σφραγὶς τοῦ ἐγγράφου τοῦτου ἐτιμᾶτο δύο σολδίων, ἤτοι χρυσῶν. Ὅτε κατὰ τὸ 946 παρέστησαν τοῖς αὐτοκράτορσι τοὺς πρέσβεις τοῦ Ἐμίρου τῆς Ταρσοῦ, ὑπῆρχον ἐν τοῖς βασιλείοις πολλοὶ βεβαπτισμένοι Ῥῶσοι, φέροντες ξίφη καὶ σημαίας. Τῷ 949 ὑπῆρχον ὡς 600 Ῥῶσοι ἐν τῷ Ἑλληνικῷ στόλῳ, ἀποπλεύσαντι εἰς τὴν νῆσον Κρήτην. Τῷ 962 καὶ 963 Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς εἶχεν ὡσαύτως Ῥῶσους ἐν τῷ στρατῷ. (Απομ. Λαῶν, 973, 974, 980). Ὁ Ἀραβ ἱστορικὸς Ἀχμέτ-Ἐβν-Ἀβδάλ-Βεγᾶβ, ἐπικληθεὶς Νοβαίρης, ἀναφέρει ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἱστορίᾳ τῆς Σικελίας, μεθερμηνευθεῖσα εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Κοσσίν, ὅτι, μεσοῦντος τοῦ σονάλ τοῦ ἔτους 353 (τουτέστι τῇ 25 Ὀκτωβρίου 964), οἱ Ἕλληνες μετὰ πολλῶν Περσῶν, Ἀρμενίων καὶ Ῥώσων ἐπολιορκήσαν τὸν ἐν Σικελίᾳ Ἀλλ-Ἀσσάν. Ἡ ἱστορία αὕτη ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Voyage en Sicile ὑπὸ τοῦ βαρῶνου de Riedesel.

(201) Ἐν τῇ νῦν Πραισλάβᾳ. Οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ καλοῦσιν αὐτὴν μεγάλην Πραισλάβαν. Τὸ πάλαι ἐκαλεῖτο Μαρτιανόπολις, ἐκ τῆς Μαρτιανῆς, ἀδελφῆς τοῦ Τραϊανοῦ.

(202) Continuator Reginonis, ἔτ. 959. Annalista Hildensheimensis, τῷ αὐτῷ ἔτει Λαμβέρτος ὁ ἐξ Ἀσαφεμβούργου, 960. Οἱ Γερμανοὶ χρονογράφοι ἰσχυρίζονται, ὅτι οἱ Ῥῶσοι ἠτήσαντο παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος χριστιανούς διδασκάλους. Ὁ Λαμβέρτος, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, ἀναφέρει ὅτι ὁ Ὀθων ἐπεμψε τῶντι εἰς Ῥωσίαν τὸν Ἐπίσκοπον Ἀδαλβέρτον, ἀλλ' ὅτι ὁ Ἱεράρχης μετὰ πολλοῦ κόπου διεσάθη φυγῶν ἐκεῖθεν (σελ. 314. ἐν τῇ ὑπο Στρουβίου ἐκδόσει τῶν Γερμανῶν χρονογράφων Regum Germanicorum Scriptores). Ὁ χρονογράφος οὗτος οὐδὲν οὐδέποτε ἀναφέρει τὴν Ὀλγαν ἀλλ' ὁ σύγχρονος ἀκόλουθος τοῦ Ῥη-

γνωόνον λέγει ῥητῶς Legati Helenæ reginæ Rugorum. Ἄλλα πιθανόν ὅτι ἡ ἐπιστρέψασα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πίστιν Ὀλγα ἠτήσατο ποιμένας τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, κεχωρισμένης ἤδη ἀπο τῆς πρώτης; Τὸ σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν ἐγένετο περὶ τὸ 880. Ὁ Ἀδαλβέρτος ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ Ὀθωνος οἰχὶ πρὸς τοὺς τῆς Ῥωσσίας Σλάβους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς τῆς Ῥουγένης. (Ὁρ. Γεπχ. des Reichs Rügen Ἀσσεμ. Calend. Eccl. Τόμ. Δ', σελ. 21· καὶ Γ' ri de verifier les dates, Α', 61. Ὁ σοφὸς Ἀσσεμάνης νομίζει, ὅτι τὸ ἐν τῷ ἀκολουθῶν τοῦ Ῥηγινόνου χωρίον ἀναγνωστέον οὕτω « Legati Helenæ Reginæ Russorum, quæ sub Romano Imp. Constantinopolitano Constantinopoli habitata est nec non legati Rugorum, ad Regem Ottonem venientes, κτλ. » Ἡ γνώμη αὐτοῦ ἐστὶ πιθανή, ὡς καὶ ὅτι ὁ Λαμβέρτος ἐβουλεύετο γράψαι Legati Rugiæ gentes, καὶ οὐχὶ Russia. Ἀναφέρουσί τινες τὸν ἐκ Μερξεβούργου Δίτμαρον, γράφοντα ῥητῶς, ὅτι ὁ Ἀδαλβέρτος ἐδιώχθη ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν τῆς Ῥωσσίας. (Διτμ. Χρον. Βιβλ. Β'). Καὶ ἐνταῦθα ἴσως ὁ ἀντιγραφεὺς ἔγραψε Ῥωσσίαν, ἀντὶ Ῥουγίας. Τῷ 956 οἱ κάτοικοι τῆς Ῥουγένης παρέσχον ἐπικουρικὸν στρατὸν τῷ αὐτοκράτορι τῆς Γερμανίας (Γεπχ. Gesch. des R. Rügen, σελ. 7). Ὅτι δὲ ἂν λέγη ὁ Σλχοϊζερὸς ἐν τῷ Νέστορι αὐτοῦ, Τόμ. Δ', σελ. 3, οἱ κάτοικοι τῆς Ῥουγένης ἦσαν εἰδωλολάτραι μέχρι τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος.

(203) Ἀπομν. Λαῶν, Τόμ. Β', σελ. 989. Λέων ὁ Διάκονος (Ἰς. Ε', Κεφ. α') ἀναφέρει ὅτι ὁ Καλοκύρης, φιλιωθεὶς τοῖς Ῥώσοις ἐν Συρρία, εἰσήγαγεν αὐτοῖς εἰς Βουλγαρίαν, ὅπως μετὰ ταῦτα συνεκστρατεύσῃ αὐτοῖς ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

(204) Ἀπομν. Λαῶν, Β', σελ. 996. Τὰ σημεῖα ταῦτα ἦσαν χρυσοῦν στέμμα, ταινία (caenia byssina) καὶ πέδιλα ἢ ἐρυθρὰ ὑποδίματα.

(205) Οἱ Ἕλληνες ἔγραφον Τζιμισκῆς, ὄνομα ἐπίθετον ληφθὲν ἐκ τῆς Ἀρμενικῆς γλώσσης καὶ σημαῖνον ἔφηβον. (Ὁρ. Γλωσσ. Δουκαγγίου, σελ. 1570). Ὁ Λέων ἀναφέρει ἵτι αὐτὸς ὁ Νικηφόρος παρεσκευάσθη εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Ῥώσσοις καὶ ὅτι ἐπιθυμῶν ἵνα ἐμπεδωθῇ ἢ πρὸς τοῖς Βουλγάρους καταλλαγὴ καὶ φιλία, ὑπέσχετο αὐτοῖς συνάψαι τὰς τοῦ βασιλικοῦ γένους παρθένους τοῖς τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ παισί· οἱ δὲ Βούλγαροι ἐπεμψαν αὐτὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῶν Ἑλλήνων πρέσβειων. τοῦ Ἐπισκόπου Φιλοθέου καὶ τοῦ Πατρικίου Νικηφόρου (Ὁρ. Ἀπομν. Λαῶν, Β', 986. καὶ Λέοντα τὸν Διάκονον, Ἰς. ΣΓ', Κεφ. 10). Ὁ Λέων προστίθησι τὰ ἐξῆς « Ὁ δὲ Σφενδοσλάβος . . . ἐξέφερε· μὴ γὰρ ἀφέξεισθαι τῆς »
 » χώρας, εὐδαίμονος οὔσης, εἰ μὴ ἐπὶ χρημάτων πολυταλάντων κατα-
 » βολῇ, καὶ ἀπφμπολήσει τῶν τε πόλεων καὶ τῶν ἀνδραπόδων, ὅσα
 » τῷ πολεμεῖν ἐπεκτήσαντο· εἰ δὲ οὐ βούλεσθαι Ῥωμαίους ταῦτα κα-
 » ταβαλεῖν, ἀλλὰ τῆς Εὐράπης θάττον ἀφίστασθαι, ὡς μὴ προση-
 » κοίσης αὐτοῖς, καὶ πρὸς τὴν Ἀσίαν μετασκευάζεσθαι· ἄλλως δὲ

» μη οὐρανὸν, Τυρρηνίαν εἰς σπονδὰς· Ῥωμαίων ἐνυμῆσθαι.
 » Ἰωάννης δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τὰς τοιαύτας ἀποκρίσεις τοῦ Σκυθῶν
 » δεξιόμενος καὶ αὐτὸς τοῖς προαπεσταλμένοις ἀμείβεται τάδε· τὴν ἐκ
 » πατέρων ἐς ἡμᾶς διαβασάντων εὐρήνην ἀλώβητον καθ' ἣν Θεὸς ἐμε-
 » σίτησεν, οὐ δεῖν οἰόμεθα λύειν αὐτοῖς... Ἐν Χριστῷ γὰρ θαυροῦ-
 » μεν τῷ ἀθανάτῳ Θεῷ, ὡς, εἰ μὴ τῆς χώρας ἀπέλθοιτε, καὶ ἄκοντες
 » παρ' ἡμῶν ταύτης ἀπελαθῆσθε· οἶμαι γὰρ σε μὴ ληθῆναι το-
 » τουτέστι τοῦς Δρεβλιανούς) ἐκστρατεύσαντος καὶ πρὸς ἐκείνων λη-
 » φθέντος, καὶ φυτῶν στελέχεσι προσδεθέντος καὶ εἰς δύο διαμερι-
 » σθέντος τμήματα καὶ σὲ οὐκ οἶμαι πρὸς τὴν σὴν ἀναξυῆσαι πα-
 » τριδα... Ὁ δὲ Σρενδοσλῆβος... ἀντέλεξε· Οὐδεμίαν ἀνάγκην
 » τον αὐτοκράτορα τῶν Ῥωμαίων ὡς ἡμᾶς ἀφικέσθαι ὄρα κατεπι-
 » γουσχῶν διὸ μὴ κάμῃ μέχρι τῆσδε τῆς γῆς ἀφικόμενος· αὐτοὶ γὰρ
 » ὅσον οὐκ ἐπὶ τῶν τοῦ Βυζαντίου πυλῶν πηξόμεθα τὰς σκητὰς,
 » καὶ κρατερον χάρακα ταύτη περιβαλοῦμεν, ἐξίοντα τε τούτον, εἴ γε
 » καὶ καρτερῆσαι πρὸς τοσοῦτων πόνων διαγωνίσασθαι, γενναίως ὑπο-
 » δεξιόμεθα, διδάξομεν τε τοῖς ἔργοις αὐτοῖς, ὡς οὐ βάνανσοι τε ἀπο-
 » χειροβίωτοι, ἀλλ' αἱμάτων ἄνδρες τυγχάνομεν, τοῖς ὅπλοις τὸ δυσμε-
 » νὲς καταγωνιζόμενοι· εἰ καὶ αὐτὸς ἐξ ἀγνοίας κατὰ τὰ σκιατραφοῦν-
 » τα γύναια τὴν Ῥωσικὴν ἠγεῖται· ἀλλήν, καὶ, ὡς τινα νῆπια ὑπο-
 » μάζια μορμολυκείοις τισί, ταύταις ταῖς ἀπειλαῖς ἡμᾶς πειρᾶται δεδίτ-
 » τασθαι... Εὐθύς οὖν ἤλθον γενναίων καὶ νεανικῶν ἀνδρῶν ἐκλεξά-
 » μενος (ὁ αὐτοκράτωρ) ἀθανάτους τε τούτους κατονομάσας, περὶ
 » ἑαυτὸν εἶναι διεκελεύσατο· ἐντεῦθεν τὸν Μάγιστρον Βάρδαν, ὃν
 » Σκληρὸς ἢ ἐπίκλησις, ... καὶ τὸν Πατρικίον Πέτρον... Τούτοις
 » τοῖς στρατηγοῖς παρήγγειλεν ὁ βασιλεὺς, τὰς δυνάμεις ἀνεληφότας
 » ἐπὶ τὴν ὁμορὸν καὶ ἀγγιτέρονα τῆς Μυσίας διαβαίνειν· ἐκεῖ τε δια-
 » χειμάζειν, καὶ γυμνάζειν τὴν στρατιάν, καὶ τὸν χώρον περιέπειν,
 » ὡς μή τις εἴη τούτῳ λώβη ταῖς ἐκδρομαῖς τῶν Σκυθῶν· ἐς τε τὰς
 » ἐπαύλεις καὶ τὰ ἡθῆ τῶν δυσμενῶν διγλώσσους ἄνδρας ἐκπέμπειν
 » Σκυθικὸν ἠμπισχημένους ἱματισμὸν, ὡς τὰ σφῶν διαβούλια γνοῖεν,
 » καὶ βασιλεῖ ταῦτα κατάφωρα γίνωιντο. Τὴν τοιαύτην οὖν φάσιν
 » πρὸς τοῦ βασιλέως εἰληφότες, τὴν Εὐρώπην καταλαμβάνουσιν.»

(206) Ἀπομν. Λαῶν, Β', 989 καὶ ἐπ. Ὁ Νέστωρ ἀναφέρει ὅτι αἱ
 καταστραφεῖσαι τότε ὑπὸ τῶν Ῥώσων πόλεις ἦσαν ἕξι ἔρημοι ἐπὶ
 τοῦ κατ' αὐτὸν χρόνου. Ὁ Κεδρηνὸς καὶ Ζωναρᾶς λέγουσιν ὅτι ὁ Σβια-
 τοσλάβος εἶχε 308,000 ἀνδρῶν, ὁ δὲ Βάρδας μόνον 12,000! Αἰὼν
 ὁ Δι' ὀνομασθῆναι τὸν ἀριθμὸν τῶν πρώτων εἰς 30,000, τὸν δὲ

τῶν Ἑλλήνων εἰς 10,000, προστιθεὶς ὅτι οἱ μὲν Ῥῶσσοι ἀπώλεσαν 20,000, οἱ δὲ Ἕλληνες μόνον 55 ἄνδρας. Κατὰ τοῦτον, ὁ Βάρδας διεῖλε τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς τρία σώματα· ἄγων δὲ τὸ πρῶτον σῶμα, ἐπορεύθη ὅπως προσβάλλῃ τὸν ἐχθρὸν κατὰ μέτωπον, κρίψας τὰ δύο ἕτερα σώματα ἐν δασει καὶ παραγγείλας ὅπως καταλάβωσιν ἀπροσδοκῆτως τοὺς Ῥώσσοις κατὰ τὰ πλάγια.

(207) Ὅρ. Λέοντα τὸν Διάκ. Κατὰ τοῦτον οἱ Ῥῶσσοι οὐκ ἔφθασαν καταλαβόντες τὰ στενά, δι' ἧν διέβησαν οἱ Ἕλληνες.

(208) Λέων ὁ Διάκονος (Ις. Θ) λέγει, ὅτι ὁ βασιλεὺς διεσηκνήσατο τὸ στρατόπεδον ἐπὶ γεωλόφῳ τινὸς χαμαιζήλου, τοῦ Δορυστόλου, ἀνορύξας τάφρον καὶ πρόχωμα, ὅπερ ὠχύρωσαν διὰ δοράτων καὶ ἀσπίδων ὅτι οἱ στρατιῶται τοῦ Σβιατοσλάβου ἐξήλθον τοῖ περιβόλου ἔφιπποι, τότε πρῶτον φανέντες ἐφ' ἵππων ὀχούμενοι, διότι ἦσαν ἀνάσκητοι τοῦ ἵππευειν ὅτι οἱ Σκύθαι συνεσχέθησαν ὑπὸ δέους, φοβούμενοι τὸ ὕγρον πῦρ τῶν Ἑλλήνων, διότι εἶχον ἀκούσαντες παρὰ τῶν γεραιτέρων ὅτι ὁ μυριόστολος στρατὸς τοῦ Ἰγορος τῷ τοιοῦτῳ πυρὶ κατὰ τὸν Εὐξείνιον ἐξετεφρώθη, καὶ ὅτι σπουδῇ τὰ ἑαυτῶν συναγαγόντες ἀκάτια πρὸ τοῦ περιβόλου τοῦ ἄστεος εἴλκυσαν ὅτι οἱ Ῥῶσσοι ποδηγεεῖς θυρεοὺς προεβάλλοντο καὶ θώρακας ἀλυσιδωτούς· ὅτι τὸν Σφέγγελον δεύτερον, ἀντιστράτηγον τοῦ Σβιατοσλάβου, κατηκόντισε τῶν Ἑλλήνων τις· ὅτι Θεόδωρος ὁ Λαλάκιον πλείστους τῶν δυσμενῶν εἰδηρᾶ κορύνῃ ἀπέκτεινεν· ὅτι οἱ Ῥῶσσοι παντὶ σθένει ἐπειρῶντο τὰς τῶν Ἑλλήνων πυρπολεῖν μηχανάς, κτλ· ὅτι νυκτὸς κατασχούσης κατὰ το πεδίον ἐξεληθόντες τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς ἀνεψηλάφωσαν, καὶ κατέκωσαν ἐπὶ πυρῶν πολλῶν πρὸ τοῦ περιβόλου ὅτι εἶτα ἐποίουν ἐναγισμοὺς, καταποντίζαντες ἐν τῷ Ἰστρῷ ὑπομάζια βρέφη καὶ ἀλεκτρούνας κτλ. Ἐπιφέρει δὲ ὁ Λέων « Λέγεται γὰρ Ἑλληνικοῖς ὀργίοις κα- » τόχους ὄντας, τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον θυσίας καὶ χοῶς τοῖς ἀποι- » χόμενοις τελεῖν, εἴτε πρὸς Ἀναχάρσεως ταῦτα καὶ Ζαμόλξιδος, τῶν » σφετέρων φιλοσόφων, μνηθέντες, εἴτε καὶ πρὸς τῶν τοῦ Ἀχιλλέως » ἐταίρων. Ἀρξιδανὸς γάρ φησιν ἐν τῷ Περίπλῳ, Σκύθην Ἀχιλλέα τὸν » Πηλέως πεφηνέναι, ἐκ τῆς Μυρμηκιῶνος καλουμένης πολίχνης, » παρὰ τὴν Μαιῶτιν λίμνην κειμένης· ἀπελαθέντα δὲ πρὸς τῶν Σκυ- » θῶν διὰ τὸ ἀπηνῆς, ὠμόν, καὶ αὐθαδες τοῦ φρονήματος, αὐθις » Θετταλίαν οἰκῆσαι. Τεκμήρια τοῦ λόγου σαφῆ ἦτε τῆς ἀμπεχόνης » σὺν τῇ πόρπῃ σκενῇ, καὶ ἡ πεζομαχία, καὶ ἡ πυρσὴ κόμη, καὶ οἱ » γλανκιῶντες ὀφθαλμοί, καὶ τὸ ἀπονενοσημένον, καὶ θυμοειδὲς, καὶ » ὠμόν· ἃ καὶ ὄνειδίζων Ἀγαμέμνων ἐπέσκωπτεν, οὕτωδὲ λέγων (Ομ. » Ἰλ. Α.)· »

» Αἰεὶ γὰρ τοι ἔρις τε φίλη, πόλεμοί τε, μάχαι τε. » Φόνος γὰρ εἰσέτι καὶ αἵματι τὰ νεῖκη Ταυροσκύθαι διακρίνειν εἰώ- » θασιν κτλ. »

Σφέγγελος ἢ Σφάγγελος, στρατηγὸς τοῦ Σβιατοσλάβου, ἦρχεν ἐν

Περασλάβω, ὡς ἐφέθη ἤδη, καὶ ἀπέδρα ἐκ τῆς πόλεως ταύτης. Ἴσως διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οἱ Ἕλληνες ἐνόμιζον τὸν Σβενέλδον, ἔπανεληθόντα σαῶν καὶ ὑγιᾶ ἐν Ῥωσσίᾳ.

(209) Ἀπομν. Λαῶν, Β', 1004. "Ορ. ἔτι Λέοντα τὸν Διάκονον, Ἴς. Θ'

(210) 'Ο Κεδρηνὸς ἀναφέρει. « Καὶ γυνὴ δέ τις ἐν Βυζαντίῳ, σεμνὴ, ὑπερτάτης δυνάμεως εἶναι τὸ φάσμα ἐπιστοῦτο, μιᾶ πρότερον τῆς συμπλοκῆς ἡμέρᾳ ὄναρ θεασαμένη καὶ δόξασα τῇ Θεοτόκῳ παρίστασθαι καὶ λεγούσης πρὸς τινὰ στρατιώτην Κύριε Θεόδωρε, ὁ ἐμὸς καὶ σὸς Ἰωάννης περιστάσει συνέχεται καὶ σπεῦσον εἰς τὴν αὐτοῦ βοήθειαν.» Λέων δ' ὁ Διάκονος διαγράφει ἄλλως τὴν μάχην ταύτην, ("Ορ. Ἴς Θ' Κεφ. ἡ. καὶ ἐπ.). Οὗτος ἀναφέρει μίαν μόνον μάχην. Ἡ ἕκτη ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος, ἣν ὀρίζει, οὐκ ἔστιν ἢ 24 Ἰουλίου τοῦ ἔτους 911, οὐδὲ ἢ 8 Ἰουνίου, ἡμέρα τῆς μηνύμας Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου.

(211) « Βασιλεὺς δὲ, λέγει Λέων ὁ Διάκονος (Ἴς. Θ', Κεφ. ιά), τὰς τοιαύτας ἄσμενος διαλλαγὰς προσδεξάμενος (εἰρήνην γὰρ διαφερόντως τῆς μάχης ἐτίμα· τὴν μὲν γὰρ ἤδει τοὺς λαοὺς διασώζουσιν, τὴν δὲ τοῦμπαλιν διαφθειρούσαν), τὰς τε ξυνομήκας ἐτέλει καὶ τὰς σπονδὰς, καὶ σίτον ἐδίδου, ἐκάστω ἀνδρὶ μετρῶν ἀνὰ μεδίμων δύο. Εἶναι δὲ τοὺς εἰληφότες τὸν σίτον φασιν ἄνδρας δισμύριους πρὸς τοὺς δισχιλίους, οἱ ἐκ τῶν ἐξήκοντα χιλιάδων τῆς Ῥωσικῆς στρατιᾶς τότε τὸν ὀλεθρον ἔφυγον· τὰς γὰρ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ χιλιάδας ἢ Ῥωμαϊκὴ αἰχμὴ κατηκόντισεν.» Ἐν τούτοις ὁ Νέστωρ διατείνεται ὅτι ὁ Σβιατοσλάβος οὐκ εἶχε πλείονας ἢ 10,000 ἀνδρῶν κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐκστρατείαν.

(212) Ὁ Στρικόβσκη ἀναφέρει ὅτι ὁ ἡγεμὼν τῶν Πατσινάκων ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ ποτηρίου τούτου τὰ ἐξῆς: « Ὅταν πρὸς ἐμὴν πρὸς κατάληψιν ἀλλοτριῶν πράγματος, ἀπολλύεις τὸ ἔδιον.» Καὶ τὸ μὲν ἀπόφθεγμα καλὸν, ἀλλ' ὁ Στρικόβσκη οὐδόλως ἐσκέφθη ὅτι οἱ βάρβαροι Πατσινάκαι ἠγνόουν τὴν γραφήν. Οἱ δὲ Γερμανοὶ καὶ οἱ Σλάβοι ἔπινον ἐκ τοῦ κρανίου τῶν ἰδίων ἐχθρῶν. Οὕτως ὁ Κροῦμος, βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων, ἀποκτείνας τῷ 811 τὸν αὐτοκράτορα Νικηφόρον, περιηγύρωσε τὸ κρανίον τοῦ μονάρχου τούτου. Οἱ δὲ Σλάβοι ἡγεμόνες μετεχειρίζοντο κρανίον ἀντιποτηρίου (Ἀπομν. Λαῶν, Β', 540).

(213) Ὁ ἐξ Ἀσαφεμβούργου Λαμβέρτος ἔτ. 973.

(214) "Ορ. παρὰ Βανδούρη σημειώσεις εἰς Κωνσ. τὸν Πορφυρογέννητον, Τόμ Β', 112 καὶ ἐπ. Λεῖπει δὲ ἡ ἀρχή. "Ἐχει δὲ οὕτως:

« Καὶ τὰ τοῦ σεβασμάτος τούτων καλῶς καταμαθῶσιν οἱ δὲ τοῦ λόγου εἰπεῖν σπερωτοὶ (sic) γενόμενοι τὴν Ῥώμην καταλαμβάνουσι καὶ τὰ ἐκεῖσε πάντα ἐρευνῶσι καὶ σκοπῶσι (sic) καὶ καλῶς περιεργάζονται τῶν τε θείων ναῶν τὴν εὐπρέπειαν καὶ τοὺς ἐκεῖσε ἱερεῖς

καὶ ἀρχιερεῖς· οὐ μὴν ἀλλὰ τὸν πατριάρχην αὐτὸν ὄρωσι, τὸν καὶ πάπαν καλούμενον, καὶ λόγους ὠφελείας παρ' αὐτοῦ πλείστους ἀκούουσιν· καὶ οὕτω σπουδαίως παλινδρομοῦσι καὶ ἑαυτῶν καταλαμβάνουσι χώραν· καὶ πρὸς τὸν μέγαν ῥήγαν ἑαυτοὺς ἐμφανίζουσι καὶ ἅπερ εἶδον καὶ ἤκουσαν κακείσε καλῶς ἐξαγγέλλουσιν· εἶναι δὲ μεγάλα καὶ ἀληθῆ διεβεβαιοῦντο πάντη, καὶ οὐδὲν δέονται ἐτέρας τινας ἀναψηλαφήσεως καὶ ἐρεῦνης. Καὶ εἰ θέλεις, ἔφησαν, λαμπρότατε καὶ ἔνδοξότατε ἡμῶν ἀνθέντα καὶ ἄρχων, τὴν τούτων πίστιν δέξασθαι, μήνυσον αὐτοῖς καὶ καλῶς τὰ ἐκείνων μνησθήτι· ὡς δὲ οἱ σὺν ἐκείνῳ ἄρχοντες πάντα ἤκουσαν· μᾶλλον δὲ οἵτινες καὶ πρόφην αὐτῷ συμβούλευσαν πάλιν πρὸς αὐτὸν, καὶ αὐτῶς εἰρήκασι· οὐ καλὸν φαίνεται τοῦτο γενέσθαι πᾶσιν ἡμῖν, ἐὰν μὴ οἱ αὐτοὶ καὶ τὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καλῶς δοκιμάσωσι καὶ καταμάθωσι· ἐπειδὴ καὶ ταύτην πόλιν μεγάλην καὶ κρείττονά τινες εἶναι διαφημίζουσι· λοιπὸν ἀξιὸν ἔστιν ὅπως καὶ ταύτης τὸ σέβας καὶ τὴν λατρείαν οἱ αὐτοὶ ἐρευνήσωσι καὶ ἀναψηλαφήσωσι, καὶ οὕτως ἀμφοτέραν (sic) τὸ κρείττον ἐκλεξόμεθα. Ἦκουσε πάλιν καὶ τοῦτο ὁ ἐχέφρον καὶ περιβόητος ῥήγας ἐκείνων καὶ προσήκατο, καὶ καλῶς ἀπεδέξατο· διο καὶ τοὺς δηλωθέντας πολλάκις τέσσαρας ἄνδρας πάλιν ἐκπέμπει καὶ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὡς ἵνα καὶ τὰ ἐκεῖσε πάντα κατοπτέωσιν καὶ ἀποπειράσωνται· καὶ δὴ μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ ταύτην καταλαμβάνουσι, καὶ τῷ τότε τὰ Ῥωμαίων σηήπτρα ἰδύνοντι, Βασιλείῳ φημί τῷ ἐκ Μακεδονίας, προσέρχονται, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς αὐτῶν ἀφίξεως ἀπαγγέλλουσιν. Ὁ δὲ ἄσμενος καὶ τρισάσμενος τούτους ἀποδεξάμενος, ἄρχοντάς τινας παραυτὰ τῶν ἐλλογίμων αὐτοῖς ἐπιδίδωσιν, ὅπως τὰ κάλλιστα πάντα τῆς πόλεως αὐτοῖς ἐπιδείξωσι, καὶ τὰς πείσεις αὐτῶν πάσας καλῶς διενκρινήσωσι καὶ ἀπολογήσονται· οἱ δὲ ἄνδρες παραλαμβάνοντες καὶ πολλὰ ἐν τῇ πόλει ἀξιοθέατα ἐπιδείξαντες, εἰσῆλθον πρὸς τὸν περιβόητον καὶ μέγαν θεῖον ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας· καὶ γὰρ ὡς ὁ λόγος κρατεῖ, ὅτι καὶ ἑορτὴ μεγάλη τις πρὸς αὐτὸν ἔτελεῖτο τὸ τότε, εἴτε δὲ τοῦ χρυσοζόημονος, εἴτε ἢ κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας μητρὸς τοῦ κυρίου μου, ἀκριβῶς λέγειν οἶκ' ἔχων· πλὴν ἑορτὴ ἔτελεῖτο θαυμαστὴ καὶ μεγάλη. Καὶ οἱ τέσσαρες ἐκεῖνοι ἄνδρες οἱ μετὰ τῶν ἀρχόντων ἡμῶν ὄντες τὸν ναὸν πάντα περιεσκόπουν, καὶ τῆς τελουμένης ἑορτῆς τὰ πλείστα φῶτα βλέποντες, καὶ τὴν μελωδίαν τῶν ᾠσμάτων ἀκούοντες, θαυμάζοντες διηπόρουν. Διαβιβάσαντες οὖν ἐκεῖσε τὸν ἑσπερινὸν ὕμνον καὶ τὸν ὀρθρινὸν, καὶ πολλὰ εἰπόντες καὶ ἀκούσαντες, φθάνει καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἱερᾶς καὶ θείας λειτουργίας· καὶ πάλιν οἱ ῥηθέντες ἄνδρες μετὰ καὶ τῶν τοῦ βασιλέως ἀρχόντων, εἰς τὸν σεβασμιον καὶ μέγιστον ναὸν εἰσέρχονται, ὅπως τῆς ἀναιμάκτου καὶ θείας μυσταγωγίας θεαταὶ γενήσονται· Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος ἐκπλήττομαι τοῦ Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν, τοῦ θέλοντος πάντας σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν. Καὶ γὰρ

ἔπει οἱ ἔθνικοι καὶ βάρβαροι ἄνδρες ἐκείνοι ἐν τῷ τρισμεγίστῳ ναῶ
 εἰσῆλθον ὡς εἴρηται· κακείσε ἰστάμενοι τὰ δρώμενα πάντα ἐν τῷ ναῶ
 ἐσκόπουν, καὶ ακριβῶς κατεμάνθανον· πῶς πρότερον ἢ λεγομένη μι-
 κρὰ εἴσοδος γέγονεν· εἶτα καὶ ἡ μεγάλη ἠύτρεπιζέτο, καὶ οἱ ὑποδιά-
 κονοι καὶ διάκονοι ἐξεπορεύοντο τοῦ ἱεροῦ βήματος μετὰ λαμπάδων
 καὶ ῥιπιδίων· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἱερεῖς πλείστοι καὶ ἀρχιερεῖς κατὰ τὸ
 σύνηθες μετὰ δὲ τῶν φρικτῶν καὶ θείων μυστηρίων, καὶ αὐτὸς ὁ τὴν
 ἀρχιερωσύνην τότε ἔχων πατριάρχης, καὶ πάντες μὲν ἐπ' ἐδάφους κα-
 τέπεσον οἱ ἐκείσε ὄντες καὶ εὐχὴν ἐζητοῦντο καὶ τὸ, Κίριε ἐλέησον,
 ἔκραζον· μόνοι δὲ οἱ τέσσαρες ἄνδρες ἐκείνοι οἱ ἔθνικοι ἀνασκαρδα-
 μυκτοὶ καὶ ἀδεᾶς ἐνητένιζον, καὶ πάντων τελουμένων ἐσκόπουν, διὸ καὶ
 ὁ εὐσπλαγγνος ἡμῶν Θεὸς καὶ ἐλεήμων τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀνδρῶν
 ἐκείνων ἀνέωξε καὶ εἶδον φοβερά τινα καὶ παράδοξα ἄπερ καὶ ἐρω-
 τήσαντες τὴν ἀλήθειαν ἀκριβῶς ἔμαθον· ὡς γὰρ ἡ θεία ἐκείνη καὶ
 μεγάλη εἴσοδος τέλος ἔλαβε, καὶ ἐκ τῆς κατακλίσεως πάντες ἀνέστησαν
 παρευθὺ οἱ τὴν ξένην ὀπτασίαν ἐωρακότες ἄνδρες, τοὺς σύνεγγυς
 αὐτοῖς ἄρχοντας τοῦ βασιλείως ἐπὶ χεῖρας λαβόμενοι, τοιαῦτα πρὸς
 αὐτοὺς ἔφησαν· ὅτι φοβερά καὶ μεγάλα μὲν ὑπῆρχον ἄπερ ἕως ἄρτι
 ἐβλέπομεν πάντα, οὐκ ἀγνούμεθα· τὸ δὲ νῦν ὄραθ' ἐν ἡμῖν ὑπὲρ τὴν
 φύσιν ἐστὶ τὴν ἀνθρωπίνην· νεανίσκους γάρ τινες ἐωράκαμεν πε-
 φωτοὺς, στολὴν ξένην ὠραίαν ἐνδεδυμένους· οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἔδα-
 φος τοῦ ναοῦ ἐπάτουν· ἀλλ' ὑπὸ ἄερον (sic) ἐφέροντο ψάλλοντες,
 ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος ὅπερ πάντας ἡμᾶς πλεον πάντων τῶν ἄλλων ἐξέ-
 πληξε καὶ εἰς μεγίστην ἀμυχανίαν ἐνέβαλεν. Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσαν οἱ
 τοῦ βασιλείως ἄρχοντες, πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρίναντο λέγοντες· καὶ τάχα
 πάντα ἀγνοεῖτε τὰ τῶν χριστιανῶν μυστήρια, καὶ οὐ γινάσκετε ὅλως,
 ὅτι ἄγγελοι ἐκ τῶν οὐρανῶν κατέρχονται καὶ λειτουργοῦσι μετὰ τῶν
 ἱερέων ἡμῶν. Ἐκείνοι τοῦτο ἀκούσαντες εἶπον· πανάληθες καὶ φανε-
 ρόν ἐστὶν ὅπερ ἡμῖν λέγετε, καὶ ἐτέρας ἀποδείξεως οὐ δέεται· αὐτοὶ
 γὰρ πάντα οἰκείοις ὀφθαλμοῖς ἐωράκαμεν. Λοιπὸν οὖν ἐάσατε ἡμᾶς
 ὅπως ἴνα ταχέως ἀπέλθωμεν ὄθεν καὶ ἐστάλημεν, ὅπως καὶ τὸν κα-
 τάρχοντα ἡμῶν καλῶς πληροφορήσωμεν, καὶ βεβαιώσωμεν ἄπερ ἴδο-
 μεν καὶ ἐμάθομεν καλῶς, οἷς περ καὶ ἀπέπεμψαν μετὰ χαρᾶς μεγά-
 λης καὶ εὐφροσύνης πάλιν ἐκείσε· οἱ δὲ ἐπανακάμψαντες καὶ τὴν ἐαυ-
 τῶν καταλαβόντες χώραν, εὖρον τὸν λαμπρότατον καὶ μέγαν ῥῆγαν,
 καὶ προσκυνήσαντες αὐτόν, ἄπερ εἶδον καὶ ἤκουσαν πάντα εἶπον καὶ
 διεσάφησαν τρανῶς λέγοντες καὶ τοῦτο· ὅτι μὲν μεγάλα τινὰ καὶ λαμ-
 πρὰ πρόην ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐθεάμεθα, οὐκ ἀγνοῖμεθα τὰ δὲ ἐν τῇ Κων-
 σταντινουπόλει ὄραθέντα πάντα νοῦν ἀνθρώπινον καταπλήττουσι,
 καὶ ἐν καθ' ἐν λεπτομεροῦς διηγήσεντο ὁ δὲ μέγας ἐκείνων ἄρχων ὡς
 τὴν ἀλήθειαν παρ' ἐκείνων ἀκριβῶς ἐνέμαθε καὶ ἐβεβαιώθη, μηδὲν
 μελήσας, ἀλλὰ περὶ τα στέλλει πρὸς τὸν βασιλέα τὸν εὐσεβέστατον
 τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, καὶ ῥησιμὰ αἰτεῖ ὡς ἴνα

τὸ ἐκείσε μυριάριθμον ἔθνος διδάξῃ καὶ βαπτίσῃ ἦν δὲ τότε Βασίλειος ὁ ἐκ Μακεδονίας ὁ τὰ τῶν Ῥωμαίων σκηπτρα διέπων ὃς καὶ μετὰ χαρᾶς μεγάλης τοὺς σταλέντας ἐκ τῶν ἐκείσε ἀνθρώπους δεξάμενος ἀρχιερέα τινα αὐτοῖς ἐξέπεμψεν, ἐπ' εὐλαβείᾳ καὶ ἀρετῇ διαβύητον, καὶ σὺν αὐτῷ ἄνδρας δύο, Κίριλλον καὶ Ἀθανάσιον, ἐναρέτους καὶ αὐτοὺς ὄντας καὶ πάνυ λογιωτάτους καὶ φρονηματώτατους, καὶ οὐ μόνον τῆς θείας γραφῆς ἦσαν ἔμπλεοι, ἀλλὰ καὶ τῆς ἔξω καλῶς ἐξησηκήμενοι ὡς τὰ τε γενόμενα ὑπ' αὐτῶν γράμματα μαρτυροῦσι τοῦτο καλῶς. Οὗτοι δὲ ἐκείσε ἀπελθόντες, πάντας ἐδίδασκον καὶ ἐβάπτιζον, καὶ πρὸς τὴν τῶν χριστιανῶν εὐσεβείαν ἐνήγον. Βάρβαρον δὲ πάντη καὶ σόλοικον βλέποντες τὸ τοιοῦτον ἔθνος, οὐκ εἶχον οἱ ῥηθέντες λογιώτατοι ἄνδρες ὅπως καὶ τὰ τῶν Ἑλλήνων εἰκοσιτέσσαρα γράμματα αὐτοῖς διδάξαι, μήποτε πάλιν τῆς εὐσεβείας παρεκκλίνωσι· διὸ καὶ τριάκοντα πεντε στοιχεῖα γραμμάτων αὐτοῖς ἐνεχάραξαν καὶ ἐδίδαξαν.»

Ἐν τινι παραρτήματι τοῦ δημοσιευθέντος τῷ 1676 ἐν Κολωνίᾳ βιβλίον Cristophori Sandii Nucleus. Historiæ Ecclesiasticæ (σελ. 61 καὶ 64) ὑπάρχει ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Ῥωσσίας Βλαδίμιρον τοῦ Ἰωάννου Σμέρα, ἱατροῦ αὐτοῦ, ὅστις ἐπέμφθη δῆθεν πρὸς μελέτην τῶν διαφόρων θρησκευμάτων καὶ ἡθῶν τῶν ξένων χωρῶν. Ὁ Σμέρας διηγείται ὅτι παρ' ὀλίγον ἀπόλειτο κατὰ τὴν δυσχερῆ ὁδοιπορίαν αὐτοῦ διήλθε δὲ δια τῆς Παννονίας, Σερβίας, Βουλγαρίας, Μοισίας, διὰ τῆς ἐνδόξου Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, Ἀντιοχείας, Ἱερουσαλήμ καὶ τέλος κατέπλευσεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου εἶδε πολλὰς μεγαλοπρεπεῖς Συναγωγὰς, ἐν αἷς προσεύχονται ἄνθρωποι ὅμοιοι πρὸς ἀσπίδας καὶ βασιλίσκους. Εἶδεν ὡσαύτως τοὺς ναοὺς τῶν Χριστιανῶν καὶ καλοὺς θεολόγους, ἀγαθοὺς καὶ φιλησύχους, ὁμοίους πρὸς τοὺς ἀγγέλους. « Οὐδὲν ἔχουσιν ἤδη οὗτοι, ἀναφέρει ὁ ἱατρὸς τοῦ Βλα-
» διμίρου, ἐν τοῖς ἑαυτῶν ναοῖς πλήν θρανίων καὶ τραπεζῶν. Συνέρ-
» χονται αὐτόθι ὅπως προσενηθῶσι καθ' ἐκάστην πρὸ τοῦ ὄρθρου
» κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἐνίοτε δὲ κατὰ τὴν τρίτην ἢ ἐννάτην
» ὥραν, καὶ καλοῦνται νέος Ἰσραήλ. Τὸ δόγμα αὐτῶν πρε-
» σβεύουσι καὶ τινες βασιλεῖς μετὰ τῶν ἱατρῶν αὐτῶν, καὶ αὐτὸς
» δέχομαι τὴν διδασκαλίαν ταύτην· διότι ἐβαπτίσθη ἤδη ἐν ὕδατι
» καὶ πνεύματι, ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς, τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ,
» καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοῦ ἐκ
» τοῦ πρώτου ἐκπορευομένου. Καὶ ὅμως οἱ κάλλιστοι οἱ τοῖ ἀνθρώποι
» καταπιέζονται ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς αὐτοκρατορίας.» Λέγει δ' εἶτα,
ὅτι οἱ Ἕλληνες, ὁ Αὐτοκράτωρ, οἱ Πατριάρχαι καὶ οἱ μεγιστάνες αὐ-
τοῦ, παραλείποντες τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἀποκαλοῦσιν ἑαυτοὺς ὡσαύτως νέον Ἰσραήλ, ὑποδουλοῦσι τοὺς τάλαιπῶρους ἀδελ-
φοὺς αὐτῶν, φορολογοῦσιν αὐτοὺς, ἀπαγορεύουσι τὸν γάμον, ἐνασχο-
λοῦνται περὶ τῆς ἐλευθερίας τέχνας καὶ χρῶνται τοῖς ὄπλοις· θέλοντες

δὲ τὴν ἀποθέωσιν μετα θάνατον, καλοῦσι τοῖς ἑαυτῶν ὀνόμασι τοὺς ναοὺς, ἀναρτῶσιν ἐν αὐτοῖς τὰς ἑαυτῶν εἰκόνας, σέβονται τὰ εἰδῶλα, χειροκροτοῦσι, ποδοκροτοῦσι, ψάλλουσι κτλ. τοὺς δὲ χριστιανούς, συναθροίζομένους ἐν τοῖς ἀποκέντροις τόποις, νεκροταφείοις, δάσσει καὶ σπηλαίοις, καλοῦσι μάγους... « Λοιπὸν, ὦ βασιλεῦ, μὴ δεχθῆς μῆτε τὴν θρησκείαν, μῆτε τὰ ἥθη τῶν Ἑλλήνων. » εἰ δὲ μὴ, οὐδέποτε ὄψει με· διότι διαμενῶ ἐνταῦθα ἀναμένων τὴν κρίσιν τοῦ Χριστοῦ. Ἐγράφη σιδηροῖς στοιχείοις ἐπὶ δυοκαίδεκα χαλκίνων πλακῶν ἐν ἔτει τῆς Αἰγυπτιακῆς μὲν Ἀλεξανδρείας 5587, τοῦ Φαραῶ δὲ 1179, τῆς δὲ ἐνδόξου βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου 5, Ἰνδικτιῶνος πρώτη, σελήνη 7, εἰδῶν 14. Οὕτω πιστῶς ἀναφέρει σοι ὁ ἰατρός καὶ ῥήτωρ σου Ἰωάννης Σμέρας Πολόβτσιος. » Τὸ ἔγγραφο τοῦτο, ὡς λέγουσιν ἡμῖν, ἐγράφη Βουλγαριστὶ, secundum antiquam doctrinam Russicam (!) διὰ τῶν ἐξῆς στοιχείων· νοῦδορδηωζφητζε (ἐπομένως Ἑλληνικῶν;)· εὐρέθη δὲ τῷ 1567 ἐν τῷ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Πρεσμιλίας μοναστηρίῳ τοῦ Σωτήρος παρὰ τῷ ἀρχαίῳ Σαμβόρφ Ὁ Ἄνδρέας Κολοδίνσκη, διάκονος ἐν Βιτέβσκη, μεθρημῆνευσεν αὐτὸ εἰς τὴν Πολωνικὴν γλῶσσαν, ὁ δὲ Βεσσοβάτιος εἰς τὴν Λατινικὴν Καὶ δεδόσθω μὲν ὅτι τοῖτό ἐστι γνήσιον, ἀλλὰ δέον ὅπως συμφωνήσωμεν πρὸς τὸν σοφὸν Σπερέγγελον (ὄρ. τὸ χειρόγραφον αὐτοῦ σύγγραμμα über eine dunkle Stelle in der Russischer Geschichte), ὅτι οἱ θεολόγοι τῆς Αἰγύπτου, ἢ οἱ χριστιανοὶ τοῦ Σμέρα ἦσαν αἰρετικοὶ Πανλισταί, οὕτω καλούμενοι ἐκ τοῦ ἀποστόλου ἁγίου Παύλου, διωχθέντες ἐκ τῆς αὐτοκρατορίας καὶ καταφυγόντες εἰς Αἴγυπτον. Ἀλλὰ πιστευτέα ἄρα ἡ ἐπιστολὴ αὕτη; Παραλείποντες τὸ περιεχόμενον, τὸν χαρακτῆρα, τὰ στοιχεῖα, τὰς πλάκας, τὴν Βουλγαρικὴν γλῶσσαν, σημειοῦμεν μόνον τὴν χρονολογίαν καὶ τὴν ὑπογραφήν· διότι ἀναφέρεται τὸ ἔτος 5587 ἀπὸ κτίσεως κόσμου. Ἀλλὰ κατὰ ποίαν χρονολογίαν; εἰ κατὰ τὴν Ἀλεξανδρινήν, διαφέρουσιν τῆς Ἑλληνικῆς κατὰ ἔτη, ὁ Βλαδίμιρος ἔξη κατὰ τὰ μέσα τῆς ἑβδόμης χιλιάδος. Τί δὲ δηλοῖ τὸ 1179 ἔτος Φαραῶ καὶ 5 τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου; καὶ πῶς ἀνείχθη ἢ σελήνη πρὸς τὸν Ἰνδικτιῶνα καὶ τὰς εἰδοῦς; Ἰωάννης δὲ ἐστὶν ὄνομα χριστιανικόν, ὅπερ ὁ πρῶν ἔθνικὸς Σμέρας ἠδυνάτει ἔχειν ἐν τῇ ἔθνικῇ Ρωσίᾳ. Πλὴν δὲ τούτου καλεῖται Πολόβτσιος· ἀλλ' οἱ Πολόβτσιοι ἐγένοντο ἤδη γνωστοὶ ἐν Ρωσίᾳ ἐπὶ τῶν ἐγγόνων τοῦ Βλαδιμίρου. Μὴ ἀπατώμεθα οὖν ὑπὸ τοιούτων μύθων! Ὁ συγγραφεὺς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἀναγνούς διηγήματα περὶ Βλαδιμίρου ἐν τῷ Διτμάρῳ καὶ Μεχόβσκη καὶ Κρομέρφ, ἐκόπει ὅπως διασύρη τοὺς Ἕλληνας. Τούτου ἔνεκεν ἡ ἐπινοήσις τῶν μύθων.

(215) Οἱ Βυζαντινοὶ, Ἀραβες καὶ Γερμανοὶ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι τὸν γάμον τοῦ Βλαδιμίρου μετὰ τῆς Ἄννης, ἀδελφῆς τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου (Ἀπομν. Λαών, Β', 23· Ερβελότος Bibl. Orient. Γ', 137· καὶ Διτμ. Χρον. Βιβλ. Ζ'). Ὁ Δίτμαρος, σύγχρονος τοῦ Βλαδιμίρου,

ἡπατίθῃ ὡς πρὸς τὸ ὄνομα τῆς βασιλόπαιδος, καλῶν αὐτὴν Ἑλένην, ἀντὶ Ἄννης. Ὡσαύτως δὲ ἐσφαλμένως ἐνόμιζεν οὗτος, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ὀθων ὁ Γ' ἐξήτησεν ἵνα γήμη αὐτήν, (ὄφ. Φρέερ. Disp. de perpetua amicitia Germanicum inter et Russicum imperium, σελ. 14).

(216) Ἀπομν. Λαῶν, Β', 1009· καὶ Ἑλμακίνος Historia Sarcenica, σελ. 251. Τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Σκληροῦ καὶ Φωκᾶ διηγείται λεπτομερῶς ὁ Κεδρηνός.

Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος πρὸς Ῥωμανὸν εἶργε τοὺς οἰκείους τῆς πρὸς τοὺς Ῥώσους ἡγεμόνας, Χοζάρους καὶ Οἰγγρούς ἐπιγαμίας, (ὄφ. Κωνσ. Πορφ. Κεφ. ΙΔ'). Ὁ Ἑλμακίνος ἀναφέρει, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος, φοβούμενος τὰς προόδους τοῦ ἐπαναστάτου Φωκᾶ, ἠτήσατο στρατὸν παρὰ τοῦ Ῥώσου ἡγεμόνος, πρῶτον ἐχθροῦ αὐτοῦ· ὁ δὲ ἡγεμὼν πρὸς ὁμοιβὴν τούτου ἀπήτησεν ἵνα γήμη τὴν Ἄνναν καὶ συγκατένευσεν ὡς ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν (Hist. Sarcenica, σελ. 251). Ὁ Δίτμαρος ἀναφέρει, ὅτι αὐτὴ ἡ ἡγεμονίς ἐπεισεν αὐτὸν εἰς τοῦτο.

(217) Hist. Reg. Septent. Τόμ. Α', Truggwasons Saga, Κεφ. 96, σελ. 317. Αἱ Σκανδιναβικαὶ μούσαι ἔψαλαν τὸν πόλεμον τούτου καὶ τὰς κρατερὰς μάχας αὐτοῦ.

Ὁ Στουρλεξὼν (Τόμ Α', σελ. 197) διηγείται τὰ ἐξῆς: «Ὅτε ἡ Ἀστρί-
 » δα μετὰ τοῦ Ὀλόφου ἀπέπλευσαν εἰς Ῥωσσίαν, ἠχμαλώτισαν αὐ-
 » τοὺς πειρατὰς καὶ ἐχώρισαν ἀπ' ἀλλήλων. Ὁ Σιγούρδος, πεμφθεὶς
 » ὑπὸ τοῦ Βλαδιμίρου εἰς Ἑσθλανδίαν πρὸς φορολογίαν, εὔρεν ἐκεῖ
 » τὸν ἀνεψιὸν, ὃν ἀπολυτρόσας ἤγαγεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Μετὰ
 » τινὰ χρόνον ὁ νεὸς Ὀλόφος, ἀπαντήσας πειρατῆ τι τῶν ἀφελόν-
 » των τὸ πλοῖον τῆς Ἀστρίδης ἐν τῇ Βαλτικῇ θαλάσῃ, διέσχισε δίχα
 » τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διὰ πελέκειος Ὅπως δὲ σώσῃ τὸν ἀνεψιὸν,
 » ὁ Σιγούρδος ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ Βλαδιμίρου Ἀρ-
 » λογίαν καὶ ἠτήσατο τὴν προστασίαν αὐτῆς. Αὕτη δὲ, βοηθοῦσα τῷ
 » πρίγκιπι, διέλυσε τὸν λαὸν, ὅστις συναθροισθεὶς ἐξήτει τὸν φονέα,
 » ἡ δὲ μήτηρ τοῦ Ὀλόφου ἀπέτισε πρόστιμον τοῖς συγγενέσι τοῦ
 » φονευθέντος. Ἐπειδὴ δ' οὐδεὶς ἀλλοδαπὸς ἔμενε τότε ἐν Ῥωσ-
 » σίᾳ ἄνευ ἰδίας ἀδείας τοῦ κυριάρχου, ἡ ἡγεμονίς, λαβοῦσα αὐτὴν
 » ὑπὲρ τοῦ Ὀλόφου, ἐφρόντισε καὶ περὶ τῆς ὅσον εἰόντε τελείας
 » ἀνατροφῆς αὐτοῦ. Οὗτος δ' ἐσπούδασε μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας τὴν
 » πολεμικὴν καὶ ἠξιώθη τῆς εὐνοίας τοῦ Βλαδιμίρου, ἐγχειρίσαντος
 » αὐτῷ τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐπὶ τῶν μεθορίων στρατευμάτων ἀλλ' οἱ
 » εὐπατρίδαι, φθονήσαντες αὐτῷ, ἐπεισαν τὸν ἡγεμόνα, ὅτι ὁ ἀγαπώ-
 » μενος οὗτος ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀλλοδαπὸς ἴσως ἦν ἐπικίνδυνος· ὥστε
 » ὁ Ὀλόφος ἐξῆλθε τῆς Ῥωσσίας, κτλ.» Μετὰ ταῦτα ὁ Στουρλεξὼν,
 (σελ. 233), ἀναφέρειν ἀρχαῖον τι χρονικὸν, ἐπιγραφόμενον Imago Mundi,
 διηγείται ὅτι «ὁ Ὀλόφος, ἐπιστρέψας εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν,
 » ἀπῆλθε πάλιν πρὸς τὸν Βλαδίμiron ὅτι ἐπέμφθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν

» Ἑλλάδα, ὅθεν ἤγαγε σοφὸν τινα ἄνδρα, Παῦλον τοῦνομα· ὁ δὲ,
» τῇ βοήθειᾳ τῆς Ἀρλογίας, ἵκισε τὸν Βλαδίμιρον καὶ τοὺς ἴπη-
» κίους αὐτοῦ ἵνα βαπτισθῶσι, καὶ ὅτι τοῦτο συνέβη ἐπὶ τοῦ αὐτο-
» κράτορος Ὁθωνος.» Ὁ Βλαδίμιρος ἦν τῷντι σύγχρονος Ὁθωνος
τοῦ Γ'. Τὸ διήγημα τοῦτο τοῦ Στορλεξῶνος συνάδει ἐν μέρει
πρὸς τὸ τοῦ Νέστορος, εἰ ὡς Παῦλον ἐννοήσομεν τὸν Ἑλληνα φιλό-
σοφον, τὸν ἐξηγήσαντα, κατὰ τοὺς χρονολογίους, πρὸς τὸν Βλαδί-
μιρον τὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας

Ὁ Καρδινάλιος Βαρόνιος ἐπαναλαμβάνει ἐν τοῖς Ἑκκλ. Χρον. αὐ-
τοῦ (Annal. Eccles., Τόμ. ΙΑ', σελ. 30—31) διήγημα περὶ Ῥωμαίου
τινὸς μάρτυρος Βονιφατίου, ὅστις ἐβάπτισε δῆθεν τοὺς Ῥώσους περὶ
τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος· ἀλλ' ἰστίειν ὅτι οὐχὶ ἐν Ῥωσσίᾳ,
ἀλλ' ἐν Πρωσσίᾳ ἔζησεν ὁ μάρτυς οὗτος. (ὄφ. H. H. Koch, Alt. und
neues Preussen, σελ. 546.)

(218) Ἀφαιρουμένης τῆς συλλαβῆς γα, Ἀλδεΐγαβούργη δύ-
ναται σημαίνειν ἐν τῇ Γοτθικῇ γλώσσῃ ἀρχαίαν πόλιν· ἀλλὰ πι-
θανώτερον ὅτι ἐκλήθη οὕτως ἐκ τῆς λίμνης Λαδόγας, ἣτις ἐκαλεῖτο
Ἀλδέσκα, Ἀλδα (Ρουδξέ, Atlantica, Τόμ. Α', σελ. 659 καὶ 660),
Ἀλδα, Ἀλδάγεν καὶ μάλιστα Ἀλδόγα, (ὄφ. Γεωργ. Λεξικὸν.
Μυλλέρου, ἐν τῇ λέξει Λαδόγα καὶ Σλχοίξερου, Nord. Gesch.,
σελ. 501) Ἡ πόλις Λαδόγα ἕως ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Ῥουρίκου, ἐπι-
θυμούντος συγκοινωνεῖν ἐλευθέρως πρὸς τοὺς συμπατριώτας αὐτοῦ
διὰ τοῦ Φιννικοῦ κόλπου καὶ κατέσταντο αὐτὴν Ἀλδεΐγαβούργην, του-
τέστι πόλιν τῆς Ἀλδόγας. Ἴσως δὲ ἐκτίσθη καὶ πρότερον ὑπὸ τῶν
Βαράγγων, κατακτητῶν τῶν Σλαβικῶν ἐπαρχιῶν εἰ καὶ τὰ Χροني-
κὰ ἡμῶν οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ τῆς πόλεως ταύτης πρὸ τοῦ δωδε-
κάτου αἰῶνος. Τὸ ὄνομα Ἀλδόγα μετεβλήθη εἰς Λαδόγαν διὰ
τῆς μεταθέσεως τῶν στοιχείων.

(219) Ἄπασα ἡ Λιβονία, ὡς ἐξῆσθη ἤδη, ἦν ὑποτελής τῷ Βλαδίμωρ,
κατακτήσαντι τὴν χώραν τῶν Ἰατβιάγων (ὅπου νῦν κεῖται τὸ Βελί-Στο-
κον, Βέλσκον καὶ Δρογίτσινον) καὶ τὰς Τσερβενικὰς πόλεις, ἧτοι τὴν
Γαλικίαν. Οἱ κατοικοῦντες πέραν τοῦ Δουίνα Λιθουανοὶ διετέλουν
αὐτόνομοι μέχρις Ἰαροσλάβου τοῦ Μεγάλου. Κατὰ τὴν συνομολογη-
θεῖσαν συνθήκην μεταξὺ τοῦ Ἰγρορος καὶ τῶν Ἑλλήνων αἱ ἐκβολαὶ
τοῦ Βορυσθέου; ἦσαν ἐκτὸς τῆς Ῥωσσίας. Ἴσως αἱ κτήσεις ἡμῶν οὐκ
ἐξετείνοντο πέραν τῶν καταζάκτων ἐπειδὴ ὁ Βλαδίμιρος, φοβούμε-
νος μὴ οἱ Ῥῶσοι εἰδωλολάτραι ἀνεκλύσωσι τὸ ἄγαλμα τοῦ Περουνου,
το ῥιφθὲν εἰς τὸν Βορυσθένη, παρήγγειλε τῇ φρουρᾷ ἀκολουθῆσαι
αὐτῷ μέχρι τοῦ τόπου τούτου. Ὁ Μοτισλάβος, υἱὸς τοῦ Βλαδίμιρου,
ἤρχεν ἐν Τιμουτοροκάν τοῦ Βοσπόρου. Ἀπὸ τῆς βασιλείας Ἰαροσλάβου
τοῦ Μεγάλου τὰ ἡμέτερα Χρονικὰ ἀναφέρουσι τοὺς συχνοὺς πολέμους
τῶν Νοβογοροδιῶν πρὸς τοὺς ὁμόρους Φινλανδοὺς, ἧτοι Ἐμίους. Ἐὰν
δὲ πιστεύσωμεν μνημεῖόν τι ῥουνικὸν, ἢ Ῥωσσία καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ

Βλαδιμίρου είχε την Λαπωνίαν ὡς ὄριον τῆς Νορβηγίας. Ἀδύνατον δ' ἐστὶν ὀρίσαι ἀκριβῶς ἕως ποῦ ἐξετείνετο κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἡ ἐπαρχία τῶν Μεριῶν, ἢ τοῦ Ῥοστόβου πρὸς ἄρκτον καὶ ἀνατολάς· βεβαίως ὅμως οὐκ ἐξετείνοντο πέραν τῶν νῦν νομῶν τοῦ Κοστρομᾶ καὶ Ἱαροσλάβου. Οὐδὲ τὰ πρὸς τὰ κατὰ τὸν Τάναϊν ἀρχαῖα ἡμῶν ὄριά εἰσι ἀκριβέστατα ὠρισμένα. Ὀψόμεθα δ' ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, ὅτι ἡ ἡγεμονία τῆς Ῥεζάνης, οὕσα κληρουχία τοῦ Τσερνιγόβου, περιελάμβανε μέρος τοῦ νῦν νομοῦ Βορονέζου. Πρὸς μεσημβρίαν περιεπλανῶντο τὰ στίφη τῶν Πατσιναικῶν καὶ οἱ Πολόβτσιοι.

Ὁ Νέστορ (σελ. 145) ἀναφέρει περὶ Χβαλίσιων. Οἱ Χβαλίσοι καὶ οἱ Βούλγαροι κατ' ἄγονται ἀπὸ τῶν θυγατέρων τοῦ Λῶτ (ἐπομένως εἰσιν ὁμόφυλοι). Λέγει δὲ ὅτι ἐπὶ τοῦ κατ' αὐτὸν χρόνον ἐδύνατο ἀπέρχεσθαι διὰ τοῦ Ῥᾶ πρὸς τοὺς Βουλγάρους, τοὺς Χβαλίσιους καὶ εἰς τὸ μέρος τοῦ Σημ, τουτέστι, κατὰ τὴν κοσμογραφίαν τοῦ Νέστορος, εἰς Περσίαν, Βακτριανὴν καὶ Ἰνδίας. Οἱ ἀρχαῖοι Ῥᾶσοι ἐκάλουν Χβαλίσιους, οἱ δὲ Ἕλληνες Χοαλίτας, (Ἀπομν. Λαῶν, Τόμ. Γ', σελ. 52, κτλ. Δεγονύνης Hist. des Hunes, Βιβλ. Ε', σελ. 589) τοὺς Κάγγλους, οἵτινες κατὰ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα κατῴκουν, κατὰ τὸν Καρπίνον καὶ Ῥουβρίκιον, τὴν ἀρκτῶν παραλίαν τῆς Κασπίας θαλάσσης παρὰ τοῖς Βουλγάρους τῆς Καζάνης (ὄφ. Voyage de Rubruquis, ἔκδοσις Βερζερώου, σελ. 46, 47). Οἱ Κάγγλοι οὗτοι ἐκαυχῶντο, ὅτι κατὰγονται ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων ἀλλ' ὁ Ἀβουλγάξης Χὰν συγκατέλεξεν αὐτοὺς τοῖς Τατάρους, βεβαίως ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ ἔθνους αὐτῶν ἐκαλεῖτο Κάγγλος ὡς ἐκ τῆς ἐφευρέσεως τῶν ὄχημάτων (Hist. des Tatares, σελ. 41 καὶ 85) προστίθησι δὲ ὅτι κατῴκουν ἄλλοτε τὸ Τουρκεστάν. Ὁ Κεδρηνὸς ἀναφέρει τοὺς Χβαλίσιους, οἵτινες ἐπίστενον εἰς τὴν Μωαμεθανικὴν (ἢ ὡς ἐξῆρέθη ἀλλαχοῦ τὴν Ἑβραϊκὴν) θρησκείαν καὶ κατῴκουν ἐν Οὐγγρίᾳ περὶ τὰ μέσα τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, (Ἀπομν. Λαῶν, Γ', 676) καὶ οἵτινες ἦλθον ἀναμφιβόλως μετὰ τῶν Πατσιναικῶν ἢ μετὰ τῶν Κομάνων. Ὁ Τούμανος καὶ Γαττέρερος νομίζουσι τοὺς Κάγγλους τοῦ Οὐράλη καὶ τοῦ Ῥᾶ ὡς τὰ λείψανα τῶν Πατσιναικῶν τοῦλάχιστον οὐδεὶς ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ἔθνικῆς αὐτῶν ὁμοιότητος. Μετὰ ταῦτα οἱ Ῥᾶσοι ἐκάλουν Χβαλίσιους τοὺς περὶ τὴν Κασπίαν Τατάρους. Ἡ πόλις Χβαλίνη ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σαρατόβου ἐστὶ μνημεῖον τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος αὐτῶν.

(220) Ὁφ. Stiring de Jure Sveonum et Gothorum antiquo ὡσαύτως Jut. Lawbook ἐν Dissertation sur les anciens Russes, σελ. 51. Πρὸς παραβολὴν, ὄφ. ἀνωτέρω τὴν συνθήκην τοῦ Ὀλέγου, ἀρθ. 4 καὶ 5, καὶ τὴν τοῦ Ἰγορος, ἀρθ. 12.

(221) Σάξων ὁ Γραμματικὸς βεβαίως, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας Φρότων ἐδημοσίευσεν αἰῶνάς τινάς πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἐν Σκανδιναβίᾳ πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς νόμους,

(οφ. Μαλλέτ, 'Ισ. Δανίας, Τόμ. Α', σελ. 8). Οἱ διὰ βραχέων οὔτοι κανονισμοὶ ἦσαν κεχαραγμένοι ἐπὶ ξύλον, κατὰ τὸν Δαλίνον (Gesch. des Schwed. Reichs, Τόμ. Α', σελ. 151). Εἰ καὶ δύναται τις ἵνα θεωρήσῃ τὸν Σάξωνα ὡς ἀσφαλῆ ἐγγνητὴν τῆς ἀληθείας, τὸν δὲ Δαλίνον ποιούμενον λόγον ἐξ ὑποθέσεως, πιθανὸν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Σκανδιναβοὶ οὔτινες, χαράττοντες ῥουνικὰ γράμματα ἐπὶ τάφων καὶ λίθων, οὐκ ἐποίησαντο χρῆσιν αὐτῶν καὶ γράφοντες τοὺς νόμους, βάσιν τῶν πολιτικῶν κοινωνιῶν;

(222) Ἀπομν. Λαῶν, Β', 986. Οἱ Ἕλληνες τοῦ χρόνου τούτου καλοῦσι τὰ Ῥωσικὰ πλοῖα Ῥούσικα καράβια (Κωνσ. Πορφυρ. περὶ Βασιλικῆς τόξεως, Βιβλ. Β', Κεφ. 44). Ὁ Διουτπράνδης ἀναφέρει περὶ τῆς κουφότητος τῶν Ῥωσικῶν πλοίων (Βιβλ. Ε', Κεφ. 6) Ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος γράφει ὅτι ἐπτά Ῥωσικὰ πλοῖα, πεμφθέντα πρὸς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων, ἔφερον 415 ἄνδρας, (περὶ Β. Τάξ. Βιβλ. Β', Κεφ. 44 ἐν Ἀπομν. Λαῶν, Β', 972). Ἐν τῷ στόλῳ τοῦ Ὀλέγου ὑπῆρχον τεσσαράκοντα πολεμιστὰς ἐπὶ ἐκάστου πλοίου, πᾶν δὲ ἰστίον περιελάμβανε τριάκοντα πῆχεις. (Ἀπομν. Λαῶν, Β', σελ. 974).

(223) Τὸ σλαβικὸν ὄνομα ὁ τ ρ ὀ κ, ὡς τὸ adolescentulus τῶν Λατίνων, ἐσήμαινεν ἔφηβον, ἢ ἐν γένει νεανίσκον. Ἡ συνήθεια τῶν Ῥώσων ἡγεμόνων τοῦ ἔχειν πολυάριθμον φρουρὰν ἐστὶν ἀρχαία Γερμανικὴ, ἣν ὁ Τάκιτος διέγραψε (de situ, morib. et pop. Germaniæ, Κεφ. ΙΙ' καὶ ΙΕ'). Ὁ Τάκιτος καλεῖ τοὺς λογάδας τούτους πολεμιστὰς Comites.

(224) Ὁφ. Κωνσ. Πορφ. παρὰ Βανδούρη, Α', 6, 57· καὶ Βαῦερων ἐν Geog. Russiæ ex scripti. Septi. ἐν τῷ ὑπομνήματι τῆς Ἀκαδημίας, Τόμ. Ι', σελ. 410. Ὁ Ὀλεγοσ ἔφερον ὀπώρας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

(225) Ἀπομν. Λαῶν, Β', 980, καὶ The oriental Geography of Ehn-Haukal, σελ. 191. Λέγει δὲ περὶ τῆς Ῥωσσίας τάδε: « Πλησίον τῆς » Χοζαρίας παρὰ τὸν Ἄτελ (Ρᾶ) ἐστὶν ὁ λαὸς Βερτάς· ἀλλ' ἡ χώρα » τῶν ἀνθρώπων τούτων καλεῖται ἐν γένει Χοζαρία, Ῥουσσία (Rus) » ἢτοι Σερίο. . . . Ἐχει δὲ τρεῖς φυλὰς ἢ Ῥοῦς, καὶ ἡ μὲν πρώτη κα- » τοικεῖ παρὰ τὴν Βουλγαρίαν, ἣς ὁ κυρίαρχος κατοικεῖ ἐν τῇ πόλει » Γο υ ν ἄ β α, εὐρυτέρα τῆς πρωτευούσης τῶν Βουλγάρων· ἡ δὲ ἑτέρα » καλεῖται Ἀρτάνοι, ἢτοι Ἀρτάιοι, ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῆς κατοικεῖ ἐν » Ἀρτη· ἡ δὲ τρίτη, καλουμένη Τσελαβὲ, κατοικεῖ ἀνωτέρω· ἀλλ' οἱ ἔμ- » ποροι οὐδόλως χωροῦσι πέραν τῆς πρωτευούσης τῶν Βουλγάρων. » Οὐδεὶς δὲ προχωρεῖ καὶ μέχρι τῆς Ἀρτας· διότι οἱ κάτοικοι ταύ- » τῆς φονεύουσι πάντας τοὺς ἄλλοδαπούς. Ἡ Ἀρτα παράγει μόλυβδον » καὶ κασσίτερον καὶ ζῶόν τι καλούμενον μέλαν σαθέριον, » ἢτοι Σκυθικὴν γαλῆν. Οἱ Ῥῶσοι καίουσιν τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς καὶ » οὐδόλως κείρουσιν τὸ γένειον. » Ταῦτά εἰσι λίαν περίεργα, ἀλλὰ τα » ὀνόματα τῶν φυλῶν καὶ πόλεων ἀκατάληπτα.

(226) Στουρλεξ. Hist. Regum Sept. Τόμ. Α', σελ. 449, καὶ Τορφέος, Is. Νορβηγίας, Τόμ. Β', σελ. 68, περὶ τῆς ἐμπορίας τοῦ Νοβογορόδου. Ὁ Ὀλεγος ἐκάλεσεν ἑαυτὸν ἔμπορον, πορευόμενον ἐκ Νοβογορόδου εἰς τὴν Ἑλλάδα. (Ὁρ. Νέστορα, σελ. 18). Ὡς πρὸς τὴν Βινέτταν, ὄρ. Ἀδὰμ, Hist. Eccles. σελ. 19, καὶ Ἐλμύλδου Χρ. Σλ. σελ. 4. Ὁ Ἀδὰμ καλεῖ Ἑλλάδα τὴν Ῥωσσίαν, ὃ δ' Ἐλμύλδος λέγει τὰ αὐτά. Περὶ τῆς ὑποτελείας τῆς Ἑστωνίας, ἥτοι Λιβονίας ὑπὸ τὸν Βλαδίμιρον, ὄρα ἀνωτέρω. Περὶ τῆς ἐμπορικῆς ἀγορᾶς, ὄρ. Στουρλεξῶνα, Τόμ. Α', σελ. 274. Περὶ τοῦ πλούτου τῆς Ῥωσσίας, τὸν Βαῦερον, Geog. Russiae, ex scripti. sept. Comm. Acad. I', 411, καὶ Ἐλμύλδου Χρ., σελ. 3.

(227) Ὁρ. περὶ τῆς ἐμπορίας τῶν Σκανδιναβῶν ἡγεμόνων τὸν Στουρλεξῶνα (Hist. Regum, Τόμ. Α', σελ. 618) Ὁ Ὀλεγος ἐπέβαλε τοῖς Δρεβλιανοῖς φόρον ἐκ μελάνων σαθερίων. Αὐτοὶ οὗτοι οἱ Δρεβλιανοὶ προέτειναν τῇ Ὀλγα ἵνα ἀποτίωσι φόρον ἐκ μέλιτος καὶ δερμάτων.

(228) Βαῦερος, Geog. Russ. Comm. de l'Acad, Τόμ. I', σελ. 406.

(229) Ἀπομν. Λαῶν, Γ', 986. Ὁρ. ἀνωτέρω περὶ τῶν ἐξαγομμένων τῆς Ἑλλάδος εἰς Χοζαρίαν, εἰς τὴν χώραν τῶν Πατσινακῶν καὶ τὴν Ῥωσσίαν ἐμπορευμάτων. Ὁ Κωνσταντῖνος καταλέγει ἐν τοῖς ἐμπορεύμασι τούτοις πρανδία, εἶδος ταινιῶν καὶ ζυνῶν. (Ὁρ. Βαῦερ. Comm. de l'Acad., Τόμ. I', σελ. 410). Ἐχρῶντο συνήθως τότε πεδίλοις ἐξ αἰγοβύρσης.

(230) Ὁρ. Χρ. τοῦ Διτμάρου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λεϊβνιτίου, σελ. 426. Ὁ καλούμενος Σάξων Χρονογράφος ἐπανάλαβε τὴν διήγησιν τοῦ Διτμάρου περὶ τοῦ Κιέβου, ἀλλ' ἀναφέρει μόνον 300 ναοὺς. (Ὁρ. Ec-card. Corp. Histor. ævi, Τόμ. Α', ἔτ. 1018). Ἀδὰμ ὃ ἐκ Βρέμης ἐν τῇ Hist. Eccl., Β', 13.

(231) Ὁ Ἰορνάνδης de Origin Slavicis Sectio LI, σελ. 118 καὶ Κόλε Introd. in historiam et rem literariam Slavicam. Βιβλ. Α', Κεφ. 3. Περὶ ἄλλων Σλαβικῶν μεταφράσεων τῆς ἱερᾶς Γραφῆς ὄρ. Δοβροβσκην Über der erst en Text. der Böhmis. Bibelübersetzung ἐν New. Abhandlungen der Böhm. Gesellschaft der Wissenschaften, Τόμ. Γ', σελ. 240.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ

ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Προσφώνησις	σελ. δ'.
Ὁ μεταφραστὴς τοῖς ἐντευξομένοις	» ζ'.
Βίος τοῦ Συγγραφέως	» ια'.
Προλεγόμενα ὑπὸ τοῦ Συγγραφέως	» κβ'.
Πηγαὶ τῆς Ῥωσικῆς Ἱστορίας	» λς'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΟΥΝΤΩΝ ΕΚΠΑΛΑΙ ΤΗΝ ΡΩΣΣΙΑΝ, ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΔΕ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΛΑΒΩΝ.

Ἀρχαῖαι εἰδήσεις τῶν Ἑλλήνων περὶ τῆς Ῥωσσίας, σελ. 1. — Ταῦροι καὶ Κιμμέριοι, 2. — Ὑπερβόρειοι, αὐτόθι. — Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, 3. — Πηντικάπαιον καὶ Φαναγορία, αὐτ. — Ταναῖς, αὐτ. — Σκύθαι καὶ ἄλλα ἔθνη, αὐτ. — Φῆμαι ἀδέσποτοι περὶ τῶν ἀρκτικῶν λαῶν, 6. — Περιγραφή τῆς Σκυθίας, 7. — Ἥθη τῶν Σκυθῶν, 8. — Ἡ πτώσις αὐτῶν, 9. — Γέται, αὐτ. — Σαρμάται, αὐτ. — Οὔνοι, 14. — Ἄνται, 15. — Σλάβοι, 17. — Ἄβαροι, 20. — Τοῦρκοι, 21. — Ὀγόροι, αὐτ. — Βουλγαρία, 28.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΛΑΒΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΛΑΩΝ, ΕΞ ΩΝ ΣΥΝΕ- ΚΡΟΤΗΘΗ Η ΡΩΣΣΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ.

Καταγωγή τῶν Σλάβων τῆς Ῥωσσίας, Σελ. 29. — Πολωνοί, 31. — Ραδμίτσοι καὶ Βιάτιτσοι, αὐτ. — Δρεβλιανοί, αὐτ. — Δουλέβοι καὶ Βουζιανοί, αὐτ. — Λούτιτσοι καὶ Τιβέρτσοι, αὐτ. —

Κροβάται, 32. — Σεβεριανοί, αὐτ. — Δρεγόβιτσοι, αὐτ. — Κρίβιτσοι, αὐτ. — Πολοτσιανοί, αὐτ. — Σλάβοι τοῦ Νοβογορόδου, αὐτ. — Ἰζβορσκον, Πολότσκον, Σμόλενσκον, Λούβετσον καὶ Τσερνίγοβον, 34. — Φίννοι ἢ Τσουδικοὶ λαοὶ ἐν Ῥωσσίᾳ, αὐτ. — Λατισοί, 37. — Διχόνοιαι μεταξὺ τῶν Σλαβο-Ῥώσσων, 38. — Ὄβροι ἢ Ἄβαροι, 39. — Χοζάροι, αὐτ. — Βάραγγοι, 43. — Ῥωσσία, αὐτ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΑΙ ΗΘΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΛΑΒΩΝ.

Κράσις τοῦ σώματος τῶν ἀρχαίων Σλάβων, Σελ. 54. — Θάρσος, 55. — Φιλάρπαγον, 56. — Ὠμότης, 57. — Ἄπλοϊκότης, 58. — Φιλοξενία, αὐτ. — Συζυγικὴ πίστις, 59. — Γυναῖκες, 60. — Τέκνα, 61. — Ἥθη τῶν Σλαβο-Ῥώσσων, αὐτ. — Κατοικίαι, 62. — Περιβολή, 64. — Ἀρχιτεκτονική, 67. — Μουσική, αὐτ. — Χορὸς, 69. — Παιδιαὶ, αὐτ. — Ἀριθμητική, αὐτ. — Κυβέρνησις, 70. — Ὀρησκεία, 79. — Γλῶσσα, 103. — Γραφή, αὐτ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΡΟΥΡΙΚΟΣ, ΣΙΝΕΟΣ ΚΑΙ ΤΡΟΥΒΟΡΟΣ.

Ἡγεμόνες Βάραγγοι προσκληθέντες εἰς Ῥωσσίαν, Σελ. 113. — Σύστασις τῆς μοναρχίας, 115. — Πρώτη εἰσβολὴ τῶν Ῥώσσων εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν, 116. — Ἀρχὴ τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἐν Κιέβῳ, 119.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΟΛΕΓΟΥ.

Κατακτήσεις τοῦ Ὀλέγου, Σελ. 122. — Ἐπιδρομὴ τῶν Οὐγρων, 126. — Γάμος τοῦ Ἰγορος, 127. — Οἱ Ῥώσοι στρατεύουσι παρὰ τοῖς Ἕλλησι, 129. — Ἐκστρατεία τοῦ Ὀλέ-

γου ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, 129. — Συνθήκη μετὰ τῶν Ἑλλήνων, 132. — Συνθήκη μετὰ τῆς Αὐτοκρατορίας, 135. — Θάνατος Ὀλέγου, 144.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

ΠΩΡ.

Ἐπανάστασις τῶν Δρεβλιανῶν, Σελ. 144. — Ἐμφάνισις τῶν Πατσινακῶν, αὐτ. — Εἰσβολὴ τοῦ Ἰγωρος εἰς Ἑλλάδα, 146. — Συνθήκη μετὰ τῶν Ἑλλήνων, 149. — Δολοφονία τοῦ Ἰγωρος, 156.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

ΣΒΙΑΤΟΣΛΑΒΟΣ.

Κυβέρνησις τῆς Ὀλγας, Σελ. 159. — Ἐκδίκησις τῆς Ὀλγας, 160. — Βάπτισμα τῆς Ὀλγας, 166. — Ῥῶσσοι ἐν Σικελίᾳ, 172. — Χαρακτήρ καὶ κατορθώματα τοῦ Σβιατοσλάβου, αὐτ. — Κατάκτησις τῆς Βουλγαρίας, 175. — Ἀποβίωσις τῆς Ὀλγας, 178. — Πρεσβεία τῶν Ῥώσων εἰς Γερμανίαν, 179. — Πρῶτα κληρουχίαι ἐν Ῥωσσίᾳ, 181. — Δευτέρα κατάκτησις τῆς Βουλγαρίας αὐτ. — Πόλεμος κατὰ Τσιμισκῆ, 183. — Συνθήκη μετὰ τῶν Ἑλλήνων, 194. — Χαρακτηρισμὸς τοῦ Σβιατοσλάβου, 195. — Θάνατος τοῦ Σβιατοσλάβου, 197.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ.

Ο ΜΕΓΑΣ ΗΓΕΜΩΝ ΙΑΡΟΠΟΛΚΟΣ.

Ἐμφύλιος πόλεμος, Σελ. 199. — Πρῶται πράξεις τοῦ Βλαδιμίρου, 200. — Γάμος τοῦ Βλαδιμίρου, 201. — Ἀδελφοκτονία, 203. — Πρεσβευταὶ ἐν Γερμανίᾳ, 205.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ.

Ο ΜΕΓΑΣ ΗΓΕΜΩΝ ΒΛΑΔΙΜΙΡΟΣ, ΒΑΠΤΙΣΘΕΙΣ ΥΠΟ

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.

Δόλος Βλαδιμίρου, Σελ. 205. — Ζήλος τοῦ Βλαδιμίρου ὑπὲρ τῆς εἰδωλολατρείας, 206. — Θηλυμανία αὐτοῦ, αὐτ. — Κατάκτες, τῆς Γαλικίας, 207. — Πρῶτοι χριστιανοὶ μάρτυρες ἐν Κιέβῳ, 208. — Ἐπανάστασις τῶν Ραδιμίτσων, 209. — Καμαϊκή Βουλγαρία, αὐτ. — Τόρκοι, 210. — Ἀπελπισία τῆς Γοροσλάβας, αὐτ. — Διαμερισμὸς τῆς Ῥωσίας εἰς κληρουχίας, 224. — Οἰκοδομὴ πολλῶν πόλεων, 225. — Πόλεμος πρὸς τοὺς Κροάτας καὶ Πατεινάκας, 226. — Νὰς τῆς Δεκάτης, 227. — Εἰσβολὴ τῶν Πατονακῶν, 228. — Συμπίσια τοῦ Βλαδιμίρου, 229. — Ἀγαθότης αὐτοῦ, 230. — Πολιορκία τοῦ Γιελγορόδου, 232. — Ἀποβίωσις τῆς μεγάλης ἡγεμονίδος Ἄννης, 233. — Πόλεμος Βλαδιμίρου πρὸς Ἐρρίκον βασιλέα τῆς Νορβηγίας, αὐτ. — Ἐπανάστασις τοῦ Ἰαροσλάβου υἱοῦ τοῦ Βλαδιμίρου, 234. — Θάνατος αὐτοῦ, 235. — Χαρακτὴρ αὐτοῦ, 236.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΡΩΣΣΙΑΣ.

Ὄρια, Σελ. 238. — Κυβέρνησις, 239. — Πολιτικοὶ νόμοι, 241. — Ἐκκλησιαστικὸς κανονισμὸς τοῦ Βλαδιμίρου, 242. — Πολεμικὴ τέχνη, 243. — Ναυτιλία, 244. — Διοικήσεις καὶ διοργάνωσις τῶν στρατευμάτων, αὐτ. — Ἐμπορία, 245. — Πολυτέλεια καὶ μεγαλοπρέπεια, 251. — Κατάστασις τῶν πόλεων, αὐτ. — Νομίσματα, 252. — Πρόοδος τῶν φώτων, 253. — Μηχανικαὶ καὶ ἐλευθέριοι τέχναι, 257. — Ἥθη, 258.

Σημειώσεις, Σελ. 261.

ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Ἡμάρτηται.		Διόρθου.
Σελίς	34 στίχ. 24 Μόρδθους	Μορθδίους.
»	» » 26 Ναρόθους	Ναρθίους
»	60 » 16 άνοσιούργημα	άνοσιούργημα
»	64 » (α)	(94)
»	74 » 13 κνιάζ	κνιάζ (108)
»	94 » 18 τών βραχών	καί τών βροχών
»	103 » 26 Μεθοδίου	Μεθοδίου (170)
»	138 » 30 χάρτων	χαρτῶν
»	146 » 15 912	920
»	148 » 2 Ἐλμακίνος	Ἐλμακίνος (196)
»	161 » 5 βραχιόνων Παραχρήμα	βραχιόνων. Παραχρήμα
»	232 » 14 άποθανούμεν	άποθανούμεθα
»	244 » 7 ει και χαρακωμάτων ἤ καί χαρακωμάτων	
»	271 » 44 Γανγισχάος	Τσιγισχάνης
»	275 » 8 Θουμμάνος (πανταχοῦ) Γούμνος	
»	282 » 18 Τόρφεος	Τορφέος
»	285 » 44 πλήθινα	πλίνθινα

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

Η Α. Μ. Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ ΜΑΡΙΑ.

Η Α. Μ. Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΜΑΛΙΑ.

Η Α. Α. ΥΨΗΛΟΤΗΣ Ο ΜΕΓΑΣ ΔΟΥΞ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ.

Η Α. Α. ΥΨΗΛΟΤΗΣ Η ΜΕΓΑΛΗ ΔΟΥΚΙΣΣΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ
ΙΩΣΗΦ.

Η Α. Α. ΥΨΗΛΟΤΗΣ Ο ΜΕΓΑΣ ΔΟΥΞ ΝΙΚΟΛΑΟΣ.

Η Α. Α. ΥΨΗΛΟΤΗΣ Η ΜΕΓΑΛΗ ΔΟΥΚΙΣΣΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ
ΠΕΤΡΟΥ.

Η Α. Α. ΥΨΗΛΟΤΗΣ Ο ΜΕΓΑΣ ΔΟΥΞ ΜΙΧΑΗΛ.

Η Α. Α. ΥΨΗΛΟΤΗΣ Η ΜΕΓΑΛΗ ΔΟΥΚΙΣΣΑ ΕΛΕΝΗ ΠΑΥΛΟΥ!

Η Α. Α. ΥΨΗΛΟΤΗΣ Η ΜΕΓΑΛΗ ΔΟΥΚΙΣΣΑ ΜΑΡΙΑ ΝΙΚΟ-
ΛΑΟΥ.

Η Α. Α. ΥΨΗΛΟΤΗΣ Ο ΜΕΓΑΣ ΔΟΥΞ ΠΕΤΡΟΣ ΤΟΥ ΟΛΔΕΜ-
ΒΟΥΡΓΟΥ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

Ο Σεβασμιώτατος Μητροπο-
λίτης Ἀθηνῶν Νεόφυτος.

Ο Σ. Ἀρχιεπίσκοπος Μονεμ-
βασίας καὶ Σπάρτης Διονύ-
σιος.

Ὁ Σ. Ἐπίσκοπος Γόρτυνος
καὶ Μεγαλοπόλεως Φιλό-
θεος.

Ὁ Σ. Ἐπίσκοπος Καρυστίας
Μακάριος.

Ὁ Σ. Ἐπίσκοπος Τριφυλίας
καὶ Ὀλυμπίας Γρηγόριος

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ζ. Μαθᾶς,
Ἀ΄ Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς
Συνόδου.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Φιλόθεος
Οἰκονομόπουλος Β΄ Γραμμα-
τεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Ὁ Ἡγούμενος Πεντέλης Κύ-
ριλλος

Ἡ μονὴ Πεντέλης

Ἡ μονὴ τῶν Ἀσωμάτων Πε-
τράκη

Ἡ μονὴ Φανερωμένης

Ἡ μονὴ Αἰγίνης

Ἡ μονὴ Ὁσίου Μελετίου

Ἡ μονὴ Καλολεϊβαδίου

Ἡ μονὴ Κλειστῶν

Ὁ πρίγκιψ Μιχαὴλ Σούτσος
Α. Μεταξᾶς.

Ἀναστάσιος Μανάνης
Γ. Κ. Τυπάλδος
Κ. Ῥώμας
Ν. Α. Νάξος
Κ. Κ. Μουρούζης
Ν. Στεφανίδης
Ἰάκωβος Θεοφιλᾶς
Ζ. Α. Εὐμορφόπουλος

— — —
ΕΝ ΑΡΓΟΛΙΔΙ.

Ὁ Σ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀργολί-
δος Γεράσιμος
Ἡ μονὴ τῶν Ταξιαρχῶν
Ἡ μονὴ τοῦ Καρακαλά
Ἡ μονὴ Ἀγροῦντος
Ἡ μονὴ Ταλαντίου
Ὁ τῆς Ῥιζαρείου σχολῆς μα-
θητῆς Παναγ. Σ. Παγώνης.

— — —
ΕΝ ΚΟΡΙΝΘΙΑΙ.

Ὁ Σ. Ἀρχιεπίσκοπος Κοριν-
θίας Ἀμφιλόχιος
Ἡ Μονὴ Φανερωμένης
Ἡ Μονὴ Ζαχόλης

— — —
ΕΝ ΜΕΣΣΗΝΙΑΙ.

Ὁ Σ. Ἀρχιεπίσκοπος Μεσση-
νίας Προκόπιος
Ἡ μονὴ Βουλκάνου

— — —
ΕΝ ΚΑΛΑΒΡΥΤΟΙΣ

Ὁ Σ. Ἐπίσκοπος Καλαβρύτων
καὶ Αἰγιαλείας Βαρθολομαῖος
Ἡ Μονὴ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου
Ἡ Μονὴ τῶν Παμμεγίστων Τα-
ξιαρχῶν
Ὁ Προηγούμενος Παγκράτιος Πα-
παμεντζέλου

— — —
ΕΝ ΓΥΘΕΙΩΙ.

Ὁ Σ. Ἐπίσκοπος Γυθείου
Ἰωσήφ

— — —
ΕΝ ΑΡΕΟΠΟΛΕΙ.

Ὁ Σ. Ἐπίσκοπος Οἰτύλου Προ-
κόπιος

— — —
ΕΝ ΛΑΜΙΑΙ.

Ὁ Σεβασμιώτατος Αρχιεπί-

25 σκοπος Φθιώτιδος Καλλι-
νικος
Ἡ μονὴ Ἀγαθώνης
Ἡ μονὴ Μαλεσίνης
Ἡ μονὴ Ἀντιχνίτης
Ἡ μονὴ Λαδίου
Ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Κωνσταν-
τίνου

— — —
ΕΝ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΩΙ.

Ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπί-
σκοπος Καρνανίας καὶ Δι-
τωλίας Κ. Θεόφιλος
Ἰω. Σταΐκος ἐξ Ἀργινίου

— — —
ΕΝ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΙ.

Ὁ Σ. Ἐπίσκοπος Ναυπακτίας καὶ
Εὐρυτανίας Ἀνθίμος
Ἡ Μονὴ Πρωσσοῦ

— — —
ΕΝ ΦΩΚΙΑΙ.

Ὁ Σ. Ἐπίσκοπος Φωκίδος Δαβίδ
Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ

— — —
ΕΝ ΘΗΒΑΙΣ.

Ὁ Σ. Ἐπίσκοπος Θηρῶν καὶ Λεβα-
δείας Δοσιδίος
Ἡ Μονὴ Σαγματᾶ
Ἡ Μονὴ Μακαριώτισσα
Ἡ Μονὴ Ὁσίου Δουκά
Ἡ Μονὴ Σκριποῦ
Ἡ Μονὴ Ἱερουσαλήμ

— — —
ΕΝ ΧΑΛΚΙΑΙ.

Ὁ Σ. Ἀρχιεπίσκοπος Χαλκίδος
Καλλίνικος
Ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου
Ἡλια
Ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου
Γαλατάκη

— — —
ΕΝ ΑΝΔΡΩΙ.

Ὁ Σ. Ἐπίσκοπος Ἀνδρου καὶ
Κέας Μητροφάνης
Ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου
Ἡ μονὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς
Ὁ Ἡγούμενος τῆς μονῆς Πα-
ναχαράντου Νεῖλος Μπούμπου-
ρος

ΕΝ ΝΑΞΩΙ.

Ὁ Σ. Ἐπίσκοπος Νόξου Παρθένιος

ΕΝ ΘΗΡΑΙ.

Ὁ Σ. Ἐπίσκοπος Θήρας Ἱεροδίδιος

Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ
Ἡ ἐν Ἀμουργῶ Ἁγία Χρσοβιωτίσσης

Γάσπαρις Ἰ Δελένδας

Σ. Θ. Μαριεζίνης

Α. Χ. Νομικίς

ΕΝ ΥΔΡΑΙ.

Ὁ Σ. Ἐπίσκοπος Ὑδρας καὶ Σπετσῶν Νιόφυτος

Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ

Ἡ ἐν Πύρῳ Μονὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς

ΕΝ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΙ.

Τὸ Ἀυτοκρατορικὸν Ἰνστιτούτειον τῆς Ἐκπαιδεύσεως

Αἴσα Καραμζίνου

Ὁ πρίγκιψ καὶ ἡ πριγκίπισσα Μεστέρσκη

Β. Καραμζίνος

Ὁ πρίγκιψ Πέτρος Βιάζεμσκις

Ὁ πρίγκιψ Ἰωάννης Σούτσος

Δημήτριος Βερναρδάκης

Γ. Καταμάκης

Νικόλαος Ἀλφεράκης

Ἀλέξιος Χάριτοβ

Θ. Γ. Ροδοκανάκης

Π. Σκαρμαγιάς

Ἰωάννης Κοιτογιαννάκης

Στέφανος Καράλης

Ἀλέξιος Μ Παπαδάκης

Γ. Δεστούνης

Μ. Ὀνοῦ

ΕΝ ΜΟΣΧΑΙ.

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Μόσχας Φιλάρετος

Ὁ Κόμης Ζαργέτσκις

Ἡ Κόμισσα Α Ζαργέτσκι

Ἡ Κόμισσα Αἰδία Νεσσερλόδ

Ἀλέξιος Σομακόβ

Δὲ Σβερβέγεβ

Β. Δασκόβ Θαλαμηπόλος

Χ. Κορνιλέβ, σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας

Ἰωάννης δὲ Λορίς-Μέλικοβ

Ἰω. Γολενισκίβ

Νικόλαος Χερσόνος

Πέτρος Ὁμελιανέσκο

Νικόλαος Γολοβίν Συνταγματάρχης

Ὁ πρίγκιψ Νικόλαος Τρουβετσκόης

Ὁ πρίγκιψ Λεωνίδας Γολίτσιν

Ὁ τοῦ ἐν Μόσχᾳ Ἑλληνικοῦ μοναστηρίου Ἀρχιμανδρίτης Κ. Δανιήλ Ἰβηρίτης

Γ. Ὁρφανὸς Συνταγματάρχης 4

Μιχαήλ Σταμέροφ 2

Ἄγγελος Χατζιφίλος

Κωνσταντῖνος Γκίκας 2

Ραυτάλ

Μιχαήλ Μποστανζόγλους

Ἀνθίμος Ἱερομοναχὸς μαγίστρος τῆς ἐν Μόσχᾳ πνευματικῆς Ἀκαδημίας

Ὁ τοῦ Ἑλλην. μοναστηρίου Ἱεροδιάκονος Διονύσιος, Ζακύνθιος

Δ. Ν. Λέριος

ΕΝ ΟΔΗΣΣΩΙ.

Ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Χερσῶνος καὶ Ταυρίδος 12

Ὁ πρίγκιψ Μεστέρσκη 2

Σπυρίδων καὶ Ἀλέξανδρος Ἰγγλέσης 10

Γρηγόριος Μαρσάλης 25

Παῦλος Τζιτζίνιας 6

Ἰωάννης Β. Μαῦρος. 3

Ἀλέξανδρος Κουμπάρης 5

Η. Ἡρακλειδης 2

Ματθαῖος Μανρογορδάτος

Θ. Μ. Μανρογορδάτος 2

Ἰωάννης Δούμας 2

Κωνσταντῖνος Παποῦδοβ

Ἀναστάσιος Μανροκέφαλος 3

Ἰω. Στ. Ράλλης 2

Κωνσταντῖνος Θ. Ράλλης 2

Ν. Κριωνᾶς 2

Παναγῆς Κ. Σκλάβος

Ἰω. Σ. Σκλάβος

Ἰωάννης Χ. Ἰγγλέσης

2 Γεώργιος Μ'πήκας.

Κωνσταντῖνος Ζήσο

Ραφαήλ Μαντζαβίνος

Ν. Ι. Ψυχάρης
 Κωνσταντίνος Μποτεζάτου
 Γεώργιος Ι. Χρυσόχοος, σύμ-
 βουλος τοῦ Κολλεγίου, κτλ.
 Ἀλέξανδρος Μ. Πάλλης
 Παναγιώτης Μηταράκης
 Μ. Παλαιολόγος
 Μάρκος Σεβαστόπουλος
 Μ. Ε. Πετροκόκκινος
 Δημ. Σουγδουρής
 Δ. Φ. Μιμής
 Ν. Κάσσος
 Ι. Λεβίδης
 Ναοῦμ Σίδου
 Ἰωάννης Διαλεγμένος
 Σ. Φραγκουλάνδης
 Κ. Νουλιάνογλου
 Δ. Σκλήρης
 Μ. Κοργιαλέκος
 Κ. Μακάς
 Πέτρος Καλοθής
 Ι. Β. Σέχας
 Δημήτριος Ν. Σταννόφ
 Ἰω. Ἰσοῦλυμος
 Σίμων Ἀνδρέοβιτς Ἡγούμενοβ
 Στέφανος Δ. Τούκοβιτς
 Ὁ Καμηνάρης Κωνσ. Γουατᾶς

ΕΝ ΚΙΣΝΟΒΗ.

Γεώργιος Μπάλας
 Μιχαήλ Αγακαδᾶς
 Χ. Ἀλέξη Χ. Ἀναστασίου Κατ-
 σεργης
 Κωνσταντίνος Ἀνδρεόπουλος
 Κωνσταντίνος Σταμάτης
 Κωνσταντίνος Ζώτος
 Λάζαρος Ν. Παπαλαζάρου
 Παναγιώτης Θεοδώρου Ταμπα-
 κόπουλος Πελοποννήσιος
 Παντολέων Συναδινός
 Επαμινώνας Πατρινός
 Ἀλέξανδρος Πλαυίδας

ΕΝ ΙΑΣΙΩ.

Ἡ Ἀδελφότης τῶν Ἀγιοταφитῶν
 διὰ τοῦ Ἐξάρχου Ἀθανασίου 10
 Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Μακάριος
 Τριανταφυλλίδης 2
 Ὁ Ἀρχιμ. Ἀνανίας Γόλιας 2
 Ὁ Ἀρχιμ. Ἀγάπιος Μπαρποῦ
 Ὁ Φιριτζίου Ἀρχιμανδρίτης Κύ-
 ριλλος 5

5 Ὁ Ἀρχιμ. Νεῖλος Φλωρεστίου 5
 Ὁ Ἀρχιμ. Ἀνθίμος Φορμωσάνος
 Ὁ Ἀρχιμ. Θεοφάνης Χάγκου,
 Σάμιος
 Ὁ Δάγγου Ἀρχιμ. Εὐγένιος 4
 Ὁ Ἀρχιμ. Βενιαμὴν Μπωρζηζίου 2
 Ὁ Ἀρχιμ. Ριμνιτζάκος Παρθέ-
 νιος Σιναΐτης 10
 Ὁ Ἀρχιμ. Σωφρόνιος Θεοδωρε-
 νίου 3
 Α. Καλλίνικος Γ. Λαμβδανίτης
 Ν. Α. Μαυροκορδάτος 2
 Δημήτριος Ν. Ροῖδης
 Ἰωάννης Κυριακός
 Θεμιστοκλῆς Μπαστάκης. 3
 Ἀλέξανδρος Κωνσταντίνου Μου-
 ρούνης
 Π. Παπάζογλου 5
 Ἰωάννης Σακελλαρίδης
 Ἰωάννης Μαλαξᾶς 2

ΕΝ ΒΟΥΚΟΡΕΣΤΙΩ.

Ὁ Σ. Ἀγαθονικίας 4
 Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Κύριλλος Βα-
 διαρίου 5
 Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Μελέτιος Κου-
 τρουζανίου 5
 Ὁ Ἀρχιμ. Πολύκαρπος Μιχα-
 λιώτης 2
 Ὁ Ἀρχιμ. Νικηφόρος Ἀγιαννίτης 2
 Δεόντιος Σταυροπόλεως
 Ὁ Διβύης Ἀθανάσιος 2
 Ὁ Εὐλόγιος Δημοπεριτής
 Ὁ Μαρτζιανίου Μακάριος Σι-
 ναΐτης 3
 Ὁ Ἀρχιμ. Ἰωακείμ Ἰβηρίτης
 Κωνσταντίνος Τζόκανος 15
 Ἰωάννης Βιβέσκος 3
 Ἰωάννης Βλατινιάνος 3
 Ἰωάννης Στάμου 2
 Α. Ψαλλίδας
 Γ. Πατρινός
 Δεώργιος Μ. Πίστης καὶ Δ.
 Θεοχάρης
 Λεωνής Τζεφλέντης
 Γεώργιος Στεφάνου Κοεμζόπουλος
 Ρίζος Κ. Δούμαρης
 Μιχαήλ Ζ. Καμπάνης
 Μιχαήλ Ἰωακειμίδης Λέσβιος
 Ἀποστόλης Πιτάρης ἐκ κωμοπό-
 λεως Φιλιππέστου
 Χρῆστος Γεωργίου
 Ἰω Δ. Χ. Βακαλόγλου
 Μιχαήλ Ξανθός 5

X. Ἰωάννης Ζώη.

EN B ENNH.

Ὁ Βαρῶνος Σίμων Σίνας,
πρεσβευτῆς τῆς Α. Μ. τοῦ
βασιλείως τῆς Ἑλλάδος
Ἡ πριγκίπισσα Ὑψηλάντη
Α. Ν. Δεμίτοβ
Ὁ πριγκίψ Βιβέσκος
Ἀδελφοὶ Δούμπα
Π. Ζ. Σααραμαγκῆς
Β. Μαντζουράνης
Ζ. Ν. Σκαναβῆς
Μ. Γ. Γαλάτης
Κωνσ. Μ. Κούρης
Πέτρος Λέλιος
Τὸ Ἑλλην. Ἐθνικὸν σχολεῖον
Βασίλ. Σπύρου
Χρ. Δ. Γκέσιουλος
Δημ. Θεοδ. Τύρκη
Ἀπόστολος Δ. Σιτζάνη
Τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον Κρου-
σιόβου
Ν. Π. Π. Π.
Κωνσ. Α. Χρηστομάνος
Ναοὺμ Σιδερίδης

EN TERGESTH.

Ἄγγελος Γιαννικέσης
Κ. Βαρδάκα
Θ. Δούμας
Ν. Ροδοκανάκης
Γ. Γ. Χατζῆ Κώστας

EN ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

Μαρία Καραθεοδωρῆ
Σ. καὶ Α. Βαλταξῆς
Ὁ Π. Κ.
Ζαχαρίας Ζαχάροβ
Θωμᾶς Σβορώνος
Α. Ἰγγλέσης
Α. Α. Βαλλιάνος
Π. Κούππας
Διονύσιος Ν. Κουντούρης
Γρ. Π. Κούππας
Κωνσταντῖνος Γρ. Ζαχάροβ
Δ. Δημητρακόπουλος
Κ. Γ. Κουνοπιώτης
Χ. Ι. Στεφόπουλος
Ἀναστάσιος Δούκας
Θεόδωρος Βαλταξῆς
Ιω. Στ. Σουλῆτης

Δ. Ν. Στερίου 3
Δημήτριος Γεωργιάδης
Δημήτριος Πασπαλλῆς
Γεώργιος Διαλεγμένος 2
Δ. Σαββόπουλος
Κωνσ. Σπανδονῆς 2
Π. Ν. Στερίου 3
Γ. Ζαρείφης 3
Ν. Ζαρείφης 2
Στέφανος Μαυρογορδάτος 2
Ἐμμ. Φραγκιάδης 3
Π. Κοντόσταυλος
Γ. Δέλτα
Α. Νικολάου
Α. Κοντόπουλος
Εὐστράτιος Καράλης
Ἀδελφοὶ Νικολόπουλοι
Ν. Ι. Βαλσαμάκης 2
Ζαννῆς Δ. Καράλης
Γ. Δ. Τζιρὸς
Περικλῆς Ζωγράφος 2
Ν. Μουρόπουλος 2
Γ. Γ. Κυρίκος 2
Βασίλειος Κρικότης 2
Γ. Α. Μοραβένοφ
Ἀδελφοὶ Ποτοῦ
Νικόλαος Π. Μαλανδράκης
Παντιᾶς Τζιτζίνιας 3
Μ. Ν. Ζάρας
Θεολογῆς Λαμπρινῶ
Σ. Μ. Χρυσοβελώνης 2
Στέφανος Α. Ράλλης 2
Κ. Παπαδοῦκας 3
Κ. Γ. Κωνσταντινίδης 3
Στ. Κοτζάμπασης 2
Εὐστράτιος καὶ Ἐμμ. Μαυρο-
γορδάτος
Στέφανος Λέκος
Παναγιώτης Μηλιώτης 2
Δ. Κ. Καϊτανάκης 8
Μακάριος Κωνσταντινίδης 5
Ν. Δ. Κουντούρης 5

EN ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΙ.

Γ. Δ' Αιαστάσης 6
Στέφανος Τζιτζίνιας 5
Κωνσ. Θ. Νάτζιου 2
Ιω. Συναδινὸς
Α. Νικολόπουλος 8
Α. Δ. Μαυρογορδάτος
Β. Γεωργαλάς 2
Α. Κανέλλης 2
Ε. Α. Σκαναβῆς 3
Μ. Μαῦρος 2

Α. Πετροκόκκινος
 Μ. Ε. Μανροκορδάτος
 Ε. Κ. Ἰωαννίδης
 Μ. Ζαρίφης
 Ἰω. Γ. Ὀμηρος
 Μ. Σπάρταλης
 Θ. Α. Ράλλης
 Π. Θ. Ράλλης
 Πανᾶς Φωκᾶς Κρεμίδης
 Γ. Ε. Σαραμαγκᾶς
 Ἐμμ. Ζωφ. Φραγκιάδης
 Σταῦρος Δεληπέρογλους
 Α. Α. Δούμας
 Β. Μελάς

ΕΝ ΜΑΓΓΕΣΤΡΙΑ.

Ν. Νομικὸς
 Α. Εὐμορφόπουλος
 Ν. Φραγκόπουλος
 Κ. Ν. Ταμβάκος
 Δ. Ἐμμ. Ροδοκανάκης
 Ν. Μ. Μανιάκης
 Ἰω. Παπαδάκης
 Α. Σοφιανίς
 Π. Κ. Τζήρος
 Π. Θεολόγον
 Ἰω. Ι. Ἀσλὰν
 Γ. Ι. Καλουτᾶς
 Θεόδωρος Μανιάτης
 Παῖλος Τζόλας
 Σ. Καραγιαννόπουλος
 Ἐμμ. Ν. Παρωδης
 Θ. Α. Νεφρεπύτης
 Γ. Ι. Παπάρογλους Βυζάντιος.
 Μουράτ Θεοφιλίδης
 Στ. Κ. Ἀγέλαστος
 Π. Κ. Σαλβάρος
 Χ. Λαμπίνης
 Α. Εὐτυχίδης
 Ἐμμ. Χαλβουδάκης
 Στ. Σκυλίτσης
 Θ. Τουμπίνης
 Π. Τριανταφυλλίδης
 Ἄμ. Σ. Σεβαστόπουλος
 Π. Ἄκατος
 Π. Μ. Γεροῖσης
 Α. Μ. Ἰωαννίδης
 Δημήτριος Ρακτιβαν
 Ι. Ζαχαρίας
 Α. Ἡλιάσκος
 Α. Ν. Ἀλφιέρης

Ι. Ε. Εὐτυχίδης.
 Α. Ἀποστολίδης
 Α. Ζερβουδάκης
 Δ. Ν. Τσαλίκας
 Κρεμίδης Φωκᾶς
 2 Γ. Ποτέσσαρος

ΕΝ ΛΙΒΕΡΠΟΥΛΗ.

Μαπαϊωάννης καὶ Μουσαμπίνης 20
 Π. Π. Ροδοκανάκης 3
 Ἀργέντης, Σικιάρης καὶ Συντρ. 3
 Ἀδελφοὶ Τζιτζίνια 2
 Φραγκιάδης καὶ Ροδοκανάκης 2
 Ἰω. Π. Σκυλίτσης (ὁ νεώτερος)
 Γιαννακόπουλος καὶ Κοκκιλάνης 2
 Π. Α. Ράλλης
 Π. Ζ. Ροδοκανάκης
 5 Γ. Κ. Φραγκιάδης
 3 Ι. Βιτώρης 3
 5 Λασκαριδῆς καὶ Συντρ.
 3 Δ. Γ. Κουνουζῆς
 3 Δ. Παπακαλὸς
 2 Σπ. Γεωργαλᾶς
 2 Δημήτριος Σεβαστόπουλος
 2 Α. Α. Κορνήλιος
 Γ. Δ. Νερούτσος
 Σπάρταλης
 Κωνσταντῖνος Κουτούλης
 3 Σπυρίδων Μανροκέφαλος

ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ.

Ὁ πρόγλυψ Γρ. Ὑψηλάντης

ΕΝ ΜΑΣΣΑΑΙΑ.

Καλλίνικος Κρεατσούλης 3
 3 Ζ. Τζιτζίνια 3
 Γεώργιος Γοιμανέλης
 Δ. Ψυχάρης
 Σ. Ζαφειρόπουλος 2
 Μ. Μηλιώτης
 Κ. Μελῖς

ΕΝ ΛΟΥΓΔΟΥΝΩ.

Ε. Γεμενῆς 2

ΕΝ ΛΙΒΟΡΝΩ.

Κωνσταντῖνος καὶ Θεόδωρος
 Τσιτσαί 4
 Ἰω. Παποῦδοφ 2
 Ἀδελφοὶ Σεβαστόπουλος
 Ἡλίας Πανᾶς 2
 Ἄλ. Π. Γιαμάνης 2

Τὸν κατάλογον τοῦτον, καί τοι συμπληρωθέντα μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ΙΒ' τόμου, ἔκρινα καταλληλότερον ἵνα προτάξω ἐν τῷ πρώτῳ τούτῳ τόμῳ.

197

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000079636

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΔΕΛΦΕΙΑ

ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ

